

3 1761 07978727 1

Toronto University Library

Presented by

Messrs Joseph, Baer & Co

through the Committee formed in

The Old Country

to aid in replacing the loss caused by

The disastrous Fire of February the 14th 1890

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

LL
Q78 dei S

C1 Sem

M. FABII QUINTILIANI
ORATORIAE
INSTITUTIONIS
LIBRORUM XII.

11
375

$$\frac{14354}{3179}$$

ARGUMENTUM LIBRI IV.

Novam diligenter praecipienda causam accessisse delegatam scriptori a Domitiano sororis suae nepotum curam. Prooem. — 6. Ipsum operis ordinem jam majora imponere; prooemii, narrationis, probationis, refutationis, perorationis praecepta, de quibus singulis quosdam complura volumina edidisse — Cap. 1. Prooemii etymon et finitio, cum notatione vitiosi scholarum moris — 4 hujus erroris origo et similitudo in foro — 5. Prooemio auditorem praeparari i. e. reddi benevolum, attentum, docilem, a persona — 7 agentis, tanquam viri boni, modesti timidique — 11 patroni partis adversae, in bonam malamve partem — 12 Celsi opinio refellitur — 13 a persona litigatoris, adversarii, judicis — 20. Domo allatam judicis opinionem tractandam, terrendo — 23 favorabilia ex causa decerpendo, cum prudentia et modo — 25 quod utile in primis in causa duriore — 28. Prooemii et epilogi differentia, in miseratione maxime movenda — 30. Praeparari judicem et ab iis, quas adjuncta sunt personis et causis, quorum utrorumque species — 32 an ab oratione? — 33. Solitudine agentis iudicem reddi benevolum, sed et attentum docilemque — 34 item brevitatem promittendo et rei summam indicando; facilius quidem a respondente quam a proponente — 37. Nunquam non attentum faciendum judicem; cujus rei varias quidem esse species, unam tamen et constantem naturam — 40. Genera causarum a plurimis constituta quinque — 42. Prooemii species, principium et insinuationem, quarum alteram varie pro re nata tractandam — 45 facilius advocato quam litigatori — 47. Quid declamantibus faciendum — 49. Urbanitate, occupatione contrariorum argumentorum utendum — 50. Apollodoreos censere plus quam triplici modo iudicem praeparari; frustra — 52. Se non solum quid, verum

etiam quomodo quilibet, faciendum, ostensurum — 53. Gratiam exordio contingere extemporalitatis species, modestia, artificii dissimulatione — 60. Memoriam in eo posci firmissimam — 61. Modum esse pro causa — 62. Apostrophe, aliaeve figurae, an vitiosa — 71. Recte tradita prooemii vitia — 72. Prooemio utrum semper utendum — 76. Transeundi ad narrationem ratio — C. 2. Se subtiles narrationis divisiones transcursum — 4. Non semper narrandum — 9. Nec tamen utique narrationem supprimendam a reo negante; quamquam nulla ipsius causae narratio contingat — 20. Interdum et rem, quam iudex noverit, narrandam — 24. Non utique subjiendam prooemio narrationem — 28. Morem scholarum male translatum in iudicia — 31. Narrationem oportere esse lucidam, brevem, verisimilem — 36. Lucida quomodo fiat — 40 brevis — 44 non nimis corripendam esse — 48. Longitudinis minuendae artificia — 52. Verisimilis — 54. Probationem narratione praeparandam esse — 61. Magnificentiam, quartam narrationis virtutem, falso addi — 63 item iucunditatem, evidentiam — 65. Ridicule praecipere, narrationem praetereundam in re, quae sit contra nos — 67. Res duras, pro generibus causarum, varie tractandas — 75. In causa conjecturali utique narrandum, sed cum arte — 82. Aliquando narrationem dividendam, singulisque partibus subjungendas probationes; ordinem factorum invertendum; plus semel narrandum — 88. Falsarum expositionum quae ratio — 94. Colores in narrando — 101. Quid faciendum si partim pro nobis partim contra nos sit narratio — 103. Non recte proscribi ab omni narratione excursionem — 106 apostrophem, prosopopoeiam — 108 argumenta — 111 affectus — 116. Omni gratia et venere exorandam narrationem; in parvis causis — 120 in maioribus — 125. Auctoritatem narrantis magis, quam nunc vulgo fiat, conservandam — 128. Repetita narratio — 129. Unde narrationis initium, ubi finis — C. 3. Excursionem post narrationem sine discrimine causarum vulgo fieri — 4. Nec tamen in universum importunas — 9. Praeparationem ante quaestio-

nam frequenter utilem — 12. Egressiones per totam causam posse fieri, sed ex media breviores — C. 4. Propositionem non semper necessariam — 3 nonnunquam valde utilem — 5. Propositiones simplices et multiplices — 8 nudas, ratione subiecta, nostras, adversarii, conjunctas — 9. Finem narrationis locum propositionis interdum obtinere — C. 5. Partitionem utilissimam plerumque, nec tamen nimiam — 4. Quando sit omittenda — 10. Ciceronis exempla — 13. In qualitatis et conjecturae conjunctis statibus — 18. Promittendam meliorem probationem, dum minus grata judici utimur; simulandam, diversam a nostra, litigatoris voluntatem — 22. Quid utilitatis habeat partitio — 24. Hortensii exemplum; etiam nimii in partiendo — 26. Lucidam, brevem, integram esse oportere partitionem.

M. FABII QUINTILIANI
DE
ORATORIA
INSTITUTIONE
LIBER QUARTUS.

PROOEMIUM.

Perfecto, Marcelle Victori, operis tibi de-296
dicati tertio libro, et jam quarta fere laboris
parte transacta, novae insuper mihi diligentiae

1. *Marcelle Vict. Guelf. Marci V.* cum Jenf. (tac. Gese.) nisi quod hic T pro C. Edd. ante Ald. meae *Marce V.* cum Goth. (tac. Gese.) qui (ut et Camp.) *M.* literam praefert solam. Tarvis. tamen bonam habet scripturam. Jenfonianae errorem natum suspicor ab eo qui *Marti victori* jungeret, qualis solet esse imperitia librariorum, universam orationem nequaquam attendentium. Inde propagata sunt Guelf., denique reliquorum vitia. Sed in primi quoque libri prooemio § 6. Goth. (tac. Gese.) cum Camp. *M.* ubi tamen edd. verum nomen tuentur. In libri 6. initio edd. meae (praeter Camp. qui *M.*) ante Ald. omnes *Marce* (de Jenf. tac. Gese.) pro quo *Marcelle* legi debere monet in notis Badius. Nomen omittit Alm. In fine operis itidem *Marce* meae (praeter Camp. qui *mi*) ante Ald. (exc. Jenf. et Tarv.) Cod. autem Guelf. *M.* repositum in membrana rafa, recentiore atramento. Goth. ibi majusculis literis manifeste *Marcelle*.

1. *novae — diligentiae.* Mirror in nullo libro ostendi *nova — dil.* quod mollius videatur et sanius; nisi forte hoc jam est in *insuper*, ut elegantius fuerit ipsi *diligentiae* suum dari attributum.

causa, et altior sollicitudo, quale iudicium hominum emereret, accessit. Adhuc enim velut studia inter nos conferebamus: et, si parum nostra institutio probaretur a ceteris, contenti fore domestico usu videbamus, ut tui meique filii formare disciplinam satis putaremus. Cum vero mihi Domitianus² Augustus sororis suae nepotum delegaverit

solicit. quale — emereret. Sic Codd. Camp. At ed. Jenf. (tac. Gefn.) *f. quam quale — emeret.* cum Loc. Venet. (recedit Rusc. dans *f. quam male — emeret*) in quibus emendandis frustra laborat Regius, cum Badius Aldinam scripturam, quae est nostra, etiam Vallensi auctore, reponat. Hanc dat Tarv. quoque cl. 3, 11, 19. *nostra institutio.* Turic. *contra insti.* *contenti fore.* Guelf. *c. fere,* cum Voss. sec. (Goth. non addicit.) *male.* *formare disciplinam.* Guelf. *informari disciplina.* Edd. (de Jenf. tac. Gefn.) *meae ante Bas. omnes disciplinam formari* (exc. Bad. qui Regium dare narrat *disc. formari satis putaremur*, quorum postremum equidem in solo Rusc. invenio sed in Vallae Cod. utrobique activum esse et Cerv.). Codd. reliqui *formare*, ut videntur, omnes. Sed transposuerunt haec duo vocabula a Stoerio inde recentiores, cum et edd. et Cod. Goth. dent.: *disc. form.*

2. *fororis — nepotum.* Sunt hi filii Flavii Clementis et Domitillae neptis Vespasiani, alterius Domitillae sororis Domitiani et ignoti mariti filiae: vid. Sueton. Domit. c. 15. item Dio Cass. p. 1112 ed. Reim. ejusque nott. cl. et praef. nostram p. 32. 35. Inanis est dubitatio Harduini, ullam Domitiani sororem fuisse vix credentis (vid. ejus Hist. Aug. ex nummis antt. Gr. et L. p. 740 in ejusdem Opp. Select. Amstelod. 1709. F.) cum diserte memoret eandem

Suetonius Vespas. c. 5. Nempe hoc erat Pyrrhonem agere contra locupletissimos auctores, ecclesiae mancipium fieri, quae fuit vecordia, an malitia, hujus hominis. Revincit ejus commentum summus Spanhemius (De Us. et Pr. Num. Vol. 2. p. 285. 86. ed. Lond.) ex lapide literato ipsisque nummis, quanquam minus indubitatis iis. Nicolaus Antonius in Bibl. Hispana veterem idem, quod Spanhemius, jam docuerat.

curam, non satis honorem judiciorum coelestium intelligam, nisi ex hoc quoque oneris magnitudinem metiar. Quis enim mihi aut mores excolendi sit modus, ut eos non immerito probaverit sanctissimus censor? aut studia, ne fefellisse in his videar principem, ut in omnibus, ita in eloquentia quoque, eni-

2. *judiciorum coelestium*. Eodem adulationis colore Vellejus Tiberium dicit „innutritum „*coelestium* praeceptorum disciplinis“ 2, 94 item „*coelestissima* ejus opera“ 2, 104 et Augusti „animam *coelestem* „coelo redditam“ 2, 123 extr. Dominum et Deum appellatum a se ipso Domitianum vide apud Suetonium, Dom. c. 13 ibique interpretes. Martialis quoque adest: „Edictum „*Domini Dei*que nostri“ 5, 81 cujus enim poenituit postea 10, 72, 5. 12, 15, 9. 10. cf. Barth. ad Stat. Sylv. 1, 1, 62.

3. *sanctissimus censor*. (Δομιτιανός) τιμητής — διὰ βίου πρῶτος δὲ καὶ μόνος (cf. Casaub. ad Suet. Caes. 76. Aug. 27.) καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη. Dio Cass. l. 67 p. Reim. 1104. unde in plurimis ejusdem nummis *Censor perpetuus*. Hinc obnoxia scriptorum adlatio occasionem captavit ejus hoc potissimum titulo demerendi. Vid. Spauhem. de U. et Pr. Num. Vol. 2. p. 478 ed. Lond. qui recte videtur eo respicientem agnoscere Plinium in panegy. 45, 6 „Nam vita „principis *cenfura* est, eaque

„*perpetua*.“ Sed bene notat *sanctissimum censorem* Juvenalis Sat. 2. v. 29—55. In Quintiliano maxime displicet, quod vir gravissimus etiam suos ipsius mores, suaque studia impensius quam adhuc factum sit debere excoli dicit, ut Domitiani de se iudicium comprobetur. Frustra enim hoc ad oratoris illius, quem in hoc opere instituit, mores retuleris, quoniam subjicitur „ut eos non immerito probaverit“ „ne fefellisse — videar.“ De „modo excolendi“ vid. 5, 8, 67.

in omnibus — in eloquentia. De affectata a Domitiano laude poëticae cf. 10, 1, 91 et aliquot Statii loca. Dolendum est et ingemiscendum, etiam Quintilianos potuisse eo delabaturpitudinis ut tanto *ἀλάστορι* palparentur. Neque enim per Suetonium, Tacitum, Dionem ignorare nobis licet, cujusmodi esset praeclarum istud poëticae studium et Germanicus ille triumphus, unde cognomen ascevit. Vid. Tac. Agric. c. 39, 2. Hist. 4, 36 extr. Suet. Domit. 2. 20. Dio Cass. p.

297 nentissimum? Quod si nemo miratur poëtas⁴ maximos saepe fecisse, ut non solum initiis operum suorum Musas invocarent, sed pro-
 vecti quoque longius, cum ad aliquem gra-
 viorem venissent locum, repeterent vota et
 velut nova precatatione uterentur: mihi quo-⁵
 que profecto poterit ignosci, si, quod in ini-
 tio, quo primum hanc materiam inchoavi,

5. *in initio.* Sic Turic. a sec. manu (cum prima dedisset *initium* cum Alm.) et Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Loc. Rusc. Ald. utr. Ceteri omittunt *in*. Sed aptius videtur poni id, quoniam *initium* hic dicit pro *prooemio* sui operis, non quovis initio. Ita fatius fuerit etiam modo (§ 4.) ad „*initiis operum*“ inseri *in*, quanquam in libro nullo legitur. cf. 1. § 5. „*quia initiis*“ ubi addunt *in* Jenf. (tac. Gesn.), et omnes ante Gryph. meae. Codex quidem, quod sciam, nullus. cf. tamen de *in initio* Dra- kenb. ad Liv. 4, 7, 11. Oudend. ad Suet. Caes. c. 4 qui *in* proferunt fere. *quo primum.* Ita Guelf. (nisi quod *q. primo*) Turic. (ex pr. coll.) Ioann. Bal. Voss. 1. 3. Bern. Goth. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Andr. et meis ante Gryph. exc. Venet. Bad. Cerv. Hae erim cum recentt. *cum primum*, quod corrigendo invexit Regius, obsequente prima Veneta (cf. not. crit. ad 1, 6, 26 *nulla — an praedura*). Equidem verius puto *quo*, ut minus jejunum quam si *initium* animadvertit esse tum, cum aliquis *inchoat*. Etiam hic robustior sit sententia si ad *initium* cogitamus de ipso Quintiliani *prooemio*, ubi *quo* convenientius esse quam *cum* facile apparet: De *quo* et *cum* cf. 2, 15, 6. Fateor autem, si recte collatio Turic. posterior

Reim. 1105. Vide tamen quae pro Domitiani facultate poëtica disputat ingeniosissimus senex Merianus ad Claudiani raptum Proserpinae Franco-gallice versum p. 56. An, cum Gesnero, excusabimus Quintilianum eo, quod prodit Dio l. c. *ἔτι — ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχρηστο Δομιτιανός, καὶ τοῖς δευατέουσι, καὶ τοῖς μὴ. τοῖς*

μὲν, ἔτι θωπεύειν, τοῖς δὲ, ἔτι καταφρονεῖν ἐδόκειν? Sed *necessitatem* ipse deliberationibus exemit 3, 8, 22. 25.

4. *repeterent vota.* cf. Iliad. 2, 485. 761. 11, 218. 14, 503. 16, 112. Aeneid. 6, 641. 9, 77. 10, 105.

quo primum. cf. not. crit. extr.

non feceram, nunc omnes in auxilium deos ipsumque in primis, quo neque praesentius aliud, neque studiis magis proprium numen est, invocem: ut, quantum nobis expectationis adjecit, tantum ingenii aspiret, dexterae ac volens allit, et me qualem esse credit, faciat. Cujus mihi religionis non haec sola ratio, quae maxima, est; sed alioqui sic

tacuerit varietatem Cod. ut credi possit is dare *cum pr.* (qualis et Alm. scriptura videtur) praeferre me primam illam Turic. manum *quod* (i. e. quale) *initium, cum pr.* *feceram.* Sic Turic. Guelf. Goth. Alm. Voss. 1. 2. et edd. (praeter Camp.) ante Gryph. meae omnes. Probat Gesnerus, sed servavit recentiorum *fecerim.* *propriam.* Ita Turic. (alt. coll.) cum Alm. Goth. Voss. 2. 5. Bern. et edd. (de Jenf. tac. Gesn.) ante Ald. omnibus meis, exc. Tarv. Badius in pr. ed. in margine ponit *propitium*, quod deinceps tuentur omnes. *credidit.* Una mearum Tarv. *credit.* cf. 5, 5, 8. *sed alioqui.* Sic Turic. (a prima manu, a secunda *f. alia quia* vel *f. alia qua*, hoc enim in alt. coll.) Guelf. Goth. cum Alm. Bal. Voss. 2. Bern. Vallens. et edd. meis ante Gryph. Recentiores *sed alia qua.* Ante Ald. ab edd. (praeter Camp.) aberat *sed.* Badius in pr. ed. *alioqui: sed sic*, siue auctore. Nostrum probat ipse,

5. *expectationis.* Aliorum, qui, post hunc ab Augusto tributum mihi honorem, oculos in me convertunt.

dexter ac volens. Solennis formula in Deorum pace exposcenda, quam hoc nostri loco ut multis aliis illustrat Briffonius de formulis l. 1, 117. Frequentius etiam junguntur *volens propitius* vid. eundem c. 114. Egit de eadem formula Burm. ad h. 1. item ad Val. Flacc. 2, 524. qui ablegat ad Servium in Aeneid. 1, 737 repetentem hoc e disci-

plina Etrusca. *Dexter* autem est propitius. vid. Serv. ad Aen. 8, 302. Virgil. Georg. 2, 41 Maecenatem ipsum quoque *volentem* expetit, quam scripturam recte tenet Vossius in versione et Commentario.

6. *Cujus — religionis* h. e. quarum precum, actus religiosi; ne forte quis h. l. interpretetur in genere *diligentiam*, siue respectu ad deos.

alioqui, i. e. praeterea cf. 2, 15, 9. 5, 6, 4. 12, 10, 17. 63.

procedit ipsum opus, ut majora praeteritis ac magis ardua sint, quae ingredior. Sequitur enim, ut *judicialium causarum*, quae sunt maxime variae ac multiplices, ordo explicetur: quod *prooemii* sit officium; quae *ratio narrandi*; quae *probationum* sit *fides*, seu *proposita* confirmamus, seu *contra dicta* dissolvimus; quanta vis in *perorando*, seu rescienda brevi repetitione rerum memoria est iudicis, sive affectus (quod est longe potentissimum) commovendi. De quibus partibus 7 singulis quidam separatim scribere maluerunt, velut onus totius corporis veriti, et sic quoque complures de unaquaque earum libros ediderunt: quas ego omnes ausus contexere, prope infinitum mihi laborem prospicio, et ipsa cogitatione suscepti muneris fatigor. Sed durandum est, quia coepimus: et, si viribus deficiemus, animo tamen perseverandum.

qui recentiores sequitur, Gesnerus. cf. not. exeg. Obrechtus *f. alia quia*, fortasse ex Argent. quocum consentiat Turic.

6. *procedit*. Turic. a prima manu *procredit*, in margine *progredditur*, quod ipsum dat Andr. *prooem. fit off.* Jenf. (tac. Gesn.) et edd. meae ante Basl. omnes, exc. Ald. omittunt *fit*, quod placet. Codd. tamen verbum dare videntur omnes.

7. *infinitum mihi*. Turic. Guelf. *finitimum* cum Voff. 3. Errore proclivi, qui tuetur mihi, quod cum aliquot codd. omisit Obr. *deficiemus*. Bodl. *deficiemus* cum Tarv. Ald. (non Venet. ut narrat Gibf.). Praefero tamen passivum in structura adjecti ablativi cf. 5, 7, 23 *deficietur numero* (quanquam et illic Goth. et Turic. *deficiet* Voff. 1. 3.

proposita. cf. 3, 9, 5 ubi
propositio.

7. et sic quoque. cf. 2, 10,
14. item 1, 5, 42.

I. Quod *principium* Latine vel *exordium* 298 dicitur, majore quadam ratione Graeci videntur *προοίμιον* nominasse: quia a nostris initium modo significatur; illi satis clare partem hanc esse ante ingressum rei, de qua dicendum sit, ostendunt. Nam, sive propterea, quod οἴμη *cantus* est, et citharoedi pauca illa, quae, antequam legitimum certamen inchoent, emerendi favoris gratia canunt, *prooemium* cognominaverunt: oratores quoque ea, quae, priusquam causam exordiantur, ad conciliandos sibi iudicum animos praeloquuntur, eadem appellatione signarunt:

deficit.) 3, 6, 83. 3, 8, 23. Alia ratio loci 11, 3, 173. „deficientis dolore.“ vid. Drakenb. ad Liv. 22, 49, 1. Camp. defecerimus.

1. *quia a.* Displicet sonus cf. 1, 4, 12. 3, 6, 32. Turic. a sec. manu *quod a* et sic dedit Obr. Ex Argent. profecto. Guelf. *quo.* Andr. *quo a* cum Sich. Permutantur in MSS. *quo* et *quod* vid. Drakenb. ad Liv. 36, 33, 3. item *quod* et *quia.* id. ad 58, 36, 4. (nos ad 6, 1, 32.) Expungas etiam *a*, vel pro *quia* scribas *quoniam*, nam et haec confusio obnoxia id. ad 40, 13, 7. Camp. *quia nostris* ex errore puto pro *quod a nostris* nam *qui* saepissime hic ponit pro *quod* cf. 3, 6, 64.

2. *cognominaverunt.* Sic Codd. ut videtur, omnes, quod in Vallenfi diserte memorat Badius. *Vocaverunt* pro eo dant edd. Jenf. (tac. Gefn.) et meae ante Basil. omnes, exc. Camp. quo accedit Gryph. Item *carmen* in nullo est Codice, quod paulo ante pro *certamen* invexit Philander, foedissime compilatus et inquinatus a Turnebo vel potius eo qui magni viri nomen ementitus est. Rectissime *certamen* tnetur Gesnerus ex Graeco ἀρώμ. *Carmen* ex meis sola dat Basil. aliae tamen in margine.

signarunt. Turic. *signaturi* cum Alm. miro erroris consensu. cf. 3, 6, 68.

1. *quia a.* vid. not. crit. Recte ad Aristot. Rhet. 3, 14.
2. *citharoedi* — *prooemium.* 1. ablegat Philander.

sive, quod οἶμον iidem Graeci *viām* appellunt, 3
 id quod ante ingressum rei ponitur sic
 vocare est institutum: certe *prooemium* est,
 quod apud iudicem, priusquam causam
 cognoverit, profit. vitioseque in scholis faci-
 mus, quod exordio semper sic utimur, quasi
 causam iudex jam noverit. Cujus rei licen-4
 tia ex hoc est, quod ante declamationem illa
 299 velut imago litis exponitur. Sed in foro
 quoque contingere istud principiorum genus
 secundis actionibus potest; primis quidem
 raro unquam, nisi forte apud eum, cui res

3. quod ap. jud. priusquam — profit. Sic Vallenſis refe-
 rente Badio, et reliqui Codd. Jenſ. (tac. Geſn.) q. a. j. dici
 p. — poſſit cum edd. ante Baſil. exc. Camp. quo accedit Gryph.
 Bad. tamen pr. et Ald. profit pro poſſit, Tarv. autem poſcit.

4. decl. illa. Turic. et Guelf. d. illam cum Alm. et edd.
 Jenſ. (tac. Geſn.) et (exc. Camp.) meis ante Bad. qui e Val-
 lenſi repoſuit nominativum. cf. 3, 8, 45 a quo loco ut viudi-
 catur nominativus in pronomine, ita e noſtro auctoritatem
 illic habet velut pro vel. Etiam Bern. illa.

raro unquam. Sic Turic. et Alm. Sed Guelf. Goth. Voſſ. 2
 raro nunquam cum edd. ante Stoerium meis omnibus, niſi
 quod Ald. et Baſil. dant raro vel nunquam, Cod. quidem auctore
 nullo. Noſtram defendere videntur Codd. Britt. et Arg.
 cf. 5, 7, 22 ubi omnes libri conſentiunt, quanquam in Baſil.
 margine et ibi raro aut fere nunquam. Geſnerus veterum edd.

4. illa velut imago. Signifi-
 cat thema, quod praemittitur
 declamationi, velut in Sene-
 cae et Quintilianicis, continens
 omnem causae expositionem.
 cf. 4, 2, 28. 7, 1, 4.

secundis actionibus. Ejusmo-
 di sunt libri secundae actionis
 contra Verrum, ubi, cum se-
 mel non potuisset ad finem

perduci iudicium, triduo post
 (unde *comperendinatio* dicta)
 interrogatis testibus et defen-
 so, iterum accusationem in-
 tendit Cicero. Quanquam eo-
 rum nihil revera accidit, sed
 ficta solum a Cicerone fuit
 haec secunda actio. *Primas*
actiones habes 12, 9, 16. Alia
 ratio est 5, 10, 113.

5 aliunde jam nota sit, dicimus. Causa principii nulla est alia, quam ut auditorem, quo sit nobis in ceteris partibus accommodatior, praeparemus. Id fieri tribus maxime rebus, inter auctores plurimos constat, si *benevolum, attentum, docilem* fecerimus: non quia ista non per totam actionem sint custodienda, sed quia initiis praecipue necessaria, per quae in animum iudicis, ut procedere ultra possimus, admittimur. *Benevolentiam* aut a personis ducimus, aut a causis accipimus. Sed *personarum* non est (ut plerique crediderunt) triplex tantum ratio, *ex litigatore, et adver-*

scripturam revocavit; parum recte. Similis nostrae locutioni *nemo unus* vid. Drakenb. ad Liv. 3, 12, 4. et raro alias ad 3, 69, 1.

5. *non quia — non.* Sic. Codd., ut videntur, omnes, quod in Vall. memorat Bad., et ed. Camp. Ceterae ante Ald. *quin* pro *quia*, amandato *non* post *actionem*. Bad. sec. et Cerv. omittunt negationem, qui si cum vet. *quin* haberent pro *quia* existeret structura Ciceroni in primis familiaris. Sed et nostra non raro apud eundem legitur et ipsa est in Quintiliani 1, 6, 19. *Non* Camp. et Ald. nobiscum habent post *ista*, aptissimo loco; Reliqui ante Stoerium post *actionem*.

6. *tripl. tantum rat.* Omittunt *tantum* Tur. Guelf. Goth. Bern. et edd. meae ante Leid. omnes praeter duas Basill. Aegre tamen eo careas. Badius in notis: „subauditur *tantum* aut „*praecise*.“

6. *tripl. — ratio.* Aristot. Rhet. 3, 14, 7. λέγεται (τὰ προσίμια) ἐκ τῆς τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ — καὶ τοῦ ἐναντίου. Ad quem locum Victorius (p. 700) animadvertit aut non dirigi in Aristotelem Quintiliani reprehensionem aut sine causa improbeque invadi philosophum, qui

dicentis nomine non *reum* tantum sed *actorem* etiam appellarit, ut fortasse Cicero quoque intellexerit (de Or. 2, 79), Cf. Cic. De Or. 2, 43 unde itidem apparet quo significatu *reum* dixerit Victorius, videlicet pro *litigatore*. Ex superiore Ciceronis loco colligas, etiam ipsum potuisse respici a

sario, et iudice. Nam exordium duci non-7
 nunquam etiam ab actore causae solet. Quan-
 quam enim pauciora de se ipso dicit et par-
 cius, plurimum tamen ad omnia momenti
 est in hoc positum, si *vir bonus* creditur.
 Sic enim continget, ut non studium advo-
 cati videatur afferre, sed paene testis fidem.
 Quare in primis existimetur venisse ad agen-
 dum, ductus officio vel cognationis, vel ami-
 citiae; maximeque si fieri poterit, reipubli-
 300 cae, aut alicujus certe non mediocris exempli.

7. *etiam — enim pauc.* Interjecta τοῖς *etiam* et *pauc.* omit-
 tunt Alm. et Tur. cf. ad Praef. nostr. p. 45. *Etiam* cum Goth.
 et Voss. 2 omittit Camp. *Quantum — dicit.* Guelf.
Q. — dicat. *continget.* Turic. *contingit* cum Alm. et
 edd. Camp. Obr. *existimetur — ductus.* Turic. *exijsti-*
mentur (a sec. manu) — *ducti* cum Camp.

Qu. Expressus enim fere ibi
 est Aristoteles.

7. *advocati — fidem.* 5, 13,
 10. 6, 2, 4. *Advocatus* saepe
 apud nostrum est is ipse, qui
 causam orat. cf. § 45. 46. 11, 1,
 19. 12, 3, 6. 12, 7, 4. Diversa
 est significatio 12, 8, 5. Senten-
 tiam ipsam repetit 10, 1, 111.
alicujus — exempli. *Exem-*
plum futurum intelligitur, non
 praeteritum. Sic Livius 2, 44,
 2 „in praesentia re ipsa, exem-
 „plo in perpetuum.“ Vellej.
 2, 47. 25. *facto et rei* oppo-
 nit *exemplum.* Et Plinius de
 iplis, quas patronus suscipere
 debeat, causis Epistol. 6, 29, 2
 (ubi refert videtur mutandum
 in referret) *pertinentes* videli-
 cet ad *exemplum* (it. Epist. 9,

13, 25 „interest exempli“).
 App. Metam. 3 p. Pric. 44
 „exemplo — profutura.“ Si
 minus igitur reipublicae of-
 ficio ductus videri possis in
 hac ipsa, quam agis, causa,
 utpote ad rempub. non perti-
 nente neque satis momenti ha-
 bente; restat ut doceas ad ex-
 emplum causam pertinere. Sic
 et noster mox §. 35. „res —
 pertinens ad exemplum.“ Haec
 interpretatio fuit retinenda,
 quae a Turnebo illo assertur,
 cum Gesnerus cogitet de ex-
 emplo alicujus magni oratoris,
 qui olim similem causam susce-
 perit, et quo se tueatur is, qui
 nunc agit. Ei rationi magno-
 pere repugnat officii vocabu-
 lum, cujus nulla vis est in re

Quod sine dubio multo magis ipsis litigatoribus faciendum est, ut ad agendum magna atque honesta ratione, aut etiam necessitate, successisse videantur. Sed ut praecipua in hoc dicentis auctoritas, si omnis in subeundo negotio suspicio sordium, aut odiorum, aut ambitionis abfuerit: ita quaedam in his quoque commendatio tacita, si nos infirmos et impares agentium contra ingeniis dixerimus, 9 qualia sunt pleraque Messalae prooemia. Est enim naturalis favor pro laborantibus: et iudex religiosus libentissime patronum audit, quem iustitiae suae minime timet. Inde illa

3. *auctoritas si.* Guelf. *a. fit si.* Turic. superscriptum habet hoc *fit*, quod est praeterea in omnibus edd. meis ante Bad. quo accedit Ald. sec. Badius auctore Vallenfi omisit, recte; omnibusque reliquis, ut videtur, Codd. astipulantibus; velut Goth. *sub. negotio.* Guelf. *sub. negotium.* Bad. et Cerv. *f. negotia.* *abfuerit.* Turic. a prima manu *afuerit* cf. Drakenb. ad Liv. 24, 41, 11. et Oud. ad Suet. passim.

ag. contra ingeniis. Hunc ordinem, qui est in Codd. meis et edd. ante Gryph. praetuli posteriorum *ing. cont. ag.* Edd. Jenuf. Loc. Ven. Rusc. *e contra* dant, quod recte improbat Regius. Bad. et Cerv. *e contrario.* Turic. et Alm. haec turbant (pro *imp. — ing.*): *in partes a. c. ingentes.* 9. *quem — minime timet.* Camp. *q. timere — minime videt.* Praepostere.

acta, quae nullo nostro facto possit vel effici vel vitari. Sed ubi *exemplum* est utilitas, vel damnum, quae redundant hinc in posterum, ferri potest. Nec est quod graveris usum ejus, quod, etli minus proprium *exemplo* quam *cogn. am. reip.*, tamen potuit subjici hisce nominibus rerum, quibus imposita quasi est persona. *Duci officio* dicitur orator etiam 12,

1, 12. 12, 7, 1. Similem de *exemplo* locum habes 6, 1, 22.

8. *Sed ut praecipua.* Immutavi directionem Gesneri, qui haec § ab *Quod sine dubio* ordiebatur. Sed referuntur illa ad praecedentia, hinc novum argumentationis momentum explicatur „*sine dubio*“ intellige *sane* (cf. 1, 6, 12), neque tamen conjunge cum „*Sed*“ hujus §.

veterum circa occultandam eloquentiam simulatio, multum ab hac nostrorum temporum jactatione diversa. Vitandum etiam,¹⁰ ne *contumeliosi, maligni, superbi, maledici* in quenquam hominem ordinemve *videamur*, praecipue eorum, qui laedi, nisi adversa judicum voluntate, non possunt. Nam in¹¹ judicem ne quid dicatur, non modo palam, sed quod omnino intelligi possit, stultum erat monere, nisi fieret. Etiam partis adversae patronus dabit exordio materiam: interim cum honore, si eloquentiam ejus ac gratiam nos timere fingendo, ut ea suspecta sint judici, fecerimus: interim per

10. *praecipue*. Sic Turic. Goth. Voss. 2. cum edd. ante Gryph. omnibus exc. Ald. Ceteri *praecipueque* cf. 3, 1, 15.

adversa — voluntate. Sic Turic. et Guelf. cum Alm. Goth. Voss. 2 Bern. et edd. ante Gryph. omnibus. Basil. in margine ponit *aversa — v.* quam scripturam a Gryphio inde dant omnes edd. Malui veterum fidem sequi, cum *adversam voluntatem* etiam aliis locis severi critici defenderint. cf. Drakenb. ad Liv. 1, 46, 2. ubi id maxime est documento, et *aversam* et *adversam* voluntatem pro re nata dictam esse a veteribus, quod in Livii lib. 6 c. 40, 14 oppositas videmus *adversas secundis* auribus. Neque enim illo loco quisquam malit *aversus*, quanquam et has alibi recte tuemur, velut Liv. 24, 26, 10. Ut *secunda* et *adversa fortuna*, sic etiam *voluntas, secunda* vel *propensa* opponitur *adversae*. Cf. Gronovii Observ. p. ed. Platn. 771. *Adv.* et *Av.* saepissime confundi exemplis probat inter multos alios Drakenb. ad Liv. 2, 31, 6.

non possunt. Turic. n. *possint* cum Bern. et Ald.

11. *Etiam part. adv.* Guelf. *It enim p. a.* cum Voss. 1. 3. Bern. Joann. Vall. et edd. meis ante Bad. sec. omnibus exc. Camp. et Ald.

9. *veterum*. Cujus potissimum aevi sint *veteres* h. l. ap-

contumeliam; sed hoc perquam raro, ut Asinius pro Urbinae heredibus Labienum adversarii patronum inter argumenta in malae causae
 12 posuit. Negat haec esse proemia Cornelius 50
 Celsus, quia sint extra litem. Sed ego cum auctoritate summorum oratorum magis ducor, tum pertinere ad causam puto, quidquid ad dicentem pertinet: cum sit naturale, ut iudices iis, quos libentius audiunt, etiam
 13 facilius credant. Ipsius autem litigatoris persona tractanda varie est. Nam tum dignitas

12. *etiam facilius.* Hoc ordine Turic. Goth. (tac. Gesn.) omnesque meae ante Gryph. quem revocavit Obr. accedit Guelf. per errorem dans *ea fac.* Recentiores *fac. etiam* in quo est affectatio ab hoc loco aliena.

11. *Asinius pro Urbin. hered.* De Asinii Pollionis et Labieni inimicitii cf. 1, 5, 8. Causa haec Urbiniensis, quantum cognosci potest e duobus, quibus praeterea tangitur, locis (7, 2, 5. 26.) huiusmodi fere fuit. Iis, qui vel ex testamento, vel cognationis jure, cernere vellent hereditatem Urbinae cuiusdam, opposuit se Clusinius Figulus, qui se mortuae filium dicebat, cum heredes eum servum esse contenderent, nomine Sosipatrum. Hunc igitur sive Figulum sive Sosipatrum eo ipso in invidiam vocare studet Pollio, quod cum tantae nequitiae homine, qualis esset Labienus, consuetudinem contraxerit. cf. de re ipsa in uni-

versum 12, 1, 13. Si tertius ejusdem nominis Labienus intelligi possit, historicus (quod ob longam, quae Pollioni contigit, aetatem a veri similitudine non abhorret, et haec ratio probatur a Bondamo ICTo in Varr. Lect. (Zutph. 1759. 8.) p. 373.), habebimus hominem hac Pollionis asperitate dignum, quoniam ejus, ut Seneca pater narrat (p. Bip. 360) „erat summa in-„fama, summum odium.“ Orationis hujus meminit Dialog. de orat. c. 38. ubi nomen *Urbinae* docte reposuit Lipsius. Item Charisius apud Putsch. p. 59 ubi Bondamus (l. l. p. 22.) pro *provinciae heredibus* egregie emendat *Urbinae h.*

ejus allegatur, tum commendatur infirmitas. Nonnunquam contingit ratio meritorum, de quibus verecundius dicendum erit sua, quam aliena, laudanti. Multum agit sexus, aetas, conditio, in feminis, senibus, pupillis, liberos, parentes, conjuges allegantibus. Nam sola rectum quoque judicem inclinatur¹⁴ miseratio. Degustanda tamen haec prooemio, non consumenda. Adversarii vero persona prope iisdem omnibus, sed e contrario ductis, impugnari solet. Nam et potentes sequitur invidia, et humiles abjectosque contentio, et turpes ac nocentes odium: quae tria sunt ad alienandos judicum animos potentissima. Neque haec dicere satis est,¹⁵ quod datur etiam imperitis: pleraque augenda, aut minuenda, ut expediet. Hoc enim oratoris est, illud causae. Judicem con-

15. *in feminis.* Turic. *ut fem.* cum Alm. et Camp. Postiores edd. meae ad Stoerium usque utrumque dant *ut in f.* cum Goth. et Voss. 2. Nostra scriptura sola vera, quam tuentur Guelf. et reliqui, ut credibile est, Codd.

14. *non consumenda.* Sic Codd. (quod in Vall. diserte memorat Bad.) item Camp. Ed. Tarv. *n. consumanda* cum Ald. Bas. Bad. Cerv. At Jous. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. *consummanda sine non*, quod de conjectura inserit Regius. A Gryphio inde meae edd. nostrum dant.

15. *illud causae.* Turic. et Guelf. *illa causae.* cum Voss. 1. 3. Bern. Camp. Nostrum, quod in reliquis edd. et Codd.

13. *allegatur — commendatur.* Attende opposita. *Allegatur* enim id, quod sua gratia reliqua potest tueri, *commendatur* quod ipsum auxilio eget. cf. 5, 8, 46.

verecundius — sua, cum litigator pro se ipse dicit.

15. *illud causae.* Cf. not. crit.

16 ciliabimus nobis, non tantum laudando eum, (quod et fieri cum modo debet, et est tamen parti utrique commune) sed si laudem ejus ad utilitatem nostrae causae conjunxerimus, ut allegemus *pro honestis* dignitatem illi suam, *pro humilibus* justitiam, *pro infelibus* misericordiam, *pro laesis* severitatem, et
 17 similiter cetera. Mores quoque, si fieri potest, judicis velim nosse. Nam prout *asperis, lenes, jucundi, graves, duri, remissi* erunt, aut assumere in causam naturas eorum, qua competent, aut mitigare, qua repugna-
 18 bunt, oportebit. Accidit autem interim hoc quoque, ut aut nobis *inimicus*, aut adversario sit *amicus*, qui judicat: quae res utrique ³⁰² parti tractanda est, ac nescio an ei magis, in quam videtur propensior. Est enim non-

Goth. Britannicis tribus et Voss. 2. si recte tacuerunt conferentes, habet aliquam difficultatem, cum non sit manifestum prorsus, quo referas neutrum singulare; in plurali *illa* intelligas *potentiam, humilitatem, turpitudinem* adversariorum. In Turic. a sec. manu est: *illa causa*.

16. *ad utilitatem — conjunxerimus.* Voss. 1. 3. a. u. — *adjunxerimus.* Vossiana scriptura emendantem librarium sapit, neque rem conficit. Paulo insolentior, quam hic animadvertimus, structura iterum comparat 8, Prooem. 35 „*lande ad dignitatem conjuncta.*“ *dign. illi suam.* Guelf. post *dign.* inserit *illaeasam*, cum Camp. et marg. Bas. praepoltera similibus literarum repetitione.

18. *in quam.* Jensch. Tarv. Loc. Ven. Rusc. *in quem*, quod et conjecit Francius. Sed Badius discrete monet, se reponere

16. *ad utilitatem — conjunxerimus.* vid. not. crit.

18. *an ei magis.* *Magis* h. l. valet cautius, circumspicius. Inest ipsi *tractandi*

verbo curae et sollicitudinis significatio, qualis solet esse medicorum aegra membra contrectantium. cf. 5, 12. 7. 5. 13, 24. 6, 1, 24.

nunquam pravis iudicibus hic ambitus, adversus amicos, aut pro his, quibuscum similtates gerant, pronunciandi, faciendique iniuste, ne fecisse videantur. Fuerunt etiam quidam rerum suarum iudices. Nam¹⁹ et in libris observationum, a Septimio editis

quam, quod deinceps est in omnibus meis. Nec Cod. video qui recedat. Equidem pariter ac Gesn. quem non graver.

pravis iudicibus. Alteram vocem omittunt Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voff. 1. 2. 3. Bern. edd. ante Basil. meae omnes, ad quarum rationem redeunt Gryph. Stoer. Chouet. Solus quidem Aldus praeter omissum *jud.* scribit etiam *pravus*. Ea quae est Codd. septem multarumque edd. constitutio loci possit placere, modo consuet *pravum*, masculino genere sic fuisse dictum, ut *malum*, quod ego nolim sane affirmare. Aldina ratio maxime blanditur in quam et conjectura incidi, conjuncta praesertim cum *iudicibus*. Haec tamen vox an ullo veteri Codice nitatur, quaeri debet; quanquam si Gibsoni silentio standum est, habemus tres Britannicos Codd. cum Andream auctores hujus scripturae, sed hic in tribus saltem edd. connivebat. Neque is, qui Alm. excussit, rectum vidisse putandus est. Interim fortasse scripturam Aldinam ipsam rectissime tenebimus. *Pravi iudices* ut bene dicantur, magnopere vereor. In Aldina constitutione possit durum videri quod *gerant* et *videantur* non habent proprie, quo referantur. Sed hoc facile subaudias ex superioribus „*qui iudicat*,” ut leni correctione cessingas *gerat*, *videatur*; quod tamen ne ipsum quidem necessarium. Sed pro *gerant* Camp. et Obr. dant *gerunt*; neque hoc displicet, si pluralis in hoc verbo retinetur. cf. de omissio *iudicibus* 3, 7, 24.

pravis iudicibus. vid. not. crit.

19. *libris observ.* — *Septimio.* De hoc Septimio, ejusque opere, hic memorato, nihil praeterea prodi videtur a scriptoribus, nec refert singulos, qui hoc nomine fuerunt, percerensere, cum nota in nullo

eorum certa possit inveniri, quare ei tribuantur libri observationum. *Causa talis*, cui assuerit Cicero, non poterit esse ex iis, quas ipsi novimus, velut Ligarii, Deiotari, Marcelli (eas enim orationes memorat Turnebus h. l.), ubi causa fuerit Caesaris ipsius,

affuisse Ciceronem tali causae invenio: et ego pro Regina Berenice apud ipsam causam

19. *Berenice*. Haec est scriptura Codd. et vetustissimarum itemque recentiorum edd. Sed Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae usque ad Bad. sec. dant *Beronice*, exc. Ald. pr. Hoc eitam Gryph. revocavit, et sic multi multorum scriptorum Codd. praeserunt nomen, sicuti receptum est etiam apud Plutarchum Quaest. Graec. p. 292 E. Hinc natum corrupte *Veronica*. Sed unice sanam nostram esse rationem apparet ex vocabulo graeco *Βερένικος* (apud Pindarum v. c.) quod, Macedonica dialecto prolatum, est nostrum ipsum. *apud ipsam causam*. Sic Goth. Voss. 2. et edd. meae ante Stoer. omnes. Recētiōres *ap. eam ipsam*. Habent eae auctores Codd. Guelf. et Turic. qui dant haec *ap. ipsam eam*. Alm. *ap. eam* solum habere narratur. Ceterorum nulla mentio. In meorum Codd. scriptura *eam* per errorem scriptum esse pro *causam* (*eān*), ipsa colloca-tione verborum apparet; neque opus est *eam* si *ipsam* positum fuit; quae geminatio sapit recentioribus linguis assuetum

apud quem orationes illae sunt habitae; quoniam Qu. ex solo Septimii opere hoc totum rescivit.

Regina Berenice. Haec est, quam Titus amatam a se, etiam nuptias pollicitus, ab urbe dimisit invitam (Sueton. Tit. c. 7); Agrippae majoris, regis Judaeae, filia, Herodis, patris sui, Chalcidis in Syria regis, vidua. Quae cum bis Romae sit commorata, primum regnante Vespasiano, deinde redierit Titi jam imperatoris amorem resuscitata, potuit variis modis in litem incidere, de qua tamen ab aliis nihil proditum invenio. Id maxime advertit legentem, quod regina ipsa suae causae disceptatrix fuisse dicitur.

Narrat Dio Cassius, five Xiphilinus, vulgi rumoribus impetitos fuisse Titum et Berenice, inter aliosque Diogenem et Heram, Cynicum utrumque, in theatro probris eos onerasse, quorum alter flagris caesus fuerit, alter etiam capite plexus (l. 66. p. Reim. 1089). An forte, hisce ut poenam statueret Regina ab iis laesa, Titus deperiens eam a patre impetravit? „Nam „Vespasiano quoque seni regi- „na Berenice, florens aetate „formaque, magnificentia mu- „nerum grata“ erat. Taciti verbis utor Histor. 2, 81. *Causam dicere* tamen vulgo in *descendendo* usurpatur, ut rea fuerit regina. Racinii tragocodia nobilitatus est Berenices et Titi amor.

dixi. Similis hic quoque superioribus ratio est. Adversarius enim fiduciam partis suae jactat, patronus timet cognoscentis verecundiam. Praeterea detrahenda vel confirmanda²⁰ opinio, si quam praecipue domo videbitur judex attulisse. Metus etiam nonnunquam³⁰³ est amovendus, ut Cicero pro Milone, ne arma Pompeji contra se disposita putarent, laboravit: nonnunquam adhibendus, ut idem in Verrem facit. Sed adhibendi modus alter²¹ ille frequens est et favorabilis, *Ne male sen-*

librarium. Gryph. *apud eam causam*, minus bene quam *ap. ipsam c. causam dicere* habes 5, 11, 39. 7, 4, 3. *causam et eam* millies confusa vid. apud Drakenb. ad Liv. 38, 58, 11.

super. rat. est. Adversarius enim. Miro consensu verba haec *rat. est. Adv.* omittunt Tur. Guelf. Alm. Voss. 1. 3. Pro *rat. est Camp. ratione*, frequenti errore, pro enim Guelf. *sum.*

20. *putarent.* Camp. *pugnarent* per errorem. Pluralem in verbo habent Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) et edd. meae ante Stoer. omnes. Unus Obr. *putarentur*, perperam. Recentiores a Stoerio inde *putaret*, exc. Capp. et Gesu. Male.

20. *praecipue*, prae altera: cum tamen integer debuisset et medius utriusque partis in iudicium venire.

Metus. Recte hic ad 6, 1, 15 ablegat Almeloventius.

putarent, iudices.

idem in Verrem. Actione prima in Verrem, quae tota est prooemii loco, sicuti appellatur etiam ab Asconio Pediano; praemissa testium interrogationi. Hanc rectissime designat Gesnerus, quanquam vel

in primo secundae actionis libro simile fere est prooemii argumentum. *Asper et rarus* metus adhibetur Capite hujus orationis 12. 13. 17. *favorabilis* saepe apud nostrum aliosque sub Caesaribus dicitur idem fere qui *gratiosus* apud priores. Sed eam significationem vocabuli usurpavit jam Vellejus, primus ni fallor 2. 34. 40. Livianum locum 22, 26, 4 vix defendas. Metus ille *favorabilis* est Cic. pro Quintio c. 1. extremo.

- tiat populus Romanus, Ne judicia transferantur*; alter autem asper et rarus, quo minatur corruptis accusationem, et id quidem in consilio ampliore utcunque tutius; nam et mali inhibentur, et boni gaudent: apud singulos vero nunquam suaserim, nisi defecerint
- ²²omnia. Quod si necessitas exigit, non erit jam ex arte oratoria: non magis quam appellare, etiamsi id quoque saepe utile est; aut, antequam pronunciet, reum facere. nam et minari et deferre etiam non orator potest.
- ²³Si causa conciliandi nobis iudicis materiam dabit, ex hac potissimum aliqua in usum principii, quae maxime favorabilia videbantur, decerpi oportebit. quo in loco Virginius fallitur, qui Theodoro placere tradit, ut ex singulis quaestionibus singuli sensus
- ²⁴in prooemium conferantur. Nam ille non hoc dicit, sed ad potentissimas quaestiones iudicem praeparandum. in quo vitii nihil erat, nisi in universum id praeciperet,

populus Romanus. Guelf. *praetor* cum margine aliquot edd. Frequentissima confusio, quae in hac ipsa re est apud Cic. Act. pr. in Verr. c. 5. extr. cf. Drakenb. ad Liv. 31, 10, 4. it. Ruhk. ad Vell. 2, 61, 3.

21. *consilio.* Sic Turic. Alm. Bern. Camp. Basil. Reliqui omnes *concilio.* Sed quis de iudicibus unquam usurpavit *consilium?* cf. 11, 3, 127. it. 12, 10, 52.

utcunque. Goth. et Camp. *utrumque*, male.

23. *Virginus.* Turic. *Virginus* ut et supra 3, 1, 21.

21. *consilio.* int. iudicium. 23. *Virginus.* vid. 3, 1, cf. not. ex. ad 3, 3, 2. 21.

quod nec omnis actio patitur, nec omnis causa desiderat. Nam protinus a petitore primo loco, dum ignota iudici lis est, quomodo ex quaestionibus ducemus sententias? nimirum

24. quod nec omn. act. pat. nec omn. Tur. et Guelf. omit-
tunt nec — pat. cum Alm. Male, et ex errore non nisi semel po-
nendi nec omn. Burm. etiam paulo supra nihil erat omittendo
Alm. narrat; quod tamen in Turic. non desideratur. Camp. pro
omnis actio dat rationis.

24. nec — actio — nec —
causa. Quare actio quaedam
non patitur hac ipsa § docet,
quare causa non desideret § 25.
non desiderat h. l. cave inter-
preteris: non necesse habet,
non indiget, verum intellige:
reformidat, recusat, ut Fran-
cogalli dicunt „elle ne l'en
„sencie pas.“ Similis ad sen-
tentiam locus 4, 2, 61 „inagni-
„scentia neque in omnes cau-
„sas cadit — neque semper est
„utilis.“ cf. desiderandi ver-
bum 4, 2, 86. 4, 3, 2. Hoc
demum modo si accipias, apta
sunt, quae subjiuntur, ubi,
haec praeparandi ratio si adhi-
beatur in duriore causa, non
supervacua ostenditur, sed inu-
tilis. Actio non patitur, quid-
quid pro ipsius conditione ne
fieri quidem potest; causa non
desiderat, quidquid nociturum
est. Exemplum nunc solum
suo occurrit Columell. 12, 52, 13
„Minime desideratur vapor
„ignis.“ i. noxius est, quod
ostendit Gesn. in Thef. qui et
ad ipsum locum non opus esse
pro noxium esse dici a Cice-

rone (ut pro Cluent. c. 50
extr.) et aliis docet. Quod
ipsum quidem a Celeb. Schinci-
dero eiipitur nobis, eruente
haec e scriptura Cod. Sang-
erm: „ut — minime deside-
„retur.“ Licet tamen adhuc
dubitare de veritate scripturae.
Minus fortasse vicerō, hanc
sententiam inesse verbis Cice-
ronianis de Orat. 2, 18 init.
„neque — aetas id mea“ (Ca-
tuli senis, praeceptis instrui)
„desiderat.“ Aptius tamen hoc
interpretari videor: *refugit*
aetas mea, quam non requiris.
cf. § 39.

primo loco i. e. Si prius,
quam adversarius dicimus. Se-
cundo enim loco (cf. §. 4)
etiam a petitore (h. e. pro
actore; petitor h. l. accusato-
rem quoque comprehendit
vid. ad 3, 10, 4) sententias
proemii ducat aliquis ex
quaestionibus, quando ex
oratione adversarii iudici iam
nota lis est cf. notam ad 4,
2, 28.

res erunt indicandae prius. Demus, aliquas (nam id exigit ratio nonnunquam), etiamne potentissimas omnes, id est totam causam? ²⁵ sic erit in prooemio peracta narratio. Quid vero? si (ut frequenter accidit) paulo est durior causa; non benevolentia iudicis petenda ex aliis partibus erit, sed non ante conciliato ³⁰⁴ eius animo nuda quaestionum committetur asperitas? Quae si recte semper initio dicendi tractarentur, nihil prooemio opus esset.

²⁶ Aliqua ergo nonnunquam, quae erunt ad conciliandum nobis iudicem potentissima, non inutiliter interim ex quaestionibus in exordio locabuntur. Quae sint porro in

indicandae. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Bodl. Bal. Camp. et aliquot praeterea edd. *judicandae*, male. *exigit.* Turic. a pr. manu *exigat*, cum Alm. non male.

^{25.} *est durior causa.* Turic. et Guelf. omittunt *durior* cum Voss. 1. 3. Fons quidem erroris non apparet.

non ante. Guelf. *non nisi ante*, quod inferi volebat Regius, cum Bad. sec. (prior in marg.) Cerv. Basil. Gryph. Stoer. Chouet. et aliquot Burmanno memoratis; pessime. *Non cave jungas* verbo finito; pertinet ad participium, quod est casu tertio positum.

^{26.} *Quae sint.* Turic. *Quod sint* a sec. manu *quot s.* cum Camp. Non male. Sed Alm. *quod.*

Demus aliquas. Cave accusativum ex *demus* pendere credas. *Potentissimae* quaestiones sunt in quibus maxime vertitur causa. cf. 3, 6, 21.

^{25.} *paulo — durior causa.* Burmannus recte ad partes vocat Horat. Serm. 1, 10, 26 ubi *dura causa* itidem, quae difficile possit obtineri; cuiusmodi fuisse causam illam Petil-

lianam alio etiam loco ostendit Horatius Serm. 1, 4, 94, ubi vide Scholia. Sic nosier 4, 5, 5 „*dura* propositio.“

non ante conciliato. Vido not. Crit. si tanti.

^{26.} *interim.* Ne intellige Quintilianeo more usurpatum adverbium. Is sensus est in „*nonnunquam.*“ cf. 3, 8, 6.

causis favorabilia, enumerare non est necesse, quoniam et manifesta erunt, cognita cujusque controversiae conditione, et omnia colligi in tanta litium varietate non possunt. Ut autem haec *invenire* et *augere*, ita quod²⁷ laedit, aut omnino *repellere*, aut certe *minuere*, ex causa est. Miseratio quoque aliquando ex eadem venit, sive quid passi sumus grave, sive passuri. Neque enim sum in hac²⁸ opinione, qua quidam, ut eo distare prooemium ab epilogo credam, quod in hoc praeterita, in illo futura dicantur: sed quod in

26. favorabilia. Guelf. favorabiles cum Voss. 1. 3. Sine sensu, quoniam sequitur *manifesta omnia*.

quoniam. Guelf. quae cum Goth. Voss. 3. Bern. „Elegant^{er}“ ait Harles V. C. Sed tum opus est ut in initio hujus sensus legatur *Quot*, non *quae*. Turic. *quum*.

27. quod laedit. Turic. q. legit cum Alm. cf. ad § 7.

28. Neque enim. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec e.* cf. ad 3, 11, 20.

28. in hoc — in illo. Qui sint ii, quorum sententiam probare se negat, nondum reperio. Neque enim de hac maxime prooemii et epilogi differentia, quidquam proditum est ab Aristotele, Cicero, aliisque vel aequalibus vel recentioribus. Aliam tangit Hermogenes p. 31 (Sturm. in Paritt.) qui cum prooemia pariter atque epilogos ad movendos auditorum animos induci dixerit (πάθους — ἕνεκα — οἷον φόβου ἢ ὀργῆς, ἢ ἑλέου ἢ φθόνου ἢ τινοσ τελευτών) discrimen statuit in-

ter ea hoc intercedere τὰ μὲν προοίμια παρασκευάζειν πρὸς τὸ δέξασθαι ἢ ἀποδέσθαι τόδε τι πάθος· τοὺς δὲ ἐπιλόγους ἢ αὖξιν ἢ μειοῦν διὰ τῶν κεφαλαίων, τὸ (sic lego pro τῶ) τε ἤδη τέλειον εἰσαίρειν. In hac nostra auctorum hujus opinionis ignorantia, ipsa quoque qualis fuerit, potest dubitari. Si vulgarem usurpandi pronomina *hic* et *ille* regulam sequimur, voluerunt ii, quos improbat Qu., in epilogo *praeterita*, in prooemio *futura* dici; et ita accepit haec verba Pseudo-Turnebus. Neque ta-

ingressu parcius et modestius praetentanda est iudicis misericordia; in epilogo vero liceat

praetentanda est. Turic. *pertemptanda est* cum Alm. et Camp. qui tamen *peritent*. Sed hic error est frequentior quam in quo haereas. Altera inest menda, qua nullas meorum liber caret, quod *est* legitur, pro quo ratio poscit *fit*. Quis enim ferat: „non sum in hac opinione, ut eo distare prooemium credam, quod — dicantur: sed quod praetentanda est (?) — in „epilogo vero liceat?“ Si forte, quod ipsum in oratione obliqua (ut credam) minus placet, post *sed*, quoniam suam ipsius sententiam promittit, indicativo usus est Qu., cur protinus in conjunctivum relabatur: *liceat*. Malim igitur resingere *fit*, quam *licet*. Neque adeo inauditum est, confundi a librariis *est* et *fit*. Cf. 3, 8, 22, ubi *fit*, exquisitior scriptura, ab uno Guelferbytano est mutatum pinguiori illo *est*. 4, 6, 52 *dic. fit* Goth. *d. est* (tac. Gesn.) 4, 2, 27. *des. est*. Turic. *fit*. 4, 2, 46 Guelf. *etiamsi fit* rell. *e. est*. 6, 3, 37. *sev. est*, editi *fit*. 7, 1, 9 *dictum fit*. Guelf. Goth. Camp. *d. est*. Reliqui veteres omittunt *fit*, a Badio inde recepta obtinet, quae sane placet, neque omni Cod. auctore caret. 7, 2, 18 *si — manifestum est*. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *si — fit* (et sic necessario scribi docet, quod in eadem oratione sequitur, *neget*). Reliqui mei *est*, praeter Obr. omittentem *si* (minus bene) et dantem *fit*, quasi pendens ab *ut*. cf. Oudend. ad Suet. Cal. 50 not. 4 extr.

men sponte quis talenti comminiscatur rationem. Si in prooemio movenda est miseratio, convenit profecto, ut haec petatur ab earum injuriarum significatione, quibus exagittatus in iudicium venit litigator; quae vero manent eum, si causam non tenuerit, incommoda, ea, post expositam litem, iudicibus longe clarius possunt ob oculos poni in epilogo et sic Cassiodorus apud Pith. p. 353. Neque obstat ea, de quibus dixi pronomina; in hoc ad prooemium, etsi remotius, optime refertur, quo-

niam id ipsum est, quod proprie nunc tractatur, in illo ad epilogum, qui foris arcessitur ad hanc disputationem, illustrandi causa. cf. ad 3, 10, 1. et mox § 36 *hic — illic*, manifestum in primis exemplum. vid. 6, 1, 9. Occurrit igitur Qu. ei, quicumque, quod *passuri* simus, in prooemio dici vetet, ex pervulgato illo praecepto. Sic et mox (§ 29) „miserabilem, si vincamur, exitum“ qui est futurus, memorat. cf. 6, 1, 23.

praetentanda est. Vid. not. crit.

totos effundere affectus, et fictam orationem induere personis, et defunctos excitare, et pignora eorum producere: quae minus exordiis sunt usitata. Sed haec, quae supra dixi,²⁹ non movere tantum, verum ex diverso amoliri quoque prooemio opus est. Ut autem nostrum miserabilem, si vincamur, exitum: ita adversariorum superbum, si vicerint, utile est credi. Sed ex iis quoque, quae non³⁰ sunt personarum nec causarum, verum ad-
305 juncta personis et causis, duci prooemia solent. Personis applicantur non *pignora* modo, de quibus supra dixi, sed *propinquitates*, *amicitiae*; interim *regiones* etiam, *civitatesque*, et si quid aliud ejus, quem defendimus, casu laedi potest. Ad causam³¹

minus exord. Turic. (a pr. m.) *m. in ex.* cum Alm. Camp.

^{30.} *casu laedi potest.* Sic Guelf. nisi quod *ledi* dat. Accedit Bern. leviter discrepans *casu leni potest.* Longius absunt

pignora eorum. Defunctorum igitur; sed quidni ipsorum potius, quorum res agitur? Malim igitur, quanquam invitis libris omnibus, reponi *reorum pro eorum.* Consilio ea non infrequens est apud librarios cf. Drakenb. ad Liv. 26, 3, 10. Sed ecce ipsum hoc, quod conjeci, dantem e Qu. Calliodorum in rhetoribus Pithoeanis p. 333.

^{29.} *quae supra dixi.* Suspicor respici ad § 27 ubi *favorabilia* tanguntur; nam proxima ad epilogum pertinent, non

ad prooemium, Obversatur tamen maxime miseratio. *Movere* (pro quo est *commovere* 6, 4, 6 in loco gemino) cum sit in plurimis libris, nihil aliud nisi glossa est quod, hujus verbi loco, praeferrunt quaedam editiones *tentare*, ex Regii nota arreptum.

^{30.} *de quibus supra.* Haec, quoniam ipsum vocabulum ponit, *pignora*, ad § 28 referri credo, non ad § 13, quae est Gesneri ratio.

casu laedi potest. Casum h.

extra pertinet *Tempus*, unde principium pro Coelio; *Locus*, unde pro Deiotaro; *Habitus*, unde pro Milone; *Opinio*, unde in Verrem: deinceps, ne omnia enumerentur, *Fama iudiciorum*, *Expectatio vulgi*. nihil enim horum in causa est, ad causam tamen per-

Turic. *causale dici p.* cum Bodl. (Sed Alm. *causa indici p.* dare narratur) et Voss. 1. qui haec praeferit *Tale dici p.* Prorsus conspirare cum nostro videtur Voss. 3 qui siletur. Nec aliter Ald. Bas. Stoer. Chouet. Leid. Contra Goth. et Voss. 2 *causa dici p.* et haec plurimarum edd. est scriptura, ut ex meis Camp. Loc. Ven. Rusc. Bad. Cerv. Gryph. Gibf. Obr. Burm. Capp. Gesn. quo accedit Andr. cum aliquot ab aliis citatis. Consentiant Jenf. et Tarv. nisi quod pro *dici* habent *duci*, quod in suis exemplis inventum correxit Regius. Plurimarum, et ante nos receptam, scripturam defendere possunt videri Codd. Vall. Ioann. Bal. Arg. Sed sensus magnopere friget, nec quisquam syllabae *le* rationem reddidit, quae in tot bonos libros forte irreperere profecto non potuit, cum vicissim *ci*, postquam *di* seorsim positum conspicebatur, a librariis ultro adjiceretur. *Causale* autem, quod male iungebant pro *casu lae*, placere debebat ejusmodi ingeniis, univ ersae sententiae plerumque securis.

31. *enumerentur.* Turic. *enumerem* cum Alm. Camp. reliquisque ante Ald. Sed redeunt ad sing. pr. perf. Bad. (qui tamen Vall. *enumerentur* dare narrat) Cerv. Obr. Et sane placet magis.

l. accipe calamitatem, ut non raro dicitur a scriptoribus v. c. 6. Prooem. 4. 6, 1, 19. Tac. Ann. 2, 26. Cic. ad Div. 4, 13 ubi vide Manut. ad Qu. Fr. 1, 4. Pro Coelio extr.

31. *extra pertinet.* Variata est locutio pro eo, quod modo dicebatur *applicari*, quo cum confer Senec. Quaest. Nat. 5,

16. „ceteri (venti) — his *applicantur.*“

Coelio — Verrem. Pro Coel. c. 1. „miretur — quod *diebus „festis“* cet. Pro Deiot. c. 2. „Moveor etiam *loci* ipsius in- „solentia.“ Pro Mil. c. 1. „haec novi iudicii nova *for- „ma.*“ In Verr. Act. pr. c. 1. „Inveteravit enim jam *opi- „nio.*“

tinet. Adjicit Theophrastus ab oratione³² principium, quale videtur esse Demosthenis pro Ctesiphonte, ut sibi dicere suo potius arbitrio liceat rogantis, quam eo modo, quem accusator actione praescripserit. Fidu-⁵⁵cia ipsa solet opinione arrogantiae laborare: faciunt favorem et illa paene communia, non tamen omittenda, vel ideo, ne occupentur, optare, abominari, rogare, sollicitum agere: quia plerumque attentum quoque judicem facit, si res agi videtur nova, magna, atrox, pertinens ad exemplum: praecipue tamen, si iudex aut sua vice, aut reipublicae commovetur, cujus animus spe, metu, admo-

32. *Adjicit.* Goth. *abducit* cum Voss. 2 solo; perperam. cf. praef. nostr. p. 42. *oratione.* Sic Tur. Guelf. cum Codd. quotquot collati sunt omnibus (nisi quod siletur Bern. quem tamen trahit Guelf.) et Camp. meisque ante Aldum omnibus, quo accedunt Bad. Cerv. Primus Aldus dat *actione*, effectum sane ex eo, quod mox hoc ipsam vocabulum subjicitur. Ego tot auctoribus contra ire non sustinui, neque video in recepta quidquam magnopere reprehendendum. Goth. 5, 7, 6 pro *actio* dat *oratio*. *praescripserit.* Sic Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Voss. 1. 2. et edd. meae (exc. Camp.) ante Bad. omnes, quo accedunt Ald. sec. Gryph. Stoer. Chouet. Reliquae *praescripserat*, quod quare de industria pro nostro reponi voluerit Regius, non assequor. Tur. et Voss. 5 *praescripseris* mira erroris communiōne.

32. *Theophrastus ab oratione.* cf. de Theophr. 3, 1, 15. *Principium ab oratione* videtur fieri tum, cum de ordine orationis suae aliqua praefatur, qui causam dicit. vid. not. Crit. *quale — Demosthenis.* cf. 3, 6, 3. Contendit a iudicibus orator μή τὸν ἀντιδικὸν σύμβουλον ποιήσασθαι περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ.

33. *paene communia.* cf. 3, 3, 5.

nitione, precibus, vanitate denique, si id
 34 profuturum credemus, agitandus est. Sunt
 et illa excitandis ad audiendum non inutilia,
 si nos neque diu moraturos, neque extra cau-
 sam dicturos existiment. Docilem sine dubio
 et haec ipsa praestat attentio: sed et illud, si 306
 breviter et dilucide summam rei, de qua
 cognoscere debeat, iudicaverimus: quod Ho-
 merus atque Virgilius operum suorum prin-
 35 cipiis faciunt. Nam istius rei modus est, ut
 propositioni similior sit, quam expositioni:
 nec quomodo quidque sit actum, sed de qui-
 bus dicturus sit orator, ostendat. Nec video,

35. *vanitate*. Sic mei libri omnes. Ioann. Voff. 1. 3.
novitate. Sed saepe permutantur haec a librariis vid. Drakenb.
 ad Liv. 5, 1, 7. Et poterat tali confusione, frequentissima, se
 defendere Almelov. conjectura *varietate*, nisi sensu exclude-
 retur. *agitandus*. Guelf. *adhortandus*, solus, puto.

34. *iudicaverimus*. Turic. *indicarimus* (a pr. maun) cum
 Alm. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Bad. quo acc. Ald.
 fec. Rectius puto. Guelf. et Voff. 3 *indicamus*.

vanitate h. e. mendacio, ut
 recte interpretatur Capper.
 cum Badius, Rollinus, Gedoy-
 nus, patrii sermonis intem-
 pestive memores, ambitionem
 iudicis accipiant, quibus miror
 Gesnerum ipsum accedere. Si
 quis 11, 2, 23 *vanitatem* ita
 usurpatam crediderit, is illo
 quoque loco nostram significa-
 tionem teneri posse admonitus
 facile sentiet. Hanc Nonius
 Marcellus (c. 4 voce *Vanum*)
 astruit locis e Cicerone pro-
 ductis, de Offic. 1, 42, 4

Tuscul. 3, 1. cf. *vana* 7, 1 11.
 2, 34, 9, 2, 33. Potest autem
 haec *vanitas* non una ratione
 se ostendere, velut ostentando
 vid. Cic. Lael. c. 15. cf. et
 Vellej. 2, 60, 8. Quomodo
 oratorem suum in hac *vanitate*
 virum bonum possit tueri Qu.,
 ipse viderit.

35. *Nam* — *modus*. Con-
 junctionem refer ad „brevi-
 „ter“ et *modum* intellige men-
 suram. De *propositione* vide
 3, 9, 5.

quod hujus rei possit apud oratores reperiri melius exemplum, quam Ciceronis pro A. Cluentio. *Animadverti, judices, omnem accusatoris orationem in duas divisam esse partes: quarum altera mihi niti et magnopere confidere videbatur invidia jam inveterata iudicii Juniani; altera tantummodo consuetudinis causa timide et diffidenter attingere rationem veneficii criminum, qua de re lege est haec quaestio constituta.* Id tamen totum respondententi facilius est, quam proponenti: quia hic admonendus iudex, illic docendus est. Nec me, quanquam magni auctores, in hoc duxerint, ut non semper facere attentum ac docilem iudicem velim: non quia nesciam,

35. *pro A. Clu.* Omittunt *A* Guelf. Goth. et edd. meae ante Ald. omnes, quo acc. Bad. Cerv. Gryph.

36. *proponenti.* Turic. et Guelf. *ponenti* cum Alm. Camp. Nihil praetidii est in hac scriptura, si quis haereat in *proponendo* quod proprie hujus loci non videtur. Nam et *ponere* dicitur pro *exponendo*, *narrando* velut 4, 2, 86 quod ipsum hinc est alienum.

36. *proponenti*, i. e. prius agenti. Hoc enim solet respondendo opponi velut 4, 2, 28. 5, 13, 2. Alioqui proponere est illius qui indicit quae jam sit probaturus (vide modo *propositionem*). Sed hoc ipsum illius maxime est, qui prior dicit. Alter prioris argumenta convellit potius, quam sua proponit.

37. *quanquam magni.* Describitur Aristoteles, cuius

auctoritate videntur multi Quintiliani aequales male usi. Recurrit enim haec socordiae, pro prudentia venditae, obijargatio in narrationis praecipis 4, 2, 64 sqq. cf. et 5, 13, 9. Locus Aristotelis est Rhet. 3, 14, 7. (p. 375) *ὁ γὰρ ἀεὶ συμφέρει ποιεῖν προσετικόν.* Adversus quem locum, ut ait ibi Victorius (p. 702) „Quintilianus *accurate* disputavit.“ De id quod cf. 5, 6, 1.

- id quod ab illis dicitur, esse pro mala causa, qualis ea sit non intelligi: verum quia istud non negligentia iudicis contingit, sed errore.
- 38 Dixit enim adversarius, et fortasse persuasit: nobis opus est ejus diversa opinione: quae mutari non potest, nisi illum fecerimus ad ea, quae dicemus, docilem et attentum. Quid ergo? Inminuenda quaedam et elevanda, et quasi contemnenda esse consentio, ad remittendam intentionem iudicis, quam adversario praestat: ut fecit pro Ligario³⁰⁷
- 39 Cicero. Quid enim agebat aliud ironia illa, quam ut Caesar minus se in rem, tanquam

38. *doc. et attentum.* Turic. et Guelf. *d. e. intentum* cum Alm. Bern. Camp. *Quid ergo? Imm.* Turic. et Guelf. *Q. e. est imm.* cum Alm. et Ald. Recte amandat Burm. ad 2, 3, 7 ubi designavit 2, 10, 5 aliaque aliorum loca, in quibus similis, rogandi forma, nec tamen negavit alicubi addi *est*. Mihi absque *est* ratio magis probatur. *elevanda.* Turic. et Guelf. *levianda* cum Alm. Edd. meae ante Bad. sec. omnes *levanda*, quo redit Bail. cum Cod., Ioann. Voss. Bern. et Goth. (tac. Gesn.) *lenienda* Voss. 1 quod est et in aliquot edd. margine. Neque tamen dubito quin verum sit nostrum.

39. *minus se in rem.* Turic. et Guelf. omittunt *se* cum Alm. Camp. Obr. cf. not. crit. ad 3, 6, 11.

38. *ejus — opinione.* Intellege „iudicis“ ἀπὸ νομοῦ, quanquam intervenit „adversarius“.

39. *ironia illa.* cf. § 70. Dubitatum fuit, verene inesset ironia initio Ligarianae, qua de re vide Voss. Institutt. Rhet. P. 2. p. 154 qui testem citat Aquilam Romanum, agnoscentem hanc figuram p.

Ruhnk. 149. Nec quisquam, qui diligenter legat, ignoret illam accusatoris irrisionem, qui cum notissima quaeque et protrita objecerit reo, tamen velit capitale quid et singulare protulisse videri. Erat illud artificium Ciceronis, quo verum crimen dissingeret inverteretque, quod non in solo Pompejanarum partium studio arguisset Tubero.

non novam, intenderet? Quid pro Coelio, quam ut res expectatione minor videretur? Verum ex iis, quae proposui, aliud in alio genere causae desiderari palam est. Genera⁴⁰ porro causarum plurimi quinque fecerunt, *honestum, humile, dubium vel anceps, admirabile, obscurum*: id est, ἔνδοξον, ἄδοξον, ἀμ-

proposui. Turic. et Guelf. *proposuimus* cum Alm. Voss. 1. Camp. 40. ἔνδ. — δυσπαρακ. Guelf. ἔνδ. ἄδ. ἄπορον ἀμφ. α. δ. Qui ita scripsit librarius videtur Latino *dubium* graecam vocem reddere voluisse cum *anceps* esset ἀμφίδ. cf. 3, 6, 35 ubi perperam ἄπορον pro *dubium*. Goth. non ἔνδοξ. omittit (ut ait Gesn.) sed ἄδοξ. cuius loco ponit παραδ. quod mox omittit.

pro Coelio. cf. § 31. Cum nulla in Coelianae prooemio sit ironia, placet supra „*ironia* „*illa*“ accipere sexto casu, ut hic quoque *agebat* subaudiamus, cuius subjectum sit ipse Cicero.

quae proposui. Quibus tanquam prooemii argumentis uti praecepi. Desiderari pro „conducere, prodesse“ dicitur. cf. § 24.

40. *Genera causarum.* Spectant haec ad *judiciale genus*, cuius haec ipsa quinque genera sunt species, quas et Cicero agnoscit de Inv. 1, 15. Fortunatianus p. Pith. 60. Sulpic. Victor p. ib. 243. quorum postremi iisdem graecis quoque utantur appellationibus. Hermogenes ἄδοξον habet (p. 7. ed. Sturm.) cuius quod afert exemplum noliro sane loco

conveniat, nisi quod annumerat τρεῖς ἀσυστάτοις i. e. iis quae ne admittuntur quidem in iudicium. Reliqua apud hunc quidem non invenio. Capponnerius, ad locum Fortunatianii supra positum, ablegat ad Graecos Rhetores Aldi, quorum secundo, quod designatur, volumine caremus in hac urbe; nec quidquam de horum doctrina reperio in Lexico Ernestino. Solet his moveri Quintiliano, quod cum 3, 3, 15 *genera causarum* dixisset alio intellectu, hic in dissimili loco eodem usus sit vocabulo. Sed non ejus haec est culpa verum ipsius antea Ciceronis, quem operose defendit Marius Victorinus p. Pith. 122, unde sua hauserunt Regius et Pseudo-Turnebus. Sed revincit eum apud Badius Valla. vid. 5 Pr, 5.

Φίδοξον, παράδοξον, δυσπαρακολούθητον. Sunt, quibus recte videatur adjici *turpe*, quod alii, 41 *humili*, alii *admirabili* subjiiciunt. *Admirabile* autem vocant, quod est praeter opinionem hominum constitutum. In *incipiti* maxime benevolum judicem, in *obscuro* docilem, in *humili* attentum parare debemus. Nam *honestum* quidem ad conciliationem satis per se valet: in *admirabili* et *turpi*, remediis opus 42 est. Et eo quidam exordium in duas dividunt partes, *principium*, et *insinuationem*, ut sit in principiis recta benevolentiae et attentionis postulatio: quae quia esse in *turpi* causae genere non possit, *insinuatio* surrepat animis maxime ubi *frons* causae non satis

41. in *admirabili*. Turic. omittit *in* cum Alm. Camp. Obr. Placet.

42. *quidam exord.* Turic. et Guelf. *quidem e.* cum Goth. Voss. 2. Bern. Camp. et aliquot praeterea edd. In Guelf. hoc quoque animadvertendum, quod inter haec duo verba vacuae chartae spatium est relictum, sufficiens versibus, quales sunt in isto Codice, 24 et dimidio. *Exordium* orditur versum integrum, et litera *E* minio est picta. Nihil tamen hinc excidisse existimo. in *principiis*. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. in *principio*. Placet. quae quia esse. Guelf. et Goth. (tac. Gesn.) omittunt *quia* cum Voss. 2. 5. Camp. Gryph. (1536). Sed Turic. et Alm. *quae est*. Error negligendi *quia* post *quae* proclivis erat. *frons*. Turic. et Guelf. *fors*,

41. *praeter op. hom. constitutum*. Constitutum dixisse videtur, dum menti obversatur *judicium*, quod *constitui* dicitur proprie (velut § 36 et 4, 2, 10. *quaestio const.* et 3, 10, 3 *judicia const.*). Genus *causae* enim proprie non *constituitur* quanquam Cic. in Verr. 5, 1.

causa constituitur. cf. 7, 1, 14. item 5, 15, 34.

42. *principium et insinuationem*. Cf. ad Her. 1, 4 — 8. Cic. de Inv. 1, 15. ad eum Marius Vict. p. Pith. 124. Cur. Fortunat. p. 60.

frons — *facie*. Non diffiteor molestim mihi videri

honesta est, vel quia res sit improba, vel quia hominibus parum probetur: aut si facie quoque ipsa premitur, vel invidiosa consistentis ex diverso patroni, aut

eum Alm. Jenf. (tac. Gefn.) Tarv. Loc. Ald. Sed Goth. et Vall. (ref. Badio) receptam, et sic Camp. quoque cum reliquis edd.

aut si facie. Turic. omittit si cum Camp. Placet.

invidiosa consistentis. Ita Guelf. cum Bodl. Ioann. Voss. 2. 3. Bern. Goth. Alu. Turic. (nisi quod postremorum uterque dat etiam *consistens*) et edd. meis ante Bad. sec. omnibus, quo acc. Ald. sec. Praeter recentiores edd. restant igitur vindices receptae scripturae quae sic habet, *invidia c.*, Codd. Bal. Voss. 1. Hos vel mutilos h. l. vel male collatos facile suspiceris. Sed ne stare quidem potest recepta. Quis enim ferat *vel* praemissum nunc substantivo *invidia*, nunc adjectivo *miserabilis* (eo enim casu scribitur hoc vocabulum in omnibus ante me libris)? Quod si *miserabilis* pendet ab *invidia*, debebat *vel* poni post eam vocem. Deinde quid est *invidia patroni*? Dure profecto dicta pro ea *invidia*, quem vel actori vel litigatori conflet patronus; nam proprie accipies talem, qua laboret ipse (ut 4, 2, 113 *invidia caedentis*). In nostra constitutione (quae est tota codicum, una abrasa litera S in *miserabili*, facile irrepente ob sequens *senis*)

hanc *faciei* a *fronte* discernendae affectationem, cum in impropria qualis haec est, oratione fere solet utraque significare externam rei speciem. Et *facies* succedit *fronti* in eadem locutione apud ipsum nostrum 9. 2, 25 (sed ex Calvo) „Perfrica *frontem*“ tum 11, 3, 160 „Perfricare *faciem*.“ Etiam 11, 1, 61 ubi plane similia his tractantur, *frontem* ponit noster. Cogimur tamen in *facie* h. l. agnoscere speciem paulo interiorem quam est *frons*, quanquam nec ipsam veritatis indicem certam. Badius „*Frons*“ ait, „causae

„est, qua ipsa primum apparet, *facies* qua agnoscitur.“ In Indicativo „*hon. est*“ non est haerendum, etsi convenientior videbatur conjunctivus. Illum, cum tamen ferri posset, praetulit ob nimiam conjunctivorum frequentiam. Alia est conditio § 28.

vel invidiosa — vel miserabili. Patronum cave h. l. accipias caudicum. *Patroni* hujus *cliens* est vel actor, vel litigator cf. 11, 1, 66. „Eadem pro libertis adversus *patronos* observantia.“ ubi modo dixerat *patronum* (§ 65) pro *advocato*.

patris, vel miserabili, senis, caeci, infan-
 43tis. Et quidem quibus adversus haec mo-
 dis sit medendum, verbosius tradunt, mate-
 riasque ipsi sibi fingunt, et ad morem actio-
 num persequuntur: sed hae, cum oriantur

invidiosa adjectivum, sexto casu, junges substantivo *facie*, unde deinceps pendebant genitivi, et quo itidem referetur *miserabili*. Sic 2, 15, 6. *facies miserabilis*. Jam si contortam judicis locutionem: *premitur causa facie invidiosa patroni ex diverso consistentis*, reminiscere, quaeso, quoties, contra recutionum linguarum usum, veteres *habere* usurpent, ubi dicunt rem aliquam habere id, quod circa eam versatur. (cf. v. c. 6, 2, 10, 7, Praef. 1.). Neque enim dure dicas „haec causa habet „patronum ex diverso consistentem,“ quorum loco hic paulo licentius est „hujus causae facies habet“ cet. Quo in genere verbo *habere*, in nominum structura, succedit genitivus ejus rei, quae habetur. Cetera, quibus offendaris in hoc loco, nata sunt ex studio brevitatis, quae cum *faciem* semel posuisset, mallet adjectivo ad nomen illud accommodando defungi apud intelligentes lectores, quam verbosius dicendo etiam tardis patere. Quod autem negavi *invidiam* dici id, quod *invidiam faciat*; hoc non eo pertinet, quasi adjectivum non significet eum, qui *invidiam* commoveat alii. Haec enim propria ejus est potestas vid. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 9, 29, 7. Uno desuingar exemplo in primis manifesto Ovid. Metam. 5, 513 (Ceres) Ante Jovem pallis stetit *invidiosa* capillis. it. nostri 11, 1, 63.

43. *Et quidem*. Goth. Voss. 2. *E. quidam* quod suavit Regius. Meliores Codd. Alm. Turic. Guelf. nostram habent. Quibus accedere videntur reliqui. Ex vett. edd. Camp. Tarv. Rusc. Ald. *quidam* Praestat *quidem*, ut difficilius et majori auctoritate firmatum. Similis usus est Sueton. Jul. c. 62. item instr. 5, 10, 95. 9, 4, 79, ubi nulla varietas, nisi quod priore loco Voss. 3. *quod quidem*, perverse. cf. 5 Pr. 1. 6, 1, 33. *ad morem*. Turic. et *amorem*. Camp. et *morem* sine praepos. Primum errorem et *ad mortem*, quem correxit Regius, ante Venet. omnes praeterea vett. meae.

persequuntur. Codd. praeter Goth. nullos video qui non deat *prosequuntur*. Sed nostram rationem et hic, cum edd.

43. *Et quidem*. vid. not. orit.

ex causis, quarum species consequi omnes non possumus, nisi generaliter comprehendantur, in infinitum sunt extrahendae. Quare 44 singulis consilium ex propria ratione nascetur. Illud in univrsum praeceptum sit, ut ab iis, quae laedunt, ad ea, quae profunt, refugiamus. Si causa laborabimus, persona subveniat; si persona, causa: si nihil, quod nos adjuvet, erit, quaeramus, quid adversarium laedat. nam ut optabile est, plus favoris mereri: sic proximum, odii minus. In iis, quae 45 negari non poterunt, elaborandum, ut aut minora, quam dictum est, aut alia mente facta, aut nihil ad praesentem quaestionem pertinere, aut emendari posse poenitentia, aut satis jam punita, videantur. Ideoque agere advocato, quam litigatori, facilius: quia et laudat sine arrogantiae crimine, et aliquando utiliter etiam reprehendere potest.

Camp. Jenf. (non enim illa *conf.*) Tarv. Ven. Rusc. aliisque recentioribus, et res ipsa commendat. Gesn. *prof.* cf. 1 Prooem. 25. item 6, 1, 5.

44. *Illud — praeceptum sit.* Turic. *Aliud — praeceperimus* cum Alm. Camp. Sed Guelf. Ald. Bas. *illud — praeceperim.* Voss. 1. 3. Bern. *i. — praeceperunt.* Nisi Codd. sunt vindices receptae, malim Aldinam rationem, ex qua per errorem repetendi ut natum *praeceperimus.* Magis enim Quintilianii ipsius proprium est praeceptum quam vulgo datum ab omnibus ut mox § 57. *refugiamus.* Camp. *conf.* male.

quid advers. Turic. a prima manu *qui a.* Malim quod ex quo corrupta Turic. scriptura (cf. 3, 7, 5.) et quod habet in marg. Vidov. et Bad. cf. 4, 2, 91.

44. *praeceptum sit.* vid. *quid adversarium laedat.* cf. not. Crit. not. Crit.

proximum. cf. 1, 1, 8.

46 Nam se quoque moveri interim finget, ut pro Rabirio Postumo Cicero, dum aditum sibi ad aures faciat, et auctoritatem induat vera sentientis, quo magis credatur vel defendenti eadem, vel neganti. Ideoque hoc primum intuemur, litigatoris an advocati persona sit utendum, quoties utrumque fieri potest. nam in schola liberum est: in forarum, ut sit idoneus suae rei quisque defen-

46. *dum — induat.* Goth. *d. a. f. facit — induit.* (De *facit* tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. a Jenf. inde ad Gryph. qui primus conjunctivos dat. Camp. tamen cum Turic. et Guelf. et ipse hos praefert. Hi manum mihi injecerunt, quo minus reponerem indicativos, quos praestare arbitror, quia *dum* h. l. neque *Jummodo* significat, neque *donec*. Vide Gronov. et Drakenb. ad Liv. 1, 40, 7 it. Gronov. ad 35, 8, 1.

aditum. Turic. *aditus.* cum Alm. Guelf. Bern. Voss. 3. Camp. Fortasse melius. Confer Gallorum vocem „les entrées“ et Aeneid. 4, 423 Tibull. 2, 4, 19. *intuemur.* Sic Codd., ut quidem videntur, omnes; etiam Camp. Mox vet. edd. usque ad Stoerium *intueamur*, quod sane aptius et repetiit Capp. Sulpicor (qu. scripisse *intuehimur.* *nam in schola.* Sic Turic. cum Alm et Camp. it. Gryph. (1544) Obr. Inferit Guelf. *id* cum reliquis fortasse plerisque. Goth. et vet. edd. usque ad Bahl. *illud.* Veterum morem magis sapit omissio pronominiis.

suae rei. Hoc ordine Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum edd. ante Stoer. omnibus. Deinceps *r. f.* Hoc inconsulto haud dubie, quod Guelf. *sui rei.*

46. *moveri.* scil. iis, quae objiçiantur suo clienti.

Pro Rab. Post. Rectissime Gesnerus designat hujus orationis locum praeter aliis c. 1. mox ab initio.

dum — induat. cf. not. Crit.

intuemur. cf. not. Crit.

quisque. Non erat quod in

hac voce haereret Gesn. qui malit *quisquam* quia *rarum* hoc dicatur. *Quisque* hic est quem Graece dicas τὸν αἰὶ δικάζόμενον. cf. 2, 15, 6. 3, 8, 42 (in loco Cic.) 5, 12, 13. 14. bis 5, 13, 57. 58. ubi saepe cum *sui* pronomine conjunctum videlicet, ut, hoc ipso loco. cf. not. crit. ad § 33.

309 for. Declamaturus autem maxime positas in⁴⁷
 affectibus causas propriis personis debet in-
 duere. Hi sunt enim, qui mandari non
 possunt: nec eadem vi perfertur alieni animi,
 qua sui, motus. His etiam de causis insinua-⁴⁸
 tione videtur opus esse, si adversarii actio
 iudicum animos occupavit, si dicendum
 apud fatigatos est: quorum alterum promit-
 tendo nostras probationes, et adversas elu-
 dendo, vitabimus; alterum et spe brevitatis,
 et iis, quibus attentum fieri iudicem docui-
 mus. Et urbanitas opportuna reficit animos,⁴⁹
 et undecunque petita iudicis voluptas levat
 taedium. Non inutilis etiam est ratio occu-

47. *perfertur*. Sic Tur. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum
 Camp. nisi quod hic *fertur*. Reliqui *perferuntur*. Minus pla-
 cet pluralis in *motus*, qui jam fuerat in *affectibus*, ut hic
 varietas aliqua magis deceret.

48. *occupavit, si*. Ita Tur. Guelf. Camp. Mox ad Obr.
 usque *occupaverit vel si*, quod repetierunt recentiores. Goth.
 (tac. Gesn.) non *vel* solum sed et *occ.* omittit. Coniunctivus
 in *occ.* ferri nequit. Nec vere videtur dici Alm. dare *occupavit*,
 et *vel* ipsum, etsi hoc, omissum ab Alm., servavit Obr., sapit
 correctorem. *eludendo*. Sic Tur. Guelf. Camp. Edd.
 reliquae vett. praeter Ald. *eludendo* ut et Goth. et Voss. 2.
 (Quibus addunt Alm. in quo falli eos puto). Gryph. *elavando*,
 a correctore. Nosram veram esse docet, praeter multa Qu.
 loca, 5, 15, 27. ubi gemina fere nostris. Quanquam et isto
 loco idem Gothani error, ceteris non asipulantibus.

49. *iudicis voluptas*. Guelf. *iudici v.* Non male, ut pen-
 deat dativus a *petita*.

48. *His etiam de causis*. iis — *docuimus*. §. 33. 34.
 Pronomen cave referas ad Valde geminum. nostro habes
 praecedentia. *Haec causae sunt*, locum Ciceronis de Inv. 1, 17.
si advers. cet. iudicante Turnebo.

pandi, quae videntur obfistere: ut Cicero dicit, *Scire se mirari quosdam, quod is, qui per tot annos defenderit multos, laeserit neminem, ad accusandum Verrem descenderit*: deinde ostendit, hanc ipsam sociorum defen-
 50 sionem; quod schema πρόληψις dicitur. Id cum sit utile aliquando, nunc a declamatoribus quibusdam paene semper assumitur, qui fas non putant, nisi a contrario, incipere. Negant Apollodorum secuti, tres esse (de quibus diximus) praeparandi iudicis partes: sed multas species enumerant, ut *ex moribus iudicis, ex opinionibus ad causam extra pertinentibus, ex opinione de ipsa causa*, quae sunt prope infinitae: tum iis, ex quibus omnes controversiae constant, *personis, factis, dictis, causis, temporibus, locis, occasio-*
 51 *ibus, ceteris*. Quas veras esse fateor, sed in

πρόληψις. Codd. mei et vett. edd. omnes latt. litt. dant. vocem. Nec male fortasse cf. 3, 6, 97. nec obstat quod 9, 2, 16 et 9, 3, 99 Graecae fere scribitur.

50. tres. Goth. et Camp. tris quod erat in eo quoque Codice, unde descriptus est Turic. Hic enim pro *secuti tres* dat *secuturis*, mutatum a sec. manu in *secuturum*. cf. 1, 7, 17.

causam extra. Guesf. et Goth. (tac. Gesn.) inferunt *et* male profecto.

49. Cicero. In divinatione in Q. Caecilium, statim ab initio. *defensionem*. Gesn. vult post hanc vocem *esse* aut poni ant certe intelligi. Nullus liber habet infinitivum, qui, etsi facillime poterat inseri, nequaquam est necessarius.

50. tres. §. 5.

opinionibus — extra pertinentibus. cf. § 31. mouente Capp.

quae — infinitae. Pronomen cave cum Capp. referas ad *opinionibus*, intelliguntur enim *species*.

personis — ceteris. cf. 3, 6, 25. it. 4, 2, 55.

haec tria genera recidere. Nam si *judicem benevolum, attentum, docilem* habeo, quid amplius debeam optare, non reperio: cum metus ipse, qui maxime videtur esse extra haec, et attentum iudicem faciat, et ab ad-
 verso favore deterreat. Verum quoniam non ⁵²
 est satis demonstrare discentibus, quae sint in ratione prooemii, sed dicendum etiam,
³¹⁰ quomodo perfici facillime possunt: hoc ad-
 cicio, ut dicturus intueatur, *Quid, apud quem, pro quo, contra quem, quo tempore, quo loco, quo rerum statu, qua vulgi fama* dicendum sit? *Quid iudicem sentire credibile sit, antequam incipiamus?* tum, *Quid aut desideremus, aut deprecemur?* Ipsa illum natura eo ducet, ut sciat, quid primum dicendum sit. At nunc omne, quod coeperit, ⁵³

51. *haec tria gen.* Turic. omittit *tria* cum Alm. et Camp. reperio. Turic. reperiam cum Alm. et Camp.

52. *perfici.* Turic. *perspici* cum Alm. Voss. 3. Bern. At Camp. *percipi.* *incipiamus.* Turic. *incipimus* cum Alm. Guelf. Voss. 2. (An 1. vel 3?) Camp. Obr. Fortasse melius ad vitandum concursum conjunctivorum. cf. 3, 6, 1. it. 5, 8, 4. *Quid aut desideremus.* Turic. omittit *aut* cum Alm.

53. *quod coeperit.* Guelf. *coeperunt* cum Bern. Voss. 3. et Camp. Reliqui fere *coeperint*, ut et Gesn. Sed Goth. (tac. Gesn.) et Voss. 2. nostram dant. Hanc ego rationem praestare arbitror, cum *coepisse* transitive cum accusativo strui vix credam, citra antiquiorem latinitatem.

51. *metus ipse.* §. 20. seqq. Est affectatio aliqua in varian-
 52. *deprecemur.* cf. 3, 6, do *prooemium, exordium*; quae
 13. *quid primum.* h. e. prooe- si quid habet in recessu, equi-
 dem non assequor, ut de ipsa
 scripturae veritate dubitare
 53. *At nunc — exordium.* subeat. cf. not. ex.

prooemium putant, et, ut quidque succurrit, utique si aliqua sententia blandiatur, exordium. Multa autem sine dubio ex aliis partibus sunt, aut aliis partibus causae communia: nihil tamen in quaque melius dicitur, quam quod aequè bene dici alibi non
 54 possit. Multum gratiae exordio est, quod ab actione diversae partis materiam trahit; hoc ipso, quod non compositum domi, sed ibi atque e re natum, et facilitate famam ingenii auget, et facie simplicis suntque e proximo sermonis fidem quoque acquirit: adeo ut, etiamsi reliqua scripta atque elaborata sint, tamen plerumque videatur tota extemporalis oratio, cujus initium nihil praeparatum
 55 habuisse manifestum est. Frequentissime vero prooemium decebit et sententiarum, et compositionis, et vocis, et vultus modestia:

prooemium. Cum mox recurrat *exordium*, quasi diversum ab hoc *prooemio*, malim hic pro ea voce legi *primum*, hac sententia: „omne quod coeperit primum putant“ h. e. quidquid aliquis primum dicat, id natura quoque primum esse, Cf. 3. 11, 28 ubi contraria est confusio.

succurrit. Ita Turic. Guelf. Bern. Camp. Reliqui *succurrit*, parum idoneo conjunctivo.

blandiatur. Sic omnes mei, praeter Gesn. (imitantibus Bipp.) in quo videtur operarum vitium *blanditur*.

in quaque. Goth. (tac. Gesn.) *in quoque.* cum Voss. 2. et Jenf. Ex hac scriptura Regius effecit *quoquam*, quem secuti sunt Loc. et reliquae ante Leid. excepto Aldo. hic enim cum Camp. Tarv. et recc. nostram dat, quam Codd. ipsi tuentur, verissimam. Intelligitur *parte*, et ratio est qualis in *quisque* § 46.

54. *actione.* Agendi formula. Cf. 5, 6, 69 ibique notam. it. hoc cap. § 32.

55. *compositionis.* scil. numerorum cf. not. ad Pro. 8.

adeo ut in genere causae etiam indubitabili, fiducia se ipsa nimium exerere non debeat. Odit enim iudex fere litigantis securitatem: 511 cumque jus suum intelligat, tacitus reverentiam postulat. Nec minus diligenter, ne 56. suspecti simus illa parte, vitandum: propter quod minime ostentari debet in principiis cura, quia videtur ars omnis dicentis contra iudicem adhiberi. Sed ipsum istud evitare, summae artis est. Nam id sine dubio ab 57 omnibus, et quidem optime, praeceptum est: verum aliquatenus temporum conditione mutatur: quia jam quibusdam iudiciis, ma-

55. *exerere.* Turic. *exercere* cum meis aliisque, puto, item omnibus et Camp. et vett. ante Venet. Correxerunt Regius frequentissimum errorem. Ald. et Bas. retinuerunt.

56. *illa parte.* Tur. *ulla p.* cum Alm. Guelf. Camp. Tarv. et recentioribus fere ante Burn. Inserunt praep. *in u. p.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Rufc. Bad. Regii conjecturam *illa* cum praepositione dat Veneta (cf. not. ad 2, 21, 16), sine ea Bas., necessario, quidquid obloquitur Badius. *ulla p.* sphaelma Bip.

ars omnis. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *a. omnino* cum Voss. 2. et edd. ante Bas. exceptis Camp. Ald.

57. *evitare.* Turic. et Camp. *curare.* Soli.

jam quibusdam jud. Sic Turic. cum Camp. Retinent *jam* Guelf. Goth. Bodl. (vel ut alibi prodit Gibf., Bal.) edd. Andr. et omnes meae ante Stoerium. Recte ex fuga retraxit Gibf. quem Obr. et Roll. sunt secuti. Nec quidquam facilius excidebat quam *jam* post *quia*. Non memoratur Alm. qui tamen profecto cum Turic. facit. Inter *quib.* et *jud.* plerique inserunt *in*, praeter Tur. Alm. Camp. quos sequor.

jus suum. Locum Cicero- „(Aquilli) quod esset tuum
nis apto comparat Pithoeus. „*jus* — docuisses.“
Pro Quinct. c. 9. „nisi tu 56. *illa parte.* i. e. in pro-
oemio.

ximeque capitalibus, aut apud centumviros, ipsi iudices exigunt sollicitas et accuratas actiones, contempnive se, nisi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt: nec do-
 58 ceri tantum, sed etiam delectari volunt. Et est difficilis hujus rei moderatio: quae tamen ita temperari potest, ut videamur accurate, non callide, dicere. Illud ex praecipis veteribus manet, ne quod insolens verbum, ne audacius translatum, ne aut ab obsoleta vetustate, aut poetica licentia sumtum, in prin-
 59 cipio deprehendatur. Nondum enim recepti sumus, et custodit nos recens audientium intentio: magis conciliatis animis, et iam calentibus, haec libertas feretur, maximeque cum in locos fuerimus ingressi, quorum na-

aut apud Centumv. Sic Turic. et Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. it. ed. Tarv. Reliqui omnes mei cum Guelf. *ut a. C.* quo errore liberavit locum Dan. Pareus, scribi iubens *et a. C.* sequente primo Rollino, sed sine auctore; atque deinceps recentioribus, cf. c. 2, 5. Muretus de Origine Juris (Ev. Ottonis Thes. T. 4. p. 164) capitis iudicia apud Centumviros exerceri solita credidit falsae scripturae *ut pro aut.* Sic et Pseudo-Turn. hic et ad 5, 10, 115. *ipsi iudices.* Guelf. *i. quidem.*

58. *temperari.* Turic. *temptari*, Camp. *tentari* errore nato e scriptura, qualis est in Turic. *aut poetica.* Sic Turic. Voss. 2. Goth. (tac. Gesii.) Camp. et edd. meae ante Stoer. omnes. Guelf. et pleraeque recentt. inserunt *a.* Ante *obsoleta* omittunt plerique *ab*, sed retinent Turic. et Goth.

57. *apud Centumviros.* cf. 3, 10, 3. Iudices diligentioris eloquentiae cupidos vid. et 4, 2, 122. 5, 10, 115.

58. *Difficilis hujus rei moderatio.* cf. 4, 1, 9. 12, 9, 5. *custodit nos — intentio.* cf. 4, 2, 58. et paulo alia structura 126. *in locos.* cf. 2, 1, 11. 2, 4, 22.

turalis ubertas licentiam verbi notari circumfuso nitore non patitur. Nec argumentis⁶⁰ autem, nec locis, nec narrationi similis esse in prooemio debet oratio, neque tamen deducta semper, atque circumlata, sed saepe simplici atque illaboratae similis, nec verbis vultuque nimia promittens. Dissimulata enim et, ut Graeci dicunt, ἀνεπίφατος actio,

59. *ubertas*. Jenf. cum ceteris sic, non, ut refert Gesn., *libertas*. notari. Guelf. *notare* cum Goth. (tac. Gesn.)

60. *circumlata*. Voss. 2. dare fertur *circulata* (quod est in aliquot excusorum margine, et in Vallensi, correctione in- vectum, cum prius nostra esset) Gothano non astipulante. Badii fec. *circumlita* in textu, quod in margine habet Bas.

atque *illaboratae*. Turic. a. *inlaboratae* (qui sane voluit *inelab.*) Guelf. ac *illaborati*. Vett. edd. ante Bas. ac *inelab.* excepto Camp. et Aldo, quorum ille nostram, hic atque *inel.* De ac ante vocalem vide 5, 2, 3.

ἀνεπίφατος actio. Tarvis. Graecum omittit, nulla lacuna, ut possis suspicari ipsam vocem actio natam ex male intellecto Graeco extremo. (Recurrit tamen mox apud Tarv. ἀνεπίφατος,

notari — non patitur. cf. locum geminum 4, 2, 117. it. 9, 4, 29.

60. *deducta* — *circumlata*. Prius cf. ad 3, 6, 59. not. ex. Hoc loco artificium singulare significat, nec sufficit quod Badius interpretando asserit *tenuata*, etsi haec vis inest voci. Opponitur *deducto* operi illud, quod est *crasso filo* Cic. ad Div. 9, 12. quo Burmannus quoque utitur, loco supra citato. Alterum recte hic scribi numerus testium persuadet, nec dubium quin pertineat ad scite fructas oratorum περιόδους; nullo tamen

gemino loco potestatem hanc astruere datur.

60. *vultuque*. Hic improprie dictum, aliter ac supra § 55.

ἀνεπίφατος actio. Vox graeca non adeo pervulgata. Potestas hic facile apparet, de qua vide in primis Schneiderum in Lexico Graeco. Maxime conspirat cum usu qualis est adverbii ἀνεπίφαντως apud Antonin. de se ipso 1, 9. Actio de pronunciatione hicquidem non videtur intelligendum, sed de universa oratione, dicendi forma. cf. not. prox.

melius saepe surrepit. Sed haec, prout for-
 61 mari animos iudicium expediet. Turbari
 memoria, vel continuandi verba facilitate
 destitui, nusquam turpius: cum vitiosum
 prooemium possit videri cicatricosa facies: et
 pessimus certe gubernator, qui navem, dum
 62 portum egreditur, inpegit. Modus autem
 principii, pro causa. Nam brevius simpli-
 ces, longius perplexae suspectaeque et
 infames desiderant. Ridendi vero, qui
 velut leges prooemiis omnibus dederunt, 313

eo loco, ubi debebat scribi ἀποστολή.) Nam si omittis *actio*,
 sensus sibi constat et adjectiva referuntur ad id, quod praecessit,
oratio. Nimis tamen multa sine substantivo continuata. Etiam
oratio aliquoties confunditur in Codd. nostri cum *actio* ut 4, 1,
 32. 7, 10, 12. 11, 3, 96. Simplicissimum fuerit *actionem*
 hic dictam censere in genere pro *oratione*, tantum variandi
 causa. cf. not. ex. *animos*. Turic. Guelf. Camp. ani-
 mum cum Alm. Voss. 2. (non astipulante Goth., nisi ego
 Guelf. notavi pro Goth.) et edd. ante Gryph. omnibus. Au-
 melius?

61. *facilitate*. Ita Turic. (a sec. manu cum prior dedisset
facultate destui, pro *destitui* post reducto) et Camp. it. vetus
 Codex in margine Basil. Acc. Goth. Voss. 2. Non memo-
 ratur Alm. Reliquae meae *facultate*, ut et Gesn. Si quid
 interest *facultatem* inter et *facilitatem*, quod est profecto, huic
 loco aptius *facil*. Cf. confusas aliquoties has voces in Codd.
 2, 14, 37. 2, 15, 30, 7, 2, 55. 10, 7, 18. 19. Tarv.
 et Ald. *difficultate* soli, nec scio unde, sed non sine sensu, quo-
 niam *destitui* hoc loco non sine gratia dicatur absolute cf.
 Ruhnk. ad Vell. 2, 69 et Dukerus ad Liv. 23, 10, 5.

62. *Ridendi* — *terminaren-* mii ab Hermogene statui de
tur. Tale quid ab aequalibus Inv. l. 1. c. 5. alienum est.
 in libris de arte proditum Item numerum partitionis
 fuisse necesse est. Quod huc praefiniri vetat. 4, 5, 5.
 trahunt, quatuor partes prooe-

ut intra quatuor sensus terminarentur. Nec minus evitanda est immodica ejus longitudo, ne in caput excrevisse videatur, et, quo praeparare debet, fatiget. Sermonem a persona judicis aversum, quae ἀποστροφή dicitur, quidam in totum a prooemio summovent; non nulla quidem in hanc persuasionem ratione ducti. Nam prorsus esse hoc magis secundum naturam confitendam est, ut eos alloquamur potissimum, quos conciliare nobis studemus. Interim tamen

62. ut — terminarentur. Haec duo verba omissis interjectis, continuant Turic. Alm. Voss. 1. 3. Bern. A sec. tamen manu Turic. inserit cito, quod et ipsum habent Guelf. Camp. Paulo immutatum ut intra quatuor terminos cito term. Bodl. Bal. Andr. Orta profecto est praepostera scriptura ex omissione ista male emendata.

quo — fatiget. Guelf. 7. praepurari d. f. cum edd. Jenf. (tac. Gesn.) et rell. ante Badius. Aldus praeterea fatigetur pro fatiget. Nosiram esse in Vallensi diserte movet Badius, quam alii quoque Codd. tinentur. Fluctuat sententia, inopia subjecti. Badius pro quo conjicit quos, ut intellegantur judices. Equidem malim quid unde ipsum fiat subjectum. Nam orationem subaudire, ut modo ad videatur minus aptum fuerit.

63. quae — dicitur. Turic. ἀποστροφή ut dicitur quod vix potuit ita proficisci a Qu. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Jenf. cum edd. ante Stoerium qui — dicitur. Elegantior sane nosira ratio. cf. 2, 18, 1.

in caput excrevisse. Capiti enim prooemium comparatur. 5, 8, 10. Sed subjectum sententiae parum apparet, quod provemium quidem esse nequit. Oratio potius intelligatur, quod vocabulum malleum expressum.

quo — fatiget. Cf. not. Crit.

63. in totum. Cf. not. Crit. ad 3, 8, 53.

64. hoc prooemio. In hoc ipso, de quo jam agimus, prooemio. cf. not. Crit.

et est hoc prooemio necessarius sensus aliquis, et is acrior fit atque vehementior ad personam directus alterius. Quod si accidat, quo jure, aut qua tanta superstitione prohibemur dare per hanc figuram sententiae
 65 vires? Neque enim istud scriptores Artium, quia non liceat, sed quia non putant utile, vetant. Ita, si vincet utilitas, propter eandem causam facere debebimus, propter quam ve-
 66 tamur. Et Demosthenes autem ad Aeschinam

64. *hoc prooemio.* Sic Turic. Guelf. Alm. Bodl. Bal. Camp. Andr. Jenf. et edd. ante Storerium omnes, nisi quod Aldus cum quibusdam *necessarium*, ut *hoc* nominativo casu accipiatur. *hic* a Storio inde est in omnibus fere edd. auctore quidem nullo, praeter Gothanum, ex quo nihil varietatis notatur. *hic* sine *prooemio* Burmannus in Vallenfi esse narrat. Ego nihil tale invenio apud Badium. Hanc scripturam, quae placet Gesnero, et ipse probarem, si auctor ostenderetur. Nunc in constanti vet. librorum ratione acquiesco, sententia non incommoda. cf. *hoc* 8 Prooem. 15.

65. *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. Reliqui *nec en.* cf. 4, 1, 28. *non putant.* Ita Camp. et edd. meae ante Basil. omnes, reliquae *n. putent* quod Codd. videntur tueri. Conjunctivus alienus. cf. 1, 2, 2.

Ita, si vincet utilitas. Haec verba omittuntur a Turic. Alm. Camp. Pessime.

66. *Demosth. autem ad.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Omittunt *autem* Camp. Grypli. et recentt. nisi quod assumit rursus Leid. et Gibl. qui, dum tacet, Codd. suos secum ducit. Rectissime Badius monet non esse mutandum, quid-

sensus aliquis. Quod modo erat aliqua sententia § 52. et mox § 77. Ita et 9, 3, 74 *acres sensus.* De sententiis hisce vel sensibus de industria agit l. 8. c. 5.

qua tanta superstitione. Similis locutio 4, 2, 35.

65. *vincet utilitas.* Cf. mox § 70. item 4, 5, 7.

66. *Demosthenes — convertit.* Pro Cor. p. 228 (ed. Reisk.) extr. κακοίθης δ' ὄν, Αἰσχίνῃ, τοῦτο παντελῶς εὐθεις ᾤήθης κ. τ. λ.

orationem in prooemio convertit, et Marcus Tullius, cum pro aliis quibusdam, ad quos ei visum est, tum pro Ligario ad Tuberonem. nam erat multo futura languidior, si⁶⁷ esset aliter figurata. quod facilius cognoscet, si³¹⁴ quis illam totam partem vehementissimam, cujus haec forma est, *Habes igitur, Tubero, quod est accusatori maxime optandum, et cetera, convertat ad iudicem; tum enim vere averfa videatur oratio, et languescat vis omnis, dicentibus nobis, Habet igitur Tubero, quod est accusatori maxime optandum.*

quid non sit ad nostrum captum, ut h. l. *et cum autem.* Esse tamen *et* dictum cum respectu ad alteram *et* ante M. Tull. Burmannus minus caute gravatur conjunctionem, cui succedere malit *quidem.* Hoc Badius itidem jam proposuerat, e nostra mente scribendum. Sed omnia sana, nec nisi per ἀσύνδετον *autem* omitti potest, quo ipso jam a regula ad exemplum sit transitus. cf. 6, 3, 31. *cum pro aliis.* Sic Codd. mei et Camp. Sed Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. tum *p. a.* excepto Badio, qui diserte narrat, *cum* esse in Vall. cf. not. ex.

67. *averfa.* Guelf. *adversa* cum Goth. et Camp. cf. 4, 1, 10. Male.

cum — tum. Attende *cum* et *tum*, quorum posterius ad prioris latiore intellectum proprium quid et mirabilius addit. cf. 4, 1, 12. 2, 114. 5, 10, 72. 106. 6, 1, 29. 9, 1, 20. 2, 5. 29. 59. 3, 71. 10, 1, 7. 65. 68. 84. 101. bis. 2, 13. 3, 26. 11, 1, 74. 11, 3, 40. 12, 1, 25. 2, 27. 3, 9. 7, 4. 9, 11. 10, 33. 45. 72. Accedere aliquem cumulum in ea parte cui *tum* praenititur, apparet alia sed

simili forma 10, 2, 26. *praeter id quod — tum.* Vid. Drakenb. ad Liv. 6, 23, 3. Oudend. ad Suet. Caes. c. 75. Claud. c. 50. Henning, ad Cic. de offic. 1, 8, 1. it. not. Crit. Quod attinet ad alia ἀπὸστροφῆς exempla cf. monente Capper. pro Rabirio perduell. pro Murena. item pro P. Sulla.

67. *vere averfa.* Ludit in nomine ἀπὸστροφῆς. *averfa* a recto et *verso*, *perverfus* sit oratio.

68 Illo enim modo pressit atque institit; hoc tantum indicasset. Quod idem in Demosthene, si flexum illi mutaveris, accidet. Quid? non Sallustius directo ad Ciceronem, in quem ipsam dicebat, usus est principio, et quidem protinus, *Graviter et iniquo animo maledicta tua paterer, Marce Tulli?* sicut et Cicero fecerat in Catiliam, *Quousque tandem abutere patientia nostra?* Ac, ne quis apostrophen miretur, idem Cicero pro Scauro ambitus reo, quae causa est in commentariis,

68. *Sallustius — Ciceronem.* Recte negat Gesnerus hoc loco itenuque altero nostri 9, 3, 89 manifeste defendi γνησιότητα ejus, quam vulgo legitimus ad calcem Sallustii, orationis, cum potuerit declamator, qui hanc nomini ejus supponeret, ipsis hisce fragmentis abuti, a Qu. servatis. Nam quod Cortius haec verba apud Qu. utroque loco interpolata credit a manu sedula glossatoris, id quidem specie omni caret. Sed altiorum haec poscere investigationem cognovimus, postquam Wollius novavit status illam quaestionem quatuor orationibus Ciceronianis olim a Marciano motam. Hunc librum cum unumquemque legisse consentaneum sit, qui haec nostra curer, nolo jam longus esse in isto loco tractando. Habet quod offendat, tantam imputare Fabio et reliquis ἀγισίαν, ut passi sint sibi falsis orationibus Ciceronianis et

Sallustianis imponi; habet scrupulum et suspicio tantae astutiae in falsariis istis, ut haec velut frustra verarum orationum suis commentis inseruerint. Equidem non diffiteor hanc calliditatem mihi etiam minus probabilem fieri, quam illam securitatem. Qu. meum non adeo magnum criticum expertus mihi videor.

69. *pro Scauro — eundem defendit.* Commentarios (cf. 3, 8, 58) Ciceronis vel ab ipso editos, vel a notariis exceptos (cujusmodi quid memoratur ab Asconio Pediano in argumento Miloniana p. 104 ed. Lugd. B. 1675.) extitisse colligit ex h. l. Gesnerus, eisdemque a Diomede Grammatico laudari, dum dicat *Cicero causarum XIII* p. Putzsch. 365. Sed ipsius Ciceronis manu factos commentarios agnoscimus ex nostro 10, 7, 50. et Asconio Pediano p. 147 „cum sint commenta-

(nam bis eundem defendit,) *proſopopeia* loquentis pro reo utitur; pro Rabirio vero Poſtumo, eodemque Scauro reo repetundarum, etiam *exemplis*; pro Cluentio (ut modo oſtendi) *partitione*. Non tamen haec, quia 70 poſſunt bene aliquando fieri, paſſim faciendae ſunt; ſed quoties praeceptum vicerit ratio: quomodo et ſimilitudine, dum brevi, et translatione, atque aliis tropis (quae omnia cauti illi ac diligentes prohibent) utemur interim: niſi ſi cui divina illa pro Ligario

70. *translatione*. Turic. *relatione* omiſſo et cum Camp. cf. 3, 6, 23. item 5, 13, 8. A pr. manu ille *relatione* cum Alm.

Interim niſi ſi cui. Turic. omittit *niſi* cum Goth. Guelf. Voſſ. Bern., Camp. origine erroris manifeſta. Si omittunt Jenſ. (tac. Geſn.) et multae edd. cf. 3, 10, 2.

„rii Ciceronis ſuarum etiam „deſenſionum.“ Subjicit Qu. eam, de qua nunc agat, pro Scauro orationem non extare ſcriptam, ne forte quis confundat cum altera, notiore illa et edita, pro Scauro repetundarum reo. Hoc eſt quod dicit, *nam bis*, quoniam multi illam *pro ambitus reo* poterant ignorare, non editam. Eſt autem damnatus Scaurus, quamvis deprecante plebe. vid. Appian. B. Civ. 2, 24. Cic. de off. 1, 39, 3.

proſopopeia loquentis. In- ducit aliquem in prooemio loquentem pro reo, quae eſt ſigura etiam audacior, quam

apostrophe. Commentarius hu- jus orationis totus intercidiit.

reo repetundarum. Scaurus filius, ob praeturam Sardiniae, repetundarum accusatus a Tri- rio, deſenſus eſt a Cicerone. Hujus orationis argumentum et fragmenta ſervavit Aſconius p. 168 — 178. Verbum ex ea promitur a noſtro 1, 5, 8.

exemplis. Videmus hoc ipſi in oratione pro Rab. Poſt. c. 1. extr. *Exemplorum* igitur hanc mentionem magis etiam recede- re a communi prooemiorum more putat Qu. quam apoſtro- phen.

ut modo oſtendi. § 36.

ironia, de qua paulo ante dixeram, displicet.
 71. Alia exordiorum vitia verius tradiderunt.
 Quod in plures causas accommodari potest,
vulgare dicitur. id, minus favorabile, ali-
 quando tamen non inutiliter assumimus:
 magnis saepe oratoribus non evitatum. quo
 et adversarius uti potest, *commune* appella-
 tur: quod adversarius in suam utilitatem
 deflectere potest, *commutabile*: quod causae
 non cohaeret, *separatum*: quod aliunde tra-
 hitur, *translatum*: praeterea quod *longum*,
 quod *contra praecepta* est: quorum pleraque
 non principii modo sunt vitia, sed totius ora-
 tionis. Haec de *prooemio*, quoties erit ejus
 72. usus. non semper autem est. nam et superva-
 cuam aliquando est, si sit praeparatus satis etiam

72. *est si fit*. Sic Turic. cum Alm. Camp. Guelf. Aliter Goth. inferit enim post *est* non quidem *et*, quod narrat Gesn. sed *ut*. Ita et Vallenſis et a Badio inde edd. ante Obr. omnes, excepta Aldina fec. Sed jam antea Ruſc. ex conjectura Regii profecto. Jenſ. (tac. Geſn.) *est ut fit*, quod inveniebat Regius. Tarv. Loc. Ven. *est ut si praep.*

70. paulo ante. § 39.

71. *vulgare*. vid. ad Herenn. 1, 7. extr. Cic. de Inv. 1, 18 item 5, 15, 54.

commune. cf. 3, 3, 5, 4, 35, 4, 2, 99, 5, 9, 11, 12, 5, 15, 29, 7, 3, 20. it. loca ad Her. et Cic. de Inv. modo citata. ubi et reliqua invenies, quae hic enumerantur, exordiorum vitia.

praeterea quod — est. Haec cum antecedentibus non pro-
 lus coeunt. Expectabas enim,

quo modo appellaretur quod *longum* esset, vel quod *contra praecepta*. Nec potest sanari locus, in quo nulla librorum varietas, omittendo quod priore loco. Vix enim potuit *longum* appellari a rhetoribus, quod contra praecepta esset. Cujus appellationis nullam video causam. Restat, ut reliquorum, quae vulgo reconsebantur, vitiorum nomina subjecerit Qu. structuram praecedentium nihil moratus.

sine hoc iudex, aut si res praeparatione non egeat. Aristoteles quidem in totum id necessarium apud bonos iudices negat. Aliquando tamen uti, nec si velimus, eo licet, cum iudex occupatus, cum angusta sunt tempora, cum major potestas ab ipsa re cogit incipere. Contraque est interim proemii vis etiam 73 non exordio. Nam iudices, et in narratione nonnunquam, et in argumentis, ut atten-

egeat. Turic. eget cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) et edd. a Jenf. (tac. Gesn.) ad Badium usque. Camp. indiget, mire. Cum modo constans vett. librorum scriptura fuerit *sit*, conjunctivo modo, hic minus congruit indic. *eget*. Videtur tamen non nisi corrigendo investus conjunctivus *egeat*.

73. non exordio. Sic Tur. Guelf. Edd. quidem ante Leidensem meae omnes inserunt *in*, quibus auctores sunt plurimi iique praestantes Codd. *Alm.* inter hos recenseri miror. Male legi praepositionem, sponte apparet.

72. *Aristoteles*. Rhet. 3, 14, 8. p. Buhl. 374. Δεῖ δὲ μὴ λαμβάνειν, ὅτι — τὰ τοιαῦτα πρὸς Φαῦλον ἀκροατὴν· ἐπεὶ, ἂν μὴ τοιοῦτος ἦ, οὐδὲν δεῖ προοιμίον. cf. 12, 10, 52.

major potestas. Si princeps v. c. quaesitor fuerit. *Potestas* enim dicitur pro *magistratu*, hoc maxime aevo. cf. 4, 5, 10. 5, 2, 5. 7, 1, 32. Item apud alios multos, Plinium in primis in H. N. Sueton. Claud. c. 23.

73. non exordio. Junge hoc, tanquam unum vocabulum. Sic Cicronem Academ. 1, 11. non corpus et lictos in Digestis non dominum, non possessorem dixisse docent Le-

xica. Minus quidem aperte haec forma, sed inest tamen locis huius nostri 2, 15, 17. 4, 1, 22. 12, 10, 29. Ad sententiam quod attinet Gesnerus recte ad partes vocat Aristotelem Rhet. 3, 14, 9. ubi etiam illud de Prodicum tangitur, ut locum Quintiliano observatum appareat. Victorius ad eum ipsum Aristotelis locum animadvertit, non iudices, ut attenderent ac faverent, excitasse Prodicum, sed discipulos, cum otiose oscitanteque verba ipsius acciperent, vigilantiores reddidisse. Quare si illud significare voluerit Qu., profusus lapsus esse. p. 705. cf. not. ad 3, 6, 49.

dant, et ut faveant, rogamus: quo Prodicus velut dormitantes eos excitari putabat. quale
 74 est, *Tum C. Varenus, is qui a familia Anchuriana occisus est.* (Hoc, quaeso, iudices, diligenter attendite.) Utique si multiplex³¹⁶ causa est, sua quibusque partibus danda praefatio est: ut, *Audite nunc reliqua*; et,
 75 *Transeo nunc illuc.* Sed in ipsis etiam probationibus multa funguntur prooemii vice, ut facit Cicero pro Cluentio, dicturus contra censores; pro Murena, cum Servio se excusat. Verum id frequentius est, quam

74. *quale est: Tum.* Sic Tur. Guelf. Alm. Goth. Vall. Edd. meae ante Gryph. omnes cum pro *tum*, quibus accedit Guelf. Gryphus autem eoque posteriores inter *est* et *Tum* inserunt *Ciceronis*, quod ut per se minime est contemnendum, ita sine auctore inferri non debet. Loco huic gemino 9, 2, 56 itidem sine auctoris mentione afferuntur haec verba.

Varen. is qui. Pronomen omittunt omnes mei et scripti et excusi ante Gryph. Cum tamen altero, quem indicavi, loco in omnibus compareat libris, vel hic retinere malui, quoniam facile sane excidebat.

75. *Murena.* Turic. *muna.* Per *E*, non *Ae*, vel contra libros scribendum docent Oudend. ad Suet. Tib. 8. Fulv. Urf. Fam. Rom. p. 135. *Servio se.* Tur. *se Servio* cum Guelf.

74. *C. Varenus.* cf. 4, 2, 26 item 9, 2, 56. ubi idem locus ponitur. Quantum quidem ex paucissimis fragmentis perditae hujus orationis Ciceronianae potest colligi, reus erat L. Varenus caedis in C. Vareno et Salario patrae, in Cn. Vareno tentatae. Cicero hoc crimen ab ipso in servos C. Ancharii Ruli (haec enim est familia Anchuriana) avertit (7, 2, 10); nec tamen causam

tenuit, sed damnatus est L. Varenus. 7, 2, 36. Fragmenta sunt apud Ern. p. 1040.

multiplex causa. cf. 3, 10, 1. 4, 2, 85.

75. *pro Cluentio.* c. 42. *pro Murena.* c. 3. addit Gesn. c. 2. 29. ubi Catoni etiam se excusat: quorum locorum posterioriorem huc proprie pertinere, quoniam non est in initio orationis.

ut exemplis confirmandum sit. Quoties au-76
tem prooemio fuerimus usi, tum, sive ad
expositionem transibimus, sive protinus ad
probationem, id debet in principio postre-
mum esse, cui commodissime jungi initium
consequentium poterit. Illa vero frigida et 77
puerilis est in scholis affectatio, ut ipse
transitus efficiat aliquam utique sententiam,
et hujus velut praestigiae plausum petat: ut
Ovidius lascivire in Metamorphosei solet,

76. *debetit.* Turic. *docebit.* cum Camp. An *decebit?* cf. 3,
9, 8. *consequentium.* Turic. *sequentium* cum Guel-
Goth. et Bad. Reliquae edd. meae, inter quas Camp. *consequ.*
quod facile poterat usitatore mutari, et, praeterquam quod
sono commendatur, Ciceronis quoque exemplum magis expri-
mit loco, quem dixi in not. ex. ubi est *consequens.*

poterit. Hoc a Regii Codice aberat, qui de suo addit *pos-*
fit. Omittunt Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Regianum *possit* habet
Veneta (cf. 1, 2, 26.), Rusc. *posset.* (cf. 1. Pro. 4.)

77. *affectatio.* Turic. *adfectio* cum Guel-
Goth. (tac. Gesn.) et edd. ante Loc. nisi quod hi *aff.* Talia nullo negotio
corrigitur cf. 3, 8, 62. *metamorphosei.* Sic scripsi e
Bernensi nisi quod ille male addit *n* in fine. Turic. Camp. *meta-*
morphosin. Guel-*Metamorphoseos,* quae scripturae ostendunt,
aliquid superfluisse in antiquissimo Codice post syllabam *si.*
Nostram formam ab Heinsio defendi in limine Commentarii
Ovidiani recte monet Colomelius. cf. Seneca in Ludo de morte

76. *expositionem.* cf. 3,
9, 7.

id debet — postremum esse.
Locum Ciceronis huic nostro
similem designat Pseudo-Tur-
nebus: De Orat. 2, 80. Hunc
ipsum obversatum esse Quinti-
liano vix dubitem.

77. *petat.* Hunc ego singu-
larem confidenter contra omnes

libros mutem in pluralem *pe-*
tant, ne cogar *praestigiae* ac-
cipere secundo casu singularis.
hujus tunc recte retuleris ad
transitum.

Ovidius lascivire — solet:
Magnam igitur in hoc artifi-
cio virtutem non agnoscebat
Qu.

quem tamen excusare necessitas potest, res
 diversissimas in speciem unius corporis colli-
 78 gentem. Oratori vero quid est necesse
 surripere hanc transgressionem, et iudicem
 fallere, qui, ut ordini rerum animum inten-
 dat, etiam commonendus est? Peribit enim
 prima pars expositionis, si iudex narrari non-
 79 dum sciet. Quapropter, ut non abrupte
 cadere in narrationem, ita non obscure
 transcendere, est optimum. Si vero longior
 sequitur ac perplexa magis expositio, ad eam
 ipsam praeparandus erit iudex: ut Cicero sae-
 pius, sed et hoc loco fecit, *Paulo longius*
exordium rei demonstrandae repetam, quod,

Cl. Caesaris. ed. Bip. 4, 385. „eamque rem ad μεταμορφώσεις
 „Ovidii adjiciendam.“ Jam vulgo Graeca usurpabantur hoc
 aevø. cf. 3, 1, 12. 4, 10. Reliqui *metamorphosi*. Apud Appul.
 de dogm. Plat. p. Elm. 7 *aplunest* vid. Oud. ad Metam. p. 104.

excusare — potest res. Turic. e. — *post tres.* Camp.
excusât — tot res. Hoc non omnino male.

79. *sequitur.* Guelph. *sequetur* cum Voss. 1. Bern. Goth.
 Jenf. (tac. Geln.) et edd. ante Stoer. At Tur. et Camp.
 nostram tuentur. *sed et hoc loco.* Ita Turic. Guelph.

Camp. cum Alm. At Goth. Jenf. (tac. Geln.) *sed hoc loco* cum
 edd. ante Badium. Hic primus omisso *et de suo* inserit *prae-*
cipue cuiusmodi aliquid addi debere jam dixerat.

demonstr. repetam. Goth. Jenf. (tac. Geln.) inserunt *gratia*
 cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. omnibus meis. Vide et hic
 sequioribus edd. obtemperantes Goth. et Voss. 2. cf. § 32. At
 Camp. caret hac pastula.

78. *surripere.* Burmannus *gressionem*“ dicit a prooemio
 recte comparat Graecorum ad narrationem, quoniam alio
 κλέπτειν, pro eo quod laten- loco fortasse laudem mereatur
 ter fiat. Similiter sed minori tam latens transitus.
 audacia *spiritus surripiendus*
est 11, 3, 59. „hanc trans- 79. *hoc loco.* Pro Cluentio
 e. 4. extr.

quaeso, iudices, ne moleste patiamini: principis enim cognitis, nullo facilius extrema intelligetis. Haec fere sunt mihi de exordio comperta.

II. Maxime naturale est, et fieri frequentissime debet, ut, praeparato per haec, quae supra dicta sunt, iudice, res, de qua pronunciaturus est, indicetur. Ea est *nar-*²*ratio.* In qua sciens transcurram subtiles nimium divisiones quorundam, plura ejus genera facientium. Non enim solam volunt esse illam *negotii*, de quo apud iudices quaeritur, expositionem, sed *personae*, ut, *M. Acilius Palicanus, humili loco, Picens, loquax*

1. *frequent. debet.* Sic Codd. mei tres et quotquot undecunque ostenduntur, omnes, nisi quod Ioannensis nulla mentio; item edd. ante Gryph. meae omnes, et ut quaeque antiquissima et praestantissima ab aliis inspecta est. Gryph. eoque recentiores nro excepto Obrechtio inferunt *solet ac.* Res ipsa adversatur huic emblemati, nec video quare diutius feratur, auctoritate nulla subnixum. Nam Burmanni ratio, qua solentem et frequentissimam esse formulam urget *ut solet*, quantum valeat, sponte apparet.

2. *Ea est.* Turic. *ut haec est.* Guelf. et Camp. *haec o.*

M. Acilius Palicanus. Turic. cum Alm. omittit praenomen et nomen, ceteri tamen Codd. dant omnes. Edd. post Camp. fere *Attilius P.* Sed nostrum e Vallensi quoque assert Badius; neque video quare *Lollium* malint pro *Acilio.* In locorum saltem eorum, ubi mentio sit nostri, nullo video ex-

2. *M. Acilius Palicanus* — c. 62, 6. dicit *aptiorem auribus imperitum.* cf. et Valer. Max. 3, 8 Rom. 3. Ascon. Ped. p. 19. 61. ad Cic. Div. c. 3. et Act. in Verr. pr. c. 15. Cic. ad Att. 1, 1. 18.

facundus. Ex Gellio 1, 15. docetur, non sine specie, haec verba deprompta esse ex historiis Sallustii deperditis. Qui significatur *i's* homo, idem profecto est, quem Cic. Brut.

magis, quam facundus; Loci, ut, Oppidum est in Hellesponto Lampfacum, iudices; Temporis, ut,

*Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur;*

Causarum, quibus historici frequentissime utuntur, cum exponunt, unde bellum, seditio, pestilentia. Praeter haec, alias *perfectas*, alias *imperfectas* vocant: quod quis ignorat? Adjiciunt, expositionem et *praeteritorum* esse temporum, quae est frequentissima; et *praesentium*, qualis est Ciceronis de discursu amicorum, Chryfogonus postquam est nominatus; et *futurorum*, quae solis dari vaticinantibus potest. nam ὑποτύπω-
4015 non est habenda narratio. Sed nos potioribus vacemus. Plerique semper narrandum putaverunt: quod falsum esse, pluribus coarguitur. Sunt enim ante omnia quaedam tam

pressum Lollii nomen. Nam quod Asc. Ped. p. 102 ad Verr. 1, 47. M. Lollium Palicanum designat, id alio pertinet. Praenomen sola litera M. scripsi ex usu legitimo, et MSS. meorum et excusorum auctoritate. cf. 5, 9, 15.

3. *vaticinantibus.* Goth. (tac. Gesn.) *vaticinationibus* cum Voff. 2.

Oppidum — iudices. Cic. in Verr. 1, 24.

Vere novo. Georgic. 1, 45.

5. *perfectas — ignorat.* Manifestiora sunt haec nomina quam ut debeant explanari. Quod ad universum hoc discernendi negotium respicit. cf. 3, 10, 4.

Chryfogonus postquam. Cic. Pro Rosc. Am. c. 22.

ὑποτύπωσις. cf. 9, 2, 40. item Cic. de Orat. 3, 53.

4. *Plerique — putaverunt.* Litis hujus inter Rhetoras agitatae, utrum semper narrandum sit, mentionem habet Seneca

breves causae, ut propositionem potius habeant, quam narrationem. Id accidit aliquando utrique parti, cum vel nulla expositio est, vel de re constat, de jure quaeritur: 319 ut apud centumviros, *Filius an frater debeat esse intestatae heres? Pubertas annis, an*

5. ut apud Cent. Turic. aut a. C. male. cf. c. 1, 57.

intestatae. Turic. *inthesitatae*, a sec. manu *intestati*. Et sic etiam Guelf. cum Camp. et edd. ante Bad. meis excepto Ald. qui habet *intestatae* cum Voss. 1. 3. Hi quidem *intestate* vitiosa scribendi ratione, unde nata fortasse, quae mox obtinuit, scriptura *intestati*. Femininum unice verum esse, facile intelligas; nec dubito quin plurimi Codd., diligentius inspecti, hoc ipsum sint daturi. A Badio inde edd. fere praeserunt *intestato*, quod Goth. quoque vindicat. Femininum tuetur Pithoeus ad Decl. Qu. 279 p. Leid. 405. ratione quidem adjecta nulla.

pater p. 149 ubi discimus Apollodorum semper narrare voluisse, Theodorum noluisse.

ante omnia. Haec forma frequens est in enumerandis argumentis vel capitibus, cum primum ponitur. cf. 1, 2, 8. 2, 15, 1. 4, 2, 40. 52. 9, 1, 23. 10, 2, 4. Non erat igitur quod haec verba proscriberet h. l. Francius.

propositionem. cf. hujus libri c. 4. item 3, 6, 76. et 4, 1, 35.

5. apud Centumviros. cf. c. 1, 57.

Filius — heres. Ulpiani fragm. 26, 7. apud Schult. p. 667. „Ad liberos matris „intestatae hereditas ex lege „duodecim Tabularum non „pertinebat: quia feminae

„suos heredes non habent:
„sed postea imp. Antonini
„et Commodi oratione, in
„senatu recitata, id actum est,
„ut sine in manum conven-
„tione,“ (cujusmodi nuptiae
his Quintiliani temporibus vix
nullae siebant) „matrum legiti-
„mae hereditates ad filios
„pertineant, exclusis consan-
„guineis, et reliquis agnatis.“
Hic locus, quem indicavit
mihi Hugo Ictus Gotingensis
celeberrimus, satis docet quare
de successione filii dubitatum
sit; neque tamen vicissim a
ratione abhorret, jam ipso
Quintiliani aevo non paucos
Ictos filiis vindicasse matrum
hereditates, quorum sententia
tandem sub Antonino consecuta
est vim legis.

Pubertas — aestimetur.

habitu corporis, aestimetur? Aut cum est quidem in re narrationi locus, sed ante aut iudici nota sunt omnia, aut priore loco recte exposita. Accidit aliquando alteri, et saepius ab actore: vel quia satis est proponere, vel quia sic magis expedit. Satis est dixisse, *Certam creditam pecuniam peto ex stipulatione: Legatum peto ex testamento.* Diver-

in re. Guelf. *jure* cum tot Codd. quos designant Burm. et Gesn. acc. Camp. et edd. ante Ald. omnes; it. Basil. Badius nostrum praefert, quod correctione in Vallenf. invecum narrat. Ald. et reliqui ante Obr. omittunt haec; ad sensum quidem non male. Sed nostra scriptura est in Turic. cum Alm. Bad. et Obr. ex Argent. fortasse.

6. *alteri et.* Turic. *a. alter et.* a ser. manu *a. aliter et.* Camp. *a. alter et.* Guelf. *aliter et.* In Vallenf. post *alteri* erasum aliquid esse narrat Badius, quod nunc legi nequeat. Alm. dare fertur *alter et.* Veram esse vulgatam censeo, nec in istis *alter* vel *aliter* nisi aberrantis librarii manum agnoscendam. *ab actore: vel.* Sic. Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Bodl. Joann. Voss. tribus. Bern. Ex Alm. assertur *ab actore.* Edd. a Jenf. usque ad Ald. *ad actorem causae vel.* Hoc correxit Regius *ab actore c. v.* Vox *causae* quae nude sit, non apparet, a Stoerio primo meorum omittitur. Sed ab Aldo inde pro *ab actore* dant *actori*, sine auctore.

Quaerebatur de hac re inter Ictos veteres, cum Cassiani habitum corporis, Proculejani (de his Ictorum lectis vid. Digest. 1, 2, 2, 47) annis finirent pubertatem. vid. Ulpiani fragm. Tit. XI. § 28. p. 604 Schulting. Iurispr. Ante-Justin. cf. et Pithoeus atque Aerodius ad Qu. Decl. 279 p. Leid. 405.

priore loco. cf. *primo loco*

4, 1, 24. idem enim hic significatur.

6. *alteri.* opponitur ei quod antecessit §. 5. *utrique.* cf. 1, 4, 24. 5, 10, 69 cf. var. lect. 5, 10, 81.

ab actore. i. e. pro actore. cf. 4, 1, 24. *actor* hic est qui petitur, vel accusator. cf. mox § 7. et 8. ubi *actor* et reus opponuntur. item 5, 7, 20.

lae partis expositio est, cur ea non debeantur. Et satis est actori et magis expedit, sic 7 indicare, *Dico ab Horatio sororem suam interfectam.* Namque et cum propositione iudex crimen omne cognoscit, et ordo et causa facti pro adversario magis est. Reus 8 contra tunc narrationem subtrahet, cum id, quod objicitur, nec negari, nec excusari poterit, sed in sola juris quaestione consistet: ut in eo, qui, cum pecuniam privatam ex
520 aede sacra surripuerit, sacrilegii reus est,

non deb. Sic omnes mei, nec nisi operarum vitium videtur *nondum deb.* apud Burm. quod propagarunt Capp. Gesn. Bip.

7. *et cum propof.* Sic Goth. et Jenf. cum edd. meis ante Stoerium omnibus, qui primus mittit *cum* sequentibus recentioribus. Turic. *cum et prop.*, a sec. manu *tum ex prop.* quod et Guelf. et Camp. Priorem Turic. scripturam habet Alm. quoque, et hanc ortam puto e nostra quae unice vera videtur. Badius Vallenfem *namque ex prop.* dare narrat, sed praefert et ipse nostram, quam elegantia repetendi et commendari dicit, et praepositionem esse comitis indicem. Solum casum sextum, sine praepositione, recte hic jungi cum *cognoscit* nemo facile dicat, qui totam locutionem diligenter attenderit.

8. *subtrahet — poterit — consistet.* Futura haec sunt in Turic. et Camp. Ald. omnia. Posteriora in Guelf. aliisque. Reliqui praesentia ponunt, minus bene.

ut in eo. Goth. (tac. Gesn.) *u. i. eum* cum Voff. 2. et Vall. itemque edd. a Jenf. ad Rusc. quod male contra Regium defendit Badius, et ipse revocavit.

ex aede. Etiam Turic. et Camp. cum Alm. *ex sede.* De confusione hac Burm. ablegat ad Broukhufium in Tibull. 1, 11, 18. it. Heinf. in Claud. Rapt. 1, 200.

7. *ab Horatio — interfectam.* *cum* praepositio hic est supervacua. cf. 3, 6, 76.

cum propositione, dum propositionem audit. Neque enim 8. *pecuniam privatam.* cf. 3, 6, 49.

confessio verecundior, quam expositio, *Non negamus, pecuniam de templo esse sublatam; culumniatur tamen accusator actione sacrilegii, cum privato fuerit, non sacra: vos autem de hoc cognoscetis, An sacrilegium sit admissum.*
 9 Sed ut has aliquando non narrandi causas puto, sic ab aliis dissentio, qui non existiment esse narrationem, cum reus, quod objicitur, tantum negat. in qua est opinione Cornelius Celsus, qui conditionis hujus esse arbitratur plerasque caedis causas, et omnes
 10 ambitus ac repetundarum. Non enim putat esse narrationes, nisi quae summam criminis, de quo iudicium est, contineant: deinde

verec. quam. inferunt est Guelf. (sed hic et verecundius, male) Camp. Goth. Voss. 2. Jenf. (tac. Geln.) cum edd. meis ante Stoe-riuni. Necessarium non puto, neque elegans post pauca vocabula repetitum. Abest a Turic. sit adm. Transponunt Turic. et Camp. quorum prior a prima manu omittit etiam sit.

9. *aliq. non narrandi caus. Turic. cum Alm. a. non narrandi non mirandi c. Guelf. et Camp. a. narrandi non mirandi c. Voss. 1. 3. al. non mutandi caus. Nihil sub his monstris latere nisi librarii oscitantiam, mihi persuadeo: aliisque forte locis, qui suspectiores esse possunt, hinc medelae exemplum peto. non exist. esse narr. Hic ordo est apud Turic. Guelf. Camp. Reliqui exist. transponunt post narr. Pro narrationem dant narrandum Goth. Voss. 2. cum edd. meis a Jenf. ad Gryph. male, nec addicit Camp. cf. 4, 1, 79.*

10. *narrationes — contineant: deinde. Hic aliquid suan- ausus. Turic. Alm. Voss. 3. Camp. narrationis dant, Guelf. narrationes, quae vera esse scriptura prae vulgata narrationem docetur ipso illorum vitio; quo acc. Voss. 1. orationis. Mox continent unus praefert Guelf. cum Basil. in reliquis omnibus*

9. *existient. Hujus, quem crit. ad 4, 1, 65. An forte in libris quidem omnibus re- significat: „negant existi- perio, conjunctivi idoneam „mare“ vel „nolunt existi- causam video nullam. cf. not. „mare“?*

fatetur ipse, pro Rabirio Postumo narrasse Ciceronem: atqui ille et negavit pervenisse ad Rabirium pecuniam, qua de re erat quaestio constituta: et in hac narratione nihil de crimine exposuit. Ego autem, magnos¹¹ alioqui secutus auctores, duas esse in iudicii narrationum species existimo; alteram ipsius causae, alteram rerum ad causam pertinentium, expositionem. *Non occidi hominem*,¹² nulla narratio est. convenit: sed erit aliqua, et interim etiam longa, contra argumenta

continet. Turic. Alm. Guelf. c. aut deinde. Camp. c. ut de. Bern. c. et de. Goth. Jenf. (contra quam narrat Gesn.) omitunt conjunctionem, cum Voss. 1. 2. et edd. meis ante Gryph. Hic *at* inserit, alii plerique *ac*. Equidem propter pluralem in *narr.* satis firmatum, et necessitatem conjunctivi in oratione obliqua (cf. not. ex. 1, 2, 2.) ex vet. librorum *continet aut exculpsi contineant*, abiciens conjunctionem supervacnam et inutilem.

atque. Scripsi hoc pro *atque* de conjectura Regii et Gesneri, quam multi jam editi praeserunt, Burmanno memorati, et mei a Basil. ad Leid. cf. 4, 2, 80. 4, 3, 15. 6, 2, 4. 12, 11, 9. De confusione hac agit Drakeub. ad Liv. 5, 4, 1. cf. nos ad § 80.

^{12.} *est. convenit: sed.* Gesn. omisit *convenit*, ex errore operatum, quem propagarunt Bipontini.

contra arg. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal.

10. *nihil — exposuit.* Narrat Cicero, quare et quo modo in aulam Ptolemaei pervenerit Rabirius, suae videlicet, quam regi ante crediderat, pecuniae recuperandae causa; non exposuit, quare cogitari nequeat, ullam corruptionis illius, quae Gabinio obiciebatur, partem pervenisse ad Rabirium.

11. *alioqui.* Vis particulae

est illa, de qua egimus ad 4 Prooem. 6. cf. 2, 1, 4. 4, 2, 74. 12, 10, 17. 63. Praeter suae rationis evidentiam, eorum, quos sequitur, auctoritatem allegat legenti. Refertur igitur ad *secutus* particulam, non ad *magnos*. Similis sermo in alia Celsi reprehensione 4, 1, 12.

12. *contra argumenta.* Narratur aliquid quo argumenta

ejus criminis, de anteacta vita, de causis, ³²¹ propter quas innocens in periculum deducatur, aliis, quibus incredibile id, quod ob-
¹³icitur, fiat. Neque enim accusator hoc tantum dicit, *Occidisti*; sed, quibus id probet, narrat: ut in tragoediis, cum Teucer Ulixem reum facit Ajacis occisi, dicens, *Inventum eum in solitudine, juxta exanime corpus inimici, cum gladio cruento*; non id modo Ulixes respondet, non esse a se id facinus admissum, sed sibi nullas cum Ajace inimicitias fuisse: de laude inter ipsos certatum.

Voss. 3. Andr. Ald. aliisque apud Burm. Reliqui circa arg. male. Confundi vulgo has particulas docent Drakenb. ad Liv. 37, 15, 7. et Rulhuk. ad Vellej. 2, 76. Vide mox § 19, 106.

aliis quibus. Sic Turic. Alm. Guelf. Goth. et edd. meae ante Basil. nisi quod Ald. inserit *causis*, cum recentiores de Regii conjectura dent *aliisque q.* quod recte improbat Badius, sicut et *causis*.

^{13.} *Neque enim.* Sic Turic. Guelf. Camp. alii. Vulgo *Nec e.* cf. 4, 1, 65. *reum facit.* Turic. r. *faciat* cum Camp. non quidem sine sensu.

esse a se id. Turic. Camp. *esse id* cum Alm. male.

inter ipsos. Mira est Turic. et Alm. scriptura *i. omnes.* Argumenti loco est, nihil inimicitiarum versatum inter eos, qui id fecerint, quod inter omnes vulgo factum sit. Nec tamen certo praetulerim hoc vulgatae, quoniam peculiare erat inter eos de Achillis armis certamen.

criminis, prolata ab actore, tractamus adhuc, tragoediis convellantur; vel ut ipse ait legimus; quarum Sophoclea, „incredibile — fiat.“ cf. mox quae est hujus fabulae, ami- § 14 „argumentis — resisten- cum Teucro Ulixem ostendit. „dum.“ Eandem causam tractat Cornif. ad Her. 2, 19.

^{15.} *Teuxer Ulixem.* Nos *inter ipsos.* cf. not. crit. quidem nihil tale in iis, quas

deinde subjungit, quomodo in eam solitudinem venerit, jacentem exanimem sit conspicatus, gladium e vulnere extraxerit. His subtexitur argumentatio. Sed ne illud¹⁴ quidem sine narratione est, dicente accusatore, *Fuisti in eo loco, in quo tuus inimicus occisus est: Non fui.* dicendum enim, ubi fuerit. Quare ambitus quoque causae et repetundarum hoc etiam plures hujusmodi narrationes habere poterunt, quo plura crimina; in quibus ipsa quidem neganda sunt, sed argumentis expositione contraria resistentium, interdum singulis, interdum universis. An reus ambitus male narrabit, quos parentes habuerit, quemadmodum ipse vixerit, quibus meritis fretus ad petitionem descenderit? Aut si quis repetundarum crimine infimulabitur, non et antea vitam, et³²² quibus de causis provinciam universam, vel

14. *hujusmodi.* Sic scripsi pro *ejusmodi* cum Turic. Guelf. Camp. *refsi.* interdum. Inserunt et Turic. Goth. Bern. Camp. cum edd. ante Gryph. meis. Hoc natum ex eo, quod debebat scribi, *est.* Hoc autem post *sunt* fortasse melius exprimebatur quam intelligebatur.

15. *Aut si quis.* Sic. Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Andr. aliis. Reliqui *aut qui.*

rep. crimine infim. Inserunt *crimine* Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Bodl. Bal. aliquot edd. Ceteri omittunt.

non et. Sic Turic. Guelf. Voss. 1. Bern. Addicunt Alm. *non est* et Goth. Voss. 2. *nonne dantes* (sine *aut* quod ponit Geln.) cum edd. ante Basil. exceptis Camp. qui *nam et* et Ald. qui nostram praefert. Reliqui *num et.*

quibus de causis prov. Sic Turic. Camp. Ald. Ceteri fere *q. d. c. per prov.* quod ex Alm. quoque afferri miror. A Badio inde pro *per* ante *prov.* inmittunt *vel.* de Regii conjectura. Non est necessaria iteratio conjunctionis cf. 1, 6, 32. 3, 4, 15.

accusatorem aut testem offenderit, non inu-
 16tiliter exponet? Quae si narratio non est, ne
 illa quidem Ciceronis pro Cluentio prima,
 cujus est initium, *A. Cluentius Habitus*.
 Nihil enim hic de veneficio, sed de causis,
 17quibus ei mater inimica sit, dicit. Illae quo-
 que sunt pertinentes ad causam, sed non
 ipsius causae, narrationes: vel exempli gra-
 tia, ut in Verrem de L. Domitio, qui pasto-
 rem, quod is aprum, quem ipsi muneri
 obtulerat, exceptum esse a se venabulo con-

3, 6, 53. 6, 3, 1. et *per* natum ex errore bis ponentis pri-
 mas in *prov. literas*. De post quibus mei habent omnes ante
 Stoerium. Hic et recentiores omittunt, sed revocavit Obr:
 cf. 4, 1, 48. non inutiliter. Sic Turic. Guelf. Goth.
 Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. aliisque et edd. meis ante Gryph.
 Hinc *n. utiliter* ut et Camp. quae scriptura respondet ei quae
 supra dat *num* pro *non*, quare Camp. ibi *nam* operarum vitium
 credo pro *num*.

16. *Habitus*. Sic fere libri, nisi quod Camp. *Abitus* quod
 propius abest a scriptura in Ciceronis Codd. obtinente *Abitus*.
 Quintilianeos libros ad Ciceronianos immutari, in re incerta,
 non est necesse.

17. *Illae*. Guelf. cum solis Voff. 1. 3. Bern. (cf. ad praef.
 nostram p. 44) *Duae*, quod, retinens *Illae*, subjicit prono-
 mini Aldus. male haud dubie. Nec opus Gesneri mutatione
Aliae. *Sunt accipe*, non quidem solius copulae loco, sed pro
 eo, quod barbare hodie dicimus, *dantur*. Sic 5, 13, 51 *Est*
 et *illud vitium*.

16. *A. Clu. Habitus*. vid.
 Cic. pro Clu. c. 5. De cogno-
 mine vid. not. crit.

17. *Illae quoque*. „Illae
 „quoque narrationes, quae
 „sunt vel exempli gr. vel
 „disc., sunt pertinentes cet.“

de L. Domitio. Verr. 5, 3.
Obtulerat mutandum censet
 Burn. in *obtulerant*, leni sane
 emendatione quia apud Cice-
 ronem nulla sit mentio ipsius
 pastoris hoc munus offerentis.

fessus esset, in crucem sustulit: vel discu-¹⁸
tiendi alicujus extrinsecus criminis, ut pro
Rabirio Postumo, *Nam ut ventum Alexandriam est, judices, haec una ratio a rege pro-*
posita Postumo est servandae pecuniae, si
curationem et quasi dispensationem regiam
suscepisset: vel augendi, ut describitur iter
Verris. Ficta interim narratio introduci¹⁹

18. *discutiendi.* Sic ex Alm. et Obr. (qui profecto hic sequebatur Argent. suum) Gesnerus. Accedit tertius testis locupletissimus Turic. Reliqui omnes *excutiendi.*

18. *pro Rab. Post.* C. illius orationis 10. Crimen extrinsecus objectum Rabirio versatur in vestitus mutatione, cum pallium pro toga sumisset.

Alexandriam est. Apud Ciceronem inseruntur haec duo vocabula: *ad Aniletem.* Absunt a Q. libris, et potuit memoriter, ut saepe, referre locum.

iter Verris. In Verr. 1, 16. extr. et 17.

19. *Ficta — narratio.* Qua ratione *fictae* potuerint appellari hae *narrationes*, de Chryso-goni amicis certe et de Cepasiiis, nequaquam assequor. Altero quidem loco 6, 1, 41 „circa Cepasios *fabula*“ dicitur, sed hoc ad vincendum, fictionem hic esse versatam, non sufficit. Neque „*fictas*“ „alienarum personarum orationes“ 6, 1, 25 huc traxeris. Ibi enim vere aliquid fingitur, in narratione non

item. Est praeterea hujus ipsius capitis locus, *falsarum expositionum* mentionem habens, qui longe alia tractat, quam in quibus nunc versamur, quique etiam majorem de veritate nostrae scripturae dubitationem mihi injicit. § 88. Pendet nostri loci explanatio et ipsa quoque constitutio ab alterius scriptura quae parum est explorata: Lib. 6, 3, 39, utrum *falsa* legatur an *falsa* (cf. not. crit. 5, 10, 87). Obtinet quidem posterior ratio apud recentiores ante Burmannum, sed bonis auctoribus defenditur ea quam Burm. restituit. Quae si vera est, ut suo loco excutiemus, ne hic quidem *ficta* locum tueri potest. Subiit igitur reponere: *Faceta*, quod commendari eis, quae disputantur libro sexto l. c., necum facile agnosces. (Leuitatem mutationis commendat *facti* pro *faceti* 6, 3, 20.) Vide mihi in primis

solet, vel ad concitandos iudices, ut pro Roscio circa Chryfogonum, cujus paulo ante habui mentionem: vel ad resolvendos aliqua urbanitate, ut pro Cluentio circa fratres Cepasios: interdum per digressionem decoris

19. *circa Chryf.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. Bal. Andr. Obr. Nulla mentio Alm. cf. § 12. item mox hac ipsa. Reliqui *contra.* *resolvendos.* Sic Turic. quoque et Camp. cum iis quos habet Burm. *solvendos* habet Guelf. etfi Voss. 3. *resolv.* cf. ad § 17. Rem dirimit § Prooem 12 ubi consentiunt omnes in hanc scripturam. Harles V. C. per errorem optimos Codd. nostrae scripturae ademit auctores.

circa fratres. Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. Obr. Vall. Voss. 1. Camp. quorum extremus paulo ante cum vulgo *contra.* Reliqui *contra* cf. 5, 13, 28. 6, 1, 41.

interdum. Goth. cum Voss. 2. *interim.* Hoc loco vulgata malim, ob rationem in not. ex. redditam. Neque raro noster probo vocabulo utitur pro suo *interim* ut modo § 14. cf. 1, 1, 8.

§. 42 c. 3. Non me fugit, illam de Chryfogoni amicis discursantibus narrationem minus recte *facetam* videri appellatam, cum praesertim *conci- tandis* iudicibus inserviat. Si quis tamen per se ipsam considerare velit, aptum hoc ei vocabulum inveniet. Hoc quoque displicet, quod artis vocabulum h. l. requiritur, neque tamen alibi *facetam narrationem* sic dictam invenio. Quidquid autem huius difficultatis est, in eo magis acquiescendum puto, quam in vulgata omnium librorum scriptura. vid. mox ad hanc § not. 7mam.

paulo ante. § 5.

resolvendos. cf. 8 Prooem.

12 ubi eadem locutio. *Resolvi* dicuntur iudices sine reprehensione, cum *solvere* in hominibus noster fere usurpet de luxu et mollitie.

circa fratres Cepasios. Cic. pro Clu. c. 20. 21.

interdum. Adverbiū non respicit ad superius *interim*, sed tertiam causam inducit narrationis adhibendae post *vel, vel.*

decoris gratia. Ad decorem conciliandum; ne forte quis corripiat penultimam, vel extremam literam abradendam censeat. cf. 1, 8, 17. sed magis ad nostrum locum 3, 8, 35. 5, 11, 16. 5, 12, 6. 6, 5, 20 multaque praeteres.

gratia, qualis rursus in Verrem de Proserpina, *In his quondam locis mater filiam quaesisse dicitur.* Quae omnia eo pertinent, ut appareat, non utique non narrare eum, qui negat, sed illud ipsum narrare, quod negat. Ne hoc quidem simpliciter accipiendum,²⁰

illud ipsum — quod neg. Turic. i. i. — *q. quae neg.* (a fec. manu — *quodque neg.*) cum Alin. Haec unde turbata sint, apparet scriptura Campani: *illa ipsa narrare quae negat.* Hanc ego praestare credo, sed nusquam praeterea invenio. Nec opus est Turnebiana emendatione, quam satis leviter in textu posuit Capper. *non narrare.*

rursus — Proserpina. In Verr. 4, 48. *rursus* spectat eo, quod tertio nunc ad partes vocat libros Verrinos. cf. § 17. 18. Hanc quidem de errore Cereris, filiam quaerentis, narrationem recte dicat aliquis *fictam*, quo id quoque tendit quod 4, 3, 13 eadem memoratur, ubi agebatur modo de *expositione quarundam rerum gestarum vel etiam subularum.* Ferri tamen potest et in hac *facetae* appellatio, quod vocabulum *decoris* esse ipse noster putat 6, 3, 20. Saltem quo modo fictio ulla potuerit versari in istis de Chryfogoni amicis et Cepasii narrationibus nulla animi contentione exputo. Impudentissima profecto fuit vanitas ea mentiendi, quae ipsi iudices vidisse et audisse dicuntur a Cicerone.

In his — dicitur. Nullus, quod sciam, interpres animad-

vertit, haec ipsa verba apud Ciceronem non inveniri. Nisi igitur sunt antiquitus ascripta ab aliquo qui tractaret Codicem Qu. (sunt autem in omnibus, quos vidi, libris), ipse noster ea, fallente memoria, pro Ciceronianis attulisse putandus est. cf. § 18. Attendenti apparet; structuram iis ita non indigere, ut etiam melius absint.

illud ipsum — quod. vid. not. crit. Quo modo autem id ipsum, quod aliquis negat, possit narrari, hisce, quae adhuc tractavit, videmus exemplis: narrantur videlicet, unde falsa objici appareat. Est vero sententia, ex illis acribus et acutis (cf. 2, 4, 31), in hisce verbis Quintiliani *narrare quod negat.*

20. *simpliciter.* Ἀπλῶς, sine exceptione, ut recte Pithocus. *positum* vero est § 5.

quod est a me positum, supervacuum esse narrationem rei, quam iudex noverit. quod sic intelligi volo, si non modo, factum quid sit, sciet: sed ita factum etiam, ut nobis
 21 expedit, opinabitur. Neque enim narratio 523
 in hoc reperta est, ut tantum cognoscat iudex, sed aliquanto magis, ut consentiat. Quare, etiamsi non erit docendus sed aliquo modo afficiendus, narrabimus cum praeparatione quadam, *Scire quidem eum in summam quid acti sit, tamen rationem quoque facti*
 22 *cujusque cognoscere ne gravetur.* Interim propter aliquem in consilium adhibitum nos repetere illa simulemus; interim, ut rei, quae ex adverso proponatur, iniquitatem omnes etiam circumstantes intelligant. In quo genere plurimis figuris erit varianda expositio, ad effugiendum taedium nota

21. *summam quid acti.* Hoc ut exquisitius assumi pro vulgato *summa quid actum* ex Turic. Guelf. Camp. Alm. Ad *quid acti* addicunt etiam Goth. et Obr. (cf. § 128. 7, 1, 50) ad *summam* Voss. 1. Bern. De genitvo vid. Oudend. ad Suet. Aug. 44. 65.

22. *quo genere plur.* Turic. Camp. omittunt *genere* cum Alm. male. *taedium nota audientis.* Omittunt *nota* Colbertinus Cod. Vall. Alb. Bad. alique apud Burm. editi. Turic. non memoratur quidquam mutare a vulgata, quae a Gryphio inde obtinet. Jenf. (tac. Gesn.) alique ante Bad.

21. *aliquanto magis.* cf. 3, 8, 39.

22. *in consilium.* Judicium intellige. cf. 4, 1, 21. not. cit.

plurimis figuris. Ex hoc genere est Demosthenis locus,

quanquam in probando positus, non in narrando: *δέδοικα μὴ σφόδρα ἀκριβῶς δεῖκναι πειρώμενος διανοχῶ, πάλαι τοῦτο αὐτοῦς ὑμᾶς εἰδότες. ὁμῶς δ' οὖν ἐτι καὶ τόδε ἀκούσατε.* De falsa leg. p. Rsk. 446 extr.

audientis: sicut: *Meministi*; et, *Fortasse supervacuum fuerit hic commorari*; *Sed quid ego diutius, cum tu optime noris? Illud quale sit, tu scias*; et his similia. Alioqui,²³ si apud iudicem, cui nota causa est, narratio semper videtur supervacua, potest videri non semper esse etiam ipsa actio necessaria. Alterum est, de quo frequentius quaeritur,²⁴ An sit utique narratio prooemio subjicienda. quod qui opinantur, non possunt videri nulla ratione ducti. Nam cum prooemium iccirco comparatum sit, ut iudex ad rem accipiendam fiat conciliatior, docilior, intentior; et probatio, nisi causa prius cognita, non possit adhiberi: protinus iudex notitia rerum instruendus videtur. Sed hoc quoque²⁵ interim mutat conditio causarum. nisi forte

t. cum sint nota audienti. male. Equidem nota residere ex illa glossa existimo, quod fortasse ne in Turic. quidem sit.

commorari. Camp. commemorari non quidem sine sensu.

fit tu scias; et. Camp. omittit tu scias, unde bona oritur structura: cum tu optime noris illud, quale sit.

23. ipsa actio. Turic. ipsa acti cum Alm. sine sensu. Sed artae necessitudinis index error communis cf. 4, 1, 17.

24. videri nulla. Guelf. vid. non nulla. In hac ratione superius non ante possunt omitti debet; et habet sane majorem gratiam ejusmodi locutio, cui valde similis 4, 1, 63.

docilior intentior. Inserunt vulgo et quod omittunt Turic. Camp. cum Alm. et Obr. cf. ad 1, 11, 14 praef. nostr. p. 79.

protinus iudex notit. Inserunt iudex quod abest a vulgata, Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) cum edd. meis ante Basil. optimisque apud Burm. Codd.

tu scias. Subjunctivus alienus, nisi forte dicas potentialem esse. cf. not. crit.

et his similia. cf. ad 1, 7, 17 p. 78 praef. nostrae. it. hoc cap. § 52.

Marcus Tullius in oratione pulcherrima, quam pro Milone scriptam reliquit, male distulisse narrationem videtur tribus praepo-⁵²⁴ sitis quaestionibus: aut profuisset exponere, quomodo insidias Miloni fecisset Clodius, si reum, qui a se hominem occisum fateretur, defendi omnino fas non fuisset; aut si jam praepudicio senatus damnatus esset Milo; aut si Cn. Pompejus, qui propter aliquam gratiam iudicium militibus armatis clauserat,

25. *praepositis.* Guelf. *propositis.* non spernenda scriptura cf. 7, 10, 12. *praepudicio senatus.* Omittunt *senatus* Gisl. et Obr. ex prioris sphaemate nisi fallor.

propter aliquam gratiam. Turic. *p. aliam gr.* cum Alm. Bern. Addicit et Guelf. sed et *praeter* dans pro *propter*. Camp. *p. alicujus gr.* In loci obscuritate subiit *causam* scribere pro *gratiam*, quae vocabula soleut confundi a librariis, quanquam hoc adhuc ibi tantum est animadversum ubi praecedat genitivus et significatio est utriusque eodem. vid. Drakenb. ad Liv. 36, 10, 13. Sic § 128 Voss. 3. *invid. causa* ubi reliqui *i. gratia.* *propter aliam causam* dictum pro eo: „non quod adversus „esset Miloni.“ Nisi forte vetus est glossa omne hoc, quo facile carebamus.

25. *tribus — quaestionibus.* Recensentur mox hae quaestiones, de defendendo eo, qui hominem a se occisum fateatur; de praepudicio senatus; de Pompeji mente. Quas quidem tractat Cic. a tertio inde capite ad octavi finem. cf. 3, 6, 12.

propter aliquam gratiam. Quid hisce verbis significetur, fateor me latere. Novimus praesidia armata in foro omnibusque fori templis collocata fuisse a Pompejo ad quietem

iudicio praestandam, nec a scriptoribus proditur in cuiusquam hoc gratiam factum. Quanquam enim Vellejus, Asconius, Plutarchus, Appianus, Dio Cassius longe infensioem Miloni ostendunt Pompejum, quam videri eum vult Cicero, tamen nullam disponendorum militum causam memorant, nisi turbas datas in testium interrogatione, ob quas Domitius quaesitor praesidium a Pompejo poposcerit. vide not. crit.

tanquam adversus ei timeretur. Ergo hae²⁶ quoque quaestiones vim prooemii obtinebant, cum omnes iudicem praepararent. Sed pro Vareno quoque postea narravit, cum objecta

ei timeretur. Contorta et parum terfa oratio pro hisce in vulgata existimaretur, in quam vetustissimi quique consentiunt. Optime Ald. nostrum dat, quod recepit Bad. Prope accedunt Guelf. Voss. 1. 3. dantes aestimaretur (cf. § 17). Quoties enim pro hoc veteres libri: extimaretur! in quo latet vera scriptura.

26. obtinebant — praepararent. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui obtinebunt — praeparaverint.

Sed pro Vareno. Sic Codd. septem cum edd. Camp. Andr. aliisque apud Burm. Reliquis editis, qui pro Vareno habent *L. Murena*, addicere videntur quatuor: Alm. Ioann. Arg. Bern. Horum Alm. diserte hoc dare narratur, ceteri silentur. Quantopere abhorreat a reliqua Turic. et Alm. similitudine tam insignis diversitas scripturae, sponte apparet. Puto cum, qui aliam Alm. varietatem notare vellet, secure posuisse nomen *Murenae*. Versatur ea in hoc, quod aliter vulgo inseritur inter *Sed* et *pro*, quod abesse ab Alm. ostendi debebat. Neque est aliter in ullo MS. praeter Bal. et Voss. 2. unde excitant diserte, et Vall. quem dare narrat Bad. Sed loco motum: quoque aliter postea. Voss. 2. deserere suum Goth. vix est credibile. Ipsum autem quid sibi velit adverbium, non assequor. Jam *Murenam* pro *Vareno*, nonnisi a recenti manu inductum, ferri diutius nolui. Nihil est in oratione *Murenae*, quod tantam mutationem flagitet, et quidni acquiescimus in ejus orationis mentione, quae intercudit; cum praesertim alio transferendi criminis mox injiciatur mentio, quod ipsum pro *Vareno* factum est a Cicerone (cf. nos ad 4, 1, 74.)?

26. vim prooemii. Possunt hae quaestiones videri etiamnum pertinere ad prooemium, quoniam id praestant, quod est prooemii. Quod si tenes, jam vel in ipsa *Milouiana* prooemio protinus subjicitur expositio.

pro Vareno. Exemplo hoc destituimur cum interciderit oratio. cf. 4, 1, 74.

postea narravit, cum. Sponte succurrit, quod Capper. monet, legendum videri *postea quam*. Liber quidem vetus nullus ita. Et si autem *postea* —

diluit. Quod fiet utiliter, quoties crimen non repellendum tantum, sed etiam transferendum erit, ut, his prius defensis, velut initium sit alium culpandi narratio: ut in armorum ratione antiquior cavendi, quam
 27 ictum inferendi, cura est. Erunt quaedam causae (neque id raro) crimine quidem, de

Quod enim Voss. 1. 3. omne nomen proprium eximunt loco, haec dantes: *Sed reo quoque postea narrabit*, id ex errore natum arbitror, quamquam Pithoeus etiam non inspecto hoc MS. tale quid coniecit, ut fieret generale praeceptum pro exemplo. Eo traxeris Turic. quoque auctoritatem dantis item *narrabit* pro *narravit*, tralatitio librarium vitio *b* pro *v*. Peccatum in Vossianis a conferente videri potest, cum Guelf., fere geminus illis, haec praeserat: *Sed pro Vareno reo quoque*. Hi autem tres si talem scripturam habent, trahunt ipsum quoque Bern. quartum pro *Vareno* testem. Supervacua vox *reo* in aliquot etiam edd. comparet. Ceterum *quoque* ante *postea* revocavi auctoribus Codd. meis Camp. aliisque multis vet. libb. Vulgo enim *post qu.*

quoties — ut. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *qu. non repellendum* (sic Turic. ceteri etiam pejus *repetendum*) *ut*, cum plurimis apud Burm. MSS. Possunt tamen, quae sententia flagitat, satis firmata videri Codd. Britannicis et Arg. qui habent ea profecto.

alium culp. Accedit Alm. suo Turic. *alium* dans quod recentiorum primus Gesn. recepit pro *aliud* plerorumque. Sed *alium* et post Jenf. edd. meae ante Basil. omnes. Camp. *aliud*.

ictum inferendi. Guelf. *seriendi ictum*.

27. *crimine.* Sic Turic. Camp. Goth. Voss. 2. Alm. Vall. nisi forte, ut suspicatur Bad., correctum ex *crimini*. Vulgo *crimini*.

cum non raro legitur apud scriptores, hinc alienum est, quia nihil antecedit quo referatur *postea*; qualis ratio est in praecepto Catonis, quod offert Turseil. p. 684 *Postea, ubi incipiet servere. Posteaquam*, ita discerni solitum ab

optimis quibusque scriptoribus, poterat fraudi esse librario, ut saepe fuit profecto.

non repellendum — transferendum erit. Id factum est in causa Vareni cf. 7, 2, 10.

27. *neque id raro.* Neutrum pronominis genus ad

quo cognitio est, faciles ad diluendum, sed multis anteactae vitae flagitiis et gravibus
 325 oneratae: quae prius amolienda sunt, ut propitius iudex defensionem ipsius negotii, cuius propria quaestio est, audiat: ut, si defendendus sit M. Coelius, nonne optime patronus occurrat prius *conviciis luxuriae*,

cognitio est. Hoc e Codd. unus si rectum vidi Guelf. Nam Turic. et Alm. falsum vero admiscent, dantes haec: *de quo cognitio est cognitum est fac.* Reliqui quidem Codd. plerique (nam Britannici silentur) *cognitum est. Camp. est cognitum.* Nostrium reposuit conjectura Regius. A Gryphio inde in meis est.

fac. ad diluendum. Sic Turic. Guelf. Goth. Vall. Camp. cum meis ante Stoer. excepta Basil. Haec prima, quod Stoerius et posteriores retinuerunt *fac. diluendo.* Silentur quidem apud Burm. aliquot Codd. quos dicas habere *diluendo.* Equidem non credo. Habet sane speciem elegantiae *crimini — faciles diluendo.* Sed gemino alibi exemplo careo, neque ipsa logica magnopere probat hanc locutionem. Quam recepi optimorum certe librorum auctoritate se tuetur, et, quanquam contentam esse non disiteor, sententia elicitur probabilis, non ringente logica.

gravibus oneratae. Sic Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Alm. et Voss. 1. 2. 3. Edd. fere inserunt *criminiibus* quod, quam sit inelegans, sponte apparet.

amolienda. Turic. *amovenda* cum Guelf. Camp. Alm. Colb. Bern. et edd. ante Stoerium meis omnibus. Nisi tamen plane dormitavit Gibl., praeter Goth. Voss. 2. et 1 (hic dat *admovenda* 5. autem *ad movenda*) etiam Britannici et Andr., vindices sunt receptae, quam quidem Regius conjectura praetulit, ipsa exquisitioris vocabuli laude commendandam. Burm. recte confert 5, 13, 11.

defend. sit. Sic malni scribere cum Turic. Alm. Camp. Obr. quam quod reliqui dant: *def. est.* cf. 4, 1, 28. item 4, 5, 4.

rem spectat. Similis forma G, gine proponitur: *neque has* 11, 3. Non igitur necessaria *rarae.* cf. 1, 10, 35. item hic emendatio quae in Bas. mar- § 3.

petulantiae, impudicitiae, quam veneficii? in quibus solis omnis Ciceronis versatur oratio: deinde tum narret de bonis Pallae, totamque

impud. quam venef. Goth. omittit *quam*, cum Voss. 1. 2. 3. Bern. Nisi tamen dormitavi, Guelf. tuetur *quam*, quod si abest, longe alia sit omnis Coelianae causae conditio; nec talis, cuiusmodi eam cognovimus ex oratione Ciceronis. Reliqui mei omnes retinent *quam*. *veneficii.* Jensch. (tac. Gesn.) *veneficiis* cum meis ab ipso inde ad Basil. excepto Aldo.

omnis. Turic. *omnibus* cum Camp. et Alm.

Pallae totamque de vi. Hanc quam prius Burm. dedit scripturam habes ipsam in Camp. nisi quod *dein* est pro *de vi*, inevitabili paene errore, qui, post modo positum *deinde*, diu debebat corrigi ab eo, qui aliquem nasum haberet. Turic. ipsum verum dat, sed a sec. manu pro *Pallae totamque* hoc:

quam veneficii. Regius in suo libro inveniebat *veneficiis*, pro quo conjecit *veneficii*, quod nunc legitur in plerisque libris et sane auctores videtur habere omnes Codd., cum edd. vett. multae retineant dativum pluralis. Sed alienum dicas *veneficii convicia* appellari, cum hoc „*ipsum sit negotium*,” in causa Coeliana, „cujus propria quaestio est.” Et ipse Cicero, in oratione, haec de pudicitia discrete „non crimina” appellat „sed voces maledictaque.” c. 3. „aliud est maledicere, aliud accusare.” ibid. „maledictio — si petulantius jactatur, *convicium*.” ibid. „Adulter, impudicus — *convicium* est, non accusatio.” c. 13. Neque tamen *veneficiis*, etsi defendere conatur Badius, aptum. Inconcinnum enim

convicii luxuriae occurrere, et *veneficiis* (ipsis) occurrere. Excidisse dicas *crimini* vel *accusationi*.

in quibus solis — oratio. Solis eo dicit, ut significet narrationem omnem Ciceronis orationem caruisse. Et ita res se habet. *In quibus* autem tam ad *convicia* illa spectat, quam ad *veneficii* crimen. Neque enim negare voluit Qu. quidquam praeter *veneficium* a Cicerone tractatum esse; ut videbatur Capperonnero.

deinde tum. Hanc particularum geminationem, non saepe elegantem, si per se spectes, adhuc in uno praeterea Varro nis exemplo cognovi, quod assert Turf. p. 207.

de bonis Pallae. cf. Cic. pro Coel. c. 10. Nihil praeterea nobis cognitum de ista re.

de vi explicet *causam*, quae est ipsius actione defensa? Sed nos ducit scholarum consue-²⁸ tudo, in quibus certa quaedam ponuntur, quae *thematâ* dicimus, praeter quae nihil est diluendum. Ideoque *narratio* prooemio semper subjungitur. Inde libertas declamatoribus, ut etiam secundo partis suae loco narrare videantur. Nam cum pro petitore di-²⁹ cunt, et expositione, tanquam priores agant, uti solent; et contradictione, tanquam respondeant: idque fit recte. Nam cum sit

paullatimque. Goth. plane conspirat cum Camp. *Pallae* habet Guelf. sed mox, pro *totamque*, *paullatimque*.

^{29.} *priores*. Sic Turic et Camp. cum Colbert. Cod. (non Alm.) Goth. Voss. 2. et edd. meis ante Basil. Reliquae *prius*.

idque fit recte. Sic Turic. et Camp. cum Bodl. Alm. et edd. mearum solis Bad. et Capper. Reliqui libri *idque fit non*

de vi. In occidendo legato Alexandrinorum Dione. cf. l. c. et c. 21. 22.

ipsius actione. Nam se ipse quoque defendit Coelius in hac causa. cf. 11, 1, 51. item Suet. de clar. rhet. c. 2.

^{28.} *certa — themata*. cf. 4, 1, 4.

secundo — narrare videantur. Dicendi locus, quem operosius et perperam interpretati sunt VV. DD., nihil aliud est, nisi ordo orandi, qui micuique patrono assignatur. Neque enim certum erat et definitum in foro, ut accusator prius diceret, responderet defensor. cf. 7, 1, 37. Dicebat igitur secundo loco, cuiusque alte-

rius orationi respondere mandatum erat, sive is petebat, sive defendebat. Jam in scholis quidem ejusmodi ordo erat nullus, ubi nunquam respondebatur. 5, 13, 50. 7, 1, 38. Hinc, ut et ex iis, quae mox subjiciuntur, intelligimus, quare *videantur* modo *narrare*, non *re vera narrent*, *secundo loco* declamatores. De *priore* et *secundo loco* cf. § 5.

^{29.} *contradictione*. Sua adversus ea, quae ab altera parte dicta sunt. *Respondeant* vides hic plane esse pro eo: secundo loco dicant. Aliter *contradictionem* vide 3, 8, 27.

idque fit — exercent. cf. 5, 13, 45 — 50.

declamatio forensium actionum meditatio, cur non in utrumque protinus locum exerceat? Cujus rationis ignari, ex more, cui assuerunt, nihil in foro putant esse mutandum. Sed in scholasticis quoque non-⁵²⁶ nunquam evenit, ut pro narratione sit propositio. Nam quid exponet, quae zelotypum malae tractationis accusat? aut qui

recte Codd. et edd. ante Stoerium; ab hoc inde *id quod fit non recte*, pejus etiam propter *id quod*, et hoc retinuit Capper. cf. de hoc 3, 6, 1. Negationem rectissime proscriptit de conjectura Regius, quem sequendum esse recentiorum quidem solus vidit Capperonnerius. Rem dirimit locus geminus 5, 13, 50. Non insertum an omissum cum ingens faciat momentum, juvat apponere exempla aliquot hujus particulae in nostro scriptore a librariis turbatae: 1, 10, 14. 3, 4, 14, 3, 5, 10. 4, 2, 128. 5, 13, 36. 3, 2, 19. 10, 1, 96. 10, 7, 32. 11, 1, 53. 11, 3, 61. 76. 179. 12, 1, 40 bis 12, 10, 46. Prudentissimum est decretum Galeni (Commentar. II. in libr. sec. de morbis vulgg. p. 471. Tom. V.) εἰ δ' ἔξεστι προστιθέναι τοῖς καταφατικῶς εἰρημένοις ἀποφάσεις, ἅπαν οὕτω τι; διαφθερεῖ δόγμα, καὶ γνώμην οὐδεμίαν φυλάξει τῶν παλαιῶν βεβαίαν. Hunc locum debeo Villosino in Prolegg. cf. Drakenh. ad Liv. 21, 10, 1. Interpp. ad Plin. Epist. 1, 8, 14. item nos ad 6, 2, 11. *non in utrumque*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. et Capper. solo. cf. 5, 13, 50. Reliqui om. in. *assuerunt*. Turic. *adsuerunt*. Camp. *affuerunt*. Alm. *affuerunt* et sic editi mei ante Ald. Reliqui *affueverunt*. cf. 5, 11, 22. et Oudendorp. ad Sueton. Caes. 73 extr. Aug. 98.

30. *quae zelot*. Sic Turic. Guelf. Bern. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et omnes meae ante Leid. Vulgo *qui zelot*. Turbatum est aliquid in Camp. quae pro hisce receptis *quid exponet qui*

30. in *scholasticis*. *Scholastica* substantive dicitur. vid. Senec. patr. p. 65. „Hoc „vero alterum nomen Graecum, cum quidem est, sed in Latino ita translatum, ut pro „Latino sit, *Scholastica*. Con-

„*troversia* multo recentius, „sicut ipsa *declamatio*.“ Aliis nostri locis additur substantivum ut § 92. 97. 11, 1, 82. In loco 7, 1, 57 dubia scriptura. *propositio*. § 4.

Cynicum apud censores reum de moribus facit? cum totum crimen uno verbo in qualibet actionis parte posito satis iudicetur. Sed haec hactenus. Nunc, quae sit narrandi ratio, subjungam. *Narratio est rei factae, aut ut factae, utilis ad persuadendum expositio; vel* (ut Apollodorus fuit) *oratio docens auditorem, quid in controversia sit.* Eam plerique scriptores, maxime qui sunt ab Isocrate,

zelot. dat: quae exponet zelot. Uxorem, cujus nominæ agitur, intelligi recte monet Gesn.

31. aut ut factae. Ita Turic. et Camp. cum Vall. Goth. Voss. 2. Bad. Obr. Capper. Gesn. Reliqui, ut et Guelf., a. non f. maxime qui. Turic. Guelf. Camp. maxime que qui.

Cynicum — reum facit. Vide, inter Declarationes Quintilianæ a Pithoeo editas, 283 incriptam: *Cynicus disertus filius.* Ad hanc Aero-dius haec ipsa nostri verba affert. Huc in primis pertinent ex ista controversia: „Ceteros — quos abdicant patres, sine narratione cul-pae abdicare non possunt: in hoc filio“ (Cynico, quem propterea quod huius sectae est, abdicat pater) „satis est ad odium, habitum ostendere.“

qualibet — parte. Non proprie in narratione.

31. Narratio — expositio. Perulgata apud veteres definitio. cf. Cornif. ad Herenn. Cic. de Inv. Theonem in Progymn. Hermogen. in Pro-

gymn. Aphthon. in Prog. Ad Ciceronis Rhetoricos 1, 19 haec commentatur Marius Victorinus: „*Gestiarum rerum* „expositio est, negotiorum „civilium, et historiarum. *Et* „*gestiarum rerum* expositio est, „comœdiarum, fabularum et „thematum, quae in audito- „rio dicuntur.“ vid. Rhetoras Pithoeanos.

qui sunt ab Isocrate. Ab aliquo esse dicuntur, qui hunc duce[m] sectantur, qui ab eo praecepta accipiunt. Recte confert Burmannus Cic. pro Mur. c. 30. „Nolui illi a Platone „et Aristotele, moderati ho- „mines et temperati.“ Id. Tuscul. disp. 2, 3. „qui sunt „ab ea disciplina.“ De Fian- bus 1, 3 „Zeno et ab eo qui „sunt“ quem locum maie

volunt esse *lucidam, brevem, verisimilem*. Neque enim refert, an pro *lucida* perspicuam, pro *verisimili* probabilem credibilemve dicamus. Eadem nobis placet divisio; quanquam et Aristoteles ab Isocrate parte in una dissenferit, praeceptum brevitatis irridens, tanquam necesse sit, longam aut brevem esse expositionem, nec liceat ire per medium. Theodori quoque solam relinquunt ultimam partem, quia nec breviter utique nec dilucide semper sit utile exponere.

33 Quo diligentius distinguenda sunt singula, ut, quid quoque loco profit, ostendam. Narratio est aut tota pro nobis, aut tota pro adversariis, aut mixta ex utrisque. Si erit

Neque en. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui Nec en. cf. § 13.

32. *praecept. — tanq. Turic. praec. veritatis irr. inferens tanq. cum Camp. et multis Codd. inferentibus praepostere illud inferens. brevem esse exp. Turic. omittit esse cum Guelf. Camp. et edd. meis ante Badium. Accedunt pluri Codd. Inter brevem et expos. facillime excidebat esse, quod hoc loco est necessarium.*

33. *adversariis. Sic Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum plerisque Codd. et edd. meis ante Gryph. Hic primus adversario ut reliqui.*

solicitat Ernestus. Convenit Graecorum locutio *οἱ ἀπὸ τῆς στοᾶς, οἱ ἀπὸ τοῦ περιπάτου*.

Aristoteles — parte in una. In una harum, quas modo proposuit, partium; ne forte quis putet, significari rarum Aristotelis ab Isocrate dissenfum.

32. *praeceptum — irridens.*

Aristot. Rhet. 3, 16, 4. Hic Isocratem irrideri ab Aristotele satis est probabile, quod quidem se didicisse e Quintiliano fatetur is, qui nostro non magnopere favet, Victorinus in Rhet. Arist. p. 719. Negat Aristoteles τὸ εἶναι fieri τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. Hoc potuit sumere e Platonis loco Phaedr. p. 267. b.

tota pro nobis, contenti simus his tribus partibus, per quas efficitur, quo iudex facilius *intelligat, meminerit, credat*. Nec quisquam reprehensione dignum putet, quod ⁵²⁷propofuerim eam, quae sit tota pro nobis, debere esse verifimilem, cum vera sit. Sunt enim plurima vera quidem, sed parum credibilia, sicut falsa quoque frequenter verifimilia. Quare non minus laborandum est, ut iudex, quae vere dicimus, quam quae fingimus, credat. Sunt quidem hae, quas ³⁵supra retuli, virtutes aliarum quoque partium. Nam et per totam actionem vitanda est obscuritas, et modus ubique custodiendus, et credibilia esse oportet omnia, quae dicuntur. Maxime tamen haec in ea parte custodienda sunt, quae prima iudicem docet: in qua si acciderit, ut aut non intelligat, aut non meminerit, aut non credat, frustra in reliquis laborabimus. Erit autem *narratio* ³⁶*aperta* atque *dilucida*, si fuerit primum expo-

his tribus. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui iis tr. cf. 3, 8, 32. item hic § 132.

34. *vere dic.* Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 3. Bern. Reliqui *vera d.*

36. *narrat. aperta.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tae. Gesn.) cum edd. ante Glyph. qui primus *aperta narr.* in

34. *falsa* — *verifimilia.* cf. 1, 10, 30. Exemplum huiusmodi proponit Plato Phaedr. p. 273. b.

35. *custodiendus* — *custodienda.* Displicet tam exiguo

intervallo repetitum verbum, in quo tamen nulla de veritate scripturae est dubitatio. cf. in eadem reprehensione mox § 37. *dispositas* — *compositi.*

sita verbis propriis et significantibus, et non sordidis quidem, non tamen exquisitis, et ab usu remotis; tum distincta rebus, personis, temporibus, locis, causis, ipsa etiam pronuntiatione in hoc accommodata, ut iudex, quae dicuntur, quam facillime accipiat.

37 Quae quidem virtus negligitur a plurimis, qui ad clamorem dispositae, vel etiam forte circumfusae, multitudinis compositi, non ferunt illud intentionis silentium: nec sibi disertis videntur, nisi omnia tumultu ac vociferatione concusserint: rem indicare,

quo affectationis aliquid hic quidem supervacuae. Tur. et Camp. ac pro atque, quod ipsum malim. Sed non est tanti.

37. *ferunt.* Turic. *fecerunt* (pro quo nostrum conjectura reposuit Regius) cum Jenf. (tac. Gesu.) aliisque ante Ald. Narrat Badius Vall. praeferre *ferunt*, et sic mei duo.

36. *significantibus.* cf. 3, 6, 65.

37. *ad clamorem dispositae.* Clamorem esse plaudentium recte monet Gesnerus, et nostri aliorumque locis convincit, cf. 2, 2, 12. (*fragorem* quoque appellat noster 8, 3, 3.) item Plinii Epist. 2, 14, 6. 4, 5, 1. 4, 19, 3. 9, 13, 8. Tacit. Hist. 3, 83. Cicer. de Orat. 1, 33. Orat. c. 30. pro Sextio c. 56. ad Quint. frat. 3, 1. p. Ern. 1103. Brut. c. 95. Apposite ad nostrum de *silentio*, quod non ferant, locum, Burmannus laudat Plin. Epist. 2, 10, 7. „quae „admiratio te, qui *clamo*r, „quod etiam *silentium*, ma-

„neat. Quo ego, cum dico „vel recito, non minus quam „clamore delector; sit modo „silentium acre et intentum et „cupidum ulteriora audiendi.“ cf. Cic. Brut. c. 22 „*silentio*“ sine plausu. *Dispositam multitudinem* intellige de subornatis et conductitiis laudatoribus orantium, quales perstringit Plinius Ep. 2, 14 citante item Gesnero. Quod subjungitur *forte circumfusae multitudinis* mentio, in eo est anticlimax, qua significatur, ne ei quidem laudi, quae petatur a fortuitis plausoribus, etsi minus turpi quam sit illa pretio redempta, multum tribui debere ab oratore.

fermonis quotidiani, et in quemcunque etiam indoctorum cadentis, existimant: cum interim, quod tanquam facile contemnunt, nescias, praestare minus velint, an possint. Neque enim aliud in eloquentia, cuncta experti, difficilius reperient, quam id, quod se dicturos fuisse omnes putant, postquam audierunt: quia non bona judicant esse illa, sed vera. Tum autem optime dicit orator, cum videtur vera dicere. At nunc, velut campum nacti expositionis, hic potissimum et vocem flectunt, et cervicem reponunt, et brachium in latus jactant, totoque et rerum et verborum et compositionis genere lasciviunt: deinde (quod sit monstro simile) placet actio, causa non intelligitur. Verum haec omittamus, ne minus gratiae, praeci-

indoctorum. Sic Turic. cum Alm. Jensch. (tac. Gesu.) et meis ante Gryph. Reliqui, ut et Camp. Vall. (ref. Badio), *indoctorum.* Positivus hic comparativo robustior videtur. Non qui inter doctos minus est eruditus, sed qui plane rudis est, videtur posse fundere talem orationem.

38. *vera dicere.* Turic. *vere d.* cum Alm. solo. Alioqui vel hic praeferam, ob id quod antecedit *optime.* cf. 34.

39. *deinde (quod.* Guelf. *d. idque.* Edd. a Basl. ante Obr. *d. id quod,* quae scriptura latet in Guelf. Nec displiceat cf. 3, 6, 1.

39. *cervicem reponunt.* Dum sibi placent. Sic Cic. Verr. 3, 19. „tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine *cerviculam* jactaturum „et populo se ac coronae „daturum?“

senfae — mereamur. Videtur aequales describere, qui hoc genere peccarent. *Mereri* attinge dictum pro *consequendo.* cf. § 77. 125. 5, 1, 1. 6, 1, 45. item Dtal. de oratoribus c. 9 „indulgentiam — mereri.“ Plin. Epist. 1, 8, 14 et passim.

minus gratiae — quam of-

piendo recta, quam offensae, reprehendendo
 40 prava, mereamur. *Brevis erit narratio ante
 omnia, si inde coeperimus rem exponere,
 unde ad judicem pertinet; deinde, si nihil
 extra causam dixerimus; tum etiam, si reci-
 derimus omnia, quibus sublatis, nec cogni-
 tionì quidquam, nec utilitati, detrahatur.*
 41 *Solet enim esse quaedam partium brevitatis,
 quae longam tamen efficit summam. In por-
 tum veni, navim prospexi, quanti veheret
 interrogavi, de pretio convenit, conscendi,
 sublatae sunt ancorae, solvimus oram, pro-
 fecti sumus. Nihil horum dici celerius³²⁹
 potest, sed sufficit dicere, *Et portu navigavi.*
 Et, quoties exitus rei satis ostendit priora,
 debemus hoc esse contenti, quo reliqua intel-
 42 liguntur. Quare, cum dicere liceat, *Est
 mihi filius juvenis, omnia illa supervacua,
 Cupidus ego liberorum uxorem duxi, natum
 sustuli, filium educavi, in adolescentiam**

41. *convenit.* Sic et Turic. et Goth. cum Ioann. et Bodl.
 Reliqui fere *conveni* ut et Guelf. et Camp.

profecti. Sic Turic. Camp. Guelf. Goth. (tac. *Gefn.*) cum
 Badio e Vall. item Alm. Reliqui *provecti.* pro quo nostrum con-
 jecit Regius. Frustra obloquitur Burm. Opus est pervulgato
 vocabulo, quo magis appareat rem quotidianam narrari.
 Exempla, quibus utitur Burm., aut sunt poetica, aut habent
 necessitatem aliquam verbi nautici usurpandi. Hic ne exitum
 quidem habere videatur ista tam verbosa brevitatis, si *provecti*
 modo essent, non *profecti.* cf. 6. 5. 9. Neque mihi persuadet
 Burm. hunc locum e scriptore aliquo desumptum esse a Qu.
 Finxit haud dubie, ut mox de filio suscipiendo.

40. *ante omnia.* cf. § 4.

41. *solvimus oram.* cf. Epi-
 stol. ad Tryph. § 5.

perduxi. Ideoque Graecorum aliqui aliud circumcisam expositionem, id est σύντομον, aliud brevem putaverunt: quod illa supervacuis careret, haec posset aliquid ex necessariis desiderare. Nos autem brevitatem in hoc⁴³ ponimus, non ut minus, sed ne plus dicatur, quam oporteat. Nam iterationes quidem, et ταυτολογίας, et περισσολογίας, quas in narratione vitandas quidam scriptores Artium tradiderunt, transeo. sunt enim haec vitia non tantum brevitatis gratia refugienda. Non minus autem cavenda erit, quae ni-⁴⁴ mium corripientes omnia sequitur, obscuritas: satiusque est aliquid narrationi superelle, quam deesse. Nam supervacua cum taedio

43. *refugienda*. Camp. *fugienda* cum edd. meis ante Stoer. et Goth. Nostram tenent Turic. Guelf. cum Alm. Eadem structura 4, 5, 6 *refugienda* — *distinctio*. item Cic. pro Caecina c. 8.

42. *circumcisam* — *brevem*. Utramque Graeci isti in virtute posuerunt; *brevem* tamen illam solam appellarunt, quae aliquid cogitandum relinqueret auditori, necessarium quidem, sed facile ex reliquorum conjectura assequendum. Sic locutionis rationem reddere videor, per se quidem non satis apertae: „potest narratio brevis aliquid ex necessariis desiderare“ h. e. sine vitio omittit aliquid ex necessariis. Miror in hoc loco ad latinam vocem *brevem*, nullam subiectam esse Graecam, ut

modo in σύντομον factum; neque dicam tamen quo potissimum vocabulo usus fuerit. Βραχυλογίαν obversatam ei putat Ernestus in Lex. Rhetorico Graeco p. 60. sed opus est adjectivo ad *narrationem* accommodato. βραχειαν, βραχυλόγον διήγησιν hac maxime potestate, quae συντόμῳ opponeretur, nondum inveni apud Rhetoras Graecos. Σύντομον plane cum Quintiliano eandem constituit Anaximenes in Rhet. ad Alex. loco ab Ernesto allato, qui est c. 30, § 6, p. 120 Buhl.

dicuntur, necessaria cum periculo subtrahuntur. Quare vitanda est etiam illa Sallustiana³³⁰ (quanquam in ipso virtutis locum obtinet) brevitatis, et abruptum sermonis genus: quod otiosum fortasse lectorem minus fallit, audientem transvolat; nec, dum repetatur, expectat: cum praesertim lector non fere sit, nisi eruditus; iudicem rura plerumque in decurias mittant, de eo pronunciaturum, quod intellexerit: ut fortasse ubique, in narratione tamen praecipue, media haec tenenda sit via dicendi, *quantum opus est, quantum*⁴⁶ *fatis est.* *Quantum opus est* autem non ita solum accipi volo, quantum ad indicandum

45. *vitanda est etiam.* Sic Turic. et Camp. Reliqui *est* omittunt; quod contortum h. l. et a docendi simplicitate alienum videtur.

fallit. Guelf. *fallat* cum Goth. et edd. meis ante Stoer. excepta tamen Camp. Receptam cum boni auctores vindicent acquiescere in ea malui, quamvis blandiretur conjunctivus.

ubique. Turic. *ubicunque* cum Alm. Goth. Camp. Hoc quare resistit Obr. quaeri potest, nisi forte magis ex hujusce aevi latinitate esse credidit.

fatis est. Turic. et Camp. *fat est.* Placet, in proverbiali locutione. cf. 5, 13, 14.

46. *indicandum.* Sic Turic. cum Guelf. Goth. Jenf. (tac. Genu.) et edd. meis ante Badium. Reliqui *judicandum* excepto Capper. qui bene restituit vetustissimam scripturam.

45. *nec — expectat.* Similis Ciceronis locutio cf. 5, 14, 17.

eruditus. cf. dicta ad 1, 5, 25. opponuntur *eruditi* et *qui iudicabant* § 86.

in decurias. Iudicum decurias, quas quatuor constituit Augustus, quibusque

quintam addidit Caligula. Singulae harum mille et pluribus constabant iudicibus, qui cum agros quisque suos plerumque colerent, nec nisi ad iudicandum in urbem conmearent, horridiores et illiterati fere erant. Decuriae sunt iudiciorum publicarum, privatorum consilia centumviralia.

sufficit: quia non inornata debet esse brevitatis, alioqui sit indocta. nam et fallit voluptas, et minus longa, quae delectant, videntur: ut amoenum ac molle iter, etiamsi est spatii amplioris, minus fatigat, quam durum aridumque compendium. Neque enim mihi⁴⁷

55. unquam tanta fuerit cura brevitatis, ut non ea, quae credibilem faciunt expositionem, inferi velim. Simplex enim et undique praecisa, non tam *narratio* vocari potest, quam *confessio*. Sunt porro multae conditione ipsa rei longae narrationes, quibus extrema (ut praecepi)

quia non inorn. Turic. et Camp. *qu. et n. i.* cum Alm. Non male. *aridumque.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bad. Alm. Voss. 1. 3. Bern. Reliqui *arduumque.* Et auctoritas librorum et praesertim scripturae mutationem receptae imperarunt. *molle — durum, amoenum — aridum.*

47. *Neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *Nec en.* cf. § 31. *confessio.* Sic Turic. (a pr. manu, a sec. *confusio*) Guelf. cum Voss. 1. 3. Reliqui *confusio.* Videor iustam rationem reddidisse scripturae quam praetuli. Recentiori librario oportebat illam displicere. *Confusio*, sic dictum pro concreto quod ajunt h. e. confusa oratione, redolet novitium sermonem.

47. *confessio.* Sicut ea, quae rei, vel etiam testis. cf. § 109. confitemur, coacti plerumque, „Neque enim narrandum est quam paucissimis verbis esserimus, ut cito desungamur, ita „tanquam *testi*, sed tanquam „patrono.“
ut praecepi. 4, 1, 79. quibus praestabit accipere casu sexto, ut in praepositio intelligatur; nam si *dativum* agnoscas, inest scabrities, quod mox inseritur *ad intentionem*, quo pertinet *praeparandus*, magis quam ad quibus tertio casu.

omnis nimia brevitatis potest videri oratio expressa invito. Quidquid dices, sive accusabis, sive defendes, si narratio tua nimis erit correpta, videberis maluisse non loqui, et quae dixeris coactus quasi et cum metu *confitentis* protulisse; habebis speciem *confitentis*

prooemii parte ad intentionem praeparandus est iudex: deinde curandum, ut omni arte vel ex spatio ejus detrahamus aliquid, vel ex
 48 taedio. Ut minus longa sit, efficiemus, quae poterimus, differendo, non tamen sine mentione eorum, quae differemus: *Quas causas occidendi habuerit, quos assumerit conscios, quemadmodum disposuerit insidias, probatio-*
 49 *nis loco dicam.* Quaedam vero ex ordine praetermittenda, quale est apud Ciceronem, *Moritur Fulcinius: multa enim, quae sunt in re, quia remota sunt a causa, praetermittam.* At partitio taedium levat: *Dicam, quae acta sint ante ipsum rei contractum; dicam, quae*
 50 *in re ipsa; dicam, quae postea.* Ita tres potius modicae narrationes videbuntur, quam una longa. Interim expediet expositiones brevi interfatione distinguere: *Audistis,*

49. *At partit.* Turic. et Camp. et part. cum Obr. Accedit Guelf. dans *Ac.* Mihi recepta potior. Inest oppositio ad haec: *ut minus longa* § 48. cf. § 47. *spatio — taedio.* vide § 75.

50. *interfatione.* Turic. *interfectione* cum Alm. Bodl. Bal. nisi quod hi sine errore *interfectione*; sed non erat quod hoc revocaret Obr., jejunum et elumbe, ante verbum *distinguere*. cf. 5, 7, 26 geminum nostro vocabulum „brevis *interlocutio*.”⁶⁶ Nostrium ipsum est apud Ciceronem.

49. *apud Ciceronem.* Pro Caecina c. 4.

contractum. Omne negotium dicitur *contrahi*, cum initur, et sic *contractus* dictus est pro initio. Sic per glossam apud Livium in aliquot

MSS. *coeptum* pro *contractum* vid. Drakenb. ad 5, 37, 3. Magis etiam proprie de litibus et proeliis *contrahendi* verbum usurpatur. De pactis et conventis non est cogitandum.

quae ante acta sunt; accipite nunc, quae insequuntur. Reficietur enim iudex priorum sine, et se velut ad novum rursus initium praeparabit. Si tamen, adhibitis quoque his⁵¹ artibus, in longum exierit ordo rerum, erit non inutilis in extrema parte commonitio; quod Cicero etiam in brevi narratione facit: *Adhuc, Caesar, Q. Ligarius onix culpa caret. domo est egressus non modo nullum ad bellum, sed ne ad minimam quidem belli*⁵² *suspicionem, etc.* Credibilis autem erit nar-⁵² ratio ante omnia, si prius consuluerimus nostrum animum, ne quid naturae dicamus adversum; deinde si causas ac rationes factis praeposuerimus, non omnibus, sed de quibus quaeritur; si personas convenientes iis, quae facta credi volumus, constituerimus, ut *furti reum, cupidum; adulterii, libidinosum; homicidii, temerarium;* vel contra, si defendemus: praeterea loca et tempora

51. *quoque his.* Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. meae ante Stoer. exceptis Camp. et Basil. Reliqui *his quoque.* Quoque ad *adhibitis* spectat, non ad *his.* etc. Guelf. et caetera. Reliqui nota utuntur. Vides et positum ante *cetera*, quod sere omissum malunt VV. DD. vid. Cic. Offic. 3, 10, 9 apud Henfing. cf. § 12. 5, 11, 12.

52. *vel contra si.* Turic. et Camp. *vel his contraria si cum* Alm. et Obr. Non placet. *loca et temp.* Sic Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. meae ante Basil. exc. Camp. et Ald. Etiam Turic. et omittere videtur, quod abest a reliquis. Malui assumere cf. § 24.

51. Cicero. Pro Ligario cf. 2, 13, 14. 3, 3, 14. item c. 2 Memoriter retulit. Apud hic § 19. 121.
Cic. enim pro caret est vacat. 52. ante omnia. cf. § 40.

53 et his similia. Est autem quidam et ductus rei credibilis, qualis in comoediis etiam, et in minis. Aliqua enim naturaliter sequuntur et cohaerent, ut, si bene priora narraveris, iudex ipse, quod postea sis narraturus, expectet. Ne illud quidem fuerit inutile, femina quaedam probationum spargere: verum sic, ut narrationem esse meminimus, non probationem. Nonnunquam etiam tamen argumento aliquo confirmabimus, quod proposuerimus, sed simplici et brevi: ut in beneficiis, *Sanus bibit, statim concidit, livor*

et his similia. Sic Turic. et Camp. Reliqui omittunt *his*. cf. § 22.

53. *quidam et ductus*. Sic Turic. et Camp. Dicitur Alm. dare *quid. ductus*. Sic autem Guelf. Edd. meae a Jenfonio inde etiam. Memorabile quod Menaechmi illi Goth. et Voss. 2. soli dant *quid. conductus* novitio vocabulo (cf. § 9.), quod respondet Francogallico *conduite*. Id quidem maxime convenit rei hic indicandae. *La conduite du récit, la maniere d'amener les faits*. Ernestus in Lex. Rhet. Lat. reddit Graeco *συνάφεια*. *comoed. etiam et*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bern. et edd. meis ante Basil. omnibus. Reliqui omittunt *etiam*.

54. *etiam tamen argum.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Voss. 1. 2. 3. Reliqui omittunt *tamen*. Malim quidem transponi, ut factum est ab Obr., sed non sum ausus. *Tamen non est supervacuum, quia modo probationem fieri vetuit.*

53. *ductus*. cf. not. crit.

„ubique *resperfa*.“ Sulpitius Victor ap. Pithoeum p. 248.

54. *femina — probationum*. „Probabilis erit (narratio) si „argumentorum et quaestio- „num *femina* quaedam fuerint

etiam tamen. cf. not. crit.

quod proposuerimus. ° cf. § 30.

ac tumor confestim est infecutus. Hoc faciunt⁵⁵
 et illae praeparationes, cum reus dicitur ro-
 bustus, armatus, sollicitus, contra infirmos,
 inermes, securos. Omnia denique, quae pro-
 batione tractaturi sumus, personam, causam,
³³⁵ locum, tempus, instrumentum, occasionem,
 narratione delibabimus. Aliquando, si desti-⁵⁶
 tuti fuerimus his, etiam fatebimur, Vix esse
 credibile, sed verum, et hoc majus habendum
 scelus; nescire nos, quomodo factum sit, aut
 quare; mirari, sed probaturos. Optima⁵⁷
 vero praeparationes erunt, quae latuerint,
 ut a Cicerone sunt quidem utilissime prae-
 dicta omnia, per quae Miloni Clodius, non
 Clodio Milo insidiatus esse videatur: pluri-
 mum tamen facit illa callidissima simplicitatis
 imitatio: Milo autem, cum in senatu fuisset

infecutus. Guelf. consecutus cum edd. meis ante Basil. exc.
 Camp. et Badio, qui e Vallenfi dat nostrum.

55. arm. sollicitus contra. Omittunt sol. Tur. Guelf. Camp.
 cum edd. meis ante Basil. et Codd. plurimis. Si silentio con-
 ferentium standum est, dant vocem hanc Bodl. (gravis pro-
 fecto testis) Voss. 2. (sed Goth. desiderat) Bern. Neque tamen
 dubitari nequit, quin sit vera et necessaria. Velim nosse quis
 unde primus extuderit.

55. Hoc faciunt. Eleganter
 Gesnerus conjicit legendum
 Huc faciunt. cf. 6, 2, 11.

personam — occasionem.
 vid. 4, 1, 50. De instrumento
 quod hic primum connumerat-
 ur cf. § 38. 5, 6, 2, 5, 7,
 36. 5, 9, 1. 5, 10, 23. 51.
 94. 6, 4, 3. 17. 7, 1, 62.
 7, 2, 25. 45. 12, 8, 14. Ex
 hisce fere locis efficitur instru-

mentum diei quidquid pertinet
 ad probandum factum aliquod,
 de quo est lis; interdum
 quidem ipsum organon v. c.
 spiculum.

57. praedicta. ante, prius,
 quam vetera, dicta; non ante
 quam fierent. cf. 3, 6, 39.

Milo autem. Cic. Pro Mi-
 lone c. 10.

eo die, quoad senatus est dimissus, domum venit, calceos et vestimenta mutavit, paulisper, dum se uxor, ut sit, comparat, commoratus
 58 est. Quam nihil praeparato nihil festinato fecisse videtur Milo! Quod non solum rebus ipsis vir eloquentissimus, quibus moras et lentum profectiois ordinem ducit, sed verbis etiam vulgaribus et quotidianis, et arte occulta consecutus est: quae si aliter dicta essent, strepitu ipsum iudicem ad custodien-
 59 dum patronum excitassent. Frigida videntur ista plerisque: sed hoc manifestum est, quomodo iudicem fefellerit, quod vix a lectore deprehenditur. Haec sunt, quae credibilem
 60 faciant expositionem. Nam ne contraria aut 354 sibi repugnantia in narratione dicamus, si

58. *ad custod. patron.* Ita Turic. et Camp. Sed Guelf. *deinde patron.* cum aliquot Codd. et edd. meis ante Obr. exc. Ald. qui *ad custod. deinde patron.* Quod Obr. ajunt dare *iudicem dein patron.* manifestus error est. Is enim nostram ipsam praefert, nec Alm. a suo Turic. recedere credo, quem eandem Obrechto scripturam habere narrant. Apparet, quam obnoxium errori esset ignotius *custodiendum*, unde arripuerunt *deinde*.

59. *hoc manifestum.* Ita Turic. et Camp. cum Alm. Reliqui inserunt *ipsum*, pro quo Obr. *ipso*.

faciant. Ita Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. meae ante Gryph. Item Alm. Colb. Voss. 2. 3. Reliqui, quibuscum et Camp. *faciunt.* cf. tamen 4, 3, 16.

60. *Nam ne contraria.* Turic. *Nam quod est neque contraria.* Alm. *Nam id quod est neque contraria.* Mire; et soli. An erat glossa in margine: *id quod est traditum?*

58. *ad custodiendum.* cf. 4, 1, 59. Malim tamen pro *ipsum iudicem* legi *ipso* (ad *sirepitu*) *iudicem*, ut et Rollinus suadet.

59. *hoc — quod.* Prius accipe casu sexto et ante *quod* subaudi *id*, ut *quod* pronomen sit, non conjunctio.

cui praecipendum est, is reliqua frustra docetur: etiamsi quidam scriptores Artium hoc quoque, tanquam occultum et a se prudenter erutum, tradunt. His tribus narrandi⁶¹ virtutibus adjiciunt quidam *magnificentium*, quam μεγαλοπρέπειαν vocant, quae neque in omnes causas cadit (nam quid, in plerisque judiciis privatis, de certa credita, locato et conducto, interdictis, habere loci potest supra modum se tollens oratio?), neque semper

reliqua. Turic. *re quae a sec. manu neque.* Alm. *reque.* Guelf. *ueque* cum Camp. et edd. meis ante Ald.

61. *de certa credita.* Sic Turic. a pr. manu (a secunda decerto cred., cetera a conferente non adduntur) cum Alm. qui conjunctim *decerta credita*, item Voss. 1. 3. (etsi transponendo peccant: *Decreta credita.*) Guelf. *de certo credito* cum Camp. Reliqui *de re certa credita.* *Re vix* credo in bonis MSS. inveniri, quanquam fere silentur a conferentibus et Goth. dat manifesto. Geminus nostro est locus 12, 10, 70. ubi Codd. Turic. Guelf. Goth. omittunt *re*, cum edd. meis ante Ald. nisi quod Campani nullam a Gesnero diversitatem notavi, meo profecto errore. Sic adductus sum, ut per ellipsin, cujus nullum praeterea exemplum in promptu habeo, scriberem *certainam creditam* pro *pecuniam cert. cred.* quod ipsum habemus § 6 et 8, 3, 14; cf. 4, 4, 6. *mutuam.* quo minus suspectum habere debebat Gesnerus *certa*, quod satis frequens in hac re apud ICTos. Nentro genere, *certaino credito* quod ostenditur in Guelf. et aliquot aliis, uti volui, cum originem erroris apertam viderem in hac ratione, in altera, quam secutus sum, nullam. Sed librarius imperitior, qui nostram scripturam inveniret, paene necessario inferebat *re*, quod non vereor ut recte proseripserim. cf. errorem Camp. ad 5, 10, 66 ostendentem, hanc formam librariis pervulgatam fuisse.

neque semper. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec. f.* Nostrum concinnius.

61. *de certa credita.* Intel- *interdictis.* cf. 2, 10, 5.
lige *pecunia*, et cf. not. crit. 3, 6, 71.

semper est utilis, ut vel proximo exemplo
 62 Miloniano patet. Et meminimus, multas
 esse causas, in quibus confitendum, excu-
 sandum, summittendum sit, quod exponi-
 mus: quibus omnibus aliena est illa magnifi-
 centiae virtus. Quare non magis proprium
 narrationis est *magnifice dicere*, quam *mise-
 rabilter, invidiose, graviter, dulciter, ur-
 bane*: quae, cum suo quaeque loco sint lau-
 dabilia, non sunt huic parti proprie assignata,
 63 et velut dedita. Illa quoque, ut narrationi
 apta, ita cum ceteris partibus communis, est

ut vel. Turic. *velut* cum Alm. Sed Camp. *veluti*. Recepta
 robustior. cf. 5, 9, 16.

62. *summittendum*. Sic Goth. (12c. Gesn.) et Camp. cum
 plurimis recentt. Reliqui *subm*. Quare illos sequamur, in
 praef. nostra ratio redditur. vid. et 6, 1, 2.

cum suo quaeque loco. Turic. *cum suo loco* cum Alm.
 Guelf. Camp. et edd. meis ante Basil. exc. Aldo qui dat *c. quo-
 que loco* cum Goth. et Voff. 5 (Au 2?). Cod. Voff. 1. dare
 narratur *c. f. quoque l.* plerumque faciens cum Guelf. Sed his
 auctoribus, *quaeque*, quod profecto multam habet elegantiam,
 retinendum iudico contra bonos libros.

dedita. Camp. *debita* cum Roignio (1541) et Gryph.
 (1544). Haec arridet scriptura. Centies permutata vocabula
 vid. Drakenb. ad Liv. 8, 12, 10.

63. *apta ita cum ceteris partibus*. Sic Goth. Ald. Gryph.
 Omittunt fere recentiores *cum*, quod vindicant tamen Jenf. et
 reliquae edd. ante Stoer. exc. Basil. Turic., cum Alm., lacuna
 laborat dans *illa quoque partibus*. Guelf. pro *ita* dat *itque*,

61. *Miloniano*. Duriuscu-
 lum est, quod exemplum ip-
 sum dicitur *Milonianum*, cum
 sit Ciceronianum. Malis *Mi-
 lonianae*. Sic loquuntur vete-
 res, cf. Rulinkenium eleganter
 Eugraphii locum emendantem

ad Aquilam Romanam in ed.
 Rutilii Lupi p. 144. dum pro
in Gallia a qua reponit *in Gal-
 liana qui*. Cicero ipse Orat.
 c. 49. „nostra — — in Mi-
 loniana.“

62. *dedita*. cf. not. crit.

virtus, quam Theodectes huic uni proprie dedit; non enim magnificam modo vult esse, verum etiam *jucundam* expositionem. Sunt, qui adjiciant his *evidentiam*, quae ἐνάργεια Graece vocatur. Neque ego quenuquam de-
 535 ceperim, ut dissimulem, Ciceroni quoque plures partes placere. Nam, praeterquam *planam* et *brevem* et *credibilem*, vult esse *evidentem*, *moratam*, *cum dignitate*. Sed in oratione morata debent esse omnia cum dignitate, quae poterunt. *Evidentia* in narratione, quantum ego intelligo, est quidem magna virtus, cum quid veri, non dicendum, sed quodammodo etiam ostendendum est: sed subjici perspicuitati potest. quam quidam etiam contrariam interim putaverunt, quia in quibusdam causis obscuranda veritas esset, quod est ridiculum. Nam, qui obscu-
 65

Voss. 3. itaque. Camp. omittens quoque post illa, idem inserit inter *et. et part.* Equidem *cum*, quod unice convenit loco, latere puto in istis post *ita* adjectis literis in Gueif. et Voss. Vett. fere edd. apta omittunt, sine sensu. cf. structurae causa 2, 21, 11.

64. *veritas esset.* Sic Turic. Camp. cum Alm. (etsi hic *essent* dare narratur) et Obr. Reliqui *est.* cf. 1, 8, 5.

63. *Theodectes.* cf. 3, 1, 14.

proprie dedit. Francius recte videtur reponere *proprian d.* Contrariam corruptelam vidimus 3, 7, 7. *Proprie* invecum fortasse primum ab eo, qui dativum vellet *uni* respondentem, *propriae.*

Tom. II.

64. *Ciceroni — plures partes placere.* vid. de Orat. 2, 30. Topic. c. 26. ubi pro *moderate* quod est in libris Cic. debet profecto ex Qu. reponi *moratae.* Partitt. Orr. c. 9.

subjici. cf. 3, 3, 6. *contrariam* i. e. noxiam cf. 5, 11, 31, 5, 13, 30. 9, 2, 81.

rare vult, narrat falsa pro veris: et in iis quae narrat debet laborare, ut videantur quam
 66 evidentissima. Et quatenus etiam forte quadam pervenimus ad difficilius narrationum genus, iam de his loquamur, in quibus res contra nos erit: quo loco nonnulli praetereundam narrationem putaverunt. Et sane nihil est facilius, nisi prorsus totam causam omnino non agere. Sed si aliqua justa ratione huiusmodi susceperis litem; cuius artis est, malam esse causam, silentio confiteri? nisi forte tam hebes futurus est iudex, ut secundum id pronunciet, quod sciet narrare te
 67 noluisse. Neque in iustis eo, in narratione,

65. *veris: et in iis quae narrat debet.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum tot Codd. et edd. quos recenset Burn. Meorum primus Stoerius *veris: in quo debet*, nullo, quantum video, auctore. Sunt tamen hunc deinceps omnes secuti.

Et quatenus. Sic Turic. et Alm. Reliqui quidem, quos vidi, omnes *Sed qu.* cf. 9, 2, 81.

65. *forte quadam.* Sic Vall. Voss. 1. 3. conjiciente etiam, vel ut sui libri scripturam ponente Pithoeo, cum edd. plerisque vet. quarum tamen Camp. non posui. Turic. omittit vocem *forte*, Alm. *forte* dare narratur, et haec plerorumque recentiorum est scriptura. *Sorti*, cum figurate dicitur, non inest significatio fortuiti, sed proprietatis. cf. Liv. Drakenb. 1, 4, 4. Florum Duk. 4, 10, 6. Nostrum vide 7, 3, 36. Senec. Qu. Nat. 1, 13 *fors aliqua*. Appul. Met. p. Pric. 32 *Forte quadam*.

66. *te noluisse.* Turic. *teloninse*, a sec. manu *te voluisse*, et sic Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. Reliquae edd. nostram dant. cf. 2, 12, 5.

65. *praetereundam narrationem.* cf. 5, 13, 9.

66. *quatenus pro quoniam* vid. apud Oudend. ad Suet. Claud. c. 26.

cujus artis est. cf. 5, 13, 16. „nullius est artis,“ tantumdem enim est in interrogatione.

secundum. cf. 3, 8, 34.

ut aliqua neganda, aliqua adjicienda, aliqua mutanda, sic aliqua etiam tacenda: sed ta-
 336 cenda, quae tacere oportebit, et liberum erit. Quod sit nonnunquam brevitatis quoque gratia, quale illud est, *Respondit, quae ei visum est.* Distinguamus igitur genera⁶⁸ causarum. Namque, in quibus non *de culpa* quaeritur, sed *de actione*, etiamsi erunt contra nos themata, confiteri nobis licebit: *Pecuniam de templo sustulit, sed privatam: non ideo sacrilegus est. Virginem rapuit: non tamen optio patri dabitur. Ingenuum⁶⁹ stupravit, et stupratus se suspendit: non tamen ideo stuprator capite, ut causa mortis, punitur; sed decem millia, quae poena stu-*

67. *quae ei.* Sic Tunic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) et edd. meae ante Basil. acced. Obr. cum Codd. aliquot Burm. Reliqui *quod ei.* Obr. cum Camp. *ei* omittit.

67. *Respondit — est.* Dicas utilitatem hanc fuisse, reticendi quae supervacua essent, formulam. Sic Caesar in epistola, quae inserta est Ciceronis ad Atticum tertiae decimae lib. 9. „*quae visa sunt, respondi.*“

68. *de actione.* In statu translativo cf. 5, 6, 11. Exemplum furti, non sacrilegii, ad jus i. e. ad actionem tractum vide et 5, 10, 38. cf. et hic § 8.

themata. In genere hic dictum pro *causis*, sive scholasticis, sive forensibus; quamquam nunc fere non nisi scholastica proponuntur exempla. cf. 5, 10, 9 „*velut thema.*“

optio patri. „Stupratae datur optio eligendi mortem, raptoris aut nuptias. Sed patri hic nihil tribuunt leges.“ Gellnerus. Huc pertinent, quas memorat Dialogus de orat. *vitiatarum electiones* c. 35. cf. 7, 8, 4.

69. *stuprator — decem millia.* cf. 7, 4, 42. Scatinia, vel Scantinia haec lex fuit. Pugnare alia veterum loca cum hoc Quintilianum in poena stupri definienda, ostendit Bachius in Hist. Jurispr. Rom. l. 2. c. 2. § 29. p. Stohm. 144. Eandem poenam in stuprata quoque faciunt Quintilianae declamationes 252 et 370.

pratori constituta est, dabit. Verum in his quoque confessionibus est aliquid, quod ex invidia, quam expositio adversarii fecit, detrahi possit, cum etiam servi nostri de
70 peccatis suis mollius loquantur. Quaedam enim quasi non narrantes mitigabimus: *Non quidem (ut adversarius dicit) consilium furti in templum attulit, nec diu captavit ejus rei tempus: sed occasione et absentia custodum corruptus, et pecunia, quae nimium quam in*

70. *mitigabimus.* Goth. (tac. Gesn.) *negabimus* cum Voss. 2 solo. En par uobile fratrum cf. § 53.

in templum. Turic. *i. templo* cum Guelf. Camp. et Codd. fere quotquot ostenduntur omnibus, item edd. ante Ald. Regius correxit. Britannici Codd. fortasse probam scripturam vindicant.

nimum quam. Turic. omittit *quam* cum plurimis Codd. et edd. ante Ald. meis. Guelf. *nimirum* sine *quam.* cum Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Venet. Basil. (quarum postrema mox, ut sensus constet, inter *hominum* et *potest* inserit *plurimum*, nullo auctore). Hoc correxit Regius abradens *Et*, quam scripturam praefert Rusc. Camp. *nimis* sine *quam*, vitiose. Poteramus sane acquiescere veteri illa ratione *nimum in*; neque tamen dictu facile, unde se insinuarit *quam*, quod ignarum quidem et oscitantem librarium non sapit. Debebat tamen scribi *quantum*, quod ipsum cum *quam* sexcenties confunditur. Aldus, qui primus ostendit *quam* post *nimum*, non sine Codice hoc novasse est putandus. Locutio *nimum quantum* plurimos et gravissimos habet auctores, et est huic sententiae in primis apta. cf.

etiam servi — mollius. Exemplo ostendit, quam facile sit, eadem quae adversarius narrando, tamen elevare culpam factorum, quod vel rudes servi consequantur.

70. *nimum quam.* Hanc locutionem, quae quidem, ut

fert loci conditio, plane esset pro *nimum quantum*, adhuc in nullo scriptore inveni. Nam quod Plautum appellant Bacchid., 1, 2, 13 *nimum quam* apud eum est potestate adverbii, hic pronominis accusativus desideratur. cf. not. crit.

animis hominum potest, victus est. Sed quid refert? peccavit, et fur est, nihil attinet id defendere, cujus poenam non recusamus.

357 Interdum quasi damnemus ipsi: *Vis te dicam* 71
vino impulsus? errore lapsus? nocte deceptum? *vera sunt ista fortasse: tu tamen ingenuum stuprasti, solve decem millia.* Nonnunquam propositione praemuniri potest causa, et deinde exponi. Contraria sunt 72
 omnia tribus filiis, qui in mortem patris conjurarant; fortiti nocte singuli per ordinem cum ferro cubiculum intrarunt, patre dormiente. cum occidere eum nemo potuisset, excitato omnia indicarunt. Si tamen pater, 73
 qui divisit patrimonium, et reos parricidii

Cic. Orat. c. 26 „sales — in dicendo *nimum quantum* „valent.“ *Sed quid refert.* Turic. et Camp. omittunt
Sed cum Alm. Non male. et fur est, nihil. Turic. e.
 f. e. et n. Camp. e. f. e. sed n. Neutrum placet. Malim
 autem abesse a vulgata et.

71. *Interdum.* Turic. et Camp. *Interim* cum Alm. et Obr.

71. *propositione.* cf. § 54. Est ea proprie „confirmatio-
 „nis“ sive probationis „ini-
 „tium“ (vid. cap. 4. libri Lu-
 jus, initio) quo et hic per-
 tinet. Debet enim causa, quae
 inter narrandum minus sit
 placitura, sic statim a limine
 defendi ut eam, quidquid
 factum fuerit, vincibilem
 ostendamus. Id a patre sit in
 exemplo. Praemittitur id argu-
 mentum, quod, quidquid ac-
 cidit, parricidii omne nomen
 amolitur a reis; deinde tuto

narratur, cum excusationes il-
 lae, quae si solae debuissent
 reos defendere, minus fortasse
 validae essent visae, libentius
 admittantur ab iis, qui legem
 reo totam favere intellexerunt.
 Sic *proponere* § 78.

73. *qui divisit patrimonium.*
 Pater hic jam iis ipsis, qui in-
 fidiati ei erant, filiis patrimo-
 nium dividerat, cumque accu-
 saventur parricidii ab agnatis
 patris (quae est scita Turne-
 biani interpretis conjectura)
 haereditatem adituris, si filii

defendit, sic agat: *Quod contra legem sufficit, parricidium objicitur juvenibus, quorum pater vivit, atque etiam liberis suis adest. ordinem rei narrare quidem nihil necesse est, cum ad legem nihil pertineat: sed si confessionem meae culpae exigitis, fui pater durus, et patrimonii, quod jam melius ab his administrari poterat, tenax custos; deinde subjicitur, Stimulatos ab iis, quorum indulgentiores parentes erant; semper tamen eum*

73. *quidem nihil.* Turic. et Camp. *quid* solum. cum Alm. Proba scriptura. Pro *nihil* Jenf. (tac. Geln.) *mih*i, in qua constitutione Regius pro *quidem* verissima conjectura reposuit *quid*. Nostra ab Aldo inde est in editis, et auctores sunt Vallenſis, Colbertinus, Guelf., Goth. cum iis qui silentur.

sed si. Turic. *ſi* qui cum Camp. et Alm.

exigitis, fui. Sic Turic. Camp. His solis auctoribus malui omittere reliquorum omnium *ego* quod inferunt. Habet enim alienam ab hoc loco oppouendi affectationem, quae si desideratur, abunde est in *meae culpae*.

administrari. Turic. et Camp. *ministrari*.

parricidae fuerint probati, ipse etiam filiis suis adest in iudicio. Structura hujus loci non prorsus est expedita. Neque enim apparet, unde ordiendā sit apodosi. Equidem in hac maxime ratione acquiesco, ut protasis pertingat ad verba *eximi voluerit* (§ 74), apodosin faciant: *Omnia haec* usque ad *mollita*. Ne sic quidem bene procedit, quod in protasi junguntur haec, *Si — agat — deinde subjicitur*; male coeuntibus conjunctivo cum indicativo; activo cum pas-

sivo. Obrechtus quidem *agit* dat pro *agat*, quo alter eximitur scrupulus; sed auctorem habere videtur nullum, nec distinctione sua ostendit, se ad meam rationem diremisse sententias. Possis etiam *subjicitur*, leni profecto mutatione, refingere in *subjicit*, vel *subjiciat* adeo. In longiore verborum comprehensione solent dormire librarii; potuit tamen et ipse scriptor seriem orationis minus religiose tenere.

habuisse animum, qui sit eventu deprehensus, ut occidere patrem non possent. Neque enim jurejurando opus fuisse, si alioqui hoc mentis habuissent; nec sorte, nisi quod se quisque eximi voluerit: omnia haec qualiacunque placidioribus animis accipientur, illa brevi primae propositionis defensione mollita. At cum 75 quaeritur, *An factum sit?* vel, *Quale jactum sit?* licet omnia contra nos sint, quomodo tamen evitare expositionem salva causae ratione possumus? Narravit accusator, neque ita, ut, quae essent acta, tantum indicaret; sed adjecit invidiam, rem verbis exasperavit. accesserunt probationes, peroratio incendit, 338 et plenos irae reliquit. Expectat naturaliter 76 iudex, quid narretur a nobis. Si nihil exponimus, illa esse, quae adversarius dixit, et talia, qualia dixit, credat necesse est. Quid ergo? eadem exponemus? Si de qualitate agetur, cujus tum demum quaestio est, cum de re constat, eadem, sed non eodem modo: alias causas, aliam rationem dabo. Verbis 77 elevare quaedam licebit: *luxuria hilaritatis, avaritia parsimoniae, negligentia simplici-*

74. *neque enim.* Sic Turic. Camp. Guelf. Reliqui *nec en.* cf. § 47.

75. *neque ita.* Sic Turic. Camp. Guelf. Reliqui *nec ita.* cf. 3, 11, 24. item mox § 93.

75. *At cum quaeritur.* Respicit *At* ad § 67. 68. cf. § 49. *quomodo tamen.* Malum tandem, quae est frequens consultio. vid. Drakenb. ad

I. iv. 22, 2, 11. Potest tamen ferri tamen ob id quod praecessit licet.

77. *luxuria* — *lenietur.* cf. 3, 7, 25.

tatis nomine lenietur. Vultu denique, voce, habitu, vel favoris aliquid, vel miserationis merebor. Solet nonnunquam movere lacrimas ipsa confessio. Atque ego libenter interrogem, Sint illa defensori, quae non narra-
 78 verint, necne? Nam si neque defenderint, neque narraverint, tota causa prodetur: at si defensori sunt, proponere certe plerumque id, quod confirmaturi sumus, oportet. Cur ergo non exponamus, quod et dilui potest, et, ut
 79 hoc contingat, utique indicandum est? Aut quid inter *probationem* et *narrationem* interest, nisi quod narratio est probationis continua propositio, rursus probatio narrationi congruens confirmatio? Videamus ergo, num expositio haec longior demum esse debeat, et paulo verbosior praeparatione, et quibusdam

77. *sint illa.* Sic Turic. cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Gryph. Reliqui *sintne* i. hoc etiam in Goth. et Voss 2. Correctorem olet. Guelf. Camp. it. sec. manus in Turic. alique apud Burm. *si sint illa*, ne ipsum quidem spernendum cf. 3, 1, 3.

79. *num.* Goth. Camp. margo Gryphii (1536) et Bas. *unde.* Mero errore, ut videtur.

merebor. cf. § 39.

79. *Videamus — esse debeat.* Huiusmodi, quae adversarii narrationi opponitur, expositio tantum abest, ut omitti possit ac debeat, ut longiorem etiam solitis narrationibus esse oporteat. Hanc augendi vim inesse adverbio *demum* recte monet Gesnerus. Sic supra

quoque § 12. *longam narrationem* urget, ubi nullam volebat Celsus. *Videamus num* quod plerumque poni solet, cum, id quod quaerimus, eventurum non credimus (cf. Wolfius ad Ciceronem suppositum Pro Domo § 14.), hic vicissim usurpatur. Praevidet enim Qu., saepe *longam* desideratum iri narrationem.

argumentis (argumentis dico, non *argumen-*
 339 *tatione*), cui tamen plurimum confert fre-
 quens affirmatio, *Effecturos nos, quod dici-*
mus: non posse vim rerum ostendi prima expo-
sitione: expectent, et opiniones suas differant,
et bene sperent. Denique narrandum est uti-80
 que, quidquid aliter, quam adversarius ex-
 posuit, narrari potest, aut eo etiam prooe-
 mia sunt in his causis supervacua: quae quid
 magis agunt, quam ut cognitioni rerum
 accommodatiorem judicem faciant? Atqui
 constat, nusquam eorum esse majorem usum,

argumentis (argumentis dico. Turic. Camp. Guelf. Goth.
 Alm. et edd. ante Basil. exc. Aldo non nisi semel ponunt *argu-*
mentis, qui error si vel omnes occupasset Codd. tamen confi-
 denter erat corrigendus. *et bene sperent.* Turic. omit-
 tit *bene* cum Alm.

80. *aut eo etiam.* Turic. omittit *eo* cum Alm.

Atqui. Turic. Guelf. Vall. Goth. Jensch. (tac. Gesn.) et edd.
 ante Ald. *atque.* Camp. *At quæ,* quod est idem. Nec credo
 ullum Cod. aliud dare. Recte tamen secuti recentiores Regium
 de conjectura reponentem *atqui.* cf. § 10. 4, 3, 17.

constat. Turic. Camp. Guelf. Goth. et edd. ante Bad. *con-*
stabit cum Alm. Vall. Voss. 1. 3. Nolira est ex Regii emenda-
 tione, quam velim confirmari Britannicis Codd. Et tacet sane
 Gibsonus, sed de Veneta quoque et Aldina. Neque fortasse erat
 mutanda antiqua scriptura. Futurum eo sensu potuit dici:
constabit, ubi quaesiverimus. cf. 6, 3, 34. *Consiare* tamen
 cum de iis dicatur, quae omnes simul agnoscunt, *convenient-*
tius sane est praesens.

argumentis dico. cf. § 54. tivo, quod non male Cap-
 108. Ablativum autem et peronnerius monet.
 hunc et alterum *praeparatione* 80. *eo etiam.* Eandem ob
 cave pendere putes a compara- causam. cf. 4, 1, 42. 4, 2,
 119. 4, 3, 3.

quam ubi animus iudicis ab aliqua contra nos
 81 infita opinione flectendus est. *Conjecturales*
 autem causae, in quibus de facto quaeritur,
 non tam saepe rei, de qua iudicium est,
 quam eorum, per quae res colligenda est,
 expositionem habent. Quae, cum accusator
 suspiciose narret, reus levare suspicionem
 debeat, aliter ab hoc atque ab illo ad iudicem
 82 perferri oportet. At enim quaedam argu-
 menta turba valent, diducta leviora sunt.
 Id quidem non eo pertinet, ut quaeratur,
An narrandum? sed, *Quomodo narrandum*
sit? Nam et congerere plurima expositione
 quid prohibet, si id utile est causae, et pro-
 mittere? sed et dividere narrationem, et

82. *Nam et cong.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum aliis
 Codd. et edd. meis ante Leidens. Reliqui omittunt *et* quod
 spectat ad alterum: *et prom.* *plurima.* Ita Turic.
 Camp. cum Alm. Reliqui *plura.* cf. 2, 13, 15. 3, 6, 20. item
 hic § 83. 92. *quid proh.* Tur. Guelf. Camp. *quis*
proh. cum plurimis Codd. et edd. meis ante Stoer. Heinsius
 (citante Burm.) ad Heroid. 10, 88 plurimis locis vindicat *quid*;
 addicit frequentatissima Graecorum locutio *τί κωλύει*, ubi nun-
 quam *τίς*.

82. *turba valent.* Hoc ali-
 quoties recurrit apud nostrum.
 4, 5, 7. 5, 13, 12. 6, 1, 1.
 Habet hic locus difficultatem
 intelligendi, quo modo possit
 haec sententia eo valere, ut
 in causa duriore non sit nar-
 randum. Injicitur enim tan-
 quam adversa iis, quae praeci-
 pit Qu., argumentatio, quod
 apparet particulis *At enim.*
 Nempe, qui hoc objiciunt,

significant, narrationem ha-
 bere diducta argumenta, quae
 possint nocere tali causae, cum
 conferta et cumulata in proba-
 tione fuerint abreptura iudi-
 cem.

promittere, probaturos nos;
 vel etiam singulatim narratu-
 ros, quoniam nunc congerie-
 mus. cf. §. 128. 4, 5, 5.

540 probationes subjungere partibus, atque ita
transire ad sequentia? Nam ne iis quidem⁸³
accedo, qui semper eo putant ordine, quo
quid actum sit, esse narrandum: sed eo malo
narrare, quo expedit. Quod fieri plurimis
figuris licet. Nam et aliquando excidisse
simulamus, cum quid utiliore loco redu-
cimus: et interim nos reducturos reliquum

probationes. Sic Turic. Guelf. Camp. cum multis Codd. et edd. meis ante Gryph. Reliqui *probationem*.

83. *malo narrare quo.* Ita Turic. Camp. cum Alm. Sed Guelf. *modo n. q.* cum plurimis Codd. et edd. meis ante Bad. sec. Illic primus omittit *narrare*, quod deinceps omnibus abest. *Malo* reponit Obr. *Narrare* in Ioann. quoque esse doceor a Porfano. *plurimis.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *pluribus* cum Colb. Voff. 2. et edd. ante Stoer. meis. Vides ex meis deteriores Codd. solos stare cum edd. cf. 82. 118.

figuris. Turic. Guelf. *figuris*; per errorem vid. not. ex Alm. *figuris* dare narratur.

83. *licet.* Si probe attendas hunc sensum, intelliges id quod fieri liceat esse hoc, ut „narret aliquis eo ordine, quo „expedit.“ In hac ratione *licet* cum passivo structum (nam *facere* pro *fieri* malis profecto) non convenit magnopere, neque aptum est, quod subjunguntur mera praesentia: *simulamus, reducimus, testiamur* (quo magis quod sit significatur, quam quod potest fieri) ubi *futura* expectabas. Quanquam hoc levius. *Fieri* dicitur pro fieri posse, vulgo fieri, contingere. Jam, opinor, mecum censebis aptius futurum *liquet* pro *licet*. Libri quidem nulli hoc ostendunt;

sed confusio harum vocum ut sponte credibilis ita nec inaudita cf. 5, 10, 14 not. crit., item Morel Elémens de Critique p. 87. et de permutatione literarum *qu* et *c*, in qua vertitur hic error, Drakenborch. ad Liv. 9, 2, 15. *Figurae* hic quidem non artis vocabulo usurpantur, sed generatim dicuntur pro omni flexu, ducta cf. § 53.

reducimus. Posterius, quam debebat narrari, ponimus factum aliquod, et hoc *reducere* potest appellari, quia id, quod modo erat omissum, nunc quasi repetitur.

reducturos reliquum ordinem. Iteratum tantulo intervallo

ordinem testamur, quia sic futura sit causa
 84 lucidior: interim re exposita, subjungimus
 causas, quae antecesserunt. Neque enim est
 una lex defensionis, certumque praescriptum:
 pro re, pro tempore intuenda, quae profint,
 atque ut erit vulnus, ita vel curandum pro-
 tinus, vel, si curatio differri potest, interim
 85 deligandum. Nec saepius narrare duxerim
 nefas, quod Cicero pro Cluentio fecit: est-
 que non concessum modo, sed aliquando

84. *Neque enim.* Sic Turic. Camp. Omittit enim Guelf.
 dans *Neque est.* Reliqui *Nec. e.* cf. § 74.

85. *duxerim.* Turic. Camp. *dixerim* cum sat multis Codd.
 et edd. ante Leid. *Nostram* tamen tuetur Guelf.

reducendi verbum non placet. Sed haec videtur Quintiliani ipsius negligentia. cf. § 35. *Reliquum* ab ipso positum sit necne, major est dubitatio. Unus Aldus, in utraque ille quidem editione, *relictum* dat pro *reliquum*, sensu longe praestantiore. Is qui suae partis utilitati prospiciens, aliqua prius narranda serius ponit, aut *simulat* sibi antea excidisse, aut *testatur* (h. e. diferte fateatur et indicit) se velle, perspicuitatis causa, id quod jam narraverit (*relictum*, h. e. quem jam emensus erat, ordinem. Ita *relicti cursus* apud Horatium) repetere, in qua retractatione mox ea inserit, quae antea consulto omiserat; nisi forte *relictum* dicas esse omissum (quod ipsum frequentissimum) hac sententia: velle

se, quae modo omiserit, nunc perspicuitatis causa reducere h. e. serius narrare. *Reliquus* et *relictus* sepe permutantur a librariis vid. Drakenb. ad Liv. 21, 61, 4. In recepta, quae est omnium, ut videtur, Codicum, sententiam non assequor; neque enim agitur de eo, cum aliquid *prius*, quam debebat, narratur, sed omnes hae figurae (quae sunt tres) sunt narrandi serius.

84. *subjungimus causas.* Ne hic quidem figuras aliquas, quales designat Capperon. apud Rutilium Lupum positas p. (Ruhnk.) 1 et 135, agnosco, quoniam in narratione sola versamur, et causae, quae subjungi iubentur, non brevi quadam sententia comprehenduntur, sed et ipsae narrandae explicantur.

etiam necessarium; ut in causis repetundarum, omnibusque, quae simplices non sunt. Amentis est enim, superstitione praeceptorum contra rationem causae trahi. Narrationem⁸⁶ ideo ante probationes ponere est institutum, ne iudex, qua de re quaeratur, ignoret. Cur igitur, si singula probanda aut refellenda erunt, non singula etiam narrentur? Me certe, quantacunque nostris experimentis habenda est fides, fecisse hoc in foro, quoties aliqua ita desiderabat utilitas, probantibus et eruditis, et iis, qui iudicabant, scio: et (quod non arroganter dixerim, quia sunt plurimi, quibuscum egi, qui me refellere possint, si mentiar) fere ponendae a me cau-

86. *quaeratur. Turic. et Camp. dicatur.*

quot. aliqua ita def. Ita Turic. a secunda manu (a prima q. at ita d. cum Alm. (cf. § 25) nisi quod inde excitat *tru*, pro *ita*, Burm., se intelligere negans) et Camp. et Obr. Accedent Goth. Voss. 1. 3. inferentes receptae *aliter*. Reliqui q. *ipsa def.* *mentiar. Turic. Camp. mentior* cum Alm.

85. *repetundarum — simplices non sunt.* cf. 4, 1, 74. 4, 4, 4.

Amentis — causae trahi. cf. 4, 1, 64. 65. 4, 5, 7.

86. *quantacunque.* cf. 2, 17, 12. Adde Cic. de Orat. 2, 28. Liv. 30, 10, 20. Quo minus Francio indigebamus reponente *quantulacunque.* cf. et Wollsum ad Leptineam p. 258.

quod non arroganter dixerim. In antecessum deprecatur arrogantiae invidiam, eadem for-

ma qua usurpatur: *praefiscine dixerim.* Quo minus est ferendus Obrechtus, expungens non, quasi arroganter cum laude dictum sit. cf. not. crit. ad § 29.

quibuscum egi. Ut Cicero cum Hortensio et Bruto vid. Cic. Brut. c. 51. 94. Huic autem, homini fervidiori, peroratio assignabatur, cum expositio Quintiliano.

ponendae — causae. i. e. narraendae, exponendae. Sic Seneca pater p. 149. „obicit

87 *saepius officium exigebatur. Neque ideo tamen* 341
non saepius facere oportebit, ut rerum ordi-
nem sequamur. Quaedam vero etiam turpi-
ter convertuntur: ut si peperisse narres,
deinde concepisse; apertum testamentum,
deinde signatum: in quibus si id, quod
 88 *posterius est, dixeris, de priore tacere opti-*
imum. Sunt quaedam et falsae expositiones,
quarum in foro duplex genus est: alterum,
quod instrumentis adjuvatur; ut Publius Clo-
dus fiducia testium, qua nocte incestum Ro-
mae commiserat, Interamnae se fuisse dicebat:

87. *non saepius — oportebit.* Turic. *non ipse prius facere*
at (a sec. manu alia) re oportebit. cum Alm. in quo nulla se-
 cundae manus, ut in Turic., emendatio, et pro *prius* ponitur
 apud Burm. *prius*. Guelf. secundam Turic. manum dat, cum
 Basil. ed. sola quantum video. Camp. Voss. 2. Goth. Jenf.
 (tac. Gesn.) *n. f. f. alias o.* cum edd. ante Ald. quem Badius
 expunxisse ait *alias* quod redundet propter *saepius* ante posi-
 tum. Burmannus ulcus latere monet. *Mihi scriptura ipse*
prius (magis etiam Alm. illa *ipse prius*) nata videtur ex errore
 male dirimentis *se prius* (pro *saepius*) et *alia re*, vel *at re* pro-
 fecta ex male repetitis literis verbi *facere*, quod ipsum
 rudiori librario h. l. insolens videri debebat. cf. § 86 item
 4, 5, 3. *optimum. Sunt.* Sic Turic. Guelf. Camp.
 cum Voss. 5. Reliqui inserunt *est*.

88. *genus est.* Ita Codd. et editi mei (de Goth. Jenf. tac.
 Gesn.) ante Gryph. Hic et reliqui *est genus*. Inest affectatio,
 quae ad necessitatem et ornatum reservanda erat. cf. § 128.

quod instrumentis. Turic. *quod (a sec. manu quo) instru-*
mentum. Alm. *quod instrumentum.* Camp. *quo instrumentum*
 cum Bodl. Bal. Andr. In tot bonis libris nil nisi error.
 cf. 5, 9, 13.

„Syriaco quod *causam* non
 „posuisset.“ Simile quid apud
 nostrum 7, 2, 55. cf. not. crit.
 ad 4, 1, 36.

88. *falsae expositiones.* cf.
 § 19.
Interamnae. Cic. pro Milone
 c. 17. „C. Cassinius — cujus

alterum, quod est tuendum dicentis ingenio. Id interim ad solam verecundiam pertinet, unde etiam mihi videtur dici *Color*: interim ad quaestionem. Sed utrumcunque erit,⁸⁹ prima sit curarum, ut id, quod fingemus, fieri possit: deinde, ut et personae, et loco, et tempori congruat; et credibilem rationem et ordinem habeat; si continget, etiam verae

mihī videtur. Prius omittunt Turic. Camp. Non male.

89. *utrumcunque.* Hoc quod in quibusdam exemplaribus legi narrat Requinus pro *utrumque*, quod est in Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Ald. etiam Codd. mei habent et Camp. item Vall. referente Bad.

curarum. Nimia inesse videtur affectatio, et malim *cura*. cf. 1, 1, 3. *fingemus.* Ita Turic. cum Alm. et Obr. Reliqui *fingimus*. cf. § 8.

continget. Turic. Camp. *contigerit.* Alm. *continget gerit.* Non referre credo.

„jam pridem testimonio Clo-
„dus eadem hora Interamniae
„fuerat.“

ad solam verecundiam — ad quaestionem. Cum dicat *inde*, quod ad *verecundiam* pertineat, dici *colorem*, videtur a rubore *verecundi oris* petiisse vocabuli etymon quod rectius tamen profecto agnoscitur in pigmento, quo illinitur quidquid natura non satis est speciosum. Non equidem censeo, operosa explicatione indigere, qualis sit hic, qui memoratur, *color*, cum noster maxime locus vocabuli hujus, apud veteres rhetoras frequentissimi, significationem aperiat. Si quis tamen plura simul eo pertinentia scriptorum loca inspicere cupit, cum

ad doctissimas I. C. T. Ernesti disputationes in utriusque rhetorices Lexicis propositas ablegabo, quas quidem excerpti hoc loco supervacuum duco. Noltri exempla haec fere sunt 3, 6, 92. 3, 8, 44. 4, 2, 90. 94. 95. 97. 100. 7, 1, 40. 53. 9, 1, 18. 11, 1, 81. 85. 12, 1, 33. 12, 8, 6. Reliqua loca, ubi *color* usurpatur, non tam proprie videntur hujus esse potestatis. Quod autem dicit falsam expositionem, nunc ad *solam verec.* pertinere nunc ad *quaestionem*, id eo interpreto, ut partim omnis invidia asperiorum et rerum et verborum amoveatur, partim ipsa causa melior fiat hoc, quod fingimus.

89. *curarum.* cf. not. cit.

alicui rei cohaereat; aut argumento, quod sit in causa, confirmetur. Nam quae tota extra rem petita sunt, mentiendi licentiam
 9° produunt. Curandum praecipue, (quod fin-⁵⁴² gentibus frequenter accidit) ne qua inter se pugnent. quaedam enim partibus blandiuntur, sed in summam non consentiunt. praeterea, ne iis, quae vera esse constabit, ad-
 9¹ versa sint: in schola etiam, ne color extra themata quaeratur. Utrobique autem orator meminisse debet actione tota, quid finxerit, quoniam solent excidere, quae falsa sunt: verumque est illud, quod vulgo dicitur,
 9² mendacem memorem esse oportere. Sciamus autem, si de nostro facto quaeratur, unum nobis aliquid esse dicendum: si de alieno, mittere in plurimas suspiciones licere.

quod sit in causa. Turic. omittit *sit* cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Alm. Voss. 1. 2. 3, Bern. Camp. qui pro *causa* dat *causis.* *confirmetur.* Turic. *confirmemur.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *confirmatur.* Camp. *firmatur.*

9°. *accidit.* Turic. Guelf. Voss. 1. Bern. *excidit*, sed a sec. manu restitutum ad nostram in Turic.

quaedam enim part. Omittunt enim Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Alm. Voss. 2. 3. Narrat Burm. et a Vallae Cod. abesse, quod unde rescierit, nescio: apud Badium enim nihil ejusmodi.

9¹. *quid finxerit.* Camp. *quod finx.* cf. 4, 1, 44.

9². *aliquid esse.* Turic. *aliquem e.* cum Alm. Vall. a prima manu (ne hoc quidem de Vall. referente Badio cf. § 90.) Guelf. Voss. 1. 3. Bern. *mitt. in plurimas susp.* Sic Turic. Camp. cum Alm. et edd. a Stoerio inde Guelf. omittit in plu-

9². *mittere in plurimas sus-* cf. 4, 5, 14. 7, 2, 12. 9,
suspiciones. Elegans locutio. 2, 75.

Est tamen quibusdam scholasticis controversiis, in quibus ponitur, aliquem non respondere ad quae interrogatur, libertas omnia enumerandi, quae responderi potuissent. Fugenda vero meminerimus ea,⁹³ quae non cadant in testem. sunt autem, quae nostro dicuntur animo, cujus ipsi tantum conscii sumus: item quod a defunctis;

rimas. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) m. in plures f. cum edd. ante Stoer. cf. §. 83. *Est tamen quibusdam schol.* Turic. omittit *quibusdam* cum Camp. et Obr. Inserit Guelf. in post *tamen*, quod placet. Camp. pro *Est* habet *Et*, quasi dare voluerit *Est*. *Quibusdam* proscribere non ausim; neque enim in genere hoc de omnibus controversiis scholasticis dici potest. *ad quae interrogatur.* Turic. *quae adinterrogatur.* Guelf. *qui interrogatur* cum Goth. (tac. Gesu., sed in hoc in margine repositum *ad quae i.*) et Voss. 1. 5. Bern. Mox edd. a Bail. ad Gibf. *quae int.* cum Vall. referente Badio.

^{93.} *cadunt.* Ita Turic. Camp. cum Alm. Voss. 1. et Obr. *Reliqui cadent.* cf. § 60. Guelf. omittit *non ante cad.* Male. cf. 6, 2, 11.

in quibus ponitur — non respondere. Thema tale est, ut contumaci silentio aliquis omnia, quae interrogantur, repellat vel alia causa respondendo excludatur. Quanquam enim in scholasticis nulla solet introduci responsio (cf. § 28), hoc tamen in universum de declamationibus dici nostro loco, non credo. cf. not. crit. De *structura ponitur aliquem* cf. 1, 10, 33.

^{93.} *quae nostro dicuntur animo.* Desiderant hic Burm. et Gesu. praepositionem, quorum ille *ex*, hic *de* inferi ma-

lit. Burm. etiam *ducuntur* suadet pro *dicuntur*. Non videtur tuta emendatio. Solus ablativus sufficit ad sensum efficiendum, qui inesse potest unus, etiamsi addatur praepositio. Nam *de animo nostro* ut dicatur latine sicuti *de consilio* vel *super consilio* nostro, magno opere vereor. *dicuntur* interprete dicta promuntur, et sic acquiescam in ablativo. cf. 5, 13, 3.

a defunctis. Haeret in hisce, quasi abrupte et parum concinne prolatis, Gesnerus quo addi debuerit *factum* aut simile parti-

nec hoc enim est, qui neget: itemque ab eo, cui idem expediet; is enim non negabit: ab adversario quoque; quia non est habiturus in
 94 negando fidem. Somniorum et superstitionum colores ipsa jam facilitate auctoritatem perdiderunt. Non est autem satis in narratione uti coloribus, nisi per totam actionem consentiant: cum praesertim quorundam probatio sola sit in *asseveratione* et *perse-*
 95 *verantia*: ut ille parasitus (qui ter abdicatum a divite juvenem, et absolutum, tanquam suum filium asserit) habebit quidem colorem, quo dicat, et paupertatem sibi causam exponendi 343

95. *nec hoc enim est.* Guelf. *ne hoc est.* Camp. *nec enim est.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *nec enim hoc est* cum edd. ante Stoer. Malim nostro loco *neque h. e. e.* cf. § 75. Mox tamen § 104 constanter omnes *nec unq. it.* § 111.

cipium. Compara tamen locutionem *solvere ab aliquo pro*, ex ejus arca. Mihi sufficit frequens nostro forma: *ab actore, a defensore*, ubi intelligitur non solum *pro eo*, sed et in genere *respectu ejus*. cf. § 6. 7, 1, 33.

nec hoc enim. Nec h. l. valet *ne — quidem*. cf. 5, 10, 86. Malim haec ut et modo *quae pro quod*.

94. *Somniorum et superstitionum colores.* Cum quis nocturno viso incitatus, vel aliqua religione constrictus aliquid fecisse vult videri.

95. *abdicatum — est absolutum.* cf. de *abdicazione* 3, 6,

96. Hoc loco fingitur totum negotium in judicio transactum, nec debet *ter abdicatus* aliter accipi, quam ut *ter* voluerit eam abdicare pater dives, quod per iudices ei non licuit. Propterea filius dicitur *absolutus* i. e. a iudicibus in paterna domo remanere iustus. Jam toties spe elusus dives subjicit parasitum quem domi habet, qui sitium hunc, patri invidiosum, sibi asserat, ut hac tandem fraude domo exturbetur juvenis. Leges et iudicia in causa abdicacionis quantum re vera sunt nulla, tamen esse finguntur in schola.

fuisse; et ideo a se parali personam esse susceptam, quia in illa domo filium haberet; et ideo illum innocentem ter abdicatum, quia filius abdicantis non esset. Nisi tamen omnibus verbis et amorem patrium, atque hunc quidem ardentissimum ostenderit, et odium divitis, et metum pro juvene, quem periculose mansurum in illa domo, in qua tam invisus sit, sciat: suspicione subjecti petitoris non carebit. Evenit aliquando in scholasticis controversiis, quod in foro an possit accideré dubito, ut eodem colore utraque pars utatur, deinde eum pro se quaeque defendat. ut in illa controversia: *Uxor marito dixit, appellatam se de stupro a privigno, et sibi constitutum tempus, et locum: eadem contra filius detulit de noverca, edito tantum alio tempore, ac loco: pater in eo, quem uxor praedixerat, filium invenit; in eo, quem filius, uxorem: illam repudiavit: qua tacente, filium abdicat.* Nihil dici potest pro juvene, quod non idem sit pro noverca. Ponentur tamen etiam communia: deinde ex personarum comparatione, et indicii ordine, et silentio repudiatae, argu-

97. quaeque. Ita Turic. Camp. cum Goth. Voss. 2. Reliqui quisque.

99. indicii ordine. Guelf. Camp. iudicii o. cum Bodl. Ioani. Alm. Andr. Voss. 3. Basil. Gryph. (1544) et marg.

96. subjecti petitoris. cf. 5. utrum posse hoc accidere in foro credat Qu. necne. cf. 2, 7, 12.

97. an possit — dubito. 17, 3.

Hic quidem non facile dicas, 99. communia. cf. 4, 1, 71.

100 menta ducentur. Ne illud quidem ignorare oportet, quaedam esse, quae *colorem* non recipiant, sed tantum defendenda sint. qualis est ille dives, qui statuum pauperis inimici flagellis cecidit et reus est injuriarum. nam factum ejus modestum esse nemo dixerit: 101 fortasse, ut sit tutum, obtinebit. Quod si pars expositionis pro nobis, pars contra nos erit; miscenda sit an separanda narratio, cum ipsa causae conditione deliberandum est. Nam si plura sunt, quae nocent; quae pro-344 sunt, obruentur. Itaque tunc dividere opti-

Steph. Lubrica sane disputatio critica de talibus, nec valde miror nullam hic positam Turicensis varietatem. Cum tamen repudium hoc non fiat in iudicio, etiamsi abdicatio fieri fingitur, nullus iudiciorum ordo hic cogitari potest, ut prius de repudio, deinde de abdicatione iudicatum fuerit, quo fortasse defendat aliquis Codd. scripturam. cf. 7, 4, 38.

100. *tantum defendenda.* Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et aliquot edd. Reliqui tamen *d.* cf. 5, 13, 10. *cecidit, et.* Ita Turic. Camp. cum Alm. Obr. Capp. Reliqui omittunt *et.*

101. *tunc.* Guelf. *nunc* cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. (praeter Camp.) ante Ald. quo acc. Bad. pr. Male.

100. *tantum defendenda.* „*posse, injuriarum posse, La-*
Fit tum ἀχρωμος declamatio, „*beo scribit.*“ Simile quid in
ubi sola v. c. lege aliquis se- „*statua Theagenis athletae, nar-*
tuetur, vel deprecatione, in- rat Pausanias 6, 11 extr. p. 166
qua tamen ipsa poenitentia Vol. 2. ed. Facii V. C. qui
aliquem *colorem* habet cf. 11, non debebat in oraculo
1, 81. mendum metricum reducere
ex Codd. Θεαγ. pro Θειαγ.

statuum pauperis. Bene hoc illustrat Badius asserendo loco Pauli Digest. 47, 10, 27. „Si „*statua patris tui in monu-*
„*mento posita saxis caesa est,*
„*sepulchri violati agi non*

modestum. cf. 1, 2, 4.

101. *cum ipsa — delibe-*
randum est. Elegans forma
cf. 3, 7, 16.

num erit, et iis, quae partem nostram adjuvabunt, expositis et confirmatis, adversus reliqua uti remediis, de quibus supra dictum est. Si plura proderunt; etiam conjungere¹⁰² licebit, ut, quae obstant, in mediis velut auxiliis nostris posita, minus habeant virium. quae tamen non erunt nuda ponenda, sed, ut et nostra aliqua argumentatione firmemus, et diversa cur credibilia non sint, adjiciamus: quia, nisi distinxerimus, verendum est, ne bona nostra permixtis malis inquinentur. Illa quoque de narratione praecipitur solent, ne¹⁰³ qua ex ea fiat *excursio*; ne *avertatur* a iudice *sermo*; ne *alienae personae* vocem denuis; ne *argumentemur*: adjiciunt quidam etiam, ne utamur *affectibus*: quorum pleraque sunt frequentissime custodienda: immo nunquam, nisi ratio coegerit, mutanda. Ut sit exposi-¹⁰⁴

102. *mediis velut*. Ita Turic. Camp. cum Alm. Turbant hic multa. Goth. (tac. Gesn.) *licebit q. o. ut i. medio*. cum Voss. 2. At Guelf. *licebit q. o. sint i. medio*. Edd. quidem omnes meae *medio*, praeter Camp. et Capp. Pessime. Hic tamen male *ut* post *obstant* amandavit. Regius *mediis* conjectura est affectus.

remediis — *supra*. Omni hac, de causa difficili, disputatione a § 65 inde. *Remedia* sic dicuntur et 4, 1, 41. 5, 2, 5.

102. *etiam conjungere*. Non satis apparet, quo *etiam* spectet h. l. Malim *jam*, ut *et* male repetitum sit ex postremis praecedentis verbi literis. cf. 2,

7, 3. *Jam* respicit ad *tunc* (§ 101).

quae tamen. Cave *quae* referas ad ea sola quae obstant; ad utraque pertinet.

ne bona nostra — *inquinentur*. cf. 2, 5, 24.

103. *ne avertatur* — *sermo*. cf. 4, 1, 63.

tio perspicua et brevis, nihil quidem tam raro poterit habere rationem, quam *excursio*: nec unquam debebit esse, nisi brevis, et talis, ut vi quadam videamur affectus velut recto
 105 itinere depulsi: qualis est Ciceronis circa nuptias Salliae, *O mulieris scelus incredibile, et praeter hanc unam in omni vita inauditum! O libidinem effrenatam et indomitam! O audaciam singularem! non timuisse, si minus vini deorum, hominumque sanam, at illam ipsam noctem, facesque illas nuptiales? non limen cubiculi? non cubile filiae? non parietes denique ipsos, superiorum testes nuptiarum?*
 106 *Sermo vero averfus* a iudice et brevius indi- 345
 cat interim, et coarguit magis. qua de re idem, quod de prooemio dixeram, sentio, sicut de *profopopeia* quoque: qua tamen non Servius modo Sulpicius utitur pro Aufidia,

105. *Salliae*. Turic. Guelf. *Sosiae* cum Basil. Camp. *Sasiae* cum omnibus ante Gryph.

non timuisse. Turic. Guelf. Camp. *Nonne t.* cum plerisque Codd. quorum aliquot videntur neglecti a conferentibus, et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr.

106. *Sermo vero averfus*. Ita Turic. Guelf. Camp. cum multis optimisque Codd. et edd. Alii ut Gesn., omittunt *vero*. Jenf. (tac. Gesn.) *Sermo versus* cum edd. ante Bad. sec.

106. *Servius — pro Aufidia*. Ser. Sulpicius Ciceronis amicus, celeberrimus Ictus, qui Murenam ambitus accusavit et ad M. Antonium legatus in bello Mutinensi obiit, pro Aufidia dixisse non hic solum narratur verum et 10,

1, 22. Quo vexatior est locus alius 6, 1, 20 ubi ejus *contra Aufidiam* oratio memoratur. Cognoscimus item ex nostro 10, 1, 116. 10, 7, 50. tres modo ejus extare orationes, quoniam duas in una causa contrarias fuisse non est credi-

Somnone te languidum, an gravi lethargo putem oppressum? sed M. quoque Tullius circa nauarchos (nam ea quoque rei expositio est), *Ut adeas, tantum dabis*, et reliqua. Quid? pro Cluentio, Staleni Bulbique collo-¹⁰⁷quium nonne ad celeritatem plurimum et ad fidem confert? Quae ne fecisse inobservantia quadam videatur, quanquam hoc in illo credibile non est, in Partitionibus praecipit, ut

circa. Guelf. *contra* cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. exc. Camp. quod Regius jam correxit. cf. § 19.

107. *celeritatem.* Sic et Codd. mei et Camp. cum edd. ante Bad. qui ex praepostera nec latina Regii mutatione *credulitatem* edidit, quod revocavit Capper. (cum eiecisset Obr.) merito irrisus a Burmanno in Epistola p. 90.

ad fidem. Praepositionem *ad* iterum ponunt Turic. et Camp. cum Alm. Omittere videntur reliqui omnes libri, ut et Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Restituit primus ex recent. Burm. quem deinceps sunt secuti. cf. 2, 21, 22. item 2, 1, 2. mox §. 122. vid. et Oudend. ad Suet. Caes. c. 80. Tib. c. 5.

inobservantia. Sic Turic. cum Alm. et edd. ante Ald. Reliqui omnes *sine observantia*, nisi quod aliquot *f. observatione.* Vocem praeter hunc nostri locum vide apud solam Sueton. Aug. c. 76. in quo ipso prope erat, ut oblitteraretur. Est similis Francogallorum *inadvertenco.* cf. *inconfiderantiam* Suet. Claud. c. 39 ibique Oudend.

praecipit. Turic. Camp. *praecepit* cum Alm. cf. 3, 6, 38.

bile. Ipsam causam Aufidiae nullo alio vetere auctore novimus.

circa nauarchos. In Verr. 5, 45.

nam ea — expositio est. h. e. Nam is quoque locus orationis Ciceronianae ad narrationem pertinet.

107. pro Cluentio. c. 26.

celeritatem h. e. brevitatem Sic Arist. 3, 16, 4. ταχέϊαν διήγησιν dicit pro βραχείᾳ. Eupolis in notissimo fragmento Pericli tribuit orationis τάχος Plin. Epist. 1, 20, 17. *celeritas* et *fides* respiciunt ad § 106 brevius indicat, *coarguit magis.* cf. 10, 1, 102 *velocitatem.* item 3, 4, 16.

Partitionibus. c. 9.

habeat narratio *suavitatem, admirationes, expectationes, exitus inopinatos, colloquia*
 108 *personarum, omnes affectus. Argumentabimur*, ut dixi, nunquam: argumentum ponemus aliquando; quod facit pro Ligario Cicero, cum dicit, sic eum provinciae praefuisse, ut illi pacem esse expediret. Inferemus expositioni et brevem, cum res poscet,
 109 *defensionem, et rationem factorum. Neque enim narrandum est tanquam testi, sed tanquam patrono. Rei ordo per se talis est, Q. Ligarius legatus in Africam cum C. Con-*
 346 *sulio profectus est. Quid ergo Marcus Tullius? Q. enim, inquit, Ligarius, cum esset nulla belli suspicio, legatus in Africam cum*

108. *Argumentabimur ut.* Sic Turic. Guelf. Goth. Camp. cum Alm. Voss. 2. 3. Bern. Reliqui inferunt *in narratione*. Potest abesse, nec temere fides habenda est conferentium silentio quasi in multis bonis sit Codd. Quod Alm. Turic. dant *argumentavimus* ad ipsorum facit consensum cf. § 86 ad rem nihil.

109. *Neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. Basil. *Non en.* Voss. 1. 3. Reliqui *Nec en.* cf. § 84.

legatus — prof. Turic. Guelf. *legatus c. consilio prof.*, omittentes *in Africam cum*, cum Voss. 1. 3. Bern. praeter alias horum in singulis verbis varietates. Ex reliquis nihil memoratur. *esset nulla.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bern. Reliqui inferunt *adhuc*, quod a Ciceronis quoque loco abesse docent meliores libri vid. Ern. p. 1413 Nota 3. Pro *enim* dant igitur edd. a Jenf. (tac. Gesn.) ad Burm. Sed et hic et 11, 3, 162 *enim* mei dant et omittunt *adhuc.* *Afric. cum C.* Etiam hic Turic. omittit *cum* ut et Bern. Praeter hoc et C. Guelf.

108. *ut dixi.* § 79. 103.
 pro Ligario. c. 2.

109. *Q. enim — Ligarius.*
 c. 1. *Alibi.* mox c. 2.

C. *Confidio profectus est.* Alibi, *Non modo*¹¹⁰ *nullum ad bellum, sed ne ad minimam quidem suspicionem belli.* Et cum esset indicaturo satis, Q. Ligarius nullo se implicari negotio passus est, adjecit, *Domum spectans, et ad suos redire cupiens.* Ita, quod exponebat, et ratione fecit credibile, et *affectus* quoque implevit. Quo magis miror eos, qui non¹¹¹ putant utendum in narratione affectibus. Qui si hoc dicunt: non diu, neque ut in epilo- go, mecum sentiunt. effugiendae sunt enim morae. Ceterum cur ego iudicem nolim, dum

110. *modo nullum ad.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *nullum* cum Alm. Voss. 5. Facit hoc ad structuram *non modo.* vid. Turfell. p. 579. § 63. In Ciceronis libris est *nullum.*

spectans et ad. Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et omittunt cum edd. ante Basil. Apud Cic. quidem est.

111. *putant — affectibus.* Sic Codd. mei et edd. omnes ante Gryph. Hic primus *put.* in *narratione esse utendum aff.*

neque ut. Sic Turic Guelf. Camp. Reliqui *nec ut.* cf. 93. 5, 7, 28. *dum eum.* Turic. Guelf. Camp. *dum ego.* Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *cum ego* cum edd. ante Bad. *Eum* conjectura reposuit Regius, necessaria illa. *Ego* et *eo* permutantur cf. Drakenb. ad Liv. 2, 18, 6 et post *cum*, quod perperam accipiebat librarius, pro *eum* emendare sibi visus est *eo.* Etiam carere possis pronomine objecti. *Dum* primus reposuit Obr. Narratur Alm. dare *eum.*

110. *affectus.* Nihil varietatis hic invenio in nullo libro meo; nec tamen facile acquiescam in hac scriptura. Genitivus (qui solus debet agnosci in hac voce; nam de accusativo cogitare inelegans fuerit) alias cum verbo *implendi* non sruitur a Qu. neque aliis aequalibus, quanquam § 75 *plenos irae.* cf. 9, 3, 1.

Mox § 114 *lacrimis.* Delendam igitur censeo literam S. *Affectum* quo hoc, quod exponebat, implese dicitur Tullius, recte Gesn. monet misericordiam esse iudicem, sortem Ligarii dolentium. Fortasse tamen et pietas Ligarii demonstratur.

111. *non putant — affectibus.* cf. § 103. item 4, 1, 28.

- 112 eum doceo, etiam movere? Cur, quod in summa parte sum actionis petiturus, non in primo statim rerum ingressu, si fieri potest, consequar? cum praesertim etiam in probationibus faciliore sim animo ejus abufurus, 113 occupato vel ira, vel miseratione. An non Marcus Tullius circa verbera civis Romani omnes brevissime movet affectus, non solum conditione ipsius, loco injuriae, genere

movere. Sic Turic. Bad. sec. (fortasse ex typographi errore) Obr. Reliqui *moveri*. Genera verbi in infinitivis frequentissime permutantur (cf. § 115.), nec video, cur ad ipsum, qui agat, *movere* minus pertineat quam *docere*. Mentio hic nulla Alm., negligentia conferentis, opinor.

112. *animo — occupato.* Turic. *animum — occupatum* cum Alm.

112. *petiturus — consequar.* Attende eleganter opposita *petendi* et *consequendi* verba. *summa pars* et alibi pro *peroratione* 10, 1, 21. *ingressus* alias quidem pro *exordio* ut 4, 1, 28 sed hic addendo *rerum* significatur initium *narrationis*. In omnibus quidem meis libris reperio contortam hanc nec Quintiliani simplicitate dignam structuram *parte sum actionis* pro *parte actionis sum*. Aliquoties tali stribligini, affectationem prae se ferenti, licuit per Codd. mederi ut § 88 (vid. not. Crit.) quae tamen longe tolerabilior nostra. Similis et pejor etiam trajectio est apud Plinium H. N. 19, 43 „Grato menta mensas

„odore percurrit.“ 16, 1.
„dubium — terrae sit an parte
„in maris.“

abufurus. Significationis hujusmodi in hoc verbo fons est, quod alio deslectitur ejus rei usus, qua *abutimur* quod nequaquam semper cum reprehensione dicitur. cf. 3, 3, 9, 5, 10, 6. Nostro quidem loco id maxime spectatur, quod paratam jam antea rem in usus nostros convertimus, provisas opes aliquo conferimus, quo primum non quaerebantur eae. cf. Vellej. Pat. 2, 105, 2.

113. *civis Romani.* vid. Cic. in Verr. 5, 62. seq.

verberum, sed animi quoque commendatione? Summum enim virum ostendit, qui, cum virgis caederetur, non ingemuerit, non rogaverit; sed tantum civem se Romanum esse, cum invidia caedentis, et fiducia juris clamaverit. Quid? Philodami casum nonne ¹¹⁴ cum per totam expositionem incendit invidia, ⁵⁴⁷ tam in supplicio ipso lacrimis implevit, cum flentes non tam narraret, quam ostenderet, patrem de morte filii, filium de patris? Quid ulli epilogi possunt magis habere miserabile? Serum est enim, advocare iis rebus affectum ¹¹⁵ in peroratione, quas securus narraveris. assuevit illis iudex, jamque eas sine motu

113. *verberum*. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *verborum* cum edd. ante Aldum. Badius narrat in Vallensi *verberum* esse et citari in Verr. l. 3. (falso igitur), quorum utrumque sibi Regium sumere cf. ad praef. nostr. p. 67. Veram vocem dat Turic. et ut videtur Alm. neque tamen omnes credo quos tacent Gibl. et Burm. *se*. Omittunt Turic. et Camp.

115. *magis hab. mis.* Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. Camp. cum edd. ante Gryph. Hic primus *hab. mis. magis*. Contorte cf. not. ex. 1 ad § 112. *advocare*. Turic. Camp. *advocari* cum Alm. et Jenf. (tac. Gesn.) item edd. ante Bad. Hic narrat Vall. dare nostram, quocum faciunt Guelf. Goth. cf. § 111. 5, 5, 4. *narraveris*. Turic. Guelf. Camp. *narraverit* cum Vall. Voss. 1. 3. (Goth. *narravit*) et edd. ante Gryph. Regius de conjectura reposuit nostrum. Necessarium credo, neque enim procedere videtur Badii ratio, qui jubet intelligere *quemque*. Alia est conditio 2, 15, 12.

114. *Philodami casum*. In Verr. 1, 30.

cum — tum. cf. 4, 1, 66.

non tam — ostenderet. Sic ἀπόγεται sinierat § 64.

115. *serum*. Manifesta in primis significatio nimii. cf. 2, 17, 7 (ubi in nota pro 3, 5, 3 leg. 2, 5, 5.) item 2, 17, 12.

mentis accipit, quibus commotus novis non est: et difficile est nobis mutare habitum
 116 animi semel constitutum. Ego vero (neque enim dissimulabo iudicium meum, quamquam id, quod sum dicturus, exemplis magis, quam praeceptis ullis, continetur) narrationem, ut si ullam partem orationis, omni, qua potest, gratia et venere exornandam puto. Sed plurimum refert, quae sit natura
 117 ejus rei, quam exponimus. In parvis ergo, quales sunt fere privatae, sit ille pressus, et velut applicitus rei cultus: in verbis summa

commotus novis. Turic. *c. nobis* a. sec. manu *c. a nobis* et sic Camp. Sed Goth. *c. novus* cum Vall. et Jenu. (tae. Gesn.) et edd. ante Gryph. Hoc recepta mutaverat conjiciendo Regius, male reprehensus a Badio. cf. 8, 5, 12. Guelf. haec tuetur.

est nobis mutare. Sic Turic. Camp. cum plurimis apud Burm. Codd. et edd. ante Gryph. Hic primus omisit *nobis*, neque habet Guelf. Inest oppositio ejus cui assueverit *judex*, et quod sit *nobis* difficile.

116. *ut si ullam.* Ald. omittit *ut*, Camp. pro eo *ac. venere.* Turic. *vere* cum Alm. cf. § 108.

117. *fere privatae.* Turic. (a sec. manu, nam a prima etiam corruptius *ferrei priv.*) Guelf. Camp. *f. rei p.* non nisi per errorem.

116. *ut si ullam.* Quam Regius expuugendam, ut supervacuam, putat particulam, parum apte defendit Burmannus exemplo 3, 8, 12 ubi est *ut quae.* Neque enim in illa forma redundat *ut.* Veram tamen credo structuram, (etsi exemplo alio adhuc desitior) propter constantiam librorum, quorum nullus, praeter Aldum, omittit.

117. *privatae.* cf. 61, 5. *ille — pressus.* ille dicitur, quem nostis cf. § 17. *pressa* autem oratio saepe apud Ciceronem opponitur luxuriosae. Sic et noster 4, 3, 2. 8, 3, 13. 9, 4, 134. item Seneca pater p. 131. *pressam et civilem* (cf. Qu. 3, 8, 59.) *orationem* opponit *elatori.*

applicitus rei cultus. A vestibus petita translatio, quae

diligentia, quae in locis impetu feruntur, et circumjectae orationis copia latent; hic expressa, et, ut vult Zeno, *sensu tincta esse* debebunt: compositio dissimulata quidem,

tincta. Turic. lacunam praeferre videtur pro hoc vocabulo. Ex Alm. asserunt *uncta* pro quo bene Capper. reponit *uncta*.

non fluant, nec sinu et rugis turgescant, verum singulis corporis membris applicentur.

in locis. cf. 4, 1, 59. *Loci* autem hic non quidem toti narrationi opponuntur ut quod mox occurrit *hic* sit in ipsa narratione, sed magis *parvarum rerum* intelligenda expositio, quae locos nullos admittit, cum in majoribus sane vel eorum sit occasio. Usam vocabuli sine adjectivo *communis* vide praeterea 5, 13, 27. 42. 59. 8, 4, 14. 9, 4, 83. 138.

expressa. cf. 2, 4, 6. 9, 4, 138. Elegantem locutionem *circumjectae* — *latent* cf. cum 9, 4, 29.

Zeno. Significatur haud dubie Citiensis. Hunc scripsisse *περὶ λέξεων*, *περὶ λόγου* refert Diog. Laërt. 7, 4. 39. 40. Recte Turnebus vel quisquis tandem est ad partes vocat Sulpicium Victorem, Rhetorem ex Pithocanis, qui se Zenonis maxime praecepta persecutum ait p. 240. Quod vero idem narrat Ciceronem de Finibus l. 4. (c. 3. neque

enim alium locum invenio hujus libri) aride et exiliter scriptos de rhetorica libros ejus memorare, falso dicit, cum Zenonis scribentis ibi nulla sit mentio. Nostro sane loco ne hoc quidem apparet, utrum in narratione proprie *sensu tincta* verba desiderarit Zeno, an in universum, ita ut, vel extra artis rhetoricae tractationem, hoc poneret. Bene comparant dictum vulgo de Aristotele, apud Suidam T. I. p. 328 τῆς Φύσεως γραμματεὺς ἦν τὸν κάλαμον ἀποβρέχων εἰς νοῦν, et Isidorum Orig. l. 2. c. 27. p. (Gothofr. anni 1585) 878 „Aristoteles, quando perihermenias scriptitabat, calamum „in mente tingebat.“ Manifestum est designari verba, quae nihil habeant, quod non significet.

compositio — *dissimulata.* cf. 2, 5, 9. *Dissimulatur* ea quidem, ne nimis manifesta arte, quae maxime ceruitur in compositione, suspecta fiat narratio, in parvis utique causis. 9, 4, 134.

118 sed tamen quam jucundissima: figurae, non 348
illae poëticae, et contra fidem loquendi
auctoritate veterum receptae (nam debet

118. *fidem*. Sic Goth. Ioann. Voss. 1. 2. 3. Camp. Andr. Rollin. Mox edd. Jenf. (neque enim ea *fidem*, ut narrat Gesn.) et reliquae ante Rollinum *rationem*; unde, ignoro. Hoc ipsum revocavit Capper. frustra loquax in probando. *Fidem* Andres et Blallius reposuerunt, secuti profecto Gesneri rationes, quae non sunt rectae quanquam in bona causa. *Finem* dant Turic. Alm. Bal. Guelf. (nisi quod *finem* per err.) Obr. Burm. Gesn. (hic tamen praeferebat *fidem*). De confusione τῶν *fidem* et *finem* vid. 2, 18, 2. mox § 119. pro *fidem* edd. Jenf. et ante Ald. *finem*. *Finem* nihili esse hoc loco, vel eo apparet, quod parum latina, in hac potestate vocabuli, foret oratio. cf. not. ex. ad 2, 15, 6.

118. *figurae*; grammaticae magis quam rhetoricae. Versantur enim in immutatione vocabulorum. 9, 1, 12. 9, 3, 2. 3. 22. 9, 4, 117. Sic apparet, quare mox *puritas sermonis* hisce figuris corrumpti significetur. Ejusmodi figura est *merere* pro *mereris* vid. 1, 5, 42.

contra fidem loquendi. Quid sit *loqui* h. l. cognosce ex locis geminis 12, 6, 5. 2, 3, 6. 11, 3, 45. In rerum parvarum expositione non *magna flare*, sed *loqui* debet orator; quod facere ne credetur quidem si insolitis vocabulorum flexibus (*poëticis* figuris, quae a *loquendo* abhorrent) stipet orationem: perdet igitur *fidem loquendi*. cf. 9, 4, 17. „neque illud in Lyfia dicendi „textum tenue atque rarum „laetioribus numeris corrum- „pendum erat. Perdidiſſet

„enim *gratiam* — perdidisset „*fidem* quoque.“ item 9, 4, 143 „amittit — *fidem*.“ 8, 3, 18 *sermonem* opponit *orationi*. Suct. Claud. c. 4 *loquatur* — *dicere*, ubi malim abesse *quae dicenda sunt*.

auctoritate veterum. Hic quidem cum de figuris vocabulorum parum usitatis agatur, *veteres*, qui appellantur, facile intelligas Catones, Gracchos, Eunnios, Lucilios, quales recensuimus ad 1, 5, 21. 1, 8, 8. Alias lubrica est disputatio et impedita, quibus maxime terminis continentur ea, quam nosier usurpat aliquoties, scriptorum et oratorum *vetustas*. Nam ut rudes illi ante Ciceronem audiunt ei *veteres*, velut 4, 1, 9. 12, 9, 5 ita et ipse Ciceronem cum *veteribus* conjungit 9, 3, 1 „omnes *veteres* et *Cicero* „*praecipue*.“ Simile quid

esse quam purissimus sermo), sed quae varietate taedium effugiant, et mutationibus animum levent: ne in eundem casum, similem compositionem, pares elocutionum tractus

sed quae — effugiant — levent. Ita Turic. Camp. cum Alm. quod post Regii conjecturam primus reposuit Obr. Nam edd. Jenf. (tac. Geln.) et reliquae ante Bad. *et qui a — effugiat — levet.* Bad. cum reliquis ante Obr. *et qui — effugiat — levet*, quod et Guelf. praefert. Bern. dare narratur: *sed qui.* *compositionem.* Sic Turic. Guelf. Camp. Mox edd. ante Ald. et ipsi Codd. ut Goth. Vall. Colb. (hic videtur interdum cum deterioribus facere cf. § 83.) *expositionem.*

habes 8 Prooem. 26. cf. et not. ad 1, 6, 42. Item 11, 3, 137. hanc Ciceronis aetatem agnoscam cum Aldo nepote (in Graevii Thesaurio Vol. 3. p. 1197.) etsi 11, 3, 143 huic numero assignatur Plotius (cf. 2, 4, 42.) nam et ipse Cicero. Alio loco 11, 3, 185 nihil certi definias. Ordinem aetatum oratoriarum habes 12, 10, 10 unde tamen nihil proficias ad constituendam vocabulorum potestatem. Ciceronis in hac re usum ad Quintilianum tuto non potes transferre. vid. Orat. c. 50. de Orat. 3, 10. De rudibus enim hic agit. De industria hunc locum tractat Aper apud scriptorem de causis corr. cl. c. 17 et 18. qui dum queritur male veteribus accenseri Ciceronem, ostendit, quid tum fieri solitum sit. Callium Severum (c. 19.) primum faciebant novorum. Sed et mox nosser Ciceronis tempora inter vetera

considere videtur, a recentiore luxuria aliena § 122. cf. Wolfius in quaes. ad Marcellanam p. 22. not. 1.

eundem — tractus incidamus. Similitudinem casuum variari figuris aliquoties ingerit Qu. Vide loca designata ad primam hujus § notam. Haec varietas igitur grammaticam spectat, altera numeros, postrema orationem. Nec est opus mutando, ut vitia existant haec tria ὁμοιόπτωτον (*in eundem casum*) ὁμοιοτέλετον (*similem positionem*; ita enim vocem mutare velit Regius, ut *positio* significet *desinendi modum*, quae ipsa vocis potestas probari nequit; *positio* enim nihil aliud nisi casus vid. 1, 5, 65.) ἰσόκωλον (*pares eloc. tractus*). Nunquam inter vitia haec ponuntur a rhetoribus, nisi quod Gorgiae in hisce adhibendis intemperantiam improbat Cicero in Oratore c. 52.

incidamus. Caret enim ceteris lenociniis
 expositio, et, nisi commendetur hac venu-
 119 sitate, jaceat necesse est. Nec in ulla parte
 intentior est iudex: eoque nihil recte dictum
 perit. Praeterea, nescio quomodo etiam
 credit facilius, quae audienti jucunda sunt,
 120 et voluptate ad fidem ducitur. Ubi vero
 major res erit, et atrociam invidiosam, et tristitia
 miserabiliter dicere decebit: non, ut consu-
 mantur affectus, sed tamen velut primis
 lineis designentur: ut plane, qualis fu-
 121 tura sit imago rei, statim appareat. Ne
 sententia quidem velut fatigatum intentione

ceteris lenociniis. Turic. *cet. cujus* cum Alm. (vid. § 108).
 Guelf. *et ejus lenoc.* cum Voss. 3. Bern. (vid. § 25).

119. *recte dictum.* Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Goth. (tac.
 Gesu.) *rectum* cum Vall. Voss. 1. 2. 3. Bern. male.

120. *decebit.* Guelf. Ioann. *licebit* cum Ald. et edd. meis
 deinceps ante Obr. exc. Bad. sec. Hoc cum Regius inveniret,
 nostrum conjiciendo reposuit; non utique necessario. Sed op-
 timi sane libri defendunt.

sed tamen. Ita Camp. et Turic. a sec. manu, a prima enim
ut tamen cum Alm. Reliqui fere *sed ut tamen.* Malui expun-
 gere *ut*, alioqui nimis geninatum in hoc loco.

121. *quidem — quidem br.* Posterius *quidem*, cum iis quae
 praecedunt, omittunt Turic. Camp.

119. *voluptate ad fidem du-
 citur.* Hoc aliquoties recur-
 rit. 4, 1, 12. 5, 14, 35.
 6, 2, 5. 8, 3, 5.

120. *major res.* Respice
 § 117. Hic quidem effusio-
 rem ornatum permittat modo,
 an exigat etiam, ex ipso ora-
 tionis tenore parum apparet;
 quamobrem, sitne mox le-

gendum *decebit* an *licebit*, vix
 affirmes cf. not. crit. Gedoyuus
 expressit posterius.

invidiose. Vim hujus for-
 mae vide in not. crit. ad 4, 1,
 42. Sic modo § 81. *suspi-
 ciose* erat, *movendo suspi-
 cionem.*

121. *sententia.* cf. 4, 1, 64.

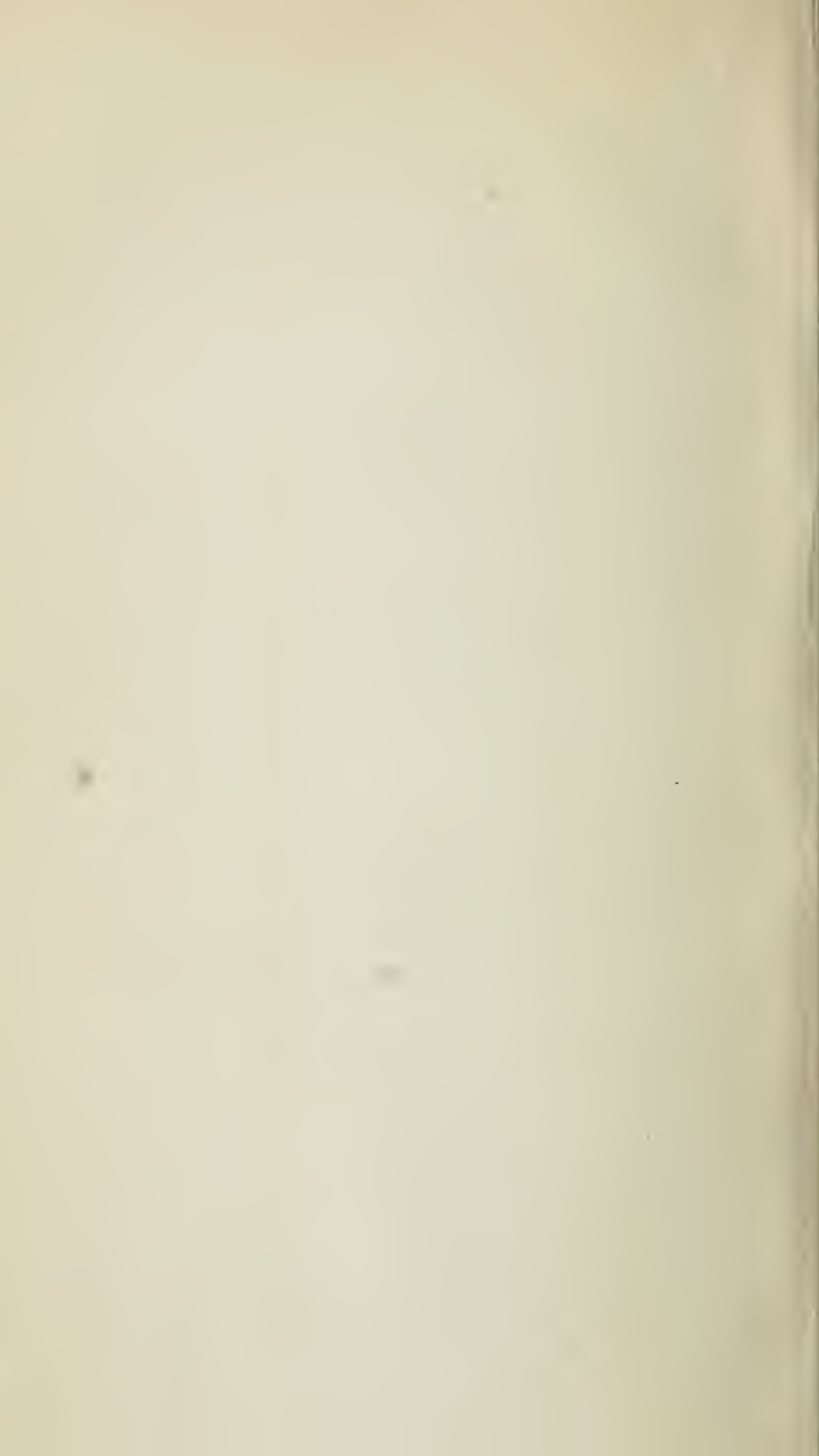

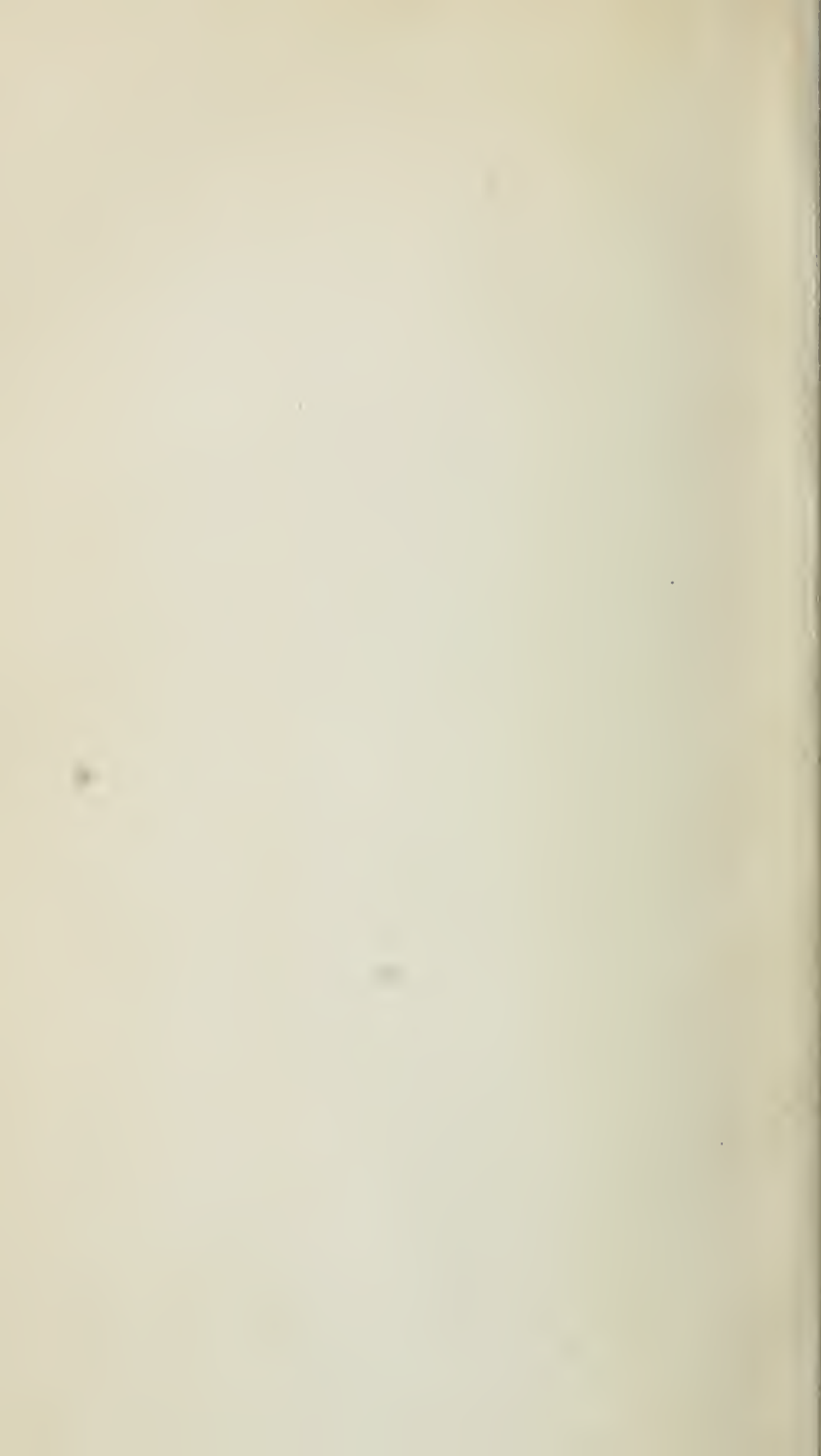

In quo vitium illud est, quod, sine dis-
 crimine causarum atque utilitatis, hoc, tan-
 quam semper expediat, aut etiam necesse sit,
 faciunt: eoque sumtas ex iis partibus, quarum
 alius erat locus, sententias in hanc congerunt,
 ut plurima aut iterum dicenda sint, aut quia
 alieno loco dicta sunt, dici suo non possint.
 Ego autem confiteor, hoc expatiandi genus⁴
 non modo narrationi, sed etiam quaestioni-
 bus, vel universis vel interim singulis, op-
 portune posse subjungi, cum res postulat,
 aut certe permittit; atque eo vel maxime illu-
 strari ornarique orationem: sed, si cohaeret

3. *eoque sumtas.* Sic Turic. Alm. Camp. Goth. (tac. Gesu.)
 prius vocabulum cum Colb., non autem Loc. Ald. ut refert
 Burmannus qui compendium τῆς quod male accepit pro *que*.
 Nostram et Obr. Reliqui *eo quod desumtas*. Malui simplex
 verbum, cum *d* videretur natum ex male accepto *que* (pro
quod) quod reduxit Obr. iis. Sic Camp. cum edd.
 ante Balil. Reliqui *his*. cf. 4, 2, 132. 4, 5, 20.

quia alieno. Turic. Guelf. Goth. Camp. inferunt *alia* cum
 Alm. Bal. Voff. 2. Vall. et edd. ante Aldum. merito errore.

loco. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. *modo* cum Vall. sed
 Turic. Alm. Bal. veram dant scripturam.

4. *Ego.* Turic. omittit cum Alm. Pro eo *Et* dat Obr.
 sed omisso *autem*. mox pro *confiteor* Guelf. *fateor*.

narrat. sed. Sic Turic. (quanquam a sec. manu, nam a
 prima *narrationis* s. quod sic dat Alm.) Guelf. Ioann. (tac.
 Gtbl. quanquam *quod* pro *sed* cum Voff. 1. quem eo quoque
 refert, quod modo § 3 *aut quia* — *possint* omittit uterque)
 Obr. Reliqui inferunt *quidem*; nullo, quantum video,
 sensu.

solum risum significat, quem audientem imbuat quidquid
 debent ineptiae, sed etiam caret sale.
 languorem et oscitationem quo

et sequitur; non, si per vim cuneatur, et,
 5 quae natura juncta erant, distrahit. Nihil
 enim tam est consequens, quam narrationi
 probatio: nisi si excursus ille vel quasi finis
 narrationis, vel quasi initium probationis est.
 Erit ergo illi nonnunquam locus: ut, si ex-
 positio circa finem atrox fuerit, prosequamur
 eam, velut spiritu erumpente protinus in- 355
 6 indignatione. Quod tamen ita fieri oportebit,
 si res dubitationem non habebit: alioqui
 prius est, quod objicias, verum efficere,
 quam magnum: quia criminis invidia pro

cuneatur. Sic plane Turic. (a sec. quidem manu *conetur*; quocum facere putandus est Alm. quoniam asserunt ex eo *uneatur*) Vallenf. (ref. Badio) Ioann. Quod habet Guelf. *caveatur* in eo nostra latet. Bad. prior nostram habet, quae a Gryphio inde obtinet in omnibus edd. quod narrare neglexit Burm. ut Gesn. croderet ab Obr. demum restitutam bonam scripturam. Camp. *conetur*, cum Bodl. Bal. et plerisque edd. nisi quod aliquot e Regii conjectura *conatus*, Ald. *continetur*, Goth. *contineat*. Non paucorum Codd. diversitas male tacetur.

5. *spiritu.* Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) omittunt cum Gothi. et Camp. si recte nunc interpreter quod ex hoc notavi. Turic., omisso antea *velut*, *sp̄m erumpentem* (et sic profecto Alm. ex quo asserunt *spin erumpente*) sed a secunda manu reposita nostra scriptura.

4. *cuneatur.* Primus fortasse hoc improprio significato dixit Qu. (nam et apud Senecam proprie „Unus lapis — „qui latera inclinata *cuneavit*.“ Epist. 18 extr.), at quam praecclare! *Jequi* dicitur quidquid facile sit cf. 2, 14, 1. 8 Prooem 18. 10, 2, 27.

5. *velut spiritu.* Politus horum verborum potest minus

attentum morari. Clarius quidem erat *indignatione, velut spiritu*, sed parum habebat roboris; inest tamen hic sensus solus. *Spiritus* intelligitur, ut monet Gesnerus, retentus antea.

6. *invidia.* Quam plane hoc opponatur *gratae* vel maxime apparet hoc loco Frugi est

compositis *Siciliae laus, Proserpinae raptus*;
pro C. Cornelio *popularis illa virtutum*

13. C. Corn. Sic Turic. Camp. Guelf. et edd. meae ante Gryph. omnes cum tot Burmannianis. Hinc L. Corn. usque ad Gesn. In Alconii argumento (p. 122.) rescribere ocyus C. Corn.

13. *Sicil. laus — rapt.* cf. 3, 7, 27. not. ex. sed et locum modo citatum.

pro C. Cornelio. Hujus causae non nisi fragmenta supersunt, cum Alconii Ped. commentario servata. C. Cornelius trib. pl., legibus aliquot ferendis alienatus a Senatu, „promulgavit legem“ (C. Calpurn. Pisone, M. Acilio Glabrie Coel. A. V. C. 687.) „qua auctoritatem senatus minuebatur, ne quis, nisi per „populum, legibus solveretur; quod olim in omnibus „S. C. quibus tum aliquem legibus solvi placebat, adjici „erat solitum, ut de ea re ad „populum ferretur; sed paucis „latum fieri erat delitum, resque jam in eam consuetudinem venerat, ut postremo „ne adjiceretur quidem in „S. C. de rogatione ad populum ferenda; eaque ipsa S. C. per paucos admodum „fiebant.“ Asc. Ped. in argum. Cornelianarum. (Cum enim quadriduo Cornelium defendisset Cicero, eas actiones contulit in duas orationes.) Haec Corneli rogationem cum omnibus modis oppugnare laborarent potentissimi quique

ex Senatoribus, collega ejus P. Scrvilius Globulus trib. pl. inventus est, qui intercederet nec pateretur verba legis populo recitari a praecone, subjiciente scriba. „Tum Cornelius ipse codicem recitavit, „quod cum improbe fieri C. „Piso Consul vehementer quereretur, tollique ea re tribuniciam intercessionem diceret, gravi convicio a populo „exceptus est; et cum ille „eos, qui sibi intentabant manus, prendi a lictore iussisset, fracti ejus fasces cuncti“ (An sunt?) „lapidesque etiam „ex ultima concione in consulem jacti.“ Idem. Postquam tribunatus Corneli prope totus exactus est per contentiones natas ob leges complures ab eo promulgatas, quibus plerique collegae intercederent, sequente anno reus majestatis est factus. Qua accusatione per foedas operarum forensium turbas intercedente, mox altero anno (L. Aurelio Coel. A. V. C. 699) defensus est Cornelius a Cicerone. Reus cum quaestor fuisset Cn. Pompeji, contingebat patrono occasio ornandae et commendandae

Cn. Pompeji commemoratio: in quam ille divinus orator, velat nomine ipso ducis cursus dicendi teneretur, abrupto, quem inchoaverat, sermone devertit actutum.

14 Παράβασις est (ut mea quidem fert opinio) *alicujus rei*, sed ad utilitatem causae perti-

Cn. Ioann. (tac. Gibf.) Camp. *Cn.* male. cf. 1, 7, 29.

actutum. Turic. Camp. *ac tantum*, cum Alm., et quidem interpungentes ante. Badius se alicubi impressum vidisse *actutum* narrat, quod placeat; deinde recenset, satis lepide, in quibus hoc libris non legerit. Meorum oculorum acies si quid pollet est hoc ipsum in Rusc. ubi et recte diremum; sed id in Locat. quoque. Guelf. habet veram vocem, Ioann. proxime accedit: *ac tutum*, continuans tamen sequentibus. Cetera varietas et nota est et sine fructu cognoscitur.

14. *alicujus.* Sic Turic. Guelf. Alm. Voss. 1. 3. Bern. Vall. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Ald. Hic primus expressit Regianam conjecturam *alienae*, quam propter *sed*, quod sequitur, necessariam putavit auctor. Ioann. bis collatus potest videri cum his consentire. Reliqui Codd. vereor ut diligenter sint excussi. Nimum vocabulum est *alienae*; neque enim concedat Qu. *alienam* in ulla causa rem debere tractari.

dae per hujus laudes orationis. Aliud tribuui pl. Q. Caecilii Metelli Nepotis, suam legem recitantis ipsius, exemplum tradunt Plutarchus in Catone minore p. 772 D. E. citante Gesn. ad 10, 5, 15. item Dio Cassius 37 p. 153. Ex his, quae adhuc exposui, satis accipient lucis loca non pauca e Cornelianis allata a nostro. veluti 4, 4, 8. 5, 15, 18. 26. 6, 5, 10. 7, 5, 35. 56. 10, 5, 15. Conferendus de hac causa Cornelianus est insignis locus Ciceronis ipsius in Vatinum c. 2.

14. *alicujus.* Intellige *alius cujus*, quae potestas saepe inest voci. cf. 2, 15, 2. Ernest. in clave Cic. et ad Herenn. 1, 4. 2, 17. 4, 50. de Inv. 2, 13. in nota. Hinc fortasse expunxeris *alia* apud. Cic. de Or. 2, 9 „cum aliqua *alia* arte.“ it. de Inv. 2, 19 „assumpta *alia* ali- „qua constitutione.“ 1, 11. „cum *aliud* aliquod alicujus „factum.“ Paucis vocabulis ante *aliquis* dici pro *alius* etiam Ernestus monet. Pro Sextio c. 24 „non *alio* aliquo, „sed eo ipso crimine.“ Mutationem tamen non admittit

nentis, extra ordinem excurrens tractatio. Quapropter non video, cur hunc ei potissimum locum assignent, qui rerum ordinem sequitur; non magis quam illud, cur hoc nomen ita demum proprium putent, si aliquid in digressu sit exponendum, cum tot modis a recto itinere declinet oratio. Nam¹⁵ quidquid dicitur praeter illas quinque, quas fecimus, partes, egressio est, *indignatio, miseratio, invidia, convicium, excusatio, conciliatio, maledictorum refutatio.* Similia his,

excurrens. Ita libri quidem omnes mei praeter Ioann. (tac. Gibf.) Gryph. Roll. Capp. dantes *procurrans*. Hoc esse in Alm. Voff. 1. (cf. § 9.) 3. refert Burm. et probat scripturam; voce, ut putat, ab usu militari repetita. Hujus similitudinis levem colorem cum et ipse agnoscam credamque vel auribus blandiri *procurrans* prae illo „*excurrens extra*;" miror tamen Turic. nullam referri varietatem.

hoc nomen ita. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Bodl. Voff. 2. et edd. ante Gryph. quo accedit Capp. Reliqui omittunt *nomen*, quod sponte desiderabam, quanquam carere eo potest locus. Omitti non dubito in Guelf. Ioann. Voff. 1. 3. Bern.

Cic. de Inv. 2, 26. „Sin aliud „quoque aliquod genus.“ Columellae (2, 9, 9) pro aliqua reddere alia quae pestis, non quidem erat necesse vid. Drakenb. ad Liv. 5, 13, 4. item 6, 5, 8. cui non accedit Schneiderus. vid. Oudend. ad Suet. Tib. 47.

excurrens. vid. not. crit.

si — exponendum. Ultima vox est proferenda. Neque enim apparet quare in *narratulo* solum sit *παρέμβασις*.

15. *illas quinque — partes.* cf. 3, 9, 1. 4 Prooem. 6. 5, pr. 5.

maledictorum refutatio. Quoniam *maledicta* sunt extra negotium ejus propria quaestio est. Sic Cic. pro Cluent. c. 23. „doce, in illorum judiciis, „quid, praeter hoc venenum „Oppianici, non modo in „*criminis*, sed in *maledicti* „loco sit objectum.“ cf. 4, 2, 27.

quae non sunt in quaestione, omnis *amplificatio*, *minutio*, omne *affectus genus*: atque ea maxime jucundam et ornatam faciunt orationem: *de luxuria*, *de avaritia*, *de religione*, *de officiis*; quae cum sint argumentis subjecta similium rerum, quia cohaerent, 16 egredi non videntur. Sed plurima sunt, quae rebus nihil secum cohaerentibus

15. *minutio*. Guelf. in initio. Turic. omittit cum Alm.

omne. Turic. *omnis*.

de officiis. Turic. Guelf.

Ioan. (tac. Gibf.) omittunt *de* cum Alm. male. cf. 4, 2, 122.

item mox § 16.

cum sint. Sic Turic. (a sec. manu, a

pr. *sunt*) Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante

Leid. Omittere *sunt* dicitur Voff. 3. Reliqui *cum sunt*. male;

cf. not. ex.

quia coh. Camp. *quae coh.*

16. *Sed plur.* Turic. *et plur.*

nihil secum. Guelf.

non secundum. Ioan. (tac. Gibf.) *non f.* cum Voff. 3. Per

errorem Rusc. et Bad. *n. se.*

in quaestione, vel summa, quae statum facit, vel secundaria. cf. 3, 6, 7.

atque ea maxime. Ipsos locos communes egressioni accensendos significat (cf. 4, 2, 117.). Sed scabritiem orationi inesse sensit recte, etsi solus, Rollinus. Neque enim possunt intelligi *loci communes*, de quibus nunc primum facit mentionem in hac disputatione, nisi diserte memorati, quod non sit, dum ponitur *ea*, quod unusquisque referet ad praecedentia. Abrupta quoque est structura: „*ea* — *faciunt* orationem: *de luxuria*“ cet. Rollinus malit: „*atque ea maxime quae jucun-*

dam“ cet. Equidem lenius emendem: *et quae maxime*, ut *et* abierit in *at*, quod sit sexcenties, *quae* autem discerptum fuerit in *quae ea*; nisi forte malis *et quae etiam maxime*. Codices nulli adiuvant.

quae cum — videntur. Afferit causam, quare loci communes vulgo non soleant annumerari egressionibus. Sunt enim, inquit, ex eo genere argumentorum, quae petuntur a rebus similibus, eaque ratione salunt apte *cohaerendo*. In hoc enim verbo laus est cf. § 4. 4, 2, 53; *Subjecta* accipio ea potestate, de qua egi ad 3, 3, 6.

inferuntur, quibus iudex reficitur, admone-
tur, placatur, rogatur, laudatur. Innumerabi-
lia sunt haec, quorum alia sic praeparata afferi-
mus: quaedam ex occasione vel ex necessitate
dicimus, si quid nobis agentibus novi acci-
dit, interpellatio, interventus alicujus, tu-
multus. Unde Ciceroni quoque in prooemio,¹⁷
cum diceret pro Milone, digredi fuit necesse,

inferuntur. Goth. Jenf. *inferantur* cum Voss. 2. et edd.
ante Ald. nisi quod illae per errorem *miserantur*, quod correxit
Regius. Vallens. cum reliquis meis *inferuntur* cf. 4, 2, 60.
Habes in tali structura indicativum 5, 13, 9. 10, 1, 43.
11, 1, 82 consentientibus libris. vid. Oudend. ad Suet. Tib. 73.

sic praep. Turic. *sit praep.* (sed a sec. manu *sic*) cum Alm.
Ante Stoer. edd. (de Jenf. tac. Gesn.) *sicut pr.* quod repetie-
runt Roll. Capper. male. Ioann. (tac. Gibf.) *si pr.* cum
Voss. 1. 3. *vel ex necessitate.* Sic Goth. cum Voss. 2.
Camp. et edd. (de Jenf. tac. Gesn.) ante Basil. exc. Aldo.
Reliqui omittunt *ex.* cf. § 15 not. 3.

16. *inferuntur.* cf. not. crit.

Innum. — *haec.* Minime
placet haec corundem, cum
affectatione, iteratio. Eximi
saltem possunt haec verba,
sine ulla sententiae injuria.
Sed libri conspirant.

alia — *quaedam.* Vide et
confer opposita sibi *aliae* et
aut 3, 6, 41. 5, 13, 28.

dicimus. Malis sane *duci-*
mus, quod unus in eorum Go-
thanus dat (tac. Gesn.), nullo
astipulante libro, nisi quod
Ioann. (tac. Gibf.) compen-
dium habet, nude aequae *du-*
ci-mus eruas, ac *dicimus*. De-
fendi tamen vel recepta potest
scriptura, si *ex* significat *pro*,
secundum.

17. *pro Milone* — *ipsa*
oratiuncula. „Cicero cum in-
„ciperet dicere, exceptus est
„acclamatione Clodianorum,
„qui se continere ne metu
„quidem circumstantium mili-
„tum potuerunt: itaque non
„ea, qua solitus erat, con-
„stantia dixit. Manet autem
„illa quoque excepta ejus ora-
„tio. scripsit vero hanc, quam
„legimus, ita perfecte, ut
„jure prima haberi possit.“
Asc. Pedianus in argumento
Milonianae. Quod in hac ora-
tionem, quam, ut Asconius,
ita Quintilianus etiam tracta-
vit, coactus fecerat, ejus ve-
stigium in scripta quoque ha-
bemus, initio. cf. 2. 20, 8.

ut ipsa oratiuncula, qua usus est, patet. Poterit autem paulo longius exire, qui prae-
parat aliquid ante quaestionem, et qui fini-
tae probationi velut commendationem adjicit.
At, qui ex media erumpit, cito ad id redire
debet, unde devertit.

IV. Sunt, qui narrationi *propositionem*
subjungant, tanquam partem judicialis mate-
riae: cui opinioni respondimus. Mihi au-⁵⁵⁸
tem *propositio* videtur omnis confirmationis
initium: quod non modo in ostendenda
quaestione principali, sed nonnunquam etiam
in singulis argumentis poni solet, maxime-
que in his, quae ἐπιχειρήματα vocantur. Sed
nunc de priore loquimur. Ea non semper
uti necesse est. Aliquando enim sine propo-

17. *Poterit.* Turic. Guelf. Camp. *Potest* cum Alm.
Obr. *velut commend.* Turic. Guelf. Camp. *vel c.* cum
Vall. Voss. 3. Bern. cf. 3, 8, 45. Omittunt *velut* Jenf. (cujus
varietatem perperam reddidit Gesn.) et edd. ante Ald.

At, qui. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Ioann. (tac.
Gibf.) *atque* cum Alm. Voss. 1. 3. Hujusmodi exemplis discas
tanto confidentius *atque* reponere pro *atque*, ubi opus est.
cf. 4, 2, 80. 6, 29, 4. *erumpit.* Turic. Guelf.
Camp. *rumpit* cum Alm. sed hic et Turic. erroris fontem de-
monstrant *mediae* dantes pro *media*.

1. *poni.* Jenf. (tac. Gesn.) *proponi* cum rell. ante Gryph.
Idem Ioann. dare narrat Gibf., falso ille.

2. *non semper.* Turic. Camp. *ne s.* cum Alu. An fuit
nec s.? *semp. uti necesse.* Guelf. omittit *uti* cum

1. *propositionem.* cf. de hac
voco. 3, 9, 5. 5, 11, 27.
4, 2, 4. 6. 7. 71. 78. 5, 10,
70. 5, 13, 13. 14. 20. 35.
46. 49. 5, 14, 1. 4. 52.

respondimus. vid. 3, 9, 2. sq.
ἐπιχειρήματα. cf. 5, 14, 14.
de priore. quod versatur in
quaestione principali, vel statu
causae.

sitione aliqua quoque satis manifestum est, quid in quaestione versetur: utique, si narratio ibi finem habet, ubi initium quaestio; adeo, ut aliquando subjungatur expositioni, quae solet in argumentis esse summa collectio: *Haec, sicut exposui, ita gesta sunt, Judices: insulsiator superatus, vi victu vis, vel potius oppressa virtute audacia est.* Sed nonnunquam valde utilis est; praecipue,³ ubi res defendi non potest, de fine quaeritur:

Voss. 1. 3. Bern. Nosram dant omnes mei ante Stoer. Hic cum reliquis ante Obr. *semp. necessaria.* Quod dicas esse in Britt. ex Gibl. silentio. Sed moneor omitti *ui* in Ioann. ad Gesn. collato, ut Guelferb. scriptura vel in hoc esse videatur. Cum Voss. 1. consentientem aliquoties vidimus Ioann. cf. 4, 3, 14.

aliqua quoque satis. Sic Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bahl. Haec a. f. q. Gryph. omittit *aliqua* cum Turic. Capp. Roll. Sic legi volebat Regius, praeter necessitatem. Bern. *alia q. f.* Reliqui q. a. f.

3. *est.* Sed non. Dissido huic *sed*, quod abest a Turic. et Camp., in reliquis tamen omnibus videtur legi. cf. 6, 3, 7.

praecipue. Omittitur a Turic. Camp. Nec displicet quod abest. *sine.* Sic Turic. Camp. et edd. ante Ald. cum Bodl. Alm. Andr. Bad. Gryph. Obr. Roll. Capp. Gesn. Reliqui, inter quos Vall. referente Badio, *jure.* Probat nostrum Gronovius, vir summus, ad Decl. p. (ed. Leid.) 588. Aliquoties hoc *privatae pecuniae* exemplo utitur Qu. in tractatione status finitivi, ut 3, 6, 38. 49. (ubi vide et Aristotelem) 7, 3, 10. 21. 22. Sed ne altera quidem scriptura, *jure*, caret specie. cf. enim 3, 6, 33. 4, 2, 8. 5, 10, 39. ubi in eodem exemplo juris mentio. Cum *jus* appellatur in hisce, intelligitur status *translationis*. vid. 3, 6, 83. 84. ita tamen ut *jus* illud

2. *finem — initium.* cf. 4, Idem in argumentis cum sit, est ἀναγεφαιλαίωσις.

expositioni, quae. Cave re- *Haec sicut.* Cic. pro Milione c. 11.

lativum iungas proximo vocabulo, sed intellige *ea res quae.* 3. *de fine.* vid. not. cit.

ut, pro eo, qui pecuniam privatam de templo fustulit, *Sacrilegii agitur, de sacrilegio cognoscitis*: ut iudex intelligat, id unum esse officii sui, quaerere, *An id, quod objicitur, sacrilegium sit?* Item in causis obscuris, aut multiplicibus. nec semper propter hoc solum, ut sit causa lucidior, sed aliquando etiam, ut magis moveat. Movet autem, si protinus sub-
 359
 textantur aliqua, quae profint. *Lex aperte scripta est, ut peregrinus, qui murum ascenderit, morte multetur. peregrinum te esse certum est: quin ascenderis murum, non quaeritur: quid superest, nisi, ut te puniri oporteat?* Haec enim propositio confessionem adversarii premit, et quodammodo iudicandi moram tollit, nec indicat quaestionem, sed

magnam habeat cum *qualitate* cognationem. In neutram igitur partem quidemquam affirmem de hujus nostri loci scriptura *sine an jure*.

4. aut *multipl.* Goth. (tac. Gesn.) et m. cum Voss. 2. Jenf. (tac. Gesn.) ac m. edd. ante Stoer. exc. Aldo.

multetur. Omnes quidem libri mei praeter Ald. *multetur.* cf. 5, 11, 7. 7, 4, 43. Sed constantiam scribendi sequor. cf. 4, 2, 62. vide et Cellar. in orthogr. in hac voce.

quin. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. *qui si.* Narrat Bad. Vall. dare *quin* et Ioann. ipse videtur.

sed adjuvat. Turic. *judici* cum Alm. pessimo consensu. cf. ad praef. nostr. p. 45.

4. *obscuris — multiplicibus.* „capite punitur.“ cet. cf. 7, cf. 4, 1, 4. 4, 2, 35. 6, 6, 6.

1, 8. non quaeritur. i. e. non est

Lex — scripta est. Indicat dubium. *Almelovenius leg. ult. Dig. 1, confessionem premit.* cf. 5, 8. „Si quis violaverit muros, 7, 1 in voce *premere*.

adjuvat. Sunt autem *propositiones* et *simplices*, et *duplices* vel *multiplices*. quod accidit non uno modo. Nam et plura crimina junguntur; ut, cum Socrates accusatus est, quod corrumperet juventutem, et novas superstitiones introduceret: et singula ex pluribus colliguntur; ut, cum legatio male gesta obicitur Aeschini, quod mentitus sit, quod nihil ex mandatis fecerit, quod moratus sit, quod munera acceperit. *Recusatio* quoque plures interim propositiones habet: ut contra petitionem pecuniae, *Male petis, procuratori enim tibi esse non licuit: sed neque illi, cujus nomine litigas, habere procuratorem: sed neque es heres ejus, a quo accepisse*

6. *petitionem*. Goth. (tac. Geln.) Camp. *petitorem* cum Voss. 2. Steph. Roign. Gryph. (1544) Capp. Malim hoc profecto. *procuratori enim*. Sic Guelf. Sed Turic. *procuratore e*. ubi omissus profecto apex in e finali. Gothi. *procuratorem* cum Camp. qui enim omittit. cf. 7, 1, 19 ubi in eadem structura *procuratorem* dant omnes libri. Uitur septimi libri loco Dukerus ad Liv. 42, 36, 6. quocum cf. Ernestum in Clave Cic. voce *licet*. Voss. 1. et Ioann. dativum retinent, sed enim omittunt. cf. § 2. not. 2. Ut ad Livium Dukerus, ita hic ego *procuratorem* natum suspicor ex *procuratori enim*, male contractis.

5. Socrates. Xenophli. Memorabb. 1, 1. ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἢ πόλις νομίζει θεούς, οὐ νομίζων, ἔτραχα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρειν.

obicitur Aeschini. Dem. de falsa leg. p. (Rsk.) 343 media. μηδὲν ἀληθὲς ἀπήγγελλε — μηδὲν ὧν προσετάξατε ἐν τῷ

πρεσβείῃ πεποιήκεν — ἀνήλωκε τοὺς χρόνους — πάντων τούτων δῶρα καὶ μισθοὺς εἴληφε. Ex pluribus hisce unum aliud quod crimen collectum est a Demosthene, cui nomen legationis male gestae inposuit.

6. *procuratori* — *licuit*. cf. 7, 1, 19.

7 *mutuam dicor: nec ipsi debui* Multiplicari haec, in quantum libet, possunt, sed rem ostendisse satis est. Hae si ponantur singulae subjectis probationibus, plures sunt propositiones; si conjungantur, in partitionem 8 cadunt. Est et nuda propositio, qualis fere in conjecturalibus, *Cuedis ago, furtum ob- 360*
icio: est ratione subjecta: ut, Majestatem minuit C. Cornelius: nam codicem tribunus plebis ipse pro concione legit. Praeter haec utimur propositione, aut nostra; ut, *Adulterium obicio: aut adversarii; ut, Adulterii mecum agitur: aut communi; ut, Inter me et adversarium quaestio est, uter sit intestato propior.* Nonnunquam diversas quoque conjungimus, *Ego hoc dico, adversarius hoc.* Habet interim vim propositionis, etiamsi per se non est propositio, cum exposito rerum ordine subjicimus, *De his cogno-*

mutuam. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) *mutuum* cum edd. ante Leid. cf. 4, 2, 61. Codd. femininum videntur dare omnes.

8. C. Sic Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) Reliqui *Cajus*. cf. 5, 8, 47. 5, 11, 15. Haec ratio, diversa a reliquorum praenominum, etiam certior. *aut adversf. — mecum agitur.* Haec verba absunt a Turic. et Alm. cf. § 4.

conjungimus. Turic. Camp. Ioann. (tac. Gtbl.) *jungimus* cum Goth. et edd. Stoer. Chon. Leid.

9. *propositio, cum.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voff. 2. edd. ante Basil. exc. Aldo. Hic, ut reliqui, inserit *ut*, quo perit structura; neque enim sic apparet sententiae subjectum, quod nunc est in eo ipso: *cum subjicimus*, hoc modo: *Habet ea res, cum subjic. — vim cet.*

8. C. Cornelius. cf. 4, 3. 9. *propositio, cum.* vide not. crit.

scitis; ut sit haec commonitio iudicis, quose ad quaestionem acrius intendat, et, quodam velut tactu excitatus, finem esse narrationis, et initium probationis intelligat: et, nobis confirmationem ingredientibus, ipse quoque novum quodammodo audiendi sonat exordium.

V. *Partitio* est nostrarum aut adversarii propositionum, aut utrarumque ordine collata enumeratio. Hac quidam utendum semper putant, quod ea et fiat causa lucidior, et

iudicis. Abest hoc a Turic. et Alm. solis, opinor. cf. § 8. not. 2. Hic quidem aegre careas genitivo nominis tanquam ἀπὸ νοινῶν intelligendo. cf. 4, 1, 18.

quod velut. Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Gryph. *velut qu.* ordine minus elegante. cf. not. crit. ad 4, 3, 17. 1, 3, 8. Guelf. *vel quodam ut.* cum Bern. *velut quodam ut.* Ioann. (tac. Gibf.).

tactu. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (male-referente Gefn. *jactu*) cum Voss. 2. et edd. ante Bad. quo acc. Gryph. Roll. hisque recentiores. Reliquae *jactu* cum Ioann. (tac. vel potius negante Gibf.) etiam Bodl. et Bal. dare nostrum ex Gibf. verbis conjicias. In voce *tactu* cf. 6, 3, 7.

nov. quodammodo. Elegantior hic ordo, quam qui est in Turic. Ioann. Camp. Jenf. et edd. ante Stoer. *quodammodo n.* Melius tamen Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Ald. accedente Badio, omittunt *quoque*, insuave in hac compositione.

1. *aut utrarumque.* Inter haec vocabula lacunam ostendit Guelf. in fine versus, sufficientem aliquot verbis. cf. 4, 1, 42.

quod ea et fiat. Turic. Ioann. (tac. Gibf.) Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *q. de. e. f.* cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Bad. qui Regio, conjicienti hoc, concedit ut *et* ponat pro *de*,

velut tactu. i. e. quasi ejus humerum ferias ad excitandam animi intentionem. juncta, non seorsim posita, ut lingulis propositionibus suae subjiciantur probationes. cf. 4,

1. *ordine collata.* i. e. con- 4, 7.

judex intentior ac docilior, si scierit, et de quo
 2 dicimus, et de quo dicturi postea sumus. Rur-
 sus quidam periculosum id oratori arbitrantur
 duabus ex causis: quod nonnunquam et exci-
 dere soleant, quae promissimus, et, si qua in
 partiendo praeterierimus, occurrere. quod
 quidem nemini accidet, nisi qui plane vel
 nullo fuerit ingenio, vel ad agendum nihil
 3 cogitati praemeditatique detulerit. Alioqui
 quae tam manifesta et lucida est ratio, quam
 rectae partitionis? sequitur enim naturam

quae sit frequens librorum Italicorum confusio. Guelf. *q. et e. f.* Camp. *q. de e. et f.* Positus hic noster *ea et*, melior profecto, apud Stoevium primum. *si scierit.* Turic. *suscitetur* cum Alm. sed ille a sec. manu *scifitetur.* Ioann. (tac. Gibl.) *si sciet* cum Voss. 1. (cf. 4, 4, 6. not. 2. item mox § 5.) 3. *sumus.* Turic. Camp. *simus* cum Alm. cf. § 8.

2. *praeterierimus.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. *praeterimus* cum Alm. Voss. 1. 3. Bern.

3. *quae tam — partitionis.* Haec structura, elegans profecto et tersa, est in edd. meis omnibus praeter Obr. qui cum turbatam orationem posuisset in libro, haec dat in emendationibus repetitae lectionis: *q. t. m. e. l. e. ut oratio, quam recta secatur partitione.* Turic. *q. t. m. e. l. e. ut oratio. q. recte p.* quibus secunda manus haec suffecit: *q. t. m. e. l. e. ut oratio q. recte sequatur partitionem.* Ex Alm. nil varietatis affertur nisi *ut oratio pro est ratio.* Guelf. *q. t. m. e. l. sunt quam ratio rectae partitionis.* Quod in secundam Turic. manum irrepât *sequatur*, vatum esse apparet ex illato mox *sequitur* quod Turic. continuat cum antecedentibus. Ejusmodi quid in Argentoratensi fuerit necesse est, quoniam Obr. prius inseruit *sequatur* quod mox ingeniose sed parum ad Quintiliani sobrietatem refluxit in *secatur.* cf. mox. § 6. item 5, 10, 90. Sed

2. *Rursus quidam.* Curio- Cicerone affert Gesnerus. Brut. c. 60. Orat. c. 37.
 vis patris et in hac parte et
 alias obliviosi mentionem e

ducem, adeo, ut memoriae id maximum sit auxilium, via dicendi non decedere. Quapropter ne illos quidem probaverim, qui partitionem vetant ultra tres propositiones extendere. Quae sine dubio, si nimium sit multiplex, fugiet memoriam iudicis, et turbabit intentionem: hoc aut alio tamen numero velut lege non est alliganda, cum possit causa plures desiderare. Alia sunt magis, propter⁴ quae partitione non semper sit utendum: primum, quia pleraque gratiora sunt, si inventa subito, nec domo allata, sed inter dicendum ex re ipsa nata videantur. unde illa non injucunda schemata, *Paene excidit mihi: et, Fu-*

ibi sine affectatione, quia inest reprehensio ut et mox § 6. *Oratio pro ratio* equidem non moror; sed *ut* unde natum sit, requiro. Guelf. constitutio sententiam quidem habet nonnullam, si *manifesta et lucida* accipis neutro genere; sed jejunam et parum elegantem. Acquiesco in vulgata, quae Goth. habet cognitorem et Ioann; et plures profecto in tanto conferunt silentio.

adeo ut. Turic. Camp. inferant quoque cum Alm. *hoc aut alio tamen.* Sic Obr. et Turic. a manu sec. A prima enim hic *h. nā* (cf. 4, 2, 87. not. 1. 5, 9, 3. not. 2.) *t.* Ex Alm. Burmannus affert *h. nā. t.* Camp. *h. autem alio t.* Reliqui omittunt *aut alio*, quod nequaquam est supervacuum.

q. non semper sit ut. Guelf. omittit *fit.* Goth. Jenf. (perperam *fit* omittere narrante Gesn.) *n. est f. u.* cum edd. ante Basil. Haec *n. f. est u.* cf. de *fit* et *est* 4, 1, 28. not. 6. 5, 7, 24.

3. *ultra tres.* Regius monet praecipui hoc a Cornificio ad Hereunium. Locus est 1, 10. „(Enumerationem) plus „quam trium partium numero „esse non oportet.“ ubi vide Eru.

4. *magis. i. e. potius, cf. VV. DD. ad Gratian Cyneq. v. 90. ubi Burm. ponit locum*

gerat me: et, Recte admones. propositis enim probationibus, omnis in reliquum gratia novitatis praecerpitur. Interim vero etiam fallendus est iudex, et variis artibus subeundus, ut aliud agi, quam quod petimus, putet. Nam est nonnunquam dura propositio, quam iudex, si providet, non aliter praeformidat, quam qui ferrum

praecerpitur. Turic. *praecipitur* (a sec. manu *percipitur*) cum Palatino Gebhardi. male, cf. 1, 1, 20. Alm. *pcepitur*, proxime vulgatam, si recte retulit Burni.

5. *providet.* Guelf. *providit.* Ioann. *providet.* cum Voss. 1. (cf. § 1. 5, 15, 8.) 5. Illa Guelf., solius ut videtur, ratio placet ob id quod sequitur *aspexit.*

praeformidat. Sic Jenf. (tac. Gesu.) cum Goth. Voss. 2. Camp. (quanquam per compendium) et edd. ante Gryph. Turic. *performidat* cum Alm. Bodl. Ioann. (tac. Gibl.) Voss. 1. 3. Item Guelf. *per formidat.* Reliqui *reformidat.*

Terentii Adelph. 4, 3, 15. „accipiunt magis.“

Recte admones. De huiusmodi τὸ αὐτοσχέδιον simulatione erudite disputat Volfius ad Demosth. Leptin. p. 301. alium locum indicans 9, 2, 61. ubi de industria agitur de hisce schematis.

probationibus. Non erat quod in hac voce, ab omnibus prope libris defensa, haereret Gesnerus, qui malit *partibus*, vel *partitionibus*. Nec attendi meretur Voss. 3ⁱⁱ varietas *propositionibus*. Proponendo iudici probationes vidimus proximo capite. Cum qua *propositione* arto vinculo contineri *partitionem* itidem

ostensum est 4, 4, 7. 4, 5, 1. cf. hoc c. § 26. Tam *partiendo* igitur quam *proponendo* iudicibus in antecessum innotescunt *probationes*, quas si novas eorum auribus animisque asserre cupis, et *propositio* et species ejus *partitio* omittenda est.

5. *dura propositio.* cf. 4, 1, 25. item hoc capite § 16. 7, 1, 56.

non aliter. Hac comparandi formula in primis delectatur noster. cf. mox § 22. 2, 5, 11. 5, 3, 1. 5, 12, 17. Alii quoque ut Plin. II. N. Vol. 2. p. 102. 128. Bip. ne memorem poetas.

medici prius, quam curetur, aspexit: at si, re non ante proposita, securum, ac nulla denunciatione in se conversum, intrarit oratio; efficiet, quod promittenti non creditur. Interim refugienda non modo distinctio quaestionum est, sed omnino tractatio: affectibus perturbandus, et ab intentione auferendus auditor. Non enim solum oratoris est docere, sed plus eloquentia circa movendum valet. Cui rei contraria est maxime tenuis illa et scrupulose in partes secta divi-

6. *perturbandus*. Turic. Guelf. Camp. Ioann. (tac. Gibl.) *turbationibus* cum Goth. et edd. ante Ald. omnibus, quo accedit Badii secunda quae hoc dat: *affectibus, perturbationibus est ab*. Alm. dare narratur *perturbationibus* ut et Voss. omnes et Bern. quod secus esse suspicor in consensu Turic. Guelf. Goth. Ioann. omittentium praepositionem. Olcitavit Gibl. in Britannicis suis, quos tacet. Quod suadet Gesu. *perturbationibus*, est jam apud Vidov. Gryph. (1536); nec sane displiceat hoc, maxime si pro *et* scribitur *est*, quod, Regio jam suadente, jubet Gesu. Nostra est ab Aldo, pro qua propius Codd. scripturam Obr. *a. turbandus*. In tanto omnium MSS. consensu, *turbationibus est* recipere religiosius erat fortasse, nescio tamen quam limata et ad unguem facta videtur Aldina ratio. Nec opus *est*, quod ex proximis commodissime repetitur.

secta. Sic Turic. Guelf. Camp. Ioann. (tac. Gibl.) cum Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. Reliqui *sectae*. Nostra quin sit in Codd. omnibus non dubito; nec mutationis rationem reddit Badius. Alienum videri potest quod ipsa *diligentia* dicitur esse *secta*, et blanditur sane prae hoc *divisionis sectae diligentia*. Sed si vere post *illa* legitur *et*, quod a nullo adest libro, unde, quaeso, extundes nominativum adjectivi

medici. Hic quoque locus, quod movet etiam Pseudo-Turnebus, ascribetur plurimis iis, ubi *medicos* appellatos a veteribus videmus *chirurgos*.

Sic Juvenalis *Caeduntur tumidae medico ridente mariscae*.

6. *sectae* — *diligentia*. vido not. crit.

tionis diligentia eo tempore, quo cognoscenti
7 iudicium conamur auferre. Quid? quod in-
terim, quae per se levia sunt et infirma,
turba valent? Ideoque congerenda sunt
potius, et velut eruptione pugnandum: quod
tamen rarum esse debet, et ex necessitate
demum, cum hoc ipsum, quod dissimile
8 rationi est, coegerit ratio. Praeter haec in
omni partitione est utique aliquid potentissi-
mum, quod cum audivit iudex, cetera tan-
quam supervacua gravari solet. Itaque, si
plura vel obijcienda sunt vel diluenda, et

vel participii, quem conjungas cum *tenuis*? nisi forte et hunc
interpretaris genitivum, quod fieri vetat positus vocis. *Divi-*
sionis diligentia junctim plane et unius vocabuli instar compre-
henditur, ut, quidquid *divisioni*, etiam *diligentiae* tribui posse
videatur.

cognoscenti. Hoc ex sola Regii conjectura
scribi videtur, verissima illa. cf. 5, 2, 2. Codd. quidem omnes,
opinor, *cognoscendi* ut Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) cum
Alm. Vall. Voss. 1. 2. 3. Qui non memorantur ut Bodl. Bal.
a Gibl., a Gesnero nobisque etiam ipsis Goth., per errorem
omissi videntur. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante
Gryph. (exc. Badio) *cognoscendi*, quorum prius transponit
etiam *jud. cogn.*

7. *hoc ipsum*. Hoc ordine Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp.
Obr. Reliqui *ipf. h.*

6. *cognoscenti — auferre*.
Auferre eadem hic fere dicitur
potestate, qua modo *aufr-*
endus auditor. Surripere co-
namur iudici (is enim est
cognoscens cf. 5, 10, 1.) suffra-
gium. vid. 2, 17, 23. 5, 14,
29. 6, 1, 7. 6, 2, 5, 12, 1,
36. 12, 10, 52.

7. *turba valent*. cf. 4, 2,
32.

velut eruptione. Confer
aliam similitudinem militarem,
explicatiorem illam 12, 9,
2. 3.

hoc ipsum — coegerit ratio.
cf. 4, 2, 35.

8. *potentissimum*. cf. 5, 6,
8. 12. 5, 10, 103. 118.
5, 11, 6. 37. 5, 12, 8.
9. 14.

363 utilis et jucunda partitio est, ut, quod quaque de re dicturi sumus, ordine appareat: at si unum crimen varie defendemus, supervacua. Ut, si ita partiamur: *Dicam, non talem esse hunc, quem tueor, reum ut in eo credibile videri possit homicidium: dicam, occidendi causam huic non fuisse: dicam, hunc eo tempore, quo homo occisus est, trans mare fuisse: omnia, quae ante id, quod ultimum est, exequeris, inania videri necesse est.* Festinat enim iudex ad id, quod potentissimum est, et velut obligatum promisso patronum, si est patientior, tacitus appellat; si vel occupatus, vel in aliqua potestate, vel etiam si moribus incompositus, cum convicio efflagitat. Itaque non defuerunt, qui Cice- 11

8. *quod quaque.* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Camp. Jenu. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 1. Bern. et edd. ante Gryph. exc. Badio, qui e Vallensi *quid* reposuit, male defendens in nota. Hunc reliqui exprimunt, retinentes indicativum in *sumus*.

9. *tueor reum ut.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Alm. et aliquot edd. Reliqui omittunt *reum*.

ut in eo cred. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) omittunt *in eo* cum Voss. 1. 3. Bern.

10. *si — incompositus.* Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) *sic — compositus* cum Bern. et edd. a Gryphio ad Obr. Male, ut docet Burm.

varie. vario probandi genere. „*potestate*, non jure et legibus.“ item 3, 10, 1. „*certa*

10. *promisso.* cf. 4, 2, 82. „*lege — principum.*

4, 5, 5. *potestate.* cf. 4, 1, 72. *cum convicio efflagitat.* cf. Dial. de oratt. c. 19. „*Vi aut* Epist. ad Tryph. 1.

ronis illam pro Cluentio partitionem impro-
barent, qua se dicturum esse promisit pri-
mum, *neminem majoribus criminibus, gra-
vioribus testibus, in iudicium vocatum, quam
Oppianicum; deinde, praejudicia esse factis
ab iis ipsis iudicibus, a quibus condemnatus
sit; postremo, iudicium pecunia tentatum non
a Cluentio, sed contra Cluentium: quia, si
probari posset, quod est tertium, nihil ne-
12 cesse fuerit dicere priora. Rursus, nemo
tam erit aut injustus, aut stultus, quin eum
fateatur optime pro Murena esse partitum,
Intelligo, Iudices, tres totius accusationis par-
tes fuisse, et earum unam in reprehensione 364
vitae, alteram in contentione dignitatis, ter-
tiam in criminibus ambitus esse versatam.*

ab iis ipsis. Turic. Camp. omittunt iis cum Alm. ipsoque
Cicerone. *posset.* Guelf. *potest* cum Goth. et marg. Vidov.

11. *pro Cluentio.* capite 4.
Recte Gesnerus ad vindi-
candum ab hac reprehensione
Ciceronem monet, tertio pro-
bando inservire priora apud
eum, id quod apparet in pri-
mis c. 23. „verisimilius ta-
„men esset, eum potius cor-
„rupisse, qui metuisset, ne
„ipse condemnaretur, quam
„illum, qui veritus esset, ne
„alter absolveretur: deinde
„cum esset nemini dubium,
„quid iudicari necesse esset,
„eum certe potius, qui sibi
„aliqua ratione dissideret,
„quam eum qui omni ratione

„consideret: postremo certe
„potius illum, qui bis apud
„eos iudices offendisset, quam
„eum, qui bis causam iis
„probasset.“ Quod tamen ne-
gat Gesnerus Quintilianum
sentire cum iis, qui vitupe-
rent Ciceronem, obstat quo-
dammodo, quod mox legitur
Rursus, in quo est illius nota-
tionis tacita quaedam confir-
matio.

12. *pro Murena.* c. 5.
Contentio, seu comparatio,
dignitatis locum dat pulcher-
rimae illi iureconsulti et ducis
comparacioni c. 9. 10.

Nam sic et ostendit lucidissime causam, et nihil fecit altero supervacuum. De illo quo-¹⁵ que genere defensionis plerique dubitant, *Si occidi, recte feci: sed non occidi.* quo enim prius pertinere, si sequens firmum sit? haec invicem obfatare, et utroque utentibus, in neutro haberi fidem. Quod sane in parte verum est, cum illo sequenti (si modo indubitabile est) sit solo utendum. At, si quid¹⁴ in eo, quod est fortius, timebimus, utraque probatione nitentur. Alius enim alio moveri solet: et, qui factum putavit, justum credere potest: qui tanquam justo non movebitur, factum fortasse non credet. Ut certa manus uno telo possit esse contenta, incertae

13. *fidem.* Abest a Turic. et Alm. solis. cf. 4, 4, 9. not. 2. 5 Pr. 1. *est cum illo.* Sic Aldus solus. Codd. quidem mei et MSS. et excusi pro *cum* fere dant *et*; nisi quod Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. *etiam* pro hoc habent. Hinc efficio Aldinam scripturam, ut librarii ex *est cum*, male repetendo corruperint: *est etiam.* Mox ponenda varietas magis hoc assernet. *est) sit solo.* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. 3. et edd. ante Bad. Ex Voss. 1 refertur *e. si f.* Reliqui inter quos et Vall. omittunt *est*, et *sit* parenthesi assignant. Loc. Ven. Rusc. transponunt *sit est*; male.

14. *incertae.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibf.) Goth. (tac. Gesn.) Camp. *incerta* cum Alm. Vall. Voss. 1. 3. Major hic

13. Si *occidi* — *occidi.* cf. 3, 6, 10.

sequens — *illo sequenti.* cf. 4, 3, 9. item mox § 17. 5. 7, 5.

14. *moveri* — *movebitur.* Cave ad affectus hoc referas, qualis erat potestas § 6. Hoc

quidem loco *movere* est, quod toties apud Ciceronem, quodque recentiores reddere soleat: *convincere.* In hac praeterea verborum comprehensione satis confidenter pro *putavit* scribam *putabit*, quanquam nullo libro addicente.

plura spargenda sunt, ut sit et fortunae locus.
 15 Egregie vero Cicero pro Milone *insidiatorem*
 primo *Clodium ostendit*: tum addit ex abun-
 danti, *etiamsi id non fuisset, talem tamen*
civem cum summa virtute intersectoris et glo-
 16 *ria necari potuisse.* Neque illum tamen
 ordinem, de quo prius dixi, damnaverim:
 quia quaedam, etiamsi ipsa sunt dura, in
 id tamen valent, ut ea molliant, quae se-
 quuntur. Nec omnino sine ratione est,
 quod vulgo dicitur, *Iniquum petendum, ut*
 17 *aequum feras.* Quod tamen nemo sic acci-
 piat, ut omnia credat audenda. Recte enim

necessitas deferendi Codd. quam modo § 6 in *secta*, quanquam
 credibile est aliquos etiam MSS. nobiscum facere.

15. *primo.* Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. *pri-*
imum cum Alm. male. *abundanti.* Turic. *habundantia.*
 Camp. *abundantia.* Altero loco in receptam consentiunt.
 cf. not. ex.

16. *quaedam etiam si.* Omittunt *etiam* Turic. Camp. cum
 Alm. Nec displicet. Vett. edd. fere *etsi*.

17. *audenda.* Turic. *audendum* cum Alm. quod recepit
 Obr. probante Burm. et ablegante ad Gronov. Observ. l. 1.
 c. 7. p. 56. Minus tamen placet in Qu. ab omni antiquitatis
 affectatione alieno.

15. *ex abundanti.* Locutio
 recurrens 5, 6, 2 nec infre-
 quens apud hujus aevi scripto-
 res iisque recentiores, ICTos
 maxime. vid. Briffon de Ver-
 borum significatione h. v.

16. *illum — ordinem* qui
 est § 13 in illo genere *defen-*
sionis: Si occidi cet.

Iniquum — feras. A merca-
 toribus hoc jactari solitum

abiisse in proverbium putat
 Erasmus in Chiliadibus 2, 3,
 26, ubi suspicatur Senecam
 de Benef. 7, 22. huc respexisse
 dicentem „*quaedam praecipimus*“
 („*non petimus, ut Erasmus*)
 „*ultra modum, ut ad verum*
 „*et suum*“ (pro quo *versum*
suum, Erasmus, ingeniose,
 sed auctoritatem *desidero*)
 „*redeant.*“

565 Graeci praecipiunt, *Non tentanda, quae effici omnino non possunt.* Sed, quoties hac, de qua loquor, duplici defensione utemur, id laborandum est, ut in illam partem sequentem fides ex priore ducatur. Potest enim videri, qui tuto etiam confessurus fuit, mentiendi causam in negando non habere. Et illud utique faciendum est, ut, quoties 18 suspicabimur a iudice aliam probationem desiderari, quam de qua loquimur, promittamus nos plene et statim de eo satis esse facturos: praecipueque, si de pudore agitur. Frequenter autem accidit, ut causa parum 19 verecunda, jure tuta sit: de quo ne inviti iudices audiant et adversi, frequentius sunt admonendi, *secuturam defensionem probitatis ac dignitatis: expectent paulum, et agi*

non possunt. Turic. Guelf. n. *possint* cum Alm.

id laborandum. Camp. *id elaborandum.* cf. 2, 3, 6.

18. *susp. a iudice.* Turic. *susp. iudici* cum Alm. solo cf. § 13.

adversis. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Stoer. cum Alm. Voss. 2. 3. Reliqui *aversis* cf. 4, 1, 10. 5, 12, 19.

17. *Graeci praecipiunt.* Ad-
est proverbium ἀδύνατα θηράς
apud Zenobium et Suidam,
et Chiloni a Diogene Laërtio
1, 70 tribuitur: Μὴ ἐπιθῶ-
μεῖν ἀδύνατων.

18. *praecipueque.* Malis sa-
ne abesse *que* cf. 3, 1, 15.
4, 1, 10. item 9, 4, 35.
10, 1, 20. Retinendum ta-

men 10, 1, 27. Codd. nostro
quidem loco non variant.

de pudore. Pudor, ut fae-
pissime apud veteres, est reli-
gio, innocentia, probitas:
Gewissenhaftigkeit. cf. § 20.
it. *verecundiae* 21. *modestiae*
ib. item 1, 2, 4. Similia prae-
cepta habes in narratione 4, 2,
79.

20 *ordine finant.* Quaedam interim nos et invidis litigatoribus simulandum est dicere; quod Cicero pro Cluentio facit circa judicariam legem: nonnunquam, quasi interpellemur ab iis, subsistere: saepe avertenda ad ipsos oratio; hortandi, ut finant nos uti nostro consilio. Ita surrepetur animo iudicis, et, dum sperat probationem pudoris, asperioribus illis minus repugnabit. Quae cum receperit, etiam verecundiae defensionem facilius erit. Sic utraque res invicem juvabit, eritque iudex circa jus nostrum spe modestiae attentior, circa 22 modestiam juris probatione proclivior. Sed, ut non semper necessaria, aut utilis etiam partitio est, ita opportune adhibita plurimum orationi lucis et gratiae confert. Neque

20. *ab iis.* Sic Camp. cum Obr. Reliqui *a. his.* cf. 4, 3, 3. 5, 7, 3. *avertenda.* Turic. *aconvertenda* (a sec. manu ac *convertenda*) cum Alm. cf. § 18. Camp. *convertenda* cum Bodl. Andr. Obr. *adverta* per errorem dat Guelf. pro *advertenda* quod est in Goth. et edd. ante Stoer. *avertenda* verbum est legitimum cf. 4, 2, 105.

22. *aut utilis etiam.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Obr. Reliqui *a. e. supervacua.* Nostrium quanto praestet, sponte apparet. In vulgata debebat saltem esse prius: *aliquando non necessaria.*

20. *pro Cluentio.* c. 52. sq. „Poterat Cluentius corrupti „iudicii accusatus, tueri se „lege, quod senator non esset; lex autem de corruptis „iudiciis ad senatores pertinet.“ Gesnerus.

quasi interpellemur. Ablegat Gesn. ad 6, 4, 9 ubi vera tan-

gitur interpellatio litigatoris, quam hic simulare suadet.

ad ipsos. i. e. litigatores.

21. *jus — juris.* Jus hoc non est naturale, sed legitimum cf. not. crit. ad 4, 4, 5. n. 3.

22. *non — utilis.* i. e. noxia.

enim solum id efficit, ut clariora fiant, quae dicuntur, rebus velut ex turba extractis, et in conspectu iudicum positis: sed reficit quoque audientem certo singularum partium sine: non aliter, quam facientibus iter, ³⁶⁶multum detrahunt fatigationis notata inscriptis lapidibus spatia. Nam et exhausti ²³ laboris nosse mensuram voluptati est, et hortatur ad reliqua fortius exequenda, scire quantum superfit. Nihil enim longum videri necesse est, in quo, quid ultimum sit, certum est. Nec immerito multum ex dili- ²⁴ gentia partiendi tulit laudis Q. Hortensius:

solum id. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. Ioann. (tac. Gibf.). Reliqui *id sol.* Non videtur *solum* a suo non tanto intervallo distinendum; neque nomen adjectivum est *solum* sed adverbium.

^{23.} *voluptati est et.* Turic. *voluptatem et,* a sec. autem in manu *voluptas est et,* quod ipsum dat Camp.

inscriptis lapidibus. Eleganter huc advocat Colomnesius Rutilii Numatiani in Itinerarii l. 2. versus 7. 8. quos ipsos e Quintiliano adumbratos censet Wernsdorffius.

Intervalla viae fessis praestare videtur

Qui notat inscriptus millia crebra lapis.

^{24.} *Q. Hortensius — eludit.* vid. Cic. Brut. c. 38 ubi Corradus haec elusionis huius vestigia indicat: Cic. pro

Quintio c. 10. „Faciám quod „te saepe animadverti facere, „Hortensi: totam causae meae „dictionem in certas partes dividam. Tu id semper facis, „quia semper potes. ego in hac „causa faciam, propterea quod „in hac videor posse facere. „Quod tibi natura dat, ut „semper possis, id mihi causa „concedit, ut hodie possim.“ Divinat. in Caecil. c. 14 „Quid? cum accusationis tuae „membra dividere coeperit“ (Hortensius) „et in digitis

cujus tamen divisionem, in digitos diductam, nonnunquam Cicero leviter eludit. Nam est suus et in gestu modus, et vitanda ut quae maxime concisa nimium et velut articulosa
 25 partitio. Nam et auctoritati plurimum detrahunt minuta illa, nec jam membra, sed frusta: et hujus gloriae cupidi, quo subtilius et copiosius divisisse videantur, et supervacua assumunt, et, quae natura singularia sunt, secant: nec tam plura faciunt,

24. *suus et in gestu.* Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) *suus certus* cum Palat. Gebh. Voff. 1. 3. Beru. et edd. ante Gryph. nisi quod pleraeque harum *certus suus* quod revocavit Capper. A Gryph. inde *certus ejus*, ex conjectura Regii. Nostram dant Turic. (quanquam per errorem *f. et ingesta*) Camp. Goth. Voff. 2. (hic bene conspirantes cf. 4, 2, 9.) Alm. Obr. Burm. Gesu.

vit. ut quae max. Sic Turic. Stephan. Gryph. (1544) Obr. nisi quod Gr. *ev.* Camp. *v. quae m.* Jenf. (tac. Gesu.) *e. rit. utique m.* cum edd. ante Gryph. Mox Stoer. *ev. max.* cum Vall. et recentt. cf. 3, 8, 12.

„*suis singulas partes causae*
 „*constituere?*“ Fragmentum operis Ciceroniani, cui titulus: *De Philosophia, sive Hortensius* apud Nonium c. 4. voce *pressum*: „Quis te autem
 „est aut fuit unquam in partitundis rebus, in definiendis,
 „in explauandis pressior?“

suus — modus. Quod *gestum* tangit, id respicit ad „divisionem in digitos diductam“ quibus verbis maxime locum Caecilianae (c. 14.)

supra positum designasse mihi videtur. *Et*, quod additur, significat, vel ipso gestu, citra reliquam rei evidentiam, apparere, quam facile displiceat nimia partiendi diligentia, cum et gestus ejus index saepius recurrens dedecere soleat. Hunc gestum habes etiam 11, 1, 5. 11, 3, 14 quanquam ibi *argumenta*, non *singulae partes causae*, in digitos diducuntur et digeruntur. Alius est gestus summorum index 1, 10, 35.

quam minora. deinde cum fecerunt mille particulas, in eandem incidunt obscuritatem, contra quam partitio inventa est. Et divisa²⁶ et simplex propositio, quoties utiliter adhiberi potest, primum debet esse aperta atque lucida (nam quid sit turpius, quam id esse obscurum ipsum, quod in eum solum adhibetur usum, ne sint cetera obscura?), tum brevis, nec ullo supervacuo onerata verbo. Non enim, quid dicamus, sed, de quo dicturi sumus, ostendimus. Obtinendum etiam, ne²⁷ quid in ea desit, ne quid supersit. Superest autem sic fere, cum aut in species partimur,

26. *Et divisa.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui omittunt *Et.* *adhiberi.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Bip. cum edd. ante Burm. qui quare *haberi* scripserit obscurantibus recentioribus, non assequor.

deb. esse. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. Reliqui *e. d.*

27. *quid dicamus.* Sic Camp. cum Bodl. Alm. Andr. aliisque non paucis ante Stoer. Prope accedit Turic. *quod dicamus.* Jenf. et edd. ante Ald. *de quo dicimus* cum Guelf. Sed a Stoerio fere *de quo dicamus* quod est in Goth. et Vallengi, ref. Badio. *dict. sumus* Sic Turic. Guelf. Ioann. (tac. Gibl.) Camp. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. Reliqui fere *d. sumus.*

26. *Et divisa — propositio* i. e. sive partitionem adhibes, sive simplici propositione uteris.

27. *quid dicamus — de quo dicturi sumus.* Priore loco conjunctivus proprie usurpatur, altero indicativus. Aliud

enim est *ostendere quid dicas* i. e. rem, quam cum maxime tractas, qualis sit, explicare, aliud *ostendere id, de quo dicturus es* i. e. indicere ea, quae mox tractabuntur. Illud probationis est, hoc propositionis.

ut si dicam. vid. not. crit.

quod in genera partiri sit satis; aut, genere posito, subjicitur species: ut si dicam de virtute, justitia, continentia: cum justitia atque
 28 continentia virtutis sint species. Partitio prima est, quid sit, de quo conveniat; quid, de quo ambigatur. In eo, quod convenit,

ut si dicam. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et odd. ante Gryph. exc. Bad. sed redit ad veterem scripturam Gisl. quocum facit Joann. Alu. item Obr. Reliqui ut: *Dicam* e conjectura Regii, nullo, ut praestare aulam, MS. asipulante, quanquam multi silentur. In tanto Codd. consensu si omittere religio fuit. Ad ipsam quidem partitionem convenientius esse videtur si promittens inducatur orator: *Dicam* cet. Potest tamen non solum in proponenda partitione, sed in ipsa quoque partium tractatione reprehendi is, qui hoc vitio laboret. Nec latine satis, ad Quintiliani in primis sobrietatem, struitur hoc ut: *Dicam* i. e. ut si quis ita partiat: *Dicam*.

28. *ambigatur, quae.* Libri et scripti et excusi mei ad unum omnes inserunt *quae dicturi sumus*, recentiores fere *simus*. Hoc alienum esse solus sensit Gesn. qui uncis inclusit. Unde natum, non adeo facile ostendatur. Nam quod supra § 26. paucis ante verbis legitur *quod dicturi sumus*, id poterat quidem repeti calamo oscitantis librarii, nec tamen plane idem est. Gesn. verba nostra glossam putat eorum quae sequuntur: *quae nostrae propositiones*. In Turic. pro *ambigatur* a prima manu scriptum est *ambigituri*. Poterat aliquis istis: *q. n. p.* superscribere *i* (scil. *id est*) *quae dicturi sumus*, quae mox ab ignaro librario praemitterentur iis quibus interpretamenti causa erant superscripta. Nolui locum diutius turbari hisce sordibus, quae nullis machinis in ordinem redigi possunt.

28. *Partitio prima.* Recte designat; quo minus mutatione indigebat locus, quam Pseudo-Turnebus ad partes vocat Cic. de Inv. 1, 22. Regius suavit, ut legeretur *prima* hic quidem nihil aliud, nisi quid primum distinguendum sit in oratione, promit vel proponit pro: *prima est*. Posterius aliquot edd. expresserunt, ut Aldus.

quid adversarius fateatur, quid nos: in eo, de quo ambigitur, quae nostrae propositio- nes, quae partis adversae. Turpissimum vero, non eodem ordine exequi, quo quid- que proposueris.

vero non. Sic Turic. Camp. Ioann. (tac. Gibf.) Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. quo acc. Bas. Obr. Voss. 1. 2. *vero* etiam omittit Guelf. Reliqui inserunt *est*.

eodem. Sic Turic. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Obr. Reliqui *eo*.

ARGUMENTUM LIBRI V.

*Aliquot praeceptores solum oratoris officium tradidisse DO-
 CERE. Proem. — 2. Plures praecipuum — 3. Unde
 hunc librum maxime necessarium — C. 1. Probationes
 inartificiales — C. 2. Praejudicia — 2. auctoritas pronun-
 ciantium, similitudo rerum, quomodo refellantur — C. 3.
 Fama quomodo tractetur in utramque partem — C. 4. De
 tormentis generalia — 2. Propria cujusque litis — C. 5.
 Tabulas non refelli solum, sed et accusari, tractis ex causa
 argumentis, aut aliis probationibus aequae inartificialibus —
 C. 6. Jusjurandum offerentibus quid obstet, quid proficit
 — 3. argumenta pro non recipientibus, deferentibus —
 5. pro recusantibus — 6. Seniorum praecepta — C. 7.
 Testimonia per tabulas data quomodo refellantur — 3. Et
 pro praesentibus et contra eosdem aut actione aut inter-
 rogatione confligi — 4. Loco communi contra genera, con-
 tra singulos — 7. Donitium Afrum rectissime postulasse,
 interiorum causas notitiam — 9. Quomodo producendi
 testes voluntarii — 12. Vitandas eorum insidias —
 15. Ejus testis, cui denunciatum est, animum in reum si
 norit accusator, iniquum — 17. propensum — 20. Si
 ignoret — 22. Patronum erutam antea testis mentem et con-
 ditionem quomodo tractare oporteat oratione continua —
 24. causas laedendi rei exponendas, in generibus testium,
 in singulis — 26. Patrono interroganti testem, primum est
 nosse — 28. Tractandi singulos ratio unde maxime sumat-
 ur — 29. Fortuna scite utendum in interrogando, et caute;
 nec unquam fraude — 33. Diversa testimoniorum genera*

inter se contendenda — 37. Si qua defecerint, requirenda — C. 8. Artificiales probationes vulgo negligi — 4. Communia in omni argumentorum genere — C. 9. Signa differre ab argumentis — 5. Signa ad praecepta artis an pertineant — 8. non necessaria, ceteris adjuncta, valere — 12. Aliquam speciem signis proprie non subjectam, ut signa tractandam — 15. Prognostica — C. 10. Graecorum et Latinorum ratio in denominandis argumentis — 9. Vocabuli varii significatus — 11. Oportere esse aliquid in causa quod probatione non egeat — 15. Credibilium genera — 20. Argumentorum loci — 23. A persona, per certas species — 32. A rebus — 33. Quare aliquid factum sit — 37. Ubi — 42. Quando — 49. Facultates faciendi — 52. Modus, triplici quaestione — 54. Duci argumenta ex finitione, per genera, species, differentia, propria — 62. Ciceronis dissensus — 63. Divisione adjuvari finitionem — 71. Argumenta ex initio, incremento, summa — 73. Ex dissimilibus, contrariis, pugnantibus consequentibus — 75. Consequentia et sequentia — 80. Argumentatio a causis — 86. majora ex minoribus et vicissim — 90. nimis hoc secari in species — 92. Exempla, cum enumeratione locorum argumentationis — 95. A fictione quoque duci argumenta — 100. Nec sufficere et nocere nimiam praeceptorum superstitionem — 104. exemplis probatur — 109. Caute versandum in proponendo — 119. Et praeceptorum et oratorum propria utilitas — 122. Exercitatione plurimum profici — C. 11. Exemplorum extrinsecus adductorum varia appellatio et finitio — 6. Exemplum proprie vocatum, simile, dissimile, contrarium, ex majoribus ad minora et vicissim — 17. Ratio eorum, quae ex poetis fabulis ducuntur — 19. Fabellas Aesopias — 22. Similitudo — 26. Caute in ea versandum — 30. Nimia harum rerum partitio — 32. Juris similitudo — 34. Analogia — 36. Auctoritas — 42. Deorum — 43. Judicis, adversarii, agentis ex diverso. Male haec inartificialibus

accenferi — C. 12. Dubiis quatenus uti possimus — 4. Quae singula sint urgenda, quae univcrsa — 6. Quaedam argumenta esse adjuvanda et per partes ducenda — 8. Par-
 cendum argumentorum numero — 9. Probationes ductae ex affectibus — 14. Quo loco potentissima quaeque ponenda — 15. Se breviter demonstrasse quae frustra alii verbosius — 17. Vulgo nunc negligi probationem — C. 15. Refutatio duplex — 2. Quare difficilius defendere quam accusare — 4. Deprecationem sine ulla specie defensionis vix esse tentandam — 7. Silentio vix quidquam profici in rebus quae defendi nequeant — 11. Nunc plura simul, nunc singula invadenda — 15. Qualia facile refellantur — 17. Talia efficere adversarii argumenta, esse oratoris — 19. Reliqua per conjecturam, finitionem, qualitatem, tractanda — 22. Dissimilitudinem eorum, quae assumuntur ab adversariis, sedulo scrutandam; aut illa quoque ipsa reprehendenda — 25. Quam minime efficaciter referenda esse adversarii dicta, nec unquam cum sua confirmatione — 28. Interim totum crimen exponi, interim per partes — 29. Communia quomodo fiant contraria; quomodo inveniantur inter se pugnancia in actione adversarii — 34. Vitiose ab adversario dicta facile reprehendi — 36. In contradictionibus nobis oppositis utrumque vitium fugiendum et praetereundi et superstitiose refutandi 37. Agenti ex diverso plerumque parcendum — 42. Non esse stultum adversarium fingendum — 45. Contradictiones praesumentem interdum dare de se respondentibus venustissimos lusos — 49. Possse tamen nonnunquam poni aliquid simile contradictioni — 51. Fiduciam prae se ferre debere oratorem — 53. Quo ordine confirmanda nostra, refutanda aliena — 56. Adjuvandam probandi refutandique rationem viribus dicentis — 59. Inanem Theodorum inter et Apollodorum contentionem agitatam — C. 14. Enthymema et argumentum significare et ejusdem elocutionem, eamque duplicem, ex consequentibus, ex pugnantibus — 5. Epichirematismis partium aliis alium numerum placere, sibi ternarium

— 10. In his tribus non semper eandem formam esse — 14.
Epichirema oratorum, syllogismum philosophorum esse —
17. Nec omnes semper hasce partes poni, nec eodem
ordine — 20. Quomodo occurratur his tribus — 24.
Enthymematis et syllogismi differentia — 27. Non esse
stipandam orationem hisce dialecticis — 33. Ne ipsa quidem
argumenta semper ornatu esse spolianda.

DE

ORATORIA
INSTITUTIONE
LIBER QUINTUS.

PROOEMIUM.

Fuerunt, et clari quidem auctores, quibus solum videretur oratoris officium docere. Namque et affectus duplici ratione excludendos putabant: primum, quia vitium esset omnis animi perturbatio; deinde, quia iudicem a veritate depelli misericordia, vel

1. *quidem.* Turic. Guelf. Camp. *quidam* (quorum novissimus transponit etiam *quid. clari*) cum Alm. Voss. 3. et aliquot edd. ut Obr. Male profecto. cf. 4, 1, 43.

depelli. Turic. Camp. *PELLI* cum Alm. Andr.

miseric. — *similibusque non.* Turic. *m. gratia f. n.* Camp. *m. gratia v. i. f. n.* cum Andr. Sed Bodl. *m. gratia f. rebus n.* Guelf. *m. v. i. aut similibus n.* Equidem *gratiam* loco superesse censeo, quippe subjectam misericordiae; unde tamen advenit, adhuc requiro.

1. *clari* — *auctores.* Recte ad partes vocant Aristotelem Rhet. 1, 1, 4.

solum — *docere.* cf. 4, 5, 6.

a veritate depelli. Et falli, et injustum reddi. Inest enim *veritatis* vocabulo, etiam iustitiae significatio.

ira, similibusque, non oporteret: et voluptatem audientium petere, cum vincendi tantum gratia diceretur, non modo agenti supervacuum, sed vix etiam viro dignum, arbitrabantur. Plures vero, qui nec ab illis²
³⁶⁹ sine dubio partibus rationem orandi summo-
 verent, hoc tamen proprium atque praecipuum crederent opus, sua confirmare, et, quae ex adverso proponerentur, refutare. Utrumcunque est (neque enim hoc loco³ meam interpono sententiam), hic erit liber illorum opinione maxime necessarius, quo toto haec sola tractantur: quibus sane et ea, quae de judicialibus causis jam dicta sunt, serviunt. Nam neque *prooemii*, neque *narrationis* est alius usus, quam ut iudicem

et volupt. Turic. nec v. cum Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Ald. Hoc in suis libris omnibus inventum correxit Regius. Bona scriptura est in Vall. ref. Badio, item in Guelf. Camp. Goth. aliisque fortasse qui tacentur.

sed — dignum. Absunt haec a Turic. et Alm. cf. 4, 5, 13 not. 1.

2. *ex adverso.* Turic. om. ex cum Alm. Voss. 1. 3. Jenf. (neque enim hic *e diverso* ut refert Gesu) et edd. ante Ald. exc. Ven. quae sic: *adversario* itidem sine *ex.* Turic. tamen a sec. manu *ab adverso* pro quo Andr. *ab adversario.* Goth. *e diverso.* Nostrum quod reposuit Regius est in Guelf. Camp. aliisque fortasse multis ante Reg. *refutare.* Guelf. *infirmare*, solus. Mire! cf. Cic. de Or. 2, 27. *confirmare — infirmare.*

3. *Utrumcunque.* Turic. Camp. *Utrumque* cum Voss. 5. Bern. *neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bern. Reliqui *nec e.* cf. 4, 2, 109. 5, 9, 6. *quo toto.* Turic. Camp. *quia t.* cum Alm.

3. *quae — jam dicta sunt.* Libro tertio a nono inde capite.

praeparent: et status nosse, atque ea, de quibus supra scripsimus, intueri, supervacuum foret, nisi ad hanc perveniremus. Denique ex quinque, quas judicialis materiae fecimus, partibus, quaecunque alia potest aliquando necessaria causae non esse: his nulla est, cui probatione opus non sit. Ejus praecepta sic optime divisuri videmur, ut prius quae in commune ad omnes quaestiones pertinent, ostendamus: deinde, quae in quoque causae genere propria sunt, exequamur.

I. Ac prima quidem illa partitio, ab Aristotele tradita, consensum fere omnium

4. *praeparent.* Turic. *praeparentis* (a sec. manu *praeparentis*) cum Alm. cf. § 1. not. 5. Sed haec varietas nihil adjuvat vid. not. ex. ad hanc.

5. *videmur.* Turic. Camp. *videamur* cum Alm.

quae in commune. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Bern. edd. ante Gryph. et pluribus profecto quam memorantur Codd. Recentiores *in commune quae.*

4. *ea* — *supra scripsimus.* Respici maxime puto 3, 11 integrum,

intueri. Hoc verbo in primis delectatur Qu. significatu improprio et ad animi curam translato, cujus formae exempla plurima ministrabit index. cf. 3, 11, 1 ubi idem in eodem loco.

ad hanc. Facile est, quid voluerit Qu., conijcere et subaudire vel, quod suadet Capper., *orationis partem*, vel *probationem.* Neque tamen orationis Quintilianae integritatem et diligentiam hic quis-

quam agnoscat. Quare excidisse arbitror vel ante vel post *praeparent* vocem hanc: *probationi*, quo deinde respiciet pronomen *haec*. cf. 5, 7, 37. not. crit.

5. *quinque* — *partibus.* cf. 3, 9, 1. 4, pr. 6. 4, 3, 15.

in quoque causae genere. Cave hic de iis cogites causarum generibus quae habes 3, 3, 15. item 3, 4, 15. Significatur unum genus judiciale, cujus singulae causae in sua genera digeruntur. cf. not. ad 4, 1, 40.

1. *Aristotele.* Rhetor. 1, 2, 2.

meruit, alias esse *probationes*, quas extra di-
 370 cendi rationem acciperet orator; alias, quas
 ex causa traheret ipse, et quodam modo
 gigneret. Ideoque illas ἀτέγγους, id est *inartificiales*;
artificiales; has ἐτέγγους, id est *artificiales*,
 vocaverunt. Ex illo priore genere sunt 2
praejudicia, rumores, tormenta, tabulae, jus-
jurandum, testes, in quibus pars maxima
 contentionum forensium consistit. Sed, ut
 ipsa per se carent arte, ita summis eloquen-
 tia viribus et allevanda sunt plerumque, et
 refellenda. Quare mihi videntur magnopere
 dammandi, qui totum hoc genus a praeceptis
 removerunt. Nec tamen in animo est, 3
 omnia, quae aut pro his aut contra dici
 solent, complecti. Non enim communes

1. *probationes.* Turic. Camp. *propositiones* cum Bodl. Bal.
 Bern. Andr. Male. *has — artificiales.* Haec verba.
 a Regio rectissime suffecta, absunt a libris meis et scriptis et
 excusis ante Ald. nec profecto in ullo eorum, qui collati sunt,
 Codd. inveniuntur. Recte tamen recipiuntur, quia falsae in
 hisce conjecturae ne locus quidem est. cf. 5, 10, 14.

2. *vir. et all.* Turic. Camp. Guelf. omittunt et cum edd.
 a Stoerio inde usque ad Gesn. qui recte reposuit ex Goth.
 aliisque apud Burn. Habent et Jenu. (tac. Gesn.) cum reliquis
 ante Stoer.

3. *quae aut pro.* Turic. Guelf. Camp. omittunt aut cum
 Goth. et edd. ante Basil. exc. Aldo. Male.

meruit. cf. 4, 2, 125.

2. *praejudicia — testes.* cf.
 Arist. l. c. et Cic. de Or. 2,
 27. A Cicerone eleganter
 significari argumenta inartifi-
 cialia, observat Erucellus ad or.
 pro I laco c. 11. extr.

allevanda. „i. e. adjuvan-
 da.“ Badius, rectissime.

3. *communes locos.* cf. 2, 1,
 11. 2, 4, 27. Cic. de Inv.
 2, 16. ad Herenn. 2, 6,
 7, 8.

locos tradere destinamus, quod esset operis infiniti, sed viam quandam atque rationem. Quibus demonstratis, non modo in exequendo suas quisque vires debet adhibere, sed etiam inveniendō similia, ut quaeque conditio litium poscet. Neque enim de omnibus causis dicere quisquam potest saltem praeteritis, ut taceam de futuris.

II. Jam *praejudiciorum* vis omnis tribus³⁷ in generibus versatur: *Rebus*, quae aliquando *ex paribus causis* sunt *judicatae*, quae *exempla* rectius dicuntur; ut *de rescissis patrum testamentis*, vel *contra filios confirmatis*: *Judiciis ad ipsam causam* pertinentibus, unde etiam nomen ductum est; qualia in *Oppianicum* facta dicuntur, et a senatu *adversus Milonem*: aut, cum *de eadem causa*

viam. Turic. Guelf. Camp. *vim.* cum Alm. Bodl. Voss. 3. Bern. Andr. Goth. Jenf. et edd. ante Gryph. Male cf. 2, 17, 41. 7 Praef. 4. 7, 2, 56. it. Cic. Brut. c. 12. de Divin. 2, 1. de Orat. 1, 19. de Finib. 2. 1.

1. *Jam.* Turic. *tam.* Guelf. *Tamen* cum Vall. Voss. 1. 3. Bern. Goth. Jenf. pro quo Regius conjectura reposuit *Nam* et hoc demceps est in edd. ante Bad. qui nostrum dedit prius, ex ingenio ut videtur; rectissime, et praevit Camp. Nec obscurum verae scripturae vestigium in Turic. Reliqui silentur.

vis — generibus. Turic. *de his omnibus in generibus* cum Alm. solo. cf. 5 Pr. 4.

quod esset. An *q. est?* cf. 1, 8, 5. Codd. non variant.

5. *inveniendō.* Non dubito quin ante hanc vocem exciderit *in.* cf. 4, 2, 122.

saltem. cf. 1, 1, 24. 6, 2, 19.

1. *in Oppianicum.* Cic. pro Cluent. c. 17. sq. vid. et 4, 5, 11.

adv. Milonem. pro Mil. c. 5.

pronunciatum est, ut *in-reis deportatis*, et *assertione secunda*, et *partibus centumviralium*, quae in duas hastas divisae sunt. Confirmantur praecipue duobus: *auctoritate* 2
 372 eorum, qui pronunciaverunt, et *similitudine* rerum, de quibus quaeritur: refelluntur autem raro per contumeliam iudicum, nisi forte manifesta in his culpa erit. Vult enim cognoscentium quisque firmam esse alterius sententiam, et ipse pronunciaturus; nec libenter exemplum, quod in se fortasse reci-

2. *nec lib. ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Obr. Levi discrimine Goth. (tac. Gesn.) *non lib. ex.* Reliqui *ex. non lib.* sublata post *pronunc.* distinctione. Ita *et non* dicitur pro *nec*,

in reis deportatis. Recte post Reginum Gesnerus ablegat ad digest. 48, 22 titulum *de interdictis et relegatis et deportatis*, item 25 *de sententiam passis et rescriptis*.

assertione secunda. Qui iniusta servitute se teneri crederet, circumspiciebat assertorem, in libertatem se vindicaturum in iudicio; neque enim ipse videbatur posse causam orare. Haec est causa liberalis. Qua si cecidisset assertor, poterat eadem iterum ac tertium agi. cf. 11, 1, 78. Hoc a Justiniano sublatum vid. Codic. 7, 17, 1, 1. „illis „legibus quae dudum et se- „cunda et tertia vice asser- „torias lites examinari praeci- „piebant, in posterum con- „quiescentibus.“

partibus centumviralium. Ad genitivum intellige *causarum*, eoque refer quod sequitur *quae*; quanquam vel *partes* potuerunt dici divisae in *hastas*, si mavis *centumvir. iudiciorum*. *Hasta*, auctoritatis signum, iudicium hic significat. *Duplicia centumvralia* memorat nolter 11, 1, 78. item Plinius *quadruplicia* Epist. 1, 18, 3. 6, 53, 2. Divisum hoc modo in plures hastas centumvirale iudicium de eadem iudicabat re. De *centumviris* vide 4, 2, 5.

2. *et ipse pronunc.* Cum ipse quoque sit pronunciaturus, suae mox sententiae timet, si prioris iudicis rata non fuerit.

exemplum. cf. 4, 1, 7.

sdatur, facit. Confugiendum ergo est in duobus superioribus, si res feret, ad aliquam dissimilitudinem causae. (Vix autem ulla est per omnia alteri similis.) Si id non continget, aut eadem causa erit, actionum incu-

parum quidem nostro usitate. In nostra ratione *et ipse est ipse quoque*. vid. not. ex.

3. *aut — actionum*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (turbante aliquid Gesn.) cum Ahn. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. In suis Codd. dormitatum a Gibf. qui *aut* affert ex Bodl. Bal. de reliqua varietate tacet. Aldus ex Regii conjectura — *actorum*; a Badio inde jam omnes expriment Regii constitutionem, ex ingenio factam: *ac eadem causa erit, aut actorum*. *Ac* ante vocalem diu est cum suspectum fuit VV. DD. ut Drakenb. ad Liv. 10, 56, 17. Ernesto in Clave Cic. item saepe in notis, ut Philipp. 11, 3 not. 14. Oudendorpio ad Sueton. Caes. c. 26. not. 4. et saepissime tam ad Suet. quam ad Appul. velut p. 47. 79. 87. 93 cett. Burmanno Secundo Anthol. Vol. 1. p. 437. Ruhnkenio ad Vellej. 2, 105, 2. 2, 125, 5. Luculentum evitatae cacophoniae exemplum habes Cic. pro Balbo c. 3. „non contra *ac* liceret — sed contra *atque* „oporteret.“ Goth. (tac. Gesn.) apud nostrum 4, 5, 22 pro aliorum *aut etiam* vitiose *ac etiam*. vid. et 6, 2, 7. Item 11, 2, 41 Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Jenf. *ac infinitum* pro *ad inf.* Aliquot ejusmodi errores, adhuc obsidentes Quintilianum, nobis erunt emendandi (cf. 5, 14, 17). Alterum *aut* ante *act.* quod omnibus, ut dixi, abesi Codd. tanto facilius invehebat Regius, qui suo loco prius deturballet.

3. *aut eadem causa erit*. His verbis tertium praedictorum genus designat, quod majore etiam arte indiget ad refellendum; „*duo superiora*“ modo memorata sunt „*res ex paribus causis judicatae*“ et „*judicia ad ipsam causam pertinentia*.“

actionum — personarum. De *actione* cf. 4, 1, 32. 6, 4, 4. 3, 6, 69 not. ex. *cecidisse — for-*

mula. Est enim idem ac formula. Bona causa litigator cecidisse potest dici propterea quod prava actionis formula comprehensa fuerit ejus causa a patrono. Huic subjungitur *persona*, ipsa etiam abstracti (ut cum schola loquar) significato pro conditione, statu, si mulier, pupillus fuerit, qui causa cecidit. Neque enim cogimur recentiore illam

fanda negligentia, aut de infirmitate personarum querendum, contra quas erit iudicatum: aut de gratia, quae testes corruperit, aut de invidia, aut de ignorantia: aut inveniendum, quod causae postea accesserit. Quorum si nihil erit, licet tamen dicere⁴ multas iudiciorum causas ad iniue pronuntiandum valere: ideoque *damnatum Rutilium, absolutos Clodium atque Catilinam.*

4. *ad iniue.* Turic. *ad initium.* Alm. *ad inicium.* cf. § 1 not. 2,

personae potestatem h. l. accipere, qua concrete ei opponitur *res* a Ictis in primis. Sic optime *negl. actionum, infirmitati personarum* adiungitur.

4. *iudiciorum causas.* Cave forensi significatione accipias *causas*, sed interpretare: „multas in iudiciis accidere causas, ob quas iniue pronuncietur.“ Est sane infrequens hic genitivi usus.

Rutilium. cf. 11, 1, 12. P. Rutilius Rufus A. U. C. 662 C. Claudio Pulchro et M. Perperua Coss. repetundarum condemnatus fuit, per summam injuriam, conspiratione publicanorum, a quorum injuriis Asiam defenderat. Cujus cum bona publicarentur, apparuit minora esse ea, quam lis aestimata esset; honestissimisque artibus parata. Voluntario exilio secessit Mityleum, mox Smyrnam, ubi ab omnibus Asianis imperse colebatur,

opibusque longe, quam ipse fuerant, majoribus est auctus. vid. Dio Cass. p. Reim. 44. Hunc, Panaetii auditorem, Stoicum Socrati plerumque adiungit Seneca, exemplar sapientiae et fortitudinis in ferendis adversis v. c. de Provid. c. 3. Vol. 1. (Bip.) p. 226. de tranquill. animi c. 15. Vol. 1. p. 272. de vita beata c. 18. V. 2. p. 97. De Benef. 5, 17. (2, p. 260) 6, 37. (2, 301 sq.) Epistol. 24. p. 3, 75-67. p. 3, 212. 79. p. 3, 281. cf. Dukeri Florum 3, 17, 5. item interpp. ad Vellej. 2, 13, 2. Ciceronis loca vid. in Clave Ernestiana h. v. it. Schneider. ad Cic. Brut. C. 30, 3.

Clodium — Catilinam. Coniungit eosdem tres Cicero in Pison. c. 39. Rutilium, Catilinam, „auctorem Pisonianae „provinciae, cum stuprum „Bonae deae pulvinaribus

Rogandi etiam iudices, ut rem potius intueantur ipsam, quam iurijurando alieno suum donent. Adversus consulta autem senatus, et decreta principum vel magistratum, remedium nullum est, nisi aut inventa quantulacunque causae differentia, aut aliqua vel eorundem, vel ejusdem potestatis hominum, posterior constitutio, quae sit priori contraria: quae si deerunt, lis non erit.

III. *Famam* atque *rumores* pars altera³⁷³ consensum civitatis, et velut publicum testimonium vocat: altera sermonem, sine ullo certo auctore dispersum, cui malignitas initium dederit, incrementum credulitas: quod

5. *inventa quantulacunque.* Turic. Camp. Guelf. Jenf. (tac. Gefn.) i. *quantulacunque* cum Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Bad. nisi quod Ald. etiam *inventae* pro *inventa*, in utraque. Ferri nequit quamvis trahas ad *remedium*.

eorund. vel ejusdem pot. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gefn.) *eorund. pot.* cum Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Ald. Refert Gefn. omittere Goth. *vel eorundem*, sed suspicor et ipsum et me dormitasse, cum abesset quod a reliquis: *vel ejusdem*.

„intulisset“ i. e. Clodium. cf. 4, 2, 88. Catilina et incestus fuit A. U. C. 682 L. Gellio Poplicola et Cn. Cornelio Lentulo coss., et repetundarum A. U. C. 688 M' Aemilio Lepido et L. Volcatio Tullo coss. Prius periculum evasit propter Terentiae, Ciceronis uxoris, gratiam, cujus sorori Fabiae Vestali Catilina

objiciebatur; alterum praevaticante accusatore Clodio. vid. Cic. in fragm. apud Asc. Pedianum in Orat. Cic. contra C. Antonium p. 145. 151. item Cic. de Harusp. resp. c. 20. quanquam spuriae orationis solius nulla auctoritas.

5. *potestatis.* cf. 4, 5, 10.

c. III. *quod.* referendum hoc non quidem ad *sermonem*,

nulli non, etiam innocentissimo, possit acci-
dere fraude inimicorum, falsa vulgantium.
Exempla utrinque non deerunt.

IV. Sicut *in tormentis* quoque, qui est
locus frequentissimus: cum pars altera quae-
stionem, vera fatendi necessitatem, vocet, al-
tera saepe etiam causam falsa dicendi, quod
aliis patientia facile mendacium faciat, aliis
infirmitas necessarium. Quid attinet de his
plura? Plenae sunt orationes veterum ac

c. III. *vulgantium*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac.
Gefn.) *vulgarium* cum edd. ante Ald. Nostrium rectissime re-
posuit Regius, cui obloqui Badium non attinebat, qui hoc
ipsum in margine Vallesis ascriptum narrat.

1. *plura? Plenae*. Turic. Camp. inferunt *quibus* quanquam
ille a prima manu pro eo *quid*. Non prorsus sobrietatem
Quintilianeam sapere mihi videtur abrupta reliquorum ora-
tio sine *quibus*.

sed ad omne hoc *famam atque*
rumores. cf. 4, 2, 5. 5, 14, 1.
6, 2, 50.

1. *causam falsa dicendi*. Ad
convellendam tormentorum
auctoritatem egregie facit lo-
cus, quem apponit Gesnerus
Cic. pro Sulla. c. 28. „Quae-
„stiones nobis servorum ac
„tormenta minitatur: in qui-
„bus quanquam nihil periculi
„suspicamur; tamen illa tor-
„menta gubernat dolor, mo-
„deratur natura cujusque
„tum animi, tum corporis,
„regit quaesitor, flectit libido,
„corrumpit spes, infirmit me-
„tus, ut in tot rerum angu-
„stius nihil veritati loci relin-

„quatur. Vita P. Sullae tor-
„queatur: ex ea quaeratur“
cet. cf. Ulpian. Digest. 48,
18, 1, 25 indicante Pseudo-
Turnebo, sed ex Regio. Ad
Digestorum locum Gotho-
fredus praeter nostrum citat
Cornif. ad Herenn. 2, 7. Cic.
Partit. 14. Valer. Max. 8, 4.
Aelian. Var. hist. 7, 18. item
nostrum 5, 10, 70. Quod au-
tem ponit ex Ciceronis de in-
ventione lib. 2. „Ex quae-
„stione suspiciosior veritas“
adhuc frustra quaerebam. Adde
Aristot. Rhet. 1, 15, 26.

Plenae — novorum. Exem-
pla dat Gesnerus pro Rosc.
Am. c. 41, 42. pro Milone

2 novorum. Quaedam tamen in hac parte erunt propria cujusque litis. Nam, sive de habenda quaestione agetur, plurimum intererit, *quis*, et *quem postulet*, aut *offerat?*⁵⁷⁴ et *in quem*, et *ex qua causa?* sive jam erit habita, *quis ei praejuerit?* *quis*, et *quomodo sit tortus?* *incredibilia dixerit*, an *inter se constantia?* *perseveraverit in eo*, quod *coeperat*, an *aliquid dolore mutarit?* *prima parte quaestionis*, an *procedente cruciatu?* Quae utrinque tam infinita sunt, quam ipsa rerum varietas.

V. Contra *tabulas* quoque saepe dictum, saepe dicendum est, cum eas non solum refelli, sed etiam accusari, sciamus esse usi-

2. *incredibilia*. Turic. Camp. an *incredibilia*, ex Alm. an *incredibile*. Reliqui an *credibilia*. Apparet *incr.* recte scribi, sed sequente mox altero an prius hic debebat omitti. Sic Senec. Quaest. Nat. 2, 14. „an aër an hic jam“ expunge prius an. Alibi quoque an et in sibi officiant invicem. cf. 2, 4, 37. Apud Senecam Quaest. Nat. l. 3. praef. (p. Bip. 229) pro an *superabile* lego an *insuperabile*, item l. 3. c. 26. (p. 253.) an *idem* pro an in *idem*. cf. 5, 13, 11.

1. *saepe dictum*. Turic. Camp. omittunt cum Alm. Sed Guelf. *saepe dicendum* non habet. Poteras sane in doctrinali opere carere istis historicis *saepe dictum*, sed numerus libb. persuadet. *est, cum*. Turic. inserit *quod*, Alm. *quid*. Camp. pro *cum* dat *quod*, nec ullius eorum rationem assequor. *accusari*. Camp. *recusari*. Male,

e. 21. 22. De *veteribus* et *novis* cf. 4, 2, 118. adde Aristot. Rhet. 1, 15, 20 — 25.

1. *Contra tabulas*. Contra *tabulas* locus est Cic. pro Arch. c. 4. 5. pro *tabulis* in Verr. 2, 76. 77. citante Gesn. *refelli accusari*. Non tantum amoliri solent *tabulas* sed ultro in criminiis loco habere, ut *suppositas*.

tatum. Cum sit autem in his aut *scelus* signatorum, aut *ignorantia*: tutius ac facilius id, quod secundo loco diximus, tractatur, quo pauciores rei sunt. Sed hoc ipsum² argumenta ex causa trahit, si forte aut incredibile est, id actum esse, quod tabulae continent; aut (quod frequentius evenit) aliis probationibus aequae inartificialibus solvitur; si aut is, in quem signatum est, aut aliquis signator dicitur abfuisse, vel prius esse defunctus; si tempora non congruunt; si vel antecedentia vel insequentia tabulis repugnant. *Inspectio* ipsa saepe etiam falsum deprehendit.

375 VI. *Jusjurandum* litigatores aut offerunt suum, aut non recipiunt oblatum: aut ab adversario exigunt, aut recusant, cum ab ipsis exigatur. *Offerre* suum sine illa condi-

quo pauciores. Sic Camp. et a secunda manu Turic. a priore eum quod, et hoc est in omnibus reliquis. Sed Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Leid. praeterea inserunt scilicet. Male.

2. aut (quod. Sic Camp. et Turic. a sec. manu. Nam hic a priore aut freq. inde uatum arbitror quod reliqui dant omnes aut ut fr. cl. 5, 12, 14.

1. recipiunt. Jenf. (tac. Gesn.) respuunt posterioresque edd. ante Bad. Male. sine illa. Turic. Guelf. Camp. f. ulla cum edd. ante Ald. Recepta ex sola Regii conjectura.

2. hoc ipsum — trahit. Hoc ipsum est omne refellendi et accusandi tabulas negotium; ex causa habere argumenta dicitur ne quis generalia hic expectet praeccepta.

1. Jusjurandum. cf. Aristot. Rhet. 1, 15, 27 ad fin. item, monente Philandro, Rhet. ad Alex. p. Buhl. 35. De iurejurando vid. Digest. 12, 2.

tione, ut vel aduersarius juret, fere impro-
 2 bum est. Qui tamen id faciet, aut vita se
 tuebitur, ut eum non sit credibile pejeratu-
 rum; aut ipsa vi religionis (in qua plus fidei
 consequetur, si id egerit, ut non cupide ad
 hoc descendere, sed ne hoc quidem recusare
 videatur); aut, si causa patietur, modo litis,
 propter quam devoturus se ipse non fuerit:
 aut praeter alia causae instrumenta adjicit
 ex abundanti hanc quoque conscientiae suae
 3 fiduciam. Qui *non recipiet*, et iniquam con-
 ditionem, et a multis contemni jurisjurandi

2. *pejeraturum*. Turic. Jenf. (tac. Geln.) ab eoque edd. ante
 Ald. quo acc. Bad. *pejerare* cum Alni. *consequetur*. Turic.
 Camp. Guelf. *consequitur* cum Goth. aliquot Codd. et edd. ante
 Bad. *patietur, modo*. Hoc ordine Turic. Guelf.
 Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) edd. ante Gryph. Reliqui *modo*
patietur. Unus Basil *modo* bis ponit et ante et post *patietur*.
 Male. *aut praeter*. Sic Turic. cum Alm. cf. 5, 2, 4.
 Reliqui inserunt *si*. Hoc omnem orationem turbat; refertur
 enim hoc *aut* ad priora illa „aut vita se tuebitur — aut —
 „modo litis — aut — adjicit.“ ubi vides nullum τῶν *si* esse
 locum. Fateor pro *adjicit* in hac structura melius videri *adi-*
ciet, sed hoc nusquam reperio. *instrumenta*. Turic.
 Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) edd. ante Ald. *instrumen-*
tum cum Alm. Vall. Voff. 1. 3. et multis profecto qui tacentur;
 nullo, quantum quidem video, sensu.

suae. Turic. Camp. *nostrae*. Ex compendio *nae*. Jenf.
 (tac. Geln.) cum edd. ante Ald. acc. Bad. omittunt pronomen.

2. *modo litis* h. e. tuebitur
 se tenuitate et levitate litis,
 propter quam in deorum iram
 incurrere nemo voluerit.

instrumenta. cf. 4, 2, 55.

ex abundanti. cf. 4, 5, 15.

3. *iniquam conditionem*. Si
 ipse argumentis plurimis et
 probationibus operose rem ge-
 rat, alter jurando desuugatur.
 Mox idem fere est quod dicitur
 „velle de causa sua pro-
 „nunciare.“

metum dicet: cum etiam philosophi quidam
 sunt reperti, qui deos agere rerum humana-
 rum curam negarent: eam vero: qui nullo
 376 deferente jurare sit paratus, et ipsum velle de
 causa sua pronunciare, et, quam id, quod
 offert, leve ac facile credat, ostendere.
 At is, *qui defert*, alioqui agere modeste
 videtur, cum litis adversarium judicem fa-

3. *agere*. Sic scripsi ex conjectura Burmanni, cum Turic. Guelf. Camp. dent ac cum Palatino Gebhardi, Voss. 2. Goth. et plerisque profecto qui silentur, nullo diserte aliud dare perhibito. Edd. quidem omnes praeterea meae *habere*, quod unde profectum sit, nemo ostendit. *Curam habere* dicunt sane veteres velut, praeter memoratos Burmanno, noster 1, 1, 7 Plin. II. N. 12, 31. 26, 9. Sed frequentissimum *agere curam* multis ad nostrum locum exemplis docet Burm. inter haec nostri 3 Prooem. 18; quo in genere hoc praecipuum est, quod e Plin. II. N. 2, 7 apparet solennem fuisse formulam: „deos „rerum humanarum agere curam“ quod et Petronius usurpat. vid. et 5, 10, 89. Volebat sane Gebhardus acquiesci in illa Codd. scriptura „deos ac — curam negarent“ sed hoc jejunum nec pro consilio Quintiliani. *Habere et agere* saepissime confundi a librariis docent Burm. ad Vellej. 2, 31, 1. 109, 2. Drakenb. ad Liv. 30, 45, 2. cf. nostr. 10, 3, 5.

deferente. Sic Turic. (nisi quod *differente*, a sec. manu *defferente*, quo acc. Voss. 1. 3. dantes *fferente*) Camp. cum Vall. Steph. Obr. Gesn. Bip. Reliqui *offerente*.

4. *defert alioqui agere*. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. Reliqui omittunt *alioqui*, inter quos Vall. memorat Badius.

philosophi — negarent. cf. Plin. II. N. 2, 7. qui ipse est Epicurens.

4. *alioqui — liberat*. Praeter id, quod modeste agere videtur, etiam onere liberat cognoscit. Neque enim ad deferentis modestiam per-

tinet, quod liberat onere pronunciandi judicem, qualis est sententia apud eos, qui malunt conjunctivum *liberet*. cf. not crit. Haec de jusjurandum deferente hausisse ex Aristot. Rhet. 1, 15, 31 videtur Victorio p. 268. ἐτι οὐδὲν δεῖ αὐτῶν

ciat, et eum, cujus cognitio est, onere liberat, qui profecto alieno jurejurando stari, quam suo, mavult. Quo difficilior *recusatio* est, nisi forte res est ea, quam credibile sit notam ipsi non esse. Quae excusatio si deerit, hoc unum relinquetur, ut invidiam sibi quaeri ab adversario dicat, atque id agi, ut in causa, in qua vincere non possit, quaeri possit. Itaque hominem quidem malum occupaturum hanc conditionem fuisse, se autem probare malle, quae affirmet, quam dubium cuiquam relinquere, an pejerarit.

liberat. Sic Guelf. Camp. cum Voss. 1. 3. Alm. hoc ipsum volente Turic. sed per errorem dante *laborat.* Reliqui *liberet.*

stari. Turic. *stare* cum Alm. aliisque et edd. ante Basil. praeter Camp. Sunt tamen et Codd. qui nostram dent, et est exigua differentia ad literas (cf. 4, 2, 115. item 5, 7, 37), ad sensum satis magna.

mavult. Sic Guelf. Camp. et edd. ante Gryph. cum Goth. Reliqui *malit.* Turic. *mavolit.* Alm. *mavelit* in quibus nostrum ipsum latere censeo. Neque enim locus conjunctivo.

5. *hoc unum.* Turic. omittit *hoc* cum Alm. Non quidem ineleganter. *probare malle.* Turic. *probarē alie.* et sic Alm. nisi quod abest apex in *e.* Recepta ipsa est in istis.

an pejerarit. Turic. inserit *se* cum Alm. neque tamen Locat. et Ald. ut refert Buem. Mirum pronomen, et dicas habere aliquid Francogallici coloris: *se parjurer*, quod tamen vix cadit in horum Codd. vetustatem. Suspicio *se* natum ex *ne* in *anne.* Sic addes hunc locum Bentlejanis ad Horat. Carm. 1, 12, 35.

ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῶν sententia pronunciarunt, id
γὰρ οἴονται κρίνεσθαι. Ad alioqui ipsorum jurejurando iuratur.
cf. 4 Prooem. 6.

alieno — quam suo. Jurati 5. *dubium — an.* cf. 1, 5,
enim in consilium mittuntur 46. 9, 2, 107. 9, 3, 65.
judices, et quidquid de sua 93.

Sed nobis adolescentibus seniores in agendo facti praecipere solebant, *ne unquam iusjurandum deferremus*: sicut neque optio iudicis adversario esset permittenda; nec ex advocatis partis adversae iudex eligendus. nam, si dicere contraria turpe advocato videretur, certe turpius habendum, facere, quod noceat.

577 VII. Maximus tamen patronis circa *testimonia* sūdor est. Ea dicuntur aut per *tabulas*, aut *a praesentibus*. Simplicior *contra tabulas* pugna. Nam et minus obstitisse videtur pudor inter paucos signatores, et pro diffidentia premitur absentia. Si reprehensionem non capit ipsa persona, infamare signa-

1. *aut a praesentibus*. Turic. *aut praes.* cum Alm. sed a sec. manu ille *a. pr. testibus*. Camp. *a. a pr. testibus* cum Bodl. Ambr. Ald. *testibus* natum profecto ex postremis prioris vocabuli literis.

6. *seniores facti in agendo*. qui ergo pravitatem litigatorum experimento, per longum iudiciorum usum, cognovissent; neque tam bene de genere humano sperarent et sentirent, quam solent juniores et malos experti pauciores.

ex advocatis. Hic quidem de patrono et caudico ne cogita (ut alias saepe apud nostrum cf. 4, 1, 7. item mox hac ipsa §); intelliguntur quos Alconius in Divinationem p. 20 ait aut jus suggestisse litigantibus amicis aut

suam modo praesentiam in iudiciis commodasse. Seneca pater p. 301 Bip. *patrono* opponit *advocatum* hac profecto potestate.

1. *testimonia*. Ablegat Philander ad Arili. 1, 15, 15 — 19. Cic. Partit. c. 14. Valer. Max. 8, 5. (Poterat adijcere Cornut. ad Herenn. 2, 7. de Inv. 2, 16.) Almelovenius ad Dig. 22, 5.

inter paucos signatores, quam in frequentia iudicii.

ipsa personu. Si dignitas et conditio tellis est talis, ut ea

2 tores licet. Tacita praeterea quaedam cogitatio refragatur his omnibus, quod nemo *per tabulas* dat testimonium, nisi sua voluntate: quo ipso non esse amicum ei se, contra quem dicit, fatetur. Neque tamen protinus cessarit orator, quo minus et amicus pro amico, et inimicus contra inimicum possit verum (si integra sit ei fides) dicere. Sed late locus

quaedam cogitatio. Sic Turic. a pr. manu (a sec. enim *quadam cogitatione*) cum Alm. (cf. 5, 6, 2 not. 4) Sed Jenf. (tac. Gesu.) *quadam significatio.* Loc. *quaedam significatio* cum edd. ante Badium, qui dat *quadam significatio* obtemperantibus reliquis. Apparet ablativum male scribi qui tamen in Codd. videtur esse plerisque. Etiam Camp. habet *significatio* sed omittit *quadam*. Sed et in mutanda voce duorum Codd. auctoritatem solam recte videor secutus. Unde enim hoc nisi in vetustissimo libro inventum? Et est longe convenientius altero. *significatio* debebat esse ipsorum per tabulas testium. At satius erat designare, quid in iudicium animis fieret per omne hoc negotium, quam quid testes illi taciti h. e. inviti significarent (quae ne significatio quidem potest dici). *His omnibus* (qui testimonia faciunt per tabulas) *refragatur tacita* (non quidem *ipsorum significatio*, sed iudicium, patronorum, omnium praesentium) *cogitatio*, quod nemo — dat. Haec enim est ista cogitatio. Neque pro vulgata potest urgeri *fatetur* in sine sententiae. Non enim quodcumque aliquis *fatetur*, id etiam *tacite significat*. *Cogitatio* autem illa *tacita* appellatur, quia in uniuscujusque animo sponte nata ostenditur. cf. 6, 1, 45.

ipsa, nullis praeterea adminiculis subnixā, omnem excludat reprehensionem. Aliud est ipsa persona quam si dixisset *ipsius persona*.

2. *Tacita* — *cogitatio*. vid. not. crit.

cesserit — *quo minus*. Et usus verbi *cedendi* qui hic est

quodammodo transitivus pro *concedendo*, et structura τῶν *quo minus*, ubi nulla praecessit prohibitionis significatio, debet attendi. Hujus simile quid habes apud Sallust. Bell. Cat. p. Telleri 44 „Hanc ego „causam — quo minus novum „consilium capiamus, in pri- „mis magnam puto.

uterque tractatur. Cum praesentibus vero 5
ingens dimicatio est, ideoque velut duplici
contra eos, proque iis acie confligitur, *actio-*
num, et interrogationum. In *actionibus* pri-
mum generaliter *pro testibus*, atque *in testes*
dici solet. Est hic communis locus, cum 4
pars altera nullam firmiorem probationem
esse contendit, quam quae sit hominum
scientia nixa; altera, ad detrahendam illis
fidem, omnia, per quae fieri soleant falsa
testimonia, enumerat. Sequens ratio est, 5
cum specialiter quidem, sed tamen multos
378 pariter invadere patroni solent. Nam et
gentium simul univrsarum elevata testimo-
nia ab oratoribus scimus, et tota genera testi-
moniorum: ut *de auditionibus*; non enim

3. *proque iis.* Sic Goth. (tac. Gesu.) item Turic. quanquam
pro quae is. Reliqui *p. his.* Concinnitati hoc concessi.
cf. 4, 5, 20. 5, 10, 20.

4. *scientia.* Sic Turic. Camp. et Codd. ut quidem viden-
tur omnes, cum Jenu. (tac. Gesu.) det *sententia* cum edd. ante
Ald. pro quo nostrum conjecit Regius, nisi forte, id
quod imputat ei Badius, dissimulavit auctoritatem exempli
Vallensis.

3. *actionum — interroga-*
tionum. vide § 8 ubi pro
actione etiam *oratio perpetua.*
Latius quam *interrogatio*, quae
testium est solorum, patet
altercatio. cf. 2, 4, 23.

4. *locus communis.* cf. 5,
1, 3.

5. *specialiter.* cf. modo § 4
generaliter.

gentium — univrsarum.
Cic. pro Flacco c. 4. Graeco-
rum omnium c. 27. Asiatico-
rum. pro Fontejo c. 9 extr.
19. Gallorum.

de auditionibus. Cum ali-
quis testatur se certos sermo-
nes audisse.

iplos esse testes, sed injuratorum afferre voces: ut in causis repetundarum, qui se reo numerasse pecunias jurant, litigatorum, non 6 testium, habendos loco. Interim adversus singulos dirigitur actio: quod insectationis genus et permixtum defensioni legimus in orationibus plurimis, et separatim editum, sicut in *Vatinium testem*. Totum igitur excutiamus locum, quando universam institutio- 7 nem aggressi sumus. Sufficiebant alioqui libri duo a Domitio Afro in hanc rem compositi, quem adolescentulus senem colui: ut non lecta mihi tantum ea, sed pleraque ex ipso sint cognita. Is verissime praecepit, primum esse in hac parte officium oratoris, ut

5. *injuratorum*. Camp. cum edd. ante Ald. *injuriatorum*. Habent probam scripturam Turic. Guelf. quam suntam e Valensi pro sua emendatione vendidisse Regium criminatur Badius. Goth. *injuriatorum*.

qui se — jurant. Ejusmodi testis apud Cic. pro Flacco Falcius c. 36 extr. ad fin. 37. sed hic ne juratus quidem testabatur, verum per epistolam.

6. in *Vatinium testem*. „Qui „P. Sextium a Cicerone defen- „sum testimonio suo oppugna- „verat, quem per eam occa- „sionem vehementer a se exa- „gitatum ipse memorat ad „Lentulum 1, 9.“ (item ad Qu. fratr. 2, 4.) „Sed extat „ipsa quoque oratio.“ Gesne- rus.

7. a Domitio Afro. cf. 1, 5, 24 not. ex. Celeberrimus huius aetatis rhetor qui, cum sub Tiberio inclaruisset A. U. C. 779. C. Calvisio Sabino, Cn. Cornelio Lentulo Gaetulo Coss., mortuus est sub Nerone A. U. C. 812 C. Vipsanio, C. Fontejo Capitone Coss. Praeter nostri loca plurima de hoc sunt consulendi Plin. Epist. 2, 14, 10. 8, 18, 5. Tacit. Annal. 4, 52, 66. 14, 19. Scriptor Dialogi de Oratt. c. 13. 15. Dio Callius p. Reim. 922. 23. 24. 972.

totam causam familiariter norit: quod sine dubio ad omnia pertinet. Id quomodo con-8 tingat, explicabimus, cum ad destinatum huic parti locum venerimus. Ea res suggeret materiam interrogationi, et veluti tela ad manum sumministrabit: eadem docebit, ad quæ judicis animus actione sit præparandus. Debet enim vel fieri, vel detrahi testibus fides oratione perpetua: quia sic 379 quisque dictis movetur, ut est ad credendum vel non credendum ante formatus. Et, quo-9 niam duo genera sunt testium, aut *voluntariorum*, aut *eorum, quibus judex in judiciis publicis lege denunciare solet*; quorum altero

8. *pertinet. Id quom.* Turic. Camp. *p. et q.* cum Aldo. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et rell. edd. ante Bad. omittunt *id*, quod de conjectura inferuit Regius. In veterum et latet *Id.* cf. 6, 3, 81. Ondend. Suet. Oth. 3.

sumministrabit. Sic Goth. (tac. Gesu.) Guelf. *administret* reliqui *subministrabit.* cf. 4, 4, 4.

9. *quibus — solet.* Sic Camp. nisi quod omittit in. Guelf. Goth. Bern. Jenf. Leid. Burm. *denunciari.* Turic. *q. judiciis publicis legem nuntiatur et.* Alm. *q. in judiciis publicis lege denunciatur* cum Obr. Reliqui mei nostram dant nisi quod ante Ald. fere omittunt *in*, plerique autem transponunt *publ. jud.* quod ego secundum vetustissimos auctores dedi, eo quoque ut appareret omittendi *in* occasio. Obrechtii ratio blanditur et bono nititur auctore, cui tamen cum hic non examussum respondeat Turic. (cf. § 2.) malui cum plurimis stare, hoc præsertim et Alm. dantibus *et in quo latere puto solet.* cf. § 15 ubi est *denunciatur.*

familiariter norit. Eadem locutio 6, 4, 8 unde minus fidas conjecturae nostrae ad 2, 7, 3.

ad omnia opponitur hoc ei quod modo in hac parte.

8. *destinatum — locum.* l. 12. c. 8.

movetur. vid. q. 5, 14.

9. *lege denunciare.* Denunciat testimonium judex ea lege, qua in singulis judiciis

pars utraque utitur, alterum accusatoribus tantum concessum est: separemus officium
 10 dantis testes, et refellentis. Qui *voluntarium* producit, scire, quid is dicturus sit, potest: ideoque faciliorem videtur in rogando habere rationem. Sed haec quoque pars acumen ac vigilantiam poscit: providendumque, ne *timidus*, ne *inconstans*, ne
 11 *imprudens testis* sit. turbantur enim, et a patronis diversae partis induuntur in laqueum,

pars utraque. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. Obr. Reliqui *u. p.* *accusatoribus.* Jenf. (tac. Gefn.) *excusatoribus* cum edd. ante Ald. corrigente Regio.

10. *volunt. producit.* Turic. inserit *cum* quod Alm. antevertit τῷ *vol.* (cf. § 2). Si modo pro *testes dantis* fuisset *testem d.* interpreter *cum, eum.* *ac vigil.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Ald. Reliqui *et v.*

11. *induuntur.* Turic. *indicuntur* a sec. manu *inducuntur*, et sic mei quidem et scripti et excusi (de Goth. Jenf. tac. Gefn.) ante Obr. omnes. Gebhardus e Cod. Palatino produxit *inducuntur* quod et ipse et ad Senec. Hercul. furentem v. 1512. Gronovius mutare suadet in *induuntur*. Hoc vel in Turic. prima manu latet. cf. 3, 8, 50. item Drakenborch. ad Liv. 30, 13, 12. *in laqueum.* Turic. *in latus* cum Pal. quod

publicis fortitur praetor.
 cf. 3, 10, 1.

alterum — concessum est.
 Apposite Turnebus, cujus nomine quis hic quidem lateat ignoro, profert locum Plinii Epistol. 6, 5. quo debebat adjicere 5, 20. ubi in causa repetundarum, i. e. in judicio publico, pro Vareno reo dicitur impetratum („res nec lege

„comprehensa, nec satis usitata, justia tamen“) ut ei defensionis causa evocare testes liceret, quod mox sequenti senatu, cum de rebus aliis referretur, sera et intempestiva oratione improbavit Licinius Nepos. Vide et Ascon. Pcd. in Orat. Cic. in Verr. de Praetura Urb. p. 78 ubi docet nullos fuisse defensoris testes, neque esse potuisse.

et plus deprehensi nocent, quam firmi et
 380 interriti profuissent. Multum igitur domi
 ante versandi; variis percontationibus, qua-
 les haberi ab adversario possint, explo-
 randi sunt. Sic sit, ut aut constent sibi, aut,
 si quid titubaverint, opportuna rursus ejus,
 a quo producti sunt, interrogatione velut in
 gradum reponantur. In his quoque adhuc, 12
 qui constiterint sibi, vitandae sunt insidiae.
 nam frequenter subjici ab adversario solent,
 et, omnia profutura polliciti, diversa re-
 spondent, et auctoritatem habent non ar-
 guentium illa, sed consentientium. Explo- 13
 randum igitur, quas causas laedendi adver-
 sarium afferant: nec id sat est, inimicos

frustra tuetur Gebhardus. Ex Alm. assertur *in catus*, per
 errorem sane conferentis. *et plus.* Turic. *sed et p.*
 cum Goth. Voss. 2. et plerisque meis ante Stoer. Guelf. *sed p.*
 cum Voss. 3. Basil. Per errorem alieno loco ponendae vocis
 quae mox suo deest Camp. *domi sed et p.*

deprehensi. Turic. *deprensi.* Jenf (tac. Geln.) *deprehendi*,
 quod correxit Regius. Sed reliqui dant bonam scripturam.

versandi; variis. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth.
 Voss. 1. 3. Jenf. (tac. Geln.). Reliqui inferunt *ac Ald. et.*

hab. — possint. Sic Turic. Camp. et correctione ab antiqua
 manu facta Jenf. Reliqui *h. — possunt.*

titubaverint. Camp. *turbaverint.* solus, non contemnenda,
 nisi melior assit, scriptura.

12. *qui — inf.* Turic. *qui constiterunt* (quod placet) *sibi*
vit. insidiae. et sic, praeter indicativum, Guelf. Voss. 3. edd.
 ante Bad. Sed Camp. *q. c. sunt v. i.* quod in Jenf. invexit
 manus antiqua, cum Vall. Paulo aliter Goth. Voss. 2. *q. c. v.*
sunt inf.

11. *si quid titubaverint.* ipso in testibus vocabulo uten-
 C mmodum ad partes vocant tem.
 Cic. pro Flacco c. 10. hoc

fuisse, sed an desierint, an per hoc ipsum reconciliari velint, ne corrupti sint, ne poenitentia propositum mutaverint. quod cum in iis quoque, qui ea, quae dicturi videntur, re vera sciunt, necessarium est praecavere; tum multo magis in iis, qui se

13. *tum multo.* Turic. Guelf. Cämp. omittunt *tum*. Male.

13. *ne — ne.* Usus conjunctionis huius post *explorandum* mirus potest videri. Gesnerus pro *an* illud dici putans ablegat nos ad ea, quae dixerit ad 1, 5, 58. Quae ut parum firma videntur, ita ne hic quidem *ne* dubitandi vel interrogandi potestate usurpatum ducam. Locus, quo utitur, Plinii Epist. 10, 119. „haereo ne cuiusquam — haec beatur ratio,“ aliam quoque patitur interpretationem. Equidem prohibendi vim etiam hic agnoscam, e verbo *explorandi* comprehensam profecto significationem eliciens, *videndi, cavendi*, quod ipsum mox ponitur *praecavere*. Nec alia est ratio locorum, quibus nititur in Indice scriptorum Rusticorum Gesnerus, praeterquam quod ea sunt pleraque horridioris aetatis. cf. 4, 3, 14. Tale loquendi schema ubi, quod proprie verbo alicui non inest, cum tamen cognatum sit solitae significationi, ipsi per structuram tribuitur, plus semel in utriusque linguae

scriptoribus inveniri, docent quos testes producit Brunckius ad Soph. Electr. v. 435. $\mu\eta$ quoque Graecorum saepissime in talibus habet levem quandam dubitationis colorem.

re vera. In hac scriptura, etsi constans est omnium librorum, non equidem acquiesco. Malim abesse *re*; sic *vera* erit accusativus, quod quanto praestet vulgato quivis admittit sentiat. *Res* ut saepe oblitteratum vidimus ad 3, 11, 1 ita abundare solet vitiose allitum vid. Drakeub. et Gron. ad Liv. 26, 31, 4. Hic vel casus poterat aspergere ex voce *videntur* extrema, vel prava librarii sedulitas infercire, quale est quod Sueton. Caes. c. 9. bonae notae codex; Vindobonensis pr., pro „De „hac significare videtur et „Cicero“ dat. „De hac re“ cet. ubi librarius, oblitus respici ad „conjunctionem,“ de suo aliquid addidit.

qui se — pollicentur. Vereor ut recte hoc loco Rollinus defendat Quintilianum a crimine

dicturos, quae falsa sunt, pollicentur. Nam ¹⁴
 et frequentior eorum poenitentia est, et pro-
 missum suspectius; et, si perseveraverint,
 responsio facilior. Eorum vero, quibus ¹⁵
 denunciatur, pars testium est, quae reum
laedere velit, pars, quae *nolet*; idque interim
scit accusator, interim *nescit*. Singamus in
 praesentia *scire*. in utroque tamen genere
 summis artibus interrogantis opus est. Nam, ¹⁶
 58¹ si habet testem *cupidum laedendi*, cavere de-
 bet hoc ipsum, ne cupiditas ejus appareat;
 nec statim de eo, quod in iudicium venit,
 rogare, sed aliquo circuitu ad id pervenire,

14. *responsio*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Steph. et
 Basil. margine. Reliqui *reprehensio*. cf. 3, 5, 15. 5, 13, 38.

15. *tamen*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Ioann.
 Alm. Voss. 1. 2. 3. et aliquot edd. Reliqui *mei enim*.

16. *aliquo* — *ad id*. Turic. Camp. *ab eo circuitu quodam*
ad id. cum Alm. non quidem inconsulto ut apparet; quo tamen
 sensu, non dicam.

toleratae, imo laudatae, impro-
 bitatis et fraudis; quod et Ba-
 dius agnoscit in nota. Quanquam
 cf. § 32 quo Rollius ablegat.
 In omni, quam patrono suadet,
 testium tractatione § 26 pro-
 hitatis non multa vestigia.
 cf. nos in Epistola operi prac-
 missa.

14. *responsio* i. e. confutatio,
 quae sit ab alterius partis
 patrono. vid. si tanti not. crit.
 item cf. 11, 1, 13. Illud le-
 vius quod modo pro *perseve-*
raverint Turic. dat *perseve-*
rarint, sed verum credo.

15. *Eorum* — *pars testium*.
 Malim sane postremas voces
 transpositas. Contorta enim
 est et affectata oratio in hoc
 ordine. cf. 4, 2, 112. Transpo-
 sitionis exemplum vid. 4, 2,
 28 not. crit. 6. Libri quidem
 consentiunt.

in utroque — *genere*: sive
 testis vult reum laedere, sive
 non vult. Ad alteram enim
 divisionem, scientis nescientis
 accusatoris hoc non per-
 tinet. cf. § 20.

ut illi, quod maxime dicere voluit, videatur expressum; nec nimium instare interrogationi, ne ad omnia respondendo testis fidem suam minuat; sed in tantum evocare eum, 17 quantum sumere ex uno satis sit. At in eo, qui verum *invitus* dicturus est, prima felicitas interrogantis est, extorquere, quod is noluerit. Hoc non alio modo fieri potest, quam longius interrogatione repetita. Respondebit enim, quae nocere causae non arbitrabitur: ex pluribus deinde, quae confessus erit, eo perducetur, ut, quod dicere 18 non vult, negare non possit. Nam, ut in oratione *sparsa* plerumque colligimus argu-

16. 17. *sit. At in eo. Turic. sita idoneo.* cum Alm. cf. § 10. 25. *interr. est extorq.* Turic. omittit est cum Alm. et Voss. 3. Fortasse nec male.

Hoc non alio. Turic. *haec ratio.* Alm. *hoc ratio.* cf. § 16. 17. Nihil est quod eruit inde Burm. *hoc raro alio.* Ratio ortum ex *non alio*, quod observatum in tempore magnam fortasse lucem inferat desperato alicubi loco.

18. *sparsa.* Turic. *far prosa* (a *sec. manu vel fabulosa*, priore vocabulo a librario haud dubie adjecto) Guelf. *prosa* cum Voss. 1. 3. Sed Goth. *perosa* cum Vall. *plura* est in Camp. Ceteri vulgatam dant quam nonnisi *invitus* servavi, cum conferentium silentio in reliquis MSS. nequaquam sit fidendum. Ne Alm. quidem memoratur, e quo discere libeat, quid sit illud monstrari in Turic. *far*. Nimius alioqui consensus est librorum *prosa* dantium, quin commovearis. Mihi quidem in mentem venit *prosam orationem* hic quidem non *versibus* oppositam interpretari, verum *scissae, interpellatae* h. e. alterationi vel interrogationi. cf. not. ex. ad § 3. *Sparsa* ut nunc est ad *argumentu* debet trahi, parum sane commoda sententia,

17. *prima felicitas.* vid. 1, 1. 8 collata mox § 19.

18. *sparsa* — *argumenta.* cf. not. crit.

menta, quae per se nihil reum aggravare videantur, congregatione deinde eorum factum convincimus: ita hujusmodi testis multa de *anteactis*, multa de *infecutis*, *loco*, *tempore*, *persona*, ceteris est interrogandus, ut in aliquod responsum incidat, post quod illi vel fateri, quae volumus, necesse sit, vel iis, quae jam dixerit, repugnare. Id si non¹⁹ contingit, reliquum erit, ut eum nolle dicere manifestum sit: protrahendusque, ut in aliquo, quod vel extra causam sit, deprehendatur: tenendus etiam diutius, ut, omnia ac plura, quam res desiderat, pro reo dicendo, suspectus judici fiat: quo non minus nocebit, quam si vera in reum dixisset. At, si (quod²⁰ secundo loco diximus) *nesciet* actor, quid propositi testis attulerit: paulatim, et (ut dicitur) pedetentim interrogando experietur⁵⁸² animum ejus, et ad id responsum, quod eliciendum erit, per gradus ducet. Sed,²¹ quia nonnunquam sunt hae quoque testium artes, ut primo ad voluntatem respondeant,

ubi malis Campani scripturam *plura*, quanquam et ipsam a correctore profectam. *ceteris*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Obr. Reliqui *ceterisque* ut et Turic. a sec. manu.

20. *nesciet*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. 1. et edd. ante Leid. nisi quod post Camp. ante Bad. sec. (exc. Aldo) per errorem dant *nesciret*. Goth. *nesciat* cum Obr. Reliqui *nescit*.

19. *protrahendusque*. Subest „me cogas.“ vide et mox rei militaris imago. cf. 6, § 26.
4, 17 „ut — adversarium 20. actor plane quod modo „trahas et ire quam longil- § 15 accusator cf. 4, 2, 6.

quo majore fide diversa postea dicant: est oratoris, suspectum testem, dum prodest, ²² dimittere. Patronorum in parte *expeditior*, in parte *difficilior* interrogatio est. *Difficilior* hoc, quod raro unquam possunt ante iudicium scire, quid testis dicturus sit; *expeditior*, quod, cum interrogandus est, ²³ sciunt, quid dixerit. Itaque quod in eo incertum est, cura et inquisitione opus est, quis reum premat? quas, et quibus ex causis inimicitias habeat? eaque in oratione praedicanda atque amolienda sunt, sive odio conflatos testes, sive invidia, sive gratia, sive

21. *oratoris*. Sic omnes mei praeter Ald. Bad. Gryph. qui receperunt Regii correctionem *accusatoris*.

23. *quod in eo — cura*. Hoc ordine Turie. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Sed Goth. (tac. Gesn.) inc. est *quod in eo cura*, perturbate. Regius de conjectura transposuit: *in eo quod incertum est, cura* et sic reliqui. Non attinebat proletariam formam pro exquisita obtrudere. *est, cura et inq.* sic mutabis, si me audias: *et cura et inq.*

21. *oratoris* h. e. perfecti in hoc genere artificis.

22. *Patronorum*. Intelliguntur defensores. A § 9 enim *accusatoris* in interrogando teste provinciam tractavit.

raro unquam. cf. 4, 1, 4.

23. *quod in eo — cura*. In eo non tam ad *testem* referes, quam interpretaberis: *in hoc negotio*. Totam locutionem intellige: quod attinet ad partem negotii incertam. Pro *est tamen* ante *cura* malim et.

Est enim insuavis iteratio mox *opus est*. cf. not. crit.

quis reum premat. Hoc, antequam in iudicium venerit patronus, et cura et inquisitione eruendum est; ut oratione perpetua, ante interrogationem, talibus testibus possit contra iri. Apparet, quam bene careamus Gesneriana mutatione: *qui reum premat* quas cet. Cogitabat Gesnerus de tempore, quo jam interrogatus fuerit testis; frustra ille. *a qua rea premebatur* Suet. Ner. 7.

pecunia, videri volumus. Et, si deficietur numero pars diversa, *paucitatem*; si abundabit, *conspirationem*; si humiles producet, *vilitatem*; si potentes, *gratiam* oportebit incessere. Plus tamen proderit causas, propter²⁴ quas reum laedant, exponere: quae sunt variae, et pro conditione cujusque litis aut litigatoris. Nam contra illa, quae supra
 383 diximus, simili ratione responderi locis communibus solet: quia et in paucis atque humilibus accusator *simplicitate* gloriari potest, quod neminem praeter eos, qui possint scire, quaesierit: et multos atque honestos commendare aliquanto est facilius. Verum interim²⁵ et singulos, ut exornare, ita destruere con-

deficietur. Turic. Camp. *deficiet.* cum Goth. Sed Voss. 1. 3. *deficit.* cf. 4 Prooem. extr. *vilitatem.* Guelf. Camp. *utilitatem* cum aliquot Codd. et edd. vulgari errore. cf. § 32. Sed Turic. recte.

24. *et in paucis.* Turic. Guelf. *ut i. p.* cum Goth. Voss. 1. 3. et edd. (quarum hic est et Tarv. cujus in meo exemplo satis multae plagulae exciderant a 4, 2, 6 ad 5, 7, 16.) ante Rusc. qui omittit *et in.* Ab Aldo inde obtinet *et* quod conjecerat Regius, sed est in Camp. si recte tacui. Equidem longe magis probem: *ut in p. — ita multos*, pro *et mult.* Praecedente *quaesierit* facillimus erat error.

possint. Sic Turic. a sec. manu (a pr. *possunt*) et Camp. Codd. Iere *possunt* quod a Stoerio inde est in edd. contra grammaticam. Jenf. *putent.* Tarv. *putant* cum edd. ante Ald. qui Regianam conjecturam recepit *quos putarit*, bonam saue; accedd. ante Stoer. *est fac.* Turic. Camp. *sit fac.* cf. ad 4, 5, 4. Possis intelligere potenciali modo.

24. *locis communibus.* cf. *et in paucis — et multos.* § 4. cf. not. crit.

tingit, aut recitatis in actione, aut nominatis testibus. Quod iis temporibus, quibus testis non post finitas actiones rogabatur,

25. *non post fin.* Sic Guelf. Goth. cum Alm. Voss. 3. Bern. Vall. ed. Ald. Recedit Turic. ab Alm. (cf. § 17. 5, 8, 1) dans haec: *non opus fin.* et a sec. manu *non ob fin.*, quorum hoc etiam in Camp. Priorem scripturam corruptam esse e nostra facile credo, inde autem corrigendo effictam alteram, sensu et ipsam carentem. Jenf. cum reliquis ante Ald. *non potest in fin.* Quod cum inveniret Regius, correxit

25. *aut recitatis — testibus.* In hoc loco certissime corrupto, nihil praesidii est in MSS. Ipsi nos expedire cogimur. Turnebus (quisquis tandem hic loquitur) et Gesnerus soli haerere se confessi sunt; quorum hic sibi non satis facit dum studet dirimere significationem *recitandi* et *nominandi*. Equidem *recitare testes* pro *recitando testimonia eorum* dici posse non credo, quo Gesneri redit interpretatio. Aliquid excidisse censeo. Levis fluctuatio est in libris quorum antiquissimi plerique ordinem dant, quem exhibui. Alii (et horum est Guelf. cum sat multis excusis neque spernendis iis) sic ordinant postrema duo vocabula: *testibus nominatis*. Apparet, in hoc ordine participium utrumque ad *testes* referri plane non posse. Quapropter post *actione* inferam *testationibus* (cf. § 33. 5, 13, 49.) quod optimum facit *χλιασμὸν* si sequimur ordinem Cod. Guelferbytani et tot edd., poterat autem facil-

lime omitti ab oculo aberrante. Aut *recitantur in actione* (i. e. oratione perpetua, ante interrogationem testium cf. § 23) *testationes*, aut *nominantur testes*. Si nihil hinc excidisset, quidni, quaeso, post *singulos* accusativum, pro istis ablativis *recitatis*, *nominatis testibus*, posuisset accusativos in iisdem vocabulis omisso *testium* nomine, quod sic non attinebat repeti? *Singulos* autem generibus testium opponit, quae locis communibus peti docuerat.

iis temporibus — rogabatur. Quae fuerint ea tempora, non quidem facile dictu. Ciceronis enim aetate ante actionem vel inter eam interrogari solitos esse testes, nullis vel ipsius orationum locis, vel aliorum scriptorum testimoniis, apparet. Hoc tamen manifestum, talem testium vel commendationem vel invidiam, ista iudiciorum conditione longe fuisse faciliorem, quippe cognitae iam interrogatione testibus et testationibus.

et facilius et frequentius fuit. Quid autem in quemque testium dicendum sit, sumi nisi ex ipsorum personis non potest. Reliquae²⁶ interrogandi sunt partes. Qua in re primum est, *nosse testem*. nam timidus terri, stultus decipi, iracundus concitari, ambitiosus inflari, longus protrahi potest: prudens vero et constans, vel tanquam inimicus et pervicax dimittendus statim, vel non interrogatione, sed brevi interlocutione patroni refutandus est; aut aliquo, si continget, urbane dicto refrigerandus; aut, si quid in ejus vitam dici poterit, infamia criminum destruendus.

hunc in modum: *nisi post fin.* Badius modo ponens pro *non dat modo post fin.* Mox emendando Regianam correctionem scripserunt *non nisi post fin.* quod inde a Bad. secund. est in meis omnibus. Audacissima profecto conjectura, qua plane contraria obtruditur sententia, nequaquam necessario, cum antiqua scriptura etiam longe magis sit consentanea. cf. de *nisi* 5, 9, 4. et *facil.* Turic. Camp. omittunt et cum Alm. ut f. Guelf. Voss. 3. cf. § 24 et in paucis.

26. *longus protrahi.* Turic. *longum p.* sed a sec. manu nostrum. Jenf. (tac. Gesn.) in *longum p.* cum edd. ante Ald. Hic nostras voces omittit cum Stoerio Chouet. Leid. Nostram scripturam dant reliqui Codd. ut et Vall.

tanquam. Turic. Camp. *quasi jam* cum Alm.

vel non. Turic. Camp. et non cum Alm. et Obr. male.

26. *Reliquae — partes.* In *defensore*; neque enim adhuc de oratione perpetua solum egerat, sed multa de interrogando expofuerat, verum in *accusatore*.

longus i. e. verbosus et a proposito aberrans. De *protrahendo* cf. § 19.

refrigerandus; in risum dandus. Locus huic illustrando egregie faciens est Velleji 2, 83 ubi Plancus Antonio et Cleopatrae saltans Glaucum dicitur *refrigeratus*, quod Ruhkenius nostri loci non immemor interpretatur „fride exceptus, ut saltationem

27 Probos quosdam et verecundos non aspere
 inceslere profuit. nam saepe, qui adversus
 insectantem pugnassent, modestia mitigantur.
 Omnis autem interrogatio *aut in causa* est,
aut extra causam. *In causa*, sicut accusatori
 praecepimus, patronus quoque altius, et unde
 nihil suspecti sit, repetita percontatione,
 priora sequentibus applicando, saepe eo per-
 28 torqueat. Ejus rei sine dubio neque disci-
 plina ulla in scholis, neque exercitatio tradi-
 tur: et naturali magis acumine, aut usu con-
 tingit haec virtus. Si quod tamen exemplum
 ad imitationem demonstrandum sit, solum
 est, quod *ex dialogis Socraticorum*, maxime-
 que *Platonis*, duci potest: in quibus adeo
 scitae sunt interrogationes, ut, cum pleris-
 que bene respondeatur, res tamen ad id,
 29 quod volunt efficere, perveniat. Illud for-
 tuna interim praestat, ut aliquid, quod inter
 se parum consentiat, a teste dicatur: interim
 (quod saepius evenit) ut testis testi diversa
 dicat. Acuta autem interrogatio ad hoc,

27. *aut in causa*. Turic. Guelf. Camp. a. ex c. cum Goth.
 Voss. 1. 5. Mox tamen omnes *In causa*.

28. *neque disc.* — *neque exerc.* Sic Turic. Reliqui fere
nec d. — *nec e.* cl. 4, 2, 111. 5, 8, 4.

„suam parum placere senti-
 „ret.“ Suet. vita Luc. „re-
 „frigerandi sui causa.“ Mox
 § 51 „interrogantis non leve
 „frigus est.“ i. e. interrogans
 magnopere refrigeratur.

27. *accusatori praecepimus*.
 cf. § 17. 18.

28. *bene respondeatur* i. e.
 recte, sine errore respondentis.

29. *Acuta interrogatio*. Ap-
 posite locum Ciceronis hic
 ponit Gesnerus, habentem lau-

quod casu fieri solet, etiam ratione perducet. *Extra causam* quoque multa, quae prosunt,³⁰ rogari solent, de vita testium aliorum, de
 385 sua quisque, si turpitude, si humilitas, si amicitia accusatoris, si inimicitiae cum reo, in quibus aut dicant aliquid, quod profit, aut in mendacio vel cupiditate laedendi deprehendantur. Sed in primis *interrogatio debet*³¹ *esse circumspecta*, quia multa contra patronos venuste testis saepe respondet, eique praecipue vulgo favetur; tum verbis quam maxime ex medio sumtis, ut, qui rogatur (is autem saepius imperitus), intelligat, aut ne intelligere se neget, quod interrogantis non leve frigus est. Illae vero pessimae artes,³² testem subornatum in subsellia adversarii mittere, ut inde excitatus plus noceat, vel

31. aut saep. imp. Sic Turic. Paulo aliter Camp. est aut. saep. imp. Obr. a. est s. i. Reliqui a. est s. et imp. ubi et alienum.

des talis acuminis: pro Flacco c. 10. „Illa laus oratoris, „quae vel in accusatore antea, „vel in patrono spectari solebat? Bene testem interroga- „vit: callide accessit: repre- „hendit: quo voluit, addu- „xit: convicit et elinguem „reddidit.“

30. multa — rogari solent. Praefiat multa accusativum accipere et subjectum facere testes, qui rogari soleant. Ita mox bene coit: de sua quisque. si turpitude — cum reo.

Abruptior forma, ubi subaudiatur: sit in teste. Philander Castilioneus ablegat ad Paulum Receptt. Sentent. 1. 5. tit. 15 de testibus qui „in testibus“ ait „et vitae qualitas spectari „debet et dignitas.“ Idem Paulus ibidem „testes — quos „— vitae humilitas insanave- „rit.“ p. Schulting. Jurispr. Antejust. 488.

31. verbis — ex medio sumtis. „Tantum de medio sumtis accedit honoris.“ Hor. ad Pis. 245.

dicendo contra reum, cum quo sederit; vel, cum adjuviffe testimonio videbitur, faciendo ex industria multa immodeste atque intemperanter, per quae non a se tantum dictis detrahat fidem, sed ceteris quoque, qui profuerant, auferat auctoritatem. quorum mentionem habui, non ut fierent, sed ut vitarentur. Saepe inter se collidi solent, inde testatio, hinc testes: locus utrinque: haec enim se pars jurejurando, illa consensu
 35 signantium tuetur. Saepe inter testes et argumenta quaesitum est. inde, scientiam in testibus et religionem; ingenia esse in argumentis dicitur: hinc, testem gratia, metu, pecunia, ira, odio, amicitia, ambitu fieri; argumenta ex natura duci: in his judicem 386

32. *auferat auctoritatem.* Turic. *a. vilitatem* cum Alm. et Palat. Gebh. Sed Guelf. *a. utilitatem* cum Voss. 1. Bodl. Joann. Obr. Tacuit Gesn. Goth. dantem *afferat auct.* Gebhardus, quem non cepit Burm., ex suo Cod. volebat scribi *afferat* (hoc quidem per conjecturam) *vilitatem*, etsi in ipsis ejus Crepundiis non minus quam apud Burm. expressum est: *aff. utilitatem*, sed manifesto operarum vitio. Hoc ipsum deinde conjecit Burm., scripturam elegantem profecto, et recepta meliorem. Jacet enim hoc *ταυτολόγως* dictum *detrahat fidem* — *auferat auctoritatem.* cf. § 23.

33. *fieri.* Camp. *ferri* et hoc manus antiqua corrigendo invexit in meum Jens. exemplum. Habet quod blandiatur, sed casurum si excusseris.

32. *auferat auctoritatem.* cf. not. crit.

35. *testatio.* Scriptum in tabulis testimonium. cf. § 25. item Salmas. Observ. ad Jus Atticum et Rom. c. 30. Re-

gius et post eum Pitheous ablegant nos ad Digest. 22, 5, 3 § 3. 4. ubi Hadriani est rescriptum, testes testimoniis h. e. testationibus praefereuntis.

sibi; in illis alii credere. Communia haec 34 pluribus causis, multumque jactata sunt, semper tamen jactabuntur. Aliquando utrinque sunt testes, et quaestio sequitur, ex ipsis, *Utri meliores viri?* ex causis, *Utri magis credibilia dixerint?* ex litigatoribus, *Utri gratia magis valuerint?* His adjicere si quis 35 volet ea, quae *divina testimonia* vocantur, ex *responsis, oraculis, ominibus*: duplicem sciat eorum esse tractatum, *generalem* alterum, in quo inter Stoicos et Epicuri sectam secutos pugna perpetua est, *Regaturne providentia mundus?* *specialem* alterum, contra partem divinationis, ut quaeque in quaestionem

34. *semper tamen jact.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 3. Bodl. Joann. Andr. Levi discrimine Goth. *semperque* t. j. cum Jersf. et edd. ante Gryph. Hic cum reliquis *semperque* j. Bern. Obr. *semper, tum j.* Alieno loco est *semper* in hac ratione. cf. 5, 5, 1.

35. *partem divinationis.* Turic. Guelf. Camp. *partis divinationem* cum Alm. Vall. Voff. 1. 2. 3. Bern. Jersf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Hic primus nostram recepit, conjecturam Regianam, quam mox Gryph. paulum immutavit *parteis divi-*

34. *Utri — valuerint.* Malis sane *uter — valuerit.* Sed nec libri variant, et pluralis sequioribus in hac forma usitatus. cf. 5, 10, 43.

35. *Regaturne — mundus.* cf. 3, 5, 6. Stoicos divinationem probare, notum. Copiosa hujus loci, sed nulla divinationis ratione habita, tractatio est apud Theonem Sophisten p. Camerar. 100 — 102. unde colligas, frequen-

ter et de industria agitari hoc solitum in rhetorum scholis.

contra partem divinationis. Cum non magis impugnandi quam defendendi hic praecepta expectentur et mox (§ 36.) ponatur utrumque et *confirmari et refelli*, apparet nullum locum esse τῆ *contra.* In vitis igitur libris omnibus legendum *circa.* cf. 4, 2, 19. not. crit.

36 cadit. Aliter enim *oraculorum*, aliter *aruspicum*, *augurum*, *conjectorum*, *mathematicorum* fides confirmari, aut refelli potest, cum sit rerum ipsarum ratio diversa. Circa ejusmodi quoque instrumenta firmanda, vel destruenda, multum habet operis oratio: si quae sint voces per vinum, somnum, dementiam emissae, vel excepta parvulorum iudicia, quos pars altera nihil fingere, altera nihil
37 judicare dictura est. Nec tantum praestari

nationis sequentibus reliquis, nisi quod ab Obr. inde minus affectate *partes d.* Fortasse nec opus erat Regii correctione et *partis divinatio* poterat intelligi *divinatio de parte aliqua*, ut *aruspicum de extis*, *augurum de avibus* cet. Goth. *silemus* et *Gesn.* et *ego*; neque tamen credo eum deferere omnium *Codd.* inter hos *Voss. 2.* sui scripturam.

36. *conject. mathem.* Sic *Turic. Guelf. Goth.* (tac. *Gesn.*) *Camp.* cum *Voss. 1.* Reliqui inserunt *et.*

ipsarum. Sic *Turic. Camp.* Reliqui *earum.*

quae sint. *Turic. Guelf. Camp. q. sunt* cum *Voss. 3.*

indiciu. *Turic. indicta* (a *sec. manu dicta*, quod ipsum dat *Obr.* non male profecto, et facili errore primae manus) cum *Alm.*

37. *praestari.* *Turic. Guelf. Goth. Jenf.* (tac. *Gesn.*) *praestare* cum *Alm. Voss. 1. Bern. edd. ante Ald.* Facilis emendatio et necessaria (cf. 5, 6, 4.) et jam habet *Camp.*

36. *conjectorum.* Recte *Caperonnerius* ablegat ad 5, 6, 50. *instrumenta.* cf. 5, 6, 2.

iudicia. cf. not. crit.

quos — *judicare.* Relativum non ad *parvulos* spectat solos, sed ad *ebrios* quoque, dormientes cet. *judicare*, etsi *lubrica* semper est hujus vocis scriptura (nam et hic aliquot libri *indicare*), optime videtur opponi *fingendo.* *Judicio*

enim opus est vel in recte referendo, quae videris et audieris.

37. *Nec tantum — desiderari solet.* Hoc genus cave referas ad proxima de divinatione; significatur omne hoc genus probandi, quod versatur in testibus producendis. *Potenter* autem utrique jauge et *praestando* et *desiderando.* Non solum producti testes va-

hoc genus potenter, sed etiam, ubi non est, desiderari solet: *Pecuniam dedisti: quis numeravit? ubi? unde? Venenum arguis: ubi 387 emi? a quo? quanti? per quem dedi? quo conscio?* Quae fere omnia pro Cluentio Cicero in crimine veneficii excutit. Haec *de inartificialibus*, quam brevissime potui.

VIII. Pars altera probationum, quae est tota *in arte*, constatque rebus ad faciendam fidem apposis, plerumque aut omnino negli-

potenter. Sic Turic. Guelf. cum Vallae Codice (cujus scriptura unde Burni. innotuerit ignoro, in Badii editione saltem non relata) Alm. (quanquam per compendium *potent'*) Voss. 5. A secunda quidem manu Turic. *poterit* et mox a Camp. inde editi omnes multique profecto Codd. *potest*. Nostrium quanto praestet, apparet eo maxime quod ad *praestari* longe melius solet intelligitur, quam *potest*, cujus verbi summus in hoc loco est languor.

inartif. quam. Turic. a sec. manu *inartif. probationibus q.* Camp. *artificialibus probationibus q.* Sed prima Turic. manus cum Alm. reliquisque omittunt *probationibus* quod per se quidem non displiceret. cf. 5 Prooem. 4.

1. *faciendam*. Camp. et Ald. *faciendum*, cum Goth. a pr. manu (tac. Gesn.) *fidem apposis*. Stoer. Chouet.

lere solent ad efficiendum quod intenditur, sed et, sicubi accusator nullos habuerit, desideratio eorum dexterrime refellit ejus criminationes. Noster etiam 12, 10, 72 „dicat — ad efficiendum quod intendit, *potenter*.“ Item Decl. Quintil. 274 (p. Bip. 114. Vol. 4.) „in comparatione legum illud *potentissime* dicamus, cum legem „magis esse servandam, quae

„Deorum gratia scripta sit, „quam quae hominum.“ Apparet *potenter* dici cum vi persuadendi.

pro Cluentio — excutit. Huc maxime aut unice pertinet caput ejus orationis 60 extremum, ubi de veneno, quo perierit Balbutius; etsi ne ibi quidem omnia haec excutuntur. Nam in reliquo veneficiorum tractatu nihil tale.

gitur, aut levissime attingitur ab iis, qui argumenta, velut horrida et confragosa, vitantes, amoenioribus locis desident: neque aliter quam qui traduntur a poëtis gustu cujusdam apud Lotophagos graminis, et Sirenium cantu 381

Leid. *filem positis*, nescio cujus mutandi prurigine. cf. 2, 15, 3. 5. *quam qui*. Sic Turic. cum Alm. (cf. 5, 7, 25. § 2.) et expressit Obr. Elegantius profecto quam reliquorum q. ii q. *et Sirenium*. Omittunt haec Turic. Camp. cum Alm. sine sensu.

1. *apud Lotophagos graminis*. Nihil hic mutandum esse in omnium librorum silentio, fortiter asseverarim. Snadent enim VV. DD. reponere *germinis* pro *graminis*, lenissima sane mutatione, quaeque sexcenties locum habeat in MSS. Hoc ipsum autem pro arbore ejusve fructu dici, durum est profecto. Utrum Quintilianus, *gramen* usurpans de Lotophagorum cibo, in errore versatus sit, id quidem difficilius est ad dirimendum. Cum enim historiae naturalis periti fructum quo vescerentur Lotophagi apud Homerum, alligenter fere arbori, eamque diligenter secernant ab herba, quae apud eundem pabulo est equis, nullam adhuc certam in poëta quidem notam deprehendi, quae equorum hominumque cibum segregare cogeret. Sunt ibi et equi *λωπὸν ἐρεπτόμενοι* (Iliad. 2, 776) sunt et homines (Odyss. 9, 97.). Et recte Gesnerus ut *ἀρσίνων εἶδαρ* (Odyss. 9,

84) ad herbam vergere monet, ita *καρπὸν* (94) eandem excludere negat. De loto accurate agit Curtius Sprengel in Antiquitatibus botanicis §§ 62 — 95. Cui accedit I. H. Vossius ad Georg. 2, 84. Quorum ut optimis auctoribus firmata mihi videtur et omnibus numeris absoluta doctrina, a qua nec Schneiderus recedat in Lex. Gr. voce *λωπὸς*, ita, Homerum recte ceperint recentiores eo inter veteres, adhuc haereo. Gesnerus ad hunc locum, Dammius in Lexico Homericō Eustathium secutus (in hoc quidem loco; alibi enim alia de loto dat Eustathius, diversos profecto scriptores exprimens), Quintilianus ipse nihil praeter herbam agnoverunt in poëta, qui sane potuerunt destitui ab accurata naturae peritia. Cum loto herba ab Homero jungitur cyperum Iliad. 21, 351. Odyss. 4, 603. item Hymn. in Merc. 107. Hujus quidem species (Linnaeo *cyp-*

deliniti, voluptatem saluti praetulisse, dum laudis falsam imaginem persequuntur, ipsa, propter quam dicitur, victoria cedunt. Atqui cetera, quae continuo magis orationis tractu decurrunt, in auxilium atque ornamentum argumentorum comparantur, nervisque illis, quibus causa continetur, adjiciunt superinducti corporis speciem: ut, si forte quid factum *ira*, vel *metu*, vel *cupiditate* dicatur, latius, quae cujusque affectus natura sit,

persequuntur. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 2. edd. ante Gryph. accedentibus Gibl. Obr. *proseq.* Cod. Goth. Reliqui *sequuntur.*

2. *orn. argumentorum comp.* Turic. mediam vocem omit- tit. Solus quantum video (cf. § 1. item mox). Male.

superinducti. Turic. Guelf. *inductis super.* cum Voss. 1. 3. Sed Camp. *inducti super* cum Alm. et edd. ante Gryph. Auctorem scripturae nostrae veterem desidero; nec videtur abhor- rere a latinitate haec praepositionis anastrophe. Exemplo tamen destitutor; et tutior ceteris est transpositionum correctio cf. 4. 2, 128. Similis error in Turic. 4, 2, 92.

rus esculentus) a Sestinio V. C. in Epistolis e Sicilia et Turcia scriptis (T. 5. Epist. 3.) etiam hominum cibo inservire nar- ratur; quam cum a Saracenis ex Africa in Siciliam transla- tam censeat, ne ipsam quidem a loto Homericam plane alienam sibi videri coram mihi affir- mavit vir eruditissimus, qui et indicavit locum Herodoti, in hac disputatione fere neglectum l. 2. c. 92. ubi memorantur κρίνεα — τὰ Αἰγύπτιοι κα- λέουσι λωπύον. Si enim ma- xime alter ille hujus scriptoris locus (4, 177), id quod pe-

riti viderint, arborem de- signat; nihil tamen hic ejus- modi. Nec quisquam in lon- ginquarum regionum opibus memorandis summam Homeri expectet diligentiam. Quin rhamni loti Linnaeanae fru- ctum vere ederint Lotophagi, nequaquam dubito in tanto eorum consensu, qui recentiore tempore iter fecerunt per istas regiones, quibus accedit Mun- go Parens p. 99. editionis Lordinonsis anni 1799. 4.

2. *adjiciunt* — *speciem.* cf. Prooem. tot. op. 24. item 5. 12, 6. 18.

prosequamur. Iisdem *laudamus, incusamus, augemus, minuimus, describimus, deterremus, querimur, consolamur, hortamur.* Sed horum esse opera in rebus aut certis, aut de quibus tanquam certis loquimur, potest. Nec abnuerim esse aliquid in *delectatione*, multum vero in *commovendis affectibus*. sed haec ipsa plus valent, cum se didicisse iudex putat: quod consequi nisi argumentatione, aliaque omni fide rerum, non possumus.

4 Quorum priusquam partiamur species, indicandum reor, esse quaedam in omni probationum genere communia. Nam neque ulla quaestio est quae non sit aut *in re*, aut *in per-*

prosequamur. Alm. *sequamur*, solus (cf. modo et § 5.).

3. *omni.* Turic. omittit cum Alm. et Obr. Non male.

4. *partiamur.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Goth. Ceteri etiam Jenuf. (contra quam narrat Gesn.) *partior.* Convenientior huic loco pluralis habens gravitatem praecipientis, suamque rationem (quae mox est in istis: „indicandum reor“) a communi reliquorum rhetorum segregantis. cf. 6, 2, 30. De indicativo an conjunctivo post *priusquam* cf. 4, 1, 52.

reor esse. Turic. omittit *reor* cum Alm. Voss. 1. 3. At Guelf. pro *reor esse* dat *erit* cum Basil. marg. Omittunt *esse* Goth. (tac. Gesn.) Bad. Edd. ante Gryph. transponunt *esse reor*, unde impedita efficitur structura (cf. modo § 2.). Procedit quidem oratio sine *reor*; hoc tamen verum ceuseo.

neque ulla. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec u.* cf. 5, 7, 28 item mox hac §.

quaest. est quae. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Burm. Hic cum recentioribus omittit *est*.

Iisdem. scil. *ceteris istis* bene monente Capper. ne quis de *argumentis* cogitet.

describimus. cf. 3, 4, 3.
3. *aliaque — fide.* i. e. probationibus inartificialibus.

sona; neque esse argumentorum loci possunt, nisi in iis, quae *rebus* aut *personis* accidunt: eaque aut per se inspici solent, aut ad aliud⁵ referri; nec ulla confirmatio, nisi aut *ex consequentibus*, aut *ex repugnantibus*: et haec
 590 necesse est aut *ex praeterito tempore*, aut *ex conjuncto*, aut *ex sequenti* petere: nec ulla

neque esse. Sic Turic. Guelf. Camp. Ald. *non esse* dant edd. ante Ald. *nec* reliqui cf. modo hac §. it. mox § 5.

loci. Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 3. Bern. *loco*. Male.

5. *nec ulla confirmatio.* Turic. Camp. *neque u. confirmari* cum Alm. nisi quod ex hoc assertur *nec*. Malui hic cum reliquis omnibus *nec*, ob id quod sequitur *nec ulla res*, in quo nulla varietas. cf. modo § 4. item 5, 9, 7.

aut ex consequ. Sic Turic. Camp. cum Alm. Vall. Voss. 1. 3. Bern. Goth. (Voss. 2. siletur, ut et Britannici) edd. ante Ald. In Guelf. post *nisi* (prius § 4) ad *aut ex cons.* omittuntur omnia. Reliqui ex Regii conjectura *aut ex antecedentibus aut ex consequ. sequenti.* Turic. *consequentibus* cum Alm. Bern. *sequentibus.* Guelf. Voss. 1. *consequenti.* Camp.

petere. Turic. *per te*, a sec. manu *petat*; nec male, referendo ad *confirmatio*.

5. *aut ex consequentibus* — *repugnantibus.* Regius hoc loco inferendum putabat: *aut ex antecedentibus*, quod Quintilianus ponere debuerit ex Aristotelis ratione. Hic enim Analyt. prior. l. 1. c. 27. (p. Buhl. 251. 52.). Δεῖ δὲ αὖ τὰς προτάσεις περὶ ἑαστον οὕτως ἐλαμβάνειν ὑποτιθέμενον — ὅσα ἔπεται τῷ πράγματι, καὶ πάλιν οἷς τὸ πρᾶγμα ἀκολουθεῖ, καὶ ὅσα μὴ ἐνδέχεται αὐτῷ ὑπάρχειν. Noster et ipse 6, 3, 66 dum recenset unde risus possit duci, jun-

git eodem modo *cons. antec. rep.* Sic et Cic. Top. c. 4. c. 12. extr. item De Orat. 2, 39 extr. ubi *praecurrentia* idem esse videntur quod hic *antecedentia*, quanquam additur *quasi*. Sed cum nostro loco faciunt alii duo in hoc Qu. opere 5, 10, 2. 5, 14, 1. 25. ubi nulla *antecedentium* mentio. Ac satis ostendit scriptor, comprehendere se ipsa *antecedentia* in *consequentibus* 5, 10, 76. quae ipsius quoque Regii suspicio fuit, et in hac erat acquiescendum.

res probari nisi ex alia potest: eaque sit oportet aut *major*, aut *par*, aut *minor*. *Argumenta* vero reperiuntur aut in *quaestionibus*, quae etiam separatae a complexu rerum personarumque spectari per se possint: aut in *ipsa causa*, cum invenitur aliquid in ea, non ex communi ratione ductum, sed ejus iudicii, de quo cognoscitur, proprium. *Probationum* praeterea omnium aliae sunt *necessariae*, aliae *credibiles*, aliae *non repugnantes*.

7 Et adhuc, omnium probationum quadruplex ratio est, ut vel, quia est aliquid, aliud non sit, ut, *Dies est, nox non est*: vel, quia est aliquid, et aliud sit; *Sol est super terram, dies est*: vel, quia aliquid non est, aliud sit,

ex alia. Turic. ex illa cum Alm. (cf. § 2. 5, 9, 4.)

6. *possint.* Turic. Camp. cum Goth. Læc. Ven. Rusc. *possunt.* Haud facile decernas. *ea non ex comm.* Guelf. omittit *non ex* cum Voss. 1. 3. Sed Bern. *non solum et mox comm.* De *non* omissio cf. 4, 2, 29. *alia cred.* Guelf. omittit hæc cum Voss. 1. 3.

7. *Et adhuc.* Sic Turic. Guelf. cum Voss. 1. 5. Ald. Reliqui omittunt *Et*. Lenior tamen eo sit oratio, referendo *adhuc* ad id quod praecesserat *praeterea*.

est aliquid aliud non. Sic Turic. Camp. Reliqui *al. est a. n.*

aliquid et aliud. Sic Turic. Guelf. cum edd. ante Burn. exc. Camp. qui hic multa turbat. Recentiores exc. Bip. male omittunt *et*.

fit Sol. Sic Turic. Camp. cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Basil. Reliqui inferunt *ut*, quorum Bad. Gryph. Stocr. Chonet. etiam magis praepostere *ut quia*.

aliquid non. Turic. Camp. cum Alm. Voss. 1. 5. Bern. *aliud non.*

fit Nox. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui inferunt *ut*. Omisi, ut supra.

6. *separatae — personarum.* 7. *Dies est.* Hoc exemplum
que. vid. 2, 1, 9. ii, 5, 10, frequentatur apud Sext. Emp.
 53. 2, 109. 3, 113 et passim.

Nox non est, dies est: vel, quia aliquid non est, nec aliud sit, Non est rationalis, nec homo est. His in universum praedictis partes subjiciam.

IX. Omnis igitur probatio artificialis constat aut *signis*, aut *argumentis*, aut *exemplis*.
 39¹ Nec ignoro plerisque videri *signa* partem argumentorum: quae mihi separandi ratio haec fuit prima, quod sunt paene ex illis inartificialibus: *cruenta enim vestis*, et *clamor*, et *livor*, et talia, sunt *instrumenta*, qualia *tabulae*, *rumores*, *testes*; nec inveniuntur ab oratore, sed ad eum cum ipsa causa deferuntur: altera, quod *signa*, sive indubitata sunt, non sunt argumenta; quia, ubi illa sunt, quaestio non est; argumento autem, nisi in re controversa, locus esse non potest: sive dubia, non sunt argumenta, sed

aliquid non. Guelf. *aliud non* cum Jensf. et edd. ante Bad. *sit Non est.* Turic. *f. Nox.* (a sec. manu *f. nox nec*) Alm. *f. ut nox est* (male excerptus profecto) Camp. *f. nec.* Omittunt plerumque ut Voss. 2. Bern. Jensf. et edd. ante Bad. Aliquot etiam hic ut *quia.* *rationalis.* Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 3. Bern. Jensf. et edd. ante Bad. Reliqui neutrum, quorum Vall. Goth. Camp. Vidov. marg. *rationabile.* cf. 2, 16, 16. Neutrum genus placere potest ut respondens Porphyriano λογικόν (cf. nos ad 2, 16, 12) et positum a nostra 5, 10, 57. Sed apud Graecum et Qu. *animal* additur, quod hic difficilins intelligitur.

2. *sive indub.* Turic. Camp. *si ind.* cum Alm.

sunt. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *sint.*

1. *plerisque.* Horum est *quae — separandi.* Cave Cicero, qui in *Topic. argumentis* subjicit *adjuncta* c. 4. *quae accipias femininam.*
adjunctis autem signa c. 12. *instrumenta.* cf. 5, 7, 36.

3 ipsa argumentis egent. Dividuntur autem in has primas duas species, quod eorum alia sunt, ut dixi, quae *necessaria* sunt, alia quae *non necessaria*. Priora illa sunt, quae aliter habere se non possunt, quae Graeci vocant τεκμήρια, ἄλυτα σημεῖα, quae mihi vix pertinere ad praecepta artis videntur: nam, ubi est

3. *necessaria* — quae mihi. Aliquid hic concessum est conjecturae Gesnerianae, in ceteris fere expressa Codd. optimorum scriptura. Turic. *nec. f. quaeque a. h. f. n. p. q. G. tecmeria* vocant alia similia q. m. Camp. plane sic usque ad *vocant*. deinceps: *quae sunt α αυτα σημεια q. m. Guelf. nec. priora illa sunt q. a. se habere n. p. q. graeci tecmeria v. quae sunt alita femina q. m. Goth. plane sic, nisi quod post nec. habet sunt*, et expressa dat Graeca ἄλυτα σημεῖα. Jenf. *nec. f. p. i. f. q. a. h. f. n. p. q. g. v. (lacuna) alia quae (lacuna) q. m. cum edd. ante Ald. nisi quod illae lacunarum locis ponunt: τεκμήρια, σημεῖα*. Haec eadem praeferre narratur Alm., sed pro *alia quae σημεῖα* cum Turic.: *alia similia*. Apparet ab antiquissimis (Turic. Camp. profecto et Alm.) abesse *priora illa sunt*, ab omnibus autem *alia quae non necessaria*, quae de conjectura inferere suasit Gesnerus; rectissime ille. Hujus est constitutio, in nota tantum proposita: *n. a. q. n. n. f. P. i. f. q. a. h. n. p. q. G. τ. v. quae sunt* (haec duo vocabula dant Guelf. Goth. Camp.) ἄ. σ. q. m. Hanc, lectore non monito, dedit Andres, repetiitque Blausius. Quid in ea et quare ego mutarim, facile apparebit. Potest displicere quod τεκμήρια *vocant*, ut est in antiquis, transponere malui, ad excusorum modum; item quod continuantur Graeca ista τεκμήρια, ἄλυτα σημεῖα sine copula interjecta. Sed integrum sensum quaesivi cum minima vestigiorum veterum desertione. Ab Aldo inde omnes dederunt Regianam conjecturam, ab ipso non sine dubitatione propositam: *nec f. quae Graeci vocant τεκμήρια: alia non necessaria, quae σημεῖα*. Priora illa sunt, quae aliter habere se non possunt, quae mihi. Quae autem est illa tanta, malum, Gibsoni oscitantia, nihil de suis Codd. mouentis! cf. not. ex. item not. crit. 5, 10, 64.

3. ut dixi. Modo (§ 2) *sive indubitata* — *sive dubia*.

signum insolubile, ibi ne lis quidem est.
 592 Id autem accidit, cum quid aut necesse est 4
 fieri, factumve esse; aut omnino non potest
 fieri, vel esse factum: quo in causis posito,
 non est lis facti. Hoc genus per omnia tem-5

signum insolubile. Turic. *f. al* (cf. 4, 5, 5. 5, 10, 9.)
inviolabile. (a pr. manu, a sec. *f. aliquod inviol.*) Alm. *f. at*
 (litera t prominere non narratur) *inviolabile.* Camp. *f. aliquod*
inviolabile. Bodl. *f. alias aliquod inviolabile.* Andr. *f. aliquid*
inviolabile. *Insolubile* contra praestantissimos libros tenendum
 est, ob ἀλυτον. Ne *aliquod* quidem inferi placet.

ne lis quidem. Turic. *necessitas quaedam* cum Alm. Camp.
 (Vett. edd. ut Jenf. Tarv. Ald. Basil. *nec l. q.* cf. 1, 5, 38).
 Merum errorem interpretor pro vulgata.

4. *aut omnino.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp.
 cum Alm. Obr. Reliqui inferunt *certe*, sine sensu.

quo — posito. Turic. *quo* (sed a sec. manu: *quod*) —
positum cum Alm. (cf. 5, 3, 5. item mox.)

non est lis facti. Turic. *n. e. aliis* (a sec. manu *alios*) *nisi f.*
 cum Alm. (cf. modo, item 15.) Camp. *n. e. l. nisi f.* cum
 Goth. Ald. Obr. Levi discrimine Guelf. *n. e. his* (ut et modo
 § 3) *nisi f.* Reliqui *lis n. e. nisi f.* De Pseudo-Turnebi et

insolubile. cf. 5, 10, 74.
sign. immutabile. Nostro vo-
 cabulo redditur Graecum ἀλυ-
 τον, quod est apud Aristote-
 lem ipsum Rhet. 1, 2, 18.
 item 2, 25, 14 et Analyt. pr.
 2, 29, 8 quo in utroque Rhe-
 toricorum loco ipse ablegat.
 Capperonmerius Maximum me-
 morat rhotorem, ejus opus
 extet in bibliotheca Parisina
 MS. περι ἀλύτων, δυσλύτων
 καὶ εὐλύτων. Aristoteles loco
 primum posito τεκμήριον ait
 esse σημεῖον ἀλυτον, ut ejus
 maxime doctrinam et hic se-

qui videatur Qu. Praeterea
 eodem *pariendi* (cf. § 5) uti-
 tur exemplo, quanquam paulo
 aliter ac noster, et magis ad
 nostri formam Cicero de In-
 vent. 1, 29 ad quem locum
 Marii Victorini (p. Pithoei
 161) annotationem, negantis
 hoc esse necessarium argumen-
 tum secundum Christianorum
 opinionem, probat Capperou-
 nerius.

4. *non est lis facti.* Non est
 status conjuncturalis causa.

pora perpendi solet. Nam et *coisse eam cum viro, quae peperit* (quod est praeteriti) et *fluctus esse, cum magna vis venti in mare incubuit* (quod conjuncti) et *eum mori, cujus cor est vulneratum* (quod futuri) necesse est. Nec fieri potest, ut *ibi messis sit, ubi satum non est*; ut *quis Romae sit, cum est Athenis*; ut *sit ferro vulneratus, qui sine cicatrice est*.
 6 Sed quaedam et retrorsum idem valent, ut, *vivere hominem, qui spirat*; et *spirare, qui vivit*: quaedam in contrarium non recurrunt. neque enim, *quia movetur, qui ingreditur*,
 7 *iccirco qui movetur ingreditur*. Quare potest

Gesneri conjectura contra libros omnes expunxi nisi. Repetit Gesn. errorem ex casu iterante *lis*. Equidem consulto hoc peccatum esse arbitror ab eo, qui, *aliis vel alius* (cf. 5, 10, 103 ubi idem in *lite* error) inveniens in vetusto libro, aliquid otiose hariolaretur. Nihil agit Capper. defendens *nisi*, et *facti* interpretans *facti illius prioris*, quod si probatum fuerit, id ipsum, de quo agetur, manifestum esse. Quis enim omitat *prioris* vpl *alterius*, qui hoc velit significare? cf. male insertum *nisi* 5, 7, 25.

5. *mess. sit*. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *f. m*.

6. *retrorsum*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. 1. Ald. Basil. Reliqui *retrorsus*. *neque en*. Sic scripsi ex analogia. Libri quidem mei omnes *nec e*. cf. 5 Provem. 3.

5, 10, 26. *iccirco — ingreditur*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Sed Guelf. *etiam ingreditur qui movetur* cum Voss. 1. 5. Ald. Bas. Paulo aliter Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *iccr. ingr. q. mov.* cum edd. reliquis ante Gryph. qui primus conjungit *iccr. et etiam* sic: *iccr. etiam ingr. q. mov.* cum reliquis. Alterutrum proferri debebat, et noster ordo elegantem habet *γὰρ μὲν*. In scriptura *iccirco* pro *idcirco* hic quidem auctores habeo MSS. nullos, editos solum a Jenf. ad Gryph. usque; sed sequer Cellarium et analogiam.

6. *retrorsum — valent*. cf. 5, 10, 49.

et coiffe cum viro, quae non peperit; et non esse ventus in mari, cum esset fluctus; neque utique cor ejus vulneratum esse, qui perit: ac similiter fatum fuisse potest, ubi non fuit messis; nec fuisse Romae, qui non fuit Athenis; nec fuisse ferro vulneratus, qui habet cicatricem. Alia sunt signa non ne-
cessaria, quae εἰκότα Graeci vocant: quae,

7. neque utique. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui nec ut. cf. 5, 8, 5. 5, 10, 81. cor ejus vuln. Turic. Camp. cum vuln. cum Alm. ex mero errore. perit. Camp. perit., solus; male, ni fallor. nec fuisse — Ath. Sic Turic. Camp. Alm. (nisi quod hi tres fuisset pro fuit) cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. (quanquam non ex iis non memoratur) et edd. ante Gryph. Hic omittit non cum Guelf. (et fortasse Voss. 1. 3. Bern.) Mox Stoer. et nec desiderat, cum reliquis ante Gesn. Non omissum cf. ad 4, 2, 29.

vulneratus. Sic Turic. Camp. Obr. Capper. Bip. cum Alm. Voss. 1. 3. Ald. Reliqui vulneratum, sine sensu.

8. εἰκότα. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. εἰκότα. Guelf. εἰκότα. Vall. et Colb. ἰχθυία, ἰχθυα. Alm. εἰκότα cum edd. ante Stoer. (exc. Basil.) quo acc. Roll. Levis discrepantia, α dantium au o, non videtur observata in Alm. Ipsa, quam cum recentioribus posui, vox, legitur 5, 10, 15. ubi fere in vetustis libris latinae litt. ut Turic. εἰκότα Camp. Goth. (tac. Gesn.) icota. Sed Guelf. expresse ibi εἰκότα. Quaerat sane aliquis, cur hic tantum in hoc vocabulo fuerit peccatum. Nihil tamen agunt qui defendunt εἰκότα, quod in rhetoribus Graecis nemo usquam legit.

7. cum esset fluctus. An: a. est f.?

8. εἰκότα. Cum haec sit probatissima scriptura, agnoscenda quidem est in Quintiliano Aristoteléae doctrinae quaedam incuria. Neque enim Aristoteles εἰκότος et σημείων unius generis facit species

Analyt. pr. 2, 29. Εἰκότος — καὶ σημείων οὐ ταυτὸν ἔστι. cf. Rhet. 1, 2, 15. 16. Nec profecto nihil habet difficultatis quod nosler mox in argumentorum tractatione (quam quidem hic se inchoare negat) ponit εἰκότα, 5, 10, 15. cum praesertim dicat in iis partem

etiamsi ad tollendam dubitationem sola non
 sufficiunt, tamen adjuncta ceteris, plurimum 393
 9 valent. *Signum* vocant (ut dixi) σημεῖον,
 quanquam id quidam *indicium*, quidam
vestigium nominaverunt, per quod alia res
 intelligitur, ut *per sanguinem caedes*. At,
 quia sanguis vel ex hostia respersisse vestem
 potest, vel e naribus profluxisse: non uti-
 que, qui vestem cruentam habuerit, homi-
 10 cidium fecerit. Sed, ut per se non sufficit,
 ita ceteris adjunctum, testimonii loco duci-
 tur, *si inimicus, si minatus ante, si eodem*

9. *adjuncta*. Turic. *adjuta* (sed a sec. manu nostrum) cum
 Goth. Voss. 2. 3. Bern. et aliquot edd. Appellat Gesn. § 11.
extrinsecus adjurantur. σημεῖον. Guelf. τεκμήριον.

Solus, nata, ut suspicor, varietate ex lacuna postmodum me-
 moriter expleta. quid. — *vesiig.* Omittit ind. quid.

Guelf. cum Voss. 2. 3. Goth. (tac. Gesn.) sed hic *quidem* pro
quidam. At *quia sang.* Turic. Guelf. ac f. cum Alin.

at f. Camp. cum Goth. Voss. 3. et edd. ante Bad. Unde asci-
 tum sit *quia*, necessarium profecto, non liquet. Damnum
 quidem sententiae resarciunt Turic. et Camp. ante non utique
 inferentes ac, soli; nec tantundem elegantiae in structura.

10. *adjunctum*. Turic. a pr. manu ad cum lacuna pro
junctum, a sec. nostrum. Goth. *adjutum* cum Voss. 2. et Vall.
 a sec. manu, cum prima dedisset nostrum, quod recte hic
 defendit Badius. ducitur. Ita Turic. Guelf. Camp. cum
 Bodl. Bal. Voss. 1. 3. et edd. Ald. Basil. ceterisque ante Leid.

maximam argumentationis con-
 sistere (§ 19. c. 10.). An cen-
 sebimus εἰκότι σημεῖα longe
 differre ab εἰκόσι sic, nullo
 additamento, dictis? Hoc
 nonnisi manifesto Graecorum
 rhetorum usu poterit declarari.
 Interim tenendum, scripturam

librorum hic non usquequa-
 que esse expeditam.

9. *ut dixi*. Locus, quo re-
 mittimur, nullus esse potest
 nisi § 3. Sed quid hoc est
 sententiae, hoc maxime loco
 interpolatae? De iis qui *indi-
 cium* nominarunt cf. 5, 10, 11.

loco fuit: quibus signum cum accessit, efficit, ut, quae suspecta erant, certa videantur. Alioqui sunt quaedam signa utrique¹¹ parti communia, ut *livores tumores* (nam videri possunt et *veneficii* et *cruditatis*), et *vulnus in pectore*, sua manu, et aliena perisse dicentibus, in quo est. Haec perinde firma habentur, atque extrinsecus adjuvantur. Eorum autem, quae *signa* sunt quidem, sed¹² *non necessaria*, genus Hermagoras putat, *non esse virginem Atalantam*, quia cum *juvenibus per silvas vagetur*. Quod si receperimus, vereor, ne omnia, quae ex facto ducuntur, signa faciamus. Eadem tamen ra-

accedunt Gibf. Obr. Roll. Capp. Bip. Reliqui dicitur quod bene revincit Gibf.

11. *in quo*. Ita Turic. Guelf. Camp. cum Codd. (praeter Voss. 2. qui siletur) omnibus et edd. ante Leidensem. Reliqui *in aequo*. Schrevelius unde arripuerit mutationem, per se quidem ingeniosam, hinc tamen alienam, ignoro. Nam Gronovium suaville vix credo. Fraudi fuit quod parenthesis neglexerunt, quam primus uncis demonstravi. In recentiorum constitutione deficit subjectum *ad perisse*, quod antiqua habet in relativo *in quo*.

perinde. Turic. 'proinde cum edd. ante Ald. quod correxit Regius. Nostrium dant Guelf. Goth. Camp.

11. *sua manu — in quo est*. men nec ipsum sit absurdum. „Dum dicunt eum, *in quo* cf. not. crit. „*est vulnus in pectore*, sua 12. *Atalantam*. Victorinus „*manu perisse*, et vicissim ad Arist. Rhet. lib. I. p. 56. „*aliena*.“ Malo enim absolutum (ed. Flor.) reprehendit Quintilianum, quod signum hoc „*accipere ablativum in dicentibus*, quam dativum referre ad praecedens ante parenthesis *communia*, quod ta- Hermagorae haec est ratio, a Quintiliano improbata.

15 tione, qua signa, tractantur. Nec mihi vi-
 dentur Areopagitae, cum damnaverunt pue-
 rum coturnicum oculos eruentem, aliud ju-
 dicasse, quam id signum esse perniciosissimae
 mentis, multisque malo futurae, si adole-
 vissiet. Unde Spurii Maelii, Marcique Man-
 lii popularitas, signum affectati regni est 394
 14 existimatum. Sed vereor, ne longe nimium
 nos ducat haec via. Nam, si est signum
 adulterae, lavari cum viris; erit et convi-
 vere cum adolescentibus, deinde etiam fami-

15. *Maelii*. Libri quidem *Melii* nisi quod Voss. 1. 3.
Emilii sed cf. 5, 7, 20. *Marcique*. Guelf. *M. Q.*
 Goth. (tac. Gesn.) *M. que*. Camp. *Q.* Jenf. (tac. Gesn.) *M.*
 cum edd. ante Ald. qui facit cum Goth. ut et Bad. Sed Tarv.
 cum Guelf. In genitivo non sum ausus unam literam ponere,
 non praecunte Turic. nec quoquam modo *Sp. dante*. cf. 4, 2,
 2. 5, 11, 39. *regni*. Turic. *regnum* cum Alm.
 (cf. § 4. 14.). Nihil nisi error proxima continuantis librarii,
 dum refert ad *existimatum*. vid. I. II. Voss. ad Virgil. Ecl. 8,
 74. Sic Turic. Alm. *heredis* pro *heres* 3, 6, 102. cf. 4, 2, 88.
 Item Turic. *justiorum* pro *justiora* 3, 7, 18. mox § 16 pro
majora minorum. Guelf. *m. minora*. Burm. pro *affectati* in hac
 ratione malit *affectationis*; frustra. cf. 5, 11, 12.

est exist. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et
 edd. ante Stoer. exc. Aldo *fuit ex*. Nec displicet.

15. *Areopagitae*. Historia
 mihi quidem aliunde non nota.
 Potuit puer ille coturnices
 alere ad ludum Graecis valde
 usurpatum ἀρτυροποιία de
 qua conferre Gesnerus jubet
 Pollucem, in onomastico 7,
 136. 9, 103.

existimatum. Nihil est quod
 Francius malit *existimata*. Sic
 enim veteres, respiciendo ad
 posireman vocem magis quam
 pro severa logica. cf. dicta ad
 2, 18, 1.

Maelii — *Manlii*. cf. 3, 7,
 20. it. 5, 15, 24.

14. *convivere*. In hac voce
 cf. 1, 6, 44. 7, 3, 31.

liariter alicujus amicitia uti: ut fortasse corpus vulsum, fractum incessum, vestem muliebrem, dixerit mollis et parum viri signa, si cui (cum signum id proprie sit, quod ex eo, de quo quaeritur, natum sub oculos venit), ut sanguis e caede, ita illa ex impudicitia, fluere videantur. Ea quoque¹⁵ quae, quia plerumque observata sunt, vulgo signa creduntur, ut prognostica,

— — *vento — rubet aurea Phoebe;*

Et,

— *cornix plena pluviam vocat improba voce;*

si causas ex qualitate coeli trahunt, sane ita appellentur. Nam, si vento rubet Luna,¹⁶

^{14.} *am. uti: ut. fort.* Turic. *am. aut fort.* cum Alm. cf. § 13. item hac §. Sed ille a sec. manu *aut. am. aut fort.* cum Camp. Sed Guelf. Goth. (tac. Gesu.) *am. uti fort.* cum Voss. 3. *am. vi aut fort.* Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Gryph. qui transposuit *aut. uti simil. ut fort.* Mox Stoer primus nostram, quae profecto vera; et quomodo in corruptis istis lateat, facile apparet. Jam Regius pro *aut* conjecit *ut.*

dixerit. Camp. *dixerim* cum Goth. Vall. Voss. 2. quod bene revincit Badius. vid. not. ex. Proposuerat jam Regius.

et parum. Turic. inserit *aut* cum Alm. (cf. modo hac ipsa § item mox eadem). Pro *et* Camp. *aut.*

e caede, ita. Turic. *caedis lita.* Alm. *caedis ita.* (cf. modo hac §. item 5, 10, 6.) Ante Stoer. fere *ex c.* Sed Camp. et Guelf. nobiscum faciunt. Omittunt praepositionem Voss. 1. 3.

^{15.} *appellentur.* Jenf. (tac. Gesu.) *appellantur* cum edd. ante Ald. Jam Regius correxit, cui addicere videntur Codd. omnes.

^{14.} *corpus vulsum.* vid. 2, 5, 12. Suet. Oth. 12.

dixerit. Hujus verbi subiectum est in pronomine *si* cui.

^{15.} *ita appellantur.* Non quidem *prognostica* appellantur, sed *signa.* Loca Virgiliana sunt e Georgicis 1, 451. 383. 422.

signum venti est rubor. Et si, ut idem poëta colligit, densatus et laxatus aër facit, ut sit inde *ille avium concentus*, idem sentiemus. Sunt autem signa etiam parva magnorum, ut vel haec ipsa cornix: nam, majora minorum esse, nemo miratur.

X. Nunc *de argumentis*. Hoc enim no-395 mine complectimur omnia, quae Graeci ἐνθυμήματα, ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις vocant, quanquam apud illos est aliqua horum nominum differentia, etiamsi vis eodem fere tendit. Nam *enthymema* (quod nos *commentum* sane, aut *commentationem* interpretemur, quia aliter non possumus, Graeco melius usuri) unum intellectum habet, quo omnia mente concepta significat; sed nunc de eo non loquimur: alterum, quo sententiam cum

16. *si, ut.* Turic. Camp. *sicut* cum Alm. Male.

ut vel. Camp. *velut.* (cf. 4, 2, 61.) Guelf. om. *ut.* Contra Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *vel* omittunt cum Voss. 3. et edd. ante Leid. exc. Aldo. De confusis *ut* et *vel* cf. 4, 3, 12. Turic. tuetur nostram.

1. *interpretetur.* Ita Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Vall. Bad. Steph. (hic bene commemorato a Capper.) Gryph. Reliqui *interpretamur* cf. 3, 5, 18. item praef. nostr. p. 85. quo adde 6, 2, 29. *sane* alienum est ab indicativo.

usuri. Turic. Camp. *uti* cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Ad sensum ferri potest, sed structura est abrupta, nec pro Quintiliani elegantia. Nostrae vindex est Guelf. cum multis profecto aliis.

1. *omnia mente concepta.* cf. Cic. Topica c. 13. „non „quod non omnis sententia „proprio nomine enthymema „dicatur.“

sententiam cum ratione. Arist. Rhet. 2, 21, 2. τούτο μὲν εἴν γνῶμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν. Figuram

ratione: tertium, quo certam quandam argu-
menti conclusionem, vel ex consequentibus,
vel ex repugnantibus. quanquam de hoc
parum convenit. Sunt enim, qui illud prius
epichirema dicant: pluresque invenies in ea
opinionem, ut id demum, quod pugna constat,
enthymema accipi velint. et ideo illud
Cornificius *contrarium* appellat. Hunc alii 3

2. *epichirema*. Sic ubique scribo, quoties latinis literis
utor, ducibus plerumque Guelf. Camp. interdum et Turic.
aliquotque editis. Horum plurimi *epicherema*.

invenies. Ita Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *invenias*.

quod pugna. Ita Goth. (tac. Gefn.) cura Voss. 2. Capper.
Reliqui *quo p*. Obtemperandum erat vel levi librorum aucto-
ritati, in frequenti praesertim confusione vid. Drakenb. ad Liv.
36, 33, 3. cf. not. ex.

3. *Hunc*. Turic. Camp. *hinc*. cum Andr. Par. Vasc. Steph.
Gryph. Stoer. Chouet. suos Codd. male tacente Burnianno.
Aldus quidem solus, sed in utraque ed., *nunc*.

facit Julius Rufinianus p. 217.
in Ruhnk. ed. Lupi.

2. *ex conseq.* — *ex repugn.*
cf. 5, 8, 5.

illud prius, quod ex conse-
quentibus concluditur.

quod pugna constat. cf. 5,
14, 2. „Ex pugnantibus,
„quod etiam *solum* enthymema
„quidam vocant.“ Cic.
Top. l. c. „illa rhetorum — ex
„contrariis conclusa, quae ipsi
„enthymemata appellant. —
„cum omnis sententia enthy-
„mema dicatur, quia videtur
„ea, quae ex contrariis con-
„ficiatur, acutissima, *sola*
„proprie nomen commune
„possidet.“ Quem Ciceronis

locum exprimit noster 8,
5, 9. Julius Rufinianus p. 217.
(ed. Ruhnk. Rutilii Lupi)
„Enthymema sit cum periodos
„orationis *ex contrariis* senten-
„tiis astringitur.“

Cornificius. vid. 3, 1, 21.
Locum ipsum habes apud
Script. ad Herenn. 4, 13.

3. *Hunc* — *vidaverunt*.
Aristot. Anal. pr. 2, 29 ἐνθύ-
μημα — ἐστὶ συλλογισμὸς
ἀτελής. idem Rhet. 1, 2, 8.
καλῶ — ἐνθύμημα — ῥητορι-
κὸν συλλογισμὸν. cf. nostr. 1,
10, 38. 5, 14, 24. item 5,
14, 1. Ad secundum horum
locorum non inueniō repre-
hendit Quintilianum Victorius

rheticum syllogismum, alii *imperfectum syllogismum* vocaverunt, quia nec distinctis, nec totidem partibus concluderetur: quod sane non utique ab oratore desideratur. 4 *Epichirema* Valgius *aggressionem* vocat; Celsus autem iudicat, non nostram administra-

quia nec. Turic. Guelf. Camp. omittunt nec cum Alm. Voff. 1. 3. et edd. ante Ald. qui haec dat *q. non d. t. p.* Nec de conjectura inferuit Regius; necessario profecto. Sed cf. ad 4. 2, 29. Vindices negationis manifesti adhuc quidem soli Vall. (ref. Badio) et Goth.

4. *Celsus* — iudicat. Guelf. *Verius* — iudico cum Voff. 1. 3. Bern. item edd. aliquot in marg. Sed Basil. (quod ipsum

(p. 39) quod parum accurate dixerit et hic et illic ab „aliis „rhet. syll. ab aliis imperf. „vel partem syllogismi vocatum enthymema“ cum ipse Aristoteles utroque modo appellet. Deinceps his appellationibus usi sunt *Artigraphi* quales vocat Cassiodorus in *Rhet. Pithoanis* p. 340. quorum aliquot recenset Ernestus sub hac voce in utroque Lexico. Distinctionem plerarumque editionum deserui. Neque enim ferri poterat, id quod faciebant illae, ut illud et hunc ad diversa redderentur; prius ad *enthymema*, posterius ad *epichirema*. Utrumque necessario spectat ad *enthymema*. Hoc de Cornificio, pro interjecta sententia accipiendum, structuram non mutante.

4. *Epichirema* Valgius. De Valgio cf. 3, 1, 18. *Epichirematis* etymon, quod expri-

mere conatus est Valgius, non satis expeditum inveni a rhetoribus antiquis. Aristoteles *Topic.* 8, 3, 1 (p. Buhl. 379) *ἐπιχειρεῖν* opponit et *ὑπέχειν* i. e. defendere. Idem *Topic.* 8, 9, 16. (p. 402) *ἐπιχειρήματα* ait (ἐστὶ) *συλλογισμὸς διαλεκτικός*. Argumentationes a Graecis *ἐπιχειρήματα* appellatas etiam Cornificius commemorat ad Herenn. 2, 2. Alia loca, sed in etymo nequaquam occupata, plena manu ministrat Ernestus in utroque Lexico h. v. Non quidem liquet *aggressio* designata sit a Valgio *rei quam tractamus*, an *adversarii*; prius tamen praefero. cf. 5, 14, 27.

nostram administrationem. Capperounerius recte remittit nos ad 2, 18, 5. unde intelligamus *administrationem* dici pro *πράξι* quatenus opponitur *θεωρίᾳ*.

tionem, sed ipsam rem, quam aggredimur, id est argumentum, quo aliquid probaturi sumus, etiamsi nondum verbis explanatum, jam tamen mente conceptum, *epichirema* dici. Aliis videtur, non destinatum, vel inchoatum, sed perfectam probationem hoc nomen accipere, et ultimam speciem: ideo-

in marg. habent complures) *Verrius* pro *Celsus*, non mutata persona verbi. Mire profecto, cum ceteroqui nulla *Verrii Flacci* apud Qu. mentio fiat.

5. *destinatam — inchoatam — perfectam probationem.* Guelf. *destinata — inchoata — perfecta oratio.* cum Bern. et edd. a Gryphio inde ad Obr. Ante Gryph. ed. Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae sic; sed *orationem* pro *probationem*, cum Codd. Goth. Voff. 2. Integram nostram primus repraesentavit Obr. obsequentibus recentioribus, et est in Turic. Camp. Alm. item in Bodl. Andr., ut suspicor, quanquam Gibz refert *destinatam et inchoatam probationem* (non *orationem*, ut ex eo Burm.) velut mutilam scripturam. Nominativus invectus est in Codd. ab argutantibus librariis. cf. not. ex.

et ultimam speciem. Guelf. *ultima specie.* cum Basil. (nisi quod hic addit *et*) Gryph. et rell. ante Obr. Nostra in Turic. Camp. Alm. Bodl. Voff. 2. Goth. Andr.

Aliis videtur — ultimam speciem. Hi contra ac Celsus de re judicasse dicuntur. Neque aliud quidquam hac definitione satis verbosa significare voluit Qu. Quod autem *ultimam speciem hoc nomen accipere* ait, est ea *ultima species* argumentorum, sic conformata, ut jam *epichirema* recte dicatur, neque ullam aliam sibi subjectam habeat; τὸ εἰδικώτατον εἶδος ex Porphyrii appellatione (vid. Arist. ed. Buhl. Vol. 1. p. 377). Eodem

vocabulo utitur mox § 56. 7, 1, 25. Structuram τὸν videtur cum accusativo sequente attende. Ne recte quidem poterat hic poni nominativus, quia in *videtur* est *placet*, et oratio redit eodem ac si scripsisset: „Alii jubent hoc „nomen dare probationi etc.“ Ea quidem vis plerumque est verbo *videndi*, cum ita accusativo jungitur, quod ex plurimis Livii locis apparet. Quanquam nec in solita significatione a ponendo accusativo

que propria ejus appellatio, et maxime in usu posita est, qua significatur certa quaedam sententiae comprehensio, quae ex tribus minimum partibus constat. Quidam *epichirema rationem* appellarunt; Cicero melius, *rationem*: quanquam et ille nomen hoc

comprehensio. Turic. Guelf. Camp. *compressio* cum Alm. Voff. 1. 3. Goth. et edd. ante Ald. quod pro tempore ingeniose profecto correxit Regius. Vallam scribere *compraensio* narrat Badius. cf. 8, 3, 57.

minimum. Turic. *minime*. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) omittunt vocem cum Bern. et edd. ante Obr. Narratur Alm. dare *minime* in (cf. 5, 9, 14. item mox § 7.). Burm. Obrechtum primum repraesentantem *minimum* recte probat (cf. 5, 14, 6.). Poterat et *minime* ferri hac potestate vid. Turfell. p. 470.

6. *rationem*. Turic. Guelf. Camp. *rationativum* cum Goth. Alm. Voff. 1. 3. et edd. ante Bad. sec. Noltram repo-

abhorrent Romani, quod dudum docuerunt in primis Dukerus ad Florum 2, 6, 45. et Oudendorpius ad Sueton. Otho. c. 7. cf. 6, 1, 31.

5. *ex tribus minimum partibus*. Burmannus recte ad partes vocat Cic. de Inv. 1, 34. „partim *quinque* ejus partes „esse dixerunt, partim non „plus quam in *tres* partes „posse distribui putaverunt.“ cf. et nostr. 5, 14, 6.

6. *rationem*. Qui hoc nomine appellarint *epichirema*, hodie ignoramus.

Cicero. de Inv. 1, 31. 34. Recte autem Qu. subjicit, Ciceronis vocem latinam reddere magis *συλλογισμὸν* quam *ἐπιχείρημα*. Ciceronis quidem definitio (c. 34. iuit.) non

prorsus abhorret ab Aristotelis Topic. 1, 1, 3. Ἐστὶ δὴ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. Hujus autem ipsa verba posuit Alcinoüs de doctrina Platonis fol. 5. ed. graecae Vascosani 1552. nisi quod postrema sic: δι' αὐτῶν τῶν τεθέντων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει. Eadem Aristotelis latine repetiit A. Gellius 15, 26. Latine retulit Alcinoi verba Almeloventius ad h. l. quasi iustam epichirematis definitionem dantia, quod secus est, cum et hic *συλλογισμὸν* memoret, non *ἐπιχείρημα*. Redit sane eodem res, et ex hodierna ratione syllogismus id ipsum est, quod Quintiliano aliisque epichirema.

duxisse magis a syllogismo videtur. Nam et statum syllogisticum, *ratiocinativum* appellat, 397 exemplisque utitur philosophorum. Et, quoniam est quaedam inter *syllogismum* et *epichirema* vicinitas, potest videri hoc nomine recte abusus. Ἀποδείξις est *evidens probatio*, 7 ideoque apud Geometras γραμμικαὶ ἀποδείξεις dicuntur. Hanc et ab *epichiremate* Caecilius putat differre solo genere conclusionis, et esse *apodixin imperfectum epichirema*, eadem

suit conjiciendo Philander, cum locum Ciceronis Regius designasset. Necessaria fuit mutatio invitis, ut suspicor, MSS. omnibus. *exemplisque*. Turic. Guelf. Camp. Goth. (tae. Gesn.) omittunt copulam; non male fortasse.

7. γραμμικαὶ ἀποδείξεις. Camp. γραμματικὴ ἀποδείξις. cf. not. crit. ad 1, 10, 38. Alm. hic quoque γραμματικαὶ dare narratur. In Turic. nihil ejusmodi (cf. § 6. 8.).

Caecil. put. diff. Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tae. Gesn.) et edd. ante Gryph. Reliqui diff. Caec. put. cf. de transpositionibus librariorum 5, 8, 2. item mox § 9.

ratiocinativum. cf. 3, 6, 15.

exemplisque — *philosophorum*. Hoc a Cicerone sit ubi argumentationem tractat de Inv. 1, 34. Apparet autem epichirema proprium esse oratorum, syllogismum philosophorum.

abusus. cf. 4, 2, 112.

7. γραμμικαὶ ἀποδείξεις. cf. 1, 10, 38. 49. Definitionem ἀποδείξεως habes apud Aristot. Top. 1, 1, 4. Ἀποδείξις — ἴστιν ὅταν ἐξ ἀληθειῶν καὶ πρώτων ὁ συλλογισμὸς ἢ κ. τ. λ. item Analyt. post. 1, 2, 4 ubi

Ἀποδείξιν δὲ αἰτ λέγω συλλογισμὸν ἐπιστημονικόν.

Caecilius. cf. 3, 1, 16.

apodixin imperfectum epichirema. Si eadem causa qua enthymema syllogismo, apodixi epichirema diversum esse dicitur, potest videri, ut enthymema imperfectus syllogismus, sic epichirema imperfecta esse apodixis. Haec ratio Gesnerum movit, ut pro *imperfectum* legendum conjiceret *imperfectam* trahendo adjectivum ad *apodixin*, non, ut nunc est, ad *epichirema*. Sed

causa, qua diximus *enthymema syllogismo* distare. Nam et *enthymema* syllogismi pars est. Quidam inesse epichiremati apodixin putant, et esse partem ejus confirmantem. 8 Utrumque autem, quanquam diversi auctores, eodem modo finiunt, ut sit ratio per ea, quae certa sunt, incertis fidem non dubiam afferens: quae natura est omnium argumen-

enthym. syllog. Sic sine praepositione *a* omnes mei et scripti et excusi ante Gryph. quos non attinebat deserere Capperonnerium, quem non solum poeticam hanc esse scripturam recte docet Burm. in Epistola p. 50. Vel soni causa debebat omitti *a*.

8. *ut sit — afferens.* Turic. scilicet *rationem — afferentem* cum Alm. Andr. Goth. quo acc. Camp. nisi quod *incerta* per errorem dat pro *certa*. Hoc quo minus reponerem, bonis auctoribus stabilium, obstitit usus parum probatus vocis

obstat Rhetorum Pithoeanorum auctoritas, qui, cum sua e prioribus hausisse videantur, epichirema latiorem probationem definiunt vid. p. 67. 341. Est igitur, in hoc diversitatis modo, inversa ratio tenenda, ut, quanto perfectior enthymemate rhetorico est dialecticus syllogismus, tanto epichirema rhetoricum plenius sit apodixi dialectica. Mox cum inesse epichiremati dicitur apodixis, latius apodixi epichirema ostenditur.

et *enthymema*. Pro hac voce libri quidem omnes veteres dant *epichirema*; duram sane scripturam. Hanc Vasconianus primus deseruit, obse-

bus, quos tandem Gesnerus est secutus. Cogere videtur profecto res ipsa. Quanquam non omnino procedit ratio, si, ut *enthymema syllogismi*, ita apodixis epichirematis pars est. Poterat carere his verbis, quae fortasse sunt allita ab eo, cui nimis obscure videretur significatum hoc ipsum in praecedentibus: *eadem — distare*.

8. *ratio — afferens.* vid. Cic. Acad. 2, 8. „ἀπόδειξις ita „definitur: Ratio, quae ex rebus perceptis ad id, quod „non percipiebatur, adducit.“ vid et Diog. Laert. 7, 45. cf. § 6 Cicero. Suidas in voce ἀπόδειξις sua sumit ex Philopouo ad Aristot. de Anima.

torum. neque enim certa incertis declarantur. Haec omnia generaliter *πίστεις* appellant: quod etiamsi propria interpretatione dicere *fidem* possumus, apertius tamen *probationem* interpretabimur. Sed *argumentum* quoque plura significat. Nam et fabulae ad actum scenarum compositae, *argumenta* dicuntur: et orationum Ciceronis velut thema ipse expo-

scilicet, Valla (Eleg. lat. ferm. 2, 60) recte negante „apud „doctissimos reperiri vulgo usitatissimum modum, cum ea quae „confuse dicta sunt per singula postea exponimus: quale esset, „Quatuor sunt virtutes, *scilicet*, Prudentia cet.“ Bodl. u. f. r. p. e. q. c. f. i. f. u. d. *afferentem*, in qua scriptura nihil a nostra diversi vides praeter accusativum in participio, errore nato ut 5, 9, 13 *regni*. Ex simili Codicis scriptura suam eruisse videtur Obr. et haec ipsa nostra est. Guelf. u. f. r. p. e. q. c. f. *fidem dubiis afferens* cum Vall. (ref. Badio) et edd. a Badio inde exc. Obr. Nostra etiam Jenf. (tac. Gesn.) et rell. est ante Bad. nisi quod *oratio* dant pro *ratio*. Guelferbytanum aliorumque constitutionem, elegantem sane, praetulissent nisi tot veteres libri plura haberent, quae facilius quidem excidebant quam addebantur.

etiamsi. Sic Vall. (ref. Badio) Camp. Turic. (a sec. manu, nam a pr. cum Alm. *etiam sit* cf. § 7. 10.) Ante Ald. edd. et Goth. *etiam sine si* quod Regius explevit. Sed ab Aldo inde *etsi* (exc. Bad. pr.) Guelf. *Quid enim sit*. cum Bern.

9. *actum*. Sic Turic. Guelf. Camp. Obr. cum Voss. 1. 2. Goth. Reliqui *actus*. *ipse exponens*. Turic. Guelf. Camp. i. *exponit* cum Goth. Voss. 1. Bern. nec dubito quin omnibus, modo oculati iis contigissent collatores; it. edd. ante Ald. a quo jam nostra obtinet, nisi quod Bad. utraque ed. *exponat*, quod alios dare narrat idem in notis, nec tamen quos. Haec profecto lenior mutatio quam illa ponendi participium. Restat difficultas in τῷ *ipse*, alieno, quoque te verte-

9. *fabulae* — *compositae*. quia thema scholae est proprie, vid. 2, 4. 2. non fori. cf. 4, 2, 28.

velut thema. Addidit *velut* *ipse exponens*. cf. not. crit.

nens Pedianus, *Argumentum*, inquit, *tale est*: et ipse Cicero ad Brutum ita scribit, *Veritus fortasse, ne nos in Catonem nostrum transferremus illinc mali quid, etsi argu-*

ris. Optime mox in Cicerone dicitur, opposito illo ad nostrum Pedianum; quod tamen ipsum facit ad proscribendam vocem nostro loco. Nihil magnopere desideres, si, expuncto *ipse*, legas *exponat*.

Arg. inqu. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *inq. arg.* cum edd. ante Bad. sec. quod primus transposuit Regius, in nota quae non debebat omitti a Schrevelio et Burm. Recte ex conferentium silentio videor colligere nostrum ordinem esse in Turic. cf. § 7. 19.

ita ser. Turic. *ita ser.* a sec. autem manu *inter alia ser.* quod profecto non displiceat. cf. 5, 9, 3. Solus memoratur hujus scripturae vindex. *ita* omitti a Goth. et Jenf. narrat Gesn., in posteriore quidem lapsus.

transferremus. Sic Turic. a sec. manu (a pr. cum Alm. Camp. Voss. 3. *transferemus*) Guelf. Goth. Ald. Bad. pr. Reliqui *transferamus* ut et fragmentorum Cic. editores.

illinc — quid, etsi. Turic. Camp. *illi — quidem, etsi.* Guelf. *illi — quid etsi* cum Alm. Voss. Jenf. et edd. ante Bad. sec. *illi* omnes videntur dare libri, pro quo *illinc* de conjectura reposuit Regius. Ald. mox: *quid est, etsi.* Nihil sane statui potest in tam laceris fragmentis. Facilius tamen erat corrigere: *illius mali aliquid, vel illius aliquid.* *Aliquid* etiam vulgo in fragmentis Ciceronianis. Sed inter *quid* et *etsi* fuisse aliquid, argumento sunt Turic. Camp.

Pedianus. vid. 1, 7, 24.
Verba quidem ista: *Arg. tale est*, in reliquiis Pediaui frustra quaeras, etsi in omnibus Oratt. superscriptum est *Arg.* Legimus tamen initio Expositionis in Orat. contra Pis. „*Argumentum* hujus orationis „breve admodum est.“ p. 154.

Cic. ad Brut. vid. 2, 20, 10.

ita scribit. cf. not. crit. Locum Ciceronianum nexu exemptum extricare non possumus. cf. not. crit. ad *illinc — etsi.*

mentum simile non erat. Quo apparet, omnem ad scribendum destinatum materiam ita appellari. Nec mirum, cum id inter opifices quoque vulgatum sit. unde Virgilius, *Argumentum ingens*: vulgoque paulo numerosius opus dicitur *argumentosum*. Sed nunc de eo dicendum *argumento* est, quod *probationem, indicium, fidem, aggressionem*, ejusdem rei nomina, facit; parum distincte, ut

10. *vulg. sit.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *sit* cum Alm. Voss. 3. *argumentosum.* Turic. Camp. *argumentum* cum Alm. Habent tamen Guelf. et Goth. et vetustissimus quisque excusorum vocem nostram; nec expleat sensum substantivum. Alioqui cf. 4, 5, 12. sed et 5, 12, 21.

indicium. Turic. *radicium* cum Alm. (cf. § 8. 22.) Sed a sec. manu ille *rationum* et hoc ipsum, non quidem pro *indicium* ponit, sed superaddit sequenti *fidem* Obr.

10. *Virgilius.* Aen. 7, 791. vid. et. Cic. in Verr. 4, 56. Similem usum habet Ovid. Metam. 6, 69.

argumentosum. Videtur hoc uno loco transmissum nobis adjectivum, vid. Drakenb. ad Liv. 7, 2, 8 item cf. not. erit. *numerosius opus* cf. ad 2, 12, 3.

quod probationem — facit. Deesse hic nomen ejus, quem mox reprehendat Fabius, rectissime vidit Regius, idemque ingeniose, *Celsum* fortasse hic alicubi reponendum, coniecit. Obtemperaverunt ei aliquot recentiorum editorum, quorum exempla prius de-

seruit Burm. cum Obrechtus ipse secutus esset. Veteres quidem libri vel scripti vel excusi nihil tale ostendunt. Neque prorsus expeditur locus, nomine aliquo inferendo. Quis enim dixit: „Sempronius argumentum facit probationem — ejusdem rei nomina?“ Sic tamen struere cogimur orationem ut *facit* dictum sit pro *appellat, denominat*, quia mox (§ 11 *quod ille indicium vocat*) apparet, eum qui notetur a Qu. hoc nominis dedisse rei, simulque Romanum, non Graecum, fuisse. Is quia omnium aptissime Celsus intelligatur, nequaquam dubito.

11 arbitror. Nam *probatio* et *fides* efficitur non tantum per haec, quae sunt rationis, sed etiam per inartificialia. *Signum* autem, quod ille *indicium* vocat, ab argumentis jam separavi. Ergo, cum sit *argumentum*, *ratio probationem praestans*, qua colligitur aliquid per aliud, et quae, quod est dubium, per id, quod dubium non est, confirmat: necesse est esse aliquid in causa, quod probatione non
 12 egeat. Alioqui nihil erit, quo probemus, 599 nisi fuerit, quod aut sit verum, aut videatur, ex quo dubiis fides fiat. Pro certis autem habemus primum, quae sensibus percipiuntur, ut, quae videmus, audimus; qualia sunt *signa*: deinde ea, in quae communi
 13 opinione consensus est, *Deos esse*, *Praestandum pietatem parentibus*: praeterea, quae legibus cauta sunt: quae persuasione, etiam si non omnium hominum, ejus tamen civitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta sunt; ut pleraque in jure, non legi-

11. *efficitur*. Turic. Guelf. *effici* cum Voss. 3. quo pertinere videtur quod mox pro *sunt* Turic. *sint*. Sed ferri nequit.

aliquid per. Sic scripsi contra MSS. et Camp. ducibus Jenf. et edd. ante Gryph. Reliqui *aliud p.* cf. 5, 8, 7.

12. *quo prob*. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *quod pr.* cum edd. ante Bad. sec. exc. Aldo. correxit Regius, probante Badio Ascensio, cujus notam, alia docentem, in Burm. ed. positam, equidem desidero. Turic. veram scripturam habere videtur. *ea in quae*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *ea quae*, cum Alm. Voss. 1. 3. edd. ante Ald. qui Regii conjecturam recepit.

bus, sed moribus constant: si quid inter utramque partem convenit: si quid probatum est: denique, cuicumque adversarius non contradicit. Sic enim fiet argumentum, *Cum providentia mundus regatur; admini-¹⁴stranda est respublica:* ut administranda respublica sit, si liquebit mundum providentia regi. Debet etiam nota esse recte argu-¹⁵menta tractaturo, vis et natura omnium rerum, et quid quaeque earum plerumque efficiat. hinc enim sunt, quae εἰκότα dicuntur. *Credibilium* autem genera sunt tria:¹⁶ ¹⁰⁰unum firmissimum, quia fere accidit, ut, *Liberos a parentibus amari:* alterum velut propensius, *Eum, qui recte valeat, in cra-*

14. *administranda* — *adminiſtranda*. Quae hiſce interjiciuntur abſunt a meis omnibus ante Ald. qui ex palmaria Regii conjectura recepit. Quorum librorum defectus non notatur a conferentibus, ii negligenter ſunt excuſſi. cf. 5, 1, 1.

liquebit. Turic. *licebit*. cf. ad 4, 2, 83.

15. *hinc*. Pro hoc nihil eſt in omnibus meis ante Ald. qui Regii etiam hic praestantem emendationem expreſſit. Turic. pro *efficiat* habet *efficit*.

16. *quia*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenſ. (ſac. Geſn.) cum Alm. Voſſ. 1. 2. Bern. et edd. ante Bad. ſec. exc. Aldo Reliqui *quod* ex conjectura Regii, quam recte improbat Badius. Additur enim cauſa, quare firmiſſimum ſit.

14. *cum providentia*. vide ad 5, 5, 4 propoſita in not. crit. 5, 7, 55.

15. εἰκότα. cf. 5, 9, 8. Dicaſ autem h. l. excidiſſe *credibilia* ante *quae*, cum vix videatur latino vocabulo mox uſurus fuiſſe, niſi hoc jam poſuiſſet. vide exempla ſic ponendi graeca poſt verſionem 16. *propensius*. Hoc vocabulo noſter videtur uſus primus et ſolus, ita ut nihil adderet. Nam Cicero De Nat. D. 5, 40 extr. *ad veritatis ſimilitudinem* — *propensior*, dixit et de Divin. 1, 5 *ad ve-*

stinum perventurum: tertium tantum non repugnans, In domo furtum factum ab eo, 17 qui domi fuit. Ideoque Aristoteles in secundo de Arte Rhetorica libro diligentissime est executus, quid cuique rei, et quid cuique homini soleat accidere; et quas res, quosque homines, quibus rebus, aut hominibus, vel conciliaffet, vel alienasset ipsa natura: ut, divitias quid sequatur, aut ambitum, aut

17. *soleat.* Turic. Guelf. Camp. *solet* cum Goth. Voss. 3. et edd. ante Loc. Correxit Regius; poterat et *quod* scribere pro *quid*. Sed maxime conveniat *soleret*, ob *executus*, et id quod sequitur *conciliaffet*, *alienasset*, non *conciliarit*, *alienarit*.

quid seq. Turic. Guelf. Camp. *qui f.* cum Goth. et edd. ante Ald. et post Basil. ad Burm. usque, et profecto MSS. omnibus. Regius correxit; verissime cf. Aristot. Rhet. 2, 16, 1. τῷ δὲ πλεόντων ἢ ἔπεται.

ritatem — propensior, observante Burmanno. Sed mitigavit addendo *velut*.

17. *Aristoteles.* Fit hoc septemdecim primis ejus libri capitibus.

soleat. cf. not. crit.

divitias quid seq. — soleat. vid. Aristot. Rhet. 2, 16. In hoc loco, quem securi transferunt interpretes, me diu frustra occupatum magnopere consolatus est Victorius, eadem, qua et ego, difficultate pressus. Sic enim ille ad Aristot. Rhet. l. 2. p. 419. „Exponendum videtur“ inquit „quod mihi saepe in mentem venit, ac non parum molestem fuit: Quintilianus enim in V libro ubi de argumen-

„tis disputat, ostendit Aristotelem plenius uberiusque „hunc locum tractasse, ac „multa ad naturam, moresque „hominum pertinentia exposuisse, quae nunc hic nullo „modo leguntur. Verba ejus „haec sunt:“ Ideoque — appeti soleat: „et quae sequuntur: ubi enim hic agitur de „ambitu, aut superstitione? „Quod verbum ab Aristotelo „factum est de militibus aut „rusticis? Quid igitur dicemus? Hanc hujus libri partem laceram ac fractam esse? „eaque omnia desiderari, quae „a Quintiliano significantur, „an magnum illum rhetorem „lapsum esse? et quae tractari „hic credebat, cum in mani-

superstitionem; quid boni probent, quid mali petant, quid milites, quid rustici; quo quaeque modo res vitari vel appeti soleat. Verum¹⁸ hoc exequi mitto: non enim longum tantum, sed etiam impossibile, aut potius infinitum est: praeterea positum in communi omnium intellectu. Si quis tamen desideraverit, a quo peteret, ostendi. Omnia autem¹⁹ credibilia, in quibus pars maxima consistit argumentationis, ex huiusmodi fontibus fluunt, *An credibile sit, a filio patrem occi-*

18. *aut potius.* Sic dedi ex Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. rell. ante Gryph. exc. Aldo. Reliqui *ac*, quod sensum impedit.

19. *fluunt.* Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *fiunt* cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Nostrium ex Regii conjectura; sin minus necessaria, eleganti tamen et leni. Camp. tamen jam dare nostrum videtur. cf. mox § 24.

„bus librum non haberet, non
„quae vere traderentur, no-
„minasse? Omnino res dura:
„neque enim in hoc libro hia-
„tus ullus apparet, sed con-
„tra continuata rerum series
„admirabilis, nec temere de-
„bemus, non omnino contem-
„nendum scriptorem“ (paulo
ante: *magnam rhetorem*, sed
cum irrisione) „tautae negli-
„gentiae condemnare, quam-
„vis quaedam hic a philoso-
„pho tradantur, quae in ea
„re explicanda omittere ipse
„non debuit. quare ut illa
„imprudenter praeteriit, ita
„potuit alia, quae minime hic
„tractata unquam fuerunt.
„nominare, et quasi pro ipis

„supponere.“ Non uno qui-
dem loco vidimus videbi-
musque Quintilianum memo-
riae vitio e libris afferentem,
quae in iis non plane eadem
legerentur. cf. 4, 2, 132.

18. *Verum — mitto.* Vi-
ctorius ad Aristot. Rhet. l. 2.
p. 390 satis asperè „Ne“ ait
„quod ipse simulque omnes rhe-
„tores praestare non potuissent,
„ab eruditissimo viro eximie
„factum, laudem haberet.“
Etiam Gesnerus malit sibi no-
tationes motum tales dari a
Qu. quam haec technica spinis
oppleta.

impossibile. cf. 3, 8, 15.
5, 13, 31.

sum, incestum cum filia commissum? et contra, veneficium in noverca, adulterium in luxurioso? illa quoque, An scelus palam factum? An falsum propter exiguam summam? quia suos quidque horum velut mores⁴⁰¹ habet: plerumque tamen, non semper: alio-
 20 qui indubitata essent, non argumenta. Excutiamus nunc argumentorum locos: quamquam quibusdam hi quoque, de quibus

Illa quoque. Turic. *quoque illa.* Solus, ut suspicor. cf. pravam transpositionem ad § 9. 27.

falsum propter. Sic Turic: Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. Hic primus inserit *dixerit* obsecundantibus posterioribus, sed Cod. profecto nullo auctore. Et debebat saltem scribi *dixisse* cf. not. ex. Vall. (Bad. ref.) *factum* pro *falsum* quod illi placet. Male.

quidque. Hoc dedi (mirum) ex conjectura Francii (cf. § 122. not. ex.), quam praesumerant tamen ii, quos Badius ait dubitare, an *quicque* (i. e. *quidque*) legendum sit. Reliqui *quisque.* Hoc nisi mutatur, interjecta ea „*Illa — summam*“ proscribi debent, quoniam inanitia tanguntur, ad quae *quisque* referri nequeat. Sunt tamen proba ea et nequam eximi merentia. cf. § 40.

20. *hi quoque.* Sic Turic. Guelf. Camp. Basil. Reliqui ii. 9. cf. 5, 7, 3. item hic § 121.

19. *et contra.* Intellige: la ex sua natura judicari, et „au incredibile.“ Nam ut hoc dixit *mores* ea suos habere; sed mitigavit audacior formam addendo *velut*.

falsum. Intellige „factum esse.“ Agitur de falsa testatione, testamento, tabula, quam non est credibile factam propter exiguam summam. vid. Digest. 48, 10 de lege Cornelia de falsis.

quidque horum. Varia haec, quae proposuit, debent singu-

indubitata — non argumenta. cf. 5, 9, 2.

20. *hi quoque — dixi.* De quibus supra dixerit Qu., Gesnerus recte videtur designasse ea, quae prioribus capitibus (malim priore solo) tractarit. Si enim *signa* pars sunt argumentorum (vid. 5,

supra dixi, videntur. *Locos* appello, non, ut vulgo nunc intelliguntur, *in luxuriam*, et *adulterium*, et similia; sed *sedes argumentorum*, in quibus latent, ex quibus sunt petenda. Nam, ut in terra non omni gene-²¹rantur omnia, nec avem aut feram reperias, ubi quaeque nasci aut morari soleat, ignarus; et piscium quoque genera alia planis gaudent, alia saxosis, regionibus etiam litoribusque discreta sunt, nec *helopem* nostro mari, aut
402 *scarum* ducas: ita non omne argumentum

intell. in luxuriam. Turic. Guelf. Camp. i. ut lux. cum edd. ante Ald. qui Regii conjecturam recepit *in pro ut*. Mox multi male simul utrumque *ut in*. P. meis MSS. et Camp. Bip. dedi *luxuriam* pro aliorum *luxuriam*.

latent, ex. Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Obr. Reliqui inserunt *et*, quod tamen, nisi caecutii, est in Camp. *petenda.* Turic. Guelf. Camp. *petendi* cum Alm. ad *locos* retulerunt; male. cf. 5, 10, 8. not. 1.

21. *helopem.* Guelf. *ellopem.* Camp. *elopem.* Geminant fere Graeci L., sed hoc vetat fieri versus Ovidianus. Secutus sum Turic. et plerorumque scripturam. *scarum.* Turic. Guelf. Camp. *scarum* cum Goth. Voss. 3. Jenf. Quantitas penultima apud Ovidium, Martialem, Petronium brevis; apud Ennium in Phageticis p. Column. 158 longa: „Scarum „praeterii cerebrum Jovi' paene supremei.“

9, 1) etiam horum tractatio potest videri locus aliquis argumentorum, quoniam inter signa tum petentur argumenta. Quod masculinum (*hi*) ponit, pro neutro, quod expectes, fit e natura veteris sermonis, de quo egi ad 2, 13, 1.

in luxuriam. vid. 2, 4, 22. 5, 12, 16. 5, 15, 57.

Tom. II.

21. *helopem* — *scarum.* vid. Ovid. in fragm. Halient. v. 96. „Et pretiosus *helops* „nostris incognitus undis.“ quo cf. Plin. II. N. 52, 10 extr. Colum. 8, 16, 9. „*Helops* — Pamphilio profundo „nec alio pascitur“ (cf. Aelian. de animall. 8, 28.) „— *scarus* qui totius Asiae „Graeciaeque litoribus, Sicilia

Q

undique venit; ideoque non passim quae-
 22rendum est. Multus alioqui error, et
 exhausto labore, quod non ratione scrutabi-
 mur, non poterimus invenire nisi casu.
 At si scierimus, ubi quodque nascatur: cum
 ad locum ventum erit, facile, quod in eo est,
 23pervidebimus. In primis igitur argumenta
a persona ducenda sunt: cum sit, ut dixi,
 divisio, ut omnia in haec duo partiamur, *res*
atque personas: ut *causa*, *tempus*, *locus*, *oc-*
casio, *instrumentum*, *modus*, et cetera, re-
 rum sint accidentia. *Personis* autem non,

22. *error, et exh.* Turic. Guelf. *e. est e.* cum Alm. Voff. 1. 3. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Ald. Ilic pro nostro *et* habet *in* et Turic. a sec. manu *e. est in e.* Reliqui fere *e. est et e.* Goth. Voff. 2. nostram dant. Ea in illis etiam latet, ubi pro nostro *et* legitur *est*.

quodque. Sic Guelf. Goth. cum Alm. Bern. Ald. *quaeque nascuntur* Camp. cum Bodl. Andr. Obr. nisi quod hi *nascantur*. Turic. *quoque nascantur.* (cf. § 10. 24.) Reliqui fere editi *quidque*.

23. *argumenta a.* Sic Turic. Camp. Reliqui inferunt *saepe*, quod, ex *a* et *pe* natum, ut suspicor, alienum est in praeci-
 piendo et dividendo post *In primis*.

„tenuis, frequentissimus exit,
 „nunquam in Ligusticum, nec
 „per Gallias enavit ad Iberi-
 „cum mare.“ Hunc et nostrum
 quomodo latere potuerit res
 a Plinio relata, cujus locum
 mox ponam, eruditi quaerunt:
 H. N. 9, 17. „Advectos (sca-
 „ros) Tiberio Claudio prin-
 „cipe, Optatius Elipertius
 „praefectus classis, inter
 „Ostiensem et Campaniae

„oram sparsos disseminavit.
 „Quinquennio fere cura est
 „adhibita, ut capti redderen-
 „tur mari. Postea frequentes
 „inveniuntur Italiae in litore,
 „non antea ibi capti.“ Schnei-
 derus ad Colum. nihil de hac re.
 22. *error.* Eleganter dictum
 de inconsiderata quaerentis
 vagatione.

23. *ut dixi.* vid. 5, 3, 4.
causa — modus. cf. 5, 9, 1.

quidquid accidit, exequendum mihi est, ut plerique fecerunt, sed, unde argumenta sumi possunt. Ea porro sunt, *Genus*; nam similes parentibus ac majoribus suis plerumque creduntur; et nonnunquam ad honeste turpiterque vivendum inde causae sunt: *Natio*; nam et gentibus proprii mores sunt, nec idem in Barbaro, Romano, Graeco, probabile est: *Patria*; quia similiter etiam civitatum leges, instituta, opiniones habent differentiam: *Sexus*; ut latrocinium facilius in viro, veneficium in femina credas: *Aetas*; quia aliud aliis annis magis convenit:

est — fec. Turic. *est pl. fec.* cum Alm. Sed ille a *sec. manu e. pl. hoc. fec.* et sic Camp. Obr. Nec male.

24. *suis pler.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Reliqui inserunt *fili.* *sunt.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *fluunt.* cf. § 19. *idem in.* Turic. inserit *qui sunt cum Alm.* (cf. § 22, 26) *idem sint in.* Camp. Videtur error librarii male interpretantis *idem (mores)* pluralem, et aliquid de suo addentis, cum praesertim in *prob. est* nihil varietur.

25. *op. habent.* Turic. *op. sunt h.* Camp. *op. sunt sed h.* An forte antiquitas: *op. suam h.?*

24. *Genus.* Ad singula haec Rollinus, ad aliquot autem Turnebus, exempla ponunt Ciceroniana, quae repetere juvat. Verrin. 5, 12. de filio Verris. 5, 52 de ejusdem patre, sed non sentiente cum ipso utroque. Pro Sextio c. 3. Pro Murena c. 31. extr. Philipp. 2, 18.

Natio — Patria. Pro Cluent. c. 26. Verrin. 5, 64. Pro Ar-

chia c. 3. init. Pro Flacco. c. 4 — 8. cf. loca citata ad 5, 7, 5.

25. *Sexus.* Pro Sextio c. 21. quanquam brevis et obiter instituta viri consularis et virginum Atheniensium comparatio.

Aetas. Pro Rosc. Am. c. 14. Pro Lege Manil. c. 21.

Educatio et disciplina; quoniam refert, a quibus, et quo quisque modo sit institutus: 26 *Habitus corporis*; ducitur enim frequenter in argumentum, species libidinis, robur petulantiae; his contraria in diversum: *Fortuna*; neque enim idem credibile est in divite, ac paupere; propinquis, amicis, clientibus abundante, et his omnibus destituto: *Conditionis* etiam distantia est; nam clarus an obscurus, magistratus an privatus, pater an filius, civis an peregrinus, liber an servus, maritus an coelebs, parens liberorum an

quib. — sit. Turic. *quib. et quo quisque sit* cum Alm. Sed Camp. *quib. quisque sit.* Jenf. (tac. Gesn.) *quib. et quo quisque modus sit* cum Tarv. pro quo modo legendum esse qui non videat, eum Regius frustra Quintiliani praeceptis operam dare ait. cf. § 20 *petenda*.

26. *neque en.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec en.* cf. 5, 9, 6. item mox § 51. *id. cred.* Sic Camp. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Sed Turic. *incred.* Alm. *cred.* (cf. § 24. 29) Jenf. (tac. Gesn.) *tamen id. cred.* cum Tarv. Regius *tamen* mutavit in *tam*, quod retinent fere reliqui. Malui abjicere. cf. § 24 *nec idem — probabile*.

serv. mar. Jenf. inserit *incestus* cum Voss. 1. 3. edd. ante Ald. qui et ipse et hoc et insuper *an castus* sequente Basil.; pessime. Habet et Ioann. (tac. Gibf.) *incestus* additum inter lineas sed manu, ut videtur, paulo recentiore. MSS. mei et Camp. nihil tale, quod et a Vall. abesse narrat Bad. iis tribuens hoc emblema, qui „*coelibem castum et coelitum vitam* „ducentem definiant.“ (cf. 1, 6, 56) An igitur a Monachis hoc? Regius *incestus* rectissime sustulit.

Educatio — disciplina. Pro Quint. c. 11. extr. Philipp. 2, 7 extr.

26. *Habitus corporis.* Pro Rosc. Am. c. 47. Pro Rosc. Com. c. 7. In Pison. c. 1.

Cf. de robore argumento *petulantiae* exemplum Platonium citatum 4, 2, 34.

Fortuna — conditionis. Pro Quint. c. 30. Pro Rosc. Am. c. 46.

orbis sit, plurimum distat; *Animi natura*; 27
 etenim avaritia, iracundia, misericordia, cru-
 delitas, severitas, aliaque his similia afferunt
 frequenter fidem, aut detrahunt: sicut *Victus*,
 luxuriosus, an frugi, an sordidus, quaeri-
 404 tur: *Studia* quoque; nam rusticus, forensis,
 negotiator, miles, navigator, medicus, aliud
 atque aliud efficiunt. Intuendum etiam, *quid* 28
affectet quisque; locuples videri an disertus,
 justus an potens? Spectantur *ante acta dicta-*
que. Ex praeteritis enim aestimari solent
 praesentia. His adjiciunt quidam *Commo-*
tionem; hanc accipi volunt temporarium
 animi motum, sicut *iram, pavorem*: *Consti-* 29
lia autem et praesentis et praeteriti et futuri
 temporis: quae mihi, etiam si personis acci-
 dunt, per se referenda tamen ad illam partem
 argumentorum videntur, quam *ex causis*
 ducimus: sicut *habitus* quidam animi, quo
 tractatur, *amicus, an inimicus*. Ponunt in 30

27. *avar. irac.* Jenf. inserit *ira* cum edd. ante Ald. acce-
 dente Badio utroque. Male. *freq. fid.* Hoc ordine
 Turic. Camp. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Stoer. Reliqui
 transponunt, quibuscum aliquot MSS. videntur facere.
 (cf. § 19. 36.)

29. *acc. per se ref.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Bodl.
 Bal. Andr. Reliqui omittunt *per se*. *tract. am. an*
inim. Turic. t. *animus amici* cum Alm. (cf. 26. 33.) Sed Guelf.

27. *Animi natura.* Pro Lege raena c. 29. 30. 31. Pro Coe-
 Mauil. c. 23. init. In Pis. lio c. 19.

c. 17 extr. 18 inenute. Pro
 Coelio c. 5. extr. de Catil.

29. *per se.* Seorsim tracta-
 ta. cf. 3, 10 1.

victus — studia. Pro Rosc.
 Am. c. 27. extr. Pro Mu-

ex causis. vid. mox § 33.

persona et *nomen*: quod quidem ei accidere necesse est, sed in argumentum raro cadit: nisi cum aut ex causa datum est, ut, *Sapiens*,⁴⁰⁵ *Magnus*, *Plenus*; aut et ipsum alicujus cogitationis attulit causam, ut Lentulo conjurationis, quod libris Sibyllinis aruspicumque responsis *dominatio dari tribus Cornelii* dicebatur, seque eum tertium esse credebat post Sullam Cinnamque, quia et ipse Cornelius

t. am. inim. cum Goth. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. qui dant nostram. Regius an iusserit. Malim in addi inter *animi* et *quo*. cf. praef. p. 76.

30. *Plenus*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. Bodl. Joann. Andr. et edd. ante Gryph. Reliqui *Planus* nullo, ut suspicor, MS. auctore. Alm. tacetur.

arusp. Turic. Guelf. *harusp.* *credebat.* Turic. Camp. *dicebat* cum Alm. Obr. Placeat, nisi quod modo *dicebatur*.

Sullam. Libri quidem mei omnes *Syllum*, ubicunque nomen hoc comparet, praeter unum, nisi fallor, Bip. Sigonini nostram rationem lapidum et numerorum auctoritate defendens doctissimum quemque in sua castra pertraxit. Cedo et ipse, quanquam sunt et marmora cum MSS. facientia. Etymon a Sura rectius quam a Sibylla repeti (ut prodit Macrobius) facile agnosco; sed hoc pronunciationem et scripturam deſuiri, non item. cf. Oudend. ad Suet. Caes. c. 1.

ipse. Turic. Camp. *ille*.

30. *nomen*. Cic. pro Rosc. Am. c. 43. „Venio nunc ad „illud nomen *aureum* Chryſogoni.“ Sed argumentum ne hic quidem suppeditat.

Plenus. Sic dedi, auctoribus libris bonis quidem omnibus. Quid tamen hoc esset nominis adhuc nemo dixit, neque in ullis veterum monumentis cognominis loco invenit quisquam. Gallacus et

Obrechtus conjicientes *Planus*, Gesnerus recentiorum scripturam *Planus* referens ad Graecam originem *πλάνας*, Burmannus *divitem* interpretans, Crassi cognomen, cuius ipsius haec sit glossa, nihil magnopere proficiunt. *Sapiens* et *Magnus*, prius Catonis et Laelii, posterius Pompeji, cognomina in vulgus nota.

libris Sibyllinis — *dicebatur*. vid. Cicer. Catilin. 3. 4.

erat. Nam et illud apud Euripidem frigidum sane, quod nomen *Polynicis*, ut argumentum morum, frater incescit. Jocorum tamen ex eo frequens materia, qua Cicero in Verrem non semel usus est. Haec fere circa personas sunt, aut his similia. Neque enim complecti omnia vel hac in parte, vel in ceteris possumus, contenti, rationem plura quaesituris ostendere. Nunc ad res transeo, in quibus maxime sunt personis juncta, quae agimus, ideoque prima tractanda. In omnibus porro, quae fiunt, quaeritur aut *Quare?* aut *Ubi?* aut *Quando?* aut *Quomodo?* aut *Per quae* facta sunt. Ducuntur igitur argumenta ex *causis factorum*, vel *futurorum*:

31. *Jocorum*. Turic. *ilocorum* (a sec. manu *locorum*). Guelf. *locorum* cum Voss. 2. (an 1?) 3. Bern. Loc. et edd. ante Ald. Nostram habent Goth. Camp. Jensch. Tarv.

Neque en. Sic Guelf. Camp. Reliqui *Nec en.* cf. § 26. 120. *plura*. Turic. Camp. omittunt cum Alm.

32. *Quare*. Turic. Camp. *qua de re* cum Alm. Obr.

33. *factorum*. Sic omnes praeter Gesu. quem dantem *actorum* imitati sunt Bipont. et Andres. cf. 7, 4, 2. Quamquam Cic. ad Div. 12, 22 *acta* opponuntur *futuris*. Frequentissima confusio, vid. Drakenb. ad Liv. 6, 28, 2. item nostr. 5, 14, 4.

31. *apud Euripidem*. Phoeniss. v. 639. 40. ubi Valckenarius observat, Euripidem in tali etymorum usu Aeschylus et Sophocles, qui tamen nec ipsi fugiant, esse immoderatiorem. Livii locum e Baruesio ad Eurip. apte profert. Gesu. 23, 28. ubi *Atrium Umbrium*, nominis etiam abominandi *ducem* dicit Scipio

Africanus, in egregia oratione. (nec debet Livium reprehendere Valck. ad Herod. 6, 50.) Burmannus ad Columnam ablegat in Ennium p. 240. ubi multa etymorum exempla ex utriusque linguae poetis. Locum hunc tractat et Aristot. Rhet. 2, 23, 29.

Jocorum — *materia*. vid. 6, 3. 53 sqq.

quarum materiam, quam ὕλην alii, δύναμιν alii nominaverunt, in duo genera, sed qua-⁴⁰⁶ternas utriusque dividunt species. Nam fere versatur *ratio faciendi circa bonorum adeptionem, incrementum, conservationem, usum: aut malorum evitacionem, liberationem, imminutionem, tolerantiam* quae et in deli-
 34berando plurimum valent. Sed has causas habent recta: prava contra ex falsis opinionibus veniunt. Nam est his initium ex iis, quae credunt bona aut mala, inde errores existunt, et pessimi affectus: in quibus sunt *ira, odium, invidia, cupiditas, spes, ambitus, audacia, metus, cetera generis ejusdem.*

quarum. Sic Turic. Camp. cum Ald. Reliqui *quorum.* Sed refertur ad *causas.* *inmin. tolerantiam, quae et in.* Turic. *inm. tulerant neque et in.* Alm. *inm. contulerat namque et in.* (cf. § 29 34) Guelf. *inminut. namque et in.* cum Voss. 1. 3. Sed Bern. *inm. tolerantiam et quae alia.* Namque. Obr. *inm. tolerantiam. namque et haec in.* Reliqui *inm.* (nisi quod Camp. *minut.*) *conversionem namque et in* ad Ald. usque. Hic Regio auctore *namque* omisit cum Badio. Mox revocato hoc pro et posuerunt *haec*, ante Stoer. Hic junxit utrumque, obsecundantibus ceteris. *conversionem* interpretabantur *malis majoris in minus.* Quo autem auctore, et nonne subjecta haec *imminutioni?*

34. *has.* Turic. Camp. *haec.* *est his init.* Turic. *esse his in* Alm. *esse in.* (cf. § 33. 39-.) *credunt.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. duobus et edd. ante Ald. Reliqui *creduntur.* Regius mutavit. Male.

cetera. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui *ceteraque.*

35. ὕλην — δύναμιν Ari- (Vol. 2. p. 445 D) ἡ δύνα-
 stot. de *Αἰνία* 2, 1. ἔστι —
 ἡ μὲν ὕλη δύναμις· τὸ δὲ εἶδος
 ἐντελέχεια. (p. Syllb. 22.) Plu-
 tarch. de *virtute morali* cari.

Accedunt aliquando fortuita, *ebrietas, ignorantia*: quae interim ad veniam valent, interim ad probationem criminis: ut, *si quis, dum alii insidiatur, alium dicatur interemisse*. *Causae* porro non ad convincendum modo, 35 quod obijcitur, sed ad defendendum quoque excuti solent, cum quis se recte fecisse, id est honesta causa, contendit, qua de re latius in tertio libro dictum est. *Finitionis* quoque 36 quaestiones ex causis interim pendent, *An* 407 *tyrannicida, qui tyrannum, a quo deprehensus in adulterio fuerat, occidit? An sacrilegus, qui, ut hostes urbe expelleret, arma templo affixa detraxit?* Ducuntur argumenta 37 et ex loco. Spectatur enim ad fidem probationis, *Montanus an planus, maritimus an mediterraneus, consitus an incultus, frequens an desertus, propinquus an remotus, opportunus consiliis an adversus?* quam partem

35. *defendendum. Turic. Camp. deferendum.*

36. *Finitionis — quaest. ex.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Bodl. Andr. Obr. Reliqui *Finitiones ex.* Bal. quoque *quaestiones finitionis ex* in quo vide mihi indoctam transpositionem (cf. ad § 27. 40).

35. *in tertio libro. c. 11.* Romanorum in bello Punico secundo hoc facientium. Florus 2, 6, 25 ubi vid. Salm. § 4 — 9.

36. *Finitionis — pendent.* *Finitiones* sunt controversiae status finitivi. Jam quali mente aliquid sit, tale facto nomen est ponendum. *De tyrannicida* cf. § 59.

37. *ex loco.* Rollinus ponit haec Ciceronis exempla. Contra Rullum 2, 54 extr. c. 41 init.

Spectatur. Malis sere *Spectat.* Quamquam *Spectatur* et supra § 28.

arma templo — detraxit. Burmannus excipulum ponit

videmus vehementissime pro Milone tractasse
 38 Ciceronem. Et haec quidem ac similia ad con-
 jecturam frequentius pertinent: sed interim
 ad jus quoque, *Privatus an publicus, sacer*
an profanus, noster an alienus? ut in per-
 39 sona, *magistratus, pater, peregrinus*. Hinc
 enim quaestiones oriuntur. *Privatam pecu-*
niam sustulisti: verum, quia de templo, non
furtum, sed sacrilegium est. Occidisti adul-
terum, quod lex permittit: sed, quia in lupa-
 40 *magistratui, majestatis actio est. Vel con-*
tra, Licuit, quia pater eram, quia magistra-
tus. Sed circa facti controversiam argumenta
praestant, circa juris lites, materiam quae-

37. *vehementissime*. Guelf. *evidentissime* (sed a sec. manu nostrum). Voss. 1. *frequentissime*.

38. *ad jus*. Turic. *a. locus* (a sec. manu *an locus cum Camp.*) ut et Alm. *aditus*. Guelf. et unus e Voss. Sed Jenf. (tac. Gefn.) *locus*, solum, cum edd. ante Ald. qui primus nostrum, quod et in Vall.

39. *majestatis*. Turic. *magistratus cum Alm.* cf. § 54. 44.

pro Milone — Ciceronem.
 c. 20.

38. *ad jus*. vid. 4, 2, 68
 item not. crit. ad 4. 4, 3.
 Masculina illa *privatus* cet.
 referenda sunt ἀπὸ νενομῆ ad
locus.

peregrinus. Hujus exem-
 plum nullum mox ponitur.

39. *in lupanari*. vid. 7, 3,
 6. et similes quaestiones 3, 6,
 27.

40. *praestant*. Refer hoc ad
 § 38 „haec quidem ac similia“
 quae solius sunt loci, non per-
 sonae, cujus obiter injicieba-
 tur mentio. *Locus* autem, in
 conjecturalibus quidem causis,
 facto alicui aut probando aut
 revincendo potest inservire, in
 translatis (quales sunt *juris*
lites) occasionem facit ultro
 citroque disputandi.

stionum. Ad qualitatem quoque frequenter pertinet *locus*: neque enim idem ubique aut licet, aut decorum est; quin etiam, in qua quidque civitate quaeratur, interest. moribus enim et legibus distant. Ad commenda-⁴¹ tionem quoque et invidiam valet. Nam et Ajax apud Ovidium. *Agimus, inquit, Ante*⁴⁰⁸*rates causam, et mecum confertur Ulixes?* Et Miloni inter cetera objectum est, *quod Clodius in monumentis ab eo majorum suorum esset occisus*. Ad suadendi momenta idem va-⁴² let, sicut *tempus*, cujus tractatum subjungam. Ejus autem (ut alio loco jam dixi) duplex significatio est. *Generaliter* enim et *specia-*

40. *en. idem ub. aut.* Turic. Camp. *en. ub. aut.* Transposui autem ducibus Jenf. et edd. ante Stoer. Reliqui *en. ub. idem aut.* Nostrum ordinem commendat et omisio Turic. et Camp. (cf. § 36. 41). *quidque.* Camp. *quisque.* cf. § 19.

41. *Ag. inq. Ante rates caus.* Hoc ordine Goth. (tac. Gesn.) Sed Camp. et edd. ante Gryph. *inq. ante rat. caus. ag.* nisi quod a Jenf. inde melius *ag. caus.* Recentiores *ante rat. inq. ag. caus.* et videntur addicere MSS. Fit autem his modis omnibus heptameter. (cf. § 40. 64.)

42. *sicut.* Turic. omittit. Male.

signif. est. Gen. Turic. Camp. omittunt *est.* An *significatio. Et gener.?*

qualitatem. Quid sit vid. 3, 6, 10.

41. *ap. Ovidium.* Metam. 13, 5.

Miloni objectum. Cic. Pro Milon. c. 7.

42. *Tempus.* Rollinus haec citat: Pro Lege Manil. c. 12. extr. Pro Coel. c. 1. init. (cf. 4, 1, 31.) Pro Milone c. 19.

ut — dixi. Lib. 3, 6, 25. 26.

liter accipitur. Prius illud est, *nunc, olim, sub Alexandro, cum apud Ilium pugnatum est*; denique *praeteritum, instans, futurum*. Hoc sequens habet et *constituta* discrimina, *aestate, hieme, noctu, interdium*; et *fortuita*,
 43 *in pestilentia, in bello, in convivio*. Latino-
 rum quidam satis significari putaverunt, si
 illud *generale, tempus*; hoc *speciale, tempora* vocarent. quorum utrorumque ratio et
 in consiliis quidem, et in illo demonstrativo
 genere versatur; sed in iudiciis frequentissima
 44 est. Nam et juris quaestiones facit, et qua-
 litatem distinguit, et ad conjecturam pluri-⁴⁰⁹
 mum confert: ut cum interim probationes
 inexpugnabiles afferat, quales sunt, si dica-
 tur (ut supra posui) signator, qui ante diem
 tabularum decessit: aut commisisse aliquid,

Ilium. Turic. Guelf. *illum* cum Alm. Sed Turic. a sec.
 manu *ilium*, ut et Camp. Reliqui *Ilion*. Poëticum videtur.
 cf. Suet. Jul. c. 79. ibique Oud. et Drakenb. ad Epitom.
 Liv. 83.

43. *tempora*. Hoc, quod recentiorum aliquot omittunt,
 habent autem optimi, dant etiam Turic. Guelf. Camp.

44. *aut*. Turic. Guelf. Camp. *an*. Correxerit Regius om-
 nium, ut videtur, librorum errorem cf. § 69.

Prius illud — Hoc sequens.
 cf. ad 1, 8, 12. convellit hoc
 exemplum nostram conjectu-
 ram.

43. *Quorum utrorumque*.
 Malis sane *Qu. utriusque*, ut
 nata sit scriptura nostra ex per-
 vulgato errore de quo vide
 not. crit. ad 5, 9, 15. *regni*.
 Sed cf. 5, 7, 34 item hic § 69.
 77. 11, 3, 106.

44. *ut cum — afferat*. Re-
 dundat *ut*, pro *utpote* posi-
 tum. cf. 6, 1, 51, ubi nostro
 loco post Rollinum utitur
 Capper. *ut* ita usurpatum
 Quintiliano plurimis locis docet
 Vall. Eleg. 2, 28 et si sequente
 tantum relativo, sed *cum*
 eodem redit.

supra posui. 5, 5, 2.

vel cum infans esset, vel cum omnino natus non esset. praeter id, quod omnia facile⁴⁵ argumenta aut ex iis, quae ante rem facta sunt, aut ex *conjunctis* rei, aut *insequentibus* ducuntur. Ex *antecedentibus*, *Mortem minatus es, noctu existi, proficiscentem antecessisti.* causae quoque factorum praeteriti sunt temporis. Secundum tempus subtilius⁴⁶ quidam, quam necesse erat, diviserunt, ut esset *uncti*, *Sonus auditus est*; adhaerentis, *Clamor sublatus est.* *Insequentis* sunt illa, *Latuisti, profugisti; livores et tumores apparuerunt.* Iisdem temporum gradibus

cum omnino natus. Turic. c. *adhuc tactus o. cum Alm.* (cf. § 39. 46). Sed Camp. c. *adhuc natus o. cum* edd. ante Basil. inferentibus omnibus *adhuc*, quod revocavit Obr. Displicet.

45. *es.* Turic. Guelf. *est* cum Jenf. (tac. Geln.) et edd. ante Bad. exc. Camp. Sed Turic. a sec. manu nostrum, quod et Vall. cf. § 97.

46. *Secundum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Ioann. Voff. 1. 2. Andr. Obr. At Jenf. *sed* cum edd. ante Obr.

diviserunt. Turic. omittit cum Alm. cf. § 44 item mox.

Insequentis sunt illa. Turic. et *insequenti f. i.* Camp. et *insequentis f. i.* Guelf. Goth. Voff. 2. et edd. ante Stoer. habent *sunt.* Reliqui omittunt quibus accensetur Alm. falso profecto cf. modo hac § item § 47.

omnino natus non esset. Almelov. laudat Cic. pro Quint. c. 29. „sibi eum nuper edidit „socium, quem, quomodo „nunc intendit, ne in viro- „rum quidem numero tuum „demonstrat fuisse.“ Est etiam ejusmodi Ciceronianus jocus, infra 6, 5, 73.

46. *Secundum tempus. i. e.* infans, live praefens. cf. 7, 2, 46.

Insequentis — illa. Cave haec referas ad subtilem illam secundi temporis divisionem, quod factum a multis ante Gesnerum.

defensor utetur ad detrahendam ei, quod
 47 objicitur, fidem. In his omnis factorum
 dictorumque ratio versatur, sed dupliciter.
 Nam fiunt quaedam, quia aliud postea futu-
 rum est; quaedam, quia aliud antea factum
 est: ut, cum objicitur reo lenocinii, quod 419

ei quod ob. Turic. e. et q. o., a sec. manu e, a quo o.
 cum Camp. Bodl. Andr. Male.

47. *al. postea fut.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth.
 et edd. ante Burnm. Recentiores omittunt *postea*; sed concinnitas
 flagitat. *obj. reo.* Turic. o. *fidem r.*, sed a sec.
 manu o. *quidem r.* cum Camp. Bodl. (Omittere *quidem* narra-
 tur Alm. (cf. § 46. 50). Dissido sane omittentibus tam anti-
 quam scripturam; neque tamen video, quid ei h. l. faciendum,
 aut quid aliud inde eruendum. *lenoc.* — *adult.* Guelf. *len.*
speciosae marito qu. ad. cum Bern. Voss. 1. 5. et ed. Stoer.
 Chou. Leid. item Goth. nisi quod hic addit *que ad speciosae*
 cum Voss. 2. Sed Jensch. *len. speciosae marito quod speciosam*
adult. cum edd. ante Obr. exc. tribus supra positis et Camp.
 qui sic: *lenocinium qui speciosam adulterio* cum Andr. Nostram
 dant Turic. Alm. Bodl. (nisi quod hic *adulterio*) Obr. eoque
 recentiores. Ab antiquissimis igitur libris exulat *speciosae*
marito. Si quis sane summam in hisce comparatis concinnita-
 tem exigat, potest ei blandiri, quod in Guelf. aliorumque
 scriptura post *reo lenocinii* subjicitur *speciosae marito*, sicut mox
 post *parricidii reo* illud: *luxurioso*; modo emit de conducendo
 liceat interpretari.

47. *quod speciosam — eme-*
rit. Haereo equidem in hoc
 exemplo. Quid enim est,
 quod dicitur reus ille lenoci-
 nii *emisse* adulterii damna-
 tam? Ancillane igitur erat
 ea? Sed quis ancillam adul-
 terii damnavit? Dominus
 quidem ejus poterat accusari
 et damnari adulterii, ut vicif-
 sim et domina, quae cum
 servo adultero rem habuisset.

Sed qui sit ut illa veneat?
 Nam S^CTi Claudiani, cujus
 statuto, quae, ignaro domi-
 no, consuesset cum servo in
 servitute erat (vid. Tac. An-
 nal. 12, 55. Sueton. Vesp. 11.
 ibique Interp.), hic quidem
 nulla ratio. Neque enim talis
 femina dicebatur adulterii
 damnata, quia feminas uni-
 verse spectabat lex illa, non
 uxores propriae. An e gente

speciosam adulterii damnatam quandam emerit; aut parricidii reo luxurioso, quod dixerit patri, *Non amplius me objurgabis*: nam et ille, non quia emit, leno est; sed, quia leno erat, emit: nec hic, quia sic erat locutus, occidit; sed, quia erat occisurus, sic locutus est. *Casus* autem, qui et ipse 48

barbara advecta est, ut prius domi damnata fuerit? An, fama ob adulterium perditam, sua sponte in servitutem venit? Varias enim subnasci possunt suspiciones. Quod unum hujus generis maxime tractatur in jure Romano, „adulterii damnatam si quis „duxerit uxorem“ (Dig. 48, 5, 29, 1.) non potest inveniri in nostro loco. Quis enim dicat *emit* hic esse accipiendum pro ritu nuptiali coemtionis? Quare miror Gedynum reddentem „il a épousé cette „femme quoiqu' elle eût été „convaincue d'adultère.“ Res fiat ut *emit* (in quo mutando nihil tentandum, cum ter posita vox, non potuerit ter corrumpi) interpretemur *conduxit* (scil. ad quaesum faciendum corpore). Neque enim hoc qui faceret in femina quae materfamilias non esset (qualis honestatem amisit adulterii damnata), lenocinii reus agi poterat. In hac sane ratione plenior illa scriptura, quam vide in not. crit., aptissima fuerit, ut, qui adulterii damnatam conduxerit,

lenocinii suspectus sit in speciosa sua uxore. Hanc loci difficillimi medelam proposuit consultus a me Hugo, Ictus celeberrimus. Si qua cujuscunque gentis lex fuisset, ut, quae adulterii damnata esset, ea poenae causae veniret, rem haberemus confectam. Sed equidem in Schultingii auctoritate acquiesco, negantis ullum in tota, quae supersit, antiquitate locum reperiri praeter Pauli Sentent. Receptt. 2, 26, 14 (p. 321 Jurispr. Ante-Just.) „qui exacte poe- „nam adulterii nobis reprae- „sentet, ita ut frustra de illa „ulterior instituat inquisi- „tio.“ Nihil autem ibi ejusmodi. Quauquam totum hoc thema scholasticum credo, quod in jure Romano nullam propriam habeat explanationem. Quae verba in aliis libris adjiciuntur in l. l. de iis vide not. crit. Ipsa varietas scripturae videtur ostendere librarios jam olim haesisse in hisce.

quandam. Burmannus conjecit *quondam*, eleganter.

praefat argumentis locum, sine dubio est ex insequentibus; sed quadam proprietate distinguitur. ut, si dicam, *Melior dux Scipio, quam Annibal: vicit Annibalem. Bonus gubernator: nunquam fecit naufragium. Bonus agricola: magnos sustulit fructus. Et contra Suntuosus fuit; patrimonium exhaustit. Tur-*
 49 *piter vixit; omnibus invisus est.* Intuendae sunt, praecipue in conjecturis, et *Facultates.* credibilius est enim occisos a pluribus pauciores, a firmioribus imbecilliores, a vigilantibus dormientes, a praeparatis inopinantes. Quorum contraria in diversam valent.
 50 Haec et in deliberando intuemur, et, in iudiciis ad duas res solemus referre, *An voluerit*

48. *vix. omnibus.* Turic. Guelf. inferunt *vel cum omnibus*, quantum video, libris, exceptis Goth. et Vall. hisque auctoribus Gesn. Bip. Paulo diversa Ald. scriptura *vix. quod vel omn.* et Camp. *vix. et omn.* Sententia nostram fert solam.

49. *praecipue.* Sic Guelf. Camp. Ald. Reliqui *praecipueque.* cf. 3, 1, 15. 5, 11, 22. 9, 4, 35. 10, 1, 20. 27.

inopinantes. Guelf. Camp. *inopinatos* cum Vall. Voss. 1. 3. Bern. Goth. cf. Drakenb. ad Liv. 21, 52, 10.

50. *An voluerit — potuerit.* Turic. *a. v. q. p.* sed a sec. manu: *a. v. q. si p.* et hoc item in Camp. Sed Guelf. *a. v. q. aut p.* Facile acquiescas in recepta, nullis libris admonitus. Nunc fateor, alienum mihi videri, si facultatum consideratio refertur ad quaestionem de *voluntate* seorsim instituendam; convenientius dicas si junctim fiat idem: *An voluerit si potuerit* i. e. an talis sit is, de quo quaerimus, ut, suppeditante facultate, animum faciendi habiturus fuerit. Nec puto *duarum* rerum mentionem obliterari hac structura probanda. E prima Turic. manu eruas etiam: *A. v. qui p.*

49. *Facultates.* Rollinus haec exempla ponit: Cic. pro Mil. c. 20. Pro Rosc. Am. c. 33. ubi *facultatis* nomen quoque.

50. *An voluerit — potuerit.* vide not. crit.

quis? *An potuerit?* nam et voluntatem spes facit. Hinc illa apud Ciceronem conjectura, *Insidiatus est Clodius Miloni, non Milo Clodio: ille cum servis robustis, hic cum mulierum comitatu; ille in equo, hic in rheda; ille expeditus, hic penula irretitus.* Facultati au-⁵¹tem licet *Instrumentum* conjungere. sunt enim in parte facultatis et copiae. Sed ex instrumento aliquando etiam signa nascuntur,⁴¹¹ ut *spiculum in corpore inventum.* His adji-⁵²citur *Modus*, quem *τρόπον* dicunt, quo quaeritur, *Quemadmodum quid sit factum?* idque tum ad qualitatem scriptumque perti-

50. *in equo.* Guelf. *equis* cum aliquot libris, editis quidem ante Gryph. pro quo scribi volebat Francius *eques*, quod ipsum est in Camp. In Turic. videtur esse recepta, cum ex Alm. referatur in *equis*. cf. § 47. 52.

52. *Idque.* Sic. Turic. Guelf. Camp. cum plurimis MSS. et edd. ante Basil. Reliqui *id quod*. cf. 4, 2, 29.

scriptumque. Turic. Camp. *scripti* cum Alm. Bodl. Andr. Bal. Male.

apud Ciceronem. Pro Milone c. 10.

51. *Instrumentum.* Sic quidem omnes libri. Censeo tamen mutandum in pluralem *instrumenta*, ut mox *sunt* habeat quo referatur. Cave enim hoc verbum jungas cum *copiae*, quasi hic sit pluralis. Est genitivus sing. et plane *επιπρόσωπον* positum vocabulum pro *facultatis*. Nec puto recte potuisse poni pluralem *sunt* praecedente *instrumentum*, ut ex singulari eliceretur pluralis,

quod sane in quibusdam collectivis frequentissimum. Eandem in verbo mutationem vide 4, 1, 77.

52. *quo quaeritur.* Malim cum *q.* cf. 2, 15, 6. et in hac ipsa divisione 3, 6, 27. Contrariam mutationem suadeam ¹¹, 3, 83.

qualitatem scriptumque. Significantur status rhetorici de quibus vide § 40. 3, 5, 4. 3, 6, 55. 66. Ita mox et *conjecturas* significatione rhetorica et *nitio*. quo cf. 2, 15, 3.

net, ut, *si negemus adulterum veneno licuisse occidere, sed ferro oportuisse*: tum ad conjecturas quoque, ut, *si dicam, bona mente factum, ideo palam; mala, ideo ex insidiis, noctu, in solitudine*. In rebus autem omnibus, de quarum vi aut natura quaeritur, quasque etiam citra complexum personarum, ceterorumque, ex quibus fit causa, per se intueri possumus, tria sine dubio rursus spectanda sunt, *An sit? Quid sit? Quale sit?* sed, quia sunt quidam loci argumentorum his omnibus communes, dividi haec tria genera non possunt, ideoque locis potius, ut

sed — oport. Turic. omittit haec, cum Alm. (qui tamen in proximis alia ac Turic. dare narratur *adulterio eum pro adulterum*. cf. § 50 item mox hac §). Guelf. Camp. *f. vel o.* cum Goth. Voss. 1. 5. Bern. Pro *vel* Voss. 2. *ut*. Multa turbantur hic in Jenf. aliisque ante Bad. qui in prima ed. nostram dat e Vall., ubi reposita sit. Mox recurrunt vitia, sed a Stoerio inde bona scriptura obtinet. In *vel latere telo*, equidem Burmanno non credo cum Gesnero. *Ferro* cum in istis veterum edd. vitiis passim alieno loco ponatur, a Qu. profectum censeo. *conjecturas*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Stoer. Reliqui *conjecturam*. *ideo — ideo*. Sic Guelf. Posteriore loco et Goth. (tac. Gesn.) Camp. Priore Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Ald. Post hunc posteriore loco ante Gryph. qui cum Ald. et reliquis *ideoque* utroque loco. Alm. cum Voss. 2. 3. posteriore sine *que*. Turic. utrobique adjicit *que* cf. hanc ipsam § item § 57.

noctu. Turic. Guelf. *nocte* cum Voss. 3. Omittit vocem Goth. mire et solus.

53. *citra*. Turic. Camp. *circa* cum Alm. Voss. 1. 3. Bern. cf. 4, 2, 106. item 2, 1, 9. Guelf. *cura*.

adulterum — oportuisse. vi- 53. *citra complexum — cau-*
de 3, 6, 27. item hic § 88. *sa*. vide 5, 3, 6.

in quosque incurrent, subjicienda sunt.

412 Ducuntur ergo argumenta ex *finitione*, seu 54
fine: nam utroque modo traditur. Ejus du-
plex ratio est: aut enim simpliciter quaeri-
tur, *fitne hoc virtus?* aut praecedente fini-
tione, *Quid sit virtus*. Id aut universum

ut in quosque incurrent. Turic. om. in cum Alm. Voss. 2.
3. Bern. et edd. ante Gryph. (neque enim Ald. habet in ut nar-
rat Gibl.) Sed Guelf. ut quisque incurrerent. Goth. (tac. Gesn.)
Camp. u. quosque incurrerit. Bene ad partes vocat Burm.
1, 5, 54. Minus, sed tamen huc facit 9, 1, 11. Ciceronis ea
structura frequentissima. item Plin. H. N. 27, 12. „die incur-
„rente in Augustum mensem.“

54. ergo. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jens. (tac. Gesn.)
cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui igitur Vulgaris con-
fusio, sicut τῶν causa et gratia, fertur et dicitur, vero et
autem. Insuavis in igitur et hic sonus et 5, 14, 31. Sed vide
hic § 53 ubi conspirant libri. traditur. Voss. 1. 3.
praemittunt dicitur vel, sed iidem mox modus pro ratio ut
subito glossatores facti videantur librarii. Displicet tamen
traditur, pro quo expectabas sane dicitur.

virtus. Turic. Camp. dictum cum Alm.

praecedente. Sic Turic. Camp. cum Alm. et edd. ante Bad.
qui, obsecundantibus reliquis, e Vall. dedit anteced. „non
„quod referat, sed quia in ceteris hic fit verior.“ Ego vicif-
sim eadem causa praec. Guelf. cedente cum Voss. 1. 3. Bern.

Id — verbis. Turic. Camp. Ita aut universam vim verbi
cum Alm. Badl. Andr. Loc. et edil. ante Ald. Hic Ita aut in
universum vim verbi ad mentem Regii. Sed Basil. cum sequen-

54. traditur. Vide not. crit.
De *finis* appellatione cf. 2, 15,
3. In statu quidem adhuc so-
lam usurpavit *finitionem*, non
finem. veluti per integrum
c. 6. libri 3.

Quid sit virtus. Cave hoc
referas ad *quaeritur*; pendet a
finitione. Quapropter fusiuli
signum interrogandi post *virtus*.

Id. Hoc pronomen potest
videri licentius usurpatum.
Spectat autem ad omne illud
negotium finiendi; ne quis
miretur, cum *id* proxime re-
ferri videatur ad *finitionem*
quid sit virtus, quomodo mox
subjiciatur exemplum *rhetori-
ces*.

verbis complectimur, ut, *Rhetorice est bene dicendi scientia*; aut per partes, ut, *Rhetorice est recte inveniendi, et disponendi, et eloquendi cum firma memoria, et cum dignitate actionis, scientia*. Praeterea finimus aut vi, sicut superiora, aut *ἐπιμολογία*, ut si *assiduum* ab aere dando, et *locupletem* a locorum, *pecuniosum* a pecorum copia. Finitioni subiecta maxime videntur *genus, species, differens, proprium*. Ex his omnibus argumenta ⁵⁶ducuntur. *Genus* ad probandam speciem ⁴¹³minimum valet, plurimum ad refellendam.

tibus ante Leid. *Id aut in univcrsum verbis*. Guelf. *Id autem univcrsum verbis*. Goth. plane nostram dat cum Voss. 2. Bern. Vall. Bad. utr. Leid. Gibl. Omittere *verbis* dicuntur Ioann. Voss. 1. 5. Regius inveniebat *Ita ut univcrsam vim verbi* quod lego in Jenf. Tarv. Sed Obr. cum recentioribus restituit veterem Turicensis aliorumque. Ego hos deserendos putavi, cum sententia minus expedita sit, error fuerit proclivis.

bene dic. — *per partes*. Haec absunt a Turic.

⁵⁵. *ut si assid.* Sic Turic. cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. Reliqui omittunt *si*. *aere*. Sic libri omnes praeter Bad. utr. Andr. Vasc. Paris. (1542) Steph. Gryph. (1556) qui *asse*, Regio auctore. Cic. Top. 2. ante Lambinum et Ernestum et ipse *aere*, et sic quoque Gell. l. c. in eodem etymo „ab assibus id est ab *aere* dando.“

videntur. Turic. *dividentur*.

Rhetorice est bene dicendi scientia. vide 2, 15, 34.

⁵⁵. vi. Opponitur significatio etymo, sicut in literis sonus figurae et nomini 1, 11, 5.

assiduum — *locupletem* — *pecuniosum*. vid. Cic. Top. c. 2. extr. Gell. N. Att. 16.

10. Cic. de rep. l. 2. p. 1074 Ern. in fragm. Aliud *assidui* etymon habes apud Varr. L. L. 6. p. (Gothofr. in Auct. l. l.) 5. 7. item apud Charisium p. (Putschii) 58.

genus — *proprium*. Vide de his Porphyrium in *Isagoge* Aristotelis *Organo* praenitissa.

itaque non, quia est arbor, platanus est; at, quod non est arbor, utique platanus non est: Nec, quod non est virtus, utique potest esse justitia. Itaque a genere perveniendum est ad ultimam speciem: ut, Homo est animal, non est satis: id enim genus est: mortale, etiamsi est species, cum aliis tamen communis finitio: rationale, nihil supererit ad demonstrandum id quod velis. Contra, species firmam⁵⁷ probationem habet generis, infirmam refutationem. Nam, quod justitia est, utique virtus

56. non quia. Turic. non quae cum Alm. Camp. nisi quod hic n. quae. Nec, quod — justitia. Sic Guelf. Goth. Voss. 2. Sed Turic. nec quod virtus est utique non potest esse just. cum Alm. Camp. (nisi quod horum uterque injustitia.) Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Hic, sine auctore ut videtur, quod non est virtus utique non potest esse just. Nosstram Regnum didicisse e Cod. Vallensi criminatur Badius; et est ea ab ipso inde in edd. ante Stoer. qui sic Nec quod non est virtus utique non potest esse just. quod deinceps primus refinxit Barm. necessario. An nec quod virtus est poterat dici pro: et quod virtus non est? licenter jungendo et non per nec. Ita defenderetur vetus illa Turic. scriptura. It. a gen. Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. omittunt a cum Alm. Vall. Voss. 1. 2. 3. Praeterea Goth. et Voss. 2. Ita pro Itaque. Videtur necessarium a. An Itaque natum ex Ita et hoc ipsum ex A cum repeterentur aliquot literae ex justitia praecedente? Itaque enim friget.

demonstr. id quod. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. exc. Aldo. Hic cum reliquis omittit id.

56. quod non est arb. Malim Drakenb. ad Liv. 32, 10, 6. quia n. e. a. cf. not. crit. ad 3, cf. tamen not. crit. 6, 64. 5. 10, 118. vid. et 6, 2, 5.

ad ultimam speciem. cf. § 5. Item Cic. Top. c. 6.

Nec, quod — justitia. Non, quod latet in nec, jungi debet cum potest. vid. Gronov. et Homo est animal. cf. notam ad 2, 16, 12.

est; quod non est justitia, potest esse virtus, si est fortitudo, constantia, continentia. Nunquam itaque tolletur a specie genus, nisi omnes species, quae sunt generi subjectae, removeantur: hoc modo, *Quod neque immortale*
 58 *est, neque mortale, animal non est.* His ad-
 jiciunt *propria*, et *differentia*. Propriis confirmatur finitio, differentibus solvitur. *Proprium* autem est, aut quod soli accidit, ut homini *sermo, risus*: aut quod utique accidit, sed non soli, ut igni *calefacere*. Et sunt ejusdem rei plura *propria*, ut ipsius ignis *lucere, calere*. Itaque, quodcumque *proprium* deerit, solvet finitionem: non utique,⁴¹⁴
 59 quodcumque erit, confirmabit. Saepissime autem, quid sit *proprium* cujusque, quaeritur: ut, si per *ἐτυμολογίαν* dicatur, *Tyrannicidae proprium est tyrannum occidere*, ne-
 gemus. non enim, si traditum sibi eum car-

57. *virtus si.* Jenf. inserit *ut* cum edd. ante Gryph. Hic pro *si* dat *ut* cum Goth. Voss. 3. Vetusissimi habent nostram, quae ferri potest. Expediit tamen si *ut* asciscitur, quod facile excidebat post *virtus*. *nisi omnes.* Turic. *n. ut c.* (a pr. manu, sec. sustulit *ut*) cum Guelf. Bern. Stoer. Chonet. Leid. Eleganter inseri videtur. *removeantur.* Camp. *praemoveantur* cum Alm. miro consensu. cf. § 52. 58.

58. *calefacere.* Goth. (tac. Gesn.) *culfacere.* Solus. cf. 1, 6, 21. *solvit — confirmabit.* Turic. *solvit — confirmat* cum Alm. nec male. cf. § 57. 65.

59. *cujusque quaeritur.* Turic. Camp. *hujusce quaeretur.*

58. *homini — risus.* Hoc l. c. p. 394 ed. Buhl. τῷ ἀν-
 veteribus pervulgatum vide- *ἄρῳ τὸ γελαστικόν.*
 tur fuisse proprii exemplum. 59. *proprium est.* Malim p.
 Est apud Porphyrium quoque *esse.* cf. not. crit. ad 3, 8, 31.

nifex occiderit, tyrannicida vocetur; nec, si imprudens vel invitus. Quod autem proprium non erit, differens erit, ut, *Aliud est servum esse, aliud servire*: qualis esse in addictis quaestio solet, *Qui servus est, si manumittatur, sit libertinus, non itidem addictus*: et plura, de quibus alio loco. Illud⁶¹ quoque *differens* vocant, cum, genere in species diducto, species ipsa discernitur. *Animal*, genus; *Mortale*, species; *Terrenum* vel *Bipes*, differens: nondum enim proprium est, sed jam differt a marino vel quadrupede: quod non tam ad argumentum pertinet, quam ad diligentem finitionis comprehensionem. Cicero *genus et speciem*,⁶² quam eandem *formam* vocat, a finitione ducit, et iis, quae ad aliquid sunt, subjicit:

vocetur. Turic. *dicatur* cum Goth. Ald. Gryph. *vocatur.* Guelf. cum edd. ante Gryph. exc. Ald. et Camp. Hic *dicetur.* unde sit *vocetur*, quod primus habet Stoer., ignoro.

60. *libertinus.* Sic omnes. Gesn. ex sphalmate *libertus*, quod repetierunt Bip. Andr. Blass. Nec opus erat nota Capponnerii, qui postquam callide coniecit *libertus* ipse tamen saniora regerit. *itidem.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *idem* cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. quo reversi Stoer. Chonet. Leid. Nostrium a Regio. Lenius sane cum Francio corrigebatur *item.* cf. 3, 8, 35. 3, 6, 36. 3, 5, 7. Drakenb. ad Liv. Epit. 69. Oudend. ad Suet. Domit. 17. *item* mox § 74.

60. *alio loco.* vid. 7, 3, 26. cf. 2, 15, 4. 35. *item* hic *item* supra 3, 6, 25. § 5.

62. Cicero. l. c.

61. *comprehensionem.* Hedio dicerent: *enunciationem.* ad aliquid. cf. 1, 6, 13. 3, 6, 23. 51.

ut, *si is, cui argentum omne legatum est, petat signatum quoque*, utatur genere: at, *si quis, cum legatum sit ei, quae viro materfamilias esset, neget deberi ei, quae in manum non convenerit*: Speçie: quoniam duae
 63 formae sunt matrimoniorum. *Divisione* autem adjuvari finitionem docet, eamque dif-⁴¹⁵ferre a *partitione*: quod haec sit totius in partes, illa generis in formas. Partes incertas esse, ut, *Quibus constet respublica*; formas certas, ut, *Quot sint species rerumpublicarum*, quas tres accepimus, quae populi, quae paucorum, quae unius potestate regerentur.
 64 Et ille quidem non his exemplis utitur, quia scribens ad Trebatium, ex jure ea ducere

62. *deberi*. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Leid. Reliqui *debere*. Nostrium conjecit Gesn.

63. *quas tres*. Turic. *quaesfris*, a sec. manu *equesfris*. *accepimus*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) cum Obr. Reliqui *accipimus*, ne latine quidem ob *regerentur*.

si is — signatum quoque. vid. Cic. Top. c. 5 ubi hoc ipsum exemplum, item Dig. 51, 2, 19, „Cum aurum vel „argentum legatum est, quid „quid auri argentique relictum „sit, legato continetur, sive „factum sive infectum: pecuniam autem signatam placet „eo legato non contineri.“ cf. 5, 14, 26.

si quis — non convenerit. vid. Cic. l. c.

quoniam — matrimoniorum. Haec paene ipsa Ciceronis sunt verba l. c. „Genus enim est,

„uxor: ejus duae formae.“ Malim *sunt* h. l. pro *sint*, propter *quoniam*. Si enim litigatoris intelligerentur verba, in oratione obliqua, *quia* positurus erat. Est autem indicativus in uno Campani libro. De conventionem in manum cf. Schultingium in Jurispr. Ante-Just. item nos ad 4, 2, 5.

63. *Divisione — docet*. Omnia haec apud Ciceronem leguntur in Topicis. c. 5, 7. *ad Trebatium*- vid. 3, 11, 18.

maluit: ego apertiora posui. *Propria* vero ad conjecturae quoque pertinent partem: ut, quia proprium est boni *recte facere*; iracundi *verbis excandescere*, esse credantur, aut contra. Nam ut quaedam in quibusdam

64. *ut quia propr.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. Vall. et edd. ante Ald. Reliqui, auctore Regio, omittunt *quia*. Gibsonus pro nota sua proletaria, debebat MSS. suorum scripturas ponere. cf. 5, 9, 5.

verbis excandescere, esse credantur. Turic. Guelf. omittunt *excandescere* cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Goth. Jens. et edd. ante Ald. Vicissim *esse credantur* absunt a Camp. reliquisque post Ald. qui secuti sunt Regium, *excandescere* pro *esse credantur* (au *credatur*) in quibusdam exemplaribus a se inventum narrantem. Equidem, adhuc sine auctore, utramque scripturam conjunxi. *aut contra.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. Hic *ac c.* cum Vall. et edd. ante Stoer. *Aut an ac* non refert (cf. tamen 5, 13, 57). Reliqui, Regio auctore, *At c.*

contra. Nam ut qu. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui omittunt *N. u.*

64. *ut, quia proprium — eadem est.* Quidquid hinc eruitur sententiae (nam ne nunc quidem satis aperta est ea) non paucis mutationibus constitit, de quibus vide not. crit. Ad *esse credantur* intellige *tales* (h. e. boni, iracundi) ii, quorum res agitur. Sic mox (§ 65) *ut sit civis* scil. is, cui adest patronus. Nam *ca* subaudire, vel ipsum inferere post *esse*, unde facile excidebat, minus placet. In altera parte sensus nostri: *Nam ut*, vereor u. integra sint omnia. Cum enim manifesta appareat oppositio *ut* et *ita*, nihil magnopere dignum hac dividendi subtilitate exit. Ut nunc est, omne illud *Nam* spectat ad id quod praecedentibus subjiciebatur: *aut contra*, ne quis forte miretur ex *proprio* etiam *contra* animatos homines posse credi. Expeditius sane et tertius erat sic legi: *Nam ut quaedam in quibusdam sunt utique, ita et non sunt, et ratio, quamvis ex diverso illa, eadem est.* Rectene ita, in hujusmodi structura, poni possit, sicuti a me hic est factum: „*ut quaedam — et ratio ita,*“ non equidem certo dixerim. Id saltem ex

utique non sunt, et ratio ita, quamvis ex
 65 diverso, eadem est. *Divisio* et ad probandum
 simili via valet, et ad refellendum. Probationi
 interim satis est unum habere, hoc
 modo, *Ut sit civis, aut natus sit oportet,*

rat. ita qu. Turic. Guelf. *rat. qu. ita* cum Goth. Alm. Voss. 1. 3. Bern. et edd. ante Ald. qui cum Regio *ita* ejecit, obsecundantibus reliquis. Camp. pro *quamvis* dat *ita*. Hinc tantum mihi summi, ut transponerem voces hasce. cf. § 41. 82.

div. ead. Guelf. inserit *ita*. Solus. Ald. pro eo *tamen*. Si plures haberet auctores, poterat mutari in *illa*. In totius hujus §phi constitutione nemo vidit acutius Badio, qui sic: „Aldus Raphaëlem (Reg.) sequitur. „Verum neque si *quia* expungatur et pro *verbis esse* credatur „reponatur *excandescere*, sensus adhuc plenus erit. Nam con- „jecturae ex *proprio* vult ponere exemplum, ut fortasse re- „ponendum sit hoc modo: ut, quia proprium est boni recte „facere, iracundi ex animo fari; illius factis, hujus verbis „credatur. Sed non sum tam vecordi animo, ut id sine „auctore faciam.“ Etiam Regius aliquid deesse sensit; cum deinceps Gibsonus mira voluptate acquiesceret in vulgata scriptura.

65. *refellendum*. Turic. Camp. *rep.* cum Alm. Bodl. Andr. de hac varietate egit Burm. ad Ovid. *Metam.* 1, 759.

Probationi. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. Sed Camp. *probationem* cum Bodl. Andr. et Turic. a sec. manu, quae et hoc novat quod dat: *repellendam probationem*. Ald. et recentiores e conjectura Regii *Probanti*.

sit civis aut. Turic. *sit quis a.* cum Alm. (cf. § 58. 68.) sed illa a sec. manu *si quis a.* Guelf. nostram dat cum Bern. Jensch. (tac. Gesh.) et edd. ante Bad. sec. Sed Camp. *si civis sit*

nostra constitutione satis apertum, quomodo *proprium* possit ad statum *conjecturalem* traduci, si, quod *proprium* est alicui, id, hoc ipso argumento, esse in eo creditur, quamvis nullis signis deprehensum. Ratio eadem in iis, quae *contra* haec sunt, iterum est § 90.

65. *Probationi* — *tollendum*. Haec ita inter se opponuntur, ut grata existat structurae varietas pro simpliciōi forma: *ad probandum suffiāt unum* — *ad refellendum utioque opus est*.

*aut factus: utrumque tollendum est, Nec
 416 natus, nec factus est. Fit hoc et multiplex, 66
 idque est argumentorum genus ex remotione,
 quo modo efficitur totum falsum, modo id,
 quod relinquitur, verum. Totum falsum
 est hoc modo, Pecuniam credidisse te dicis:
 aut habuisti ipse, aut ab aliquo accepisti, aut
 invenisti, aut surripuisti. Si neque domi ha-
 buisti, neque ab aliquo accepisti, nec cetera,
 non credidisti. Reliquum fit verum sic, Hic 67
 servus, quem tibi vindicas, aut verna tuus
 est, aut emtus, aut donatus, aut testamento
 relictus, aut ex hoste captus, aut alienus.
 deinde remotis prioribus, supererit alienus.
 Periculosum, et cum cura intuendum genus;
 quia, si in proponendo unum quodlibet omi-*

quis a. Goth. (tac. Gesn.) *si c. quis a.* cum Voss. 2. Recentiores *quis* post *civis*, non quidem necessario.

factus: utrumque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. qui e conjectura Regii inseruit *neganti* obsecundantibus rell.

66. *idque.* Guelf. Camp. *ideoque* cum Goth. Voss. 2. (quorum uterque post *est* inserit *contra*) et edd. ante Ald. Sed Turic. nobiscum facit. *quo modo.* Sic omnes mei exc. Goth. Voss. 2. Gesn. recentioribus. Hi enim *qua*, quod ne Burm. quidem displicebat. Sed referes prouomen ad *genus argg.* potius quam ad *remotionem.* *nec cetera.* Itz Turic. cum plerisque nisi quod Vall. Ald. Leid. eoque recentiores ante Gesn. *et e.* Camp. *nec certam* onisso mox non. cf. ad 4, 2, 61.

66. *ex remotione.* Cic. de tur." ubi cf. Mar. Victorin. Inv. 1, 29. *enumerationem* apud Pithoc. p. 161. Longe appellat: „Enumeratio est in diversa *remotio criminis* Cic. de Inv. 2, 29. ad Herenn. 1, 15. „qua, pluribus rebus exposi- „tis, et ceteris infirmatis, una „reliqua necessario confirma-

- ferimus, cum risu quoque tota res solvitur.
- 68 Tutius, quod Cicero pro Cecinna facit, cum interrogat, *si haec actio non sit, quae sit?* simul enim removentur omnia. Vel, cum duo ponentur inter se contraria, quorum tenuisse utrumlibet sufficiat: quale Ciceronis est, *Unum quidem certe, nemo erit tam iniquus Cluentio, qui mihi non concedat: si constet corruptum illud esse iudicium, aut ab Habito, aut ab Oppianico esse corruptum. si doceo non ab Habito, vinco ab Oppianico; si ostendo ab Oppianico, purgo Habito.*⁴¹⁷
- 69 Fit etiam ex duobus (quorum necesse est alterum verum) eligendi adversario potestas,

68. *iniquus.* Turic. Guelf. Camp. *inimicus* cum Ioann. Voss. 2. 3. Goth. Bern. Andr. et edd. ante Gryph. item ap. Cic. Cod. S. Victoris.

69. *necesse est alterum verum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. 1. 3. Bern. Colin. (qui et parenthesin habet, quam pri-

67. *solvitur.* cf. 5, 5, 2. Etiam *dissolvitur* 5, 15, 2. 29. 6, 3, 10. 8 Pro. 11. *resolvere* 5, 13, 12. Aliud erat 4, 2, 19. Non debet Burm. huc conferre verbum Horatianum Satt. 2, 1, 86 „Solventur risu „tabulae.“ Aliud enim est *cum risu solvi*, aliud *risu*; nec *solvi* ibi nostra potestate. De re ipsa cf. Cic. de Inv. 1, 45.

68. *Cicero — Ciceronis.* Pro Caecina (sic enim fere scribitur nomen ap. Cic. v. Oudend. ad Suet. Caes. 75. Tit. 6.) c. 15. „alia si qua“ (actio) „forte „est, quae nos fugerit, dic,

„quae sit. cupio discere. „Haec si est, qua nos usi sumus; te iudice vincamus, „necesse est.“ Pro Cluentio c. 23.

69. *quorum — verum.* Subaudies ad *necesse est* infinitivum esse (nisi forte malis hoc ipsum legere pro *est*); *alterum accipies alterutrum.* cf. 1, 4, 24. 9, 5, 6. Cicero de Inv. 1, 29. 45. *complexionem* appellat hanc argumentationem, qui et utroque loco *utrum* sic posuit, ut hic noster „*utrum* „elegit“ pro *utrumcunque, utrumlibet.*

efficiturque, ut, utrum elegerit, noceat. Facit, hoc Cicero pro Oppio, *Utrum, cum Cottanz. appetisset, aut cum ipse sese conaretur occidere, telum ei e manibus ereptum est?* Et pro Vareno, *Optio vobis datur, utrum velitis casu, illo itinere Varenum usum esse, an huius persuasum et inductu.* Deinde utraque facit accu-⁷⁰ satori contraria. Interim duo ita proponuntur, ut utrumlibet electum idem efficiat;

mus repetii) et edd. ante Bad. Ex Alm. refertur *necessaria e. a. r.* (cf. § 65. 72.) Voss. 2. cum Goth. *n. e. alterutrum*, quae videtur et Vall. scriptura, referente Badio. Durius est in hac, quod *neccesse* scribitur, non *neccssarium*. Reliqui, partim ex Regii conjectura (ab hoc enim *alterutrum*) *neccssaria e. alterutrum*. In hac constitutione *neccssaria potestas* nemini debebat placere. *aut.* Sic omnes praeter Goth. Voss. 2., et Capp. Hi enim *an*, quod recepere editores fragm. Cic. In Leid. margine quoque: „Alii *an*.“ Nolui exemplo fraudare eos, qui contra Qu. disputant ad 1, 5, 50. cf. tamen § 44. *ereptum.* Turic. *eruptum.* cum Alm. Bern. *erutum.* Voss. 1. 3. Palat. Gebhardi, qui rectene hoc commendet, tanquam aptissimum ad festinationem trepidationemque cum violentia conjunctam exprimendam, equidem magnopere ambigo.

Cic. pro Oppio. M. Aurelius Cotta, proconsul Bithyniae, quaesitorem suum P. Oppium dimiserat et peculatus et insidiarum sibi structarum suspectum, quo crimine mox est accusatus, a Cicerone autem defensus. Dio Cass. 36. p. Reim. 100. Orationis Ciceronianae deperditae hoc quidem fragmentum apud unum Quintilianum adhuc est inventum. vid. fragm. Cic. apud Ern. p. 1040.

aut. cf. not. crit. Capperonierius commodum huc contulit fragmentum lib. 3. Historiarum Sallustii: „Oppius postquam orans nihil proficiebat, timide veste tectum pugionem expedire conatus, a Cotta Vulscioque impeditur.“ p. 973 apud Curtium.

pro Vareno. vid. 4, 2, 26. Fragmentum apud Ernesti. p. 1040.

quale est, *Philosophandum est, etiamsi non est philosophandum*. Et illud vulgatum, *Quo schema, si intelligitur? quo, si non intelligitur?* Et, *Mentietur in tormentis, qui dolorem pati potest: mentietur, qui non potest*. Ut sunt autem tria tempora, ita ordo rerum tribus momentis confertus est. habent enim omnia *initium, incrementum, summam*; ut, *jurgium, deinde caedes, et strages*. Est ergo hic quoque argumento-418

70. *est, Philos.* Turic. inserit *illud*. Non male.

71. *initium*. Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 1. 3. *exordium* Jenf. et edd. ante Badium, qui narrat Vallam ascripisse *initium*, quod confirmetur eo, quod mox legitur *ex initiis*. Hinc suspiceris Vallensem codicem omisisse et ipsum hanc vocem; et fortasse Codex ille nihil aliud fuit nisi editio aliqua aut Camp. aut Andr. ab Laurentio Valla emendata. (cf. ad praef. nostr. p. 55. 62. sed et 5, 13, 41 not. crit.) Ipsum nostrum est in Goth. et multis aliis, si recte tacuerunt conferentes.

hic quoque arg. Turic. Camp. *hinc arg. quoque*. Guelf. Goth. (tac. Geln.) *hic arg. quoque*. Qui transponunt *quoque*, iidem defendunt *hinc*. Sed vulgata melius habere videtur et est in Jenf. et rell.

70. *Philosophandum* — *philosophandum*. Haec ipsa verba ponit Asconius Pedianus ad Divinat. in Caecil. p. 23 ad c. 6 „etiamsi tacent, satis dicunt“ quem locum a Valla indicatum, docet Badius. Facilis dicti est interpretatio; cujus autem sit, an in proverbium abierit, igooro.

schema. Neque λέξις neque διανοίας *schema* hic significatur (cf. 2, 13, 11) verum tertium illud quod noster me-

morat 9, 1, 14; tractat autem de industria 9, 2, 65 „unde „controversiae figuratae dicuntur.“ vid. et 7, 4, 28. *Vulgatum* quare dixerit hoc, apparet loco gemino 9, 2, 69 „A quibusdam tota res repudiatur, sive intelligatur, sive non intelligatur.“ Est autem hujusmodi *schema*, sive *figura*, rei, quam indicare palam non audeas, ex obliquo facta significatio.

Mentietur — *qui non potest*. cf. 5, 4, 1.

rum locus invicem probantium. Nam et ex
 initiis summa colligitur: quale est, *Non pos-*
sum togam praetextam sperare, cum exor-
dium pullum videam: et contra, *Non domi-*
nationis causa Sullam arma sumfisse, argu-
 mentum est *dictatura deposita.* Similiter ex⁷²
 incremento in utramque partem ducitur ratio
 rei cum in conjectura, tum etiam in tractatu
 aequitatis, *An ad initium summa referenda*
sit? id est *An ei caedes imputanda sit, a*
quo iurgium coepit? Est argumentorum locus⁷³
 ex similibus, *Si continentia virtus, utique et*
⁴⁹*abstinentia: Si fidem debet tutor, et procura-*
tor. Hoc est ex eo genere, quod ἐπαγωγὴν
 Graeci vocant, Cicero *inductionem.* Ex *dissi-*
milibus, Non, si laetitia bonum, et voluptas:

72. *Simil. ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voff. 1. 2. 3. et edd. ante Basil. Reliqui inferunt *et.* *rat. rei cum.* Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. nisi quod excusi transponunt *rat. rei.* Alm. *res rat. cum.* cf. § 69. 73. Reliqui omittunt *rei.*

cum in. Guelf. *tum in.* cf. ad 4, 1, 66.

ei. Turic. Camp. omittunt cum Alm.

71. *Non possum — pullum* „verbi loco olim jactatum
videam. Verbum *exordiendi* „esse vulgo.“
 cum de tela saepe usurpetur, *Sullam — dictatura depo-*
 non est quod miremur nomen *sita.* cf. 3, 8, 53.
 ejusdem esse usus. Sic et Ap-
 pulejus Metam. l. 5. p. (Pri-
 caei) 99 „*exordio* sermonis
 „hujus quam concolores fallas
 „*attexamus.*“ De *pullo*
 vide 2, 12, 10. Est enim pau-
 perum. Mosellanus recte sus-
 picatur „hoc exemplum pro-
 75. *si fidem — procura-*
tor. Haec sunt Ciceronis Top.
 c. 10. qui et ibidem *inductio-*
nis vocabulo utitur; item de
 Inv. 1, 31. Recte autem Bur-
 mannus suadet geminare *debet*
 ex ipso Cicerone. cf. mox
 § 38.

Non, quod mulieri, idem pupillo. Ex contrariis, Frugalitas bonum, luxuria enim malum: Si malorum causa bellum est, erit emendatio pax: Si veniam meretur, qui imprudens nocuit, non meretur praemium, qui imprudens profuit. Ex pugnantibus, Qui est sapiens, stultus non est. Ex consequentibus, sive adjunctis, Si est bonum justitia, recte judicandum: Si malum perfidia, non est

73. *pupillo.* Guelf. Camp. *populo* cum Goth. Voss. 2. Sed Alm. *Popilio* (cf. § 72. 74) cum Voss. 1. 3. Bern. Basl. margo. *popillo* Jenf. per errorem. vid. et 6, 3, 75. *pugnantibus.*

Ita Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Voss. 1. Bern. et edd. Stoer. Chonet. Leid. Burn. Gesn. eoque recentioribus. Sed Camp. cum rell. meis excusis *repugnantibus* quod concinit locis supra positis 5, 8, 5. 5, 10, 2. item 6, 3, 66 in quorum primo Guelf. Goth. et Turic. (a pr. manu) *pugn.*, secundo autem solus Goth. *pugn.* Verum 5, 14, 1. omnes *pugn.* Idem 5, 10, 94 omnes praeter Camp. et Capper. cf. et 5, 14, 31.

consequentibus. Sic mei quidem libri omnes, praeter Gesnerum cum recentioribus, qui ex illius, puto, sphalmate: *sequentibus.*

non quod — pupillo. Cic. Top. c. 11. ubi etiam „locus — „qui a contrario dicitur.“

Frugalitas — imprudens profuit. „Petita sunt exempla „haec ex Aristotele. l. 2. Rhet. „c. 23, 1. Τὸ σωφρονεῖν ἀγα- „θόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν „βλαβερόν — Εἰ γὰρ ὁ πόλε- „μος αἰτίας τῶν παρόντων „κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ „ἐπανορθώσασθαι. — Εἴτερ „γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρα- „κέσιν Ἀκουσίως, δίκαιοι εἰς „ἐργὴν πειθεῖν, Οὐδ' εἰς ἀναγ-

„καθεῖς τις εὖ δράσει τινα
„Προσηκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλε-
„σαι χάριν.“ — Capperou-
nerius.

74. *pugnantibus — consequentibus.* cf. 5, 8, 5. Animadvertit autem Reginus, contra Ciceronis rationem (Top. c. 12.) confundi hic *adjuncta* et *consequentia*. Cicero enim *adjuncta* „inquit“ non semper eveniunt: „consequentia au- „tem semper.“ Similis a nostro facta mox § 75. divisio *consequentium* et *sequentium*.

fallendum. Idem retro. Nec sunt his dissimilia, ideoque huic loco subijcienda, cum et ipsa naturaliter congruant: *Quod quis non habuit, non perdidit: Quem quis amat, sciens non laedit: Quem quis heredem suum esse voluit, carum habuit, habet, habebit.* Sed, cum sint indubitata, vim habent paene signorum immutabilium. Sed haec *consequentia* 75 dico, ἀλόουθα; est enim *consequens sapientiae bonitas: illa sequentia, παρεπόμενα, quae*

Idem. Turic. (a sec. manu) Guelf. *Idemque* Camp. Goth. (tac. Gesu.) *Item* cum Voss. 2. cf. § 60.

retro. Turic. *recte* cum Alm. (cf. § 75. 75). Sed ille a sec. manu *recta.* *Nec.* Guelf. *haec.* Camp. *quae* cum Goth. Voss. 2. Andr. *dissimilia.* Turic. Guelf. *similia* cum Alm. Goth. Voss. 1. 2. *Dicas* his quod praecedit, error locum dedisse; nec sane eo egebamus. Sed in excusis meis est *his dissim.* *indubitata.* Turic. Camp. *dubitata.*

immutabilium. Libri mei et scripti et excusi ante Ald. *innummerabilium.* Hic nostrum de conjectura reposuit, quam Regianae *insolubilium* recte praefert Badius. Multi Codd. pravam scripturam dare narrantur, neque in ullo esse nostram credo.

75. *haec consequentia.* Turic. *haec* (a sec. manu *hoc*) *consequens.* Camp. *hoc consequens.* Omitiunt *haec* Jenu. (tac. Gesu.) et edd. ante Ald. item Bad. utraque.

παρεπόμενα. Turic. cum Voss. 1. 3. *parepomena.* Camp. *παριγόμενα.* Goth. cum Voss. 2. *παριγομενα.* Guelf. *paragomena* cum edd. ante Ald., nisi quod Tarv. graec. litt. Alm.

Idem. Nisi forte malis *Item,* referes pronomen ad vocem *locus* § 75.

habuit, habet, habebit. Postrema duo sane ad rem facere non magnopere videntur. Quae causa omisisset ea videtur Aldus, sed liori addicunt nulli.

signorum immutabilium. cf. c. hujus libri 9.

75. ἀλόουθα — παρεπόμενα. Est in Graecis haec aliquantum difficultatis. Primum abrupte sunt et sine ulla commissura latinis subijuncta, cui quidem vitio mederi possis interponendo utrobique *id est,*

postea facta sunt, aut futura, Nec sum de nominibus anxius. vocet enim, ut voluerit⁴²⁰ quisque, dum vis rerum ipsa manifesta sit; appareatque, hoc temporis, illud esse natura⁷⁶rae. Itaque non dubito haec quoque *consequentia* (quamvis ex prioribus dent argumentum ad ea, quae sequuntur) quorum quidam duas species esse voluerunt: *Actionis*, ut pro Oppio, *Quos educere invitos in provinciam*

ἐπαγόμενα (ref. Burmanno. sed attende differentem a Turic. et cf. § 74. 84. Vicissim 8, 6, 32 vulgatam παραγόμενα retinere fertur Turic. ubi Alm. cum multis πεποιμένα) quod cum Regius in quibusdam, ut ait, exemplaribus inventum comprobasset, ab Aldo inde receptum est ab omnibus exc. Capper.

quod, una litera scriptum, facile intercidebat. cf. 5, 5, 4. Deinde *παρεπίμενα* ex sola Petri Victorii conjectura repositum est (ad Aristot. Rhet. 1, 6, 3. p. 105.); fluctuante Codd. scriptura. Utitur hoc vocabulo Aristoteles in Topicis 5, 2, 1. quamquam non tanta, quanta hic est in eo, subtilitate. (Est etiam apud scriptorem de Elocutione, vulgo Demetr. Phaler. § 217. p. 87. Schn.) Sed cum etymon ad amissim respondeat sententiae Quintilianae, non dubitavi Capperonnerium sequi in adoptanda doctissima emendatione. „*Illae*“ autem cave in praecedentibus quaeras; spectat ad relativum „*quae* — futura.“

76. non dubito — *consequentia*. Haec ad sequentia spectare dirimendo demonstra-

vi. Durissimum autem est, quod sine infinitivo ponitur accusativus *haec*, post *dubito*. Verbum desiderabat jam Regius, nec ullo adhuc exemplo tantae struendi licentiae conciliatus sum. Quod autem ajunt *esse* subaudiendum, id ne sulcicit quidem; *vocare*, *appellare* latius sit, quod sane difficiliter intelligitur, quamquam prius *ex vocet* elici posse statuit Capper. Exempla struendi verbum *dubitandi* cum accusativo nominis aliquot ponit Burm. ad 12, 1, 42. sed nostrum non mollientia illa. Cujusmodi et Sciopius dedit in Sanctii Minerva 3, 5 p. mihi 293. Sententiam mox repetit longe clarius § 78.

pro Oppio. Fragm. Cic. Ern. p. 1041.

non potuit, eos invitos retinere qui potuit? Temporis, in Verrem, Si suem Praetoris edicto afferunt Kalendae Januarii, cur non initium quoque edicti nascatur a Kalendis Januarii? Quod utrumque exemplum tale⁷⁷ est, ut idem in diversam, si retro agas, valeat. Consequens enim est, eos, qui invitati duci non potuerint, invitos non potuisse retineri. Illa quoque, quae *ex rebus mutuan*⁷⁸ *confirmationem praestantibus* ducuntur (quae proprii generis videri quidam volunt, et vocant ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλα, Cicero *ex rebus sub eandem rationem venientibus*) fortiter con-

76. *Januarii — Januarii.* Camp. *Januarie — Januariis.* Apud Cic. nostra scriptura. cf. Oud. ad Suet. Oth. 2. Dom. 13. Drakenb. ad Liv. 41, 16, 1. Guelf. pro *Kal. Jan.* utroque loco habet haec male Graeca *νιαυ ανιαυ*.

77. *potuerint.* Camp. *potuerunt* cum edd. ante Gryph. Sed nostrum Turic. et Guelf.

78. *quae proprii.* Turic. Camp. *quia p. ἀλλήλα.* Guelf. *ἀλλήλους.* Goth. *ἀλλήλας* cum Tarv. Sed Camp. *ἀλλήλας.* *fortiter.* Sic Turic. Guelf. Goth. Alm. Bern. *forte* Camp. cum Bodl. et edd. ante Alit. aliquotque recentioribus. Male. cf. 1, 5, 72.

in Verrem. lib. 1. c. 42. Est apud Ciceronem *nascitur pro nascatur.*

77. *eos — retineri.* Quia retro agendi exemplum quae-ratur, debuisse transponi infinitivos *duci* et *retineri*, recte observat Gesnerus; qui ipsum putat Quintilianum potuisse memoria labi.

78. *ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλα.* vid. Aristot. Rhet. 2, 25, 5.

Cicero. de Inv. 1, 20. „in
„his rebus, quae sub eandem
„cadunt rationem“ (attende
et hic memoriter citantem
Qu. cf. 5, 10, 17) ubi exem-
plum Hermocreonis Rhodio-
rum portorium redimentis pro
quo apud Aristotelem l. c.
„ὁ τελωνῆς Διομέδων περι τῶν
„τελωνιῶν, Εἰ γὰρ μὴδ' ὑμῶν
„αἰσχροῦν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῶν
„τὸ ἀνεῖσθαι.“

fortiter — junxerim. cf. 1,
5, 72.

sequentibus junxerim: *Si portorium Rhodiis locare honestum est, et Hermocreonti conducere. et, Quod discere honestum, et docere.*
 79 Unde illa, non hac ratione dicta, sed efficiens idem, Domitii Afri sententia est pulchra, *Ego accusavi, vos damnastis. Est invicem consequens et quod ex diversis idem ostendit: ut, qui mundum nasci dicit, per hoc ipsum et deficere significet, quia deficit omne, quod*

loc. honestum est. Turic. l. homines h. e. cum Alm. Sed ille a sec. manu l. hominibus h. e. et sic Camp.

Hermocreonti. Turic. hermocrenti. Camp. Hermocreonti cum Alm. Colb. Voss. 2. Goth. et edd. ante Gryph. Sic apud Mar. Victorin. p. 164 Pith. et in aliquot Cic. MSS. testante Ouden-dorpio, qui conferunt *Hermocrates*. Sunt et *Hermogenes*, *Hermotimus*. Reliqui *Hermaer*.

79. *dicta.* Sic Turic. Guelf. omnesque profecto MSS. et edd. Sed G.efs. et recentiores e Goth. Voss. 2. *ducta*, quod, si recte tacti, ipse habet Camp.

79. *Domitii Afri.* Observarunt VV. DD. eandem sententiam esse jam apud Ovidium *Metam.* 15, 508. Sed Ovidianam non positam a Qu. judicat Valla apud Badius, quia plenior sit, quam pro sententiae acumine. Ita enim habet: — „An falso Palamedem crimine turpe est „Accusasse mihi, vobis dannasse decorum?“ De Dom. Afro cf. 5, 7, 7.

Unde. cf. § 90.

qui mundum — significet. Cum Platonis mentionem inieisset in notis Valla, dicentis (l. republ. 8 p. (Bip.) 188 St. 556 a) ἀλλ' ἐπεὶ γενομένου

παντὶ κόσμῳ ἐστὶ, Regius censet, Platonem, quem solum Aristoteles referat mundum generare ausum, sua hausisse e Mosis libris a se perlectis; quod revincit Badius, quia *natum* dixerit mundum Plato, Christianis *creatum* credentibus. Almeloventus Minucii Felicis locum ponit (c. 34) „Quis enim sapientum dubitat, quis ignorat, omnia, „quae orta sunt, occidere? „quae facta sunt, interire? „Coelum quoque cum omnibus, quae coelo continentur, „ita, ut coepisse, desinere?“ Sed cf. Aristot. *De Coelo.* 1, 10. qui pereundi et nascendi sortem conjunctam non utique

nascitur. Simillima est his argumentatio, 80
 qua colligi solent *ex iis, quae faciunt, ea,*
quae efficiuntur, aut contra, quod genus a
causis vocant. Haec interim *neccessario* fiunt,
 interim *plerumque* sed *non necessario.* Nam
corpus in lumine utique umbram facit, et
umbra, ubicunque est, ibi esse corpus ostendit.
 Alia sunt, ut dixi, *non necessaria,* vel utrin- 81
 que, vel ex altera parte. *Sol colorat: non*
utique, qui est coloratus, a sole est. Iter
pulverulentum facit: sed neque omne iter pul-
verem movet; nec, quisquis est pulverulentus,
ex itinere est. Quae utique fiunt, talia sunt, 82

neque omne. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *nec o.*
 (cf. 5, 9, 7. 5, 11, 23.) Goth. (tac. Geln.) *non o.*

82. *utique — sunt.* Turic. *u. f. et t. f.* Sed a sec. manu
 deletur *et.* An inerat *ea?* Nam ut *et* esset pro *etiam,* quo
 ostenderetur superioribus addi hoc exemplum, nulla magno-
 pere causa erat. Minus etiam ut scriberetur *et alia.* Guelf.
utrinque f. t. f. cum Basil. Colin. Potest blandiri, quia hoc est
 exemplum utrinque necessarii et a causis et ab effectis, quan-

ab omnibus philosophis agni-
 tam esse narrat, ipsumque
 Platonem in Timaeo coelum
 natum quidem sed interitus
 expertis dicere commemorat.

80. *Simillima — his.* Cum
 Camp. (solus) pro *his* det *hic,*
 succurrit scribere *huic.* cf. 4,
 3, 10. 6, 1, 52.

a causis. cf. Cic. Top. c. 3.
 4, 18.

81. *Sol colorat.* Exemplum
 fortasse succurrebat e Ciccone
 de Orat. 2, 14. cf. Seneca
 Epist. 108 p. Bip. 55.

82. *Quae utique — sunt.*
 Fatendum est, haec praeter
 summam illam, quae in dia-
 lecticis desideratur, diligen-
 tiam, repeti, et exemplis plu-
 ribus ponendis obscurari ma-
 gis quam illustrari. Eorum
 enim, quae et *neccessario* fie-
 rent et *plerumque,* satis evi-
 dentia fecerat exempla; prio-
 rum quidem „corpus —
 „ostendit,“ posteriorum ex
 altera parte non necessarium
 „sol — sole est,“ utrimque
 autem „Iter pulverulentum —

Si sapientia bonum virum facit, bonus vir est utique sapiens: ideoque, Boni est honeste facere; mali, turpiter: et, qui honeste faciunt, boni; qui turpiter, mali judicantur; recte. At exercitatio plerumque robustum corpus facit; sed non, quisquis est⁴²² robustus, exercitatus; nec, quisquis exercitatus, robustus est: Nec, quia fortitudo prae-

quam ejusmodi prius quoque erat „*corpus — ostendit.*“ Sed, quod mox ponitur *utique* in ipso exemplo, dissuadet paucorum librorum scripturam. Jenf. *u. talia f. t. f.* cum edd. ante Bad. Sed Bad. sec. *u. talia faciunt t. f.* cum edd. Cerv. Gryph. Stoer. Chouet. aliisque apud Burm.

Si sap. Goth. (tac. Gesn.) *Sed f.* cum Voff. 2.

ideoque. Sic omnes praeter Gesnerum, de conjectura dantem *itemque*, eoque recentiores.

honeste. Camp. *honestia.* *judicantur; recte.* Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Reliqui transponunt (cf. § 64. 85). Omittunt *recte* Goth. et Voff. 2. quod ipsum est pro nostro ordine.

At — plerumque. Basl. margo et Gryph. ipse cum recentioribus exc. Obr. *Ad hoc — p.* quod se praetulisse ait Burm., pro imperio. (cf. 3, 6, 53.) Gesn. de conjectura *At hoc p. E.* obsecundantibus posterioribus. Goth. Voff. 2. *ac e. p.* (cf. 5, 2, 3). Nostra est in omnibus meis hic non designatis, nec dubie in reliquis quoque MSS. quanquam de suis tacet somnolentus ille Gibsonus.

„ex itinere est.“ Quid attinebat, rursus, quae *utique*, i. e. *necessario*, fierent, exemplo ostendere, et exercitationem *plerumque* quidem, sed nec semper nec solam, robusta corpora facientem inculcare? Una haec ingeminandi excusatio mihi videtur, quod hisce postremis sit manifestius, in conjecturalibus controversiis argumenta posse peti a *necessariis* quidem causis, sed ab iis, quae *plerumque* certas res effi-

ciunt, non item. In talibus argumentationis tricis peccatum et titubatum esse a librariis quivis rei peritus expectet. vid. not. crit.

ideoque — judicantur. Quia haec necessario juncta sunt invicem, certa potest ex iis peti argumentatio, quae valeat in conjecturali quoque statu. cf. § 75. 64. Haec ita vulgo judicari ponit, et subjicit: *recte.* Nam hoc ipsius est iudicium.

stat, ne mortem timeamus, quisquis mortem non timuerit, vir fortis erit existimandus: Nec, si capitis dolorem facit, inutilis hominibus Sol est. Et haec ad hortativum maxime⁸³ genus pertinent, *Virtus facit laudem, sequenda igitur: ut voluptas infamiam, fugienda igitur.* Recte autem monemur, causas non utique ab ultimo esse repetendas: ut Medea,⁸⁴ *Utinam ne in nemore Pelio.* quasi vero id

83. *est.* Et haec. Guelf. cum Voss. 1. 3. omittit *est*, Camp. vicissim *haec*. Si recepta est a Qu., mirum videtur quod „haec etiam ad hortativum genus pertinere“ dicuntur, eademque „maxime“ eo pertinere. An igitur praecedentia quoque ad hortativum genus? Sed fortasse *ad hort. max. gen.* pro parenthesi accipiendum, ut ea, quae sequuntur, oratoris interesse possunt, sed maxime in hortativo genere. Si et abjicis, minus impedita videtur sententia, sed fortasse salebrosior oratio. *Haec* omnino ad sequentia spectat. cf. 4, 1, 48 exeg. *repetendas.* Turic. Camp. *retinendas* cum Alm. Voss. 1. et edd. ante Rusf. Correxerit Regius, sed est nostrum in Vall. (ref. Badio) Guelf. Goth. *petendas.* Bern.

inutilis. Cave aliter interpretaris quam *noxium*. vid. 3, 5, 12. 4, 5, 22. 5, 13, 42.

83. *Et haec — pertinent.* Dillicillimum est in tenuibus hisce disputandi commissuris, quales sunt *et, maxime*, certum videre, ad constituendam scripturam. Quare conseras velim not. crit. *Hortativum genus* nove et semel, puto, dicitur pro *deliberativo, suavisorio*.

monemur. Hoc ipsum exemplum longius repetitarum causarum cum reprehensione

ponunt Cornificius ad Herenn. 2, 22. Cic. de Inv. 1. 49. Top. c. 16. de Fato c. 15. Utuntur eodem ad varias sententias, quos recenset Columna p. 197. Sunt enim versus Ennii ex Medea Euripidea ab ipso versa. vid. Eurip. Med. v. 3 seqq. Perulgatum igitur fuit hoc apud rhetoras hujus vitii exemplum. Docte Gesnerus designat Phaedrum 4, 6, 6. qui eodem respiciat. Eundem in notis ad Eurip. ponit Beckius V. C. Locus Cic. de Nat. Deor. est l. 3 (non 2, ut Gesn.) c. 30.

eam fecerit miseram aut nocentem, quod illic ceciderit *abiegna ad terram trabes*. et Philocteta Paridi, *Si imperaffes tibi, ego*

34. *ceciderit — terram*. Turic. *ceciderint abignea t. idem a sec. manu: ceciderint abiegnae ad t.* Guelſ. *ceciderit abiegne ad t.* Camp. *ceciderint ab igne a. t.* Pluralem utrobique dant Voff. 1. 3. Andr. et edd. ante Bad. niſi quod Jenſ. *ceciderit*, apice omiſſo. Singularem tuentur Goth. et Vall. referente Badio, qui Petrum Cunitum de honeſta diſcipl. 15, 6 recte, ait, annotaſſe, nomen *trabes* inter nomina ſingularia veteribus uſurpatum, ſicut plebes, canes, duces, ſepes et multa alia. Hoc acinceps Columna monuit, Lambinus, aliique. In ed. Cic. de Nat. D. Lipſiae a Thannero curata 1518 ſic datur locus: *ceſe cecidiſſent abigene ad terram*. vid. Ern. ad Herenn. 2, 22 qui etiam dubitabat an reciperet pluralem; perperam profecto. *accidere*, quod docte defendit Oudend. ad Cic. de Inv. 1, 49 hic quidem in nullo libro. Sed *ceciderit* eſt ab ipſo Qu. non ex antiquo verſu.

Paridi — tibi. Turic. *paridis impar eſſes t.* cum aliquot quos conſuluit Latinus Latinus (ubi quidem, ignoro, cum ejus operibus caream praeter bibliothecam ſacram et profanam, in qua nihil horum), item Alm. niſi quod in hoc *paridis* omittitur a conferente, quaſi ſit cum recepta (cf. § 75. 89.) et ſic plane Camp. *Pari diſpar eſſes t.* Goth. Voff. 2. et aliquot Latini. Sed Jenſ. *Paridi ſi par eſſes t.* cum edd. ante Ald. exc. Tarv. qui expreſſe noſtram dat. Apparet non eſſe Regii conjecturam, momentiſ emendate ſic legi. In illis autem corruptelis, ipſius etiam Gothani, unde

34. *et Philocteta*. Philander ſuſpicatur hoc eſſe ex Accii Philocteta, cujus quidem folius tragoediam ſic appellatam memorant veteres. Paridem abſentem profecto compellat Philoctetes. *Imperare ſibi* dictum pro *continentem eſſe*, maniſteſtius eſt, quam quod exemplis illuſiretur. Verſum in hiſce conſtituere mei non eſt moduli, et velim Hermannam noſtrum huic quoque

fragmento proſpicere aliquando. Videbatur exire tetrametrum trochaicum hoc modo: *Nam tu ſi imperaviſſes tibi, ego nunc non eſſem miſer.* Quod autem Qu. latina (cf. not. crit. ad 4, 1, 77) nominis forma utitur (ut et 3, 1, 14), id ex auctoritate veteris illius poëtae factum interpretor. Certe Francio conjectore non indigebamus, qui malebat: *ut Philoctetes.*

nunc non *essem miser*. quo modo pervenire quolibet, retro causas legentibus, licet. His⁸⁵
 435 illud adjicere ridiculum putarem, nisi eo Cicero uteretur, quod *conjugatum* vocant: ut, *Eos, qui rem justam faciant, juste facere*, quod certe non eget probatione, *Quod compascuum est, compascere licere*. Quidam haec, quae vel ex causis vel ex⁸⁶ efficientibus diximus, alieno nomine vocant *ἐξβάσεις*, id est *exitus*. Nam nec hic aliud tractatur, quam quid ex quoque eveniat. *Apposita* vel *comparativa* dicuntur, quae

mira eruerunt VV. DD. nihil aliud latet, nisi nostrā scriptura. Bern. narratur dare *P. si par esset t.* Vix credo.

retro — legentibus. Camp. raro — agentibus. Tarv. r. — agentibus cum Voss. 1. Andr. Ald. Regio recte improbante.

85. *His illud.* Turic. Guelf. Camp. *illud his.* cf. § 82. 86. *faciant.* Turic. Guelf. *faciunt.*

86. *Nam — hic.* Turic. Camp. omittunt *nec* cum Alm. nonne *hic* Voss. 1. 3. An erat *Non enim hic?*

Apposita. Sic Turic. Camp. cum reliquis MSS. et excusis praeter Jenf. ad Bad. usque. Hic primus recepit e Vall. pro priorum *appositiva*.

85. Cicero. Topic. c. 3. ubi ipsum de *compascuo* exemplum. Victorius ad Aristot. 1, 7, 27. (p. 134) et hic Regius, quem compilavit Pseudo-Turnebus, item Badius, reprehendunt Quintilianum, paene ridicula haec judicantem. Aristot. Topic. 2, 3. p. 123 Buhl. Rhetor. 1, 7, 27. *συτοίχα* haec appellat.

86. *nec hic.* Intellige *ne hic quidem.* cf. 4, 2, 93. sed et hic not. crit.

Apposita vel comparativa. Cic. Topic. c. 4. 18. *comparationem* appellat hoc argumentandi genus. vid. et Cic. de Orat. 2, 40 extr. *appositum* autem et ipse pro *simili*, *propinquo* usurpat de Inv. 2, 54.

Species secatur. Nam *ex pluribus ad unum*, et *ex uno ad plura*, (unde est, *Quod semel, et saepius*) et *ex parte ad totum*, et *ex genere ad speciem*, et *ex eo quod continet, ad id quod continetur*, aut *ex difficilioribus ad faciliora*, et *ex longe positis ad propiora*, et⁴²⁵ ad omnia, quae contra haec sunt, eadem 91^a ratione argumenta ducuntur. Sunt enim et haec majora et minora, aut certe vim similem obtinent: quae si persequamur, nullus erit ea concidendi modus. Infinita est enim rerum comparatio, *jucundiora, gratiora, ma-*

90. *Nam ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inferunt *et*. Mox inter *tot. ex gen.* omittit idem Guelf. cum Basil., inter *spec. ex eo* Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Nec male. *aut ex diff.* Sic Turic. Camp. cum Ald. *et aut diff.* Alm. (cf. § 89. 93.) Sed Goth. *ut ex diff.* cum Vall. Voss. 1. 3. Bad. Bas. *aut diff.* Jenf. cum edd. ante Ald. quod correxit Regius reponendo *ex pro aut.* Omittit vocem ante *ex* Guelf. Reliqui *et ex diff.*

91. *enim et.* Turic. *et enim.* Camp. *etenim.* cf. § 89. 94. *persequamur.* Ita hic omnes excepto Voss. 2. (sine Goth.) *qui profsequamur.* cf. 4, 1, 45. *concidendi.* Turic. *concedendi* cum Alm. Voss. 1. 3. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Sed primus a sec. manu nostrum, et hoc apud Vall. Guelf. *concedendi* Goth. *gratiora.* Turic. Guelf. Camp. *graviora*

genus, etiam si *alii* secant in species. Illud etiam argutius et minus ferendum: „Solum „genus ego hic commemora- „rem, nisi secaretur in spe- „cies.“ cf. 1, 1, 22. Sententia quidem talis et § 85.

secatur. cf. 4, 5, 6. Faciunt hoc Aristoteles Topic. 3, 4. 5. et Cicero Topic. c. 18.

unde est. cf. § 79. 5, 6, 37. 6, 1, 42. 12, 10, 10.

aut ex difficil. Hic *aut* posuit, non *et*, quoniam praecedentia versantur omnia in ratione *partis et totius*, haec non item.

91. *gratiora.* Burmannus animadvertit, dudum a VV. DD. agnitam esse differentiam

bus aut qualitatibus profunt, *Si robur corporibus bonum non est, minus sanitas: Si furtum scelus, magis sacrilegium: Si abstinentia virtus, et continentia: Si mundus providentia regitur, administranda est respublica: Si domus aedificari sine ratione non potest, quid si agenda navalium cura, et armorum?* Ac mihi quidem sufficeret hoc genus, sed in 90

89. *bonum non est.* Guelf. omittit *non* cum Voss. 1. 3. cf. ad 4, 29. *admin. est.* Turic. Guelf. omittunt *est.* Ille autem a sec. manu pro eo *ea* cum Camp.

quid si agenda nav. Turic. *quid agenda nav.* Alm. (ref. Burm.) *quid agenda in nav.* (cf. § 84. 90) cum Voss. 1. *quid agenda?* *Si nav.* Guelf. *q. agendum si nav.* Goth. Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. quod inventum in suis libris Regius mutavit in receptam a reliquis *quid agendum in nav.* Sed hoc ipsum, si recte tacui, habet Camp. Ego posui Burmanni conjecturam, in qua nihil aliud est nisi transpositio Guelferbytanæ scripturæ. (cf. § 86. 91.) de *agendo curam* vide 5, 6, 3. Pro *aedificari*, modo posito, alias esse *gubernari* narrat Philander. Id ego nusquam reperi, nec opus est.

89. *Si robur — sanitas.* Miror neminem de hoc dicto anquisivisse. Medicorum, vel etiam philosophorum videtur fuisse. Equidem nusquam præterea inveni. Et quid tandem illud est, quod *sanitas* dicitur minus etiam, quam robur, esse bonum corporibus? Suspicio *inanitas*, quæ hic quidem physico significato opponatur robori. Certis hanc potestatem exemplis ostendere, non datur. Sed ipsum etymon commendat, et *exinanitionis* significatio. Apud Plautum *Calu.* 4, 3, 5 „*inanitate*

„*intestina* murmurant;“ quam isto quidem loco unusquisque intelligat, nostro non item, nisi frequentatum fuerit vocabulum de macie inedia contracta. Quid autem proclivius quam ex *minus* *sanitas* ut fiat *minus* *sanitas*? Nisi forte mavis transponere *non est*, quod fecit Gedoynus.

Si mundus — resp. cf. § 14.

90. *sufficeret.* An *suffecerit*? Jejuna enim videtur sententia si mox *sed* interpretaris hoc modo: „*mihi sufficeret nisi secaretur.*“ Quidni vel nunc Quintiliano sufficiat

Species secatur. Nam ex pluribus ad unum, et ex uno ad plura, (unde est, *Quod semel, et saepius*) et ex parte ad totum, et ex genere ad speciem, et ex eo quod continet, ad id quod continetur, aut ex difficilioribus ad faciliora, et ex longe positis ad propiora, et⁴²⁵ ad omnia, quae contra haec sunt, eadem⁹¹ ratione argumenta ducuntur. Sunt enim et haec majora et minora, aut certe vim similem obtinent: quae si persequamur, nullus erit ea concidendi modus. Infinita est enim rerum comparatio, *jucundiora, gratiora, ma-*

90. *Nam ex.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inferunt *et*. Mox inter *tot. ex gen.* omittit idem Guelf. cum Basil., inter *spec. ex eo* Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Nec male. *aut ex diff.* Sic Turic. Camp. cum Ald. *et aut diff.* Alm. (cf. § 89. 93.) Sed Goth. *ut ex diff.* cum Vall. Voss. 1. 3. Bad. Bas. *aut diff.* Jenf. cum edd. ante Ald. quod correxit Regius reponendo *ex pro aut*. Omittit vocem ante *ex* Guelf. Reliqui *et ex diff.*

91. *enim et.* Turic. *et enim.* Camp. *etenim.* cf. § 89. 94. *persequamur.* Ita hic omnes excepto Voss. 2. (sive Goth.) qui *persequamur.* cf. 4, 1, 43. *concidendi.* Turic. *concedendi* cum Alm. Voss. 1. 3. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Sed primus a sec. manu nostrum, et hoc apud Vall. Guelf. *conci-*
liandi Goth. *gratiora.* Turic. Guelf. Camp. *graviora*

genus, etiam si alii secant in species. Illud etiam argutius et minus ferendum: „Solum „genus ego hic commemora- „rem, nisi secaretur in spe- „cies.“ cf. 1, 1, 22. Sententia quidem talis et § 85.

secatur. cf. 4, 5, 6. Faciunt hoc Aristoteles Topic. 3, 4. 5. et Cicero Topic. c. 13.

unde est. cf. § 79. 3, 6, 37. 6, 1, 42. 12, 10, 10.

aut ex difficil. Hic *aut* posuit, non *et*, quoniam praecedentia versantur omnia in ratione *partis et totius*, haec non item.

91. *gratiora.* Burmannus animadvertit, dudum a VV. DD. agnitam esse differentiam

gis necessaria, honestiora, utiliora. Sed mittamus plura, ne in eam ipsam, quam vito, loquacitatem incidam. Exemplorum quoque

cum Goth. Bern. Vall. et edd. Bad. Basil. Reliqui etiam veterimi excusi nostrum, quod dum commendat Gibsonus, ex editis, MSS. suorum nullam facit mentionem, quos et Burm. negligit fere. Equidem *gratiora* ut sit in scripto ullo, magno opere vereor. Praefero tamen, etsi ne ipsum quidem valde congruum. Confusio τὰν *gravis* et *gratus* non infrequens vid. Drakeub. ad Liv. 30, 10, 20. Nominativos hosce in gentivos facile convertas, si incineris *rum* veteri compendio sic scribi solitum R. Nec violenta mutatio ex *necessariu* faciendi *necessariarum*, unde exciderat ipsum illud R.

mittamus. Jenf. *omittamus* cum edd. ante Gryph. Male. cf. 1, 10, 9. 1, 2, 20. item hic § 18.

grati et jucundi, cum *gratum* i. e. acceptum esse possit v. c. remedium, quod minime sit *jucundum*, ablegans ad Manut. notam ad locum Ciceronis ad Div. 4, 6. „cujus officia *jucundiora* scilicet saepe mihi „suerint, nunquam tamen *gratiora*.“ Ipsa tamen haec vocis potestas huic loco non magno opere convenit, quae levi discrimine a *jucundioribus* distans ne commemorari quidem indigebat. An, sicut alia ejusdem potestatis vocabula (cf. not. crit. ad § 54), *gratum* quoque et *jucundum* permutata sunt a librariis, ut aliud in alio hic primum Codice scriberetur, et mox ab hebetiore scriba, utrumque jungeretur? Ipsarum quidem

harum vocum adhuc desidero exemplum. Sed in quatuor istis, omisso vel *gratiora* vel *jucundiora*, ambitus quidam est intra se finitus, qui efficiat infinitae illius comparationis certam speciem. Inest autem scabrities cumulatis haece nominativis, nulla structura junctis eum reliqua oratione. Malis fere *jucundiorum* — *necessariarum*. vel. ut referantur haec ad *rerum*. Nihil tamen ejusmodi in libris. vid. not. crit.

mittamus — *ne* — *incidam*. De variando numero cf. 3, 6, 21. Sed hic in *mittamus* magis lectorem complectitur, quam se solum ipse significat. cf. 3, 9, 9.

ad haec infinitus est numerus, sed paucissima attingam. Ex majore, pro Cecinna, *Quod exercitus armatos movet, id advectionem non videbitur movisse?* Ex faciliore, in Clodium et Curionem, *Ac vide, an facile fieri tu potueris, cum is factus non sit, cui 93 tu concessisti.* Ex difficiliore, *Vide quaeso,*

92. *ad haec.* Goth. (tac. Gesn.) *ad hoc.* An significatione qua 5, 6, 83? Sed languet hoc post *quoque.* Camp. *ab hoc.* cf. eundem loc. *Ex majore.* Turic. *et majora.* Jenf. et edd. ante Bad. *ex majori.* Voss. 1. 3. *Ex minore.*

Cecinna. Sic libri mei ubique omnes. Male ut videtur pro *Caecina* cf. Gesn. in praef. § 21 vide et hic § 68.

Quod — id. Camp. *qui — is* cum Goth. Andr. et edd. ante Gryph.

advoc. non. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui inferunt *togatorum.* MSS. silentur.

is factus. Turic. *his factis.* *tu conc.* Turic. *non conc.* mire, et cf. ad 4, 2, 29. Voss. 1. omittit *tu.*

92. *ad haec.* Puto dictum pro *pertinentium ad haec*, ut vitaretur insuavis compositio *exemplorum horum*, altero generativo pendente ex priore.

pro *Cecinna.* (cf. § 68) c. 15. Locus memoriter positus. Omisit enim inter *advoc. non* vocem *togatorum*, quae est apud Ciceronem et facit sane ad concinnitatem. vid. § 73.

in *Clodium et Curionem.* vid. 3, 7, 2. *fieri et factus* de magistratu creando usurpari, et hic et ad Vellej. 2, 17 ubi *nactus* obtrudebant VV. DD.,

docet Burmanns, satis magna exemplorum copia.

93. *Vide quaeso.* Cic. pro Ligar. c. 3. Inlignis est diverfitas eorum quae legimus apud Ciceronem ipsum. Sic enim habent ista: „Vide quaeso, „Tubero, ut, qui de meo „facto non dubitem *dicere*, de „Ligarii *non* audeam *confi-* „*teri.*“ Apparet in his quoque probatio ex *difficiliore*, sed simplicior est ea, qualem memoria tenebat Qu. Neque enim *non* interposuit, nec variavit *dicere* et *confiteri*. cf. locum pro *Caecina* § 92. et mox hac §.

Tabero, ut, qui de meo facto non dubitem, de Ligarii audeam, dicere. Et ibi, An sperandi Ligario causa non sit, cum mihi apud te locus sit etiam pro altero deprecandi? Ex minore, pro Cecinna, Itane scire esse armatos sat est, ut vin factam probes; in manus eorum incidere non est satis? Ergo, ut breviter contraham summam, ducuntur argumenta a personis, causis, locis, tempore (cujus tres partes diximus, praecedens, conjunctum, insequens), facultatibus (quibus instrumentum subjecimus), modo (id est,

93. *dicere. Et ibi. Turic. d. tibi cum Alm. nisi quod ex hoc assertur decere (cf. § 90. item mox hac §). Guelf. nostram ipsam dat cum Bern. Omittunt dicere Voss. 1. 3. Ceteri MSS silentur, inter quos Goth. profecto dat confiteri. Et ibi; haec enim est editorum omnium scriptura. Equidem dedi quod MSS. antiquissimi mihi ostenderent. Plane ut apud Cic. ne in ulla quidem editione est locus. An sperandi. Turic. superandi, omisso an. Camp. An parandi.*

Ligario. Turic., sed a sec. manu, Ligarium.

apud te. Turic. aperte.

Itane scire. Sic Turic.

Guelf. Goth. Camp. cum Voss. 1. 2. 3. Reliqui inserunt vero ex Cicerone. Alm. etiam Itane dicitur omittere (cf. modo hac § item mox eadem).

incidere. Turic. cecidere cum

Alm. (cf. not. prox. item § 94) sed ille a sec. manu cecidisse et hoc apud Camp.

94. *causis. Turic. Camp. omittunt cum Alm.*

praec. conj. Hoc ordine omnes, praeter Leid. Gibf. Obr. Burm. qui transponunt (cf. § 91. 104). Male.

Et ibi. c. 10. extr.

pro Cecinna. c. 16. Ne hoc quidem ad amulum respondet Ciceroniano.

94. *id est — factum. Hoc adjicit ne quis modum accipiat quantitatem (cf. § 52). Saepè enim ita usurpat noster ut § 91. vide in primis 3, 6, 2.*

ut quidque sit factum), *sinitione*, *genere*, *specie*, *differentibus*, *propriis*, *remotione*, *divisione*, *initio*, *incrementis*, *summa*, *similibus*, *dissimilibus*, *pugnantibus*, *consequentibus*, *efficientibus*, *effectis*, *eventis*, *jugatis*, *comparatione*, quae in plures diducitur species.

95 Illud adjiciendum videtur, duci argumenta, non a confessis tantum, sed etiam a fictione, quod Graeci καὶ ὑπόθεσιν vocant. Et quidem

ut quidque — *specie*. Guelf. u. *quique* (a fec. manu allitum c ante q) *re sp.* cum Voss. 3. 1. nisi quod hic *quisque*. Bern. u. q. f. f. *re sp.* Goth. (tac. Gesu) *quicque* (sive ut) f. f. f. g. *sp.* cum Voss. 2.

simil. — *conseq.* Turic. *simil.* *pugn. conf.* cum Alm. Sed Camp. f. *repugnantibus* (cf. § 74) *conf.* Capper. quoque *rep.* pro *pugn.* *jugatis.* Turic. *fugatis* cum Alm. (cf. 93. 95). Omittunt vocem Guelf. Voss. 1. 3. Bern. Pro nostro *conjugatis* ut supra est § 35 scripsit Capper.

diducitur. Turic. Camp. Goth. Jens. (tac. Gesu.) Tarv. *deducitur* cum Alm. Sed Guelf. *seducitur.* Blandiri possit.

95. *non a conf.* Turic. Guelf. omittunt a cum Alm. Voss. 1. 3. *quod.* Goth. Colb. cum edd. ante Stoer. exc. Camp. *quam*, quibuscum facere dicitur Alm. sed Turic. nihil tale (cf. § 94. 96) nec Guelf.

dissimil. pugnantibus. Hisce Rollinus inferuit *contrariis* ex § 73. quod recepit Capper. sine auctore uterque.

95. καὶ ὑπόθεσιν. Sic libri, quos quidem consului, omnes, praeter unum Guelferbytanum MS. offerentem κατὰ ὑπόθεσιν. Haec me scriptura vehementer advertit et commovet. Neque enim tam facile acquiescas in vulgata, si memineris alia omnia de ὑπόθεσιν doceri a nostro, Cicerone, aliis.

Non opponitur ea *veritati*, diciturve pro *declamatione*, sed pro *causa*, *controversia* sive *vera* sive *ficta* vid. 2, 1, 9. Dicas igitur plane ex hodierno philosophantium usu esse, quod a *fictione* ductum *argumentum* appellatur καὶ ὑπόθεσιν. Unum quidem locum designat Erueſius V. C. in *Lexico rhet. graeco*, qui posſit conciliare nos huic τοῦ καὶ ὑπόθεσιν ſignificationi. Is eſt Anonymi rhetoris, quem

ex omnibus iisdem locis, quibus superiora, quia totidem species esse possunt fictae, quot verae. Nam *singere* hoc loco est proponere⁹⁶ aliquid, quod, si verum sit, aut solvat quaestionem, aut adjuvet: deinde id, de quo quaeritur, facere illi simile. Id quo facilius accipiant juvenes nondum scholam egressi, primo familiaribus magis ei aetati exemplis

96. *loco est.* Camp. Jenf. (tac. Gese.) inserunt *id* cum edd. ante Gryph. et Alm. Sed Turic. nihil tale (cf. § 95 item mox). *l. hoc e.* Guelf. neque idem ante *l.* omittit *hoc.*

id de. Turic. *id* omittit cum Alm. cf. not. prox. item mox hac §.

Id quo. Turic. Camp. *l. quod* cum Gothi. et edd. ante Ald. Sed Guelf. et Vall. *quo*, ut conjecerat Regins.

egressi. Goth. (tac. Gese.) *aggressi.* Camp. *ingressi.* Capper. tuetur receptam exemplo Liviano, *urbem egredi*, de quo vide Drakenborch. ad Liv. 9, 6, 4.

magis — ostend. Turic. *m. et a. e. o.* cum

post Aldum et Galeum edidit Fischerus Lipsiae 1775. 3. Habet autem ita p. 200. τὰ — ἐκ τῶν παραδειγμάτων λαμβανόμενα (ἐπιχειρήματα) θεωρεῖται ἀπὸ τριῶν χρόνων. ἢ γὰρ γεγεννημένου τοῦ (An του?) πράγματος μνημονεύομεν, καὶ τοῦτο καλεῖται παράδειγμα· ἢ γινομένου καὶ συμβαίνοντος, καὶ τοῦτο καλεῖται παραβολή· ἢ οὔτε γεγεννημένου οὔτε γινομένου, ἀλλ' ὑποτιθεμένου τοῦ ῥήτορος, εἰ τὸ καὶ τὸ γένηται (l, γένοιτο) τί ἂν συμβαίη, καὶ καλεῖται καὶ ὑπόθεσιν. Modo consuetudine, hunc etiam Quintilianus aetate usum fuisse, nihil impediente altero illo longe consuetiore. Schneiderus

in Lexico Graeco ὑπόθεσιν (no. 7) interpretans *quaestionem fictam* apud rhetoras, utrum alio quam nostro loco nitatur, velim discere. Illud quidem, quod solus ostendit Guelferbytanus, ne ipsum quidem exemplis commendare datur, cum ὑπόθεσις etiam in rhetoricis fere ad *pronunciationem* referatur, et ea oratoris commenta, quae huic maxime sunt accommodata. Etymon tamen blanditur, quoniam *veritati* opponitur.

96. *scholam egressi.* vid. not. crit.

familiaribus — exemplis. i. e. qualibus in scholis rhetorum assueverunt.

- 97 ostendam. Lex: *Qui parentes non aluerit*,⁴²⁷ vinciatur. Non alit aliquis, et vincula nihilominus recusat. Utitur fictione, *si miles, si infans sit, si reipublicae causa absit*. Et illa contra optionem fortium, *si tyrannidem petas, si templorum everfionem*.
- 98 Plurimum ea res virium habet contra scriptum. Utitur his Cicero pro Cecinna,

Alm. (cf. hac §. item § 97). Camp. *m. aetati e. quam usitatis o.* Goth. *m. quam usitatis e. o.* cum Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. qui recepit emendationem Regii *que* scribentis pro *quam*. Et hoc est in Guelf. (fortasse tamen a sec. manu) et Vall. Sed revocavit superiorum scripturam Gesn. *usitata exempla* interpretans ea, quae usu venerint in foro; *familiaria*, quibus scholastici assueverint. Nostra est ex Burmanni conjectura, et mutatis in *ei*; egregie.

97. Lex: *Qui*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. Reliqui inferunt *est*.

aliquis. Sic Turic. cum Alm. (cf. § 96. 103). Reliqui *quis*. *si miles si*. Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *simile si* cum edd. ante Bad. Nostrum de conjectura reposuit Regius; egregia illa. *petas*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. 3. Reliqui *petat*. cf. § 45. 6, 1, 14.

98. *Plurimum*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *Plurimumque*.

97. *Qui parentes — vincitur*. Nota lex Solonis, in scholas rhetorum admissa. cf. Digest. 23, 3, 5, 1 ibique Gothofr. item Seneca pater p. 75 ad eumque locum Nicolaus Faber.

optionem fortium. Qui fortiter secerant in bello, us, ut praemium optarent, copia fiebat. Hinc plurima declama-

tionibus materia, quod est videre evolventi Senecam patrem et declamationes Quintilianicas. cf. 7, 5, 4.

si — petas. Opponitur hoc forti nimia petenti, ut ostendatur, aliqua saltem esse, quae impetrare non debeat.

98. *pro Cecinna*. c. 19. De interdicto *Unde — tuus* confer Dig. 43, 16, 1.

UNDE TU, AUT FAMILIA, AUT PROCURATOR TUUS. Si me villicus tuus solus deiecisset. Si vero ne habeas quidem servum praeter eum, qui me dejecerit, et alia in eodem libro plurima. Verum eadem fictio valet et 99 ad qualitates, Si Catilina cum suo concilio nefariorum hominum, quos secum eduxit, hac

sol. dejec. Si vero. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) cum Bodl. Alm. Bal. Ioann. Voss. 1. 2. 3. Andr. et edd. ante Basil. Philander primus post *dejec.* interjecit haec e Cicerone: *non familia deiecisset, ut opinor, sed aliquis de familia.* praeter necessitatem. Neque enim voluit omnia ponere Qu., ut in loco noto; nec post *familia* apud Cic. sequuntur continuo *Si vero*, sed alia plurima inferuntur, quae non attinebat repetere; igitur ne haec quidem. Neque sunt haec iisdem vocabulis inclusa, ut critica ratio esset, quare intercidisse judicarentur.

99. *nefariorum.* Goth. (tac. Gesn.) *nefandorum* cum Voss. 2. Vall. cf. 5, 11, 12.

ne habeas — praeter eum. Paul. rec. sent. 5, 6, 3. „Familiae autem nomine etiam „duo servi continentur.“ (Schulting. Jurispr. Ante-Just. p. 456.) Dig. 43, 16, 1, 17. „verius est in hoc interdicto, „etiam si unus servus vi deiecerit, familiam videri deiecisse.“ Dig. 50, 16, 40, 3. „Unicus servus familiae appellatione non continetur. Né „duo quidem familiam faciunt.“ Locus autem Ciceronianus a Qu. indicatur magis quam ponitur, plurimis ejus partibus omissis.

eodem libro. Editam orationem intelligit, *librum* appellaus. cf. 5, 11, 42. item Dialog. de Oratt. c. 33. „ne-

„que ullius magni oratoris „*liber* — legatur.“ c. 39. extr. Neque enim attinet, id quod succurrat alicui, pro *libro* substituere *loco*, quoniam per totam orationem passim haec verborum calumnia tractatur. Alioqui cf. 3, 6, 59.

99. *ad qualitates.* Malim legi *qualitatem.* cf. § 52. Quanquam § 39 etiam pluralis, sed ibi et *fiutiones*, hic quidem meri singulares. Pertinet autem hoc e Murenana (c. 39) ad *qualitatem*, quatenus id justum esse nequit, quod Catilina sit facturus.

cum suo consilio. Dicitur *consilium* quasi *judicium*, ne quis malit *concilium* cum aliquot edd. cf. 4, 1, 21.

de re posset judicare, condemnaret L. Murenam. Et ad amplificationem, *Si hoc tibi inter coenam in illis immanibus poculis tuis accidisset.* Sic et, *Si respublica vocem haberet.*
 100 Has fere sedes accepimus probationum in uni-428
 versum, quas neque generatim tradere sat est, cum ex qualibet earum innumerabilis argumentorum copia oriatur; neque per singulas species exequi patitur natura rerum, quod qui sunt facere conati, duo pariter subierunt incommoda, ut et nimium dicerent,
 101 nec tamen totum. Unde plurimi, cum in hos inexplicabiles laqueos inciderunt, omnem,

100. *patitur.* Turic. Camp. Goth. (tac. Gesn.) *patiatur* cum Voss. 2. Male hoc ad *cum* referente librario.

101. *Unde.* Turic. *inde*, solus; fortasse nec male, ad nimiam sententiarum confertionem vitandam.

Si hoc — accidisset. Cic. Philipp. 2, 25 extr.

Si resp. — haberet. Vox data reipublicae est quidem apud Cic. Catilin. 1, 7. Sed ipsa haec verba nequaquam inveniuntur. Neque alius locus succurrit, quam hic, quem indicavit Gesnerus. Quod enim Pseudo-Turnebus Milonianam designat, id nihili est. Modo positus locus Ciceronis e Philipp. ne ipse quidem fideliter redditus erat; sed hoc foret insigne fluctuantis memoriae exemplum. cf. § 93.

100. *neque generatim — neque per singulas species.* Se

neque sola genera probationum tradidisse, neque tamen summam divisionis diligentiam secutum testatur.

101. *plurimi.* Hoc oratores significantur, cum adhuc praecceptores artis memorarentur. *Inexplicabiles* autem illi *laquei* sunt ejusmodi praecepta, nimia dividendi affectatione obscurata.

omnem — conatum. *Conatus* hic proprio significato ponitur, ut supra 2, 12, 5. „*conatur* „perdite.“ item 8, 5, 31 „*planum et humile et sine conatu.*“ Est ergo vis et spiritus dicendi. *etiam* ne junge cum *omnem* sed *meum* com-

etiam quem ex ingenio suo poterant habere, conatum, velut astricti certis legum vinculis, perdiderunt: et, magistrum respicientes, naturam ducem sequi desierunt. Nam, ut ¹⁰² per se non sufficiet scire, omnes probationes *aut a personis, aut a rebus peti*, quia utrumque in plura dividitur: ita *ex antecedentibus, et junctis et sequentibus* trahenda esse argumenta qui acceperit, num protinus in hoc sit instructus, ut, quid in quaque causa ducendum sit ex his, sciat? praesertim, cum ¹⁰³ plurimae probationes in ipso causarum complexu reperiantur, ita ut sint cum alia lite

poterant. Sic scripsi e solo Turic. Reliqui *potuerant.*

desierunt. Goth. *deficiunt* (non *deficerunt* ut Gesn.) cum Voss. 2.

^{102.} *sufficiet.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Basil. Reliqui *sufficit.*

aut a reb. Praepositionem omittunt Turic. Guelf. Sed hic et prius eandem. *acc. num prot.* Sic Obr. Capper. Sed Turic. Camp. *a. unum p.* cum Alm. Reliqui *a. p.* Apparet Obrechtii acumen haud dubie ex Argentoratensis *unum* efficiendis *num*, verissime. Itidem egregie *num* restituit ex V. C. Regelsbergens Horatio Epist. ad Pis. 416 pro *nunc*.

quid. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Burm. quem recte deseruit Capper. solus. Reliqui *quod.*

ducendum sit. Sic Turic. a sec. manu (cum prius esset *ducenda f.*) cum Alm. Obr. Sed Guelf. *ducenda sint.* Voss. 1. *ducenda sit.* (Error est, de quo vide § 25. *quib. — sit.* item § 113.) Reliqui *dicendum sit.*

^{103.} *ita — nulla.* Turic. *i. cum f. alii aliae n.* (cf. 5, 9, 4 *non est lis facti*) cum Alm. (cf. § 97. item mox). *i. u. f. c. aliis nulla l. nulla.* Voss. 3.

mate dirime. „Vel illum conatum, quem ingenium iis permittebat, perdunt.“

^{102.} *protinus.* Hoc eleganter in hac forma dicitur. cf. § 119.

nulla communes, eaeque sint et potentissimae, et minime obviae, quia communia ex praecceptis accepimus, propria inveniendae sunt.

104 Hoc genus argumentorum sane dicamus *ex circumstantia*, quia περιστάσειν dicere aliter non possumus, vel ex iis, quae cujusque causae propria sunt: ut in illo adultero sacer-

eaeque sint. Turic. *ea quae sunt cum Alm.* nisi quod *que* ex hoc, mox autem, ubi ipsa haec verba ponuntur, *eaeque Alm.* dare narratur (cf. not. prox. item § 104). Guelf. *ea quae sint.* Goth. *Haec sint* (non *haeque* ut Gesn.). Voss. 2. *Haec sunt.* Voss. 3. *Haec sint.* Camp. *eae sint.* Jenf. *eaeque sunt* cum edd. ante Rusc. qui e Regii conjectura *Eoque sunt.* Mox Aldus nostram cum reliquis, nisi quod Bad. pr. ex Vall. *haeque sint* et poster. *eoque sunt.*

obviae. Guelf. *obnixae.* Jenf. omittit vocem cum edd. ante Ald. ipsaque Rusc. hic Regium non sequente (cf. modo). Cod. Vall. habet eandem, quam, profecto non ex ingenio solo, inseruit jam Regius, itemque mei et alii omnes, etiam Camp.

communiam — sunt. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *communibus ex praec. propria inv. sunt* cum Voss. 1. (nisi quod hic omittit *ex*) 2. 3. Bern. Ald. (nisi quod hic ante *sunt* inserit *non*, male cf. ad 4, 2, 29) et edd. ante Obr. Hic primus nostram protraxit ex Arg. profecto, et est ea in Turic. Alm. Sed Jenf. *communibus ex praecceptis inveniendae sunt* cum edd. ante Ald. nisi quod Rusc. *inveniendae*, ex Regii conjectura. cf. 4, 1, 76. In Rusc. ed. verius igitur, quod in Veneta 94 narrat Ernestus. vid. ad 1, 6, 26.

103. *accepimus.* An forte *accipimus?*

104. περιστάσειν. vide 3, 5, 18 ubi tamen *negotium* vertebat. cf. Ernest. in Lexico Technologico Graeco h. v. item Latino voce *Circumstantia.*

in illo — *sacerdote.* Haec ipsa vel potius huic valde

similis controversia est inter Quintilianicas 284 p. Bip. 158. Ejus haec est inscriptio:
 „Sacerdos unius supplicio liberandi habeat potestatem.
 „Adulteros liceat occidere.
 „Quidam sacerdotem deprehendit in adulterio: et eum
 „sibi ex lege impunitatem petentem occidit. Reus est
 „caedis.“

dote, qui lege, qua unius servandi potestatem habebat, se ipse servare voluit, proprium controversiae est dicere, *Non unum nocentem servabas, quia, te dimisso, adulteram occidere non licebat.* Hoc enim argumentum lex facit, quae prohibet adulteram sine adultero occidere. Et illa, in qua lex est, 105

104. *contr. est.* Hoc ordine Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesu.) Reliqui *est contr.* cf. § 94. 106.

servabas. Sic Turic. (a sec. manu, a priore *servabat*) Guelf. Camp. cum Voss. 1. et edd. ante Gryph. exc. Badii duabus, qui e Vallenfi Cod. *servabis* et sic reliqui.

te dimisso. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Stoer. Chouet. Leid. Obr. *ante adultero d.* Jenu. cum edd. ante Bad. *te adultero d.* Vall. Goth. Colb. Voss. 2. Alm. (sed attende hunc a Turic. descendentem cf. § 103 item mox.) cum edd. a Bad. ad Stoer. item Gibl. qui reduxit *ad.* et recentioribus. *ante dimisso* Voss. 1. 3.

licebat. Sic Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. et edd. ante Gryph. exc. Badii duabus qui e Vall. *licebit* et sic reliqui. Hic filetur Turic., ad *servabas* modo Alm. cf. not. prox. item § 105. *occidere.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bern. Ald. Reliqui *occidi.*

105. *qua lex.* Sic Guelf. Goth. cum edd. Stoer. Chouet. Leid. Reliqui *q. lata l.* Sunt sane praestantissimi libri, qui *lata* defendunt, sed videtur errore librarii oscitantis facile potuisse irreperere; caret autem sana mente.

adulteram — non licebat. cf. Decl. p. 159. „Quid quod „ille pro duobus petebat? „nam adultera sine adultero „non poterat occidi.“ Dig. 48, 5, 32. „dum utrumque „occidat; nam si alterum oc- „cidit, Lege Cornelia“ (de sicariis) „reus erit.“ Mosaïcarum et Romanarum legg. Collatio. Tit. 4. § 2. „Si „filiam non interfecerit, sed

„solum adulterum, homicidii „reus est.“ Schulting. Jurispr. Ante-Justi. p. 746.

105. *Et illa.* Deficit sane nomen, quod obversabatur scriptori, sive *controversia*, sive *causa*, sive *scholastica* (vid. 4, 2, 30), sed facile aberrabat, quod modo, pro „illa sacerdotis controversia,“ dixerat „illo sacerdote.“

ut argentarii dimidium ex eo, quod debebant, solverent: creditum suum totum exigent. Argentarius ab argentario solidum petit. Proprium ex materia est argumentum creditoris, iccirco adjectum esse in lege, *ut argentarius totum exigeret.* adversus alios enim non opus fuisse lege: cum omnes praeterquam ab argentariis totum exigendi jus
 106 haberent. Cum multa autem novantur in omni genere materiae, tum praecipue in iis quaestionibus, quae scripto constant, quia vocum et in singulis ambiguitas frequens et
 107 adhuc in conjunctis magis. Et haec ipsa plu-

debeant. Turic. *dicebant.* Alm. *debet.* cf. § 104. item mox. *Argentarius.* Abest Guelf. et Goth. item Voss. 1. 2. 3. *petit.* Turic. Guelf. Goth. (tae. Gefn.) *peti.* Dicesne hunc infinitivum superesse ex pluribus, quae intercederint, quorumque lacunam obruerint recentiores allineando literam T.? *Proprium.* Camp. *totum.*

esse in lege. Turic. *e. ut i. l.* (a pr. manu, a sec. expunctum *ut*) cum Alm. cf. modo hac §. item § 108.

106. *et in sing.* Sic Turic. (a sec. manu *est i. f.*) Guelf. cum Alm. Reliqui *est i. f.* *et adhuc.* Voss. 1. *adhuc et.* Transposui (cf. § 104. 110). Reliqui omittunt *et.* Levi-

ut argentarii — exigent. Hanc legem neque ex foro neque ex schola illustrare contingit. Argumentum creditoris mancum videtur utcumque. Neque enim sufficit eam legis partem expendere, quod *argentarius* petit; sed oportet alteram quoque, quod *ab argentario*, quae hic negligitur. Possunt ultro citroque nisi lege, malisque etiam contra-

riam argumentationem, propriam et ipsam materiae, a Qu. propositam, ne videretur judicasse hanc litem hoc argumento diremtam. An forte horum aliquid a librariis turbatum et mutilatum, ut nunc minus intelligamus? Fluctuationem, levem tamen, vide in not. crit.

106. *quae scripto constant.* vide 3, 5, 4. 3, 6, 55.

rium legum aliorumve scriptorum, vel congruentium, vel repugnantium complexu
 430 varientur necesse est: cum res rei, aut jus juris quasi signum est. *Non debui tibi pecuniam; nunquam me appellasti, usuram non accepisti, ultro a me mutuatus es.* Lex est, *Qui patri proditionis reo non affuerit, exheres sit.* Negat: *nisi si pater absolutus sit.* Quid signi? Lex altera, *Prodicionis damnatus cum advocatione exulet.* Cicero pro Cluentio Publium Popilium et Tiberium Guttam

gare orationem sum conatus, quae durissima est in vulgata scriptura: „vocum est in singulis ambiguitas frequens, adhuc „in conjunctis magis.“ Fortasse huic nostro *et*, recte praemittas est.

107. *non acc.* Negationem omittunt Jenf. et edd. ante Ald. Regius e libris inferuit, et est in omnibus praeterea nostris, ut Camp. cf. ad 4, 2, 29. *Negat: nisi.* Turic. cum Bodl. Alm. Voss. 1. 3. Andr. n. *fit n.* Camp. n. *fit n.* Goth. Guelf. n. *fit n.* Burmannus suspicatur: *Negabit nisi.* Equidem in *fit, fit, sic* latere puto compendium vocabuli: *filius*, quod hinc abesse vix poterat. *nisi si p.* Goth. Jenf. (tac. Geln.) *nisi p.* cum Voss. 2. edd. ante Ald. item Gryph. Stoer. Chouet. cf. 4, 1, 70. 6, 1, 54. De Voss. 2. et Goth. cf. 4, 5, 24. Totum hoc *Negat — abs. fit* omittit Tarv. cf. 3, 9, 5.

108. *Publium.* Camp. P. cum edd. ante Gryph. qui *Pub.* Reliqui nostram formam exhibent, quae et in MSS. Illa sane verior. *Tiberium.* Camp. T. cum Gryph. Copper. et aliquot edd. *Titum* Basil. ex Philandri correctione, et sane T. apud Ciceronem. Nohui tamen expressam MSS. scripturam deserere. *Titus* signatur T., *Tiberius* autem Ti.

107. *Qui patri — exheres sit.* vid. 7, 1, 42. c. 36. vide et Dig. 48, 14 leg. unica § 2. „Qua lege „damnatus, si alium convi- „cerit, in integrum restitui-

108. Cic. pro Cluentio. „tur.“

dicit, non iudicii corrupti, sed ambitus esse damnatos. Quid signi? quod accusatores eorum, qui erant ipsi ambitus damnati, e lege sint post hanc victoriam restituti.

¹⁰⁹Nec minus in hoc curae debet adhiberi, quid proponendum; quam, quomodo sit, quod proposueris, probandum. Hic omnino vis inventionis, si non major, certe prior. Nam ut tela supervacua sunt nescienti, quid petat: sic argumenta, nisi praevideris, cui rei adhibenda sint. Hoc est, quod compre-
¹¹⁰hendi arte non possit. Ideoque, cum plures eadem didicerint, generibus argumentorum similibus utentur; alius alio plura, quibus⁴³¹ utatur, inveniet. Sit exempli gratia proposita controversia, quae communes minime

^{108.} sint post hanc. Turic. f. in h. Alm. f. h. cf. § 105. 109.

^{109.} omnino — major. Turic. o. v. juvenitionis et sint m. a sec. manu idem o. v. inventionis et si sit m. Guelf. immo jus i. m. Goth. si non vis inventionis m. cum Voss. 2. Vall. et eodem redit Guelf. scriptura leviter reposita. Voss. 1. 3. o. v. i. m. Ald. o. v. i. etsi n. m. Camp. o. v. i. f. n. sit m. Aldinam latere suspicor in prima Turic. manu ut et sint debeant dissolvi in et si non. Possis tamen pro et scribere est. Pro Hic malim paene Haec. sunt nesc. Guelf. Turic. sint n. (hic a sec. manu sunt). nisi praevideris. Turic. Camp. Goth. (tac. Gesn.) n. provideris cum Voss. 1. 2. Beru. Sed Alm. n. videris. cf. § 108. 112.

^{110.} gener. arg. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. accedente Basil. Reliqui inserunt quidem, ex sola Regii conjectura. alius alio. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Reliqui inserunt tamen.

comm. min. Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui min. comm. cf. § 106. 113.

^{109.} omnino — major. cf. not. crit.

cum aliis quaestiones habet: *Cum Thebas*¹¹¹ *evertisset Alexander, invenit tabulas, quibus, centum talenta mutua Thessalis dedisse Thebanos, continebatur. Has, quia erat usus commilitio Thessalorum, donavit his ultro. postea restituti a Cassandro Thebani reposcunt Thessalos. Apud Amphictyonas agitur. Centum talenta et credidisse eos constat, et non recepisse. Lis omnis ex eo, quod Alexander*¹¹² *ea Thessalis donasse dicitur, pendet. Constat illud quoque, non esse his ab Alexandro*

111. *Amphictyonas.* Guelf. ἀμφικτιόνας. Turic. *amphionas* (a sec. manu *amphictrionas*). Camp. *amphitricionas*. Mox § 115. Guelf. *Amphictiones*. Goth. (tac. Gesn.) *Amphyctiones*. Camp. *amphyctiones*. Deinde § 118 Guelf. ἀμφικτιόνας, et haec esse receptam Graecis scripturam diu ostenderunt VV. DD. *recepisse.* Turic. Camp. addunt *ea* cum Ald.

112. *Theff. don.* Turic. Camp. inserunt *se* cum Alm. Sed hic et mox dicit dare narratur pro dicitur. cf. § 109. item mox.

111. *Thebas evertisset — restituti a Cassandro.* vid. historiam apud Diod. Bibl. l. 17, 8 — 14. l. 19, 53. 54.

repscunt Thessalos. Structuram haec exemplis defendit Burmannus, et hic et ad Ovid. Amor. 1, 4, 30.

112. *non esse — datam.* Lenissima mutatione locum emendasse sibi visus est Gesnerus. Transponere suavitatis *his ab Alexandro* sic: *ab his Al.*, et mox *dederunt* pro *dedit*. Negat enim ad rem facere quidquam, si Alexander dede-

rit Thessalis summam istam. Sed, cogitasse Quintilianum de Alexandro dante Thessalis, non vicissim, illud est documento: quod mox subjicit *quod datum est.* Atqui, si Thessali sunt ii, qui summam Alexandro non dederunt, nihil omnino datum est, in quo quaeri possit, sitae perinde, ac si pecuniam dederint. Contra, si Alexander dedit, donavit, non quidem summam ipsam centum talentorum, sed tabulas debitum continentes, tum profecto recte instituetur ita quaestio. Neque alienum a

pecuniam datam. quaeritur ergo, an perinde sit, quod datum est, ac si pecuniam dederit?

- 113 Quid proderunt argumentorum loci, nisi haec prius videro, *nihil eum egisse donando, non potuisse donare, non donasse?* Et prima quidem actio facilis ac favorabilis repetentium jure, quod vi sit ablatum: sed hinc vehemens quaestio et aspera exoritur de jure belli, dicentibus Theffalis, hoc regna, populos, fines gentium atque urbium contineri.
- 114 Inveniendum contra est, quo distet haec

perinde sit. Turic. proderit. Alm. perderet (cf. modo item § 115.) Voss. 1. lacunam habet pro perinde. Guelf. pro inde f.

113. *Sed hinc. Guelf. Quod h. cum Voss. 1. 5. Bern. cf. ad praef. nostr. p. 44. veh. qu. et asp. Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui asp. et veh. qu. cf. § 110. 118.*

hoc regna. Camp. haec r. cum edd. ante Ald. quod correxit Regius. Sed MSS. omnes recte. cf. § 102. 5, 12, 14.

materialia est, dederitne pecuniam Alexander, an tabulas. Si enim, mutuo nullo ante dato, ipsa centum talenta de Thebanorum aerario numerasset Theffalis, possent ii jure belli concessam sibi pecuniam, quamvis injuste ademptam Thebanis, retinere sine injuria; nunc cum Thebanorum quidem pecuniam, sed tabulis significatam, non numeratam, donaverit iis Alexander, nihil egit ille donando, nec quidquam ullo jure adepti possunt videri Theffali. Quo apparet, nihil esse hic mutandum.

113. *prima — actio. Nihil hic argutandum in primae actionis appellatione, quasi sit ex usu fori Romani interpretanda. Mox § 116. secundo gradu, et § 118 Tertii loci. Sic intelligimus, actionem, gradum (cf. 5, 11, 7.), locum variari pro eadem re, nec designari quidquam nisi tria illa probandi momenta 1) nihil egisse donando 2) non potuisse donare 3) non donasse. Ne igitur confer actionem primam ad 4, 1, 4.*

favorabilis — aspera. cf. vocabula eadem itidem opposita 4, 1, 21.

causa a ceteris, quae in potestatem victoris venirent: nec circa probationem res haeret, sed circa propositionem. Dicamus in primis, *In eo, quod in iudicium deduci potest,* 452 *nihil valere jus belli: nec armis erepta, nisi armis posse retineri. Itaque, ubi illa valeant, non esse iudicem: ubi iudex sit, illa nihil valere.* Hoc inveniendum est, ut adhiberi 115 possit argumentum, *Ideo captivos, si in patriam suam redierint, liberos esse, quia bello parta non nisi eadem vi possideantur.* Proprium est et illud causae, quod Amphictyones iudicant (ut alia apud centumviros, alia apud privatum iudicem in iisdem quaestionibus ratio). Tum secundo gradu, 116 non potuisse donari a victore jus, *quia id*

115. ratio T. Turic. *rationum* (a sec. manu ratio fit) cum Alm. (cf. § 112. 116.) *ratio fit Tum.* Camp. cum edd. ante Gesn. exc. Obr. qui omittit *Tum.* Nostram dant Guelf. Voss. 1. 5. Utrum Goth., certo non dicam. Esse eam in ipso Turicensis a prima manu vitio, liquet.

115. *contumviros* — *privatum iudicem.* Cave *iudicem privatum* interpreteris *iudicem causae privatae.* Neque enim de aliis quam privatis causis iudicabant Centumviri, quominus possent opponi privatarum causarum iudicibus. vid. 4, 2, 5. Sed *privati iudices* ii sunt, qui „in arbitriis, „et iudiciis plerisque, dati „videntur a Praetore, privati „homines singuli sere, qui in „consilio habere consueverant

„aliquos e ICTis, uti Aquilinus in causa Quinctiana „apud Ciceronem: quorum „quidem iudicium nullum certum corpus aut ordinem „fuisse, e quo a Praetore legerentur, probabile est.“ Posui verba Bachii in IIII. Juris. 2, 1, 28. p. (Stokm.) 105. Centumviros maiorem patroni diligentiam postulasse supra quoque prodit 4, 1, 57.

demum sit ejus, quod teneat: jus, quod sit incorporale, apprehendi manu non posse. Hoc reperire difficilius, quam, cum inveneris, argumentis adjuvare, ut alia sit conditio heredis, alia victoris, quia ad illum jus, ad
 117 hunc res transeat. Proprium deinde materiae, jus publici crediti transire ad victorem non potuisse, quia, quod populus crediderit, omnibus debeatur: et, quamdiu quilibet unus superfuerit, esse eum totius summae creditorem: Thebanos autem non omnes in Alexan-
 118 dri manu fuisse. Hoc non extrinsecus probatur, quae vis est argumenti, sed ipsum per se valet. Tertii loci pars prior magis vulgaris, non in tabulis esse jus: itaque multis argumentis defendi potest. Mens quoque Alexandri duci debet in dubium, honorarit eos, an deceperit. Illud jam rursus pro-433
 prium materiae, et velut novae contro-

116. quod teneat. Sic Turic. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inferunt ipse.

apprehendi. Turic. reprehendi cum Alm. cf. 115. 119.

adj. ut al. sit. Turic. adj. sit. a sec. manu adj. al. sit. et sic Camp.

117. jus publici crediti. Turic. Camp. juris publici creditum cum Bodl. Andr. manu fuisse. Turic. Camp. manus s. cum Alm. et edd. ante Basil. exc. Aldo qui manus venisse, solus.

118. proprium mat. Hoc ordine Turic. Camp. cum Obr. Reliqui transponunt cf. § 113. 20.

116. incorporale. Ictorum enim est res incorporalis. vide vocabulam. cf. Institut. 2, 2. loca juris modo posita.

Dig. 8, 1, 1.

alia — heredis. Hereditas

118. extrinsecus — vis argumenti. cf. § 11.

versiae, *quod restitutione recepisse jus, etiam si quod amiserint, Thebani videntur.* Hic et, quid Cassander velit, quaeritur: sed vel potentissima apud Amphictyonas aequi tractatio est. Haec non iccirco dico, quod inu-¹¹⁹tilem horum locorum, ex quibus argumenta ducuntur, cognitionem putem, alioqui nec tradidissem; sed ne se, qui cognoverint ista, si cetera negligent, perfectos protinus atque consummatos putent: et, nisi in ceteris, quae mox praecipienda sunt, elaboraverint, mutam quandam scientiam consecutos intelligant. Neque enim artibus editis factum est,¹²⁰ ut argumenta inveniremus: sed dicta sunt omnia, antequam praeciperentur: mox ea

quod rest. Turic. Camp. quia r. cum Alm.

119. *alioqui — trad.* Turic. Camp. *alioquin inter cetera non addidissim* cum Bodl. Andr. Sed Alm. *alio num i. c. n. a.* (cf. § 116. § 124). In istis *alioquin inter cetera add.* nihil aliud nisi recepta latet, cui mox, sententiae causa, aliquis de suo interposuit *non post cetera.*

ne se — perf. prot. Sic Turic. Camp. cum Alm. Regius correxit *ne si quid cet.* (quod est in Jenf. (tac. Gesn.) et Tarv.) in *ne si qui.* et sic mox omnes, etiam MSS., ita ut post *perfectos* inserant *se*, quod abest ab iis, quos designavi. Quis ferat „*si qui — si — negligent?*“

120. *Neque en.* Sic Guelf. Camp. Tarv. Reliqui *nec e.* cf. § 31.

apud Amphic aequi. Neque enim singularum civitatum juri astricti, propriis legibus Amphictyonicis iudicabant, quae profecto aequitatis potissimum sequendae copiam facerent. vid. Dionys. Halic. R. Ant. 4. Vol. 2. p. 702 Rsk.

119. *inutiles.* cf. § 85. *mutam — scientiam.* An *mutam?* Quamquam *muta esse potest*, quae, multis praeceptis loquendi onusta, *loqui nesciat, nec loquentem facere.*

120. *Neque enim artibus.* cf. 2, 5, 14.

scriptores observata et collecta ediderunt. Cujus rei probatio est, quod exemplis eorum veteribus utuntur, et ab oratoribus illa repetunt, ipsi nullum novum, et, quod non sit
 121 dictum, inveniunt. Artifices ergo illi, qui dixerunt: sed habenda his quoque gratia est, per quos labor nobis est detractus. Nam, quae priores beneficio ingenii singula inveniunt, nobis et non sunt requirenda, et nota omnia. Sed non magis hoc sat est, quam palaestram didicisse, nisi corpus exercitatione, continentia, cibus, ante omnia natura juvatur, sicut contra ne illa quidem
 122 satis sine arte profuerint. Illud quoque studiosi eloquentiae cogitent, neque omnibus

Cujus. Turic. Camp. omittunt. Non male, sed magis pro Quintiliani candore, addi pronomem.

utuntur. Turic. Camp. *utantur* cum Alm. Male, mox omnes *repetunt.* *quod non sit dict.* Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *q. d. n. f.* cf. § 118. item mox.

121. *ergo.* Jenf. Loc. Ven. Rusc. *quoque.* Sed Tarv. cum MSS. *ergo.* Regius malit utrumque poni, refragante recte Radio. *his.* Sic Turic. Camp. Guelf. cum Alm. et edd. ante Bad. quo acc. Basil. Reliqui *iis.* cf. § 20. 5, 14, 34. *est detr.* Hoc ordine Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *d. e.* cf. § 120. 5, 11, 3.

nota. Guelf. *notata.* Solus, quantum video. Sed digna, quae expendatur scriptura. Nescio quid jejuni in recepta.

juvatur. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. Neque tamen mei mox *profuerunt*, quod dare illi narrantur a Burm. Reliqui *juvetur.*

121. *et non — requirenda* libris, et universitatem com-
et nota omnia. Et *copiam* mendat. vid. not. crit.
exemplorum in rhetorum

in causis, quae demonstravimus, cuncta posse reperiri: neque, cum proposita fuerit materia dicendi, scrutanda singula, et velut ostiatim pulsanda, ut sciant, an ad probandum id, quod intendimus, forte respondeant: nisi cum discunt, et adhuc usu carent. Infinitam enim faciat ipsa res dicendi¹²³ tarditatem, si semper necesse sit, ut, tentantes unumquodque eorum, quod sit aptum atque conveniens, experiendo noscamus: nescio, an etiam impedimento futura sint, nisi et animi quaedam ingenita natura, et studio exercitata velocitas, recta nos ad ea, quae conveniunt causae, ferant. Nam, ut¹²⁴ cantus vocis plurimum juvat sociata nervo-

122. *caus. quae.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui inferunt *ea.*

123. *faciat.* Sic Turic. cum Alm. Goth. Voff. 2. 3. Sed Guelf. Camp. *facit.* Reliqui *faciet.* *dicendi.* Turic. *disceudi* cum Bern. Jens. Tarv. Regius correxit. Sed jam Camp. nostrum.

122. *pulsanda.* Hic quidem bona et, si quid video, necessaria Francii emendatio (cf. § 19 not. crit.), optantis *pulsandum.* Error est vulgaris, de quo egi ad § 102 not. crit. Elegantissima imago in istis: „ostiatim pulsandum — an — forte respondeant.“

123. *ipsa res.* i. e. Haec locorum singulorum excussio. Sed displicet hoc parum definite positum *ipsa res.* Malim *haec ipsa res.*

futura sint. Quod sit subiectum; quaeri potest. Subeat *sit* scribere, ut intelligatur *ipsa res.* Sed jejunum videtur, opponi: *infinitam dicendi tarditatem facere, et impedimento esse.* Nunc malo argumenta intelligere, quae lateant in „unumquodque eorum.“ Aptissime *praecepta* dicantur *esse impedimento,* sed eorum diserta nulla mentio in prioribus. Mox § 124 extr. nominantur *ipsa.*

rum concordia, si tamen tardior manus, nisi inspectis demensisque singulis, quibus quaeque vox fidibus jungenda sit, dubitet, potius fuerit esse contentum eo, quod simplex canendi natura tulerit: ita hujusmodi praeceptis debet quidem aptata esse, et citharae
 125 modo intenta ratio doctrinae: sed hoc exercitatione multa consequendum, ut, quemadmodum illorum artificum, etiamsi alio spectent, manus tamen ipsa consuetudine ad

124. *nisi insp.* Guelf. non i. cum Voss. 1.

demensisque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. Reliqui *dimens.* *potius fuerit — praec. debet.* Turic. omittit *fuerit — praec.* Alm. haec habere videtur, cum memoretur mox in *quod.* cf. § 119. 125.

quod. Guelf. Camp. *quo* cum Goth. Alm. Voss. 1. 3. Mihi quidem nullus ostenditur Cod. *quod* exhibens (nisi forte Turic. qui siletur), et potest defendi *quo*; sed praesiat perfecto recepta. cf. § 2. 5, 13, 42.

125. *manus — fertur.* Confer 1, 12, 3.

Sed quasi — sequantur. Haec ut nunc leguntur, non plane expedita sunt et emendata. Primum displicet quod *copia et varietas argumentorum*, dicitur *offerre se et occurrere.* Hoc facile in ordinem redigetur, legendo *offerant et occurrant*, ut verba referantur ad *argumenta.* Deinde *rationes* (de qua voce vid. not. crit.) interpretantur hic *argumenta*, auctore Regio, ablegante ad § 3 ubi sane *rationis* vocabulum est in definitione *argumenti.* Poterat et

§ 6 designare, ubi aliorum commemoratur usus. Neque tamen per totum hoc caput vocabulo isto utitur Qu. simpliciter hac potestate; sed frequentissime pro forma disciplinae usurpat ut modo § 124, quanquam singulari numero. *Probationes* dicturus fuisse videtur, si hoc voluisset. Etiam respectu aliquo ad id quod praecedit, *scribentium*, indigere credo concinnitatem. Malim igitur pro *rationes* legi *orationem.* Sic in *sequantur* idem erit subjectum, quod in *offerant, occurrant* i. e. *argumenta*; et sine offensione

435 graves, acutos, mediosque horum sonos fertur, sic oratoris cognitionem nihil moretur haec varietas argumentorum et copia, sed quasi offerat se, et occurrat: et, ut literae syllabaeque scribentium cogitationem non exigunt, sic rationes sponte quadam sequantur.

XI. Tertium genus ex iis, quae extrinsecus adducuntur in causam, Graeci vocant *παράδειγμα*: quo nomine et generaliter usi sunt in omni similium appositione, et specialiter in iis, quae rerum gestarum auctoritate nituntur. Nostri fere *similitudinem* vocare maluerunt, quod ab illis *παραβολή* dicitur;

125. *copia occurrat.* Turic. c. quae se offert se et occurrat (a sec. occurrit). Ex Alm. assertur quae se offerat (cf. § 124. 5, 11, 1). Sed, quod inserit post *cop.* Regius, non habent, praeter hos, Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. Bod. uterque. Habent Vall. (si recte interpretor Badii notam) Guelf. Goth. Camp. Tarv. Ald. et reliqui recentiores. *rationes.* Guelf. oratione. Turic. Camp. rationem cum Alm. Goth. Voss. 2. 3. (cf. 5, 11, 3 oratione). Sed Jenf. (tac. Gesn.) ratione cum edd. ante Rusc. Haec *rationes* (cf. § 103.) cum Vall. Ald. et hoc recentioribus; quod reposuit Regius. *quodam.* Omittunt hoc Jenf. (tac. Gesn.) et reliquae ante Ald. exc. Camp. et Tarv. Habent etiam Vall. et MSS. mei.

1. *vocare mal.* Turic. *vocari vol.* cum Alm. (nisi quod hic *val.* cf. 5, 10, 125 item hic § 4). Passivum et Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. exc. Camp.

decurret sententia, modo levius distinguatur post *occurrant*, quam nunc sit colo.

1. *παραβολή.* De hac voce consule Ernesti Lex. rhet.

Graec. ubi multis exemplis astruitur haec significatio. Diversa quidem Anonymi definitio, quam vidimus ad §. 10, 95.

hoc alterum, *exemplum*: quanquam et hoc,
 2 simile est; et illud, *exemplum*. Nos, quo
 facilius propositum explicemus, utrumque
 παράδειγμα esse credamus, et ipsi appellemus
exemplum. Nec vereor, ne videar repugnare
 Ciceroni, quanquam *collationem* separet ab⁴⁵⁶
exemplo. Nam idem omnem argumenta-
 tionem dividit in duas partes, *inductionem*
 et *ratiocinationem*, ut plerique Graecorum
 in παραδείγματα et ἐπιχειρήματα: dixeruntque
 3 παράδειγμα, ῥητορικὴν ἐπαγωγὴν. Nam illa, qua

hoc. alt. Turic. omittit *hoc* cum Alm. et Obr.

2. *quanquam coll.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf.
 (tac. Gesu.) cum Alm. Bern. Vall. et edd. ante Bad. Reliqui
 qui c. quod Regius reposuit; frustra. Sed esse narratur in Voss.
 1. 3. Non credo. *separet.* Sic Turic. a sec. manu (a pr.
separat cum Alm.) Voss. 1. Goth. Jenf. et edd. ante Stoer.
 Sed Camp. *separaret.* Guelf. *separat* et sic reliqui. Coniuncti-
 vum praetuli cf. 1, Prooem. 18.

ratiocinationem. Turic. Guelf. *rationem.* cum Stoer. et edd.
 ante Burm. Sed Goth. *rationationem.* Camp. *probationem.*
 Nostrium Jenf. et edd. ante Stoer. quod repetiit Burm. et recen-
 tiores. cf. 5, 10, 6. ἐπαγωγὴν. Turic. Camp. *επαγω-*
γην cum Alm.

2. *Ciceroni.* vid. de Inv.
 1, 30.

Nam *idem.* *ibidem* c. 31.
 cf. 5, 10, 73.

plerique Graecorum — ἐπα-
 γωγὴν. Hisce Graecis viam
 munivit Aristoteles Rhet. 1,
 2, 8. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν
 ῥητορικὸν συλλογισμὸν· παρά-
 δειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικὴν.
 Idem Analyt. post. 1, 1.

(p. Buhl. 455.) ὡσαύτως καὶ
 οἱ ῥητορικοὶ συμπείθουσιν· ἢ
 γὰρ διὰ παραδειγμάτων, ὃ ἐστὶν
 ἐπαγωγή· ἢ δι' ἐνθυμημάτων,
 ἅπερ ἐστὶ συλλογισμὸς. Haec
 Aristotelica jam Regius partim
 designavit, partim apposuit.
 Vides ἐνθυμημάτων dici apud
 Aristotelem, quod apud no-
 strum est ἐπιχειρήματα. cf. 5,
 10, 3. 4. vide et Arist. Rhet.
 2, 20, 3.

plurimum est Socrates usus, hanc habuit viam: cum plura interrogasset, quae fateri adversario necesse esset, novissime id, de quo quaerebatur, inferebat, cui simile concessisset. Id est *inductio*. Hoc in oratione fieri non potest: sed, quod illic interrogatur, hic fere sumitur. Illa interrogatio talis; *Quod*⁴

5. *est* Socr. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *S. e.* cf. 5, 10, 121 item hic § 11. *novissime.* Turic. Camp. *verissime.* Pessime. *inferebat.* Guelf. *inferret* cum Vall. Leviter recedit Goth. *infereret.* Stoer. et edd. ante Obr. *inferret.* Qui silentur possunt credi conjunctivum dare.

cui — concessisset. Turic. Guelf. *ut — concessisse.* cum Alm. Vall. Voff. 2. (an 1?) 3. Bad. pr. Pro *cui* dant *ut* et Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. sec. Regius *cui* de conjectura addidit τῶν *ut*. Mox pro hac voce posuerunt; recte, opinor. Sed tota haec structura: *cum — concessisset*, abruptior sere quam pro Quintiliano videtur, ut Stoerii et edd. ante Obr. ratio non displiceat: *ut cum — inferret cui — concessisset.* in hac forma etiam Gesneriana conjectura magis commendatur, *vim* pro *viam*. *Ut* quidem ante *cum* nullus habet vetus liber; sed coniecit jam Badius. Obstat tamen, quod vetustissimi libri *inferebat* praeferunt; nec per se dura est ratio receptae, modo colon ponatur ante *cum*.

oratione. Turic. Camp. *ratione* cum Alm. (cf. ad 5, 10, 125 *rationes.*) sed Jenf. cum edd. ante Stoer. *ratiocinatione.* Male.

4. *sumitur. Illa.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Obr. Reliqui inferunt *Sit igitur.*

3. *cum — concessisset.* vide, *sis*, not. crit. Addam ille post *simile*, quoniam aliud est subiectum. cf. 1, 2, 51.

Il est inductio. Structura pronominis neutrius displicet. cf. 1, 10, 35. Sed et 7, 8, 2. Magis tamen ipsa sententia.

Nihil enim opus ea. In „*Illa*, „*qua — est Socr. usus*“ quid aliud intelligitur nisi *inductio*? Suspicio haec verba esse glossam, allitam ad id, quod sequitur, pronomem *Hoc*, ne quis haereret, quid in oratione fieri posse negaretur. Est tamen in omnibus libris.

est pomum generosissimum? nonne, quod optimum? concedetur. Quid equus? qui generosissimus? nonne, qui optimus? et plura in eundem modum. Deinde, cuius rei gratia rogatum est, Quid homo? nonne is generosissimus, qui optimus? fatendum erit. Hoc in testium interrogatione valet plurimum, in oratione perpetua dissimile est. etenim sibi ipse respondet orator. Quod pomum gene-⁴³⁷rosissimum? puto, quod optimum; et equus? qui velocissimus: ita hominum, non qui claritate nascenti, sed qui virtute maxime excellet. Omnia igitur ex hoc genere sumta, necesse est aut similia esse, aut dissimilia, aut contraria. Similitudo assumitur interim et

4. *Quid — generosissimus.* Sic Turic. cum plurimis. Sed Alm. *Quis equus generosissimus.* cf. § 1. 5.

5. *etenim.* Sic Regius. Sed Turic. Guelf. Camp. aut enim cum Goth. Jenf. (tac. Gefn.) Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. qui Regii conjecturam recepit cum reliquis. Nisi forte in sequentibus interciderint plura, acquiescendum sane in ea.

et equus. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. meis ante Gisl. exc. Badii utraque. Reliqui inferunt *quis.* Omisit etiam Obr.

Similitudo. Guelf. Camp. *dissimilitudo* cum Goth. Ioann. Voss. 1. 2. Bern. et edd. ante Ald. Etiam Alm. *dissim.* dare narratur (cf. § 4. 7.), sed Turic. variantis a Burm. nulla men-

4. *concedetur.* Sic scripti contra libros omnes, qui dant *concederetur*, nulla nec temporis, nec modi, proprietate. Quod mox insertur: *fatendum erit*, cogit nostram scripturam reponere. Sic 5, 12, 3 *videretur* Camp. pro *videtur.* idem Turic. Alm. 3, 1, 16. Et 6 Pro. 7

meretur Guelf. pro *mereretur.* Regius pro Jenf. aliorumque *uteretur* reposuit *utetur* 2, 17, 20 ubi nunc MSS. *utitur.*

5. *ex hoc genere.* i. e. exemplorum. Debat autem hic novum inchoari membra. Sed nolui turbare numeros.

ad orationis ornatum: sed illa, cum res exiget, nunc ea, quae ad probationem pertinent, exequar. Potentissimum autem est inter ea,⁶ quae sunt hujus generis, quod proprie vocamus *Exemplum*, id est rei gestae, aut ut gestae, utilis ad persuadendum id, quod intenderis, commemoratio. Intuendum igitur, totum simile sit, an ex parte: ut aut omnia ex eo sumamus, aut quae utilia erunt. Simile est, *Jure occisus est Saturninus, sicut Gracchi*. Dissimile, *Brutus occidit liberos⁷ proditorem molientes; Manlius virtutem filii morte multavit*. Contrarium, *Marcellus ornamenta Syracusanis hostibus restituit; Verres eadem sociis abstulit*. Et probandorum et culpandorum ex his confirmatio eosdem

tio, ut videantur tres optimi Turic. Alm. Bodl. nostrum defendere, quod prudentissime reposuit Regius, indicans locum in not. ex. positum.

6. *ut aut.* Turic. *ut* omittit cum Alm. Voss. 1. 3. Transponit *aut ut* Guelf. *an ut* Camp.

7. *multavit.* Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Gryph. exc. Aldo *multavit*. Sed Camp. et Turic. nostram dant. cf. 4, 4, 4. *eosdem.* Turic. *collem* cum Alm. attente gemellos (cf. § 5. 12). Nihil latet nisi recepta, ut frustra anquireret Burm. Sed Camp. omittit vocem.

illa — exiget. Fit hoc 8, additamentum definitionis in narratione 4, 2, 31.

3, 72 seqq. Sed levi mutatione locus indigere videtur. *Saturninus — Gracchi.* vide 2, 16, 5.

illam — eam — pertinet, ut pronomina referantur ad similitudinem, nec neutro genere accipiantur, quod minus clarum et elegans. 7. *Brutus — Manlius.* Liv. 2, 5. 8, 7.

Marcellus — Verres. Cic. in Verr. 4, 55.

6. *aut ut gestae.* Simile

8 gradus habet. Etiam in iis, quae futura 458
dicemus, utilis similibus admonitio est: ut,
si quis dicens, *Dionysium iccirco petere
custodes salutis suae, ut, eorum adjutus
armis, tyrannidem occupet*, hoc referat exem-
plum, eadem ratione *Pisistratum ad domi-
9 nationem pervenisse*. Sed, ut sunt exempla
interim tota similia, ut hoc proximum: sic
interim ex majoribus ad minora, ex minori-
bus ad majora ducuntur. *Propter matrimo-
nia violata urbes eversae sunt: quid fieri
adultero par est? Tibicines, cum ab urbe dis-
cessissent, publice revocati sunt: quanto ma-
gis principes civitatis viri, et bene de repu-
blica meriti, cum invidiae cesserint, ab exilio
10 reducendi?* Ad exhortationem vero praeci-
pue valent imparia. Admirabilior in femina,

9. *duc. Propter.* Sic Turic. et Obr. Reliqui inferunt Si.
Alterum exemplum similem et hic structuram exigebat.

gradus i. e. momenta; ita,
ut simile, dissimile, contra-
rium, spectetur in iis. Sic
modo 5, 10, 116 gradus.

8. *Dionysium — occupet.*
Hoc sumit ex Aristotele Rhet.
1, 2, 19. οἶον, ὅτι ἐπεβούλευε
τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν
Φιλακὴν· καὶ γὰρ Πεισίστρα-
τος πρότερον ἐπιβούλευων, ἤπει
τὴν Φιλακὴν, καὶ λαβὼν ἐτυ-
ράννησε. κ. τ. λ.

9. *Propter matrimonia.* Ad
bellum Trojanum respicitur.

Tibicines — revocati sunt.
vide Liv. 9, 50. „Tibicines,

„quia prohibiti a proximis
„ensoribus erant in aede
„Jovis vefci, quod traditum
„antiquitus erat, aegre passi,
„Tibur uno agmine abierunt:
„adeo ut nemo in urbe esset,
„qui sacrificiis praecineret.
„Ejus rei religio tenuit sena-
„tum; legatosque Tibur mi-
„serunt, ut darent operam,
„ut hi homines Romanis resti-
„tuerentur.“ cet. cf. et Valer.
Max. 2, 5, 4.

ab exilio reducendi. Recte
animadvertit Gesu. hoc in Ci-
ceronem optime convenire.

quam in viro, virtus. Quare, si ad fortiter faciendum accendatur aliquis, non tantum afferent momenti Horatius et Torquatus, quantum illa mulier, cujus manu Pyrrhus est interfectus: et ad moriendum non tam Cato et Scipio, quam Lucretia: quod ipsum est ex majoribus ad minora. Singula igitur¹¹

10. *majoribus ad minora.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Vall. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. quo accedunt Bad. pr. (quanquam fluctuans male in nota) Obr. Regius mutavit *minoribus ad majora.* praeter necessitatem et veritatem. vide not. ex.

10. *Horatius et Torquatus.* Liv. 1, 24, 25. (nisi forte significatur Horatius Cocles Liv. 2, 10.) 7, 10.

cujus manu — interfectus. Plutarch. Pyrrh. T. 1. p. 405 D. E. (Πύρρος) δόρατι πληγείς διὰ τοῦ Σάρακος οὐ καιρίαν πληγὴν οὐδὲ μεγάλην, ἐπέστρεψε κατὰ τοῦ πατάξαντος, ὃς ἦν Ἀργεῖος, οὐ τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ πειναρῶς καὶ πρεσβυτέρως υἱὸς γυναικός. αὕτη τότε θεωμένη τὴν μάχην, ὡσπερ αἱ λοιπαὶ γυναῖκες, ἀπὸ τοῦ τέγους, ὡς ἐτέγνω συνεστῶτα τῆ Πύρρῳ τὸν υἱόν, ἐκπαλῆς γενομένη πρὸς τὸν υἱόθεν, ἄρασα κεραμίδα τῆς χειρὸς ἀμφοτέραις ἀθήκεν ἐπὶ τὸν Πύρρον. ἐμπεσοῦσης δὲ τῆ κεφαλῆ κατὰ τοῦ κράτους, καὶ τῶν σφουδύλων πρὸς τὴν βάσιν τοῦ τραχήλου συντριβέντων, αἷ τε ὄψεις συνεχύθησαν αὐτοῦ καὶ προήκοντο τὰς ἡνίας αἱ χεῖρες· αὐτὸς δὲ κατενεχθεὶς

παρὰ τὸν τοῦ Λικυμνίου σηκὸν ἔπεσεν, ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγνοούμενος. cf. VV. DD. ad Corn. Nep. 21, 2, 2.

Cato et Scipio. Alter Uticensis, eorundem partium alter, Q. Caecilius Metellus Scipio, Pompeji socer, qui in navi, tendens in Hispanias, cum vento coactus in Africam rediisset, gladio se transfodit, requirenti imperatorem militi respondens ipse adhuc: *Imperator bene se habet.* vide Flor. 4, 2, 63 ubi reliqui hujus facti auctores memorantur apud Dukerum, quibus adde Dionem Cass. l. 43 p. Reim. 346.

ex majoribus ad minora. Si Lucretiam ostendo viro, exemplum mortis contemnendae, major illa mulieris fortitudo pudorem incutiet huic, qui etiam si se ipse iacemat, tamen, cum vir sit, minus fortiter facere est putandus.

horum generum ex Cicerone (nam unde potius?) exempla ponamus. Simile est hoc pro Murena, *Etenim mihi ipsi accidit, ut* 439 *cum duobus patriciis, altero improbiſſimo, altero modeſtiſſimo atque optimo viro, peterem: ſuperavi tamen dignitate Catilinam,* 12 *gratia Galbam; Majus minoris, pro Milone, Negant, intueri lucem eſſe fas ei, qui a ſe hominem occiſum eſſe fateatur. In qua tandem urbe hoc homines ſtultiſſimi diſputant? nempe in ea, quae primum iudicium de capite vidit M. Horatii fortiſſimi viri, qui, nondum libera civitate, tamen populi Romani comitiis liberatus eſt, cum ſua manu ſororem eſſe interfectam fateretur; Minus majoris, Occidi, non Spurium Maelium, qui annona levanda, jacturisque rei familiaris, quia nimis*

11. *impr. alt.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 1. 2. 3. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Baſil. Reliqui infe-
runt atque audaciſſimo e Cicerone.

atque optimo viro. Turic. atquiro puto. An fuit atque viro optimo? (cf. § 3. 23.) Camp. hic mira poſt viro: *equeſtrem ro. peterem.* Iuerat proſecto aliqua mentio *equeſtris Romani ordinis*; ſed unde arrepta, plane non liquet.

12. *diſputant.* Turic. *putant* cum Alm. cf. 7. 20.

Maelium. Libri mei *Melium* ſed cf. 5, 9, 13.

jacturisque. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gefn.) cum Voff. 3. et libris Ciceronianis. Reliqui *jacturaque.*

11. *pro Muraena.* c. 8. Ne hoc quidem ad verbum e Cicerone. cf. 5, 10, 93.

12. *Majus minoris.* Subaudiendum exemplum, quod tanquam ſubſtantivum referatur ad *majus*, regat autem geniti-

vum minoris; ſic mox (hoc §.) *minus majoris.*

pro Milone. c. 3. item mox c. 27. Priorem locum in figura *prupergaſia* excitat Julius Ruſinianus p. 219 in Ruhnk. ed. Lupi.

amplecti plebem videbatur, in suspicionem incidit regni affectandi, etc. deinde, Sed eum (auderet enim dicere, cum patriam periculo liberasset) cujus nefandum adulterium in pulvinaribus, et totus in Clodium locus. Dissi- ¹³
mile plures causas habet. fit enim genere, modo, tempore, loco, ceterisque, per quae

videbatur. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Ioann. Colb. Voss. 2. Bern. Andr. et edd. ante Gryph. Sed Voss. 1. 3. *videatur.* Reliqui *putabatur* e Cicerone.

affectandi. Sic Turic. cum Bodl. Alm. Palat. Gebliardi. Sed Camp. *affectati.* Reliqui *appetendi* cum libris Ciceronianis. cf. 5, 9, 13. 5, 13, 24.

etc. deinde, Sed. Guelf. et caetera. *sed* item Goth. nisi quod hic notam ꝛ. Plene et caetera dant edd. ante Gryph. exc. Camp. Etiam Turic. notam, ut videtur cf. 4, 2, 51. 6, 3, 24.

nefandum. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Ioann. Voss. 1. 2. 3. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Gryph. item libris Ciceronianis. Reliqui *nefarium.* Hoc magis hominum esse videtur, illud rerum; neque tamen ubique ad hanc normam correxerim. Contra est 1, 3, 17 ubi omnes *nefandi.* et 3, 8, 47. vicissim. cf. 5, 10, 99. *Nefarius* a *fas*; *nefandus* a *fando* repetitur. Hinc improprie possunt ista vocabula reciprocari.

13. *D. plures causas.* Turic. Camp. *p. ex se casus* cum Goth. Bodl. Ioann. Alm. Voss. 2. Andr. *Dissimiles ex se p. casus.* Tarv. *Dissimile ex se p. causas.* Jenf. Loc. et edd. ante Gryph. *D. p. casus.* Guelf. cum Voss. 1. Obr. *D. plerisque causas.* Voss. 3. In magno illo optimorum librorum consensu, tamen vulgatam retinere licuit. *ex se* natum *ex plures* extremo, sicut in Tarv, *ex dissimiles*; et nihil est per se. Pro *causas* dari *casus* non infrequens in MSS. cf. Drakenb. ad Liv. 37, 17, 7. item nostr. 4, 1, 30. Nullam *ex casus* comminiscor idoneam sententiam.

13. *Dissimile — causas.* Pro judicialium controversiarum fontibus hic sepe *causas* di- vocabulis 3, 11, 5. 6. seqq.
cuntur, qualis usus est in istis

fere omnia Cicero praejudicia, quae de Cluentio videbantur facta, subvertit: *contrario* vero exemplo censoriam notam, laudando censores Africanum, qui eum, quem pejerasse conceptis verbis palam dixisset, testimonium etiam pollicitus, si quis contra diceret, nullo accusante, traducere equum passus esset. quae, quia erant longiora, non
 14 suis verbis exposui. Breve autem apud Virgilium contrarii exemplum est,

At non ille, fatum quo te mentiris, Achilles 44c
Talis in hoste fuit Priamo.

15 Quaedam autem ex iis, quae gesta sunt, tota narrabimus: ut Cicero pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in*

effet. Sic Turic. Guelf. cum Voff. 2. Jenf. (tac. Gess.) et reliquis ante Gryph. Reliqui *est*.

15. C. Sic Guelf. Goth. (tac. Gess.). Reliqui *Caji*. cf. 4, 4, 8. item hic § 42. Modo autem *militaris* quod in Cicerone glossam interpretatur Ernestus, omnes mei.

praejudicia — de Cluentio.
 Haec Ciceronis in ostendenda dissimilitudine artificia habes a capite 52 ad 52 extr. Neque tamen praesto, per singula haec euntem (*genus, modum, tempus, locum*), oratorem demonstrare.

laudando — Africanum. pro Cluent. c. 48. ubi Ernestus animadvertit, nostrum interpretari *contra dicere*, accusare, nec poterat aliter hoc accipi apud ipsam Ciceronem, quam

„contra C. Licinium Sacerdotem dicere“ i. e. eum accusare. Idem Scipionis Aemilianum factum narrat Valer. Max. 4, 1, 10.

14. *ap. Virgilium.* Aeneid. 2, 539. 40.

15. *quae gesta sunt.* Opponit haec iis, „quae ex poetis fabulis ducuntur.“ (§ 17.) cf. et definitionem modo positam (§ 6) „aut ut gestae.“

Cic. pro Milone. c. 4. item noster 5, 11, 14.

exercitu C. Marii, propinquus ejus imperatoris interfectus ab eo est, cui vim afferebat. Facere enim probus adolescens periculose, quam perpeti turpiter maluit: atque hunc ille summus vir scelere solutum, periculo liberavit. Quaedam significare fatis erit, ut idem, ac¹⁶ pro eodem, *Neque enim posset aut Hala ille Servilius, aut P. Nasica, aut L. Opimius, aut me consule Senatus non nefarius haberi, si sceleratos interfici nefas esset.* Haec ita dicentur, prout nota erunt, vel utilitas causae aut decor postulabit. Eadem ratio est¹⁷ eorum, quae ex poëticis fabulis ducuntur, nisi quod iis minus affirmationis adhibetur: cujus usus qualis esse deberet, idem optimus

16. *Hala.* Turic. *ahla.* cf. Drakenb. ad Liv. 4, 13, 14. item nostr. 5, 13, 24.

17. *affirmationis.* Turic. *alsfrenationis.*

16. *significare.* cf. 1, 5, 17. Opponitur § 15. „tota narrabimus.“

idem — pro eodem, pro Mil. c. 3. Locus non est integer politus. Desit enim aut C. Marius post Opimius, quod est apud Ciceronem, item *civres* post *sceleratos*; quae inferre cum aliquot edd. non attingebat velut Ald. Bas. Capper. cf. § 11.

17. *iis.* Potes haerere hic, dativum interpretaris an ablativum. Priore forma vetamur, impendius niti hisce ex-

emplis, ne ludibrium debeamus, fabulis multum tribuere visi. Altera diversitas rationis ostenditur, quod fictis exemplis, etiam per cetera similibus, minus proficitur in probando quam veris. In illa fortasse melius *adhibebitur*, quod e Campano notavi, solo.

enjus. Quo referes pronomen? Ad *affirmationem* quidem parum apte. Ad *rationem* igitur, sed et hoc contorte. Longe quidem convenientius fuerit reponere: *quorum* an *quorum* (fabularum), sed auctor apparet nullus.

auctor ac magister eloquentiae ostendit.
 18 Nam hujus quoque generis eadem in oratione
 reperietur exemplum: *Itaque hoc, iudices,
 non sine causa etiam fictis fabulis doctissimi
 homines memoriae prodiderunt, eum, qui
 patris ulciscendi causa matrem necavisset,
 variatis hominum sententiis, non solum divina,
 sed etiam sapientissimae deae, sententia libera-*
 19 *tum.* Illae quoque fabellae, quae, etiam si
 originem non ab Aesopo acceperunt (nam
 videtur earum primus auctor Hesiodus), 441
 nomine tamen Aesopi maxime celebrantur,
 ducere animos solent, praecipue rusticorum,
 et imperitorum: qui et simplicius, quae ficta

18. *sed etiam sap.* Omittunt etiam Turic. Camp. cum
 Voss. 1. Non male. cf. 4, 4, 5.

19. *fabellae.* Sic Turic. Camp. *quoque fab.* omittit Guelf.
 Reliqui *fabulae.* cf. 1, 9, 2. item mox § 21.

19. *fabellae — celebrantur.*
 Hanc de origine fabularum
 Aesopiarum disputationem qui
 tractarint, quibusque auctori-
 bus, vide apud Fabricium B.
 G. ed. Harl. Vol. 2. p. 624 sqq.
 item p. 593 sq. Ponam autem
 hic unum et alterum vete-
 rum locum, Quintiliano con-
 sentientem. Plutarch. Convin.
 sept. sapp. p. 158. B. Ἡσιό-
 δου μὲν ἐμοὶ δοκεῖ δικαιοτέραν
 Αἰσωπος αὐτὸν ἀποφαίνειν μα-
 σήτην ἢ Ἐπιμενίδης. Theon
 Progyrn. p. 22. οὐχ ὅτι Αἰσω-
 πος πρῶτος εὐρέτης τῶν μύθων
 ἐγένετο. Ὁμηρος γὰρ καὶ
 Ἡσίοδος καὶ Ἀρχίλοχος καὶ
 ἄλλοι τινὲς πρεσβύτεροι γηγερό-

τες αὐτοῦ φαίνονται ἐπιστάμε-
 νοι κ. τ. λ. Theonis verba re-
 praesentavit etiam Heeren V. C.
 (Bibl. d. alt. Lit. St. 8. iued.
 p. 6.) ad Hermogenis a se
 editi de hisce disputationem.

ducere animos solent. Ari-
 stoteles et ipse oratori com-
 mendat λόγους Αἰσωπέους
 Rhet. 2, 20, 3 et pallini eo
 cap. Verissima ad haec Ari-
 stotelica est Herderi animad-
 versio (Zerfir. Bl. 3, 175.)
 negantis proprie ibi et uni-
 versè agi de fabula, sed qua-
 tenus inserviat oratori.

simplicius — audiunt. cf. 1,
 12, 11. et not. ad 2, 2, 5.

sunt, audiunt, et capti voluptate facile iis, quibus delectantur, consentiunt. Siquidem et Menenius Agrippa plebem cum patribus in gratiam traditur reduxisse nota illa de membris humanis adversus ventrem discordantibus fabula. Et Horatius ne in poëmate quidem humilem generis hujus usum putavit, in illis versibus,

Quod dixit vulpes aegroto cauta leoni, etc.

Αἶνον Graeci vocant, et αἰσωπείους, ut dixi,

20. *Quod dixit vulp.* Sic Turic. cum Goth. 2. Bern. Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Omitit in illis versibus. Camp. sed habet versum integrum Horatianum, qui et in Goth. et Vall. Omitit *vulp.* Guelf. *Olim quod vulpes quae dixit cauta.* Voss. 1. Reliqui Horatianum versum ipsum.

Αἶνον. Guelf. Μῆσον. Goth. (tac. Gesn.) δαινον. Camp. δινον. αἰσωπείους. Turic. *esopium* (a sec. manu *esopum*). Camp. *Esopus* cum Goth. Alm. (cf. § 12. 21.) *esopius*. Goth. 2. Scriptura Ioann. (tac. Gibf.) huc fere redit: αἰκοπισται. Guelf. inter *et et ut* lacunam habet recepto Graeco non sufficientem. Sed Tarv. et reliquae edd. αἰσωποποιήτων. Gesnerus Goth. 2. scripturam recte est interpretatus, quam ego graecis literis expressam primus recepi (cf. et Phaedrum Fab. 1. ibique VV. DD.). Vulgata nec per se commendabilis, nec ullo Graeco auctore defensa.

capti — consentiunt. cf. 4, 2, 119.

Menenius Agrippa. Liv. 2, 32.

20. *Quod dixit vulpes.* Horat. Ep. 1, 1, 73. Aliter paulo apud ipsum poëtam. „Olim quod vulpes aegroto „cauta leoni Respondit.“ Sed cf. § 16.

Αἶνον. De hac voce consule Schneiderum in Lexico item Steph. in Thes.

αἰσωπείους — λιβυκούς. vid. Avili. l. c. λόγοι — αἰσώπειοι καὶ λιβυκοί. item Theon. l. modo c. ad § 19. Reliquos hoc nomine usos vide apud Fabric. l. c. p. 672. ut dixi non longius retro spectat quam ad § 19.

λόγους et λιβυκούς, nostrorum quidam, non sane recepto in usum nomine, *apologationem*. Cui confine est παροιμίας genus illud, quod est velut fabella brevior, et per allegoriam accipitur, *Non nostrum*, 412

λογ. et. Sic Turic. λ. καὶ. Camp. cum Goth. 2. item Ioann. (tac. Gibf.) habet notam, nihil profecto significantem nisi et. Reliqui omittunt et, vel ponunt ante ut dixi velut Loc. Ven. Rusc. Bad. ad Gryph. usque.

λιβυκούς. Sic Turic. Camp. cum Goth. Vall. Bern. Pro vocibus Graecis Guelf. lacunam. Reliqui μυθικούς, sed ii sunt editi; nam de MSS. turpe silentium. Ioann. (tac. Gibf.) λιβυκούς, quanquam obscurioribus notis.

21. παροιμίας. Goth. (non ut Gesu. narrat παροιμίων) παροιμίας, quod subterpuncto ο nihil est nisi παροιμίας, aberratione facili pro παροιμίας. Camp. παρμιαί. Guelf. lacunam et hic, Tarv. et Ald. cum Vall. παροιμίας, nominativum dant.

fabella. Sic omnes mei praeter Goth. *fabula* cum Leid. Gibf. Sed hic quoque plurimos optimosque auctores pro nostra dat. cf. 19.

agologationem. Nusquam praeterea legimus hoc vocabulum.

21. *Non nostrum* — *clitellas*. Paroemia et velut *fabella* brevior est in vocabulis: *bos clitellus*. Sic enim, Burmanno laudante, Schefferus de re Veticulari 2, 2 p. 7. „Quibus „verbis innuit“ (Quintilianus) „— fuisse — ejus fabulae initium: *Bos clitellas* —. „Nempe sic solebant in isto „paroemias genere. — Ita „namque“ (apud Petronium c. 65. p. Burm. 515.) „Tri- „malcio: *Et ipse vobis rem „horribilem narrabo. Afinus in „tegulis. Cum adhuc copilla-*

tus effem. — Omnium vero „optime clarissimeque hoc „cognoscitur ex Terentio, qui „sic loquentem facit Lachetem „A. 4. Hecyrae sc. 3. (extr.) „*jam nos fabula Sumus Pam- „phile: Senex utque anus.* „Donatus eo loco: *Senex at- „que anus: Haec duo nomina, „ut posita sunt, caput indi- „cant et inceptionem hujusmodi „fabularum*. Ideam paulo post: „*Pronuncia: Senex utque anus, „quasi initium fabulae*. Dicit „in comoedia, cum ad ea „verba ventum erit, *senex „atque anus*, non ut cetera „proferenda voce tali, quasi „pertinerent ad comoediam et

inquit, *onus: bos clitellas*. Proximas exem-²²
plo vires habet *similitudo*, praecipue illa,
quae ducitur citra ullam translationum mix-
turam ex rebus paene paribus. *Ut, qui acci-
pere in Campo consuerunt, iis candidatis, quo-*

inquit onus. Turic. in quo domus. Alm. inquit domus
(cf. § 20. 28) *inque ydoneus. Goth. 2.*

bos. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) vos cum
Alm. Voss. 2. et edd. ante Basil. bos idare narratur Voss. 1.
Modo pro *non* ex Regii conjectura *nos* dant Rusc. (cf. 5, 10,
105) Ald. Bad. utaque, Bas.

22. *exemplo. Turic. Guelf. Camp. exempli cum Goth. 1. 2.*
Vall. et edd. ante Rusc. qui recepit nostrum ex Regii conjectura.
Sed a Gryphio inde revocarunt alterum ante Burm. Nostrum
solo Regii ingenio niti credo. Sed error ille primitus fluxit
ex mala diremitione, cum *proximas* fere referretur ad *clitellas*.
Possis et *exemplis* scribere.

praecipue. Sic Turic.
Camp. cum Alm. praesertim. Voss. 1. 3. Reliqui praecipueque.
cf. 5, 10, 49.

consuerunt. Sic Guelf. consueverit
Camp. consuevet. Goth. 2. Reliqui consueverunt. Nostrum apud
Cic. cf. 4, 2, 29.

„ipsa, verum alia pronuncia-
„tione, quasi enarranda esset
„aliqua sabella.“ Consilium
autem paroemiae intelligitur
ex Ciceronis Epist. ad Att. 5,
15, quo respicere nostrum,
agnoverunt post Erasum in
Adagiis (2, 9, 34) omnes. Ibi
enim haec: „Clitellae bovi
„sunt impostae, plane non
„est nostrum onus.“ Mido
aut asino, non bovi, conve-
niunt clitellae. Quare hoc
dicitur in mandato inepto,
vid. et Ammian. Marc. 16,
5. Ad accusativum *clitellas*
Burmianus recte subaudit *par-
tabat*, quod positum fuerit in
ipsa sabella. Est autem *inquit*

ab ipso Qu., eo usu, cum in-
telligitur *aliquis*. cf. 2, 15, 12.
item Ernesti Clav. Cic. in *in-
quit. Numerus* locorum Se-
necae, a Gronovio citati, in
immensum potest augeri. De-
lectatur enim hac forma mi-
rum in modum. v. c. Nat.
quaest. 7, 28, p. 369. „Tardi-
„tas, *inquit*, illorum.“ 7, 26.
p. 367. „Per stellas, *inquit*.“
ib. „Stellae *inquit*.“ 7, 12.
p. 356. „Stellarum *inquit*.“
6, 24, p. 355. „Immo, *in-
„quit*“ et si quis retro legere
voluerit exempla per ejus li-
bros a calce ad caput.

22. *Ut qui accipere. Cic.*
pro Cluentio. c. 27. extr.

rum nummos suppressos esse putant, inini-
 cissimi solent esse: sic ejusmodi iudices infesti
 23 tum reo venerant. Nam παραβολή, quam
 Cicero collationem vocat, longius res, quae
 comparentur, repetere solet. Neque homi-
 num modo inter se opera similia spectantur,
 ut Cicero pro Murena facit, *Quod si e portu
 solventibus ii, qui jam in portum ex alto inve-
 huntur, praedicere summo studio solent et
 tempestatum rationem, et praedonum, et
 locorum: quod natura fert, ut iis faveamus,
 qui eadem pericula, quibus nos perfuncti
 sumus, ingrediuntur: quo tandem me animo
 esse oportet, prope jam ex magna jactatione
 terram videntem, in hunc, cui video maximus
 tempestates esse subeundas? sed et a mutis*

23. Neque hom. Sic Guelf. Camp. Reliqui *Nec h.*
 cf. 5, 10, 31. ii. Turic. Camp. omittunt cum
 Voff. 1. 2. 3. Goth. et edd. ante Stoer.

praedicere. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Ioann. Voff. 1.
 2. 3. Bern. Vall. Ald. *praecipere* et ita Cicero.

fert. Turic. *adfert.* Guelf. Camp. Tarv. *affert* cum Alm.
 Voff. 1. 2. 3. Goth. Bern. Vall. Jenf. cf. Ern. ad loc. Cic.
 Regius correxit. *tandem me.* Sic Turic. Camp.
 cum Voff. et Cicer. Reliqui *m. t.* cf. § 11. 43.

max. temp. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm.
 Voff. 1. 2. 3. et edd. meis omnibus exc. Ald. Bas. Stoer.
 Chouet. Leid. Burm. Capp. Gesn. Bip. qui e Cicerone inserunt
rei p. *sed et a.* Turic. Camp. omittunt *et* cum Alm.
 Goth. Habet copulam Guelf. Ejus loco Jenf. (tac. Gesn.)
 ostendit lacunam sat magnam, pro qua Tarv. dat παραβολή
 cum edd. ante Gryph. Hic primus nostram cum reliquis.

23. collationem. Cic. de *sed et — ducitur.* cf. not.
 Inv. 1, 50. item hic § 2. crit. *Muta* vide ad 1, 10, 7.
 pro Mur. c. 2. item hic § 24. 34. 35.

443 atque etiam inanimis interim hujusmodi ducitur. Et, quoniam similitum alia facies²⁴ in tali ratione, admonendum est, rarius esse in oratione illud genus, quod εἰκόνα Graeci vocant (quo exprimitur rerum aut personarum imago: ut Cassius: *Quis istam faciem*

MSS. praeterea nulla mentio. Deest sane subjectum, et volebat Francius post *hujusmodi* interponere *comparatio*. In MSS., quos quidem vidi, consensu, vocabulum graecum ab aliquo istius aetatis credito interpolatum censeo, nec repetere audeam, cum praesertim, in illo subjecti positu, *hujusmodi* nihil magnopere habeat, quo referatur. Satis puto aliquid adicere post *hujusmodi*. *ducitur*. Turic. Camp. *dicitur* cum Stoer. Chouet. Leid.

24. *rarius*. Turic. *parius*. Volebat profecto *parcius*.

voc. quo. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gelu.) inserunt *in* cum edd. ante Gryph. Sed Turic. Guelf. non habent praepositionem. *Quis istam*. Guelf. *Qui sistam* nihil hic proficiente varietate. Sed edd. multi *Qui* pro *Quis*.

24. *in tali ratione*. Haec equidem non intelligo. Fluctuat oratio, nec video, quae sit ista *talis ratio*. Subit referre *in alia ratione*. Erit „*alia facies in alia ratione*,” diversa similitum species, pro diversa adhibendi occasione. Tale quid Gedoyms quoque expressit.

quod — Graeci. vid. Aristot. Rhet. 5, 4. qui fere nostri praecceptum habet § 2. χρῆσιμον δὲ ἢ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ ὀλιγάκις δὲ ποιητικὸν γὰρ. item cf. Lex. rhet. utrumque Ernesti in εἰκὼν et imago. Recenset alios, qui εἰκόνα dixerint Schneiderus ad Demetr. § 80. p. 138.

Cassius. Illic quis sit, non utique est in comperto. Salletem non erant confundendi Cassius Parmenlis, unus ex Julii Caesaris interfectoribus, interfectus et ipse post pugnam Actiacam, et Cullius Severus (de quo vide 6, 1, 43.) sub Augusto et Tiberio vivens; quem errorem cavet Ruhk-nius ad Vellej. 2, 38, 1. Parmenlis ille, auctore Acrono ad Horat. Epist. 1, 4, 5, epigrammata scripsit. Ex quo genere facetiarum potuit esse hic versus, cum et Horatius *opuscula* ejusdem laudet. De tragoediis quidem, quales scripsisse Cassius Parmenlis proditur, hic non erat cogi-

lanipedis senis torquens?), quam id, quo probabilius fit, quod intendimus: ut, si animum dicas excolendum, similitudine utaris terrae, quae neglecta sentes ac dumos, culta fructus creat: aut, si ad curam reipublicae horteris, ostendas, apes etiam formicasque, 444 non modo muta, sed etiam parva animalia,

lanipedis. Turic. *lanipedi* cum Bodl. Alm. Goth. Andr. Jenf. et edd. ante Ald. praeter Camp. qui *limpedi*. Guelf. *lampendi*. Similiter alii apud Burm. aberrant. Nullus tamen MS. *pluripedis* quod reposuit Regius, obsecundantibus ab Aldo inde omnibus. Vocem vide in Lexicis. Gebhardus se nostrum legere ait e MS. Quod autem pro dativo in isto *Lanip.* meliores edd. dederunt genitivum, sequente *senis*, lenissima est emendatio, cui similis locum habuit 5, 10, 34.

ac. Sic Turic. Guelf. Camp. et. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. aut. Voss. 3. Reliqui *utque.* cf. 6 Pro. 9.

tandum. Versus est Scazon, nec tamen usquequaque emendatus. Burmannus, metro consulens, *iste* legi suadet pro *istam*, quod Gesnero placet; non immerito. Sed restat anaepæstus in quarta sede, alienus et ipse, quem non tam facile compendifacias. Possis tamen et imperfectum tetrametrum agnoscere, cui bini pedes desint in fine. Tum ne *istam* quidem mutatione indigeat. Sed Comoedias Callii quidem Parmenlis veteres non memorant, cujusmodi operis hunc versum esse maxime conjicias, si sit tetrameter iambicus. *Lanipedem senem*, quem veteres quidem, levi fluctuatione, omnes hic ostendunt libri, alibi frustra quaeras apud

scriptores. Satis tamen aperta per se sententia vocabuli. Significantur vel lana obvoluti pedes, vel lanae infiar molles et debiles. Ad hanc potestatem similibus commendandam aliquot scriptorum loca affert Gebhardus in Crepundiis 2, 15 p. 95. veluti Plaut. Epidic. 5, 1, 21 *pulmonei pedes* tribuuntur delicato et debili; Macrobi. Saturn. 1, 8 memoratur proverbium: „*Duos laneos pedes habere.*“ *Faciem torquere* Burmannus illustrat versu Terentiano Eun. 4, 4, 3 „*Illud vide, os ut tibi disorsit carnisefex.*“ ut *Cassius* fateor abruptius mihi dictum videri quam pro Quintiliano. An ut ait *Cass.*? cf. 1, 6, 36.

in commune tamen laborare. Ex hoc genere²⁵ dictum illud est Ciceronis, *Ut corpora nostra sine mente, ita civitas sine lege, suis partibus, ut nervis ac sanguine et membris, uti non potest.* Sed, ut hac corporis humani pro Cluentio, ita pro Cornelio, *equorum*; pro Archia, *saxorum* quoque usus est similitudine. Illa (ut dixi)²⁶ propiora, *ut remiges sine gubernatore, sic milites sine imperatore nihil valere.* Solent tamen fallere similitudinum species: ideoque adhibendum est his iudicium. Neque enim *ut navis utilior nova, quam vetus, sic unicitia*: vel, *ut laudanda, quae pecuniam suam pluribus largitur, ita, quae formam.* Verba sunt in his similia, *vetustatis et largi-*

^{25.} dictum. Substantivi loco usurpatum. cf. 6, 3, 2. Locus est pro Cluent. c. 53.

hac — *similitudine.* Ferri sane potest pronomem feminini generis, etiam elegans videri et ex interiore latinitate. Mihi tamen displicet, ut contortum. Veteres mei excusi aut Gryph. dant *hoc*, quibuscum facit Turic., sententia quidem nulla. Binae edd. apud Baym. *hic* et haec ego scripturam censeo veram, nisi forte loco exciderit post *hoc*.

pro Cornelio. vid. 4, 4, 8.
pro Archia. c. 3.

^{26.} *ut dixi.* Ut aliquoties negotium facessit haec interjectio in Qu., ita hic quoque. Refero tamen ad § 25 *hominum* — *inter se operum similia.*

fallere. cf. 2, 12, 3. 5, 13, 43.

formam. Recte Gesnerus ad partes vocat Graecorum ὄραυ quae cum pulchritudine, aetatis juvenilis significationem conjungit, quomodo et Latini usarpent *aetatem*.

Verba — *puclitiae.* *Vm* et *etymologiam* ita sibi invicem oppositas vidimus 5, 10, 55. Sed sunt haec brevius comprehensa quam pro summa accuratone. cf. dicta ad 1, 10, 29. Sic enim interpretare genitivos illos *pecuniae, pudicitiae*: „Vis largitionis longe „diversa est, sive dicitur largitio pecunias, sive pudicitiae.“ Si ad vis refertur genitivos horum, omnia obscurantur. Deesse hic aliquid, ultro

tionis: vis quidem longe diversa, *pecuniae* et
 27 *puclitiae*. Itaque in hoc genere maxime
 quaeritur, an simile sit, quod infertur.
 Etiam in illis interrogationibus Socraticis,
 quarum paulo ante feci mentionem, ca-
 vendum, ne incaute respondeas: ut apud
 Aeschinem Socraticum male respondit
 Aspasiae Xenophontis uxor; quod Cicero his
 28 verbis transfert, *Dic mihi, quaeso, Xeno-*
phontis uxor, si vicina tua melius habeat

26. *puclitiae*. Turic. *amicitiae* cum Jenf. et edd. ante
 Gryph. Nostriim tamen Guelf. Goth. Camp. et reliqui edd.
 mei. Gesnerus primus sentiens lacunam coniciebat: „*pecuniae*
 „*et formae, navis et amicitiae*.“ In sententia unice accedo,
 sed libros praestantes sequens, in quibus est *puclitiae*, malim:
 „*pecuniae et puclitiae, navis et amicitiae*.“

27. *maxime*. Turic. Camp. omittunt.

Socraticis. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.)
Socratis cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. Andr. (etsi hujus mox
 ad *Socraticum* haec varietas assertur; perperam hand dubie) et
 edd. ante Stoer. Displicet tamen vetus illa scriptura ob *respon-*
deas quo indicatur sententia in universum proposita. Et pro-
 clivis erat error. *quarum*. Turic. Guelf. *quorum* cum
 Voss. 3. cf. 1, 10, 6. *Aspasiae*. Turic. Camp. *Aspha-*
sia. Guelf. *Aspasia* cum Goth. et edd. ante Burm. MSS. silen-
 tur, nisi quod refert Bad. Vallensem dare *Aspasie*.

apparet, de qua re vide not.
 crit.

27. *infertur* i. e. colligitur,
 cogitur; significatu dialectico.
 cf. 5, 14, 9. 8, 4, 20. Mi-
 nus aperte hoc cap. § 3. Apud
 Cic. Inv. 1, 47. *illatum*. Ap-
 pulej. de doctr. Plat. 3 p. El-
 renh. 34. „Dico autem illa-
 „*tionem vel illativum Roga-*
 „*mentum, quod acceptivum*

„*bus colligitur et infertur*.“
Francogalli etiamnum *inferer*,
 hac significatione.

paulo ante. § 3.

Aeschinem — Cicero. Dia-
 logus fuit Aeschinis Socratici,
 inscriptus: *Aspasia*, qui in-
 tercidit. vid. Fabr. B. G.
 Harl. Vol. 2. p. 692. Hujus
 locum hic positum Cicero re-
 citat in libris de Inv. 1, 31.

445 *aurum, quam tu habes, utrumne illius, an tuum malis? Illius, inquit. Quid si vestem et ceterum ornatum muliebrem pretii majoris habeat, quam tu habes, tuumne an illius malis? Illius vero, respondit. Age sis, inquit, si virum illa meliorem habeat, quam tu habes, utrumne tuum virum malis, an illius? Hic mulier erubuit, merito. male enim²⁹ responderat, se nulle alienum aurum, quam suum: nam est id improbum. At, si re-*

^{28.} *utrumne.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui *utrum*. Apud Cic. de Inv. 2, 39 pro *utrum copia* aliquot libri dant *utrumne c.* Sic et Dialog. de Oratt. c. 37. *utrumne — an.* cf. 3, 3, 15.

habet. Turic. Camp. omittunt cum Alm. *habeas* Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Nostrum et Cicero.

tuumne. Sic Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. item Ciceronis libris. Reliqui *tuum*.

malis. Turic. *velis* cum Alm. (cf. modo hac §. item mox ead.).

Illius — resp. Turic. omittit cum Alm. *respondit illius sine vero.* Camp. cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. *mal. ill. vero resp.* omittit Guelf. *resp. ill. vero* Bad. uterque. *respondit* omittit Goth. cum Voff. 2. 3.

Age sis — virum. Turic. *accede isti quid si v.* Alm. *accede si quid si v.* (cf. modo hac §. item § 31). Guelf. *ages vero is inquit si v.* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *age is i. si v.* Rusc. Goth. *age si i. si v.* et hoc inveniebat Regius, qui reposuit nostrum (cf. § 21.) (huc enim refero Gesneri notationem) Camp. Loc. et edd. ante Gryph. exc. Aldo dant nostram ipsam, ut et plurimi apud Ciceronem libri (vid. Oudendorpii not.) quorum aliqui *fil* per errorem pro *sis*. Reliqui omittunt *sis*.

utrumne — illius. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Gryph. exc. Ald. qui omittit *virum* et transponit *a. i. m.* Reliqui *virumno c. a. i. m.* Ciceronis libri nobiscum faciunt, nisi quod pro *m. a. i.* transponunt *a. i. m.* quanquam aliter Ernesti, sed cf. not. Oude adorp.

nam est id imp. Turic. Guelf. *n. e. i. loc. i.* cum Alm. Voff. 3. Jenf. Tarv. Regius eradendum vidit alterum pro-

spondisset, *malle se aurum suum tale esse, quale illud esset*, potuisset pudice respondere, *malle se virum suum talem esse, qualis melior*
 3° *esset*. Scio quosdam inani diligentia per minutissimas ista partes secuisse, et esse aliquid minus simile, ut *simia homini*, et marmora deformata prima manu: aliquid plus, ut illud, *Non ovum tam simile ovo*: et dissimilibus inesse simile, ut *fornicue* et *elephanto* genus, quia sunt animalia: et similibus dissimile, ut,

— — *Canibus catulos, et nutribus hoedos;*

3¹ differunt enim aetate: contrariorum quoque aliter accipi opposita, ut *noctem luci*; aliter

nomen et abest *id* a Loc. (errante Burm.) usque ad Ald. qui omittit *hoc*. Et sic est in Vall. Sed Camp. *n. e. in id hoc i.* An erat *est enim hoc improbum?* ut nam nasceretur ex *suum* extremo.

50. *simia*. Turic. Camp. *similia* cum Alm.

et *marm.* MSS. et editi fere inserunt *ut*, quod ejecit Regius, obsecundantibus Aldo et edd. ante Stoer.

Non ovum tam. Turic. *noum jam*. Guelf. *noumā*. Camp. *ne o. t.* ut *form*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *est*.

50. *deformata*. Hac potestate errori obnoxium vocabulum. Burmannus Planti locum ponit Pfend. 2, 3, 11 „certa „*deformata*.“ cf. 6 Prooem. 9. (ubi vide not. crit.) item Reink. ad Rutil. Lup. p. 90. qui et in Illogio Hemsterluisiano sic usurpavit. Adde Cic. pro Sylla c. 26. Postremo loco *deformata* dicuntur ea, quo-

rum forma ad finem perducta est, cum opponantur *inchoata*. Hic quidem apud nostrum *deformando* indicatur forma inchoata. vid. et Parei Lex. Crit. h. v.

Non ovum — *ovo*. vide Erasim. in Adag. 1, 5, 10.

Canibus — *hoedos*. Virgil. Ecl. 1, 23.

446 noxia, ut *frigidam febri*; aliter repugnancia, ut *verum falso*; aliter disparata, ut *dura non duris*: sed, quid haec ad praesens propositum magnopere pertineant, non reperio. Illud est annotandum magis, argumenta 32 duci ex jure simili: ut Cicero in Topicis, *Ei, cui domus usus fructus relictus sit, non restitutum heredem, si corruerit, quia non*

31. noxia. Turic. non cum Alm. cf. § 28. 32.

ut *frig.* Turic. Camp. inferunt *aquam* cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Gryph. exc. Aldo. Nobiscum omittunt Guelf. Bern. et alii fortasse MSS. ut reliquae edd. Facile quidem addebatur substantivum ab librario usus Romani ignaro, neque tamen ubique omittitur a scriptoribus, ut nihil certi statuere audeam, contra Turicensis praesertim auctoritatem. vide Oudendorp. ad Appul. Metam. 2 p. 127.

disparata. Turic. Guelf. Camp. *separata* cum Alm. Bodl. Ioann. Voss 2. 3. Bern. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Nihil agunt vel gravissimae auctoritates in errore proclivi.

32. *Ei — heredem.* Turic. cum *evidemus usus relictus f. n. refutuat heredi.* (a sec. mann: cum *evidens* rel) Alm. *Ei* (cf. § 31. 35.) *cui domus usus rel. f. n. refutuat heredi.* Guelf. Camp. cum — *heredi* cum Voss. 2. 3. Ioann. Bern. Andr. (etsi ex his *heredi* non diserte memoratur) et edd. ante Ruse. qui primus reposuit Regii emendationem (cf. § 28). Nititur quidem ea Ciceronis loco, sed poterat Qu. memoria fallente (cf. § 20 not. ex.) ponere contrariam rationem in qua tamen

31. ut *frigidam.* cf. not. crit. *disparata.* Cic. de Inv. 1, 28. „Disparatum — est id „quod ab aliqua re per opposi- „tionem negationis separa- „tur, hoc modo: sapere et „non sapere.“ cf. Marius Victorin. p. Pithoei 157.

32. *Illud — magis.* i. e. Hoc potius, quam subtiles

illae partitiones, notari mere- tur. Vides incidendum esse post, non ante, *magis*, quod recentiorum primus feci. Ante Leidensem enim multi recte; item Obrechtus. cf. 4, 5, 4.

Cicero in Top. c. 3. Non ipsa sunt Ciceronis verba. cf. not. crit.

restituatur servum, si is decefferit: ex contrario, Nihil obstat, quo minus justum matrimonium sit mente coëuntium, etiamsi tabulae signatae non fuerint. Nihil enim proderit signasse tabulas, si mentem matrimonii non fuisse con-
 33 *stabit: ex dissimili, quale est Ciceronis pro Cecinna, Ut, si quis me exire domo coëgisset armis, haberem actionem; si quis introire prohibuisset, non haberem. Dissimilia sic deprehenduntur, Non, si, qui argentum omne legavit, videri potest signatam quoque pecuniam reliquisse; ideo etiam, quod est in*

et ipsa procedit argumentum, si usufructuarius heredi restituere non cogitur aedes, uti nec servum. *mente. Guelf. juste, quod etiam in Basil. margine. Male.*

33. *introire.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voff. 1. et edd. ante Burm. exc. Leid. Cicero ipse nostrum. Reliqui *intrare.* *Non si.* Turic. Camp. *nisi cum Alm.*

ex contrario. Subaudi ad hunc ablativum adjectivi *jure*, ut et mox ad *dissimili*. Ne *Dissimilia* (§ 33.) quidem univ-erse intelligenda sunt, sed addendum: *jura*.

mente. Huc vocandum id, quod mox ponitur *matrimonii* i. e. ea mente ut matrimonium contrahant.

33. *pro Cecinna.* c. 12. Le- viter aberrant verba a Cicero- nianis.

Non, si — creditur. Hoc exemplum de suo proposuit Qu. ut non attineat ad locum Ciceronis exigere illud, quo

sane respexit noster, sed quem ipsam afferre noluit; alioqui Ciceronem nominasset ut in praecedentibus. cf. Cic. Top. c. 3. unde conflatum hoc est e duobus, quod recte monet Gesnerus. „A genere sic du- „citur: Quoniam argentum „omne mulieri legatum est, „non potest ea pecunia, quae „numerata domi relicta est, „non esse legata.“ Paulo in- ferius: „Non, si uxori vir „legavit omne argentum, „quod suum esset, iccirco, „quae in nominibus fuerunt, „legata sunt.“ cf. 5, 10, 62.

nomi- nibus, dari voluisse creditur. Ἀναλογίαν 54
 quidam a simili separaverunt; nos eam sub-
 jectam huic generi putamus. Nam, *ut unum*
 447 *ad decem, sic decem ad centum,* simile certe
 est: et, *ut hostis, sic malus civis.* Quan-
 quam haec ulterius quoque procedere solent.
Si turpis dominae consuetudo cum servo, tur-
pis domino cum ancilla; Si mutis animalibus
sinis voluptas, idem homini. Cui rei facil- 55
 lime occurrit ex dissimilibus argumentatio.
Non idem est dominum cum ancilla coïsse,
quod dominam cum servo: Nec, si mutis sinis
voluptas, rationalibus quoque: quin immo
ex contrario, Quia mutis, ideo non rationali-
bus. Adhibetur extrinsecus in causam et 36
auctoritas. Haec secuti Graecos, a quibus

34. Ἀναλογίαν. Guelf. ἀποχτίαν. Camp. ἀποαπίαν Goth.
 ἀπειπίαν cum Vall. Sed Turic. nostrum.

sic dec. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *et d.*
 cum Alm. Voff. 2. 3. Vall. et edd. ante Bad. Correxerit Regius,
 necessario; quamquam poterat *et ita.*

domino. Sic Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Voff. 2. 3.
 Ioann. et edd. ante Ald. Reliqui *domini* ex Regii mutatione,
 cui addicunt Vall. et Camp.

35. *quin.* Sic Turic. Camp. cum Obr. Reliqui omittunt,
 inter quos recensetur Alm. (cf. § 32. 42). Sic et 5, 12, 1.

contr. — rationalibus. Turic. *e. in rationalibus.* Alm.
 Camp. *e. irrationalibus.*

34. Ἀναλογίαν. cf. 1, 6, 3.
ut hostis — civis. Gesnerus,
 in proportione quatuor mem-
 bra desiderari mouens, suadet:
ut hostis ad hostem, sic malus
civis ad bonum. Tot verba
 peritisse non credo. Nec dili-
 gentia mathematicorum opus

in definienda proportione.
 Similis ostenditur ratio mali
 civis et hostis ad civitatem
 quamcumque.

36. Haec. i. e. quaecumque
 auctoritate continentur. Facile
 quidem fuerit Haec mutare in
 Hanc. Sed satius duco, ne-

κρίσεις dicuntur, *judicia* aut *judicationes* vocant, non, de quibus ex causa dicta sententia est (nam ea quidem in exemplorum locum cedunt); sed, si quid ita visum gentibus, populis, sapientibus viris, claris civibus, illustribus poetis, referri potest. Ne haec quidem vulgo dicta, et recepta persuasione populari, sine usu fuerint. Testimo-

36. *voc. non de.* Turic. Guelf. omittunt *non* cum Goth. Voss. 2. 3. et edd. ante Ald. Etiam Camp. sed pro *vocant* dat *vocantur*. Hoc inveniebat Regius, qui activum reposuit cum negatione, tanto faciliore mutatione, quoniam supererat aliquid isti *vocant*. cf. ad 4, 2, 29.

37. *Ne haec.* Turic. *Nec h.* miro casu incidens in sphalma Gesneri, quod repetierunt Bipontini. Reliqui omnes nobiscum faciunt. *fuerint. Testimonia.* Ita distinximus cum Regio et Aldo solis. Reliqui *test.* ad praecedentem sententiam referentes, novam ordiuntur ab *Sunt*, quod poscere ait Badius

gligi summam structurae accurationem in numero pronomini, quia mox pluralem est subjecturus in *judd. judicationes*. Nec ullus liber variat.

κρίσεις. vid. Lex. Rhet. Graec. Ernesti h. v. qui docet hoc maxime significatu frequentatam rhetoribus vocem vix inveniri hodie. Usurpat tamen sic sere Aristot. Rhet. 1, 15, 12.

non — sententia est. i. e. remotae illae a iudicium in vera causa sedentium pronuntiata sententia. „Judicationes, „de quibus dicta sententia „est“ potest sane contorta videri oratio, sed *judicationes* magis intelliguntur res, de

quibus aliquid statuitur. Apparet autem attendenti, ad vocem *Adhibetur* debuisse a librariis inchoari novum caput. Adhuc enim de exemplis egerat, quae nunc omitti manifestum est iis, quae interjiciuntur *nam ea — cedunt*. cf. initium capituli, ubi similis huic nostrae locutio „quae ex „trinfecus adducuntur in causam.“ item § 43 ubi *exempla* et *auctoritates* dispescuntur.

37. *haec quidem.* Haec dicitur quasi cum contemptu „quae quotidie tractata et „ubivis obvia vix ullum momentum facere posse videbantur.“

nia sunt enim quodam modo, vel potentiora etiam, quod non causis accommodata, sed liberis odio et gratia mentibus ideo tantum dicta factaque, quia aut honestissima, aut verissima videbantur. An vero me de incom-³⁸ modis vitae differentem non adjuvabit earum persuasio nationum, *quae fletibus natos, laetitiam defunctos prosequuntur?* Aut, si misericordiam commendabo judici, nihil proderit, quod prudentissima civitas Atheniensium, *non eam pro affectu, sed pro numine*

positum τοῦ enim. Falso ille. Solet enim secundam quoque vocem sequi particula. cf. Drakenb. ad Liv. 3, 50, 7.

vel. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Burn. Reliqui omittunt, confirmato ex prava distinctione errore.

38. numine. Turic. Guelf. Camp. animo cum Bodl. Ioann. Bal. Alm. Voss. 3. Bern. Andr. et edd. ante Bad. qui repente nostrum dat, non monito lectore. Goth. tamen et ipse nostrum,

accommodata, sed. Suspicor ante *sed* excidisse *sunt*. Si enim eo refertis quod est in initio sententiae *sunt*, contraria sit constructura, propterea quod illuc verbum substantivum proprie usurpatur, hic est auxiliare.

38. nationum — *prosequuntur.* Herodot. 5, 4 Τραυσοὶ — τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτα τοῖσι ἄλλοισι Θρηζῆ ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενόν σφι καὶ ἀπογινόμενον, ποιῆσι τὰς τῶν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ, ἐπὶ τῶ ἐθέλειτο, ἀναπλῆσαι κακὰ ἀνη-

γόμενοι τὰ ἀθροπήνια πάντα πάθεα. τὸν δ' ἀπογινόμενοι, παίζοντες το καὶ ἠδόμενοι, γὰ καλύπτουσι ἐπιλέγοντες ὅσα κακῶν ἐξ απαλλαγθεῖς ἔστι ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ. Gesnerus recte ablegat ad Fabric. in Sext. Emp. Pyrrh. Hypot. 5, 252. item Pseudo-Turnebus ad epigramma Archiae Anal. Brunck. 2, 100. De Etesdonibus idem narrat Pompon. Mela 2, 1.

sed pro numine. Celeberrimus apud scriptores ἔλεος βωμὸς in foro Athenarum. cf. Apollod. Bibl. 2, 8, 1 ibique Heynium, qui ad reli-

39 *accepit?* Jam illa septem praecepta sapien- 448
tum, nonne quasdam vitae leges existima-
mus? Si causam veneficii dicat adultera,
non M. Catonis iudicio damnata videatur,
*qui nullam adulteram non eandem esse vene-
ficam dixit?* Jam sententiis quidem poetarum

cui cum multis locis consentiens inveniatur Vall. (cf. 6, 1, 29.) potest ex eo sumfisse videri Badius. Vossianum 2. ultro trahit Goth. qui siletur in varietatibus, ut et Voss. 1. sed hic falso, ut suspicor. Burnannus ex *animo* malit exculpere *asylo*, quale fuisse ad aram misericordiae testentur plurimi scriptores. Huic nequaquam accedo; sed ipsum nostrum corruptum censeo in illud *animo*, fallente ignarum librarium etiam illo, qui antecedit, *affectu. nomini, numine, nemine* per compendium scripta facile abeunt in *animo*, quocum confundi putant et *omnino* vid. Lips. ad Vellej. 2, 33. et Heusing. Emend. p. 119.

39. *dicat adultera, non M. C.* Turic. *d. in adulteram C.* Tarv. *d. in adulteram non Marci C.* Jens. *d. in adultera non Marci C.* cum edd. ante Rusc. qui expauxit *in ad mentem Regii* (cf. § 32). Rectissime, nam *causam dicit* rea. cf. 4, 1, 19. Guelf. a *non* ad alterum *non* ante *eandem* omittit. *M.* scripsi pro *Marci*, quia *adulteram C.* est in Turic. cf. 5, 9, 13. 5, 13. 18. *Jam sent.* Camp. *Nam s.* cum Obr. Recte, ut opinor. Burn. refert ad *Jam* in sententiae

quos ablegat plurimos. Aliquot oratores, sive rhetores, hoc argumento utentes, etiamnum versantur ut Libanium, et Eumenium. Debebat autem admonere amicorum aliquis Salini, poetam nostratem dulcissimum, *ne Ilylium* pro *Hyllo* faceret hujus arae statuendae auctorem.

39. *M. Catonis.* Nusquam praeterea hanc Catonis Censorii profecto, sententiam relatam reperi. Sed eo magno-

pere facit, quem locum indicat Pseudo-Turnebus, Cornificius ad Herenn. 4, 16. „Ma-
„jores nostri si quam unius
„peccati mulierem damna-
„bant, simplici iudicio mul-
„torum maleficiorum con-
„victam putabant; quo pacto?
„quoniam, quam impudicam
„judicabant eam veneficii quo-
„que damnatam existimabant.“
et reliqua in eandem sententiam.

Jam sententiis. cf. not. crit.

non orationes modo sunt refertae, sed libri etiam philosophorum: qui quanquam inferiora omnia praeceptis suis ac literis credunt, repetere tamen auctoritatem a plurimis versibus non fastidierunt. Neque est ignobile⁴⁰ exemplum, *Megareos ab Atheniensibus, cum de Salamine contenderent, victos Homeri versu*, qui tamen ipse non in omni editione reperitur, significans *Ajacem naves suas Atheniensibus junxisse*. Ea quoque,⁴¹ quae vulgo recepta sunt, hoc ipso, quod incertum auctorem habent, velut omnium fiunt: quale est, *Ubi amici, ibi opes*: et,

hujus initio, ubi *Nam* edd. ante Obr. exc. Camp. et Aldo. Illic quidem mei MSS. *Jam*, quod valet *porro*. Hic autem, ubi nulla quaestio, *nam* aptius, relate ad sententiam suppressam. cf. 2, 11, 7. Sed MSS. et hic *jam* cum plerisque edd.

40. *Megareos*. Turic. Guelf. *megarius* cum Voss. 1. 3. Bern. Jenf. et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. qui *Megarios* cum Bad. pr. Nostrum in Vall. Dicas graece scriptum fuisse *μεγαρείους*, sed hoc analogia caret, cum *μεγαρείς* dicantur, nec convenit graecus accusativus inter Latina. Forma est insolens, pro qua *Megarenses* malis; sed apud Ciceronem quoque *Megareus*, brevi penultima ut *Phalereus*.

qui quanquam — fastidierunt. Male dissimulatur indignatio, et contentus philosophorum. cf. Prooem. 9 — 17.

40. *Megareos*. cf. not. crit. Versus est H. 2, 558. de quo cf. in primis Vilhoissonum in Proll. Homerr. ejusque *κρητήν* in A. L. 2, 91. 1, 250. vide et Aristot. Rhet. 1, 15, 13. Ἀθηναῖοι Ὀμήρω μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος.

item Plutarch Solon. p. 83. C. D. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῆ Σόλωνι συναγωνίσασθαι λέγουσι τὴν Ὀμήρου ὁμοίαν. ἐμβαλόντα γὰρ αὐτὸν ἔπος εἰς νεῦν κατάλογον ἐπὶ τῆς δίκης ἀναγνῶναι κ. τ. λ. cf. Strabon. p. 594.

41. *Ubi — opes*. cf. Erasim. Adag. 1, 3, 24. Locus est apud Plantam Truencil. 4, 4, 32 ubi hoc ipsum proverbium legitur in aliquot libris, sed ita, ut cogamur praeserre

Conscientia mille testes: et apud Ciceronem, 449
Pares autem (ut est in vetere proverbio) cum
paribus maxime congregantur. neque enim
 durassent haec in aeternum, nisi vera omni-
 42 bus viderentur. Ponitur a quibusdam, et
 quidem in parte prima, Deorum auctoritas,
 quae est ex responsis, ut, *Socratem esse*
sapientissimum. Id rarum est: tamen utitur
 eo Cicero in libro de aruspicum responsis,
 et in concione contra Catilinam, cum *signum*

41. *ut est in.* Haec omittunt libri Ciceroniani. Quintilianici quidem omnes dare videntur. Et reponenda cenfeo apud Ciceronem, cujus sine iis est abrupta oratio.

maxime. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 1. 2. 3. Bern. Goth. Reliqui *facillime* cum Cicerone.

42. *Id -- tamen.* Turic. *idearum est non sine usu tamen* cum Alm. (cf. § 35. 5, 12, 6). Sed et Camp. *l. r. est non sine usu t.* Additamentum illud, etsi per se non displicet, cum praesertim *tamen* facilius et consuetius fruatur cum eo, tamen ob id quod mox est *utitur*, minus elegantem habet *utendi* iterationem. Neque Turic. caret glossematis cf. praef. nostr. p. 47. *cum — C.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *causum* cum Voff. 5. proclivi errore post *cum* ante *C. Caes.*

plerorumque MSS. scripturam „ubi amici ibidem opus“ quoniam orationis occasio eo magis ducit.

conscientia — testes Hoc uno loco legi videtur hoc proverbium apud antiquos.

apud Ciceronem. De Senectute c. 3. Non prorsus eadem, quae in libris Ciceronianis, hic leguntur. cf. § 52.

42. *in libro — responsis.* Ita enim fert omne hujus orationis consilium, ex ipsa in-

scriptione manifestum. De libro cf. 5, 10, 98. An hic ἀξιοῦσα Quintiliani deprehendatur cf. ad 4, 1, 68. Potest sane in hac quidem oratione sic defendi noster, ut verum ipse tractaverit Ciceronis opus, suppositum ne viderit quidem, quoniam nullum inde locum excitat.

contra Catilinam. 3, 3. 9. *Concio* haec est et secunda, reliquae *sententiae* cf. 3, 8, 65.

Jovis columnae impositum populo ostendit: et pro Ligario, cum causam C. Caesaris meliorem, quia hoc Dii judicaverint, confitetur. Quae cum propria causae sunt, divina testimonia vocantur: cum aliunde arcessuntur, argumenta. Nonnunquam contingit iudicibus quoque, aut adversarii, aut ejus, qui ex diverso agit, dictum aliquod aut factum assumere ad eorum, quae intendimus, fidem. Propter quod fuerunt, qui exempla et has auctoritates inartificialium probationum esse arbitrarentur, quod ea non inveniret orator, sed acciperet. Plurimum autem refert. Nam *testis*, et *questio*, et his similia, de ipsa re, quae in iudicio est, pronunciant: extra petita, nisi ad aliquam praesentis disceptationis utilitatem ingenio applicantur, nihil per se valent.

Sed Camp. refarcit peccatum inferens partem post meliorem; solus quantum video. Scripsi C. pro reliquorum Caji auctoribus Guelf. et Camp. cf. § 15. 6, 1, 31.

43. cont. jud. Turic. Camp. inferunt ut cum Alm. Sed mox pro assumere Camp. solus affirmant, male utrumque.

inart. prob. Sic Turic. Camp. Reliqui prob. inart. cf. § 23. 5, 12, 5.

44. Nam testi. Turic. Camp. inferunt et. Errorem interpretor, natum ex similibus, quae sequuntur, literis.

sim. de ipsa. Sic Guelf. Goth. Jenu. (tac. Genu.) cum edd. ante Stoer. Sed Turic. f. et ipsa, a sec. manu f. et ex i. Camp. f. ex ipsa. Reliqui f. et d. i.

applicantur. Camp. applicentur cum Obr. Sed ille mox, etiam valeant pro valent.

pro Ligario. c. 6. „causa —
„nunc melior certe ea judi-
„canda est, quam etiam dii
„adjuverunt.“

44. applicantur. cf. idem
verbum 4, 1, 30. Sed ibi na-
tura, hic consulto; ut 5, 7,
27.

XII. Haec fere de *probatione*, vel ab aliis⁴⁵⁰ tradita, vel usu percepta, in hoc tempus foiebam. Nec mihi fiducia est, ut ea sola esse contendam: quin immo hortor ad quarendum, et inveniri posse fateor: quae tamen adjecta fuerint, non multum ab his abhorrebunt. Nunc breviter, quemadmodum sit² utendum his, subjungam. Traditum fere est, *Argumentum oportere esse confessum. dubiis enim probari dubia qui possunt?* Quaedam tamen, quae in alterius rei probationem ducimus, ipsa probanda sunt. *Occidisti virum, eras enim adultera.* Prius de adulterio convincendum est, ut, cum id coeperit esse pro certo, fiat incerti argumentum. *Spiculum tuum in corpore occisi inventum est: negat juum:* ut probationi profit, probandum est. Illud hoc loco monere inter necessaria est, nulla esse firmiora, quam quae ex dubiis facta sunt certa. *Caedes a te commissae est, cruentam enim vestem habuisti.* non est tam grave argumentum, si fatetur, quam si convincitur. Nam si fatetur, multis ex causis potuit cruenta esse vestis; si negat, hic causae cardinem ponit, in quo si victus fuerit, etiam in sequentibus ruit. Non

^{3.} *cr.* enim. Guelf. Camp. omittunt enim cum multis apud Burm. et edd. ante Bad. qui recepit ex conjectura Regii. Sed Turic. habere videtur.

cardinem. Guelf. Camp. *ordinem.*

^{2.} *qui possunt.* Malis *posse.* 49 *necessarie* pro *neceffe* Jenf.

^{3.} *inter necessaria.* Malim et edd. ante Ald. cf. et not. *interim, neceffe.* Sic 5, 13, crit. ad 5, 10, 69.

enim videtur in negando mentiturus fuisse, nisi desperasset, id posse defendi, si confiteretur. Firmissimis argumentorum singulis⁴ instandum, infirmiora congreganda sunt: quia illa, per se fortia, non oportet circumstantibus obscurare, ut, qualia sunt, appareant: haec, imbecilla natura, mutuo auxilio sustententur. Itaque, si non possunt⁵ valere, quia magna sunt; valebunt, quia multa sunt, quae ad ejusdem rei probationem omnia spectant. Ut, si quis hereditatis gratia hominem occidisse dicatur, *Hereditatem sperabas, et magnam hereditatem, et pauper eras, et tum maxime a creditoribus appellaberis: et offenderas eum, cujus eras heres, et mutaturum tabulas sciebas.* Singula levia sunt, et communia: universa vero nocent, etiamsi non ut fulmine, tamen ut grandine. Quaedam argumenta ponere satis⁶

5. *Itaque si non.* Guelf. *Itaque non* cum Goth. quanquam hic expresse *Ita quae non.* Et hoc blanditur; sed vetustissimi quique vulgatam.

magna sunt. Sic Turic. Camp. cum Voss. 1. 3. Bern. Vall. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. item a Leidensi inde ad Burm. Reliqui *non* inserunt, quod conjecit Regius. cf. ad 4, 2, 29. Nequaquam necessario.

er. her. Sic Turic. Camp. Reliqui *her. er.* cf. 5, 11 43 item hic § 14.

nocent. Turic. Camp. *valent* cum Alm. Obr. Equidem varietatem ostendi vellem in *vero*, quod dici non potest quantum jaceat. Scribam *reo.*

4. *Firmissimis — sustententur.* Haec ipsa, at quam elegantiori elocutione comprehensa, cf. ad 4, 2, 82.

5. *communia* i. e. non huius propria. vid. 4, 1, 71.

vero nocent. cf. not. crit. *etiamsi — grandine.* Elegantissima similitudo, quae esse Lyſiae, referente Demetrio Phalereo, si modo is est auctor, in libello de elo-

non est, adjuvanda sunt, ut: *cupiditas causa sceleris fuit; quae sit vis ejus: ira; quantum efficiat in animis hominum talis affectio.* ita et firmiora erunt ipsa, et plus habebunt decoris, si non nudos et velut carne spoliatos artus ostenderint. Multum etiam refert, si argumento nitentur odii, *utrum hoc ex invidia sit, an ex injuria, an ex ambitu? vetus, an novum? adversus inferiorem, parem, superiorem? alienum, propinquum?* Suos habent omnia ista tractatus, et ad utilitatem

6. *ut: cup.* Sic Camp. cum Goth. Vall. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bad. Omittunt *ut* Turic. et Alm. (cf. 5, 11, 42 item hic § 12). Reliqui inferunt *si* ex Regii conjectura; supervacua illa. Nam post *ut* sequitur continuo ipsa argumentatio patroni. Capper. et Gesn. mox etiam ante *ira* poscunt *si*, specie quidem majori: quod Capp. recepit etiam. Male. In Turic. autem *ut* excidit post *sunt* compendio scriptum. Guelf. hic videor neglexisse, nulla ejus varietate posita.

anim. hom. Turic. inferit *tamen*, solus; neque exputo, quid ibi lateat.

7. *nitentur.* Camp. *utentur.* cum Goth. probante Gesnero, *me* quidem non item. *par. sup. et prop.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 3. Reliqui post *par.* et *al.* bis inferunt *an.* Hoc natum ex prava Jenf. (tac. Gesn.) et Tarv. scriptura *partem* pro *parem*, quam bene correxit Regius. In ea, quae nunc est, constitutione aut ante *par.* quoque debebat esse *an.* aut nusquam.

tione, narrat margo Basileensis. Equidem nihil ejusmodi reperi apud Demetrium.

6. *cupiditas.* Illic ubi absolute ponitur vocabulum, pro *avaritia* dici tenendum est. vid. Ondendorp. ad Suet. Vesp. c. 1. cf. nostr. 12, 1, 6 ubi *cupiditas* et *avaritia* junguntur, non magno vitiorum

significatorum discrimine, plane ut apud eundem Suet. Domit. c. 9. item nostr. 3, 5, 10. 5, 10, 34. Et hic Gallicismum agnosco. vid. 1, 2, 20.

non — artus ostenderint. Decora et significans in primis imago. cf. Prooem. 24. item hic § 18.

7. *tractatus.* vid. 4, 1, 18.

partis ejus, quam tremur, referenda sunt. Nec tamen omnibus semper, quae invenerimus, argumentis onerandus est iudex; quia ⁴⁵² et taedium afferunt, et fidem detrahunt. Neque enim potest iudex credere satis esse ea potentia, quae non putamus ipsi sufficere, qui diximus. In rebus vero apertis argumentari tam sit stultum, quam in clarissimum solem mortale lumen inferre. His quidam probationes adjiciunt, quas *παθητικὰς* vocant, ductas ex affectibus. Atque Aristoteles quidem

8. *diximus*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 1. Jenf. Tarv. Ald. Reliqui *dicimus*. cf. 5, 14, 32.

8. *diximus*. Subaudi „*ea*.“ Dictis enim et jamjam expositis si nunquam desinimus alia eodem facientia subjicere; iis, quae praecesserunt, vim suam adimimus.

mortale lumen. Huc egregie faceret Euripidis locus in margine Basileensi positus ἀνάψαι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνθρώπινον χάος, si inveniretur in tragico. Ego quidem nec repertus, nec numeros exculpo. Quidquid de *mortali lumine* hic docent interpretes, ad poetas pertinet, non ad oratorem. cf. notam ad 2, 16, 12 (item ibidem § 6. „ne terrenis im-
„morer“) unde apparebit, sine translatione hic usurpari *mortale*.

9. *Aristoteles*. Rhet. 1. 2, 4. *σχῆδόν, ὡς εἰπεῖν, κεραιω-
τατῆν ἔχει πίστιν τὸ ἦθος*. Sic

loco Aristotelis demonstrando defuncti sumus. Sed vereor ut integrum eum recte ceperit. Qu. qui manifesto significat *virum bonum*, vita et existimatione communi probatum; Aristoteles eam probitatem commendat, quae oratione appareat. cf. 4, 2, 125 (ubi tale quid apud nostrum quoque) et Vaterum V. C. (p. 15 Animadvers. ad Aristot. Rhet.) item Wolsium in epistola ad eundem p. 201. 2. Menda ne nunc quidem carere censeo verba Aristotelis, etiam post Lambini praestantem sane emendationem. Hic enim argumentatio inter *ταῖον* (sic scribendum, non *ταῖον*) *τινα εἶναι τὸν λέγοντα* et *οὐ γὰρ*. Nosler autem, praeter expectationem subjiciens exemplum argumenti a moribus petiti.

potentissimum putat ex eo, qui dicit, si sit vir bonus: quod ut optimum est; ita longe
 10 quidem, sed sequitur tamen, videri. Inde enim illa nobilis Scauri defensio, Q. Varius Sucionensis ait Aemilium Scaurum rempublicam populi Romani prodidisse; Aemilius Scaurus negat. Cui simile quiddam fecisse Iphicrates dicitur, qui cum Aristophontem,

9. *bonus.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *optimus.*

10. *Q. Var.* Sic Goth. (tac. Gesn.) *qua V.* Turic. *quae V.* Guelf. Voss. 1. *quam V.* Camp. Reliqui *Quintus V.*

Sucionensis. Guelf. Camp. Tarv. *Veronensis* cum aliquot Valerii Max. libris.

post memoratas probationes ductas ex affectibus, sequitur usum suum, et fortasse Latinorum, affectus vocabulo utrumque appellantium, et πείθος et ἡθός. vide 6, 2, 8. 9. monente rectissime Capperonnero. Graeci quidem, auctore Aristotele l. c. § 5. tres fecerunt probationum species: αἱ μὲν γὰρ εἰσιν ἐν τῷ ἡθῶσι τοῦ λέγοντος. αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναι πως (cf. § 5 ubi adijcitur ὅταν εἰς πείθος ἔπὸ τοῦ λόγου προαχθῆι): αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. cf. et Lex. Rhet. Ern. Gr. vocibus πίστις, ἡθικόν. item Voss. Insitut. orat. l. 1. p. 9.

10. *Scauri defensio.* cf. 5, 13, 55. M. Aemilius Scaurus princeps senatus, alterum et septuagesimum aetatis annum

agens, A. U. C. 663 L. Marcio Philippo Sex. Julio Caesare Coss., accusatus est a Q. Vario trib. pl. concitatorum mercede accepta in arma sociorum; et verbo repulit crimen. vide Freinsh. in Suppl. Livianis l. 71. c. 42. Et Valerius Max. et Asc. Pedianus minus brevem ponunt Scauri responsum. Nostri ratio plurimum habet et acuminis et majestatis; sed fortasse rhetore dignior est quam principe senatus Romani. Eximias Scauri laudes vide apud Cic. pro Fontejo c. 7. Pro Sextio c. 47. aliisque locis.

Iphicrates. Hoc ipsum narrat Aristoteles Rhet. 2, 25, 7 (qui responsum ex tragoedia sumtum significat) item Aristides ed. Jebbii T. 2. p. 385. Comparat Valckenaerius locum Telephi Euripidei qui sic

quo accusante similis criminis reus erat, interrogasset, *An is accepta pecunia reipublicam proditurus esset?* isque id negasset; 453 *Quod igitur, inquit, tu non fecisses, ego feci?* Intuendum autem et, qui sit, apud¹¹ quem dicimus: et id, quod illi maxime probabile videatur, requirendum. qua de re locuti sumus et prooemii et suasoriae praeceptis. Altera ex affirmatione probatio est,¹²

igitur. Turic. Camp. *dicis* cum Alm.

tu non fecisses. Turic. *te n. fecisses* cum Alm. Sed ille a sec. manu *te n. fecisse* et sic Camp. Male haec omnia recedunt a vulgata. *ego feci.* Camp. *inferit non.* Male. cf. ad 4, 2, 29.

11. *et prooem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 1. 2. 3. Goth. et edd. ante Ald. Auctore Regio hic pro *et* dat *in.* Bad. *inferit in,* ut et mox ante *suas.* Reliqui semel *inferunt* ante *pro.* Regii ratio mutandi melior, sed non apparet in ea, diversis hoc locis fieri; nec puto quidquam ob stare, quo minus *loqui* struatur cum ablativo instrumenti, vel intelligatur etiam praepositio utroque loco, quam quidem ipsam poni nec semel nec bis liceat per sententiam et venustatem.

12. *Altera.* Sic omnes, nisi quod ex Turic. notatur: *altera lipa.* In postremis latet profecto *aliqua.* Quod hiuc ellingas: *At et aliqua,* parum satisfacit. Ad sententiam tamen melius recepto. *aff.* — *Ego.* Turic. *omittit prob.*

habet: Ταῦτ' αἰδ' ὅτι ἄν ἐδράτῃ· τὸν δὲ Τήλεφον οὐκ οἶόμεσθα; vid. Fragm. Eurip. Valk. p. 211. Cum hisce cf. Pearcinum ad Longin. Segm. 10. item Alexandri responsionem „Et ego si essem Parmenio“ de qua vide Wessel. ad Diod. 17, 55. De *Aristophontis* (pro quo et Regius hoc loco *Anti-phontem* [cf. 3, 1, 11.] videtur legisse, et Scholiastes Ari-

stotelis) quaerentibus cumulate satisfaciet Ruhnkenius in hist. Crit. Oratt. p. 45. cui adde Wolfium ad Leptineam p. 367.

11. *prooemii — suasoriae praeceptis.* vid. 4, 1, 17 — 22. item 3, 3, 36 — 43. cf. not. crit.

12. *ex affirmatione.* cf. 5, 13, 55. 4, 2, 125 *affirmando.* 11, 1, 28. 4, 2, 94. 7, 2, 12.

Ego hoc feci: Tu mihi hoc dixisti: et, O facinus indignum! et similia. quae non debent quidem deesse orationi, et, si defunt, multum nocent: non tamen habenda sunt inter magna praesidia, cum hoc in eadem causa fieri ex utraque parte similiter possit.

13 Illae firmiores ex sua cujusque probationes, quae credibilem rationem subjectam

est. Camp. prob. solum, ut et Alm. (cf. §. 6. 14). Sed pro *est* Camp. *fit*.

11, 3, 2. item 5, 11, 17. quibus locis manifestum sit, affirmationem plane significare quod *asseverationem*, quam frustra hic reponere volebat Regius, aliquot edd. obsecundantibus. Eam eadem potestate habes et 1, 4, 20. Coniungitur *asseverationis* sive *affirmationis* in probando vis cum *effectibus*, quoniam et ipsa affectum dicentis ostendit. Tanto minus assequor, quare *altera* dicatur haec esse ex affirmatione probatio, nec quidquam circumspectio, quo hic numerandi ordo referri possit, quod miror neminem adhuc eorum, qui haec legerent, male habuisse. Erat cum sufficere videretur, si *altera* respiceret ad *potentissimum* illud § 9, quae illa *prima* esset probatio, haec *altera* i. e. *secunda*. minus potens. Sed illud Aristotelis erat decretum, non nostri ipsius. cf. not. crit. Exemplorum

quidem ejusmodi affirmationis, quae mox ponuntur, non nisi postremum speciem habet affectus; reliqua duo indicare tantum videntur. Sed est in hoc ipso, si gravis sit dicentis persona, affirmatio probationis vicaria; neque opus, id quod fit a vetustis fere interpretibus, interrogandi formam dare hisce, quod alienum quoque fuerit.

O — indignum. Citant fere Terent. Andr. 1, 1, 129. Sed equidem ullum scriptoris alicujus locum obversatum Quintiliano, non credo, ut neque in proximis istis.

et — nocent. Nemo, opinor, calumniabitur scriptorem in hisce, quae sane in risum possunt verti, si quis urgeat, ea, quae defunt, tamen nocere. Neque illico glossam interpretor, quanquam si absint haec verba, nihil magnopere decedat sententiae.

habent: ut *vulneratus, aut filio orbatu; non fuerit alium accusaturus, quam nocentem; quando, si negotium innocenti facit, liberet eum noxa, qui admiserit.* Hinc et patres adversus liberos, et adversus suos quisque necessarios auctoritatem petunt. Quaesitum¹⁴ etiam, potentissima argumenta primo ponenda sint loco, ut occupent animos? an summo, ut inde dimittant? an partita primo⁴⁵⁴ summoque; ut Homericam dispositionem in medio sint infirma? an a minimis crescant?

13. *habent.* Turic. Camp. *habeant* cum Alm. Non male.

14. *ut Hom.* Turic. *quodquod h.* Alm. *quidquid h.* (cf. § 12 item mox). Camp. *quod* et hoc Turic. quoque a secunda manu. Error ortus ex *summoque* extremo, cuius qu. coaluit cum sequente *ut in quot.* cf. 5, 5, 2.

15. *negotium — facit.* Hoc esse pro *accusando* animadvertunt VV. DD. ablegantes ad Cic. ad Div. 3, 10 init. Ipso nostro *facere* (non *facessere*) nititur Gellius 3, 16.

noxa — admiserit. An: *noxam qui admiserit?* Vel transponendo (cf. not. crit. ad § 5): *qui noxam admiserit?* Locutio est apud Ulp. Digest. 47, 2, 41, 5. cf. Oudend. ad Sueton. Caes. c. 31. p. 151.

adversus — necessarios. Quia nia coneti nunquam eos fuerint in jus voc. turi.

14. *ut inde dimittant.* Cavo aliud subjectum agnoscas, quam *potentissima argumenta.* Inde interpretare a *summo* i. e.

postremo, loco. Dimittunt argumenta iudicem ad sententiam ferendam. cf. 6, 1, 10.

Homericam dispositionem. H. 4, 299. κακούς δ' ἐξ μέσσοις ἐλασσειν. Cic. de Or. 2, 77. „si „qua erunt mediocria — in „mediam turbam, atque in „gregem coniciantur.“ vid. et 6, 4, 22. 7, 1, 10.

an — crescant. An est a *Regio*, cum in MSS. sit *ant.* Equidem malim *an*, ut (vide not. crit. ad 5, 11, 6). Non enim quaeritur, an *crescant*, sed an *crescere debeant.* Coniunctivi isti *occupent, dimittant, sint*, a suo quisque ut pendent, quo et hic opus, ad orationem levigandam et

Quae, prout ratio causae cujusque postula-
bit, ordinabuntur, uno (ut ego cenſeo)
excepto, *ne a potentissimis ad levissima*
15 *decreſcat oratio.* Ego haec breviter demon-
ſtraſſe contentus, ita poſui, ut locos ipſos et
genera, quam poſſem apertissime, oſten-
derem. Quidam executi ſunt verbosius, qui-
bus placuit, propoſita locorum communium
materia, quo quaeque res modo dici poſſet,
oſtendere: ſed mihi ſupervacuum videbatur.
16 Nam et fere apparet, quid *in invidiam*, quid
in avaritiam, quid *in teſtem inimicum*, quid
in potentes amicos dicendum ſit: et de omni-

prout rat. Turic. ut pro ratione cum Alm. (cf. modo, item § 18), conjunctis tranſponendi (cf. § 5. 21) et male jun-
gendi (cf. 5, 10, 113. 5, 13. 45.) erroribus.

16. *invidiam.* Turjc. Guelf. Camp. *injuriam* cum MSS. omnibus (niſi quod tacentur Bal. Voff. 2. 3.) et edd. ante Gryph. exc. Bad. utr. Reliqui noſtram e Regii conjectura. Poſſis *injuriam* accipere ſuperbiam ſuperioris in inferiorem, ὑβρις, aut proprie ſignificatam eam, de qua egimus ad 2, 2, 3 quibus adde Burm. ad Decl. Qu. 259. Sed leniſſima eſt Regii emendatio, in qua fere non niſi una literata R in D mutetur. Accedit non diſſimilis locus 5, 2, 3 „gratia — *invidia*.“

in pot. am. Turic. Camp. pro teſte amico cum Goth. Bal. Ioann. et edd. ante Stoer. quo accedunt Gibl. Obr. Multi MSS. ſilentur, inter hos Bodl., negligentissime. Sed noſtram praeter Bern. dat Guelf. Illa ſcriptura facile ex noſtra corrum-

emendandam. Ceterum *a mi-
nimis creſcentia argumenta* non
ſunt eadem ac *ſummo loco po-
ſita potentissima.*

15. *propoſita — materia.*
Voluerunt inter docendum et
ipſi oratores videri. De locis
cf. 5, 10, 20.

16. *in invidiam.* cf. not.
crit.

in potentes amicos. Exem-
plum Geſnerus poſuit Cicero-
nem pro Roſcio Amerino,
Chryſogono, potenti Erucii,
vel potius T. Roſcii, amico,
oſtiantem. Burm. multis ve-

bus his omnia dicere infinitum est, tam hercule, quam si controversiarum, quae sint, 455 quaeque futurae sint, quaestiones, argumenta, sententias tradere velim. Ipsas autem 17 argumentorum velut sedes non me quidem omnes ostendisse confido, plurimas tamen. Quod eo diligentius faciendum fuit, quia declamationes, quibus ad pugnam forensis velut praepilatis exerceri solebamus, olim jam ab illa vera imagine orandi recesserunt,

pebatur (*pro tētes amicos, pro teste amico*) ab iis, qui putarent inimico testi vicissim amicum testem reddi debere. Sed inanis est ista concinnitas; neque enim magis *pro teste amico*, quam *contra eundem locum* communis potest explicari. Univerfus autem ille locus, *pro testibus, in testes* (vid. 5, 7, 4), propter reliqua hic posita exempla et addita adjectiva *amico, inimicum*, hinc est alienus. Sic recedendum mihi duxi a summae auctoritatis libris.

his omn. Turic. Camp. iuferunt *et cum* Alm. Obr. quod improbare recte videtur Burm. elegantiam in geminandis istis *omnibus — omnia* quaesitam veteribus, exemplis non paucis, ostendens ad 9, 3, 56. et ablegans ad Manut. in Cic. Epist. ad Div. 5, 12. p. Graev. 237. adde not. crit. ad 4, 2, 121.

hercule. Guelf. *hercle*, solus.

sint — sint. Sic Turic. sed priore loco a sec. dēnum manu. Posteriore et Guelf. Camp. cum edd. ante Bad. Reliqui *sunt — sunt.*

terum locis ostendit, *amicos* ita dici solitos, qui gratiosi essent apud principem. Et est saepe *potentia* eorum in necessitudine principis, *amicos* tamen (aliter ac Burm.) ipsius adversarii intellexerim. *Locos communes* aliquoties vidimus versari in invehendo, objurgando, vid. 2, 4, 22. quo ipso defenditur nostra scriptura, de qua est. not. crit.

17. *praepilatis.* Dialogus de oratt. c. 34. *rudibus*, alia imagine, post praeclaram Lipsii emendationem pro *sudibus*, ut et Cic. de opt. gen. or. c. 6. Haec autem de neglectu probationum nimis gemina sunt prioribus 5, 8, 1 — 4.

solebamus. Olim hoc fiebat; nunc, exercitationis causa hoc fieri oblit, sine ullo ad opus ipsum respectu declamamus.

atque ad solam compositae voluptatem, nervis carent: non alio mediis fidius vitio dicentium, quam quo mancipiorum negotiatores formae puerorum, virilitate excisa, lenocinantur. Nam, ut illi robur ac laceratos, barbamque ante omnia, et alia, quae natura propria maribus dedit, parum existimant decora, quaeque fortia, si liceret, forent, ut dura molliunt: ita nos habitum ipsum orationis virilem, et illam vim stricte robusteque dicendi, tenera quadam elocutionis cute operimus: et, dum levia sunt aenitida, quantum valeant, nihil interesse arbitramur. Sed mihi, naturam intuenti, nemo non vir spadone formosior erit: nec tam averfa unquam videbitur ab opere suo providentia, ut debilitas inter optima inventa sit: nec id ferro speciosum fieri putabo, quod, si

18. *propria*. Turic. Guelf. Camp. *proprie* cum Voss. 1. 3. Goth. *cute operimus*. Turic. *cui coeperimus* cum Alm. (cf. 14. 20). Sed ille a sec. manu *vi premimus*. Bodl. Bal. *vi operimus*. *sint ac*. Turic. Guelf. Camp. *sunt a*. Male.

19. *speciosum*. Turic. Camp. *speciosissimum* cum Alm.

non alio — *lenocinantur*. *corpus, carnem* cum laude cf. De *non alio* cf. 4, 5, 5. Aug. § 6. 5, 8, 2. get haec forma vehementiam *levia*. vid. 2, 5, 9. aptissimae similitudinis, habentem affectum viri boni. Alia 19. *nemo non*. vid. 3, 1, 6. in emendis servis infamia notatur 2, 5, 11. item 4, 1, 75.

nec tam averfa — *providentia*. cf. 1, 12, 19. Stoicum arguit haec *providentiae* commemoratio. vid. not. ad 3, 5, 6. it. 6. Pro. 13. Sed cf. 6 Pro. 4.

18. *stricte* i. e. nervose cf. Prooem. 24. „*afringi nervis*.“
tenera — *cute*. Hic *cute* m dixit cum contemptu; alibi

nasceretur, monstrum erat. Libidinem juvet ipsum effeminati sexus mendacium, nunquam tamen hoc continget malis moribus regnum, ut, si qua pretiosa fecit, fecerit et bona. Quapropter eloquentiam, licet hanc²⁰ (ut sentio enim, dicam) libidinosam resupina voluptate auditoria probent, nullam esse existimabo, quæ ne minimum quidem in se indicium masculi et incorrupti, ne dicam gravis et sancti viri, ostendet. An vero statua-²¹rum artifices, pictoresque clarissimi, cum corpora quam speciosissima fingendo pingendo efficere cuperent, nunquam in hunc

continget. Turic. Camp. *contingeret* (cf. 5, 11, 4). Voss. 1. *contingere.*

20. *resupina.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) *resupinam* cum edd. ante Gryph. exc. Badio qui correxit.

masculi. Sic Turic. cum Alm. (cf. § 18. 21). Reliqui *masculini.*

ostendet. Turic. *ostendet.* Camp. *ostendat.* Non admonitus haesi in futuro, pro quo praesens conjunctivi malebam. Blanditur Turic. scriptura. *Ostenture* enim h. l. citra reprehensionem dici videtur in eo, quod laudi nobis ducimus, aliisque incitamenti causa ostendimus. vid. Barth. ad Stat. Thebaid. 7, 620.

21. *An vero.* Jenf. *At vero* cum edd. ante Bas. exc. Aldo. cf. 2, 5, 16. 6, 2, 30.

speciosissima. Guelf. *speciosissime* cum Jenf. Tarv.

efficere. Sic Turic. Aliquot MSS. *effingere* dare narrantur; meorum quidem nullus, nec Camp. Falso Bodl. recepit Burm. tacente Gibl.

nunquam — regnum. cf. 2, 5, 12. 1, 6, 44.

fecit — fecerit. Quod sub-

jectum? An forte *libido*? Malim *fecerunt — fecerunt.*

Et pro hoc Goth. *ferent.*

20. *auditoria.* cf. 2, 11, 3.

2, 21, 21. 10, 1, 36. item

Dial. de Oratt. c. 29. et pas-

sim. Sed idem et in veris iudiciis usurpat c. 39.

ostendet. cf. not. crit.

21. *An vero — nos.* vid. 2, 5, 16. Etiam similior forma

12, 1, 21. „An vero M.

„Antonius — ego non“ ref.

item 6, 2, 30.

inciderunt errorem, ut *Bagoam* aut *Mega-* 457
byzum aliquem in exemplum operis sume-
 rent sibi, sed *Doryphoron* illum aptum

neque Alm. recte, ut opinor (cf. § 20. item mox hac §). vide de hoc loco Oudend. ad Suet. Dom. 19. Dant quidem primum illud *effingere* edd. meae a Jenf. inde ante Stoer. quo acc. Rollinus.

Bagoam. Turic. *Bachiam* cum Alm. Bodl. Jenf. et edd. ante Bad. nisi quod Ald. duplicato c. *Baguan* Goth. (tac. Gesn.). Nostrum expresse Guelf. Camp. Vall. Neque est quod in ignoto vocabulo veteres libros moremur.

Megabyzum. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *Megabuxum* cum edd. ante Ald. et aliquot Burm. confuse notatis. Camp. *Negabusum*. *sumerent*. Turic. Guelf. *sumere* cum Voff. 1. et Basil. Sed Alm. *assumerent* (cf. modo hac §. item § 22.) cum edd. ante Stoer.

aptum. Turic. *actum* (a sec. manu *mactum*) illud cum Alm., hoc cum Voff. 1. et Obr. Nostrum Guelf. Goth. Camp.

Bagoam — *Megabyzum*. Solita fuerunt eunuchorum nomina. vide Plin. H. N. 13, 4, 9. „in horto Bagou“ (genitivus graecus est) „ita enim „vocant“ [Persae] „spado- „nes.“ Strabo l. 14. p. 641. Ἱερῆας δ' εὐνοῦχους εἶχον (Ephesi) οὓς ἐνάλουσιν Μεγαλοβύζους (vel Μεγαβύζους ut ait Casaubonus, eodem enim redit). Megabyzos in aula Persarum appellatos multos, plurimi auctores sunt. De Megabyzo vide Hemsterhus. ad Luciani Timon. Vol. Bip. 1. p. 582 seqq. et interpp. ad Ael. 2, 2. De Bagoa Lucian. Eunuch. Vol. Bip. 5 p. 204 seqq. et interpp. Adde Bosium in indice Corn. Nep. voce *Bagaeus*.

Namque et hoc plurimorum nomen proprium. Obstat tamen quodammodo Plinius Quintiliano l. 35. c. 10, p. Hard. 697. Megabyzumi in pompa Dianae pictum ab Apelle referens, sed neque solum, neque de industria, tanquam exemplar formae.

Doryphoron illum. Polycle- ti, cf. Plin. H. N. 34, 8. (quem fecit artifex „viriliter „puerum“) vide et Cic. Brut. c. 86. Orat. c. 2. Cave autem Gesnero credas, effectum fuisse *Jovem* Doryphorum; in quem *puerilis* aetas nequaquam cadit. Fuit satelles aliquis. Idem „*Diadumenum* fecit mol- „liter juvenem“ quod et ipsum Quintiliani argumentationi repugnat aliquatenus.

458 vel militiae vel palaestrae; aliorum quoque juvenum bellicosorum et athletarum corpora, decora vere existimaverunt: nos, qui ora-

Vall. Tarv. et edd. ab Aldo inde. Priores omittunt vocem. Burm. conjicit *natum*, non quidem male, sed frequens est confusio τῶν *actus* et *aptus*. vid. Drakenb. ad Liv. 40, 13, 6.

al. quoque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. 3. Bern. et edd. ante Stoer. Reliqui *aliorumque*. MSS, quidem, qui tacentur, negligenter profecto excussu sunt.

bellicosorum. Turic. Camp. *bellicorum* cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. cf. 5, 10, 10. Nostrum dat Guelf.

corp. dec. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (turbante aliquid in notando Gesn.) cum Bodl. Bern. edd. ante Stoer. (nisi quod Guelf. et Basil. transponendo inserunt *vere*). Reliqui inserunt *quae esse*. Hoc unde sit, nemo ostendit, neque ullum ei praesidium profecto in MSS. qui male silentur plurimi.

dec. vere. Bodl. *decorare* cum Jenf. et edd. ante Basil. Haec transponendo *vere dec.* cum Guelf. (cf. § 14. 5, 15, 1) non impune. Nostrum Vall. Turic. Goth. (errante Gesn.) Camp. et reliqui.

existimaverunt. Sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Ald. Bad. uterque, Steph. Gryph. Stoer. Chouet. Roll. Sed Turic. Camp.

vel — vel. cf. 3, 8, 49. Inde Voss. 3. scriptura *et — et*, quae est glossa.

aliorum quoque. Sic dirimere oportuit in hac scriptura, quae sola est libris firmata. Repetitur quaestio ante *aliorum*. Sed est sane quod displiceat, in ea ratione, ubi negantur artifices incidisse in hunc errorem, ut Bagoam in exemplum sumerent, *sed —* ut Doryphoron exemplum sumerent. Hicne ergo et ipse error erat? Sentio equidem hoc esse calumniari; sed quidni diligens scriptor vitaverit hanc calumniam? Longe igitur melius legetur

aliorumque pro *aliorum quoque* (lenissima emendatione, nam *quoque* et *que* saepissime confusa habes in libris, vid. Drakenb. ad Liv. 5, 27, 1: et est ea scriptura in recentioribus edd., sine auctore tamen), ubi major discrepantia fiet ante *sed*, a quo deinde ordietur altera quaestio, sinem habens in *existimaverunt*, verbo respondente superiori illi *inciderunt*. Eandem structuram fieri in hac nostra constitutione, contortum videtur, nisi forte et inferueris post *palae-*
strae.

vere. Attende positum adverbii, qui jubet referre

tozem studemus effingere, non arma, sed
 22 *tympana*, eloquentiae demus? Igitur et ille,
 quem instituimus, adolescens, quam maxime
 potest, componat se ad imitationem veritatis:
 initurusque frequenter forensium certami-
 num pugnam, jam in schola victoriam spectet,
 et ferire vitalia ac tueri sciat: et praeceptor
 id maxime exigat, inventum praecipue pro-
 bet. Nam, ut ad pejora juvenes laude du-
 23 cuntur, ita laudari in bonis gaudent. Nunc
 illud mali est, quod necessaria plerumque
 silentio transeunt, nec in dicendo videtur
 inter bona utilitas. Sed haec et in alio nobis 459
 tractata sunt opere, et in hoc saepe repetenda.
 Nunc ad ordinem inceptum.

existimarint cum Bodl. et recentt. edd. *existimaverint* Jenf.
 cum edd. ante Ald. acc. Basil.

22. *ac.* Guelf. aut cum Jenf. et Tarv. Regius correxit,
 et nostram firmant libri nostri.

exig. inv. praec. Guelf. omittit *inv.* cum Bern. Praeter
 Turic. Alm. Camp. inferant fere *et ante inv.*

gaudent. Turic. *laudent* cum Alm. (cf. § 21. 5, 13, 3.)
 sed ille a sec. manu nostrum. Guelf. *mallent* cum Bern. Goth.
 (nisi quod hic *mallet*) et Stoer. Chonet. Leid.

23. *inceptum.* Desinit in hanc vocem caput in Turic.
 Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesu.) ut et Voss. 1. 2. 3. Alm.

ad verbum, ad adjectivum
 vetat.

tympana. Bacchica et im-
 bellia instrumenta. vid. Ovid.
 Metam. 3, 534 — 37. Virg.
 Aen. 9, 617. Stat. Achill. 2,
 174 — 76. cf. nostr. 11, 3,
 59 *cymbalis*.

22. *veritatis.* vid. nct. ad
 3, 8, 53. Item 6, 1, 45.

victoriam spectet. cf. 5 Pro-
 oem. 1. 5, 8, 1. 10, 2,
 27.

23. *utilitas.* Nihil est con-
 jectura in Leidensi posita: *vi-
 rilitas.* vid. 4, 3, 2 seqq.

alio — opere. cf. dicta in
 praefatione nostra p. 39.

Nunc — inceptum. cf. 3, 6,
 Co. Ordo autem ille inceptus

XIII. Refutatio dupliciter accipi potest. Nam et pars defensoris tota est posita in refutatione: et quae dicta sunt ex diverso, debent utrinque dissolvi. Et haec est proprie, cui in causis quartus assignatur locus. Sed utriusque similis conditio est. Neque vero ex aliis locis ratio argumentorum in hac parte peti potest, quam in confirmatione: nec locorum, aut sententiarum, aut verborum et figurarum alia conditio est. Affectus plerumque haec pars mitiores habet. Non sine causa tamen difficilius semper est creditum

Reliqui adjiciunt *revertamur*; nulli tamen, ut opinor, MSS. quanquam multi silentur.

1. *Nam et.* Turic. Camp. omittunt *et cum* Alm. Male.

haec. Turic. Guelf. *hoc* cum Goth. Alm. Voss. 1. 2. et edd. ante Ald. correxit Reginus, sed Camp. jam nostrum. cf. ad 5, 11, 3. Possit sane ferri neutrum. vid. 5. c. III.

ratio. Turic. Camp. omittunt. Soli, quantum video.

locorum. Goth. (tac. Gesn.) *jocorum* cum Voss. 2. et aliis, ut perhibet Burm. Ego nullos vidi.

cond. est. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. Reliqui inter quos Guelf. e. c. cf. 5, 12, 21. item § 2.

2. *mitiores.* Turic. Camp. *minores.* Soli, quantum video. Potest tamen placere. Quare enim in probando *affectus* fuerint *suaviores*, *atrociores* quam in refutando? cum praesertim hic intelligatur *refutatio* utrinque usurpata, non a solo defensore. (In defensione enim et Cicero *mitiora* locum habere dicit Orator c. 38.) *Majores* esse in probando, facile intelligitur. Verum *mitiores aff.* sunt profecto ἡδῆν opposita illa τῶν πᾶσι. cf. 6, 2, 9. 5, 12, 9. *semper est.* Turic. Camp. *est.* cf. § 1. item mox hac §.

est quem designat 5, 9, 1. vide et 5 Prooem. 5.

vocis esse videtur quae 4, 2, 118.

1. *figurarum.* Vis hujus hic

2. *mitiores.* vid. not. crit.

Tom. II.

Z

(quod Cicero saepe testatur) *defendere*, quam *accusare*. Primum, quod est res illa simplicior: proponitur enim uno modo, dissolvitur varie: cum accusatori satis sit plerumque, verum esse id, quod objecerit: patronus, *neget, defendat, transferat, excuset, deprecetur, molliat, minuat, avertat, despiciat, derideat*: quare inde recta fere, atque, ut

proponitur — varie. Turic. Camp. p. uno modo haec v. d. cum Alm. Hic quidem vel optimos antiquissimosque libros, alioqui plurimam librariorum simplicitatem prae se ferentes, vitii, nec inconsulto admissi, arguere cogimur. haec manifesto insertum ut opponeretur τῷ illa res, quapropter et enim expunctum. Omne hoc natum ex ignorata *proponendi* significatione. Sed error profecto superior ea aetate, qua descriptus est Turic. Levius est, quod ordo in ultimis diversus est et in Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Stoer. (cf. not. prox. item § 17.) *varie diff.*, grato sane χρισμῶν, sed neque necessario et fortasse nimis affectato in hac dicendi tenuitate.

inde recta. Sic scripsi contra libros quidem omnes, de conjectura Lochmanni V. C. (vid. ejus Progr. anni 1790 prius

quod Cicero — testatur. Loca Ciceroniana nunc quidem in promptu nulla sunt, quae per censentem ejus libros, si sit admonitus, fallere non possunt. Quod autem Turnebus ablegat ad Cic. de Offic. 2, 14, nec manifestam habet locum hanc sententiam, nec sufficiet illi *saepe*. Alterum, quem indicat in *oratore*, frustra quaesivi. Se defendendi majorem habuisse consuetudinem, testatur Cicero divinatione in Caecilium, et ostendunt ipsae ejus orationes.

illa, ad propius i. e. accu-

sare refer. vid. 4, 1, 28. item hic § 12.

proponitur. Gesnerus movet hoc verbum aliquoties proprie in actore, seu accusatore, a Fabio usurpari. cf. nos ad 4, 4, 1. Manifesta in primis loca 3, 6, 15. 5, 13, 46. Sed est in omni argumento utique *propositio*, eo significato, qui est in πρὸς ἑστῶν Aristotelica, vid. 3, 9, 5; ut *proponere* possit dici pro *probando, affirmando*.

despiciat. cf. 4, 1, 38. 5, 13, 22.

inde — hinc. i. e. a parte accusatoris — a parte patroni.

sic dixerim, clamosa est actio: hinc mille flexus et artes desiderantur. Tum accusator³ 460 praemeditata pleraque domo affert: patronus etiam inopinatis frequenter occurrit. Accusator dat testem: patronus ex re ipsa refellit. Accusator criminum invidia, vel si falsa sint, materiam dicendi trahit, *de parricidio, sacrilegio, majestate*: quae patrono tantum neganda sunt. Ideoque accusationibus etiam mediocres in dicendo suffecerunt: bonus defensor nemo, nisi qui eloquentissimus, fuit.

p. 5. item anni 1776. p. 5 seqq et 1778. p. 3.) In illis enim *indirecta*, unde vir doctus effecit *inde directa* ablegans ad 2, 13, 4. Poterat et hic ad § 11. Sed praestat profecto simplex *recta*. Gesnerum, pro *clamosa* ingeniose sane conjectantem *dumosa*, alieno loco quaesivisse ulcus, docet veritas reperta a Lochmanno.

3. *Tum*. Guelf. omittit cum Bern. Ald. Leid. Gifl. cum Camp. *vel si*. Sic Camp. Omittit *si* Turic. Etiam hoc feras, quanquam vehementius. Reliqui *etsi*.

sint. Sic Guelf. Reliqui *sit*. Invidia criminum nunquam est falsa. Nec verbum substantivum positurus erat, si *falsa* esset singularis.

Sic 5, 7, 33. 6, 1, 6. Cic. pro Cluentio c. 30. *istinc* — *hinc*.

recta — *clamosa*. vide *recta* 10, 5, 8 *clamose* 11, 3, 45 indicante Lochmanno V. C. Adde *recta* 6, 1, 2.

3. *criminum* — *trahit*. Gesnerus, contra libros, velit a praepositionem poni ante *crim*. Ignoro sane ubi veteres struxerint *trahere* solo ablativo, nisi forte *φραίνω*, ut *fonte*,

caverna. Si quid addi debet malim e ante c. cf. 4, 2, 95.

accusationibus — *mediocres*.

Mouet Gesnerus, propterea adolescentes sere in accusatione aliqua illustri posuisse tirocinia. Sed huius rei non in sola facilitate erat ratio. Erudite de hoc more disputat Boettigerus in prolatione anni 1794 p. 5. ablegans ad Qu. 12, 7, 3. et apponens eadem regiam Plutarchi locum: (Πρωμαίσι) καὶ πάντων τούτων νέεως

Nam, ut, quod sentio, semel finiam, tanto est accusare, quam defendere, quanto facere, 4 quam sanare, vulnera, facilius. Plurimum autem refert, et *quid* protulerit adversarius, et *quomodo*. Primum igitur intuendum est, id, cui responsum sumus, proprium sit ejus iudicii, an ad causam extra accessitum. Nam, si est proprium; aut negandum, aut defendendum, aut transferendum. extra haec 5 in iudiciis fere nihil est. *Deprecatio* quidem, quae est sine ulla specie defensionis, rara admodum, et apud eos solos iudices, qui nulla certa pronuntiandi forma tenentur: quanquam illae quoque apud C. Caesarem et Triumviros pro diversarum partium hominibus actiones, etiam si precibus utuntur, adhi-

Nam ut quod. Turic. Camp. *quanquam ut q.* cum Alm. nisi quod hic dicitur omittere *ut* (cf. 5, 12, 22. item mox hac §). Guelf. *Nam quod* cum Voss. 1. Illa veterum librorum scriptura fortasse est frugi, si cum vehementia dictum interpretaris et subandias: *quanquam quid opus est tot verbis* †

4. *quid protulerit.* Turic. *qui profuerit.* (Alm. *qui profuerit* cf. modo hac § item § 5.) cum Guelf. Camp. *quid profuerit* Voss. 1. *accessitum.* Turic. Guelf. Goth. Camp. *accessitum* cum edd. ante Roll. Sed haec causa acta jam est. vide Dausqu. in v. Neque tamen ubique in vett. libb. meis prava scriptura. *utuntur.* Camp. *nituntur,*

ἐβούλοντο τοῖς ἀδικῶσιν ἐπι- 11, 3, 59. sed et hic not.
 Φυομένους ὄραν, ὡσπερ θηρίοις crit.
 εὐγενεῖς σκύλακας. T. 2.
 P. 491. E.

5. *Deprecatio* — rara. cf. 7,
 4, 17.

Nam — *finiam.* Elegans forma sibi quasi ipsius instantis, et suam tarditatem indignantis. cf. 3, 3, 55. 9, 4, 138.

certa — *forma.* cf. not. ad 3, 10, 1.
 C. Caes. et Triumv. cf. not. ad 3, 8, 50.

bent tamen patrociniā: nisi hoc non fortissime defendentis est, dicere, *Quid aliud egimus, Tubero, nisi ut, quod hic potest, nos possimus?* Quod si quando apud Principem, 461 aliumve, cui, utrum velit, liceat, dicendum erit, dignum quidem morte eum, pro quo loquemur, clementi tamen servandum esse vel talem: primum omnium non erit res nobis cum adversario, sed cum iudice; deinde forma deliberativae magis materiae, quam judicialis utemur. Suadebimus enim,

hoc non fort. Jenf. omittit *non cum* edd. ante Ald. exc. Camp. corrigente jam Regio, sed ex aliis exemplis, non de conjectura. cf. ad 4, 2, 29. ut et proximum.

nos possimus. Turic. n. *non possumus* cum Alm. etsi hic *possimus.* cf. § 3. 8.

6. *lic. dicend.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 2. Goth. Ald. Stoer. Chouet. Leid. Roll. Burm. At Jenf. cum Vall. et edd. ante Ald. inserit *dicemus* quo accedunt Gryph. Gibf. Obr. Gesn. Bip. et aliquot a Gibf. memoratae. Regius, cum hoc inveniret, *dicend. er.* expunxit, retinuit *dicemus*, verissime iudicans de sententia. Hunc secuti sunt Bad. Bas. Capp. De suis Codd. altum tacet Gibf. (5, 10, 64), Mysorum ultimus inter criticos. Quis in Quintiliano tulerit *dicemus, dicendum erit*, aut *primum omnium* hic in fronte novae sententiae positum? Quod fieri necesse in Gibsoni et Gesn. constitutione. *clementi.* Sic Guelf. cum Goth. Vall. pro-

fortissime. Interpretor *confidentissime* ut 5, 10, 78 non: *cum magno argumenti pondere.* cf. mox § 21.

Quid — possimus. Cic. pro Lig. c. 4. inuit.

6. *Quod si — talem: primum — utemur.* A vocabulo *primum* ordire apodofium, nec quidquam deesse orationi vide-

bitur. Sin, post *dicendum erit*, absolutam putas protasin, omnia turbantur. *dicendum erit* interpretare, si tanti, *dicere cogeris, dicere necesse erit*; jam autem sequuntur ea ipsa, quae sola in tali causa dicenda relinquuntur. *primum omnium* eodem usu quo *ante omnia* cf. 4, 2, 40. Ad *utrum* cf. 5, 10, 69.

ut laudem humanitatis potius, quam voluptatem ultionis concupiscat. Apud iudices quidem, secundum legem dicturos sententiam, de confessis praecipere ridiculum est. Ergo, quae neque negari, neque transferri possunt, utique defendenda sunt, qualiacunque sunt: aut causa cedendum. Negandi duplicem ostendimus formam: *aut non esse factum; aut non hoc esse, quod factum sit.*

bantibus Bad. et Gesn. *clementem* Bern. Reliqui *clementia*. Antiquitus fortasse *autem* sequebatur hanc vocem, pro quo nunc est *tamen*.

7. *legem.* Camp. *leges* cum edd. ante Stoer. exc. Aldo.

praecipere. Guelf. *praecipue.* *sunt qu. sunt.* Sic

Turic. Guelf. Camp. Tarv. Stoer. Chouet. Leid. Gibf. Obr. *sint — sunt* Jenf. quod inveniens Reginus transposuit, et sic Goth. Loc. Ven. Rusc. Ald. Bad. Bas. Gryph. Roll. Burm. Gesn. Bip. *cedendum.* Ioann. All. Gryph. Stoer.

Chouet. Leid. Gibf. Roll. *cadendum.* Ioann. quidem etiam ante *causa* inserit *u* quod est in Voss. 3. quoque et vet. quibusdam edd. sed cum *ced.* Burm. ablegat ad 5, 8, 1. ubi pro *cedent* in aliquot edd. *cadunt*, item ad 2, 1, 5. ubi omnes *cedunt*. *Cedere causa*, collatis etiam hisce locis, facile apparet, esse non suscipere causam, tanquam non vincibilem. Sed mihi majus acumen et dignius Quintiliano inesse videtur nostro loco, si legitur: *cadendum*. Posuerat et antea: *ridiculum*. „Qui hoc noluerit, is etiam *causa cadere* optabit,“ quasi hoc sit, quod sanus optare possit. Alia hic ratio est, quam in binis istis locis; cum *causa* enim proprie jungitur *cadere*, cum *victoria* aut *onere*, non item. Geminus locus 7, 2, 12 „*causa* „periclitandum.“

7. *de conf. praecipere.* Insinuere oratorem praecceptis tractandorum eorum apud iudices criminum, quae consistatur reus.

transferri. Ad alium iudicium cf. 3, 6, 83. 84.

cedendum. cf. not. crit.

non esse — non hoc esse. Status conjecturalis — status finitivus, sive *finitio*, quod vocabulum mox ponitur.

Quae neque defendi, neque transferri possunt, utique neganda: nec solum, si finitio potest esse pro nobis, sed etiam, si nuda infinitio superest. *Testes* erunt? multa in eos⁸ dicere licet. *Chirographum*? de similitudine literarum differemus. Utique nihil erit pejus, quam confessio. Ultima est *actionis controversia*, cum defendendi negandive non est locus, *translatio*. Atqui quaedam sunt,⁹ quae neque negari, neque defendi, neque⁴⁶² transferri possunt. *Adulterii rea est*, quae,

3. *differemus*. Sic Turic. Camp. item Alm. et aliquot exempla Regio visa; probanti. Reliqui *differendum*.

translatio. Turic. Guelf. Camp. *id est relatio* cum Alm. (etsi is dicitur notam habere pro *est*, referentem alph Hebr. cf. § 5. 13.) Goth. Voss. 2. 3. Vall. Bern. et edd. ante Ald. Regius correxit, et facile litera *t* potuit abire in *i*, ut ex nostro fieret illa Codd. scriptura. Haec quidem omnium est MSS. etsi silentur Britannici, ubi, cum et Voss. 1. nulla mentio, suspicio possit subnasci, an forte Ioann. et Voss. 1. (cf. 4, 5, 5) dederint receptam. Sed Bodl., similiter neglectum a Gibl., recedere a Turic. Alm. non est credibile. Si objiceretur in edd. illud MSS. *id est relatio*, de glossa aliquid nobis suboleret profecto. Eadem manet suspicio, si *id est translatio* scriptum fuit (cf. 5, 11, 3.), Gesn. quidem ipsius Qu. appositionem interpretatur vocem *translatio*, siue *id est* subjectam, et potest commendare, quod mox est verbum *transferri*. Sed poterat usurpari id, etiam si nulla ante *translationis* propria appellatio. Malim igitur pro glossa expungi *translatio*. cf. *transl.* et *rel.* ad 3, 6, 23.

8. *translatio*. cf. not. crit. De re vide 3, 6, 69. 7, 5, 1.

9. *Adulterii*. Promiscue enim in iure usurpatur *adulterii* et *stupri* appellatio, cum in vidua proprie *stuprum* modo

fiat. vide Dukerum de Latinitate Ictorum p. 122 — 30. Hunc quidem Fabii locum non excitant VV. DD. sed 4, 2, 98. ubi contraria permutatio *stupri* pro *adulterio*, facilius illis.

cum anno vidua fuisset, enixa est. *lis non erit.* Quare illud stultissime praecipitur, quod defendi non possit, silentio dissimulandum, si quidem est id, de quo iudex pronunciaturus est. At, si extra causam sit adductum, et tantum conjunctum, malum quidem dicere, nihil id ad quaestionem, nec esse in his morandum, et minus esse, quam adversarius dicit: tamen velut huic simulationi oblivionis ignoscam. Debet enim bonus advocatus pro rei salute brevem negligentiae reprehensionem non pertimescere. Viden-

10. *fit adduct.* Turic. Camp. inserunt *et cum Alm.* non male, cum *extra causam adducere* insolenter dicatur. Subeat etiam legere: „*extra ad caus. add.*“ ut 4, 1, 50. „*ad caus. „extra pert.*“ *tantum.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Bern. Reliqui *tamen*, quod praefert Regius. Mihi nostrum potius visum ob id quod mox sequitur *tamen.* cf. 4, 2, 100.

anno. Francius malebat *annum*, hic quidem non malus augur. Suspicio nostram scripturam natam ex errore male jungendi *cum* quod praepositionem interpretabantur (cf. 5, 12, 14. not. crit.). Eandem varietatem vide apud Drakenb. ad Liv. Epit. l. 2. Nec tamen vitiosa recepta. cf. § 27, not. crit.

lis non erit. Fuit tamen undecimi mensis partus legitimus decretas ab Hadriano vide Gell. 3, 16. indicante Turnebo.

stultissime — silentio. cf. 4, 2, 65.

10. *fit adductum.* vide not. crit.

velut huic. Capperounerius transposuit *h. v.*, facili emendatione (cf. not. crit. ad § 2), vide 3, 8, 45. Sed ne sic quidem video, quare haec dicatur *velut simulatio oblivionis*, cum sit ipsa simulatio obl. Si quo referri recte potest *velut*, ad *oblivionem* adjunges. Possis *velut* mutare in *ut vel* (cf. not. crit. ad 5, 9, 16.) et post *dicit* inserere *ita*.

dum etiam, simul nobis plura aggredienda sint, an amolienda singula. Plura simul invadimus, si aut tam infirma sunt, ut pariter impelli possint: aut tam molesta, ut pedem conferre cum singulis non expediat: tum enim toto corpore obnitendum, et, ut sic dixerim, directa fronte pugnandum est.

463 Interim, si resolvere ex parte diversa dicta 12
difficilius erit, nostra argumenta cum adversariorum argumentis conferemus. si modo, haec ut valentiora videantur, effici poterit. Quae vero turba valebunt, diducenda erunt: ut, quod paulo ante dixi, *Heres eras, et pauper, et magna pecunia appellaberis a creditoribus, et offenderas, et mutaturum tabulas testamenti sciebas.* Urgent univ. 13

11. *etiam simul.* Goth. (tac. Gesn.) Camp. inserunt *an*, cum Andr. edd. ante Gryph. num Bødl. Obr. cf. 5, 4, 2. Burm. hic aliquot laudat, qui duplex *an* latinum negarint; rectissime illi. vid. et 7, 1, 15. *possint.* Jenf. (tac. Gesn.) *sic* cum Loc. et edd. ante Ald. Regius Graecismum defendi posse agnoscens, recte monet, alienum tamen a Qu. more. Nostrium et in Tarv. } *directa.* Jenf. *detecta* cum edd. ante Stoer. exc. Camp. Tarv. Ald.

13. *Urg. univ.* Turic. inserit *jungunt.* Alm. *vincunt.* (cf. § 8. item mox). *An vincunt?* Sed videtur inconsulta similitum literarum iteratio.

11. *Plura — singula.* cf. 5, 12, 4. et hic mox § 12 *turba valebunt.*

directa fronte. cf. 2, 15, 5. 4.

12. *haec ut valentiora.* De usu pronominis ad remotius relati cf. not. ad § 2.

paulo ante. 5, 12, 5.

magna — appellaberis. Insolentius quod sine praeposi-

tione struitur *appellare*, cum alias sit „*de pecunia appellare*.“ Neque tamen dubia scriptura, nec quidquam agit Capperonnerius interpungens post *pecunia*, ut hoc referatur ad *erat* (malatet in *eras*), quod defendit loco gemino „*Hereditatem sperabas et magnam hereditatem.*“

At, si singula quaeque dissolveris, jam illa flamma, quae magna congerie convaluerat, diductis, quibus alebatur, concidet: ut, si vel maxima flumina in rivos diducantur, qualibet transitum praebent. Itaque propositio quoque secundum hanc utilitatem accommodabitur, ut nunc singula ostendamus, nunc complectamur universa. Nam interim quod pluribus collegit adversarius, satis est semel proponere: ut, si multas causas faciendi, quod arguit, reo dicet accusator fuisse: nos, non enumeratis singulis, semel hoc intuendum negemus, quia non, quisquis causam faciendi sceleris habuit, et fecerit. Saepius tamen accusatori congerere

At si sing. Turic. *ut ad f.* Alm. *ut at si f.* (cf. modo, item § 14.) Goth. *et* (non *ut*, ut Gesn.) *si f.* cum Voss. 2. *At f.* Guelf. cum Voss. 1. 3. Hanc ego veram puto scripturam, ut est apud Juvenalem 3, 78. „in coelum, *jufferis*, „ibit“ et saepe in calidiora oratione. cf. § 3.

conc. ut. Turic. *c. continetur u. a sec. c. et continetur u.* cum Alm. Bodl. *c. et conteretur et* Camp. cum Andr. *Pro concidet*, opinor, Burm. *malit confidet.* Eleganter profecto. cf. 6, 2, 31. *diducantur.* Turic. Guelf. omittunt cum Alm. Voss. 3., sine sensu. *ut nunc.* Sic Turic. Camp. cum Alm. *ea cum* Voss. 1. *Reliqui u. ea u.* Poterat esse sextus casus; sed nihil necesse addi.

14. *satis est.* Turic. Guelf. Camp. *fat. e.* Alm. *satis e.* dare narratur, per Sphalma Burm. profecto. cf. 4, 2, 45. mox tamen omnes *satis.* *reo dic.* Turic. *reum d.* cum Alm. cf. § 13. item mox. *enumeratis.* Turic. *numeratis* cum Alm. cf. modo item § 16.

13. *At si singula.* cf. not. cent implicitae sibi similitudines, singulae quidem egregiae. *flamma — flumina.* Displi. cf. 2, 4, 7.

argumenta, reo dissolvere expediet. Id autem, quod erit ab adversario dictum, quomodo refutari debeat, intuendum est. Nam, si erit palam falsum, negare satis est: ut pro Cluentio Cicero, eum, quem dixerat accusator epoto poculo concidisse, negat eodem die mortuum. Palam etiam contraria, et ¹⁶ supervacua, et stulta reprehendere, nullius ⁴⁶⁴ est artis: ideoque nec rationes eorum, nec exempla tradere necesse est. Id quoque (*obscurum* vocant), quod secreto, et sine teste aut argumento dicitur factum, satis natura sua infirmum est (sufficit enim, quod adversarius non probat); item, si ad causam non pertinet. Est tamen oratoris interim ¹⁷ efficere, ut quid aut contrarium esse, aut a causa diversum, aut incredibile, aut supervacuum, aut nostrae potius causae videatur

15. *dix. — epoto.* Turic. Camp. *dix. poto* omiſſis reliquis. Ex Alm. nonniſi *poto* aſſertur.

16. *Ideoque — non probat.* Haec omnia deſunt in Turic. Mire. Ex Alm. aliqua eorum aſſeruntur, neque ulla lacunae mentio. cf. § 14. 17.

17. *orat. int.* Sic Turic. Camp. Reliqui i. o. cf. § 2. 25. *ant a causa.* Turic. Camp. omittunt a.

15. *pro Cluentio Cicero.* u. 60.

16. *contraria.* cf. 3, 3, 5. item hic § 17. 30. Sic et Dial. de orat. c. 34 „ſimile „*contrarie.*“

quod secreto — factum. Pſendo-Turnebus bene ad

partes vocat locum Cic. Philipp. 2. c. 4. ubi tam infirmi argumenti tractatio, in literis Ciceroni ab Antonio tributis.

ſi ad. Regius pro *ſi malit quod.* Equidem inferam *quid.* Recepta quidem vitio non caret.

- esse conjunctum. *Objicitur Oppio, quod de militum cibariis detraxerit: asperum crimen: sed id contrarium ostendit Cicero, quia iidem accusatores objecerint Oppio, quod is voluerit exercitum largiendo corrumpere.*
- 18 *Testes in Cornelium accusator lecti a tribuno codicis pollicetur: facit hoc Cicero supervacuum, quia ipse fateatur. Petit accusationem in Verrem Q. Caecilius, quod fuerat quaestor ejus: ipsum Cicero ut pro se videretur effecit.*
- 19 *Cetera, quae proponuntur, communis ratio habet. Aut enim conjectura excutiuntur, an*

sed id contr. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 1. Bern. et edd. ante Stoer. Reliqui omittunt *id* inter quos recensetur Alm. cf. § 16. item mox.

18. *qu. ipse fat.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *q. idem f. ipse.* Alm. *q. f. ipse.* cf. modo, item § 19.

Q. Sic Goth. (tac. Gesn.) L. Turic. (sed a pr. manu C.) Guelf. Camp. cum Alm. Voff. 1. 3. Bern. Reliqui integrum praenomen. cf. 5, 11, 59. 6, 1, 20.

19. *comm. — habet.* Sic Camp. solus. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *communis habet.* Alm. Voff. 1. 2. *communes habent* (cf. § 18. item mox). Reliqui *communes locos habent.* Significatio *locorum communium*, qualis hic foret, aliena plane ab omni consuetudine, ut cogeretur Capper. nova de iis praecipere ad h. 1. *Ratio* facile excidebat, *rō* notata per compen-

Oppio. vid. 5, 12, 69.

18. *in Cornelium.* vid. 4, 3, 13.

Q. Caecilius. vide Cic. *Divinat.* in *Q. Cacc.* c. 2. 6. 11. et passim. Hunc Caecilium, Judaeum et ipsum, testante Plutarcho vit. Cic. p. 364 C. cf. cum altero ad 5, 1, 16.

19. *Cetera — habet.* Non sine insolentia habere, h. e. continere, dicitur *ratio* ea quae proponuntur. Acquiescendum tamen videtur in hac scriptura. *Communis ratio* facile intelligitur, modus receptus tractandi argumenta, idemque *communis* probanti et refutanti.

vera sint; aut *fnitione*, an propria; aut *qualitate*, an inhonesta, iniqua, improba, in-
 465 humana, crudelia, et cetera, quae ei generi
 accidunt. Eaque non modo in propositioni- 20
 bus, sed in toto genere actionis, intuenda,
 An sit *crudelis*? ut Labieni in Rabirium, lege
 perduellionis; *Inhumana*? ut Tuberonis Li-
 garium exulem accusantis, atque id agentis,
 ne ei Caesar ignoscat; *Superba*? ut in Op-
 pium ex epistola Cottae reum factum.
 Proinde *praecipites, insuliosae, impotentes* 21

dium (cf. 5, 13, 1.) ut et res. (cf. 5, 7, 13. not. ex.) quocum
 confunditur mox § 25. quanquam Camp. editio non est immu-
 nis a correctionibus. cf. 6 Pro. 6. 7. 9. 11. 13. 15. 6, 1,
 5. 9. 40. 6, 3. 13. 16. 47.

19. 20. *inhumana crud.* — *Inhumana.* Haec omnia post
 prius *inh.* absunt a Turic. afferuntur inde aliqua ex Alm.
 cf. modo, item § 21.

generi accidunt. συμβέβηκε. Hic quidem ea quae *generi*
accidunt, sunt species generi
 subjectae. cf. 3, 6, 56. Ibi
 sane magis ex usu Peripateti-
 corum adhibitum vocabulum,
 quem vide apud Porphyr. in
 Isag. p. (Arist. Buhl.) 395.
 414. Sed in illa veterum de-
 nominandi libertate (cf. not.
 ad 3, 6, 25.) potuerunt
 species videri accidentia ge-
 neris.

20. *lege perduellionis.* Ille enim lege cum uiteretur actio
 Labieni, non poterat non esse
 atrocissima poena rei, si con-
 demnaretur. vid. argumentum
 orationis Ciceron. pro C. Ra-

birio, perduellionis reo, item
 ejusd. orat. c. 3 extr. 4. 5.

Superba. Videtur *superbum*,
 soli proconsulis contra quae-
 storem suum testimonio fidem
 exigere; neque in iudicio
 dicto, sed literis familiaribus
 scripto. cf. § 17. item § 30
 ubi apparet, veritatem Cottae
 pro summo argumento esse
 accusatori. Praegravabat in
 hac causa reum magistratus
 auctoritas, cui et ipse Cicero
 arrepsit, quanquam dicens in
 Cottam. vid. 11, 1, 67.

21. *Proinde.* Ille quidem
 non mala videtur Gesneri *πί-
 σης*, optantis *perinde* (cf. 3,
 3, 33). Vocabula haec ubique

deprehenduntur. Ex quibus tamen fortissime invaseris, quod est aut omnibus periculosum, ut dicit Cicero pro Tullio, *Quis hoc statuit unquam, aut cui concedi sine summo omnium periculo potest, ut eum jure potuerit occidere, a quo metuisse se dicat, ne ipse posterius occideretur?* aut ipsis iudicibus, ut pro Oppio monet pluribus, *ne illud actionis genus in*
 22 *equestrem ordinem admittant.* Nonnunquam tamen quaedam bene et contemnuntur, vel tanquam levia, vel tanquam ad causam nihil pertinentia. Multis hoc locis facit Cicero. Sed haec simulatio interim lucusque procedit, ut, quae dicendo refutare non possu-

21. *Tullio.* Tarv. *Rullo.* Jenf. *Rullio* cum edd. ante Ald. *eum.* Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *cum.* correxit Regius. *ut pro Oppio.* Turic. *propositum* cum Alm. cf. § 19. 20. 23.

22. *bene et.* Sic Turic. cum Alm. Voss. 1. *et bene* Camp. Reliqui omittunt *et.* *facit.* Turic. Camp. *fecit* cum Alm.

paene confunduntur vide Drakenb. ad Liv. 27, 8, 18. item in nostro 5, 9, 11. 5, 10, 112. mox h. c. § 58. 6, 4, 20. Sed Qui. *ut, atque,* omnibus fere locis subjicit voci, quod quidem hic poni non poterat. Convenit tamen *perinde* orationi eo significato, quem dant vet. Glossae *παραπλήσιως, ἐμοίως,*

pro Tullio. cf. 4, 2, 131.

posterius. Pro hoc Francius potius malit, Capperonnerius prius.

22. *bene et contemnuntur.* cf. § 10.

Multis — Cicero. Insignem locum ponit Gesn. pro Rosc. Am. c. 29. extr.

Sed — calcemus. Cum *Sed* in omnibus sit libris, videntur haec cum reprehensione dici et referenda eodem quo § 9 *stultissime;* cui tamen obstat usus primae personae *calcemus.* Malit fortasse aliquis: *Et pro sed,* ubi nulla erit improbatio (cf. 4, 2, 65).

mus, quasi fastidiendo calcemus. Quoniam²³ vero maxima pars eorum similibus constat, rimandum erit diligentissime, quid sit in quoque, quod assumitur, dissimile. Id *in jure* facileprehenditur. Est enim scriptum de⁴⁶⁶ rebus utique diversis, tantoque magis ipsarum rerum differentia potest esse manifesta. Illas vero *similitudines*, quae ducun-

23. *Quon. — eorum.* Turic. *Q. in has* (a sec. manu *his*) *erit vero pars* (a sec. manu *inferitur et*) *e. cum Alm., sine correctionibus* (cf. § 21. item hac §). *Q. v. m. p. in his et e.* Camp. Priores scripturas non expedit; nisi forte trajiciendo natae ex illa Campani in qua est manifestus error librarii arguantis; sed *erit unde sit non exputo.* *Id.* Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Reposuit Regius, sed habet, nisi dormitavimus, Goth., et Voss. 3. *id pro in*, ut videtur. *ipsarum.* Jenf. (tac. Gesn.) *ipsa* cum edd. ante Stoer. Sed Camp. et MSS. mei receptam.

23. *eorum.* Fluctuat pronomen, nec certum habet respectum. Suspicio intelligi ea „quae dicendo resutare non „possuamus.“ cf. not. crit.

in jure. Intelliguntur quaestiones legales. cf. 3, 5, 4.

Est enim — diversis. Nunquam enim lex perscripta est de hoc ipso, quod nunc tractamus, facto. Hoc est in *utique.* Nec *diversis* debet accipi *variis*, *inter se diversis*, quod facit Gedoyms; sed *diversis* ab hac, quae cum maxime in iudicium venit. Alii *scriptum* interpretantur legem

illam, cujus similitudine utatur, qui dicit, et volunt exemplum petitum a statu colectivo, sive syllogismo (cf. 3, 6, 46. 61). Sed hoc ex verbis *in jure* non recte elicitur, quae latius patent, quam ut una illa significetur ex quaestionibus legalibus.

ipsarum. Jam si ne lex quidem potest doceri de hoc ipso facto statuisse; quanto facilius, duo facta, ad quae accommodetur lex, inter se diversa ostendere. *Res* autem hic pro *factis* usurpantur, unde et mox illa locutio *exempla rerum.*

tur ex mutis animalibus, aut inanimis, facile
 24 est eludere. *Exempla rerum varie tractanda*
 sunt, si nocebunt: quae si vetera erunt,
 fabulosa dicere licebit; si indubia, maxime
 quidem dissimilia. Neque enim fieri potest,
 ut paria sint omnia: ut, si Nasica post occi-
 sum Gracchum defendatur exemplo Ahalae,

inanimis. Turic. *animas* cum Alm. cf. hac ipsa §. item
 § 24.

24. *vetera.* Turic. *ultra.* Jenf. *veru* cum edd. ante Ald.
 Nostrium Guelf. Goth. Vall. Alm. Voss. 2. Camp.

si indubia. Turic. *si indubi*, a sec. manu *sin dubia*, et sic
 Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Bodl. Voss. 2. et edd. ante
 Ald. Nostri est in Alm. Guelf. Bern. Ald. Stoer. Chouet. Leid.
 Multi cum Regio transponunt *si dubia* — *sin vera* ut Gibl. Roll.
 Capper. et vetustiores. Ab Obr. inde fere *si vetera* — *sive*
dubia quod defendit Burm. *sive accipiens vel* (subaudiendo
dicere licebit); male profecto. Gesnerus fluctuat inter nostram
 et illam Regianam transpositionem; propensior tamen in no-
 stram.

enim fieri. Turic. Camp. *esse* cum Alm.
 Male. *ut — omnia.* Guelf. *utra ita sit optima.*

Voss. 1. *Utrum ita sit optima.* Voss. 3. *ita sit optima.*

defendatur. Guelf. *ostendatur.* Camp. *defenditur.*

Ahalae. Turic. *athaleam.* Alm. *ut baleam.* Guelf. *Halae.*
 cum Jenf. et edd. ante Roll. Sed Goth. *Nualae*, sed *N* cor-
 rectum ex *H*. Nostri est in Ioann. Bern. (recedente a Guelf.
 vid. 5, 10, 115.) Camp. et a Rollino inde. vide Drakenb. ad
 Liv. 4, 16 extr. item nostr. 5, 11, 16.

24. *tractanda.* cf. 5, 12,
 7.

indubia. Recte suspicatur
 Regius *indubitata* legendum,
 quod nostro frequens (cf. 5,
 9, 2, et passim). Est tamen
indubium apud Tacitum quo-
 que.

maxime quidem. Hoc refer-
 tur ad § 25 *Si def. omniu.*

sint omnia. Malim *f. omni-*
no, vel *f. per omnia.* cf. Plin.
 H. N. 37, 11. „*per omnia*
 „*similis.*“ noster 10, 1, 23
 „*per omnia* sequendos.“ Et
 loco nimis simili 5, 2, 3 „*per*
 „*omnia — similis.*“ item VV.
 DD. ad Vellej. 2, 31, 1.

Nasica — Ahulae. cf. 5, 7,
 21 et 5, 9, 13.

a quo Maelius est interfectus: *Maelium* regni affectatorem fuisse; a Graccho leges modo latas esse populares: *Aham* magistrum equitum fuisse; *Nasicam* privatum esse, dicitur. Si defecerint omnia, tum videndum erit, an obtineri possit, ne illud quidem recte factum. Quod de exemplis, idem etiam de *judicatis* observandum. Quod au-²⁵ tem posui, referre, quo quidque accusator modo dixerit, huc pertinet, ut, si est minus efficaciter elocutus, ipsa ejus verba ponantur; si acri et vehementi fuerit usus oratione, eandem rem nostris verbis nitioribus proferamus: ut Cicero de Cornelio, *Codicem*²⁶ attigit: et protinus cum quadam defensione: ut, si pro *luxurioso* dicendum sit, *Objecta*

Maelius. Camp. *Emilius* omisso est. Guelf. *melius* et sic reliqui, quanquam litera majuscula. cf. § 5, 11, 12.

Maelium. Sic Guelf. *M. Emilium* Camp. *M. Aelium* Goth. *M. elium* Voss. 1. 3. *M. Aemilium.* Bern. Reliqui *Melium*, tum. Turic. omittit cum Alm. (cf. § 23. 27) Placet.

obtinere. Turic. Camp. *obtinere* cum Alm. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Ald.

^{25.} *acc. modo.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Stoer. Reliqui *m. a.* cf. § 17. 27.

rem. Turic. *rationem rem*, sed posterius subterlitum. Camp. *orationem.* Facilis confusio scriptorum per compendia.

^{26.} *de Corn.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Bern. et edd. ante Basil. exc. Aldo. Reliqui *pro C. et protinus.* Turic. Camp. omittunt et cum Alm. Sed Turic. a pr. manu dans *attiget* pro *attigit*, erroris originem demonstrat.

privatum. cf. Cic. in Cat. 25. *quo — modo.* vid. § 4.
1, 1 ibique Interpp. 26. *Codicem attigit.* vide
tum videndum. Malim jam v. § 18.

est paulo liberalior vita. Sic et pro *sordido parcum*, pro *maledico liberum* dicere licebit. 467
 27 Utique committendum nunquam est, ut adversariorum dicta cum sua confirmatione referamus, aut etiam loci alicujus executione adjuvemus, nisi cum eludenda: *Apud exercitum mihi fueris, inquit; tot annis forum non attigeris; abfueris tamdiu; et, cum tam longo intervallo veneris, cum iis, qui in foro*

liberalior. Guelf. *liberior* cum Vall. recte rejiciente Badio, ob id quod sequitur „pro maledico *liberum*;" dubitante Burmanno, et exempla ponente Nep. Themist. c. 1 „*liberius* vivebat." et Terent. Andr. 1, 1, 25. „*liberius* vivendi." Terentianum locum aufert Bentlejus, scribens *libera*.

27. *committ. nunquam.* Sic Turic. Camp. Reliqui n. c. cf. § 25. 29. *loci.* Turic. *joci* cum Alm. Bern. Jenf. et edd. ante Rusc. (cf. 5, 11, 21) item Ald. Basil. Regius correxit, cui addicunt Guelf. Goth. Vall. Camp.

adjuvemus. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *adjuves* cum Voss. 2. 5. Bern. et edd. ante Gryph. *adjuvem* Alm. (cf. § 25. 28). Necessaria correctio, ob *referamus* quod praecedit; sed nescio cujus. *cum elud.* Badii margo *eum eludendo* quod blandiretur, si pro *adversariorum* esset *adversarii*. Margo Basil. et Vid. *cum eludendo.* Goth. c. *eludenda.* *tot annis.* Turic. *quod a.* cum Alm. *quot a.* Camp. *t. annos* Goth. quod malit Burm. auctore Servio ad Aeneid. 1, 47. vid. eundem ad Ov. art. am. 1, 648. et accusativum dant Ciceronis libri; qui et dirimunt aliter *t. a.* referentes ad priorem sententiam. cf. § 9 not. ex.

pro *sordido* — *liberum.*
 cf. 4, 2, 77.

27. *loci.* i. e. communis
 vid. 4, 2, 117.

cum *eludenda.* Accusativum
 intellige participiū, et ex pro-

ximis intellige *adjuvamus*, vel
 potius *referimus*.

Apud exercitum. Cic. pro
 Murena c. 9.

cum *tam longo.* Tam abest
 a libris Ciceronis cf. 5, 11, 41.

habitarunt, de dignitate contendas? Praeterea 28
 in contradictionibus interim totum crimen
 exponitur, ut Cicero pro Scauro circa Bostarem facit, veluti orationem diversae partis imitatus. Aut pluribus propositionibus junctis, ut pro Vareno, *Cum iter per agros et loca sola faceret cum Pompuleno, in funi-*

de dign. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Jenf. et edd. ante Burm. qui *de* expauit, quia recte absit a Ciceronis libris. Ernestus reposuit et illic.

in contrad. Guelf. Camp. *de c.* cum Goth. Vall. et edd. ante Ald. in *contradictiones* Turic. in *contradictionem*. Alm. (cf. § 27. item hac §). Erat profecto in *ontraditione*.

circa. Sic Turic. Reliqui *contra.* cf. 4, 2, 19. 7, 2, 10.

veluti. Sic Turic. (a manu sec.) Camp. Reliqui *velut.* Ex nostro patet solum erroris Turic. (a pr. manu) *velut in rationem* qui est in Guelf. Bern. *velut in orationem* Alm. cf. modo hac § item § 30.

Pompuleno — Pompulenum. Sic Voss. 1. 3. Sed Turic. *pompulenio* (a sec. manu *pompuleniun*) — *pompuleniun* cum Camp. Nostri nomen est apud Muratorium p. 1067, 3. ibidem 10-3, *Pompulledius*. Reliqui hic *Populeno — Populenum* quod nusquam inveni praeterea.

28. *contradictionibus.* cf. 4, 2, 29. Malim singularem hic legi. vid. not. crit.

pro Scauro. cf. 4, 1, 69.

circa Bostarem. Fit mentio hujus hominis, Nora, urbe Sardiniae, oriundi, cujus mors objecta fuisse videtur Scauro. vid. Fragm. Cic. ap. Ern. p. 1056. Locus Severiani, rhetoris ex Pithocanis, p. apud hunc 306, qui servavit fragmentum, cum nostri disputatione magnopere convenit. „Responsurus autem adversario primum id, quod ille „posuerit, verbis infirmioribus

„pronunciato (cf. § 25).

„Quae vero incredibilia visa

„fuerint aut imbecilla, ita

„universa ponantur sicut ab

„adversario dicta sunt: ut est

„illud, Bostarem igitur quen-

„dam“ cet. cf. et 7, 2, 10.

imitatus. An forte *mutuatus*, ut *veluti* magis proprie dicatur?

Aut — junctis. Hoc *Aut*

referes ad id quod sequitur

§ 29 *Interim.* cf. 4, 3, 16.

item 6, 2, 12. Sic et Sueton.

Caes. c. 81. *interdum — alias.*

pro Vareno. cf. 5, 10, 69.

liam Ancharianam incidisse dixerunt, deinde Pompuleum occisum esse, illico Varenum vinctum asservatum, dum hic ostenderet, ⁴⁶³ quid de eo fieri vellet. Quod est utique faciendum, si erit incredibilis rei ordo, et ipsa expositione fidem perditurus. Interim per partes dissolvitur, quod contextu nocet: et plerumque id est tutius. Quaedam contradictiones natura sunt singulae. id exemplis non eget. ²⁹ *Communia* bene apprehenduntur, non tantum, quia utriusque sunt partis; sed, quia plus profunt respondententi. Neque enim pigebit, quod saepe monui,

illico. Guelf. *illic.* *asserv.* Camp. *ad senatum.* Jenf. (errante Gesn.) *observasse* cum edd. ante Ald. exc. Tarv. *ad servatione* Voss. 1. 3. Reliqui (praeter Bip.) *ad servatum.*

faciendum. Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 2. 3. Goth. Vall. et edd. ante Ald. Hic pro *utique* dat *utile* cum Badio, quod et ipsum suaserat Regius, sed idem nostrum de conjectura inferi voluit, quod expresserunt reliqui; rectissime.

²⁹. *quia plus.* Turic. Camp. *plus quia.* Fortasse non sine consilio scriptoris ipsius; duriuscule tamen. cf. § 27. 42.

²⁹. *Communia.* vid. 5, 12, 5. *apprehenduntur* autem egregie dicitur, quod saepe apud nostrum valet: *in suam utilitatem convertere* veluti 6, 4, 18. 9, 2, 74.; hic etiam significantius, quia tanquam *commune* in medio positum erat, ut utervis *apprehendens* suum faceret

quod saepe monui. Ingenuosa est et vera, ut videtur, Gesneri animadversio, suspicantis hoc familiari sermone

saepius monuisse Quintilianum; neque enim in ipso opere nostro tale quid inveniri. Dicat aliquis, plurimis illis locis, ubi *communia* nominet Qu., subesse reprehensionem omnibus, ut potuerit sibi videri hoc ipsum discrete monuisse, quod, vocabulum usurpans, semper in animo habuerit. cf. 4, 1, 71. quem ipsum locum memorat Gesn. Est tamen insolens *referre* interpretari: „ iterum ponere

referre. Commune qui prior dicit, contrarium facit. Est enim contrarium, quo ad-³⁰versarius bene uti potest. *At enim non verisimile est, tantum scelus M. Cottam esse commentum. Quid? hoc verisimile est, tantum scelus Oppium esse conatum?* Artificis autem est, invenire in actione adversarii, quae inter semet ipsa pugnent, aut pugnare videantur: quae aliquando ex rebus ipsis manifesta sunt: ut in causa Coeliana: *Clodia aurum se Coelio commodasse dicit, quod signum magnae familiaritatis est; venenum sibi paratum, quod summi odii argumentum est.* Tubero Ligarium accusat, quod is in³¹

facit — contrarium. Turic. Camp. omittunt cum Goth. Alm. et edd. ante Ald. nisi quod *facit* (quod inferi jusserat Regius) servaut Tarv. et Rusc. (cf. § 27). Nostra est saltem in Guelf. et Vall. nisi in multis qui silentur.

^{30.} *commentum.* Turic. *contentum*, a sec. manu *conatum* et sic Camp. *inter.* Turic. Camp. *contra* cum Alm.

in Guelf. *quae al. ex.* Turic. *q. de a. et cum Alm.*

cf. § 28. item mox. *Coeliana.* Turic. *juliana.* Alm. *Clodia.* Turic. Camp.

viliana. cf. modo, item § 34. *quod sign.* Turic. Camp. *inferunt etiam*

cum Alm.

„repetere,“ et hoc significet necesse est, si respicit *monui* ad ea, quae dixerit in hoc ipso opere. Sin ad familiares cum discipulis sermones pertinet, *referre* est „narrare, cum lectore communicare;“ et haec est recepta verbi potestas. cf. 6, 3, 106.

^{30.} *At enim.* cf. § 20.

in causa Coeliana. Cic. pro Coelio, c. 13. „maximum vi-

„deo signum cujusdam egregiae familiaritatis“ — „tuum rursus odium video cum crudelissimo discidio extitisse.“ Quintilianus rem ipsam ponit, Ciceronis verba referre nequaquam vult.

^{31.} *Tubero Ligarium.* Cic. pro Lig. c. 3. „Quis putet esse crimen, fuisse in Africa Ligarium? nempe is, qui et ipse in eadem Africa esse

Africa fuerit; et queritur, quod ab eo ipse in Africam non sit admissus. Aliquando vero praebet ejus rei occasionem minus considerata ex aduerso dicentis oratio: quod accidit praecipue cupidis sententiarum, ut ducti occasione dicendi non respiciant, quid dixerint, dum locum praesentem, non totam
 32 *causam, intuentur. Quid tam videri potest contra Cluentium, quam censoria nota? Quid tam contra eundem, quam filium ab Egnatio corrupti iudicii, quo Cluentius Oppianicum circumvenisset, crimine exheredatum?*
 33 *At haec Cicero pugnare invicem ostendit. Sed tu, Acci, consideres, censeo, diligenter, utrum censorium iudicium grave velis esse, an Egnatii. Si Egnatii: leve est, quod censores de ceteris subscripserunt. Ipsum enim Egnatium, quem tu gravem esse*

31. *Afr. fu.* Camp. *Africam fugerit* cum Turic. a manu fec., a pr. enim nostra. non sit. Omittit negationem Turic. cf. ad 4, 2, 29. ducti. Turic. dicta, a sec. manu data et sic Camp.

33. *Acci.* Guelf. Camp. Jenf. (errante Geln.) *acti* cum Bodl. et edd. ante Ald. *Atti* Goth. Alm. cum libris Cic. Nulla Turic. varietas memoratur.

„voluit, et prohibitum se a „servum, ut deparci: tres li- „Ligatio queritur.“ Huc ad- „bertos, ut profusi?“ „dunt locum Appuleji insignem „cupidis sententiarum. cf. 2, in hoc exemplum. Apolog. 4, 31. 32. p. Elmenh. 239. 90. „An „locum praesentem. cf. 2, „non contraria accusatis? 11, 6. „peram et baculum, ob aucto- 32. contra Cluentium. cf. 5, „ritatem: carmina et specu- 11, 13. apud Ciceronem qui- „lum, ob hilaritatem: unum dem pro Clu. est c. 48.

vis, ex senatu ejecerunt. Sin autem censorium, hunc Egnatium, quem pater censoria subscriptione exheredavit, censores in senatu, cum patrem ejicerent, retinuerunt. Illa ma-³⁴gis vitiose dicuntur, quam acute reprehenduntur, argumentum dubium pro necessario, controversum pro confesso, commune pluribus pro proprio, vulgare, supervacuum, serius constitutum, contra fidem. Nam et illa acci-

sin. a. cens. Turic. Guelf. *f. a. censorum* cum libris Ciceronianis. Superius tamen omnes contra Cic. *censorium*.

hunc Egn. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Basil. et libris Ciceronianis. *h. ipsum enim E.* Guelf. qui modo post *subscripserunt* omittit *ipsum enim*. Reliqui inserunt *ipsum*.

34. *com. pluribus pro.* Sic Turic. cum Bodl. Alm. Goth. Loc. et edd. ante Stoer. quo accedunt Roll. Capp. Inserunt *pro* post *com.* Camp. Jenf. quod correxit Regius. Reliqui omitunt *pluribus*. Gesnerus et ipse refumere suadebat.

vulgare. Turic. *legare vulg.* cum Alm. Solo repetendarum literarum errore. cf. § 30. *serius const.* Sic Turic. a secunda manu, cum a prima esset *servum const.* (cum Alm. hoc. cf. modo item § 36.) Camp. cum Andr. et edd. ante

33. *censoria subscriptione.*
 „Est, credo, lusus in hac for-
 „mula. *Subscribere* dicuntur
 „censores, cum in tabulis sub
 „nomine civis, quem nota-
 „runt, causam notae vel anim-
 „adversionis suae subscribunt;
 „unde circa hunc ipsum locum
 „*subscriptionem* saepe pro ipsa
 „nota ponit Tullius. Eгна-
 „tius, senex delirus, levis
 „et parum sibi constans, nota-
 „tus ipse a censoribus, cen-
 „suram in filium exercet, et
 „exheredationi causam sub-

„scribit.“ Haec quidem docta
 Gesnerus, quanquam ad Cice-
 ronem pertinentia, non ad
 Qu.

24. *commune pluribus* Ad-
 didit *plur.* ut secerneret hoc
 ab illo *communi* § 29. propriis
 appellato.

vulgare. Nonnisi gradu di-
 stare videtur a praecedenti.
 cf. 4, 1, 71 ubi eadem repre-
 hensio in prooemio usurpata.

serius constitutum. Intellige
argumentum. Potest autem ar-
 gumentum dici *serius constitu-*

dunt parum cautis, ut crimen augeant, quod probandum est; de facto disputent, cum de auctore quaeratur; impossibilia aggrediantur; pro effectis relinquunt vix dum inchoata; de
 35 homine dicere, quam de causa malint; hominum vitia rebus assignent, ut, *si quis decemviratum accuset, non Appium*; manifestis repugnent; dicant, quod aliter accipi possit; summam quaestionis non intueantur; 47
 non ad proposita respondeant: quod unum aliquando recipi potest, cum mala causa adhibitis extrinsecus remediis tuenda est, ut *cum peculatus reus Verres, fortiter et industrie*
 36 *tuitus contra piratas Siciliam dicitur.* Eadem

Basil. quo acc. Gryph. nisi quod Jenf. Tarv. *servis c.* quod correxerit Regius. Reliqui omittunt *serius*.

35. *vitia.* Turic. Guelf. Camp. *vitam* cum Goth. et edd. ante Obr. Hunc, sive ex Arg. sive de conjectura, praestantissima, nostrum reponentem secuti omnes praeter Roll.

tuitus. Camp. *tutatus* cum Goth. Andr. et edd. a Rusf. (cf. § 29.) inde ad Stoer. quod placet Regio; nihil item.

tum, cum petitur ex Scto aut statuto principis, quod post eam prodiit causam, quam agimus. cf. 4, 1, 41. *genus causae constitutum.* Refert Badius, Vallam annotasse vitia haec argumentorum non omnia vitata a Cicerone, juniore adhuc, ut pro Quintio et pro Rosc. Amerino; apud Lactantium autem, Cicero-nem Christianum, etiam frequentia.

crimen — probandum. cf. 4, 3, 6.

35. *tuitus — Siciliam.* Cic. in Verrem 5, 1. „Sed quaedam mihi magna et praecleara ejus defensio ostenditur —. Ita enim causa constituitur, provinciam Siciliam virtute et vigilantia singulari, dubiis formidolosisque temporibus, a fugitivis atque a belli periculis tutam esse servatam. — Novi locum: video ubi“ (Ern. malit *uti*) „se jactaturus sit Hortensius.“

adversus contradictiones nobis oppositas praecepta sunt: hoc tamen amplius, quod circa eas multi duobus vitiis diversis laborant. Nam quidam etiam in foro tanquam rem molestam et odiosam praetereunt: et iis plerumque, quae composita domo attulerunt, contenti, sine adversario dicunt: et scilicet multo magis in scholis, in quibus non solum contradictiones omittuntur, verum etiam materiae ipsae sic plerumque finguntur, ut nihil dici pro parte altera possit. Alii dili-³⁷gentia lapsi, verbis etiam vel sententiolis omnibus respondendum putant, quod est et infinitum, et supervacuum. non enim causa reprehenditur, sed actor: quem ego semper videri malim disertum, ut, si dixerit quod rei profit, ingenii credatur laus esse, non causae: si forte quod laedat, causae, non

36. *et. in foro.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *in* cum Alm. Vall. Jenf. (tac. Geln.) Tarv. correxit Regius. *e foro* Goth. (tac. Geln.) *et iis.* Guelf. *etenim* cum Bern. Goth. Vall. et edd. ante Ald. correxit Regius, astipulante Turic. Camp. quauquam hic *is* pro *iis*.

non solum. Turic. Guelf. omittunt *non* cum Alm: Sed Turic. a sec. manu reponit (cf. § 34. 37.) vide 4, 2, 29.

37. *mal. dij.* Sic Turic. Guelf. cum Alm. Voss. 1. Basil. Reliqui inserunt *sic.* *rei profit.* Turic. *re promisit.* Alm. *repmi.* (cf. § 56. 58.) *rei profuerit.* Guelf. Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. *forte quod.* Turic. Camp. Goth. Alm. Ioann. Voss. 1. 2. 3. Bern. *quando forte*

56. *hoc — amplius.* vid. 5, narrat Burm.) ut *et* referatur 6, 73. Accipias tamen et ad „*et scilicet.*“ nominativum *hoc.* *sine adversario.* Cum irri-
etiam in foro. Malim *et in* sione hoc dicitur pro eo: sine
f. (quod in aliquot edd. esse respectu adversarii.

38ingenii culpa. Itaque illae reprehensiones, aut obscuritatis, qualis in *Rullum* est; aut 471 infantiae in dicendo, qualis in *Pisonem*; aut inscitiae rerum verborumque, et infulsitatis etiam, qualis in *Antonium* est, animo dantur

non Jenf. (errante Gefn.) cum edd. ante Basil. *quando forte* Basil. ad Stoer. qui primus nostram. Guelf. *forte q̄n i. e. f. quando.*

38. *reprehensiones.* Turic. *responsiones.* Solus, quantum video. cf. 5, 7, 14. Hic quidem vulgatam praefero, non solum ob id quod est modo *reprehenditur* (§ 37) sed etiam quod cum modo omnem actoris vituperationem vetuisset, hic docet, quare Cicero tamen in hoc genus inciderit; ubi *reprehensio* significantior, quam *responsio*, cui etiam genitivus minus proprie adjugebatur quam *reprehensio*ni.

aut — aut — aut. Omittit primum Camp. alterum et tertium Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gefu.) cum Alm. et edd. ante Bad. *animo dantur.* Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. cum Alm. et edd. Stoer. Chouet. Leid. Reliqui *accommodantur* ut et Turic. a sec. manu, quanquam *acomodantur.*

38. *reprehensiones.* cf. not. crit.

in *Rullum.* Cic. de agraria 2, 5. extr.

in *Pisonem.* Cic. in Pis. c. 1. 30 et passim.

in *Antonium.* Philipp. 13, 19. 2, 4. 17. 3, 4.

animo — odiis. Postquam contumeliosam actoris tractationem proscrisperat Qu. cavet sibi ab exemplis Ciceronianis. *Itaque* enim ait i. e. cum vera sint quae adhuc disputavi, jam quaecunque apud Cicronem videntur contraria meis dictis,

ea aut concessa fuerunt *animo* i. e. iracundiae (sic enim animus saepissime est accipiendus, ut apud Terent. Andr. 1, 1, 8. et Statium passim, ubi veteres Glossae Barthii inspiciendae) vel libertati, aut expressit eadem adversarii nequitia. Eodem modo Horatius dixit „amico quae *dederis animo*,“ casu tertio, non sexto; quanquam ibi *animus* est hilaris. Haec exempla igitur condonanda sunt impotenti cuidam affectui, non pro regula sequenda. Pro *aut* malis fortasse *et.* cf. not. crit.

aut justis odiis: suntque utiles ad concilian-
dum iis, quos invisos facere volueris, odium.
Alia respondendi patronis ratio. et aliquando³⁹
tamen eorum non *oratio* modo, sed *vita*
etiam, *vultus* denique, *incessus*, *habitus*,
recte inculari solet: ut adversus Quintium
Cicero, non haec solum, *sed ipsam etiam*
praetextam demissam ad talos, infectatus est.
Presserat enim turbulentis concionibus Cluen-
tium Quintius. Nonnunquam elevandae⁴⁰
invidiae gratia, quae asperius dicta sunt,
eluduntur: ut a Cicerone Triarius. Nam,

aut. Turic. Guelf. Camp. *ut* cum Goth. et edd. ante
Bad. Reliqui omittunt conjunctionem, quam ego de con-
jectura mutavi. Haec particula, omissa Badio primum,
lectore non monito, in omnibusque, ut suspicor, MSS. inventa
(quanquam abesse narratur ab Alm. (cf. § 37. 40.) reduxit
me ad istam scripturam Leidensem, Gibsono tantopere displi-
centem: *animo dantur*, cum altera non possit ferri, servato
illo *ut*, an *aut.* Nec apparet, quomodo *accommodantur* coëat
cum isto *Itaque.* *justis.* Tarv. *istius.*

39. *infectatus.* Turic. Guelf. Camp. *sectatus* cum Goth.
Alm. Voss. 1. 2. 3. Male.

suntque — odium. Displicet
quam maxime tam exiguo in-
tervallo recurrens *odium*; et
jacet tota sententia; non pro-
fecto desiderata si absit. Quan-
quam nec tota inest antece-
denti. Et sane vitio iteran-
dorum vocabulorum non ca-
ret noster. cf. 4, 2, 35.
6 Pro. 5.

39. *patronis.* Hi non *actori*
(§ 37.) opponuntur, sed *ini-*
miis et *adversariis* ipsius di-
centis, quales suere Ciceronis

Rullus, Piso, Antonius. cf. 5,
11, 43. ubi „is qui ex diver-
„so agit“ segregatur item ab
„adversario.“

adversus Qu. Cic. Cic. pro
Cluentio c. 40. quod attinet
ad togam in hoc loco vide
Ferrarium de re Vest. in Thef.
Graev. 6, 705. item Ruben.
ibid. p. 959. Agnoscitur enim
a Qu. toga, non tunica, cum
praetextam nominet.

40. a Cic. *Triarius.*
cf. § 28.

cum Scauri columnas per urbem plaustris vectas esse dixit, *Ego porro*, inquit, *qui Albanas habeo columnas, clitellis eas apportavi*. Et magis hoc in accusatores concessum est, quibus conviciari aliquando patrocini-
 41 fides cogit. Illa vero adversus omnes et recepta et non inhumana conquestio, si calide quid tacuisse, breviasse, obscurasse,⁴⁷² distulisse dicuntur. Defensionis quoque per-
 42 mutatio reprehenditur saepe, ut Accius

40. *clitellis*. Turic. *depellis* cum Alm. cf. § 38. 43.

41. *tacuisse*. Turic. Goth. *accuisse*. Guelf. Camp. *acuisse* cum Voss. 2. Ioann. (tac. Gibl.) et edd. ante Basil. exceptis Badii. Nostri est e Regii conjectura, quamquam silentium collatorum multos et graves auctores receptae videatur dare ut Alm. Bodl. Sed monemur in Turnebiana nota, *acuisse* esse in omnibus Codd. (significat excusos) et in scripto Vallae (cf. 5, 10, 71.), qui notarit in hunc locum aliquid de historia illa Demosthenis accentum male ponentis *μισθωτος* pro *μισθωτός*. Vulgatae errorem defendere frustra conatur Taylorus ad Demosth. pro Corona (p. Rskii 213. Vol. I. Apparāt.) quem memorat Fosterus On Accent and Quant. p. 164. Ingeniosissima est Regii emendatio. Neque enim *breviasse* de corripendis syllabis interpretandum (ut 12, 10, 57.), sed de contrahendis et artandis sententiis (ut 1, 9, 2.) cujus verbi vicinia utitur Regius ad commendandam suam scripturam. Sic *breviarium* usurpatum fuit a Seneca, Plinio, Suetonio.

42. *Accius*. Turic. *Appius* cum Alm. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui nostri. Guelf. *Actius* (cf. § 53.) Goth. Voss. 2. Bern. *Attium* cum Burm. et recentt. hoc solum loco. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 21, 12. *Marcus* per *c* est a *Marte*, quare ne *Accius* quidem male, quanquam ab *Atto* vel *Atta*.

Ego — apportavi. Quasi viliori materia columnae (Albanae enim sunt e lapide ex montis Albani lapidinis) non et ipsae plaustris indigeant ad

vehendum. De vilitate *columnn. Alb.* vide Sueton. Aug. c. 72. De *porro*. cf. 2, 3, 5.

Accius. vid. mox § 47.

adversus Cluentium, Aeschines adversus Ctesiphontem facit: cum ille Ciceronem lege usurum modo, hic minime de lege dicturum Demosthenem queritur. Declamatores vero in primis sunt admonendi, ne contradictiones eas ponant, quibus facillime responderi possit; neu sibi stultum adversarium fingant. Facimus autem, quod maxime uberes loci, popularesque sententiae nascuntur, materiam dicendi nobis, quod volumus, ducentibus, ut non sit ille inutilis versus,

Non male respondit, male enim prior ille rogarat.

Fallet haec nos in foro consuetudo, ubi ad-45
versario, non ipsi nobis respondebimus. Ajuunt Accium interrogatum, cur causas non

quod vol. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Reliqui *quo vol.* Accommodarunt ad *ducentibus*, sed pro *quo* in hac ratione debebat esse *unde*. cf. 5, 10, 124. 6, 2, 16.

ille inut. Sic Turic. Guelf. Camp. Voss. 2. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Basil. qui *nobis inut.* Reliqui *inut. ille*. cf. § 29. 5, 14, 6.

45. *Accium.* Camp. *Actium* cum Alm. (non Turic. cf. § 40. 45.) Jenf. (tac. Gefn.) et edd. ante Ald. *Attium* Goth. Voss. 2.

Aeschines. vid. 3, 6, 3. ibique notam.

ducentibus i. e. *credentibus*. cf. not. crit.

Non male — rogarat. Unde sit hic versus, ignoro; nec videntur interpretes anquillivisse, plerique tacentes. Quod au-

tem Pithoeus confert Iliad. 20, 250 Ὀπποῖόν κ' ἐπῆσθε εἶπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις, parum ad rem facit.

45. *Fallet — consuetudo.* cf. 5, 11, 26. 11, 3, 108. 12 Prooem. 2. Pro *fallet* 2, 10, 9. „tirones — inveniunt.“ et 2, 3, 13 *decipiunt*.

ageret, cum apud eum in tragoediis tanta vis esset optime respondendi, hanc reddidisse rationem, *quod illic ea dicerentur, quae ipse vellet, in foro dicturi adversarii essent, quae*
 44 *minime vellet.* Ridiculum est ergo in exer-473
 citationibus, quae foro praeparantur, prius cogitare, quid responderi, quam, quid ex diverso dici possit. Et bonus praeceptor non minus laudare discipulum debet, si quid pro diversa, quam si quid pro sua parte acriter
 45 excogitavit. Rursus aliud in scholis permit-
 tendum semper, in foro raro. Nam loco a petitore primo contradictione uti qui possumus, ubi vera res agitur, cum adversarius
 46 adhuc nihil dixerit? Incidunt tamen plerique in hoc vitium vel consuetudine declamatoria, vel etiam cupiditate dicendi: dant-

esset — *hanc.* Guelf. omittit interjecta cum Bern. et Gryph. Stoer. Chouet. Leid. *e. optime h.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante Ald. exc. Camp. *e. optime resp. optime h.* Ald. cum edd. ante Gryph.

45. *aliud.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Bodl. Ioann. Voss. 1. Bern. Andr. Reliqui *aliquid.*

raro. Turic. Camp. *rarum* cum Voss. 1. 3. Habet insuavem sonum recepta, et potest videri nata ex errore (de quo vide 5, 12, 14. 6 Pro. 12); nec vicissim apparet quare consulto aliquis scripserit *rarum* nisi invenerit in exemplo. Durior tamen structura si non adverbium *raro* opponatur alteri *semper*, verum *rarum* nomen ad *semper permittendum* referatur, ut utrobique subauditur *est.* *Rarum* ita usurpatur 5, 11. 42.

qui poss. Turic. omittit *qui* cum Alm. cf. § 43. 47.

45. *aliud.* Hoc, ut „ali- „sarium sibi fingere“ (§ 42.),
 „quid simile contradictioni“ ut posset *aliud* appellare.
 ponatur (§ 49.), non plane *raro.* cf. not. crit.
 idem est, ac „stultum adver- loco — primo. vid. 4, 2, 28.

que de se respondentibus venustissimos lusus, cum modo, *se vero nihil dixisse, neque tam stulte dicturos; modo, bene admonitos ab adversario, et agere gratias, quod adjuti sint, jocantur; frequentissime vero, id quod firmissimum est, nunquam iis responsurum adversarium fuisse, quae proposita non essent, nisi illa sciret vera esse, et ad fatendum conscientia esset impulsus: ut pro Cluentio Cicero, Nam hoc persaepe dixisti, tibi sic renunciari, me habere in animo causam hanc praesidio legis defendere. itane est? ab amicis imprudentes videlicet prodimur? et est nescio quis de iis, quos amicos nobis arbitramur, qui nostra consilia ad adversarium deferat? Quisnam hoc tibi renunciavit? quis tam improbus fuit? cui ego autem narra-
 474 explicant, Scire se hoc dicturos adversarios,*

47. *dixisti.* Turic. Guelf. Camp. *dixi* cum Alm. Voss. 1. 3. cum edd. ante Rusc. quod correxit Regius (cf. § 29). *dixi* Vall. et Voss. 2. (cf. 9, 3, 22) *dixit* Goth. si recte est excussus.

est nescio. Turic. Camp. *iste n.* Alm. *ille n.* cf. § 45. 50. *renunc. quis.* Turic. inserit ut Camp. *aut.* *autem.* Voss. 1. *ante.* Placet.

est. nim. Ald. Bas. inserunt *sed* cum libris Cic.

istud lex. Turic. Camp. *i. res.* Placet. Ciceronis libri *istud l.*

47. *pro Cluentio.* c. 52.
autem. cf. not. crit.
istud lex. cf. not. crit.

48. *explicant.* De vocabulo cf. 3, 6, 76, de re hic § 27.

et ita persecuturos. Quod factum venuste nostris temporibus elusit Vibius Crispus, vir ingenii jucundi et elegantis: *Ego vero*, inquit, *ista non dico. quid enim attinet illa bis*
 49 *dici?* Nonnunquam tamen aliquid simile contradictioni poni potest, si quid ab adversario testationibus comprehensum in advocacionibus jactatum sit; respondebimus enim rei ab illis dictae, non a nobis excogitatae: aut, si id genus erit causae, ut proponere possimus certa, extra quae dici nihil possit: ut, cum res furtiva in domo deprehensa sit, dicat necesse est reus, aut *se ignorante illatam*, aut *depositam apud se*, aut *donatam sibi.* quibus omnibus, etiamsi proposita non sint, responderi potest.
 50 At in scholis recte et contradictionibus

48. *Vibius.* Turic. *virus.* Camp. *Junius.*

50. *recte et contr.* Turic. *r. plenaribus e. c.* cum Gueff. nisi quod hic lacunas habet, post *plen.* minorem, post *et* paulo majorem. Goth. *r. et plenaribus e. c.* cum Voss. 2. Alin. (cf. § 47, quoniam prius *et* non est in Turic., item § 51).

Vibius Crispus. Sub Domitiano senex teste Juvenale 4, 81 sed gaeae Vitellianae sodalis (Dio Cass. l. 65. p. 1061 Reim.), „inter claros „magis quam inter bonos“ judicante Tacito Histor. 2, 10. Multis enim locis memorat noster cf. in primis 10, 1, 119. ubi *jucunditas* ejus laudatur, ut et 12, 10, 11 et a Juvenale l. c. Fidem faciunt dicta ejus aliquot a nostro, Sucto-

nio (Domit. c. 3 cf. Dio Cass. p. 1084 Reim.), aliis, relata. vid. et scriptorem de causis corrupt. el. c. 8.

49. *advocationibus.* Interpretor congressus advocatorum privatos, non in judicio factos. De *advocatis* cf. 5, 6, 6, item not. ad 2, 15, 30. *testationes* vide ad 5, 7, 33.

50. *recte et contradictionibus.* cf. not. crit.

475 occurremus, ut in utrumque locum, id est primum et secundum, simul exerceamur. Quod nisi fecerimus, nunquam utemur contradictione: non enim erit, cui respondeamus. Est et illud vitium, nimium solliciti, 51 et circa omnia momenta luctantis. Suspectam enim facit iudici causam, et frequenter, quae

Posterior et in Goth. Gesnerus neglexit. *Camp. interpellationibus e. c. Tarv. r. et interpellationibus e. c.* cum Andr. Venet. Ald. Bas. ut quosdam emendare narrat Regius. *Jens. r. et plenaribus c.* cum Loc. Rusc. *r. et probationibus e. c.* Bad. utr. Gryph. Capper. cum aliquot praeterea. Nostra est in reliquis edd., sed MSS. turpiter silentur. *interpellationibus* omissis recte et et, ipsum ab emendatore est profecto, quanquam in principio Campani. Pro *plenaribus* Gesu. conjicit *velitaribus*. Reponere *probationibus* non attinet, cum adeo nota vox tam nova non potuerit obliterari. Alioqui si noto vocabulo defungi possent, nihil aptius quam *propositionibus*, quod inter multa suadet Badius. *plenius*, quod Regius, nec ipsum est nihili, modo et fuerit ante hanc vocem, post autem deletur. Equidem nihil exputo. Ejicere vocem portentosam, quod interim feci cum multis, proleptaria sane est *πίσις*. Eum censeo emendaturum orationem, qui graecas aliquas voces invenerit, lacunis illis Guelferbytanis inferendas. Ne illud quidem pro certo statuerem, sextum an tertium casum agnoscere debeamus in *contradictionibus*. Hunc tamen malim.

sec. simul. Turic. Camp. inserunt *plurimum*.

51. *nimum.* Turic. Camp. *magnum* cum Alm.

solliciti. Turic. *sollicite* cum Alm. (cf. § 50. 56). Hoc cum antecedente facit expeditiorem sane sed et jejunam orationem.

occurremus. cf. 3, 5, 12. obstat omnium librorum consensus cf. § 45.
5, 13, 52. 5, 14, 20, 6, 3, 34.

id est — secundum. Hoc committi etiam illud cet. cf. 6, 1, 50. Rem ipsam habes 5, 12, 8. loco nimis simili nostro.

statim dicta omnem dubitationem sustulissent, dilata ipsis praeparationibus fidem perdunt, quia patronus et aliis crediderit opus fuisse. Fiduciam igitur orator prae se ferat, semperque ita dicat, tanquam de causa optime sentiat. Quod (sicut omnia) in Cicerone praecipuum est. Nam illa summa cura securitatis est similis, tantaque in oratione auctoritas, ut probationis locum obtineat, dubitare nobis non audentibus. Porro, qui scierit, quid pars adversa, quid nostra habeat valentissimum, facile iudicabit, quibus maxime rebus vel occurrendum sit, vel instandum. Ordo quidem in parte nulla minus affert laboris. Nam, si agimus, nostra confirmanda sunt primum: tum, quae nostris opponuntur, refutanda. Si respondemus, prius incipiendum est a refutatione. Nascuntur autem ex his, quae contradictioni opposuimus, aliae contradictiones, euntque interim longius: ut gladiatorum manus, quae

dicta. Turic. omittit, male. Opponuntur *statim dicta* — *dilata.*

54. *manus.* Conferendis et nostri locis 6, 4, 8. 9, 1, 20. et aliorum satis apparet, *manum* dici pro *ictu*, quae est interpretatio Schol. V. ad Stat. Theb. 6, 788. Sic et Lucan. 6, 190. Mutuantur hinc vocem in aleae jactibus appellandis. cf. Casaub. ad Suet. Aug. c. 71. Neque tamen aequae facile est, docere, quae

vocatae fuerint *secundae manus.* Nam quod Gesnerus sumit, primam manum intelligi caventis ictum, secundam inferentis, id quidem inde precario efficitur „quia prius „est, humanius, iustius, tueri „corpus suum; alterum, alienum ferire.“ Equidem caventis ictum nullam esse manum, sed soli inferenti tribui eam,

secundae vocantur, sicut et tertiae, si prima ad evocandum adversarii ictum prolata erit: et quartae, si geminata captatio est, ut bis cavere, bis repetere oportuerit. Quae ratio ⁵⁵ et ultra ducit. Sed illam etiam, quam supra ostendi, simplicem ex affectibus atque ex affirmatione sola probationem recipit refutatio; qualis est illa Scauri, de qua supra dixi: quin nescio, an etiam frequentior,

54. *si prima, Turic. isti p. Solus.*

evocandum. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) *vocandum* cum Vall. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Ruse (cf. § 47). Notum timida conjectura suavit Regius. A MSS. iis, qui titentur, defendi vix spero. Quod Bern. nostrum dare narratur, in eo errorem suspicor transponendarum vocum.

bis cav. Camp. inserit *etiam* cura Voss. 2. Goth. et edd. ante Stoer. An *eam* leges, et referes ad *captationem*? Sed ne sic quidem justus manuum numerus videtur exire.

55 *du it. Sed illam etiam.* Turic. *ductis et eam est ille tanquam sed illa etiam.* Guelf. Camp. d. S. *illa e.* cum Goth. et edd. ante Ald. quo acc. recentiores a Stoer. inde ad Capper.

crediderim; collatis reliquis locis. Sed hic sane ex bis *cavendo*, bis repetendo, quarta fit manus. *Captatio* hic quidem *εὐκρίτως* videtur „proferendi manum ad evocandum adversarii ictum,“ non petitio. Sed non video, quo modo numerus quaternarius manuum exeat in hac ratione. Obscura est et res per se ipsa et collata cum altera cuius imaginem facit. *Secundam* ego manum per se quidem interpretor ictum proximus continuatam cautioni, *den Nach-*

stoss. Solatur me Regii simplicitas fatentis, sibi ignavam esse hanc gladiatorum consuetudinem.

bis cavere. cf. not. crit.

55. *supra ostendi.* 5, 12, 12.

supra dixi. 5, 12, 10,

frequentior. Quod legitur in veteri Campani editione, sola, *frequentius* adverbium, placet; facilius ad *recipit* referendum, quam adjectivum *frequentior*, ad *quantis* — *illa*.

ubi quid negatur. Videndum praecipue utrique parti, ubi sit rei summa. Nam fere accidit, ut in causis multa dicantur, de paucis 56 judicetur. In his probandi refutandique ratio est, sed adjuvanda viribus dicentis, et adornanda. Quamlibet enim sint ad docendum, quod volumus, accommodata, tamen erunt infirma, nisi majore quodam 477
57 oratoris spiritu impleantur. Quare et illi communes loci *de testibus, de tabulis, de argumentis*, aliisque similibus, magnam vim animis judicum afferunt; et hi proprii, quibus factum quodque laudamus, aut contra, *justum vel injustum* docemus, *majus*

rei. Turic. omittit, folus.

56. *docendum.* Turic. Guelf. Camp. *dicendum* cum Goth. Alm. Vall. et edd. ante Rusc. (cf. § 54) item Bas. Stoer. et rell. ante Roll. quo acc. Burm. Nostrium ex emendatione Regii. *accom. tamen er. inf.* Turic. *a. pecunia t. e. et i.* (a sec. manu deletum *pec.*) cum Alm. (cf. § 51. 5, 14, 7). *a. t. e. et i.* Camp. cum Voss. 3. Ex monstro illo Turic. et Alm. ingeniose Burm. efficit *tenuia*, quod speciem sumit ab *et*, in aliis quoque, ut vidimus; libris remanente.

impleantur. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *implentur* cum edd. ante Bas. *impleatur* Voss. 2.

57. *quodque.* Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *quoque* cum Vall. Regius correxit.

just. vel. Guelf. *j. aut.*

ubi — summa. vid. 3, 6, 9. Capperonnerius commodum laudat Juvenal. 7, 155 — *ubi summa* *Quaestio* —

56. *accommodata, tamen.* cf. not. crit.

majore — impleantur. Nou

ego ullam, cum Gesnero, hic navis similitudinem agnosco. *implere* pro *magnum reddere* et alibi usurpat noster ut 6, 1, 12. 9, 3, 74. Ambigas autem, pro *oratoris* sitne legendum *orationis*.

aut *minus*, *asperius* aut *mitius*. Ex his autem alii ad comparationem singulorum argumentorum faciunt, alii ad plurium, alii ad totius causae inclinationem. Ex quibus 58 sunt, qui praeparant animum iudicis; sunt, qui confirmant. Sed praeparatio quoque aut confirmatio aliquando totius causae est, aliquando partium, et perinde, ut cuique conveniunt, subjienda. Ideoque miror, in- 59 ter duos diversarum sectarum velut duces non mediocri contentione quaesitum, *Singulisne quaestionibus subjiendi essent loci?* ut Theodoro placet: *An prius docendus iudex, quam movendus?* ut praecipit Apollodorus: tanquam perierit haec ratio media, et nihil cum ipsius causae utilitate sit deliberandum. Haec praecipiunt, qui ipsi non dicunt in foro: ut artes, a securis otiosisque compositae, ipsa pugnae necessitate turbentur.

plurium. Turic. Guelf. Camp. *plurimum.* Male. cf. 2, 7, 5.

58. *perinde.* Turic. Guelf. Camp. *proinde* cum Alm. Voss. 3. et edd. ante Stoer. quo acc. Obr. *providit* Voss. 1. cf. § 21. not. ex.

59. *artes.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Alm. Goth. Voss. 1. 2. 3. Bern. et edd. ante Stoer. Reliqui *acies.* Ingeniosa est conjectura (neque enim ab ullo, credo, MS.

59. *duos — duces.* cf. 3, 1, 17. 13.

tanquam — media. Agnoscit Gesu. colorem petiitum ab Aristotele cf. nos ad 4, 2, 32.

nihil — deliberandum. cf. 4, 2, 101.

ut — turbentur. De usu conjunctionis *ut* cf. nos ad 1, 1, 30: quanquam hic intelligi etiam potest *ita* ante *ut.* *Artes* vide explanatas ad 2, 15, 4. ubi ex Cicerone „ad „*artes componendas.*“ *Pugna*

60 Namque omnes fere, qui legem dicendi, quasi quaedam mysteria, tradiderunt, certis 478 non inventiendorum modo argumentorum locis, sed concludendorum quoque nos praeceptis illigaverunt: de quibus brevissime praelocutus, quid ipse sentiam, id est quid clarissimos oratores fecisse videam, non tacebo.

XIV. Igitur *enthymema* et argumentum ipsum, id est rem, quae probationi alterius adhibetur, appellant; et argumenti elocutionem. Eam vero, ut dixi, duplicem: ex

defenditur) cujus quidem eruditi, ignoro; nec tamen necessaria. Deduxit eo *pugnae* mentio, et veniat legenti in mentem Phormionis illius Hannibalem docentis (Cic. de Orat. 2, 18). Sed dissuadet mutationem hanc, quod subito per illam injicitur similitudo. Alia res sit si, pro *ut — turbentur*, legatur *ut — turbantur*. Abrupta quidem et hinc vel sic fuerit oratio, sed manifesta tamen comparatio. Neque pluralis locum habet, si legitur *acies*; si *artes*, optime.

60. *Namque*. Hinc novum caput, inscriptione plerique imposita, ordinatur Turic. Guelf. Camp. Goth. Jense. (tac. Gesu.) Tarv. cum Vall. Voff. 1. 2. 3. Bern. Neque erat quod tantam hujus directionis imperitiam accusaret Regius, quem mox secuti sunt omnes.

1. *quae prob.* Turic. Camp. *q. de reprob.* cum Alm.

ut dixi. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. Bern. Alm. et edd. ante Basil. Reliqui omittunt *ut*.

autem *scholae* saepe opponitur ut 5, 12, 17. 22. 6, 3, 26. 10, 1, 79. Praecepta scholarum cedere debere utilitati aliquoties monet, velut 4, 2, 35. cf. tacet not. erit.

60. *mysteria.* Comparat Bern. Cic. de Or. 1, 47.

„explicit nobis, et illa dicendi *mysteria* enunciet.“ item Gesuerus nostrum 5, 14, 27.

1. *ut dixi.* vide 5, 10. 2. Accusativum *eam duplicem* repetere ex *appellant*.

consequentibus, quod habet propositionem, conjunctamque ei protinus probationem: quale pro Ligario, *Causa tum dubia, quod erat aliquid in utraque parte, quod probari posset: nunc melior ea judicanda est, quam etiam Dii adjuverunt*: habet enim rationem et propositionem, non habet conclusionem. ita est ille imperfectus syllogismus. Ex 2
pugnantibus vero, quod etiam solum *enthymema* quidam vocant, fortior multo probatio est. Tale est Ciceronis pro Milone, *Ejus igitur mortis sedetis ultores, cujus vitam si putetis per vos restitui posse, nolitis*. Quod 3
 quidem etiam aliquando multiplicari solet, ut est ab eodem, et pro eodem reo, factum:

ei. Turic. Camp. rei.

mel. ea jud. Sic Turic.

Guelf. Camp. cum Voss. pr. et edd. ante Gryph. mel. jud. Goth. (tac. Gesu.). Reliqui m. e. certe j. cum libris Cicero-
 nianis.

rationem et propos. Sic Turic. Camp. cum

Alm. Bodl. Andr. (Jens. et edd. ante Bas. quo acc. Obr. propo-
 sitionem omittis reliquis Guelf. cum Bern. Bas. r. e. proba-
 tionem Goth. (tac. Gesu.). A Gryphio inde praeter Obr. pro-
 positionem probationemque; quo auctore, nescio.

3. eodem et — reo. Turic. Guelf. omittunt et pro eodem
 cum Voss. 1. 3. et Alm. ut suspicor, quanquam etiam reo ab
 hoc abesse narratur. Solitus error.

quod habet. Neutrum pro-
 nominis relativi spectat ad *en-
 thymema*, nisi forte totum ne-
 gotium comprehendit. cf. 5.

c. III. item mox § 2.

pro Ligario. c. 6.

rationem — conclusionem.

Ratio hic plane pro probatione
 dicitur; nec ordo diligenter
 custoditur, qui prop. anteverti

postulabat rationi. Propositio-
 nes sunt *dubia, melior judi-
 canda, rationes quod erat —
 posset, quam — adjuverunt.*

imperfectus syllogismus.
 vid. 5, 10, 3.

2. *quod etiam solum.* cf. 5,
 10, 2.

pro Milone. c. 29.

Quem igitur cum omnium gratia noluit; hunc voluit cum aliquorum querela? quem jure, quem loco, quem tempore, quem impune, non est ausus; hunc injuria, iniquo loco, alieno tempore, cum periculo capitis non dubitavit occidere? Optimum autem videtur enthymematis genus, cum proposito dissimili vel contrario ratio subjungitur: quale est Demosthenis, Non enim, si quid unquam contra leges factum est, idque tu es imitatus, iccirco te convenit poena liberari: quin e contrario damnari multo magis. Nam

omnium. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) *aliqua* cum Voss. 2. 3. et edd. ante Basil. *aliquorum.* Voss. 1.

quem impune. Turic. Guelf. Camp. omittunt haec cum Vall. Goth. Voss. 1. 2. 3. et edd. ante Bas. Sed etiam *quem loco* Voss. 1. 2. 3. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Ald.

4. *factum.* Turic. Guelf. Camp. *actum.* cf. 5, 10, 33. Graece est ἐπράχθη. Cum de legibus ferendis hoc dicatur, *actum* fortasse melius. *quin.* Turic. Guelf. Camp. Jenf. (errante Gefn.) Tarv. *quod.* Regius correxit. Goth. *sed* cum Voss. 2.

4. *Demosthenis.* In Andro- tionem p. Rsk. 595. Οὐ γὰρ εἴ τι πρότερον μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, οὐ δὲ τοῦτ' ἐμιμήσω, διὰ τοῦτ' ἀποφύγοις ἂν δίκαιος, ἀλλὰ πολλῶν μάλ- λον ἀλίσκειο. Ὅσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων προήλω, οὐ ταδ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως, ἂν οὐ δίκην ὄψης, ἄλλες οὐ γράψαι. Gessnerus simile de eadem ro- enthymema designat apud Cic. Verr. 3, 89. „Si is qui erit — liberabuntur“ et Ro- gius ait, (quam quidem vere,

ipse viderit), Paulum (Di- gesti. 1, 3, 14.) ex hoc De- mosthenis dicto collegisse re- gulam juris civilis: „Quod — „contra rationem juris recep- „tum est, non est producen- „dum ad consequentias.“ Eodem Demosthenis loco uti- tur Demetr. § 31. p. Schn. 17. Similis est alter ejusdem con- tra Stephanum falsi testimonii οὐ γὰρ ἂν ἕτερον δείξῃ δεινό- τερα εἰρηγασμένον, ἀποφεύγειν αὐτῶν προσήκει. p. 1117.

ut, si quis eorum damnatus esset, tu haec non scripsisses: ita, damnatus tu si fueris, non scribet alius. Epichirematos et quatuor,⁵ et quinque, et sex etiam factae sunt partes a quibusdam; Cicero maxime quinque defendit, ut sit *propositio*, deinde *ratio* ejus, tum *assumptio*, et ejus *probatio*, quinta *complexio*: quia vero interim et propositio non^{48°} egeat rationis, et assumptio probationis, nunquam etiam complexione opus non sit, et quadripertitam, et tripertitam, et bipertitam quoque fieri posse ratiocinationem. Mihi, et plurimis nihilominus auctori-⁶ bus, tres summum videntur. Nam ita se

5. *vero*. Turic. Guelf. omittunt cum Camp. (a quo et quia abest, et pro *interim* est *interdum*) Voss. 1. 2. Goth. Vall. et edd. ante Bad. Regius reposuit, necessario; et facillime intercidebat, compendio notatum ũ.

et *off. prob.* Guelf. omittit. *complexione*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jensch. (tac. Gesn.) cum plane cum Aliu. Vall. et edd. ante Ald. Regius verissime correxit.

quadripertitam. Sic Turic. In reliquis duabus vocibus A habet et ipse pro E. et sic libri mei omnes ubique, exc. Gryph. et Obr. qui mecum faciunt. cf. 3, 6, 85.

6. *plurimis*. Turic. Camp. *pluribus* cum Voss. 1. cf. 5, 13, 57. *summum*. Camp. *summi*. Ald. *ad summum* cum Bad. sec. Bas. Gryph. aliisque. *solummodo* Goth. Bad. pr. cum Voss. 1. 2. 3. Goth. Burmannus ablegat ad Liv. 31, 42, 4. ubi vid. Drakenb. cf. nostr. 5, 10, 5.

5. Cicero. vid. de Inv. 1, non acquiesco, cum exemplis
37. item Script. ad Herenn. 2, geminis destituar. Suspicio
18. aut — prop. aut assumt.

et *propositio* — *probationis*.
In altero membro deficit negatio, ubi pro *et* expectabas *nec*. In tali oratione equidem

6. *tres summum videntur*.
cf. 5, 10, 5. qui locus non plane coit cum hoc.

habent ista natura, ut sit, de quo quaeratur, et per quod probetur: tertium adjici potest velut ex consensu duorum antecedentium. Ita erit prima *intentio*, secunda *assumptio*, tertia *connexio*. Nam confirmatio primae ac secundae partis et exornatio, eisdem cedere 7 possunt, quibus subjiciuntur. Sumamus enim

habent ista nat. Turic. Camp. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *habet i. n.* cum Alm. Voff. 1. 2. 3. et edd. ante Bas. Nostrum est in Gryph. (1536) Colinaei. Reliqui *habet nat.*

partis et exorn. Turic. Camp. *p. exorn. et.* Tarv. *p. exorn. est et cum* Alm. (cf. 5, 13, 42. item § 13). Reliqui *part. exorn.* omisso *et.* Nostrum dedi ex conjectura Capponnerii, quam et ipse recepit, firmissimis rationibus comprobata. Neque enim, ut monet, est pro candore Quintilianeo haec affectatio discernendi (etiam per $\chi\alpha\sigma\mu\delta\upsilon\varsigma$) *confirmationem primae ab exornatione secundae partis*, neque *exornatio* magis ad secundam argumentationis partem spectat quam ad primam (quod Cicero ipse ostendit *1^a or. § 7. primam partem — copiosissimis verbis*) sicuti ne *confirmatio* quidem conjunctior est cum prima quam cum altera ejus parte. vid. § 5. *ratio — probatio.* *possunt.* Jenf. (tac. Gesn.) *possent* cum edd. ante Ald. correxit Regius. cf. 5, 11, 2.

7. enim. Sic Turic. Guelf. Tarv. cum Alm. Voff. 1. Ald. Omittunt Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voff. 2. et edd. ante

Nam conf. — subjiciuntur. i. e. ratio propositionis et probatio assumptionis, quae sunt secunda et quarta pars rationationis Ciceronianae, possunt comprehendi, illa quidem propositionis, haec assumptionis vocabulo, quibus subjunguntur. *Cedere alicui rei* idem est ac *cedere in locum vel partem alicujus rei* (cf. 3, 8, 53). *Subjici* autem hic non dialectico illo significatu dici-

tur, sed pro *subjungendo* cf. 3, 3, 6. Exornationem vide apud Cornif. ad Herenn. 2, 18, 29. Cic. de Inv. 1, 30. *exornari* argumentationem. Animadvertit Regius, Boëthium in secundo dialecticorum libro multis collegisse argumentis rationationem tripartitam, quod et Aristoteli ac Theophrasto et omnibus denique peripateticis placuisse demonstraret.

ex Cicerone quinque partium exemplum. *Melius gubernantur ea, quae consilio reguntur, quam quae sine consilio administrantur. Hanc primam partem numerant: eam deinceps rationibus variis, et quam copiosissimis verbis approbari putant oportere. Hoc ego totum cum sua ratione unum puto: alioqui si ratio pars est, est autem varia ratio, plures partes esse dicantur. Assumptionem deinde 8 ponit, Nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus, administratur. Hujus assumptionis quarto in loco jam porro inducunt approbationem: de quo idem, quod supra, 481 dico. Quinto inducunt loco complexionem, quae 9*

Basil. exceptis, quas demonstravi. Recentiores autem, sine auctore. cf. 5, 5, 10. item Morel Elémens de Critique p. 506.

gubernantur ea. Ciceronis libri accurantur nisi quod Leid. 3. addit *ea.* *reguntur.* Cic. *geruntur.* Turic. ante *cons.* inserit *sine.* Alm. *cons. reg.* bis ponere et quaedam turbate narratur cf. 5, 15, 56. item § 11.

cum sua. Turic. Camp. *in f.* cum Goth. Vall. Alm. Voss. 1. 2. 3. Bern. *infita* Guelf. cum marg. Basil. non sine specie. Nostrum coniecit Regius. *puto.* Ioann. *pono* cum Steph. ipso, non ejus margine, ut narrat Burm. Non displicet.

8. *jam.* Basil. *aliam* cum edd. posterioribus ante Obr. et libris Cic. *approbationem.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) cum Bern. et edd. ante Gryph. item libris Cic. Reliqui *prob.*

9. *compl. quae.* Cic. inserit *eam.*

7. *ex Cicerone.* vid. de Inv. 1, 34. *Enim dixit* quia hoc ipso exempla tripertitam rationem est defensus.

est, est. Intelligo si inter haec duo verba.

8. *quod supra.* modo § 7. „Hoc — dicantur.“

aut id infert solum, quod ex omnibus partibus cogitur, hoc modo, Consilio igitur mundus administratur: aut, unum in locum cum conduxit breviter propositionem et assumptionem, adjungit, quid ex his conficiatur, ad hunc modum: Quod si melius geruntur, quae consilio, quam quae sine consilio administrantur; nihil autem omnium rerum melius, quam omnis mundus, administratur: consilio igitur ¹⁰ mundus administratur. Cui parti consentio. In tribus autem, quas fecimus, partibus,

aut id infert. Turic. Guelf. Camp. a. id fert. cum Alm. Bern. Tarv. Ald. a. infert. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. (nisi quod hic dicitur dare autem) et reliqui ante Gryph.

conduxit. Sic Turic. Guelf. Camp. conduit Voss. 3. Reliqui conduxerit, ut et libri Cic. Sed cum h. l. est postquam. Basil. margo concluserit quod operosius impugnat Burmannus Ciceronis locum aliquem asserens aliorumque, nec sentiens, hoc ipsum esse Ciceronis, quod multos videtur interpretes sefellisse; etiam Regium. assumt. adj. Cic. inserit id.

quid. Goth. quod cum Cic. gerunt. quae. Cic. inserit ea. qu. omn. mund. adm. Cic. adm. qu. omn. mund.

infert. cf. 5, 11, 27.

10. In tribus — partibus. Queritur Gesnerus hic deesse lucidum ordinem, nec constare partium numerum. Neminem profecto dicturum, totum hoc „Nam quidquid — „ex se ipsa movetur“ esse assumptionem; qua tamen sola ratione effici tres partes. Hunc errorem natum ex prava intentionis appellatione (§ 6) pro qua propositionem aptius fuisse dicturum. Inten-

tionem vocandam fuisse, quae interdum praemittatur propositioni, ut hic; quaeque eadem sit conclusioni. (Sed efficiet ea quartum profecto membrum.) Equidem nihil aliud quam assumptionem creditur a Qu. censeo totum illud „Nam quidq. — movetur“ quanquam hoc magnopere recedit a nostra subtilitate enumerandi partes syllogismi, neque ipsi sane Ciceronis exemplo, modo posito, satis con-

non est forma semper eadem, sed una, in qua idem concluditur, quod intenditur, *Anima immortalis est. Nam, quidquid ex se ipso movetur, immortale est: anima autem ex se ipsa movetur, immortalis igitur est anima.* Hoc fit non solum in singulis argumentis, sed in totis causis, quae sunt simplices, et in quaestionibus. Nam et hae pri-¹¹ mam habent propositionem, *Sacrilegium commisti: Non, quisquis hominem occidit, caedis tenetur:* deinde rationem (sed haec est

11. *commis.* Non. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *hominem occidisti.* cf. 3, 6, 74. *caed. ten.* Sic Turic.

(sed a sec. manu ascriptum *reus*) Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Alm. Voss. 1. 2. 3. Reliqui inserunt *reus.*

haec est. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) omittunt *est.* Placet.

venit. Sed nondum adoleverat nec justas vires sumserat dialectica illa diligentia inter homines Romanos, agendi et eloquendi peritiores quam arguendi. cf. 5, 13, 19. Sic in vocabulis usurpandis fluctuat noster, ut *connexio* (§ 6. 12.) pro *complexione*. Et hoc agnoscit mox ipse Gesnerus ad § 12. item in praef. sua § 14, luculentissime disputans. Refert maxime, ut hic efficiatur ternarius ille numerus, quem de industria tutatur noster. Male autem Gesnerus ipsam scripturae integritatem sollicitat, quanquam tecte, nec sibi fidens satis.

Anima — est. Hoc quidem et ipsum e Cicerone petitur,

quanquam non ipsius verbis explicatum. vid. Tusc. Disp. 1, 23. item Somn. Scip. p. 1091 (fragm. Cic. in Ed. Ern.). Sua autem se convertisse e Platonis in Phaedro oratione, testatur Cicero. vid. Phaedr. Plat. p. 245. C. D. E. (Bip. 10, 313. 19.) ubi cf. Heindorf. p. 246.

in quaestionibus, quae opponuntur causae universae cf. 3, 6, 10. *De causis simplicibus* 3, 10, 1.

11. *Sacril.* — *Non quisquis.* Sunt hae propositiones, vel intentiones, ajens altera, altera negans.

caedis — tenetur. Structuram eandem habes Cic. de legg. 3, 13. Digest. 6, 1, 4.

in causis et quaestione longior, quam in singulis argumentis) et plerumque summa complexione, vel per enumerationem, vel per brevem conclusionem testantur, quid effecerint. In hoc genere propositio dubia est: ¹² de hac enim quaeritur. Altera est complexio, non par intentioni, sed vim habens parem, *Mors nihil ad nos. nam, quod est dissolutum,*

quaestione. Sic Camp. Jenf. (tac. Geln.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Bas. *quaestionem* Turic. (cf. § 7. item mox hac §) *quaestionum* Voss. 5. Reliqui *quaestionibus*. Goth. ante *quaest.* inferit in, solus. cf. 4, 5, 16. *testantur*. Turic. Camp. *testatur* cum Obr. Sed mox Camp. *quod fecerit*. Obr. *quid effecerit*. Alm. *qui defecerint* ubi nulla Turic. varietas, uti vicissim nulla hic in Alm. (cf. modo hac § item § 12). Haeserunt profecto in subjecto, quod si aliunde est circumspiciendum, malim *summa complexio* pro abl. *f. complexione*. Saltem non est cogitandum cum Capper. in singulari de *ratione*, in plurali de *oratoribus ἀπὸ κοινῶν*.

¹². *nam quod — ad nos.* Turic. omittit cum Voss. 1. 3. cf. § 4.

et quaestione. Malis inferi in. cf. not. crit. extr.

enumerationem. Hic quidem ex ipsa serie orationis apparet quid sit, neque proprium est artis vocabulum, quale 6, 1, 1. ant. apud Cic. de Inv. 1, 29. cf. not. ad 5, 10, 66.

testantur quid effecerint. Si subjectum requiris, habes § 10. *totae causae et quaestiones.*

¹². *Altera — compl.* Refer secundam hanc divisionis partem ad § 10. „sed una.“ item mox hac § *In alio genere.*

Mors nihil ad nos. Hoc ipsum epichirema est Epicuri, referente Gellio 2, 8 ex libro

secundo Plutarchi de Homero (qui quidem interciderunt): Ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ δὲ (1. γὰρ.) διαλυθέν ἀνασθητέον. τὸ δὲ ἀνασθητέον οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς Plutarchus in hac argumentatione desiderabat, „quod in prima parte Epicuri sumere deberet.“ Ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Ne hoc quidem igitur argumentum ad annullum respondere regulis dialecticis, nihil mirum. Apparet tamen ὁ θάνατος et τὸ διαλυθέν esse illa, quae, ut non sunt paria, ita vim tamen habeant parem. Et hoc nostris sufficit.

sensu caret; quod autem sensu caret, nihil ad nos. in alio genere non eadem propositio est, quae connexio. Omnia animalia meliora sunt, quam inanimata; nihil autem melius est mundo, mundus igitur animal. Hic potest videri de re contentio. Potuit enim sic constitui ratiocinatio: Animal est mundus,

quae connexio. Turic. quae ex (a sec. manu est) concessio. Alm. q. excessio (cf. § 11. 15). ff factum ex x. cf. 2, 20, 9.

Hic potest — contentio. Non profecto aperta sententia. Libri quidem nihil variant. Mosellanus pro *de re* (quantum ne hoc quidem aperte designat) *sive* vel *praeter rem* legendum iudicat, „quod „ratio subijuncta satis aperte „demonstrare videatur:“ *Ceterum haec propositio cet.* Neque emendatio levis est, neque ejusdem probatio evidens. Gesnerus de glossa cogitat, quae de margine, ubi talis a studioso quodam fuerit posita: *Hic potest videri deesse complexio vel connexio*, corrupta venerit in textum. Deinde, post *Potuit, enim* mutat in *etiam*; necessario, post illam jacturam. Per se quidem lenissima haec est mutatio (cf. 2, 15, 11. It. Oudend. ad Suet. Aug. c. 82.) sed, cum sine ea non procedat altera illa atrocior, minus tuta. Equidem ejiciendum censeo *de re*, quod ortum videtur ex antecedente *videri*, pro quo potuit esse

alicubi *videre* (cf. 5, 7, 37). Praeterea muto *hic* in *haec*, *contentio* in *intentio*, inferens, si *venia* detur (nam carere eo possumus), *etiam* post *potest*. Inde hanc sententiam efficio: „*mundus — animal*, quod in „nostro exemplo est“ *complexio*, potest etiam *videri* „*intentio* i. e. *propositio*.“ Variat *intentionem* et *propositionem* (hac ipsa § „*par intentioni*“ „*eadem propositio*“), promiscue usurpans ut *compl.* et *connex.* Sic deinceps recte enim dicetur. Namque, in altera illa ratiocinationis forma, *animal — mundus* est ipsa *intentio* sive *propositio*. Neglexit quidem *tripertitam* suam rationem in postremo exemplo, quod est *bipertitum*. Sed hoc ego alliguo incuriae illi superbae et Romanae (vid. ad § 10). Ut nunc est, locum non intelligo; quid sit *de re*, plane non assequens.

omnia enim animalia meliora sunt, quam
 13 *inanima. Ceterum haec propositio aut con-*
fessa est, ut proxima; aut probanda, ut, Qui
*beatam vitam vivere volet, philosophetur*⁴⁸³
oportet: non enim conceditur: cetera sequi,
nisi confirmata prima parte, non possunt.
Et assumptio interim confessa est, ut, Omnes
autem volunt beatam vitam vivere; interim
probanda, ut illa, Quod est dissolutum,

13. *vivere.* Turic. Camp. *videre* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. (cf. 5, 15, 56). Correxerit Regius. Hebrais-
 mum olet, ut monuit Gesnerus. Sic et mox itidem, nisi
 quod priore loco filetur Alm. altero Voss. 2.

oportet. Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *oporteat* cum
 edd. ante Bad. exc. Camp. Correxerit Regius.

non — conceditur. Turic. *non hoc c. a sec. manu: hoc enim*
c. et sic Camp. *hoc enim concedit* Tarv. cum Alm. marg. Bas.

poss. Et *aff. int. conf. est ut.* Turic. Guelf. Camp. Goth.
 Jenf. (tac. et errante Gesn.) *p. ut est a. i. c. e. u.* cum Alm.
 Voss. 2. et edd. ante Ald. nisi quod *est* post *conf.* omittunt
 Jenf. et rell. quod ne ex Alm. quidem et Voss. 2. afferunt.
 Reliqui *p. est et a. i. c. u.* quod Regius reposuit. *Ut natum*
ex possunt extremo. Mutavi veterem scripturam, non nisi, pro
ut est, dando *et*, solum.

13. *haec propositio.* Haeret Gesnerus in pronomine, pro
 quo malit *et*, quod ait valde
 esse ex more Quintiliani, con-
 junctionem *et* in protasi liben-
 ter usurpantis, ut 3, 7, 37
 „Est laus *et* op.“ in primis 6,
 3, 39. „Nam *et* a Cicerone.“
 Huic deinde respondere *est et*
aff. In hac concinnitate vo-
 lebat haud dubie ejici mox *est*
 ex illis *est et aff.* (sicut vulgo
 quidem legitur). Est sane ele-

gans in hac constitutione
 structura; neque tamen neces-
 saria mutatio, nullo auctore
 nixa. *Haec* interpretare, „de
 „qua nunc agimus“ ut non
 designetur certa aliqua propo-
 sitio. cf. 4, 1, 64. Si longius
 trajicere liceat pronomem, tol-
 las hinc et reponas inter *ut et*
proxima. Hoc de dubiis etiam
 inter argumenta adhibendis
 vide et supra 5, 12, 1—4.

sensu caret: cum, soluta corpore anima an sit immortalis, vel ad tempus certe maneat? sit in dubio. Quam assumptionem alii, alii *rationem* vocant. *Epichirema* autem nullo¹⁴ differt a syllogismo, nisi quod illi et plures

15. *certo*. Turic. Guelf. Camp. *certa* cum Vall. et edd. ante Ald. In Voss. 2. *certa*; sed correctum *certum*, quod ipsum reposuit Regius, et est in Goth. (cf. praef. p. 42). Reliqui *certum*. MSS. silentur. Reperi meam conjecturam, quae propius ad MSS. accedit, quam Regiana (cf. 3, 11, 26), et apertiore habet quaestionis non disjunctivae significationem.

aff. — *vocant Epich.* Sic plane Camp. Sed Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *a. alii rationem alii voc. epic. Epi.* Jenf. (tac. Gesn.) *a. alii alii r. v. alii epic. Epic.* cum edd. ante Bad. exc. Rusc. (cf. modo hac §, sed hic nulla Regii correctio) quae, ut deinceps omnes, *aff. alii r. v. alii epic. Epic.* Voss. 2. *a. alii r. alii v. Epic.* non plane consentiens Gothano, sed semel tantum ponens *Epic.* In recepta, et plerorumque etiam MSS. (nam de Britannicis altum silentium), scriptura id maxime offendit, quod *epichirema*, id quod animadvertit Pseudo-Tarnebus, pro *argumentationis*, *argumenti* significationem asciscit. Appellat hic quidem Hermogenem, apud quem de Inv. 3. 4. 7. sane ἐπιχείρημα tale quid significat, quanquam desidero justam ejus definitionem. Quid autem proclivius, quam vocabulum illud male geminari a librariis? In ceteris quidem, aut trajectionem illam Campani asciscemus (cf. § 6. 16), quam ipse recepi, elegantissimam structuram, aut, abjecto *epichirema* priore, acquiescemus in Turic. aliorumque constitutione, quae est ipsius Voss. 2.

vel — maneat. Cic. Tusc. Disp. 1, 31. „Stoici — usum nobis largiuntur, tanquam cornicibus: diu manuros ajunt animos; semper, negant.“ Diag. Laert. 7, 156. μετὰ θάνατον ἐπιμένειν τὸν ψυχῆν. Attende *an — vel* usurpatum in quaestione non disjunctiva. Tum enim *utrum — an* requirebatur. cf. 1, 5,

47. *an* h. l. interpreteris *an non* cf. 1, 5, 19.

Quam aff. — vocant. Pronomen relativum vel ad praecedens referes, vel ad sequens. Si prius, haec erit sententia: Hoc quod modo exemplo demonstravi, alii vocant cet. Si posterius: Idem, quod alii *aff.*, alii *rat.* vocant. Et hoc videtur praestare. Mox § 14 de nullo vide 2, 4, 13.

habent species, et vera colligunt veris: epichirematis frequentior circa credibilia est
 usus. Nam, si contingeret semper contro-
 verla confessis probare, vix esset in hoc genere
 15 usus oratoris. Nam quid ingenio est opus,
 ut dicas, *Bona ad me pertinent, solus enim
 sum filius defuncti, vel solus heres, cum jure
 bonorum possessio testati secundum tabulas te-*
 16 *stamenti detur; ad me igitur pertinent.* Sed, 484
 cum ipsa ratio in quaestionem venit, efficien-
 dum est certum id, quo probaturi sumus, quod
 incertum est: ut, si ipsa forte intentione dica-
 tur, *Aut filius non es, aut non es legitimus,*

15. *filius.* Turic. *fidelius.* Alm. Guelf. *fidelium.*
 cf. § 12. 17.

testati. Turic. Guelf. *intestatis* cum Alm. sed Camp. *inte-*
stati cum Vall. Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. (cf § 13).
 Correxerit Regius, et potuit in adhaerescere ex extremo *possessio.*
 Sed Burmannus desiderat hic aliqua, quia duplici usus fuerit pro-
 positione: „solus sum filius, vel heres. Utroque ergo catu, sive
 „pater testatus, sive intestatus, decessisset, sibi bona deberi contem-
 „debat: quare legendum forte“ [fortasse] „cum jure bonorum
 „*possessio testati heredi secundum tabulas, intestati filio detur,*
 „*ad me igitur pertinet.*“ In hac ratione una est causa filii et
 heredis etiam duplex, habens plures quaestiones. Quod prohiberi
 videtur ab i lo vel. Hoc enim est in oratione Quintiliani, non
 ejus, qui hereditatem petit.

pertinent. Turic. Guelf. *pertinet* cum Alm. Obr. Refertur
 ad *possessio.*

16. *id quo.* Turic. *idque,* sed a sec. manu *id quod* et sic
 omnes praeter Gesn. qui notitium reposuit de conjectura; verif-
 sima illa. *forte.* Turic. Guelf. Camp. *ferè* cum Alm.
 Frequens confusio vid. Drakenb. ad Liv. 34, 47, 4.

aut non es — non es. Turic. *aut est leg. et aut non e.*
 Guelf. *aut es leg. et aut non e.* cf. ad 4, 2, 29.

15. *testati.* cf. not. crit.

16. *ipsa — intentione,* ad-
 versarii puta.

aut non es solus: itemque, Aut heres non es, aut non justum testamentum est, aut capere non potes, aut habes coheredes: efficiendum est justum, propter quod nobis bona adjudicari debeant. Sed tum est necessaria illa summa¹⁷ connexio, cum intervenit oratio largior. Aliquando sufficiunt intentio ac ratio, Silent leges inter arma, nec se expectari jubent,

non just. t. e. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. exc. Basil. Reliqui *j. t. non e.* cf. § 15. item mox hac §. *nobis b. adj.* Sic Turic. Capp. Reliqui *b. adj. nobis.* cf. modo hac § item § 20.

17. *Aliquando.* Turic. *aliquod.* Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *ad quod* cum Voss 2. Vall. et edd. ante Ald. *Ad aliquid* Ald. Noltrum reposuit Regius, quem adjuvat Turic, cf. 5, 15, 37. *ac ratio.* Jenf. (tac. Gesn.) *ac oratio* cum edd. ante Ald. Correxerit Regius cf. ad 5, 2, 5.

Silent leges — nec se exp. Turic. *Silentem in l. cet.* (a sec. manu nostrum) Alm. *Silen em l. cet.* (cf. § 15. 18.) Jenf. *f.*

Capere non potes. Propter eos, qui legibus vetarentur capere hereditatem, et si heredes instituti, velut peregrini, deportati, fideicommissa coeperunt usurpari cf. not. ad 5, 6, 70.

efficiendum est justum. Hoc dicitur cum respectu ad prius illud „efficiendum est certum.“ *Legitimum* docere id, unde jus nostrum repetimus, aequè est necesse, ac *certum*, unde facti veritatem probamus. Hic quidem testamentum justum ellicere oportet, quanquam non illa una est propositio, seu intentio. Adversus illas enim reliquas:

heres non es, capere non potes, habes coheredes, opus erat, certum efficere; ut non adeo bene opponi haec sibi invicem videantur „*justum est. certum est.*“ Neque tamen propter hanc difficultatem, negem cum Gesnero, exputari posse, quid *justum* sibi velit; nec recipiam ejus mutationem *istud*, et si ingenio non carentem. *efficere pro probando*, notissimam formam, vix tamen ostenderis a Quintiliano usurpatam; nec patitur concinnitas hic nude poni hoc verbum, cum modo fuerit cum adjectivo *certum*.

Silent — leges. Cic. pro Milone c. 4. cf. not. erit.

cum ei, qui expectare velit, ante injusta poena luenda sit, quam justa repetenda. Ideoque id enthymema, quod est ex consequentibus, rationi simile dixerunt. Sed et singula quoque interim recte ponuntur: ut
 18 *ipsam illud, Silent leges inter arma. Et a ratione fas est incipere, deinde concludere: ut ibidem, Quod si duodecim tabulae nocturnum furem quoque modo, diurnum autem, si se telo defenderet, interfici impune voluerunt: 485 quis est, qui, quoquo modo quis interfectus*

enim l. cct. cum edd. ante Bad. quo accedunt Bas. et libri Cic. Si enim ponebat Qu., refragabatur ille aliquatenus suae ipsius rationi. Neque enim sic fit intentio et ratio in hoc loco, sed ratio sola, alii intentioni inserviens; quae est haec apud Cic. si vita nostra — expediendae salutis. Sin omittitur enim, habes intentionem in his: Silent — arma, rationem deinceps: cum ei — repetenda. Et sic memoriter profecto scripsit noster. cf. 5, 13, 27 not. ex.

Sed — recte. Turic. S. e. f. interimque r. cum Alm. Voss. 2. S. e. f. interim quae r. Camp. cum Goth. S. e. f. quae interim r. Jenf. cum edd. ante Ald. quoque ex quae fecit Regius. S. f. interim quoque r. Guelf. S. e. f. quaeque interim r. Bad. pr., solus, nec monito lectore. Hoc maxime blanditur (cf. 5, 13, 13). Et quoque tamen et ab aliis junguntur, vid. Ruhnk. ad Vell. 1, 17, 2.

18. *concl. ut ib. Turic. concluderent ibidem a sec. manu concludere ib. et sic Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Voss. 2. et edd. ante Ald. c. ut idem. Ald. Bad. pr. ex Regii emendatione.*

et — quoque. cf. not. crit.

ut ipsum illud. Non quidem apud Ciceronem, opinor. Neque enim memini sic positum hoc in ejus operibus. Sed permittit Qu. ejusmodi

sententias, qualis haec sit, etiam singulas poni.

18. *ibidem. c. 3. extr.*

defenderet. Apud Ciceronem aliquot libri defenderit; minus bene, ob voluerunt.

fit, puniendum putet? Variavit hic adhuc, et rursus rationem tertio loco posuit, *cum videat, aliquando gladium nobis ab ipsis porrigi legibus.* Prioris autem partis duxit ordi-¹⁹

puniendum. Guelf. Camp. *permittendum*, mire argutante librario.

Variavit. Sic Guelf. *varia aut Turic. varia autem* Camp. cum Alm. (cf. § 17. 19). *variant autem* Goth. Jenf. cum Voss. 2. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Basil. Reliqui *variat autem.* *adhuc et.* Camp. *adducat.*

posuit. Sic Guelf. *possunt.* Turic. cum Alm. Sed ille a fec. manu ponunt et sic Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Basil. Reliqui *ponit.*

videat. Camp. *videant* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. quo acc. Basil. *nobis ab ipsis.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *ad occidendum hominem post nob. ex Cicerone.* cf. § 17. not. 5.

19. *Prioris—ordinem.* vid. Cic. pro Mil. c. 4. Subjectum hujus sententiae, id quod recte vidit Capperonnerius, nullum aliud nisi totum illud quod sequitur: *Insidiatori—nex*; multum autem abest, ut sit Cicero, quae est Gesneri ratio et aliorum fortasse, quanquam obmutescentiam in loco, non adeo facili. *Prioris partis ordinem ducere*, itidem cum Capperonnerio, interpretor *priorum locum obtinere.* Repetenda profecto locutio e ro militari, ubi *ordinem ducere* est centurionem esse (cf. 1, 2, 2.4). Addi etiam solet aliquid isti ordini, ut apud Livium 3, 44, 2 „*honestum ordinem—ducebat.*“ Apud nostrum quidem loca bina ad hanc formae originem referri

nequeunt 4, 2, 58. 10, 1, 85. Ad Livianum autem exemplum *prioris partis ordinem* interpretor, ut dixi, i. e. *primum ordinem.* Monet Qu., in isto exemplo Ciceroniano, quod jam positurus sit, intentionem, quae est in verbis a me designatis, praemitti ceteris epichirematis partibus, cum modo inversi ordinis exemplum dederit. Reliqua: *Quid comitatus—volunt et Quos habere—liceret*, simpliciter ponuntur, et subjectis tantum artis vocabulis, *ratio, connexio*, declarantur. Subjectum in tota illa sententia esse quaerendum, nemini mirum videbitur, qui contulerit § 26. Sic 3, 6, 74. 75. 76. ubi sententiae integrae subjectorum sunt loco.

nem, *Insidiatori vero et latroni quae potest inferri injusta nex?* haec intentio: *Quid comitatus nostri, quid gladii volunt?* haec ratio: *Quos habere certe non liceret, si uti illis nullo pacto liceret.* haec ex intentione et
 20 ratione connexio. Huic generi probationis tribus occurritur modis, id est, per omnes partes. Aut enim expugnatur intentio, aut assumptio, aut conclusio, nonnunquam omnia: sed omnia haec tria sunt. Intentio expugnatur, *Jure occidi eum, qui insidiatus sit.* Nam prima statim pro Milone quaestio est, *an ei fas sit lucem intueri, qui a se hominem*

19. *Insid. vero.* Sic Turic. Camp. cum libris Cic. Reliqui *I. autem.* cf. 5, 10, 54. *gladii.* Turic. Guelf. Tarv. *clari viri* cum Alm. Similia, non eadem, in marg. Basil. Vide mihi portentum scripturae! *certe.* Turic. *certo,* non male. Guelf. *circa te.* cum marg. Basil. cf. Voss. de lat. falso susp. c. 23. p. 136. *uti illis.* Turic. *utilis* cum Alm. cf. § 18. 21. sed et 3, 5, 12.

20. *omnia haec.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenu. (tac. Gesu.) cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. quo acc. Obr. Reliqui *h. o.* Positus τὸν omnia succurrit sententiae quam Gesnerus insensulabat glossematis. *pro Mil. quaesi.* Turic. Camp. q. p. M. Nostri collocatio exquisitior sane et plurimum est librorum; quanto verior, non dixerim.

ei fas sit. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesu.)

20. *sed — tria sunt.* Urget suam epichirematis partitionem, ne forte quis credat infinitam esse illam universitatem. cf. modo *tribus — omnes.*

Jure — sit. Haec ipsa est intentio, jam expugnanda; non est ratio ejus expugnandae. Pro nostro more dixisse-

mus: „Intentio, scilicet *Jure „occi.*“ cet. Recte enim monet Capper. *occi* esse infinitivum praef., non perf. indicativi. Apparet hoc conjunctivo *sit.*

an ei — fateatur. Cic. pro Mil. c. 3. initio. Cicero *ocsum* pro *necat*um. cf. not. crit. ad § 17.

necatū esse fateatur. Expugnatur assumptio²¹ omnibus iis, quae de refutatione diximus. Et ratio quidem nonnunquam est vera, cum ejus propositio vera non sit: interim verae propositionis falsa ratio est. *Virtus bouum est*, verum est. si quis rationem subjiciat, *quod ea locupletes faciunt*, verae intentionis falsa sit ratio. Connexio aut vera negatur,²² cum aliud colligit, quam id, quod ex prioribus conficitur: aut nihil ad quaestionem dicitur pertinere. Non est vera, sic, *Insi-diator jure occiditur. nam, qui curavit, ut vim afferat ut hostis, debet etiam ut hostis repelli. recte igitur Clodius, ut hostis, occisus est.* Non utique. Nondum enim Clo-

e. f. f. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui *f. e. f.* cf. § 16. et modo, item § 23.

21. *ejus.* Turic. *eis ut* cum Alm. (cf. § 19. 22). *eis et* Guelf. (ut et Turic. a sec. manu) *et* Camp. cum Goth. Voss. 2. Recepta laet in Turic. et Alm. *est.* *Virtus.* Turic. Guelf. *e. et virt.* Camp. *e. ut Virt.* Non sine sensu.

Virtus — Connexio aut vera. Turic. *v. vel falsae* (a sec. manu *falsa*) *sit ratio quod nescio autem v.* Ex Alm. pro *connexio aut vera* assertur *quod nescio aut v.* lacunae illius nulla mentio (cf. modo hac §, item mox § 22). Camp. pro *quod* dat *qui*, pro *aut*, *autem*. Postremum et in Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Rusc. (cf. § 13.) quo acc. Bad. uterque et Vall. et si obscurius de hoc Bad. Correxerit Regius.

22. *conficitur.* Turic. *afficitur* (a sec. manu nostrum) cum Alm. (cf. § 21. 24). *concepitur* Tarv. *nihil ad.* Guelf. *inferit aliud.* *ut vim.* Turic. *u. no v.* Guelf. *ne v.* cf. Drakenb. ad Liv. 33, 12, 6.

21. *quae — diximus.* Ca. pite hujus libri 13.

22. *curavit ut — afferat.* Vix sero. Rescribam *curat* potius quam *afferret*.

dium insidiatorem ostendimus: sed sit vera
 connexio, *Recte igitur insidiator, ut hostis,*
 23 *occiditur.* Nihil ad nos. Nondum enim 486
 Clodius insidiator apparet. Sed, ut potest
 vera esse intentio et ratio, et tamen falsa con-
 nexio: ita, si illa falsa sunt, nunquam est

ostendimus. Guelf. offendimus.

23. *vera esse.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.)
 Reliqui *e. v. cf. § 20. 25.*

intentio — vera connexio. Sic Turic. Guelf. Camp. cum
 Goth. Bodl. Bal. Alm. Voss. 2. Andr. edd. ante Ald. quo acc.
 Obr. Gesn. Bip. et aliquot apud Barm. Reliqui ex correctione
 Regii *connexio et tamen falsa intentio et ratio; ita, si illa vera*
sunt, nunquam est falsa connexio. Aldus (sed in binis edd.)
 et Barm. nostram ipsam dant, nisi quod pro *falsa s. n. e. vera c.*
 ponunt *vera s. n. e. falsa c.* eodem uterque profecto, aberrandi
 casu. In hisce technicis quam proclive sit turbari inter corri-
 gendum, ostendit mendum Tarvisinum: *vera intentio et ratio:*
et tamen. Ita si illa falsa connexio falsa sunt nunquam est
vera connexio. cf. 3, 11, 26.

23. *Sed ut — vera con-*
nexio. Haec in hisce Regius,
 cum obliare videretur auctori-
 tas Aristotelis, sic praecipientis
 (Analyt. pr. 1. 2. c. 2. Buhl.
 317. 18.) Ἐξ ἀληθῶν μὲν οὐκ
 ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. ἐκ
 ψευδῶν δὲ ἔστιν ἀληθές. Mo-
 net acute et apposite Gesne-
 rus, „in recta argumentatione
 „ex veris falsum sequi non
 „posse; sed Fabium ostendere,
 „quot modis falsa argumenta-
 „tio esse possit.“ Possit sane
 ad Aristotelicam rationem
 redigere hunc sensum, qui
 velit pro lubitu trajicere ad-
 jectiva: *falsa e. i. e. r. e. t.*
vera c. i. f. i. vera f. n. e.

falsa c. Sed nullam hic dili-
 gentiam dialecticam affectavit
 Qu., verum id spectavi, quod
 usu venit et in foro et in
 schola. Neque enim, si ma-
 xime vera conclusio potest
 effici ex falsis propositionibus,
 nullus orator audebit manifesto
 falsa proponere, cum nemo
 audientium adeo perspicax sit
 futurus, ut veritatem illam
 conclusionis agnoscat, nisi for-
 te sponte est evidens, ut nulla
 probatione indigeret. Falsae
 autem connexionis ex ve-
 ris propositionibus exem-
 plum illud de Clodio recte
 occiso satis luculentum po-
 fuisse sibi est visus Qu.

vera connexio. *Enthymema* ab aliis oratorius²⁴ syllogismus, ab aliis pars dicitur syllogismi, propterea quod syllogismus utique conclusionem et propositionem habet, et per omnes partes efficit, quod proposuit: enthymema tantum intenta intelligi contentum fit. Syllo-²⁵gismus talis, *Solum bonum virtus: nam id*

24. oratorius. Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) oratoribus cum Alm. et edd. ante Rusc. (cf. § 21). Correxerit Røgius, cui ascribitur Vall. syllogismus. Turic. syllogismi (sed a sec. manu — mus) cum Alm. cf. § 22. 26.

propterea. Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) propter. intenta. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 2. Obr. eoque recentioribus. intentu Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Bad. Hic intentum cum edd. ante Obr. quo acc. Capper. An supinum illud intentu succurret sententiae? Hoc modo: Per intentionem ipsam, qua fere sola constat enthymema, intelliguntur in eo ceterae syllogismi partes.

contentum. Turic. Guelf. contenta.

24. ab aliis — ab aliis. cf. § 1.

intenta. cf. not. crit. Hoc vocabulo utrumque et propositionem et conclusionem significari, insolens est sane; cum plerumque intentio appelletur quae et propositio. Nec profecto intentio intelligitur tantum in eo, quod sequitur, exemplo; sed exprimitur etiam: *Bonum est virtus*. Hisce rationibus recte adductus videtur Capperonue-rius, ut spuriam crederet vocem *intenta*, *intentum* (nam et sic legitur), sine qua bene procedat sententia; ad infini-

tivum intelligi, repetendum esse *concl. et propos.* Est tamen quod desideres, post iacturam illam factam; et fortasse *intenta* latius hic dicitur pro eo, quo tendat totus syllogismus. Dicas etiam, non utique expressam *intentionem* in exemplo, quia forma *propositionis*, seu *intentionis*, legitima illud caret. Alioqui, id quod urget Capper., turbari sane aliquid potuit in similibus istis ductibus *tantum intenta — contentum*. Pro *conclusionis* interdum usurpari a Fabio *intentionem* Gesnero non credo, quanquam ableganti ad § 10.

demum bonum est, quo nemo male uti potest: virtute nemo male uti potest: bonum est ergo virtus. Enthymema ex consequentibus, Bonum est virtus, qua nemo male uti potest. Et contra, Non est bonum pecunia: non enim bonum, quo quisquam male uti potest. pecunia potest quis male uti. non igitur bonum est pecunia. Enthymema ex pugnantis, An bonum est pecunia, qua quisque male uti potest? Si pecunia, quae est in argento signato, argentum est; qui argentum omne legavit, et pecuniam, quae est in argento signato, legavit: argentum autem omne legavit: igitur et pecuniam, quae est in argento,

25. *bonum e. q. n. male. Camp. b. e. q. n. malus cum Goth. Voss. 2. virtute — potest. Turic. Camp. omittunt cum Alm. Plus etiam omittit Græll. usque ad Et contra.*

nemo male uti. Camp. n. uti malus. Goth. (tac. Gesn.) n. uti male. quisquam. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) quisque. quis. Sic omnes, nec Goth. quisque ut narrat Gesn.

Enthym. — pecunia. Turic. Camp. omittunt cum Goth. (tac. Gesn.) a quo et pecunia utrumque abest, et ante Enth. et post bon. est. Guelf. caret hisce omnibus: pecunia potest — male uti potest. A Voss. 2. abesse dicuntur haec sola Enth. ex pugnantis. male uti potest. Sic

Turic. Camp. quo deducunt et lacunae Guelf. et Goth. Reliqui p. m. u. cf. § 23. 32.

25. *Enthym. ex conseq. — ex pugn. cf. § 2. Displicet autem quod hic repente per interrogationem effertur enthymema ex pugn., nec tuta est scriptura (cf. not. crit.). Malim igitur Non pro An (cf. 6, 2, 36 not. crit.).*

26. *Si pecunia — in argento, legavit. Simile, nec tamen isdem verbis redditum, exemplum habes apud Cic. Topic. c. 3. vid. et 5, 11, 33. Recte autem et hic monet Capper. longissimam hanc periodum esse pro subjecto ad verbum habebit. cf. § 19.*

legavit: habebit formam syllogismi. Oratori fati est dicere, *Cum argentum legaverit omne, pecuniam quoque legavit, quae est in* 487 *argento*. Peregisse mihi videor sacra tradentium artes, sed consilio locus superest. Namque ego, ut in oratione syllogismo quidem aliquando uti nefas non duco, ita constare totam, aut certe confertam esse aggressionum et enthymematum stipitatione minime velim. Dialogis enim et dialecticis disputationibus erit similior, quam nostri operis actionibus, quae quidem inter se plurimum differunt. Namque illi homines docti, et inter doctos 28

26. *habebit*. Turic. *habebat* (a sec. manu nostrum) Alm. *habeat* cum Voss. 2. cf. § 24. 29. *omne*. Turic. Camp. *omnem* cum Goth. Juugendum utrumque, *omne, omnem* putat Gesn. Non ego.

27. *sacra*. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *sacras* cum Vall. Voss. 2. Male. *ut in oratione*. Turic. *utinera- tione* a sec. manu *ut sine ratione*, et sic Guelf. Camp. (hic et omisso *ut*) cum Goth. Voss. 2. *non*. Turic. Guelf. Camp. omittunt cum Alm. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. In Goth. est *non*, nisi et Gesn. et ego dormitavimus. cf. ad 5, 10, 107.

aggress. — *enthym.* Turic. *a. ex extimaematum*. Guelf. *aggressionem e. e.* cum Loc. Venet. Sed Camp. Goth. (tac. Gesn.) *aggressionem e. e.* Voss. 2. *aggressionem ex enthym.* et sic Jeuf. (tac. Gesn.) Tarv. Ablativum et *ex* egregie correxit Regius. pro *aggressionum* Rusc. mendose *aggregationum* ut et ante aut *certam* pro *aut certe confertam*, ubi et Loc. Venet. *autem c. c.* (cf. § 24).

28. *illi*. Turic. Guelf. *illis*. Rollinus malebat *illie*. Capperonierius monet opposito mox (§ 29.) *nobis* defendi receptam. Turic. et Guelf. ratio blandiri potest, modo ablati-

27. *sacra*. Recte Gesnerus *aggressionum*. cf. 5, 10, 4. ablegat ad 5, 13, 60. 28. *illi*. cf. not. crit.

verum quaerentes, minutius et scrupulosius
 scrutantur omnia, et ad liquidum confessum-
 que perducunt: ut qui sibi et inveniendi et
 29 *τοπικῆν*, alteram *κριτικῆν* vocant. Nobis ad
 aliorum judicia componenda est oratio, et
 saepius apud omnino imperitos, atque
 aliarum certe ignaros literarum loquendum
 est; quos nisi et delectatione allicimus, et
 viribus trahimus, et nonnunquam turbamus
 affectibus: ipsa, quae iusta ac vera sunt,
 30 tenere non possumus. Locuples et speciosa
 vult esse eloquentia: quorum nihil conse-
 quetur, si conclusionibus certis et crebris,
 et in unam prope formam cadentibus concisa,
 et contemptum ex humilitate, et odium ex
 quadam servitute, et ex copia satietatem, et
 31 ex amplitudine fastidium tulerit. Feratur

vum instrumenti ponere sic liceat, vel omittere *in.* cf. 4, 3,
 10, 3, 8, 20. *minutius.* Turic. *munitus*, per er-
 rorem haud dubie; quanquam ne ipsum quidem sensu carens.

29. *aliorum judicia.* Goth. (tac. Gesn.) *illorum iudicium.*

aliarum. Alm. *illarum.* Turic. nulla mentio (cf. § 26,
 31). Verius videtur, si *illas literas* intelligis *dialecticen.* Fre-
 quentissima confusio. vide modo, item Ruhnk. ad Vell. 2,
 13, 3. Oudend. ad Suet. Galb. c. 1.

allicinus. Turic. *adligemus.* Guelf. Camp. *alligemus.*
 cum Alm.

30. *contentum.* Camp. *contemni.* Mire.

29. *aliorum i. e. indocto-* *quos nisi — non possumus.*
 rum, non nostrae eruditionis cf. 4, 5, 6. quo et sequens hic
 hominum; opponitur τῶν *inter* § conferenda.
doctos. cf. 4, 2, 45.

aliarum — literarum. cf. not. *30. ex copia satietatem et*
ex ampl. fastidium. Horum ego discrimen parum assequor.

ergo non semitis, sed campis: non uti fontes angustis fistulis colliguntur, sed ut latissimi amnes totis vallibus fluat, ac sibi viam, si
 488 quando non acceperit, faciat. Nam quid

31. *ergo*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui igitur. cf. 5, 10, 54. *semitis*. Turic. *fimentis* (sed a sec. manu nostrum). Alm. *fementis*. cf. § 29. item hac §.

latissimi. Turic. *beatissimi* (sed a sec. manu nostrum) cum Goth. Alm. Voss. 2. Palat. Nihil agit Gebhardus (Crepund. p. 115) multo verborum strepitu commendans hanc scripturam, improbante Burm. quem vide et ad Ovid. Amor. 1, 15, 34. *fluat*. Turic. *pluant*. (a sec. manu *fluant*) cum Alm. Voss. 2. (Goth. nulla mentio) *fluant* Guelf. Camp.

acceperit. Gesneri Sphalina *accepit*, quanquam hoc ponit Ruhnk. ad Vell. 2, 3.

Nam quid — custodientium. Sic Turic. cum Goth. Alm. Jenf. et edd. ante Burni. exc. Badii utraque. *N. q. illam mireris legem cct.* Camp. Guelf. Reliqui *N. q. m. illam legem — persequentibus — custodientibus*, quod esse in Vall. narrat Badius, sed a Valla, ut opinatur, repositum. Hujus loci scripturam designo, respiciens ad ablativum in *lege* et genitivum in participiis. In levioribus enim aliqua horum libb. est diversitas a me nunc quidem neglecta. In Guelf. equidem nullum in participiis a Gesnero dissensum notavi: per incuriam profecto, cum Camp. eundem in *mireris* habeat errorem. Roll. solus eorum, qui genitivos servant, *illa* post *mis.* amandat. Badius ipse *illam miserius legem* dat. Pronominis tamen positu ante *mis.* maxime nitor in revocanda scriptura ante-Badiana. Nullis enim machinis ablativum in participiis referes ad *miserius* si *illam* (ut tum est legendum) praeniferis comparativo. Nec potest *illa lex* spectare ad voces sequentes: *Propositio ac*

cf. 1, 1, 27. Sed huuc, quem modo designavi, locum optime vindicat, qui me adnotavit, eruditus, parenthesiu propagari jubens usque ad *egredi*.

31. *Nam quid — lege*. Miseriam servieudi certis artium legibus aliquoties exagitat, ut
 4, 2, 85. Structuram vero

qualem hic agnoscerem distinguendo satis designavi. Est *lex illa* ipsum illud quod sequitur: „Propositio — re-„pugnantibus.“ Hoc, quo manifestius appareat rigor et tedium perpetuae hujus observationis, abruptis verbis enunciatur et solis nominativis. cf. 2, 15, 1.

illa miserius lege, velut praeformatas infantibus literas persequentium, et, ut Graeci dicere solent, quem mater amictum dedit, solícite custodientium: propositio ac conclusio, ex consequentibus et repugnantibus?
 32 Non inspíret? non augeat? non mille

concl. — *repugn.* si accusativum habet casum; sin ablativum, commodissime, quia tali post comparativum ablativo inest nominativus: „quam illa lex.“ Quod Badius negat legem esse miseram, sed potius eos, qui legem persequantur, non est tanti, ut Vallae correctionem, *audacule*, quod ipse constitetur Badius, reponas, contra omnium MSS. auctoritatem.

Graeci. Turic. *grachi* (a sec. manu nostrum) Alm. *Graechi.* cf. hac § item § 32. *et repugn.* Turic. Guelf. Camp. *propugn.* cum Alm. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. Hic *pugn.* cum Goth. (aliter ac narrat Gesn.) Voff. et edd. ante Bad. sec. cf. 5, 10, 74.

velut — persequentium. cf. 1, 1, 27. item Plato Protagora p. 326. D. (Bip. Vol. 3, p. 119) ὡς περ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παίδων, ὑπογράψαντες γραμμάς τῇ γραφίδι, οὕτω τὸ γραμματίον (l. γραμματεῖον) διδάσκει, καὶ ἀναγκάζοισι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν.

ut Graeci — custodientium. Commodum succurrit Plutarchus ignorantibus alioqui hoc Graecorum proverbium, indicante Erasmo. Ille enim, in oratione prima de Alexandri fortuna (Vol. 2. p. 330 B), δίκην, αἰτ, νηπίου παιδὸς φυλάττων τὴν περιβολὴν ἣν ἡ πατήριος αὐτῷ συνήθεια, καθάτερ τιτλῆ, περιέδθηκε. Eodem

respicere videtur, monente itidem Erasmo, Lucianus in Nigrino (Vol. 1. p. 39 Bip.) Athenienses inducens ridentes munditias peregrini, cuius vestem variegatam dum mirantur τάχα, inquirunt, τῆς μητρὸς ἐστὶν αὐτοῦ. Quamquam haec ad proverbium nostrum relatio adeo tuta non est, cum isto loco fortasse significentur deliciae muliebres, et inde tantum repetenda sit matris mentio.

32. *Non inspíret — verset.* Horum verborum subjectum desideratur. Sufficiunt illud ii, ut quidem volunt videri, qui continuant orationem post *repugnantibus*, ut *prop. ac concl.* „inspíret, augeat, va-
 „riet, verset.“ Hanc rationem

figuris variet ac verſet? ut ea naſci, et ipſa provenire natura, non manu facta, et arte ſuſpecta, magiſtrum fateri ubique videantur? Quis unquam ſic dixit Orator? Nonne apud

32. *facta.* Turic. *ficta* ſed a ſec. manu noſtrum. cf. Drakenb. ad Liv. 40, 12, 7. De *facto* nos ad 2, 13, 9. Exemplis docet Burm. *manu factum* opponi *naturali*.

ſuſpecta. Sic Turic. (ſed a ſec. manu *ſuſcepta*) cum Goth. Alm. Voff. 2. Reliqui *ſuſcepta*. Sed Geſnero, volenti noſtrum et ſic etiã e Goth. notalle rato, operae non paruerunt, quem errorem repetierunt Bip. Et Burmannus, in nota, probat noſtram ſcripturam: Confuſio frequens vid. Drakenb. ad Liv. 28, 6, 12. ſicuti et *rec.* et *reſp.* vid. nos 3, 11, 26. item hic § 35. *dixit.* Sic Camp. Ruſc. (e correctione Regii cf. § 27.) et edd. ante Gryph. quo acc. Gibf. Obr. Roll. Bip. *vixit* Turic. Guelf. cum Alm. Voff. 2. et edd. ante Ruſc.

utcuſque expreſſit Gedoynus, quem tamen et ipſam populares miratos puto, cum legerent: „Cette propoſition, ou“ (apud Qu. eſt *ac*) „cette con-
„cluſion — ne peut-elle point
„ſ'exprimer noblement“ eſt. quanquam ſuccurrit Gallicis-
mus uſurpans reciprocum in-
ſtar paſſivi. Geſnerus idem tenuille videtur, qui ab ipſo ornatu aliquid obſentitatis traxiſſe locum iudicat. Regius bonam copiam ejurat, depravatillimum cenſens locum. Burmannus emendationem tentat, relegens *propoſ.* — *re-*
pugnantibus tanquam gloſſam, et mox de ſuo inferens *Quis* ante *non inſp.*, quam mutationem depravatillimi loci medicinam aliquam credit etiamnum in Epit. ad Capper. p. 19. Badius ſubaudit „Ora-

„tio.“ Equidem „Orator.“ Conciliaberis fortaiſſe huic ſupplemento conferens locum, quem plerique appellant interpretes 2, 5, 8. Ibi quoque *inſpiret* (quod alibi dicit *implere* cf. 5, 13, 56. Graece $\Phi\upsilon\sigma\alpha\tilde{\nu}$ veluti Ariſtot. Soph. El. 1. p. 520 Buhl. $\Phi\upsilon\lambda\epsilon\tau\iota\kappa\alpha\varsigma$ $\Phi\epsilon\sigma\eta\tau\alpha\upsilon\tau\epsilon\varsigma$), itidemque ſine ſubjecto expreſſo. Facile enim eſt intelligere „eum qui di-
„cit.“ Redit haec forma eodem fere, quo *aliquis* omiſſum ad *inquit*, *velit* (vide 5, 11, 21).

figuris. Hic intelliguntur $\sigma\chi\eta\mu\alpha\tau\alpha$ $\lambda\epsilon\tilde{\iota}\xi\omega\varsigma$ $\kappa\alpha\iota$ $\delta\iota\alpha\nu\omicron\iota\alpha\varsigma$ cf. mox „ſed — alio loco.“ Alia ratio grammaticarum figurarum vid. 5, 13, 1.

ſuſpecta. cave ablativum accipere, eſti mox § 35 ipſi rei tribuitur hoc adjectivum.

ipsum Demosthenem paucissima hujus juris 489
vel artis reperiuntur? Quae apprehensa
Graeci magis (nam hoc solum pejus nobis
faciunt) in catenas ligant, et inexplicabili
serie connectunt, et indubitata colligunt, et
probant confessa, et se antiquis per hoc

(cf. 3, 6, 68.) *duxit* Goth. Reliqui *dicit*. Nostrium conjiciebat
Gesu. cf. 5, 12, 8. *hujus* — *rep.* Sic Guelf. Camp. cum
Goth. Voss. 2. Vall. Bad. pr. *h. veri v. a. r.* Turic. seil a sec.
manu *h. viri v. a. r.* et sic Alm. Jenf. edd. ante Ald. Reliqui
h. modi r. ex mutatione Regii, nimia levitate et facta et pro-
bata. De MSS. altum silentium. *nam.* Turic. Guelf. Camp.
non. cf. 5, 6, 47. *pejus* — *fac.* Turic. *pro eis nos f.* a sec.
manu *pro eis non f.* et sic Guelf. *nos pejus f.* Alm. (cf. § 31.
33.) *nobis pejus non fac.* Jenf. et edd. ante Ald. Regius ex-
punctit *non*, quod, ne gloriatur ille, a Vall. abesse ait Badius.
Nostro ordine Camp. Goth. (tac. Gesu.). Reliqui *nobis pejus f.*
cf. § 25. 6 Prooem. 3.

ipsum Demosthenem. Cujus
probandi diligentia alioqui
celebratur in primis. vid. 10,
1, 76 „tam densa omnia“
cf. 2, 5, 8 „crebra argumen-
tatio“ etsi hoc non de De-
mosthene, sed ut appareat,
quae sunt densa illa.

juris vel artis. Recte inter-
pretari haec videtur Badius,
qui *jus* ait idem esse, quod
modo fuerit *lex illa* § 31.
Rigida igitur illa dialectices
praecepta *jus* dicuntur *vel ars*,
a quibus qui recedat, artificum
minus utatur severitate. Ad
molliendam hanc, quae sane
duriuscula est, locutionem,
faciet collatus locus 1 Prooem.
25, ubi est „*jus ipsum rheto-
ricis.*“

antiquis. An forte *Atticis?*

Nam *antiquos* studiosiores
fuisse severae probationis,
quae quidem haberet formam
dialecticae subtilitatis, nimis
cognitum habeo. Nec credo
inter Graecos, quorum hic
error notatur, tantum fuisse
antiquorum exprimendorum
ambitum. Hoc magis Roma-
norum erat, qui Catones et
Gracchos acmulandos sume-
rent. Sed huic argumento
minus tribuo, cum et Grae-
corum antiquitas agnoscat
in Demosthene, Hyperide
vid. Dial. de oratt. c. 16.
comparata praesertim huic
Quintilianae Graecolorum ae-
tati. Fidem tamen fortasse
faciet conjecturae locus 12,

similes vocant: deinde interrogati nunquam respondebunt, quem imitentur. Sed de figuris alio loco. Nunc illud adjiciendum,³³ ne iis quidem consentire me, qui semper argumenta sermone puro et dilucido et distincto, ceterum minime laeto ornatoque putant esse dicenda. Namque ea distincta quidem ac perspicua debere esse confiteor: in rebus vero minoribus etiam sermone ac verbis quam maxime propriis, et ex usu. At, si major erit materia, nullum ornatum³⁴ iis, qui modo non obsecret, subtrahendum puto. Nam et saepe plurimum lucis affert ipsa translatio, cum etiam jurisconsulti, quo-

interrogati. Camp. interroganti.

^{33.} *illud. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. istud.*

me, qui. Turic. Guelf. neque. Alm. me solum omittere dicitur. cf. 32. 35. laeto. Hoc dedi ex uno Obr., probante, sed non imitante, Burmanno. Reliqui lato. cf. Drakenb. ad Liv. 6, 1, 3. Sed et nostr. 12, 10, 23. Tac. Hist. 1, 90. Cic. Brut. c. 31. Orat. 27. Correxerit sic Muretus locum Dialogi de Orat. c. 22. „locos — latiores.“ Minus certo eandem mutationem adhibeas Ciceroni Partitt. Orat. c. 23 ubi „uberius est atque latior,“ quaquequam vel illic praestare videtur laetior. Dubio tamen caret „oratio — lata“ apud Plin. Epist. 1, 20, 19. 1, 10, 5 „Platonicam — latitudinem.“

Namque. Turic. Guelf. neque cf. modo me qui.

^{34.} *üs. Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bahl. Reliqui his. cf. 5, 10, 121. 6, 1, 25.*

ipsa transl. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Stoer. quo acc. Gibl. Obr. Reliqui illa t.

etiam jurisc. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Obr. Reliqui inferunt ipsi.

10, 14 — 27. collatus. Eundem in modum Lipsius mutavit locum Dialogi de Orat. c. 18.

alio loco. Lib. 9, 1. 2. 3.

ipsa translatio, a qua maxime abhorreere credas argumentorum perpicuitatem.

rum summus circa verborum proprietatem labor est, *litus* esse audeant dicere, qua
 35 fluctus *eludit*; quoque quid est natura magis
 asperum, hoc pluribus condiendum est vo-
 luptatibus; et minus suspecta argumentatio,⁴⁹⁰
 dissimulatio: et multum ad fidem adjuvat
 audientis voluptas. Nisi forte existimamus

litus. Guelf. *lites.* *qua fluct.* Turic. *quam fl.*
 cum Alm. Goth. Voss. 2. Sed Turic. a sec. manu *quam fructus*
 et sic Guelf. *quo fl.* Rufc. Bad. pr. (et Bad. sic dare Regium
 narrat, qui sane locum Ciceronis sic ponit in nota: „*quo —*
alluderet.“ cf. § 32.) *quid fl.* Camp. *quod fl.* Vall.

eludit. Camp. *elidit* cum Vall. et aliquot conjectantibus.
alludit Jenf. et edd. ante Gryph. Christ. Colerus in Everardi
 Ottonis Thesaurio 1, 358, 59. praeoptat *alludit* subjiciens
 „*alludere erit alluere.*“ cf. et VV. DD. ad Colum. 4, 20, 2.

35. *quid est natura.* Turic. Guelf. *quidem n.* Goth. (tac.
 Gesu.) nostrum cum Voss. 2. Reliqui omittunt *est*.

condiendum. Turic. *condicendum* cum Alm. (cf. § 33. item
 mox hac §). Sed ille a sec. manu nostrum. Guelf. *conden-*
dum. *minus.* Turic. *munus*, a sec. manu nostrum,
 cum Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Alm. Voss. 2. Reliqui *nimis*.
 cf. Drakenb. ad Liv. 36, 9, 7. *suspecta.* Camp. *su-*
scepta. cf. modo § 32.

qua fluctus eludit. cf. Cic.
 Top. c. 7. „Solebat — Aquil-
 „lius — litus ita definire qua
 „fluctus eluderet.“ Quoniam
 translatione opus est in hac
 definitione, non etymo, ac-
 quiescendum quidem videtur
 hoc *eludendi* verbo, cum alio-
 qui *elidendi* aptior sane sit ra-
 tio. Conferendus est alter Ci-
 ceronis locus De Nat. Deor. 2,
 39. Sed in neutro constat

librorum scriptura, ut nec
 apud nostrum. *Eludere* capien-
 dum est significatione intransi-
 tiva, pro translatione *exun-*
dandi. Intransitivum hoc ver-
 bum, pro *ludendo*, habes Cic.
 de opt. gen. orat. c. 6.

35. *et minus — dissimula-*
tione. Facile subauditur *vel*
est, vel *fit*.

fidem — voluptas. cf. 4, 2,
 119.

Ciceronem haec male, ipsa argumentatione, dixisse, *silere leges inter arma, et gladium nobis interim ab ipsis porrigi legibus.* His tamen habendus modus, ut sint ornamento, non impedimento.

Cic. — *ipsa.* Turic. *C. haec ipsa.* a sec. manu *C. hac i.*, cum Guelf. Camp. Ex Alm. assertur *C. male hac i.* (cf. modo hac § item mox hac §) Goth. Jenu. (tac. Gesn.) nostram dant cum edd. ante Ald. qui *C. haec mala ipsa* in per errorem, sed in utraque. *C. haec m. in i.* Bad. uterque. *C. haec m. in hac i.* Basil. *C. male in hac i.* Gryph. et reliqui. In post *ipsa* de conjectura inseruit Regius.

habendus modus. Turic. *habetis istis modis.* Alm. *habendus istis modis* (cf. modo item 6 Pro. 5). Burmannus ex *istis* conjicit *justus*, bene. *adjectis modis* Guelf. Andr. *adjectis modus* Camp. Malis sane cum Burni. ex hisce *adhibendus* pro *habendus*. Alia ratio loci 10, 7, 7, sed cf. 6, 1, 13.

ipsa argumentatione. Desiderare sane potes praepositionem *in*; neque tamen necessarium judico cf. 4, 1, 64. Ornatum illum a Cicerone, per ipsam argumentationem, adhibitum nemo sanus reprehendat. De loco Ciceronis vide § 17.

habendus modus. Pro *adhibendus*, ut apud Ciceronem pro Cluent. c. 35. „modus „est habitus“ vid. Ernest. not. et similis etiam in epistola Corneliae Gracchi. matris inter fragmenta Corn. Nep. ap. Staver. p. 746 „quando *modus ei rei haberi poterit?*“ cf. not. crit.

ARGUMENTUM LIBRI VI.

Prooem. Filium, cujus, praeter Marcelli sui et Caesaris ipsius, in hoc opere conficiendo, utilitatem respexisset, morte interceptum esse — 3. Prius jam, inter alium librum scribendum, minorem filium et antea uxorem — 7. Minoris filii laudes — 9. Ampliores Quintiliani, modo mortui — 12. Suam doloris patientiam indignatur — 14. Unicum tamen literarum solatium repetenti sibi paratam sperat ex ipsa calamitate veniam minus effecti fortasse operis. — C. 1. Perorationis priorem rationem esse in repetitione rerum, eamque sententiis excitandam et figuris variandam — 7. Id unum epilogi genus multis visum — 9. Affectuum rationem accusatori patronoque communem — 10. Prooemium et epilogus quid commune habeant, quid proprium — 15. Accusatorem concitare affectus, aut quam atrocissimum ostendendo, quod objecit, aut quam maxime miserabile — 21. Periclitantem quae commendent — 23. Plurimum valere miserationem — 28. nec tamen longam esse debere — 30. Etiam faciendo lacrimas moveri — 37. Ejus, qui excitatur in epilogo, partes — 44. Nonnisi summis ingenii viribus ad movendas lacrimas aggredi oportere — 46. Etiam discutere miserationem epilogi proprium — 50. Leniores Epilogi — 51. ut nec ab aliis partibus alienos esse affectus, ita huic uberrimos dandos — 54. Pluribus alicubi utendum epilogis. — C. 2. De affectibus in genere agendum. — 3. In his summam esse viam eloquentiae — 8. Duae affectuum species, $\pi\alpha\rho\sigma$ et $\eta\rho\sigma$ — 13. Propria $\eta\rho\sigma$ natura — 20. $\Pi\acute{\alpha}\rho\sigma$ — 25. Summam circa movendos affectus esse, ut moveamur ipsi — 29. Imagines rerum absentium praesentes habendas — 36. Scholasticas declamationes huic rei

posse conducere — C. 3. Difficilem risus movendi rationem — 3. Cicero an in hoc genere nimis — 6. Risus originem a nemine satis explicitam — 8. Magnum ejus esse momentum — 11. Ut aliquas artis, ita plurimas naturae et occasionis partes esse in risu — 14. Ejus rei nullam esse exercitationem, nullos praeceptores — 17. Rei varia vocabula — 20. Facietiarum, Joci, Dicacitatis, Urbanitatis propria vis — 22. Ridiculum, positum in rebus aut in verbis, peti aut ex aliis aut ex nobis aut ex rebus mediis — 25. Facto risum conciliari — 27. Dicto — 29. Oratori quid conveniat, considerandum — 33. Quae vitanda — 36. Risum peti aut ex corpore ejus in quem dicimus, aut ex animo, aut ex extra positis, quae aut ostendi — 39 aut narrari — 45 aut dicto notari — 47. Duci dicta ex amphibolia vocabulorum, nominum propriorum — 57. Acriora trahi ex vi rerum; ubi maxime valere similitudinem — 63. Eandem dissimilium rationem — 65. Ex omnibus argumentorum locis occasionem esse dictis — 67. In tropos et figuras cadere eadem — 71. Per singulas refutandi species dicta contingere — 78. Transferendo crimen, reperiendo, eludendo, confessionem simulando — 82. Aliqua dictorum genera infra oratorem esse — 84. Inopinata — 88 per suspicionem — 89. Fingi alienas persuasiones aut suas, aut quod fieri non possit, aut ex ironia; optimamque simulationem contra simulantem — 93. Horum omnium jucundissima lenia — 96. Adjurare urbanitatem versus commode positos, proverbia, historias — 99 subabsurda — 101. Quae his adjiciat Domitius Marsus, urbana esse, sed risum non habere — 106. Hujus tamen finitiones nimis late esse comprehensus — 103. Murfi paritio — 110. Urbane dicta si qua sunt, non protinus esse ridicula — C. 4. Altercationis, positae in sola inventionem, praecepta hic commode inferi — 6. Nimis vulgo negligi altercandi artificium — 8. Hic maxime necessariam causae notitiam — 10. Plurimum proficere moderationem — 13. Propositum tenendum. — 14. Quaedam in altercatione subito proferenda — 15. Non esse clamandum, nec diu pugnandum

ubi vinci necesse — 17. Dissimulari instrumenta, simulari inopiam, callide fieri eligendi potestatem — 19. Judicis mentem diligenter explorandam, eique altercationem accommodandam — 21. Exercitationem hujus rei facilem — 22. Ordo probationum — C. 5. Judicii nullum esse proprium tractatum — 3. Consilium — 6. Exempla Demosthenis — 9. Ciceronis — 11. Conclusio.

---

402 M. FABII QUINTILIANI

DE

ORATORIA

INSTITUTIONE

LIBER SEXTUS.

PROOEMIUM.

Haec, Marcelle Victori, ex tua voluntate maxime ingressus, tum si qua ex nobis ad juvenes bonos pervenire posset utilitas, novissime paene etiam necessitate quadam officii delegati mihi, sedulo laborabam; respiciens tamen illam curam meae voluptatis,

1. *etiam.* Sic Turic. Tarv. cum Alm. *esset.* Camp. Reliqui *et.* *respiciens.* Turic. Camp. *respiciens;* pessime.

1. *tua voluntate.* cf. Prooem. tot. op. § 6.

officii delegati. cf. 4 Prooem. 2.

illam — voluptatis. Dum aliorum, Victorii et Domitiani, negotium gerit, tamen nec suae immemor est utilita-

tis et voluptatis. meae interpretare, vocabulo minus latino: *propriae.* Sic apparet, nullum esse locum mutationi, quam proposuit I. M. Heusingerus: „illam *curae* meae *voluptatem.*“ cf. 10. 1, 120 „ut ad *curam* rerum — *respiceret.*“

qui filio, cuius eminentis ingenium sollicitam quoque parentis diligentiam merebatur, hanc optimam partem relicturus hereditatis videbar, ut, si me, quod aequum et optabile fuit, fata interceptissent, praeceptore² tamen patre uteretur. At me fortuna id agentem diebus ac noctibus, festinantemque metu meae mortalitatis, ita subito prostravit, ut laboris mei fructus ad neminem minus, quam ad me, pertineret. Illum enim, de quo summa conceperam, et in quo spem unicam senectutis reponebam, repetito vulnere orbitatis amisi. Quid nunc agam? aut quem ultra esse usum mei, diis reprobantibus, credam? Nam ita forte accidit, ut eum quoque librum, quem *de causis cor-*

qui. Camp. omittit. Jenf. *quae* cum edd. ante Ald. Hic *quod* cum Guelf. Bas. Regius malit *qua*, referens ad *curam*. Sic *resp.* — *volupt.* interpretaberis: „Hactenus tamen curans „voluptatem meam ut — viderer.“ Nostrium est in Turic. Goth. Vall. et reliquis, et pendet ex *meae*, prima persona. *illam* conjunges per structuram cum *ut* — *uteretur*.

aequum. Camp. *per aequum* cum Goth. Voss. 2.

2. *filium.* Turic. Guelf. Camp. *illud*.

senect. rep. Sic Turic. Camp. cum Goth. Bodl. Alm. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bas. uterque et Gryph. Reliqui inserunt *meae*. vide not. ex. ad *meae mortal.*

repetito. Goth. *repentino* cum marg. Bas. Pessime.

qui. vid. not. crit.

2. *meae mortalitatis.* Non supervacuum pronomen. Suam cogitabat mortalitatem, non pignorum suorum. Alia ratio mox in voce *senectutis*, nec ibi pronomen ponitur.

3. *librum.* — *de causis cor-*

ruptae eloquentiae. cf. 5, 12, extr. Sponte unicuique succurret Dialogus de oratoribus, quem, Tacito tributum vulgo, hujus operibus subjunctum legimus. Quanquam enim alter titulus, dari solitus ei, *de causis corruptae eloquentiae*,

ruptae eloquentiae emisi, jam scribere aggress-

a Lipsio demum impositus fuit nec in MSS. inventus, illud is maxime agit, ut „causas „expromat, cur in tantum „ab eloquentia“ antiquorum „recesserimus.“ vid. Dial. c. 24 extr. adde c. 27. 28. Sui operis meminit noster, nomine ipso posito bis, et hic et 8 extr., alibi autem sic, ut dubitari nequeat, quin hoc ipsum designet. 2, 4 extr. 5, 12 extr. 8, 3, 58. Omnibus, praeter nostrum, locis memorantur aliqua, quae liber ille tractet; nec quidquam eorum invenimus in eo, quem versamus, dialogo. Inter haec maxime advertet attentum lectorem mentio caczeli (8, 3, 58) et hyperboles (8 extr.) quae ne cadit quidem in Dialogum de oratoribus, cum nihil in eo technicum tractetur, ut frustra canseris lacunam, quae sane non exigua offenditur in Codd. Dialogi c. 35 extr. Magnam alioqui similitudinem orationis summi viri, inter hos Lipsius, agnoverunt scriptoris illius et nostri. Nec dissiteor ab eadem me valde commotum esse, cum nuper, perpetua *Institutionum* lectione tritas habens aures (modo non callosae mihi obtigerint), relegeram Dialogum. Sed lubrica in primis ista est observatio, quaeque exercitatissimum quemque exigat iudicem. Longe quidem absim ab tanta desperatione,

ut negem gustum aliquem et sensum harum rerum posse acquiri, quo si perveniri non posset, actum esset de tot acutissimorum virorum laboribus et vigiliis. Sed equidem soleo quam maxime memet ipse calumniari in tali disputatione, mihi quae a mea ipsius confidentia timere. Sunt autem quae, in ipsa hac similitudine, manifesto abhorreant, si minus ab oratione, a mente tamen Fabii. Dialogus inter propria oratoris ponit *ad persuadendum apte dicere* c. 30. cf. 2, 15, 2 -- 15. Idem c. 35 scholas indiscriminatum fere condemnat cf. 1, 2 toto copite. Dialogus cum libertate eloquentiam quoque conticuisse prope censet c. 36. 40. („eloquentia alumna licentiae“) 41. Quintilianus majorem studio suo honorem erat habiturus, et cum Cicerone suo sensurus potius Brut. c. 2. 12. Ciceronem ipsum satis irreverenter notat scriptor Dialogi c. 23. quem rectissima ratione defendit Q. 6, 3, 4. Dialogus c. 5 Salejum Bassum *absolutissimum* vocat poetam, Qu. 10, 1, 90 „vehemens — „ingenium — nec ipsum se „nectute maturum.“ quamquam variat scriptura. De Calvo diversa statuunt Dial. c. 21. Qu. 10, 1, 115. 6, 1, 15. Vicissim nostri mentem multa referunt quam maxime. Molli-
tiam educandorum puerorum

sus, ictu simili ferirer. Tunc igitur optimum fuit, infaustum opus, et quidquid hoc

ictu simili. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln). Camp. Reliqui *f. i.* cf. 5, 14, 32. item hic § 8.

Tunc. Turic. Guelf. *Nunc* cum Alm. et edd. ante Rusc., corrigente Regio (cf. 5, 14, 34). Num Goth. Camp. cum Voss. 2. quanquam *nunc* inde assert Burm. sed per errorem profecto. Nihil agunt, qui *nunc* defendunt, ut pro omni tempore poni solitum. Badius, qui horum est, retinuit tamen Regianam scripturam, quia *nunc* in Vall. invectum sit pro *tunc*. Frequens est confusio librariorum vid. Drakenb. ad Liv. 41, 9, 11.

uterque notat Dial. c. 29. Qu. 1, 2. Item multarum literarum studium adjuungunt oratori Dial. 30. Qu. 1, 10. Materias scholasticorum exagitant c. 55 ext. Qu. 2, 10, 3. Leviora quae conspirent, huiusmodi sunt: Nicosthratus athletas laudatur Dial. c. 10. Qu. 2, 8, 14. Orpheus et Linus iunguntur Dial. c. 12. Qu. 1, 10, 9. Locus similis Dial. c. 14. „laeta — et — „audentior — oratio“ Qu. 12, 10, 23 „Aeschines — latior“ (an *laet.*?) „et audentior.“ Dial. c. 19. „iudices — oratorem — ultro admonent.“ Qu. 4, 5, 10. Dial. c. 21 „ossa et — maciem.“ Qu. Pro. 24, 2, 4, 9. De Pollione Dial. ibid. „Asinius — videtur mihi inter Menenios et „Appios studuisse.“ Qu. 10, 1, 113 „(Asinius Pollio) „videri possit seculo prior.“ Dial. c. 22 „(Cicero) quasdam sententias invenit.“ Qu. 12, 10, 48 „sententias — „apud Ciceronem invenio.“

Dial. c. 23. „illud tertio quoque sensu — pro sententia „positum esse videatur.“ Qu. 10, 2, 18 „si in clausula „posuissent, esse videatur.“ Quanquam alter Ciceronem vituperat, alter prava imitatores. Dial. c. 23. „illam — „quam jactant, sanitatem — „jejunio consequuntur.“ Qu. 12, 10, 15 „imbecillitati sanitati appellationem — obtendant.“ item 2, 4, 9. Dial. c. 34. „apud majores nostros „juvenis — deducebatur — ad „eum oratorem qui principem „locum in civitate obtinebat.“ Qu. 10, 5, 19. „juvenis — oratorem sibi aliquem (quod apud „majores fieri solebat) deligat.“ Dial. c. 34. „rudibus „dinnicantes“ de declamantibus. Qu. 5, 12, 17. „praepilatis exerceri“ de iisdem. Sed ille e Cicerone de opt. gen. dicendi c. 6. Dial. c. 34. inter alios Caesarem, Pollionem et Calvum exempla ponit mature agendi causas in foro. Qu. 12, 6, 1 eosdem.

est in me infeliciū literarum, super immatu-
 rorum funus confunturis viscera mea flam-

Puritas et sobrietas orationis tanta est in nostro scriptore, ut ne ipsa quidem adolescentiae excusatio sufficere videatur Dialogi auctori ad adipiscendum similem inter oratores locum. Nimia affectatio est in talibus (c. 20) „non „Accii aut Pacuvii *veterno in-quinatus*, sed ex Horatii et „Virgilii et Lucani“ (cf. Qu. 10, 1, 90) „*sacrario prolatus*“ (c. 26) „melius est oratorem „vel hirta toga *induere*, quam „fucatis et meretriciis vesti-
 „bus *insignire*.“ (c. 32) „tan-
 „quam in aciem omnibus *ar-
 „mis instructus*, sic in forum
 „omnibus *artibus armatus*.“ Neque potest adolescentia ulla scriptoris ostendi, si Quintiliani est hic *de causis corruptae eloquentiae* dialogus. Aggre-
 diebatur enim scribere librum istum cum amitteret filium minorem; et hanc jacturam fecisse Quintilianum annos natum fere 46 bonis rationibus persuadet Dodwellus (Annal. Qu. § 21. coll. § 4). Nolo jam multum tribuere illi argumento, quod, qui negant Dialogi auctorem Qu., repetunt a nota temporis c. 17. ubi 6 Vespasiani annus designatur, cum *juvenis admodum* (c. 1.) audierit hanc disputationem auctor, quisquis fuit. Si enim maxime

Qu., sexto Vespasiani anno, 32 vel 33 annorum fuit, secundum rationes Dodwellianas (§ 28.); quoniam ea actas juventutem illam Romanam non excedit, solo isto *admodum* niti parum tutum videtur. vide de hac voce Dukerum ad Flor. 2, 6, 10. item Turfell. p. 51. not. Ernesti. Sed succurrit altera nota, quam Dodwellus item eruit, Dial. c. 2, ubi auctor se minorem natu Julio Secundo ejusque affectatorem ostendit, qualis adolescens et tiro solet esse viri et veterani. Contra Quintilianus 10, 3, 12 eundem *aequalem* suum vocat, *atque a se familiariter amatum*. Quibus argumentis univ-
 ersis, quae, praeter alios, Schulzins, nuperus Dialogi editor (Lips. 1788. 8.), in Prolegomenis persecutus est, plane confirmor in ea sententia, ut Quintiliano auctori abjudicem *Dialogum de oratoribus*.

viscera mea. Pro *liberis* usurpare *viscera* poeticum est, nec video fere, qui ante Qu. idem ausus sit in oratione soluta, nam Valer. Max. (7, 6 ext. 3.) diversa est ratio, quoniam devorandi illic nentio. Appulejuni sic loqui nihil mirum; nec Curtium valde moror, quanquam hujus aevi.

mis injicere, neque hanc impiam vivacitatem novis insuper curis fatigare. Quis enim mihi bonus parens ignoscat, si studere amplius possum? ac non oderit hanc animi mei firmitatem, si quis in me est alius usus⁴⁹⁵ vocis, quam ut incusem deos, superstes omnium meorum? nullam terras despiciere providentiam tester? si non meo casu, cui tamen nihil obijci, nisi quod vivam, potest; at illorum certe, quos utique immeritos

4. *firmitatem.* Turic. Camp. *infirmitatem* cum Alm. et edd. ante Rusc. (cf. modo § 3.) corrigente Regio.

impiam vivacitatem. Impius sibi videtur qui liberis suis superstes esse sustineat. Bene hanc vehementiam doloris illustrat Gesnerus, exemplo epitaphii apud Gruterum p. 762, 2, ubi *crudeles* se vocant parentes liberis superstes. cf. Burm. ad Decl. Qu. p. 218 et totum c. 16 indicis Scaligerani item hic § 12. ubi se, quod potuerit recepta filii anima, auram amplius communem haurire dignum ait suis cruciatibus.

4. *studere.* cf. 2 § 7, 1. Oratoriae artis proprium est verbum, „quae tum apex „studiorum“ ut recte Gesnerus ad Plinium.

incusem deos — nullam — providentiam. Solitus veterum error, ubi bonis male est,

providentiam nullam negantium; si quando poenas luant mali, esse deos clamantium, ut toties apud Livium. Ipse noster vacuo animo de providentia aliter sentit, vid. 5, 12, 19. Oibati dis nequaquam parcunt. Sic Epigramma apud Brunkinum 3, p. 295.

Τὴν πατὴρ τόδε σῆμα. τὸ δ' ἔμπαλιν ἦν τὸ δίκαιον.

ἦν δὲ δικαιοσύνης ὁ Φρόνος ὀξύτερος.

Geminus locus Statii Sylv. 5, 5, 76. 77. „nonne horridus „ipso Invidia“ (id est odio) „superos, injustaque Tartara, „pulsam.“ Sed totum hoc carmen Statii, quod est in mortem vernae sui, commode potest conferri cum hac nostri comploratione.

meo casu. cf. 4, 1, 30.

mors acerba damnavit: erepta mihi prius eorundem matre, quae nondum expleto aetatis undevicesimo anno duos enixa filios, quamvis acerbissimis rapta fati, felix decessit. Ego vel hoc uno malo sic eram afflictus, 5 ut me jam nulla fortuna posset efficere felicem. Nam cum omni virtute, quae in feminas cadit, functa, insanabilem attulit marito dolorem: tum aetate ea puellari,

felix. Turic. Guelf. Camp. *infelix* cum Alm. Voss. Goth. et edd. ante Bad. qui restituit nostrum e Vall.

5. *functa insanabilem.* Turic. *functas inf.* Guelf. Camp. *f. fit inf.* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. (quo acc. Basil.) qui *fit* deletit, sed auctore producto nullo. Aliquid simile illius *fit* etiam in Turic. Sed potuit ex compendio syllabae in in *infan.* existere importunum illud *fit*.

aetate ea. Turic. *aetati eam,* a sec. manu *aetate eam.* Alm. *aetate tam* (cf. 5, 14, 35. item hic § 15.) cum Camp. et edd. ante Bad. item cum Burm. eoque recentioribus. Gellnerus Goth. modo pro *tum* dare narrat *ea,* falso ille profecto, quamquam et ipse doravitavi. Guelf. et reliqui editi mei *ae. ea.*

decessit. Placebat Mureto (Varr. lectt. 18, 20. p. 1221. Fac. Grat. Vol. 2.) post hoc verbum continere illa, quae, diijuncta aliquot sensibus, mox leguntur „*et, quod nefas — effugit.*“ Eadem fere est consuetudo Regio probata, qui sibi stipulari ait exemplar Medicum, neque tamen diligenter designans, quae sit ejus MS. scriptura. In meis quidem libris receptum adhuc ordinem inveni omnibus, excepto Capper. qui Mureti conjecturam expressit. Agnosco difficultatem, quam exprobrat huic rationi Gellnerus, ab-

ruptae nimis sententiae, si post *oblectabar* protinus succurrit *Mihi.* Sed vide not. crit. ad *oblectabar.*

5. *felicem.* Displicet, quod hic (si maxime consulto) recurrit vox *felix,* modo posita in proxima clausula. cf. 5, 15, 38.

omni virtute — functa. Paulo insolentior locutio, neque enim alibi eandem reperi. Proxime accedit Vellej. 2, 15, 3 „*duplici numero — militum — fungi*“ quod dictum pro *praefiando* probat Ruhnkensius, quem vide.

ea. Nominativum agnosce.

praesertim meae comparata, potest et ipsa
6 numerari inter vulnera orbitatis. Liberis
tamen superstitibus oblectabar: et, quod
nefas erat, sed optabat ipsa, me salvo,
maximos cruciatus praecipiti via effugit.

6. *oblectabar*. Guelf. *delectabar*. Turic. *orbitabar* cum Alm. et edd. ante Ald. exc. Camp. et Tarv. Hanc vocem, portentosam sane, et natam, ut credi potest, ex male repetitis syllabis *orbitatis* proferbere malebat Regius, quam mutare illa nostra; et procedebat non male ea ratio in ipsius constitutione. Sed et in recepto ordine commode fieri videtur illa jactura. Quanto enim facilius decurrit sententia, si omnia haec referuntur ad uxorem Qu., nulla ipsius interjecta mentione, hunc ad modum: „Liberis tamen superstitibus, et, quod nefas „erat, sed optabat ipsa, me salvo, maximos — effugit.“ Ita traiectione, quam Regius et Muretus certatim tentarunt, opus est nulla, et habet *Mihi* respectum aptissimum, in oppositione uxoris et ipsius.

erat, sed. Sic Goth. 2 et Camp. Reliqui vocem aliquam inferunt. Turic. Guelf. *e. fera* f. cum Goth. (errante, sed retractante in Addendis Gesnero) Alm. et edd. ante Ald. exc. Tarv. Reliqui mei omnes *e. saeva* f. quod ex quo sit MS., in molesto conferentium silentio frustra requiro. (Confundi haec *fera* et *saeva*, etiam exemplo apparet Declam. 313 p. Burm. 618.) Badius alios et *fera* dare narrat. In Guelf. *fera*, *e* habet apicem in dorso, ut videatur *ae* debuisse signari. Expungenti mihi vocem interjectam assentitur Heusingerus. Natum equidem illud *fera* credo ex literis iisdem in verbis *nefas erat sed*. *Saeva* tum demum posset probari, si post *sed* poneretur; vel sic nimium, et supervacuum.

maximos cruciatus. Turic. *maximo cruciatu*, sed a sec. manu: *maxime cruciat* et sic Guelf. *maxime cruciat ve* Goth. (non aperte, ut Gesn., *cruciatu e*) cum Voss. 2.

6. *quod nefas erat*, „tur-   *praecipiti via*. Languere
„bato mortalitatis ordine,   hoc videtur. Quidsi *p. vita?*
„puellam, ante virum jam   ut *praeceps vita* sit praecipiti-
„inclinatae aetatis, decedere.“   tata, immature abrupta.
Gesnerus.

Mihi filius minor quintum egressus annum,
 prior alterum ex duobus eruit lumen. Non
 495 sum ambitiosus in malis, nec augere lacri-
 marum causas volo: utinamque esset ratio
 minuendi. Sed dissimulare qui possum,

Mihi. Camp. omittit, male. Est autem ingeniosa Badii suspicio loco τού minor intercidisse Marcus vel aliud nomen, quod responderet mox (§ 9.) *Quintiliano.*

egressus annum prior. Turic. *e. in malis nec agere p.* Guelf. *e. in malis agere p.* Goth. *e. a. in malis nec agere p.* cum Voss. 2. *e. a. in malis ne agere p.* Goth. 2. *e. a. in malis nec augere p.* Mureti codex *e. a. ut in malis agerem p.* Camp. cum Tarv. (nisi quod ibi *agere* pro *agerem*) Ald. reliquisque ante Gesn. *e. a. nec p.* Jenf. Locat. *e. a. ut in malis agerem nec p.* Veneta. Gesnerus prius obtemperavit Mureto ejicienti *ut in malis agerem*, quippe praesumptum a somnolento librario ex iis quae mox inferuntur: *in malis nec augere.* Conjectura magis etiam firmatur eo, quod mox (§ 7.) pro *nec augere* dant *nec agere* Turic. Guelf. Camp.

prior — eruit. Oculos pro liberis dictos ex Lipsio (Elect. 1, 24) hic docet Colomesius, quanquam supresso auctore (cf. not. crit. ad 3, 1, 14). Locus intignis est Aufonii in parentalibus avi materni v. 25. 26. „Amissum stelli post trina decennia natum. Saucius, atque uno lumine cassus eras.“ p. Tollii 117. ubi vide interpp. ne nostri quidem loci immeniores. Sed maxime ad rem facit Fefius in h. v. „Orba est, quae patrem aut matrem, aut filios, quasi lumen, amisit.“ Simillima nostrae locutio e Justino 5, 8.

assertur a Burmanno: „Cum „multi delendum Athenien- „sium nomen, urbemque in- „cendip consumendam cen- „serent; negarunt se Spartani „ex duobus Graeciae oculis „alterum eruturos,“ quan- quam alio translata imagine. Nostri quidem oratio aliquid contorti habet, quod filius ille non dicitur esse oculus, sed morte sua eruisse oculum. Ad prior recte animadvertit Badius „cum esset posterior „natus.“

7. *ambitiosus.* Et hic gloriae captationem significat vocabulum cf. 3, 11, 21.

quid ille gratiae in vultu, quid iucunditatis in sermone, quos ingenii igniculos, quam substantiam placidae, et (quam scio vix posse credi tantam) altae mentis ostenderit? qualis amorem quicumque alienus infans mereretur.

8 Illud vero insidiantis, quo me validius cruciaret, fortunae fuit, ut ille mihi blandissimus, me suis nutricibus, me aviae educanti,

7. *ille.* Sic Basil. Transponunt Tarv. et Ald. post *gratiae*. Turic. Guelf. omittunt vocem, cum Jenf. (tac. Gesn.) Loc. Ven. Rusc. Reliqui *illi. ingenii.* Turic. Camp. *ingenio* cum Vall. et edd. ante Rusc. (cf. § 4.) exc. Tarv. Correxerit Regius. *substantiam.* Sic Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Voss. 2. Vall. Jenf. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. recte improbens Aldum reponentem conjecturam Regianam *praestantiam*. Haec est in reliquis, etiam Camp. ex ipsius profecto editoris ingenio. *quam scio.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. Reliqui *quod f.*

tantam. Libri quidem omnes *tantum* sed recepi Badii, et mox Gesneri, conjecturam refugendi genus ad scripturam illam *quam* pro *quod*. Est in Camp. transpositio *quam vix scio*, unde efficere possis *quavis scio vix — tantum. jam tum* esse in aliis narrat Burm. et ellici inde bonam scripturam (*quod — credi*) *jam tum*. Hanc probasse Heumannum quoque refert Gesn. Expeditissima sane fuerit.

ostenderit. Sic libri mei, exc. Jenf. Loc. Ven. qui *ostendit*, et Burm. Capp. qui ex Mureti Codice *ostenderet*. Perperam hoc praestare ait Muretus. Regius *ostendit* in nostrum correxit, obsequente primo Rusc. (cf. modo hae §).

8. *aviae.* Goth. *avis* cum Voss. 2. solo.

substantiam. Haec opponitur *igniculis* illis facile evanescentibus. Ita Seneca ep. 58 „Quidquid falsa cogitatione formatum, *substantiam* „non habet“ et noster 2, 21, 1 „verba ipsa — sine rerum „substantia.“ cf. in voce Prooem. tot. op. 21. 2, 14, 3. 2, 15, 34. 7, 2, 5.

me omnibus, qui sollicitare illas aetates solent, anteferet. Quapropter illi dolori, quem ex matre optima, atque omnem laudem supergressa, paucos ante menses ceperam, gratulor. Minus enim est, quod flendum meo nomine, quam quod illius gaudendum est. Una post haec Quintiliani mei spe ac voluptate nitebar: et poterat sufficere solatio. Non enim flosculos, sicut prior, sed jam decimum aetatis ingressus annum, certos

ill. act. f. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *f. i. a.* cf. § 3. item mox. *omn. laud. sup.* Sic Turic. Guelf. Sed Goth. (tac. Gesn.) *o. f. l.* Reliqui *l. o. f.* cf. modo, item § 10. *quam quod illius.* Turic. Guelf. *quamquam illis cum Alm.*

9. *Quintiliani.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cf. ad praef. nostr. p. 23 — 27. item 6. 3. 112.

sed jam. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *sed etiam per errorem.*

8. *solicitare.* Hoc pro *alliciendo* dici exemplis astruit Burn. sed et ipsa Lexcia docent. Illud infrequentius, quod *homines* dicuntur sollicitare illas aetates; malis sane *rebus* hoc tribui. Eo redit conjectura eruditi in Leidensi ed. posita: *quae pro qui.* Nec fuerit absurdum ita personis protinus subjungi res.

Quapropter — gratulor. Matre mortua totum se ad patrem applicuerat infans, qui cum iisdem blanditiis matrem, si vixisset, demeriturus fuisset, nimia futura erat ejus tristitia, si superstitem puerulo

esse eam oportuisset. *Gratulor* autem plane pro *gratias ago*, quo nomine hunc ipsum locum designat Gronovius Observ. 2, 19. p. Platn. 294. Eandem significationem agnoscere possis in Plin. Epist. 4, 27, 5 „temporibus nostris „gratulare pro ingenio tali.“ Si enim *geatulare* poneretur potestate solita, *pro* non videtur dicturus fuisse, sed *de*. Item Seneca Pater p. Bip. 208 „*Gratulare* — naturas „meae: nunquam ejusmodi „filius parricidium faciet.“ cf. Duker. ad Flor. 4, 3, 5. Ondend. ad Suet. Tiber. c. 60.

10 ac deformatos fructus ostenderat. Juro per mala mea, per infelicem conscientiam, per illos manes, numina mei doloris, has me in illo vidisse virtutes ingenii, non modo ad 496 percipiendas disciplinas, quo nihil praestantius cognovi, plurima expertus, studiique jam tum non coacti (sciunt praeceptores), sed probitatis, pietatis, humanitatis, liberalitatis, ut prorsus posset hinc esse tanti fulminis metus, quod observatum fere est,

ac def. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *atque d.* cf. 5, 11, 24. *deformatos.* Camp. *desloratos* cum Andr. Ald. importuna corrigendi prurigine.

10. *mei — dol.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *d. m.* cf. § 3. 15. *posset.* Sic scripti, Gesnerum secutus, contra libros omnes ante ipsum, dantes *posset.* cf. 6, 2, 2.

hinc. Sic Guelf., aliis, ut Turic. Camp. Goth. Voff. 2. Vall. edd. ante Rufe. (cf. § 7.), dantibus *hic*, quod bene correxit Regius. Levinus quod *fluminis* (Jens. Tarv.) mutavit idein, ubi bonam scripturam dant MSS.

fere. Turic. Guelf. Camp. *facere* cum Alm. Cunsfunduntur *facere* et *ferre* vid. Drakenb. ad Liv. 9, 15, 5.

9. *deformatos.* cf. 5, 11, 30. Sil. Ital. 6, 113 „—testor, „*mea numina, manes.*“

10. *Juro — numina.* Tanta asseveratione opus esse ducit in re etiam minus credibili, quam cujus modo (§ 7.) meminerat in filio minore. Jurare per *mala* non insolitum veteribus ostendit Barthius ad Stat. Theb. 6, 171. Apposite ad *numina*, ut vocantur *manes*, Burmannus laudat Ovid. Heroid. 3, 105

plurima expertus, ingenia juvenum suae disciplinae traditorum.

observatum fere est. Plin. H. N. 7, 51 extr. „cum Censorius Cato — ut ex oraculo „aliquo prodiderit: Senilem „juventam praematurae mortis esse signum.“ Celsius de auditore suo Albio Flavio (apud. Senec. Patr. p. Bip. 79)

„Perique triam sortes amicas, „*mea numina, fratrum.*“ „ajebat tam mature magnum „ingenium non esse vitale.“

celerius occidere festinatam maturitatem: et esse nescio quam, quae spes tantas decerpit, invidiam, ne videlicet ultra, quam homini datum est, nostra provehantur. Etiam illa¹¹ fortuita aderant omnia, vocis jucunditas claritasque, oris suavitas, et in utracunque lingua, tanquam ad eam demum natus esset, expressa proprietates omnium literarum. Sed haec spes adhuc: illa majora, constantia, gravitas, contra dolores etiam ac metus robur. Nam quo ille animo, qua medicorum admiratione, mensium octo valetudinem tulit? ut me in supremis consolatus est?

esse nesc. Turic. a sec. manu ecce n. et sic Camp.

11. *fortuita.* Turic. *fortuna.* Guelf. *fortuna* cum Alm. Gryph. (1536) Bas. Colinaei, Sichardi.

utracunque. Goth. *utranque.* Quo ipso apparet aliquid interluisse τῆ̄ *utra* et *que.* cf. not. ex.

etiam ac metus. Supervacua quam maxime Burmanni conjectura; *etiam mentis.*

nescio quam — invidiam. Pervulgatissima veterum opinio. cf. Epigramma ad § 4. Nota Solonis apud Herodotum sententia 1, 52 τὸ θεῶν πάντων ἐόντων ἐστιν ὄφρα. Apud eundem Artabanus 7, 10 ἐφ᾽ ὥς τὰ ὑπερέχοντα ζῶντα κεραινοῖ ὁ θεός, οὐδὲ ἐὰν φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ εἰδέναι μιν κρίζει. (Attende vocem κεραινοῖ, cui geminum hic est fulmen, quod eadem translatione habes apud Statium Sylv. 5, 5, 50. 2, 1, 225.) Plura de hac deorum invidia collegit Barth. ad

Claud. Epigr. 52, 1. cf. Gesn. ad Claudian. rapt. Prof. 5, 27. Ex eodem genere est locus Virgilii Aeneid. 6, 370. 1. Sed aliter statuit sanctior iis Plato; vide ejus Phaedrum p. 247. A. ibique Heindorfium.

11. *utracunque.* Auget mirabilem pueri dexteritatem, *utramcunque* dicendo pro *utraque.* cf. 1 Pro. 1.

demum. cf. 1 Pro. 3, 11, 5, 68. Plin. Epist. 10, 66, 9.

quam etiam deficiens, jamque non noster, ipsum illum alienatae mentis errorem circa
 12 solas literas habuit? Tuosne ego, o meae 497

jamque. Turic. Guelf. *quamque* cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Obr. quo acc. Rollin. exc. tamen Camp. qui dat *quanquam* et Tarv. qui *quique*. Nostrum est ex Mureti Cod.

noster. Camp. *tunc* cum Bad. sec. et posterioribus ante Obr. quo acc. Rollin. Etiam Muretus hanc inveniebat vulgataam; fortasse ex Campani mutatione profectam. cf. 5, 13, 19.

alienatae mentis. Turic. Guelf. *aliena tenentes* cum Alm. nisi quod ex hoc *tenentis*.

solas. Turic. Guelf. *scho-*
lus cum Alm.

Tuosne. Turic. *Tuasne* cum Jenf. (tac. Gesn.) ex errore referendi ad *spes*. cf. 5, 13, 45. 6, 1, 32.

jamque non noster. „Significat eum jam in potestate „mortis fuisse.“ Muretus loco ad 4. citato. Comparant Ovid. Art. 2, 93 „jam non pater.“ Sed propius est Georg. 4, 498 „tendens heu non tua „palmas.“ Ad *jam non* cf. 2, 7, 3. not. crit. item mox 6, 1, 10.

ipsum illum — habuit. Mirum in modum hallucinati hic fuit Rollinus et Gesaerus. In promptu est, moribundi deliria versata esse nonnisi in rebus ad literas pertinentibus, quod recte expresserunt Gedoyanus et Hugo Blaerius in praelectionibus rhetoricis, ubi hujus loci versionem ponit. Talis fuit error ille supremus dulcissimi senis, Io. Arnoldi Eberti, interpretis Youngianae poësis, Graecae Latineque doctissimi, nihil nisi carmina et musicos modos extremo tenuique spiritu agentis, cujusmodi

aliquid notabili praefatio significavit ipse in Epistola ad sodalem suum C. A. Schindium (Ebert's Episteln und vermischte Gedichte. Hamb. 1789. p. 90). Huic nostri loco scriptam censeo notam Almelo-venii, male relataa a Burmanno ad initium § hujus, ubi de *fortuitis illis* agitur. Desiguat ille simile apud Aristidem exemplum in oratione funebri in Eteoneum ὃς καὶ τελευτῶν εἰς ταῦτα ἐτελεύτησεν, πανηγυρικὸν καὶ μελέτας βῶων. T. 1. p. 77 Jebbii. Istam Aristidis declamationem, compositam et ipsam in adolescentis mortem immaturam, sed discipuli, non filii, si quis contulerit cum hoc Quintiliani prooemio, viderit is, quid Graeculus Seculi nostrae aerae secundi concedat Romano praeceptoris.

12. o meae — inanes. Hunc accipiemus vocativum, quo

spes inanes, labentes oculos, tuum fugientem spiritum vidi? Tuum corpus frigidum exangue complexus, animam recipere, auramque communem haurire amplius potui? dignus his cruciatibus, quos fero, dignus his cogitationibus. Tene¹⁵

tuum fug. — *tuum corp.* Turic. Guelf. *tum f.* — *tum c.* cum Goth. Voff. 2. Sed Camp. *cum f.* — *cum c.* Bas. *cum f.* — *tuum c.* *exangue.* Sic edd. meae omnes ante Roll. Neque tamen haec scriptura e MSS. annotata. cf. 5, 11, 7.

ipsum filium compellet (sic et Blaerius); ut nullis parenthe-
sis signis indigeat locus. Si interjecta haec foret lamentatio, accusativum fortasse positurus erat scriptor, non nominativum. Quauquam geminus est locus Ciceronis Pro Mil. c. 34. ubi nominativus in tali structura (cf. tamen not. crit. ad 6, 1, 27). Sed abrupta nimis et obscura sit oratio, si *tuos* nullum habet vocativum, quo referatur. Et docet Gronovius Observ. p. (Platn.) 493 *spes* usurpari pro ipsis liberis. vid. Plin. Paneg. 26, 4. Neque est quod haereas in plurali, cum unius filii sit mentio. *Spes* frequenter plurali numero de una re. vid. Drakenb. ad Liv. 4, 36, 2. Reitz. ad Lucian. Tyrannic. Vol. 4. p. 601. Bip. ib. p. 525.

labentes oculos. Sunt iidem quae et alias *natentes*, morientium oculi. Eodem, quo no-

ster, verbo utitur Virgilius Aeneid. 11, 818. 19. „*labuntur frigida leto Lumina.*“ item Ovid. Trist. 3, 5, 44 „*Labentes oculos* condet amica manus“ ubi vide Hein-
sium, indicante Almclovenio. Hein-
sius ponit locum Statii Sylv. 3, 5, 39 „*oculos jam morte cadentes.*“

frigidum exangue. Haec duo adjectiva juncta ἀσυνδέτως uni substantivo, non sane placent magnopere, sed solent defendi talia exemplis. vide Drakenb. ad Liv. 1, 14, 7. Inter quae tamen, quod huic plane responderet, inveni nullum. Neque enim conveniunt in hunc locum, quae rectissime monet Oudend. ad Suet. Neron. 37.

his cogitationibus. Haec ipsa, quae volvit et versat animo, filii mortem, se adolescenti supersitum et infelici firmitate tanto dolori resilientem, suum-

consulari nuper adoptione ad omnium spes honorum patris adnotum, te avunculo praetori generum destinatum, te omnium spe Atticae eloquentiae candidatum,

13. *patris.* Turic. Guelf. Camp. *prius* cum Goth. Alm. Bodl. Voss. 2. Guilielm. Cod. Andr. et edd. ante Bad. Illic superscriptam in Vallengi Cod. (in quo et ipso *prius*) vocem nostram recepit; quae quin vera sit, nullus dubito. Est notum compendium *pr* *pr* : *pater*. Quid proclivius, quam ut ex *pris*. fieret *prius*? *spe Atticae.* Turic. *spes acutis* (et pro *eloqu. mox aeloqu.*) cum Guelf. Alm. (nisi quod *ael.* non

mos videtur putare cruciatus, quibus ipsis dignum se cogitur pronunciare, cf. § 3.

15. *consulari — adnotum.* *Consularis adoptio* nihil profecto aliud significat nisi quod adoptatus fuerit Quintiliani filius, non quidem a consule aliquo sed, a viro quodam consulari. An forte *consularis*, gen. casu? Tentat sane Nicolaus Antonius in Bibl. Hisp. vet. p. 56. § 251 eam hujus locutionis interpretationem, qua Consulatus non verus, sed consularibus modo ornamentis constans, ideoque fictitius, intelligatur, qualem fuisse Quintiliani patris, liquet ex Ausonii gratiarum actione cf. praef. nostr. p. 32. Idem honor Plutarcho concessus fuit a Trajano, auctore Suida. De ejusmodi ornamentis consularibus vid. Sueton. Caes. 76. Claud. 24. „Ut enim adoptio“ ait Antonius „fictio est naturae; sic ornamentorum consularium concessio adepti“

[impetrati] „revera consularis fictio fuit. Quod Fabii „interpretes non animadvertunt.“ Id tamen est fortasse, quod obscure satis significat Pseudo-Turnebus; quamquam hoc multis displicere ait. Inter quos et ego ascribi velim. Quid enim contortius? Discimus igitur Quintilianum, id quod aliunde sane non liquet (ut nec illud de avunculo, et socero futuro, praetore), nostri filium, a viro consulari esse adoptatum, eoque ad spem omnium accessisse honorum, quibus fungebatur *pater* ille *adoptivus*, quae est verissima Gesneri interpretatio. Vanum enim fuerit, de suis honoribus praedicare Qu. Nec puto difficultatem habere, quod post adoptionem in alienam domum erat transurus Qu. filius. Quid enim vetat, vel sic patrem naturalem ejus fudis rexisse, animamque morientis recepisse?

spe Atticae. cf. not. crit.

superstes parens tantum ad poenas, amisi?
498 Et, si non cupido lucis, certe patientia vin-

memoratur) *acutis* etiam Mureti Cod. unde hic efficit *omnium spe ac votis* (sed Guilielmus idem), frigidiuscule. Camp. *acutae* cum Goth. Andr. Jenf. et edd. ante Ald. qui ex conjectura videtur reposuisse nostrum. Turpe est Gilsioni de suis silentium (vid. 5, 13, 6). Manum injicit corrigenti mihi Turic. aliorumque scriptura *acutis*, qui si et ipsi haberent a *utae* illud reliquorum, inventam crederem medicinam, ut scriberetur *avitae*. (Sed video praesumptum hoc ab Erasmo Adag. 1, 9, 24 extr.) Patrem suum Qu. laudat 9. 3. 73 quanquam modestius. Sed hic in domestico illo affectu potuit augeri fama ejusdem. Et conspirant magno opere cuncta haec, si vel nostro loco gentis et necessitudinis injiciatur mentio, quae est in *patre* (adoptivo), *avunculo*, *parente* (naturali). Nam quod *acutae* ipsum explicare sibi videntur quidam locis aliquot superiorum, qui laudant Quintiliani *acumen*, id leve est profecto. Sed residet aliud vitium. Quovis pignore contenderim, *omnium spe* esse spuria. Vide mihi Tur. Alm. Guelf. dantes o. *spes*. Habes ipsa, quae modo erant, verba „ad *omnium spes*.“ Ad haec aberrabat librarius. Neque enim talis iteratio Quintilianei stomachi videtur, etsi cf. § 5. not. ex.

superstes — Et, si. Turic. Guelf. *f. p. t. poenas et si* cum Goth. 1. 2. Alm. *f. p. habiturus est t. ad p. et si* Camp. cum Bad. sec. Basil. all. ap. Burm. *superest p. t. poenis et si* Tarv. *f. p. t. poenis et si* Jenf. cum Loc. Ven. Rufc. *f. p. t. ad poenas et si* Ald. Bad. pr. Apparet abesse a libris veteribus omnibus *ad et amisi*, quorum posterius dissidens sibi coniecit Reginus; et meorum prius dat Gryph. In Camp. et ipso est correctio. *Poenis* pro *poenas* itidem novatum ab editoribus. In veteri quidem scriptura acquiescendum non est; nec expedita medicina. Qui putant *vidi* posse intelligi ex quo pendeant accutivi, vix ulli suam rationem probabunt. Gesnerus *poenas* pro *cruciatibus*, *doloribus* usurpari idoneis Plinii majoris locis ostendit.: quod et Burm. docuit ex Gron. Obs. 2, 9. Sed *Poenas*

superstes — Et, si. **video** „ferreum memet ipse agnosco,
not. crit. „etiamsi aliis videar fortasse.

si non — **certe patientia.** „Sed patior certe vitam, quam
Hoc ipsum, quod vivo, mihi „abrumperet decebat, et haec
erit poenae. *Iniquissimum* erat, „ipsa *lucis patientia* vindicet te.“
h. post mortem sibi, cuperet Sic *non* illud ad verbum finitum
vitam pater; „neque ego tam tum nequaquam pertinet, sed

dicet te reliqua mea aetate. Nam frustra mala omnia ad crimen fortunae relegamus.
 14 Nemo, nisi sua culpa, diu dolet. Sed vivimus, et aliqua vivendi ratio quaerenda est: credendumque doctissimis hominibus, qui unicum ad verborum solatium literas putaverunt. Si quando tamen ita resederit praesens impetus, ut aliqua tot luctibus alia cogitatio inferi possit, non iniuste petierim morae veniam. Quis enim dilata studia miretur, quae potius non abrupta esse miran-

dici *Furias* quoque, satis est notum, cf. Ern. clav. h. v. Venit igitur in mentem talis loci nostri constitutio, in qua vel minimum mutaretur. „Tene — superstes parens tantum „poenas habet? Si.“ Et illud ante *Si* alienum ultro videbitur attento; in quo possis tabulam laceram agnoscere illius habet, quod perierit. Sententia haec: Te igitur Poenas tantum, i. e. *Furias* quasdam, habebit pater tuus, misere et impie tibi superstes? Sed displicet, praeter alia, quod est tertia persona: *habet*, non prima: *habeo*. Heusingeri ratio, nec ipsa facilis, te post *vindicet* expungit, ceterum acquiescens in Aldina scriptura, ut *parens superstes ad poenas vindicet* filium. Locus sospitatore[m] expectat. *te reliqua*. Turic. Guelf. *teras aliquam* cum Alm. nisi quod *aliqua*. Camp. t. a. r. cum Ald. Male.

subjecti finibus continetur, ut omnia ista *si non — patientia* conjunctim efficiant subjectum sententiae. Manifestius sane hoc erat, si ante *si* fuisset pronomen, hoc modo: „Haec, „si non cupido lucis, certe „patientia.“ Fateor etiam conjunctivum praesentis *vindicet*, minus aptum loco mihi videri quam futurum *indicativi: vindicabit*.

relegamus. cf. 7, 4, 13. item Ruhnk. ad Vell. 2, 44, 2.

Nemo — dolet. Stoïca vox. cf. 5, 12, 19. Sed nec propria sectae haec mens censenda, verum toti antiquitati communis, quod inter alia suadet exemplum Attici Epicurei; et Plinius, H. N. 2, 7 „sibi — „mortem consciscere — optimum in tantis vitae poenis.“ cf. 5, 6, 3.

dum est? Tum, si qua fuerint minus effecta¹⁵ iis, quae levius adhuc afflicti coeperamus, imperitanti fortunae remittantur: quae, si quid mediocrium alioqui in nostro ingenio virium fuit, ut non extinxerit, debilitavit⁴⁹⁹ tamen. Sed vel propter hoc nos contuma-

15. *fu. minus.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. Reliqui *m. f.* cf. § 10. 6, 1, 2.

imperitanti fortunae. Hoc dedi ex ingeniosissima verissimaque Lochmanni V. C. conjectura. Praeter unum Alm. praeferentem *imperi aut f.* (quocum non narratur conspirare Turic. cf. § 5. 16.) in libris nihil variatur, dantibus omnibus *imperiae aut f.* Veritate reperta jam non attinet recensere Mureti, Pithoei, Schelii, Burmanni, Gesneri conjecturas.

al. in nostro. Sic Turic. cum Alm. Jenf. et edd. ante Bas. quo acc. Gryph. Reliqui omittunt *in* quorum et Camp. et Goth. Compendium habet Guelf. in quo praepositionem latere existimo. Mollior et minus affectata cum praep. firmitura quam sine eadem.

tamen. Turic. Guelf. Goth. (errante Gefn. qui ref. *jam meus*) *jam mens* cum Vall. (quem item *meus* dare falso narrat Burm. ut confidam eundem fuisse in recensendo Voss. 2. errorem). Quod Alm. dicitur dare *debilita vitia mens*, in eo ipso est ceterorum scriptura, negligentius diremta illa. Camp. *de-*

15. *imperitanti fortunae.* Similiter Sallust. Jug. c. 76 (apud Tell. 72) „naturam „ipsam ceteris *imperitantem.*“ et verbum frequentat Tacitus, utrumque indicante Lochmanno V. C. in prolusione anni 1776 p. 9. Qui non plane pro *imperando* variant hoc verbum, ii libidinem fere et superbiam imperandi eo significant ut Liv. 21, 1, 3 ubi

vid. Drakenb. item Plin. H. N. 10, 21 „(gallinacei) *impe-* „*ritant* suo generi, et regnum, „in quacunque sunt domo, „*exercent.*“ 8, 16. „(leonis) „animalis — ceteris — *impe-* „*ritantis.*“ Plin. Paneg. 82, 6 „si his validior toto cor- „pore animus *imperitet.*“ Significatur ergo potentissimum et superbium fortunae regnum.

cuius erigamus, quod illam ut perferre nobis difficile est, ita facile contemnere. Nihil enim sibi adversus me reliquit, et, infelicem quidem sed certissimam tamen, attulit mihi
 16 ex his malis securitatem. Boni autem consulere nostrum laborem vel propter hoc æquum est, quod in nullum jam proprium usum perseveramus, sed omnis haec cura ad alienas utilitates (si modo quid utile scribimus) spectat. Nos miseri, sicut facul-

bilitata vicio mens. Tarv. debilitata jam vitio mens. Jenu. deb. tamen omittit cum reliquis ante Ald. et hoc inveniebat Regius, de conjectura reponens *debilitaverit*, cum perentisceret lacunam, improbaret autem Campani et Tarv. rationem, quae sane est perversa, etsi eruta ex illa Alm. scriptura.

16. *hoc aequum.* Turic. Guelf. Camp. *h. cecum* (posteriores quidem *ae*) cum Goth. 2. Mureti MS. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. uterque. Reliqui *h. certum*. Nostrum facili emendatione restituerunt Muretus, Guilielmus, Gesnerus in Add. De postrema litera in *hoc* iterata, *c* autem posita pro *qu* vide Drakenb. ad Liv. 1, 21, 3 et nos ad 4, 2, 83. 6, 3, 47.

cura — utilitates. Turic. *curas alienas utiles.* ut et Guilielmi liber. vid. Fac. Grut. Vol. 3. p. 2. pag. 311. Alm. *curas ad alienas utiles* (cf. § 15. item mox). Sed ille a sec. manu *curas ut alienis utiles.* et sic Guelf. nisi quod *cura*. Camp. *omnes has curas alienis utiles.* Reliqui *cura ad alienos ut alienis utilis*, quam scribiginem quis tulerit? Nos reposuimus emendationem Guilielmi. Quod Burm. ait, *ad* ante *curas* requiri, id tam certum non est. Sunt utriusque formae apud nostrum exempla; velut, sine praep., 5, 12, 22 *vict. spectet.* Sic et *respicere* § 1. sine praep., 10, 1, 120 cum eadem. Possit *ut* ex *ad* esse corruptum, quod tamen magis repeto a turbata voce *utilitates*. Alm. scripturam recte excerptam magnopere dubito, quem pluralem vide 3, 4, 14.

scribimus. Camp. *scribi* cum Alm. Nulla Turic. varietas notata (cf. modo, item 6, 1, 1). Insuetivum frustra defendit Burm.

tates patrimonii nostri, ita hoc opus aliis praeparabamus, aliis relinquemus.

500 I. Peroratio sequebatur, quam *cumulum* quidam, *conclusionem* alii vocant. Ejus duplex ratio est, posita aut in rebus, aut in affectibus. *Rerum repetitio* et congregatio, quae Graece dicitur ἀνακεφαλαίωσις, a quibusdam Latinorum *enumeratio*, et memoriam iudicis reficit, et totam simul causam ponit ante oculos, et, etiamsi per singula minus moverat, turba valet. In hac, quae repe-²temus, quam brevissime dicenda sunt, et, quod Graeco verbo patet, decurrendam per *capita*. Nam, si morabimur, non jam enumeratio, sed quasi altera fiet oratio. Quae

praeparabamus. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Palat. MS. Ald. Obr. *praeparamus* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Bad. et edd. ante Leid. quo acc. Roll. *praeparabimus* Jenf. et edd. ante Ald. *paramus* Leid. Gifl. Reliqui *paravimus*.

1. *enumeratio.* Turic. *renumeratio* cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. *remuneratio* Alu. (cf. 6 Pro. 16. item hic § 8.) *renunciatio* Guelf.

moverat. Turic. (a sec. manu) *moveret* et sic Guelf. cum Goth. Vall. Voss. 2. *moveat* Camp.

2. *quasi altera.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. Reliqui *a. q.* cf. 6 Pro. 15. item hic § 7.

aliis — aliis. Cum Gedoy-
nus male ceperit hoc, et ipse
Gesnerus, suadens futurum
pro *praeparabamus* (cf. 6, 3,
15), aberrare videatur, juvat
apponere similitudinem ora-
tionis: 1, 5, 7 *alium — alium*.
3, 4, 15 *alibi — alibi*. 9, 2,

12. *aliud — ad aliud*. 9, 2,
35. 92. 97. 9, 3, 22.

1. *sequebatur.* Attende tem-
pus imperfectum i. e. tum
cum labor interrumpetur
morte filii mei.

repetitio. cf. 4 Pro. 6.

turba valet. cf. 5, 15, 11.

autem enumeranda videntur, cum pondere aliquo dicenda sunt, et aptis excitanda sententiis, et figuris utique varianda: alioqui nihil est odiosius recta illa repetitione, velut memoriae iudicum diffidentis. Sunt autem innumerabiles: optimeque in Verrem Cicero, *Si pater ipse iudicaret, quae diceret, cum haec* ⁵⁰¹ *probarentur?* et deinde subiecit enumerationem: aut, cum idem in eundem, *per invocationem deorum spoliata a praetore templa dinu-*

enumeranda. Turic. *adnumeranda* cum Alm. *annammeranda* Camp. Hinc colligo scripturam *ann.* antiquiorem fuisse quam *adn.* quippe quae facilius ex vera *enum.* corrumperetur. cf. 6 Pro. 12. item simile exemplum 4, 2, 29. vide tamen § 17.

3. *diceret.* Turic. *dicerent.* *idem in.* Turic. Jenf. (tac. Gefn.) inferunt *et* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Leid. exc. Camp. Basl. Male adhaesit ad *idem* extremum.

2. *excitanda sententiis.* Eadem translatione a Plin. H. N. 14, 20 dicitur „crudo „flore resinae excitari — lenitas (musii).“ item 19, 8 „ut (betae) lenitas excitetur „acrimonia sinapis.“ Sed et noster 9, 2, 29 „fictiones per- „sonarum — orationem — „excitant“ 12, 10, 49 „excitatoria lumina (orationis).“ item 6, 3, 19.

odiosius. vid. not. ad 1, 6, 19. item 1, 6, 40.

3. *innumerabiles.* scil. figurarum.

in Verrem Cicero. Cic. in Verr. 5, 52. Etiam hic locus memoriter excitatus valde re-

cedit ab ipso Ciceronis exemplo. cf. 5, 13, 27. Qui in fluctuante apud Ciceronem ipsum scriptura elaborarunt, nostri nullam videntur rationem habuisse. Ut Quintilianus quidem locum memoria tenuit, pater Verris singitur auditor modo eorum fuisse, quae probarentur in filium, cum ipse sederet iudex; nihil eorum ipse commemorasse. Sermo ejus, in hac ratione, nonnisi admirantis fuit et indignantis, quod secus est apud Ciceronem. Hic tamen apud Qu. maxime displicet *quae diceret pro quid diceret.*

idem in eundem. c. 72.

merat. Licet et dubitare, num quid nos fugerit: et, quid responsuri sint adversarii his et his: aut, quam spem accusator habeat omnibus ita defensis. Illa vero jucundissima, si contin-⁴gat aliquod ex adversario ducere argumentum: ut, si dicas, *Reliquit vero hanc partem causae*; aut, *Invidia premere maluit*; aut *Ad preces confugit*; et merito, cum sciret haec et haec. Sed non sunt singulae species⁵ persequendae, ne sola videantur, quae forte nunc dixerō: cum occasiones et ex causis, et ex dictis adversariorum, et ex quibusdam fortuitis quoque orientur. Nec referenda modo nostra, sed postulandum etiam ab adversariis, ut ad quaedam respondeant.

4. *Reliquit vero.* Turic. *reliquius* (in quo nihil aliud nisi ipsum nostrum), a sec. manu *reliquam v.* et sic Guelf. Omitunt vero Camp. Jenf. (tac. Gesu.) cum edd. ante Leid.

preces. Guelf. *pedes.* cum marg. Bas.

5. *persequendae.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voff. 2. Steph. Obr. *Reliqui profeq.* cf. 4, 1, 43.

occasiones. Turic. Guelf. *accusationes* (quanquam ille a pr. manu *accusationis*) cum Goth. Voff. 2. et edd. ante Ald. Correxerit Regius, sed et antea Camp. cf. 6 Pro. 11.

causis. Basil. *ausis*, de conjectura, fatili illa.

ita defensis. Ita, ut jam enumeratione significetur. Succurrebat tamen pro ita fortasse legendum *rite*, vel *scite*. Sed non multum tribuo.

4. *Illā* — *jucundissimo.* Hunc accipio singularem feminini referendum ad *figura*, intellectum; non pluralem neutrius, in genere positum.

et merito. Vulgo male distinguunt, quasi *et* sit ipsius Quintiliani interjicientis, a *Merito* autem ordiatur nova figura enumerandi. Pertinet omne hoc ad illud: *Ad preces* cet.

5. *Sed non sunt* — *persequendae.* Hoc tibi ipse praecipienti suadet Qu., non oratori dicturo.

6 Id autem, si et actionis supererit locus, et ea propofuerimus, quae refelli non possunt. Nam provocare, quae inde sint fortia, non
7 arguentis est, sed monentis. Id unum epilogi genus visum est plerisque Atticorum, et philosophis fere omnibus, qui de arte oratoria scriptum aliquid reliquerunt. Id sensisse Atticos credo, quia Athenis affectus⁵⁰ movere etiam per praeconem prohibebatur orator. Philosophos minus miror, apud quos vitii loco est, affici: nec boni mores

6. *inde sint.* Guelf. Camp. Turic. *desint* (sed hic a sec. manu, a pr. enim nostrum) cum Vall. Leid. Obr.

7. *loco est.* Sic Turic. Camp. Reliqui *e. l.* cf. § 2. 13.

6. *actionis — locus.* Equidem interpretor: Si suppetat copia post adversarii responsionem etiamnum agendi i. e. dicendi, ne forte haereant ea, quae hic postrema protulerit. Negliguntur haec ab interpretibus, nec Gedoynus vertere vel dignatus est vel ausus. Paulo clarior fortasse fiat oratio, si, pro *actionis*, scribas *actioni*; quanquam *locus* genitivum commode asciscit.

inde. „H. e. ab altera parte, „contra quam dicimus. Fre- „quens est, adverbium loci ad- „hibere de personis: ut *unde* „*petitur*, pro reo; vid. Gro- „nov. ad Cic. fam. 7, 11. Sic „Ter. Adolph. 1, 1, 21 *Nati* „*filii duo: inde ego hunc ma-* „*jorem adoptari mihi.*“ Gesn. vid. et Curt. ad Sallust. Jug. 14, 22. et Drakenb. ad Liv. 1, 24, 2. cf. 5, 13, 2. *inde, hinc.*

arguentis — monentis. Satis clarum orationis acumen. Malim tamen *admonentis*, quod apud unum Aldum invenio, et in Rusc. ascriptum ab antiqua manu. Facillime *ad* excidebat post *sed.* cf. 5, 13, 46 „bene *admonitos.*“ 4, 5, 4 „recte *admones.*“

7. *Athenis — prohibebatur orator.* vid. not. ad 2, 16, 4. Locis veterum ibi positis adde nostr. 12, 10, 26. Appulej. Metam. l. 10. p. Elmenh. 241. (Pricaei p. 214, sunt hi numeri et apud Oadend.) nam et illic *praeconis* mentio. item Polluc. Onom. 8, 117. et in contrarium loca Elmenhorstio designata p. 176 nott. Pric. 48. Aliquid, sed leve, pro Qn. habet Xenoph. Mem. 4, 4, 4 *παρά τοὺς νόμους.* *miror.* Burmannus *malit moror*, non quidem necessario.

videntur, sic a vero iudicem averti: nec convenire bono viro vitiis uti. Necessarios tamen affectus fatebuntur, si aliter obtineri vera, et iusta, et in commune profutura non possint. Ceterum illud constitit inter omnes,⁸ etiam in aliis partibus actionis, si multiplex causa sit et pluribus argumentis defensa, utiliter ἀνακεφαλαίωσιν fieri solere: sicut nemo dubitaverit multas esse causas, in quibus nullo loco sit necessaria, si breves et simplices fuerint. Haec pars *perorationis* accusatori patronoque ex aequo communis est. Affectibus quoque iisdem fere utuntur: sed⁹ rarius hic, ille saepius ac magis. Nam

8. *ex aequo*. Sic Turic. cum Alm. (cf. § 1. 9.) *aequo* siue praepositione Guelf. Reliqui *aeque*. Nostrium probat Burm. ablegans ad Petron. c. 74. cf. et Drakenb. ad Liv. 39, 26, 1.

9. *iisdem*. Sic Camp. *hisdem* Guelf. *iisdem* Turic. Reliqui *eisdem* cf. 3, 8, 65. Nec tamen negem vel hanc formam nostro usurpatam, ut 3, 8, 51. 45. 7, pr., 1.

rarius — ac magis. Turic. *aliis sic aut i. f. u. m.* cum Alm. (cf. § 8. 10). Sed ille a sec. manu *alius sic aut i. f. a. m.* Guelf. *alius sic at i. f. a. m.* Camp. *aliis hic at i. f. a. m.* Codd. MSS. negligenter fere sunt collati, nec multum Gothano tribuendum. Igitur *rarius* a correctore profectum puto, nec pro reliqua Quintilianii concinnitate videtur prius unum poni adverbium *rarius*, mox duo „*saepius ac magis*.“ His adducor ut MSS. vestigiis insiliteus scribere malim *aliis hic aliis ille*; ita *saepius ac magis* utrique tribnetur et accusatori et patrono, sed in diversis affectibus. at corruptum ex *aliis* cf. ad 5, 10, 9. 6, 3, 75 cum scriptum esset *al*. In hac constitutione ne

Necessarios — si aliter. anacephalaeosi, ita nec magis alter altero. In *affectibus* mox

cf. 5, 14, 29.

8. *multiplex*. cf. 4, 4, 4.

alia utriusque ratio.

ex aequo communis. Non 9. *rarius — ac magis*. vid. solum uterque eorum utitur not. crit.

huic concitare iudices, illi flectere convenit. Verum et accusator habet interim lacrimas ex miseratione ejus rei, quam ulciscitur: et reus de indignitate calumniae conspirationis vehementius interim queritur. Dividere igitur haec officia commodissimum, quae

quaerendum quidem magnopere est, utri singula pronomina, *hic ille*, reddantur, qua de re ad hunc locum differunt VV. DD. Sed mox eadem recurrit observatio, vid. ibi not. ex. In recepta autem ratione, *hic* profecto ad propius, ad *patronum*, referendum erat, *ille* ad remotius, ad *accusatorem*, quod male coibat cum sequentibus. Id sentiens Capper. nec tamen agnoscens veram difficultatem, ludibrium debuit Burmanno in Epistola p. 45, ne ipsi quidem expediendi locum.

rei quam. Sic Rusc. (ex correctione Regii ut videtur cf. 6 Pro. 7) cum Goth. et Aldo Bad. ntroque Gesn. Bip. r. *qua* Voss. 2. Sed Turic. Guelf. Vall. et edd. rell. r. *quem*. Ant *quam* scribi debere ait Regius, aut *rei* tolli. Hoc ipsum factum a Campano, corrigente procul dubio (cf. § 5.); nec male, cum mox § 19. sit „*ejus casum quem ulciscitur*.“ Potuit facillime irreperere *rei*. cf. Drakenb. ad Liv. 2, 18, 2. Exempla e Quint. vide 4, 2, 61. 5, 10, 72. 5, 13, 56. 5, 14, 1. vide et 3, 11, 1.

huic — illi. Ad remotius, *accusatorem*, refer *huic*, ad propius, *patronum*, *illi*. cf. 5, 13, 12. item hic § 22. Ablegat Burm. ad Sanctii Minervam, locupletatam a Perizonio, l. 2. c. 9. item (in Epistola ad Capper. p. 45) Budaeum in Comment. Gr. L. p. 1038 ed. Steph. (quem locum in mea ed. nondum inveni) ubi Budaeus addit „*usus est et varie Quintilianus*“ ut appareat, Budaeo cognitam fuisse hanc Quinti-

lianeam usurpandi pronomina libertatem.

calumniae conspirationis. Rollinus et volebat inferi. Burm. vel hoc vel *aut* (non quidem *vel*, ut refert Harles). Alterum sententiae convenientius, etsi minus leni emendatione. Alterutrum necessarium. Quis enim ferat hoc asyndeton?

haec officia. Concitandi profecto et *flectendi*. Qui tamen ex proximis sequatur, haec

plerumque sunt, ut dixi, prooemio similia, sed liberiora, plenioraque. Inclinatione enim¹⁰ iudicium ad nos petitur initio parcius, cum admitti satis est, et oratio tota superest: in epilogo vero est, qualem animum iudex in consilium ferat, et jam nihil amplius dicturi sumus, nec restat, quo servemus. Est igi-¹¹

plenioraque. Turic. *plerioraque.* Guelf. omittit. Camp. *pleraque.*

^{10.} *parcius cum.* Turic. Camp. *partim tum* (sed ille a sec. manu *partim tum* et sic Guelf. cum Goth. Voss. 2. Vall.) cum Alm. *tum* pro *cum* edd. ante Stoer. exc. Bas.

animum — ferat. Turic. *animam* (sed a sec. manu nostrum) *videm consilio fecerat.* Postrema tantum duo vocabula ex Alm. afferuntur ut Turic. (cf. § 9. item mox) *animo idem consilio fecerat* Guelf. ut et Bas. margo, excepto *animo.* De *ferat* et *fecerat* vide Drakenb. ad Liv. 7, 3. 6. item nost. 6 Pro. 10.

servemus. Goth. Jenf. *servemur* cum Alm. (Turic. nulla mentio cf. modo, item § 13.) Voss. sec. et edd. ante Leid. nisi quod in marg. Cuncti nostrum. Hoc ipsum tamen in Turic. Guelf. Camp. Plane geratellam literae

dividi debere, parum intelligo. Ad sensum malim paene *conjungere.* Varietas una est in Turic. *didere* pro *dividere*, mero errore, in quo nullum praesidium. Rollinus ad *dividere* haec annotat: „Disputare „separatim de diversis affectibus, quos excitant accusator „et reus.“ Atqui *iisdem* uti eos modo dixerat Qu. Insolenter diceretur et vi careret, si pro *dividere* scriberetur *videre*; hac sententia: *excutere, propius introspicere.*

ut dixi. Respicit procul dubio ad 4, 1, 27. 28. Mox autem in praepos. addi malim. Nam *prooemio* dativum inter-

pretari, qui pendeat ex *similia*, prorsus alienum.

^{10.} *admitti.* Cum acuminis hoc dicitur, ut 4, 1, 5. sed hic exquisitius. nullo additamento. Sic Persius noto versu de Horatio

„ — *admissus* circum praecordia iudit.“

Petita translatione aut a convenientibus reges et principes, aut a maribus inuentibus feminas. Simili sententia *recepti* 4, 1, 59.

qualem — ferat. Similis fere sententia 5, 12, 14. *Consilium* vide ad 4, 2, 22.

servemus. Hanc scripturam ita interpreto, ut objectum

tur utrisque commune, conciliare sibi, avertere ab adversario judicem, concitare affectus, et componere. Et brevissimum quidem hoc praeceptum dari utrique parti potest, ut totas causae vires orator ante oculos ponat: et, cum viderit, quid *invidiosum*, *favorabile*, *invisum*, *miserabile* aut sit in rebus; aut videri possit, ea dicat, quibus, si ¹² iudex esset, ipse maxime moveretur. Sed certius est ire per singula. Et quae conciliant quidem accusatorem, in praeceptis exordii jam diximus. Quaedam tamen,

R et S figuram in MSS. septimi et octavi seculi, docet Morelius in *Elémens de Critique* p. 174. Mox § 16. pro *querimur* Camp. *quaerimus*.

11. *conciliare*. Turic. *consiliare*, a sec. manu *consiliari*. Ita mox § 12. Goth. (tac. Gesn.) *consiliant* pro *conciliant*.

12. *conciliant*. Camp. Tarv. *concilient*. cum Ald. Si conjunctivus ponebatur, debebat praeferrri imperfectum ob *diximus*.

verbi repetam ἀπὸ κεινοῦ, „id quod dicendum erat, nec „jam dicimus.“ *Servemus* dictum pro *reservemus* ut §, 5, 35. Quo adverbium loci accipio, non pronomen: „Nullus locus reliat, ad quem *reservemus* dicta nostra.“ Altera scriptura *servemus* (vide not. crit.) nimiam videtur sententiam habere, si haec significat: „Quo nos periculo eripiamus.“ Nam quod eandem Gesnerus explicat „quo „nos *reservemus*“ (in qua ratione quo profecto interpretatur ut ego; et si id diserte non monens), contortius vide-

tur. Capperonnerius objectum facit, „eum quem defendimus,“ quod abhorret a perspicuitate Quintiliani.

12. *Et quae conciliant — diximus*. Haec sepe inveniuntur 4, 1, 5 — 27. Nec tamen *accusatoris* proprie commendandi artificia ibi traduntur, quanquam exempla et praecepta eo maxime spectare possunt videri. Dicas igitur Qu., quem toties in Cicerone aliisque parum vidimus memorem, etiam sua ipsius securius retinuisse. Hic quidem altera pars, quae est defensoris, tractatur a 21 inde §. Sed et

quae illic ostendere fatis est, in peroratione implenda sunt magis, si contra impotentem, invisum, perniciosam, suscepta causa est; si iudicibus ipsis aut gloriae damnatio rei, aut deformitati futura absolutio. Nam egregie ¹³ in Vatinium Calvus, *Factum, inquit, ambitum scitis omnes, et hoc vos scire omnes sciunt.* Cicero quidem in Verrem etiam emendari posse injuriam iudiciorum damnato reo dicit: quod est unam ex supra dictis. Metus etiam, si est adhibendus, ut faciat idem, hunc habet locum fortiorem, quam in prooemio. Qua de re quid sentirem, alio jam libro ex-

13. *hoc vos.* Guelf. transponit, solus. Bene. cf. § 7. 21.

infamiam. Turic. *infamam* cum Alm. sed ille a sec. manu receptam. cf. § 10. 14. *adhibendus.* Turic. Guelf.

habendus. cf. 5. extr. *faciat.* Sic Turic. Guelf.

Camp. cum Goth. 1. 2. Voss. 2. Reliqui *facit*, nisi quod plurimum profecto MSS. negliguntur a conferentibus.

habet. Sic Turic. Guelf. cum Goth. 1. 2. Voss. 2. Reliqui *habeat*, inter quos et Camp. Male.

in prooemii praeceptis §§ 27 — 72 verlantur fere in defensore.

implenda. cf. 5, 15, 56.

13. *Calvus.* vid. 1, 6, 42.

Vatinium, Cicerone defendente, ambitus in petenda praetura, qua Catoni praelatus est, reman egit. vid. 9, 2, 25. Plutarch. Cat. min. p. 779 C. D. E. Cic. ad Div. 1, 9. Fuit Vatinus (in quem si iuxta pinem jaceretur, *pomum* erat. Macrobi. Sat. 2, 6) illorum temporum Maratus, et corporis et animi foeditate, paulo fortasse melior nostro. cf. Ruhnk. ad Aquilam

Romanum p. 184. seq. in ed. Lupi, quo adde p. 276.

in Verrem. Act. 1, 15.

ex supra dictis i. e. ex conciliantibus.

ut faciat idem i. e. ut et ipse conciliet accusatorem. *Conciliare* quidem hic latius accipies. Metus enim et ipse facit ut accusatorem laedere nolit iudex. Neque enim cum Hestlingero *ut interpretes licet, etsi*, quod sequente indiget *tamen*; et jejuna in hac significatu sit sententia.

alio — libro. 4, 1, 20. 21.

14 posui. Concitare quoque invidiam, odium, iram, liberius in peroratione contingit: quorum *invidiam* gratia, *odium* turpitude, *iram* offensio iudicis facit, si contumax, arrogans, securus sit: qui non ex facto modo, dictove aliquo, sed vultu, habitu, aspectu moveri solet. egregieque nobis adolescentibus dixisse accusator Cossutiani Capitonis

14. *iudicis*. Camp. *iudici* cum Alm. cf. § 15. 15.

qui. Turic. Camp. *quia* cum Goth. et edd. ante Basil. Sed Turic. a pr. manu *quae*. Guelf., nisi dormitavi, nostrum. Verum quidem hoc esse nequit. Quo enim tandem referatur pronomen relativum masculinum? Ad iudicem? Ad reum? Neutrum ferri potest. Equidem sanam scripturam censeo primam illam Turicensis. Eget autem ea altera mox mutatione, ut, contra libros quidem omnes, pro *solet* legamus *solent*. *Quae*, neutro plurali, referes ad *contumax*, *arrogans*, *securus*. Sed restat scrupulus, quod huic sensui minus congruit *moveri*. Neque enim *moventur* ista e vultu, reliquis; sed *apparent*. Mihi quidem pro *moveri* nihil aliud succurrebat nisi *notari*, quod sane vix placet. Sed *moveri* alienum plane censeo, cum relativum ad *invid.* *od.* *ir.* spectare nequeat. Eo enim faceret *movendi* verbum. Sed nimis remota sunt, et eorum, quae modo posita sunt: *cont. arr. sec.*, aliqua amplificatio paene necessaria est.

14. *quorum*. Neutrum genus accipe, et refer ad omnia ea, quae praecedunt „*invidiam — iram.*“

offensio iudicis. Cave genitivum sejungas et referas ad cetera quoque: *gratia*, *turpitude*. Est *offensio iudicis* admissa a reo, cujus ipsius quoque sunt *gratia*, *turpitude*.

sit. Subjectum, quod intelligitur, est *reus*, in quem concitantur ista.

qui — solet. cf. not. crit.

accusator Cossutiani Capitonis. Quis fuerit accusator ignoramus. Ad causam spectant haec loca veterum: Tac. Annal. 13, 53. „Cossutianum „Capitonem Cilices detulerant, „maculosum foedumque, et „idem jus audaciae in provincia ratum, quod in urbe „exercuerat. Sed perverci „accusatione conflictatus, postremo defensionem omisit, ac „lege repetundarum damnatus

videbatur, Graece quidem, sed in hunc sensum, *Erubescis Caesarem timere*. Summa¹⁵ tamen concitandi affectus accusatori in hoc⁵⁰⁴ est, ut id, quod objecit, aut quam atrocissimum, aut etiam, si fieri potest, quam maxime miserabile esse videatur. Atrocitas

Erubescis. Jenf. (tac. Gesn.) *erubescit* cum sequentibus ante Obr. quo acc. Rollin. — Mecum faciunt MSS. mei et Camp. eum Alma Voss. 2. Vall. cf. 5, 10, 97.

15. *objecit*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui *objicit*.

„est.“ Juvenal. 8, 92 — 94.
 „— quam fulmine justo Et
 „Capito et Numitor ruerint,
 „damnante senatu, Piratae
 „Cilicum.“ —

Graece quidem. „Quis —
 „hinc consuetudini, qua nunc
 „Graecis actionibus aures cu-
 „riae exundantur, januam
 „patescit? ut opinor, Molo
 „rhetor, qui studia M. Cice-
 „ronis acuit. Eum namque
 „ante omnes exterarum gen-
 „tium in senatu sine inter-
 „prete auditum constat. Quem
 „honorem non immerito ce-
 „pit, quoniam summam vim
 „Romanae eloquentiae adju-
 „verat.“ Val. Max. 2, 2, 3.
 quo loco nititur Pseudo-Tur-
 nebus in nota, neque tamen
 indicato. cf. nos ad 1, 5, 60.
 Sub Caesaribus multus Grae-
 cae linguae usus etiam in re-
 publica administranda, Sucto-
 tonio in primis memorante.
 Fuit illa causa, quam Grae-
 ce oratio licuit Moloni, de

praemiis Rhodiorum. vid. Cic.
 Brut. c. 91. Ignarum Latini
 sermonis Molonem testatur
 Plutarchus in Cicerone Vol. 1.
 p. 862 F. Exemplum autem
 accusantis Capitonem ideo hic
 facit, quia inest significatio
 vultus ipsius, in quo ferocia
 nihil usquam pensi habentis
 conflictatur cum metu, quem
 nec vincere potest nec dissimulare
 prorsus. Invidiae plena
 erat haec oratio, praesente
 maxime, quod credi potest,
 Nerone. In senatu dixisse cre-
 diderim Graecum oratorem.
 cf. loc. Juvenalis.

15. *objecit*. Praeterito uti
 videtur, ad significandum sum-
 mum illud, in quo causa ver-
 titur, crimen. Praesens *obji-
 cit* locum habebat, si de parti-
 bus accusationis singulis agere-
 tur.

Atrocitas. Ictorum de au-
 genda injuriarum atrocitate
 loca indicat Turnebus. Dig.
 47, 10, 7, 8. item l. 8. 9.

crescit ex his, *Quid factum sit, a quo, in quem, quo animo, quo tempore, quo loco, quo modo?* quae omnia infinitos anfractus¹⁶ habent. Pulsatum querimur: de re primum ipsa dicendum: tum, *si senex, si puer, si magistratus, si probus, si bene de republica meritus*; etiam, *si percussus sit a vili aliquo contentoque*; vel ex contrario *a potente nimium, vel ab eo, quo minime oportuit*; et, *si die forte sollemni, aut iis temporibus, cum iudicia ejus rei maxime exercerentur, aut in sollicito civitatis statu*; item *in theatro, in*¹⁷*templo, in concione, crescit invidia: et, si*

infinitos anfractus. Turic. *infinito fractus.* Alm. *infinito fractus* (quod si vere notatum fuit, recte Burm. resolvit *infinitos tractus* cf. § 14. 20). Sed ille a sec. manu nostrum Goth. 2. *tractatus.*

16. *ab eo, quo.* Sic Turic. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn. qui in Add. de Goth. 2. tantum refert). *a. e. quem* Tarv. cum Aldo. Reliqui *a. e. a q.* ut et Guelf. Burmannus Aldinam rationem improbens apponit Livii locum 59, 11, 7. „*spoliatus* „*fortunis a quibus minime oporteret*“ quo tamen et ipse voluisset tueri *a receptae*, si MSS. scriptura cognita ei fuisset.

ejus rei. Jenf. (tac. Gesn.) *hujus r. cum sequentt. ante* Stoer. exc. Bas. *crescit.* Palat. C. Gebh. *gliscit* plaudentibus frustra Gebhardo et Pareo; nam praesentius reme-

infinitos anfractus habent. i. e. Mille modis tractari possunt. Elegans forma dicendi, cui similem desidero; neque tamen dubia sententia.

16. *ab eo quo.* Omittitur praepositio *a* praemittenda relativo, evitandi taedii causa. Vid. Corn. Nep. 5, 5, 1. „*Incidit in eandem invidiam, quam*“ cet. ubi vide inter-

pretas, item Heusingerum in Hellenolexia Vechneri p. 322. indicante in Add. Gesnero. Similis licentia Quintiliani in fragmento declamationis deperditae apud Lactant. Inst. Div. 5, 7. „*in id, quod incubuerunt*“ quem locum ostendit Heusing. l. c.

crescit invidia. Leidensis editor, distinctione maxima

non errore, nec ira, vel etiam, si forte ira, sed iniqua, quod patri affuisset, quod respondisset, quod honores contra peteret: et, si plus etiam videri potest voluisse, quam fecit. Plurimum tamen affert atrocitatis modus, si graviter, si contumeliose: ut Demosthenes ex parte percussu corporis, ex vultu ferientis, ex habitu invidiam Midae quaerit. Occisus est: utrum ferro, an igne, 18

dium locus expectat. vid. not. ex. Alioqui frequens glossa *erescere* pro *gliscere* vid. Liv. Drak. 6, 14, 1.

17. *affuisset.* Turic. *adsuisset* sed a fec. manu *absuisset* quod ipsum est in Goth. (tac. Geln.) *affuisset* Jenf. (tac. Geln.) Tarv. quod correxit Regms. Nostram scribendi rationem tenet Camp. ceterique excepto Geln. qui cum Turic. *adf.* cf. § 2. 6, 2, 13.

peteret. Guelf. *petisset* sed super-scripta nostra. *affert.* Turic. *adferat.* Guelf. *afferet.* ut *Demosth.* Turic. Guelf. *et.* Tarv. *aut.*

Midae. Turic. *me deae.* Guelf. *medeae* cum Jenf. (tac. Geln.). Correxerit Regius, sed et Vall. recte et vetustiores edd.

Occisus est. Turic. omittit *est*, et ita Camp. Ille tamen a fec. manu *occisae et.* Guelf. *occisae. Sed.*

post *concione* facta, ab his orditur novam sententiam, quem improbat Butmannus praecunte Gebhardo in Crepundius p. 112. Equidem in omnes partes versatis hisce vocibus, quid iis faciam non reperis. Neque enim opus erat quidquam addi; nec apparet, quate adhuc „*sine istis coona* „*du i*“ potuerit si nunc repente interantur.

suum aliquo iudicio contra ipsam defenderat.

respondisset. cf. 5, 7, 14. et 3, 5, 15. Injuriam, quam illi fecerat superbus ille, non tacitus pertulerat. Inest eadem vis in loco Terentiano Phorm. Prol. 19. „*Illic respondere voluit non lacessere.*“

Demosthenes — Midae. vid. Demosth. p. Rsk. 537. seq. Commodissime Philander ablegat ad Dig. 48, 19, 16, 6. ubi ipse hic Demosthenis locus affertur.

17. *patri affuisset.* Pulsatus ab impotente illo patrem

an veneno; uno vulnere, an pluribus; subito, an expectatione tortus, ad hanc partem maxime pertinet. Utitur frequenter accusator et *miseratione*, cum aut ejus casum, quem ulciscitur, aut liberorum ac parentum soli-⁵⁰⁵
¹⁹tudinem conqueritur. Etiam futuri temporis imagine iudices movet, *quae maneant eos, qui de vi et injuria questi sunt, nisi vindicentur: fugiendum de civitate, cedendum bonis, aut omnia, quaecunque inimicis animus*
²⁰ *fuerit, perferenda.* Sed saepius id est accusatoris, avertere iudicem a miseracione, qua reus sit ufurus, atque ad fortiter iudicandum

tortus. Turic. Guelf. *tertius* cum Alm. et marg. Basil.

ac parent. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Reliqui *aut p.* Disjunctio hic quidem nimia post alteram majoris momenti.

solitudinem. Turic. Guelf. Camp. *solicitudinem* cum Alm. Voss. 2. Goth. Vall. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. Eandem confusionem vide ad Liv. 8, 15, 15 Drakenb.

19. quae. Sic Turic. Camp. Tarv. cum Alm. Jenf. Reliqui *qui.* *eos qui.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui inserunt *casus.* Adhaesit ex proximo *eos*, improbandum vel ob id quod modo (§ 18.) erat *ejus casus.*

inimicis animus fuerit. Sic Turic. cum Obr. Sed ille a prima manu *inimicus fuerit.* Guelf. *inimici animus fert* cum margine Basil. probante Burmanno. *inimicis in animo fuerint* Voss. 2. (nihil ejusmodi daute Goth.). Reliqui *inimicus fecerit.* Scripturae Guelf. et Voss. 2. interpretamenta videntur nostrae, quae dura videri non debet, cum facile subaudiatur *facere ad quaecunque.* Sueton. Caes. c. 82 „*Fuerat animus, conjuratis — trahere.*“ cf. Oudend. ad ejusd. Othon. c. 6. in quibus sane expressus, qui hic intelligitur modo, infinitivus, locutionem expeditiorem facit.

18. *ad hanc partem i. e. ad augendam atrocitatem,* vide 19. *quaecunque — fuerit.* cf. not. crit.

§ 15.

concitare. Cujus loci est etiam occupare, quae dicturum facturumve adversarium putes. Nam et cautiores ad custodiam suae religionis iudices facit, et gratiam responsuris aufert, cum ea, quae praedicta sunt ab accusatore, jam, si pro reo petentur, non sint nova: ut Servius Sulpicius contra Aufidiam, *ne signatorum ab ipsis discrimen obijciatur sibi*, praemonet. Nec non ab Aeschine, quali sit usus Demosthenes actione,

20. *ea, quae — petentur.* A meis quidem libris quae illud abest omnibus ante Gryph. Omittunt enim et Goth. Jenf. (tac. Gesn.). Burmanno nullus, qui omittat, MS. memoratur praeter Voss. 2. neque hinc Gibsonus (cf. 6 Pr. 13). Malim igitur *ea quae dicta ut quae abierit in praec.* In reliquis quidem nulla varietas. Quid tamen illud: „pro reo *petentur?*“ in quo *petentur* me offendit quam maxime. Sentio, quid audeam. Sed reponi velim — „jam si a patrono *repetentur.*“
Servius. Goth. (tac. Gesn.) *Ser.* cf. 5, 13, 13. hic § 35. *ne sign.* Turic. Guelf. *nec f.*

ab ipsis. Turic. *ut ipsis* cum Alm. (cf. § 14. item mox) sed ille a sec. manu *ut ab ipsis.*

quali — usurus D. Turic. *quae vel fitur D.* a sec. manu *qualis D.* Alm. (*qua I. itur* (cf. modo hac § item § 23). Promineus t. cf. cum § 9.

20. *suae religionis.* vid. 5, 6, 4. *religio* enim est *jusjurandum* ut 5, 6, 2. 5, 7, 33.

ea, quae — petentur. vid. not. crit.

Servius Sulpicius. cf. 4, 2, 100. *centa*, quod facit difficultatem, tenendum est, cum *accusatoris* sit exemplum. Vim argumenti perspicere nequimus, totam hanc causam ignorantes. Tantum apparet

positu verborum, *ab ipsis* non esse referendum ad *obijciatur* sed ad *discrimen* i. e. discrimen imminens signatoribus *ab ipsis.* Qui sint *ipsi* illi, nemo, sine pluribus hujus orationis reliquiis, dixerit.

ab Aeschine. vide Reisk. Oratt. 3, 597 — 608. Steph. 83, 28 — 31, 25. 611 — 625. St. 81, 35 — 86, 30. cf. item 3, 6, 3. 7, 1, 2.

praedictum est. Docendi quoque interim iudices, quid rogantibus respondere debeant: quod est unum repetitionis genus.

21. Periclitantem vero commendat *dignitas*, et *studia fortia*, et *susceptae bello cicatrices*, et *nobilitas*, et *merita majorum*. Hoc, quod proxime dixi, Cicero atque Asinius certatim sunt usi: pro Scauro patre hic, ille pro filio.

quoque int. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.). Reliqui i. q. cf. § 13. 22.

21. *merita.* Turic. Guelf. *materia.* *quod.* Jenf. *apud solus*, quod correxit Regius.

patre. Turic. *parte*, a sec. manu *partem.* Confusio obvia et frequens cf. Drakenb. ad Liv. 4, 60, 3. Oudend. Suet. Aug. 12. Fluctuat hoc modo scriptura apud Cic. ad Att. 4, 16. itidem in Scauri causa. Sed apud Qu. ne ulla quidem species est τοῦ *parte*.

repetitionis. ἀνακεφαλαίωσης de qua vide § 1 — 9. Argumenta enim repetuntur, quibus preces illae rei amoventur.

21. *Periclitantem.* cf. § 12.

pro Scauro — filio. Ciceronis pro Scauro orationem vide ad 4, 1, 69. in cuius quidem fragmentis et eorundem interpretatione Asconiana manifestum est, quantum versatus fuerit Cicero in patre laudando. Spectat eodem locus Valer. Max. 3, 1, 10 Turnebo jam laudatus: „ta-
„men propter *vetustissimam*
„*nobilitatem*, et recentem me-
„*moriā* patris, absolutus
„est.“ Pollio quem Scaurum defenderit, a nemine prodi-

tum invenio. Monet Gesnerus, filii eum causam egisse, idemque Manutius refert in enumerandis operibus Aiiiii Pollionis ad Cic. ad Div. 10, 31. Jam temporum rationes cum sane non serant, ut Scaurum illum principem Senatus (cujus vitam scripsit Brossius Mem. Acad. Inscr. T. 40. 12°. cf. 5, 12, 10.) defenderit Pollio, sequitur ut causam dixerit pro filio illius, quem Cicero tutatus est. Quanquam ipsa Ciceronis aetate audiebat is Scaurus filius, dum respicitur ad nobilem illum Senatus principem. Vicissim Quintiliano filius recentior appellatur, ad illum Ciceronis clientem, is autem ipse pater. Pollionis quidem pa-

Commendat et causa periculi, si suscepisse²² inimicitias ob aliquod factum honestum videtur: praecipue *bonitas, humanitas, misericordia*.⁵⁰⁶ Juste enim tunc petere ea quisque videtur a iudice, quae aliis ipse praestiterit. Referenda pars haec quoque ad utili-

22. *si suscep.* Turic. a sec. manu delet *si* et abest a Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 3. Item Turic. post *susc.* secunda manu ponit *est*, sine sensu. *praecipue.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. *praecipua* cum Goth. Voss. 2.

Juste enim. Turic. *justis e.* (a sec. manu *justae e.*) Camp. *Justius H.* (solito errore pro .N. i. enim. cf. 6, 3, 7.) *Justius o.* Tarv. Ald. *Justi e.* Jenf. (tac. Gesn.).

aliis. Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Bad. exc. Tarv. Reliqui *alii*.

pars haec. Jenf. (tac. Gesn.) *h. p.* cum reliquis ante Stoer. exc. Bas. quo acc. Roll. Mollius videtur etsi minus accurate structum. cf. § 20. 30.

tracinio usus videtur Mamer-
cus Scaurus, foedissimus ho-
mo idemque ingeniosissimus,
cujus multa est mentio apud
Senecas, Tacitum, Dionem,
quique a Tiberio mortem sibi
consciscere coactus est A. U. C.
737. Hunc Pollione familia-
riter usum ostendit L. Seneca
de Benef. 4, 31. Fuerit igitur
is filius M. Aemilii Scauri,
quem defendit Cicero, etsi
ambitus rei jam A. U. C. 702,
quando Mamercum ne natum
quidem conjicere licet, nisi
forte hic noster alius fuit,
ignotus praeter hanc causam,
a Qu., quantum video, solo
memoratum. Quod in hac in-
terpretandi ratione *his* ad re-

motiorem Ciceronem, *ille* ad
propriorem Asinium refertur,
cf. § 9. *Asinius* hic quidem
nullus nisi Pollio potest intel-
ligi, cum filium Scauri Cice-
roniani defendisse dicatur.

22. *tunc.* Non satis appa-
ret, quo valeat adverbium
temporis. An: „*si bonitas*
„*cet. fuerint in re?*“ Sed
haec est scabra oratio. Collata
scripturae varietate, malim
scribere: *Justissime enim pete-*
tere. Etiam *Justius*, compa-
ratiuus, facilius quodammodo
struitur cum *tunc*. *Quisque*
vid. ad 4, 1, 46.

pars haec quoque. Respicit
ad prooemium, in quo eadem
praeceperat vid. 4, 1, 7.

tatem reipublicae, ad iudicium gloriam, ad
 23 exemplum, ad memoriam posteritatis. Pluri-
 mum tamen valet *miseratio*, quae iudicem
 flecti non tantum cogit, sed motum quoque
 animi sui lacrimis confiteri. Haec petetur
 aut ex iis, quae passus est reus, aut ex iis,
 quae cum maxime patitur, aut ex iis, quae
 damnatum manent: quae et ipsa duplicantur,

25. *petetur*. Retinui emendationem Gesneri, etsi nullo
 meorum libro firmatam, qui dant *petentur*. Sed „nimis“ ait
 Gesn. „manifestum ad *miserationem* referri.“

aut ex iis. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) a. ex his.

aut ex iis. Turic. Camp. omittunt ex. Guelf. aut his.
 Goth. (tac. Gesn.) aut ex his. quae cum max. Turic.
 quae quam cum m. cum Alm. (cf. § 20. item hac §) quae quam
 m. Camp. Tarv. quam tum m. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum
 reliquis praeter Gesn. Bip. et antiquissimum Cod. Cortio me-
 moratum ad Plin. Ep. 6, 31, 15. Reginus inveniens quae
 quantum m. quod est in Jenf. Loc. Ven., mutabat in quae tum
 quam m. improbante quam illud Badio, qui vulgatam q. tum
 m. in Vall. esse testatur. Apparet quam natum ex quum, vel
 quom pro cum, et id ipsum mox geminatum altero.

aut ex iis. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. omittunt ex.
 Guelf. aut his. De his pro iis cf. 5, 14, 34. item hic § 51.
 De repetenda praepositione 4, 2, 122. 6, 3, 11.

25. *cum maxime*. De hac
 forma consule Ernest. in Clav.
 Cic. Heusing. ad Cic. de Off.
 1, 15, 11. Oudendorp. ad
 Suet. Tib. c. 14. Domit.
 c. 10. Est enim profecto pro
 „eo, quando quidque agitur,
 „tempore,“ nec opus est ur-
 gere τὸν maxime potestatem et
 per ἄλλοθεν ubique interpre-
 tari, ut facit Linaeus l. c.

post eumque Jaegerus V. C.
 ad Paneg. vet. 1, 2, 1. 9,
 1, 2. Nec tamen ubique re-
 ponam cum maxime ubi libri
 dant tum m. quod fieri recte
 vetant Freinshemius et Du-
 kerus. Hic quidem sententia
 in universum proposita, cum
 desideratur. Aliter se habet
 mox § 51. cf. not. crit.

cum dicimus, *ex qua illi fortuna, et in quam recidendum sit.* Affert in his momen-²⁴ tum et *actas, et sexus, et pignora; liberi, dico, et parentes, et propinqui.* Quae omnia tractari varie solent. Nonnunquam etiam ipse patronus has partes subit: ut Cicero pro Milone, *O me miserum! o te infelicem! Revocare me tu in patriam, Milo, potuisti per hos, ego te in patria per eosdem retinere non potero?* Maximeque, si (ut tunc accidit) non conveniunt ei, qui accusatur, preces.

ex qua. Turic. *aequa.* Alm. cum reliquis facere narratur. cf. modo hac § item § 24. *illi.* Turic. Guelf. *illa* cum Alm. Jenf. quod inventum correxit Regius. Sed nostrum est in Vall. Goth. Camp. Tarv. et reliquis edd.

24. *etiam ipse.* Sic Camp. cum Alm. non Turic. (cf. modo § 23. item hac §). Reliqui *etiam et ipse* quod ferre non potui. Veram scripturam hanc credo: „Nonnunquam enim et ipse.“ cf. 5, 14, 12 not. ex. Si defendi possunt *et etiam* ut aliquoties apud Sueton. cf. Oudend. ad Neron. c. 45, non protinus *etiam et* quoque placebunt, quanquam aliquid ejusmodi est in inscriptione quadam. vid. Ruhnk. citat. ad 5, 14, 17.

O me mis. Goth. (tac. Gesn.). Omitit *me.*

te. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. exc. Ald. et marg. Bas. qui cum reliquis *me.*

revocare. Jenf. (tac. Gesn.) *renovare.* Correxit Regius.

tu. Turic. Guelf. *tum.*

te in patriam. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *t. i. patriam.* *non potero.* Turic. Guelf. omittunt cum Alm. Librarii, non Quintiliani, error.

Maximeque, si. Turic. *maxime quaesivi.* Alm. *maxime quaesivit* (cf. hac § item § 25). Guelf. *maxime quae si.*

conveniunt. Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. Camp. cum

24. *pignora.* cf. 4, 1, 28. non est *te* ante *infelicem* et mox § 33. sane *infelicem* melius et ad

O me miserum — non potero. Cic. pro Mil. c. 37. Ibi cf. 5, 14, 17.

25 Nam quis ferret Milonem pro-capite suo supplicantem, qui a se virum nobilem interfectum, quia id fieri oportuisset, fateretur? Ergo et ille captavit ex ipsa praestantia animi favorem, et in locum lacrimarum ejus ipse successit. His praecipue locis utiles sunt *profopopoeïae*, id est fictae alienarum personarum orationes, quales litigatorem decent,

Alm. Tarv. Reliqui *convenient*. Turic. a sec. manu haec: *accidunt non inconvenienter, a tertia accidunt non convenienter*.

25. *ipsa*. Sic Turic. Camp. cum Alm. Reliqui *illa fictae*. Turic. *factae* cum Alm. Male. *alienarum personarum*. Guelf. *aliarum p.* et Goth. (tac. Gesu.) idem a pr. manu.

quales — patronum. Turic. *q. litigatore dicit p.* (a sec. manu *e a litig.* dirimitur, superscripta nota, quasi esse debeat *est*) cum Alm. nisi quod inde Burm. ponit: *q. litigatorem dicit vel p.* in quo *vel* expressum quam maxime miror (cf. § 24 item mox hac §). Guelf. *q. litigator edicit p.* Camp. *q. litigatorem decet p.* Goth. receptam dat, omissio tamen *vel* cum Voss. 2. *q. litigatorem decet vel p.* Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. Ald. Bad. Bas. quod ipsum dare Vall. narrat Badius; miror, ni deceptus in *vel*. Hoc igitur ab omnibus antiquis quidem libris abesse persuasissimum est; nec fert sententia. Quales enim fuerint *profopopoeïae*, quae *deceant* patronum? Nempe omnes eum *decent*, modo frugi sit orandi artifex, neque ulla hic exceptio locum habet, quia τὸ *decere* non est in honestate, sed in congruendo. cf. 11, 1, 41 ubi itidem in *profopopoeïa* est *decor*, ut et apud Horat. ad Pis. 157. Quaeruntur autem

25. *et ille*. Repone illi, suo genere. cf. not. crit. ad leni emendatione. (cf. 6 Pro. Prooem. 27. quo adde 12, 5, 7. not. crit. item 9, 2, 68.) 1. 2. 6 Pro. 11. hujus cap. Rein ipsam vide et 6, 5, 10. § 27.

praestantia animi i. e. ferocia, contumacia, sed laudabili illa. *praestantia* idem *profopopoeïae*. cf. 3, 3, 41. quales — *patronum*. vide quod *constantia* sed majus in not. crit.

507 vel patronum. Mutae tamen res movent, aut cum ipsis loquimur, aut cum ipsas loqui fingimus. Ex personis quoque trahitur²⁶

profopopoeïae aptae cuique personae inductae, qualis nunquam est *patronus*, qui, dum profopopoeïas dicit, ipse tollitur plæue de scena, quoniam *alienarum* personarum orationem effingit. Quapropter non nisi gravillima veterum librorum auctoritate adducar ut, dimittis hisce cogitatis, *vel* sincerum credam. Sed unde erues aliquid a quo pendeat accusativus *patronum*? Parum probatur mihi quod adhuc extudi; est tamen huiusmodi: *qualis litigator est docens patronum*. Aptius sane fuerit *est* post *qualis*. An praeferes *q. est l. edocens p.*? Sed hoc simplicitate caret. *Docetur* causam patronus a litigatore. Est ejusmodi profopopoeïa Cluentius vetans Ciceronem lege se defendere. pro Clu. c. 52. de qua vide 4, 5, 20.

Mutae. Turic. Guelf. Camp. unde cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Rusc. qui primus, de Regii conjectura *nudae* (cf. § 9.) cum edd. ante Gryph. qui primus *mutae*, nescio unde, nisi quod jam est in marg. Bas.

tamen. Turic. Guelf. Camp. tantum cum Alm. Voss. 2. Goth. Ald.

cum ipsis — loqui fingimus. Turic. c. *ipsi loqui fingimus*. Guelf. c. *ipsis loqui f.* Alm. c. *ipsis f.* (cf. modo hac § item § 29). Voss. 2. c. *ipsis loquimur aut cum illis loqui f.* aliter Goth. qui receptam dat. Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. a. c. *ipsi l. a. c. ipsos l. f.* cum Loc. Venet. Rusc. (nisi quod hic *ipsas* ex conjectura Regii) Ald. Pro *ipsas* Gesu. *ipsis* per sphalma. *Mutae* non habet quo se defendat (dictum semper circa *ratione* nunquam circa *anima* carentia) ne *nudae* quidem operae pretium. Si quid hariolari licet in verae scripturae ignorantia, haec boni consulat lector: *unde et animum res movent, si (si ejusmodi vide 4, 1, 53. 42. 48.) aut cum ipsis loquimur aut ipsas loqui fingimus*. Displicet *unde*, displicet positus τὸν et; *animum* ne ipsum quidem placet. Nec melius fuerit *et inanimae*. Si saltem melius quam Burmanni: „cum aut ipsi cum „ipsis — aut cum i.“ Unde interpretor: *Quare; Quo fit ut moveant; nisi forte malis: ex quo genere*. cf. 5, 10, 90.

26. *trahitur*. Turic. *trahatur* cum Goth.

Mutae tamen — loqui fingimus. De corruptissimo loco consule notas critt.

affectus. Non enim audire iudex videtur aliena mala deslentes, sed sensum ac vocem auribus accipere miserorum, quorum etiam mutus aspectus lacrimas movet: quantoque essent miserabiliora, si ea dicerent ipsi, tanto sunt quadam portione ad afficiendum potentiora, cum velut ipsorum ore dicuntur: ut scenicis actoribus eadem vox, eademque pronuntiatio plus ad movendos affectus sub persona valet. Itaque idem Cicero, quamquam preces non dat Miloni, eumque potius animi praestantia commendat, accommodavit ei tamen verba, convenientes etiam forti viro conquestiones: *O frustra, inquit, mei*

accipere. Turic. *accire* cum Alm.

quadam port. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. quo acc. Roll. Reliqui inserunt *sua*, ut et Obr. secus narrante Burm. *afficiendum.* Hoc e Regii conjectura recepit primus Rusc. (cf. § 25) sequentibus reliquis ante Stoer. quo accedunt Roll. et Capper. Reliqui *efficiendum* e consiant MSS. etiam Vall. scriptura.

ut scen. Turic. Guelf. et *f.* cum Goth. Tuleris hoc, si novam sententiam ordiatur, ut in Goth. Attamen contortius vulgato. Goth. scriptura *actionibus* pro *actoribus* mihi non aequae arridet ac Gesnero. *eademque.* Sic Turic. Camp. Reliqui omittunt *que*. Non indiget locus hac asyndeti affectatione.

27. *tamen verba.* Sic Guelf. cum Goth. Reliqui inserunt *et.* *verba conv.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. Reliqui inserunt *et*, jubente Regio.

O frustra. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) omittunt *O* cum Voss. 2. et edd. ante Ald. quo accedit Badius uterque. Male sane; nec puto hoc esse a Qu. immemore. cf. § 24. not. ex. Sententia lievet pro exclamatione, si abesset *O*, subaudito *sunt*; quod sane jacet.

suscepti labores! O spes fallaces! O cogitationes inanes meae! Nunquam tamen debet esse longa miseratio: nec sine causa dictam est, *Nihil facilius, quam lacrimas, inarescere.* Nam, cum etiam veros dolores miti-²⁸ get tempus, citius evanescat necesse est illa, quam dicendo effinximus, imago: in qua si moramur, lacrimis fatigatur auditor, et requiescit, et ab illo, quem ceperat, in petu ad rationem redit. Non patiamur igitur²⁹
⁵⁰⁸ frigescere hoc opus: et affectum, cum ad summum perduxerimus, relinquamus: nec speremus fore, ut aliena quisquam diu ploret. Ideoque cum in aliis, tum maxime

O spes. Turic. a pr. manu *opes*, a sec. *o opes*.

inanes meae. Turic. *meas i.* Guelf. *inanes* omisso *meae*. Camp. *i. meas*. Goth. Jenf. (tac. Gesn. de transp. Goth.) *meas i.* cum edd. ante Gryph. exc. Ald. et Bas. quo acced. Obr. qui dant *meae i.* Mihi praeplicet Guelf. ratio. Accusativus (qui et in Alm. et Voss. 2. esse narratur) ferri nequit, si *o* ante *frustra* manet, quod probum credo. Recepta est apud Ciceronem. De nominativo vel vocativo in exclamando cf. § Pro. 12.

28. *effinximus.* Sic et Goth. nec, ut Gesn. narrat, *effingimus.* *lucr. fatig. audit.* Turic. *fatig. lacr.* omisso *aud.* Guelf. *fatig. lacr. aud.* Camp. (si recte excerpti) *lucr. fatig. lacrimis.*

29. *aliena quisquam diu.* Turic. *alienam aliquis quamdiu* cum Alm. (cf. § 25. 31). *aliena aliquis quamdiu* Guelf. Camp. cum edd. ante Rusc. (exc. Tarv. ubi post *al.* inseritur *mala*) qui ex Regii conjectura omittit *quam* (cf. § 26). Illud *mala* revocant Ald. et Obr. Nostram primus dedit Badius e Vall. qui et hic conspirat cum Goth. cf. 5, 11, 58. item § 31.

ploret. Jenf. (tac. Gesn.) *deploret* cum edd. ante Bad. exc. Camp.

Nihil facilius — inarescere. cf. not. ad 3, 1, 16. extr.

in hac parte debet crescere oratio: quia, quidquid non adjicit prioribus, etiam detrudere videtur: et facile deficit affectus, qui
 30 descendit. Non solum autem dicendo, sed etiam faciendo quaedam, lacrimas movemus. unde et producere ipsos, qui periclitentur, squalidos atque deformes, et liberos eorum ac parentes, institutum, et ab accusatoribus cruentum gladium ostendi; et lecta e vulneribus ossa, et vestes sanguine perfusas videmus, et vulnera resolvi, ac verberata cor-
 31 pora nudari. Quarum rerum ingens plerumque vis est, velut in rem praesentem animos hominum ducentium. Et populum Romanum egit in furorem praetexta C. Caesaris

30. *cruent. gl. ost.* Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *o. c. g.* cf. § 22. 34.

e vuln. Jenf. *est v.* quod correxit Regius. Tarv. omittit praepositionem. *ac verb.* Turic. Guelf. Camp. omittunt *ac cum* Alm. Fortasse nec male.

31. *C. Caes.* Sic Camp. Reliqui *Caji C.* cf. 5, 11, 42.

30. *lecta — ossa.* Nihil opus Burmanniana conjectura, qui malit *funeribus* pro *vulneribus*, cum Gesnerus recte moneat *ossa*, i. e. particulas osseas, lecta e vulneribus, capitibus in primis, nota esse chirurgis, quanquam et ipse probans mutationem. cf. Senec. de Beuf. 5, 24 „cum hoc „factum est, integer eram. „postea ad Mundam in acie „oculus mihi effossus est et in „capite *lecta ossa.*“ Idem Con-

sol. ad Marciam c. 22. „lace- „rationes medicorum ossa vi- „vis legentium.“ Quidni patronus iudicibus ostendet litigatoris ossa vulneribus extracta. *Ossa fracta extrahuntur* apud Plin. H. N. 25, 11. 26, 14. Saepius etiam pro vivente litigatore movere commiserationem usu veniet, quam pro posteris ejus, post ipsius funera.

31. *praetexta C. Caesaris.* cf. Sueton. Caes. c. 84. Ap-

prolata in foro cruenta. Sciebatur interfectum eum, corpus denique ipsam impositum lecto erat: at vestis tamen illa sanguine madens ita repraesentavit imaginem sceleris, ut non occisus esse Caesar, sed tum maxime occidi videretur. Sed non ideo probaverim,³² quod factum et lego, et ipse aliquando vidi, ⁵⁰⁹ depictam in tabula sipariove imaginem rei,

foro. Turic. *furore* a pr. manu. Camp. *funere* cum Alm. (cf. § 29. item mox). Sed et *praelata* Turic. et Camp. quod facit cum *funere.* *at vestis.* Turic. *ad v.* cum Alm. (cf. modo hac § item § 32.) a sec. tamen ille manu *adesi v.* et sic Guelf. cum Basil. marg. sed hic alieno loco. Omittunt *at* edd. post Ald. cum Goth. (errante Gesn.) et Vall. (cf. § 29. 38). *esse.* Turic. Guelf. *effet.* Male.

32. *quod fact.* Turic. a pr. manu *quam f.* Goth. 2. *quia f.* cf. 4, 1, 1. 6, 2, 3. *depictam in tabula sipariove imag.* Turic. *d. tabulam supra Jovem imag.* cum Alm. (cf. § 31. 53.) sed ille a sec. manu *d. t. f. J. in imag.* et sic libri mei omnes, nisi quod Goth 2. pro *supra* dat *sr.* Posui conjecturam Conradi (vid. not. ex.) sibi fidem facientem ipsam in tot erroribus VV. DD. Nam sanam esse vulgatam, nemo defenderit, etsi movere potest auctoritas summi Casauboni, ad Persii Sat. 1, 39, ponentis hunc Quintilianum locum verbisque *supra Jovem* per parenthesis subjicientis: *is locus est in foro*, quasi re confecta. Gesnerus et ipse aliquot post edi-

pian. B. Civ. 2, 146. quorum alter habet et ipse plebis ad vestis conspectum exardescens notationem.

Sciebatur interfectum. cf. 5, 10, 5. Tac. Hist. 1, 90 „Othronem uti credebatur.“

32. *in tabula sipariove imaginem.* Confectum est, etsi paucis veterum locis, in foro, ipsoque tribunali, moris fuisse suspendere velum, ex usu

scenae siparium appellatum, quod tribunal obumbraret, et multitudinem, ex publica porticu in iudicium irrupturam, inde prohiberet. Hoc velum, ut cetera iudiciorum supellex, a litigatoribus, solebat conducui, ut possent ii suis utilitatibus accommodare, v. c. siparia pingere convenienter actioni futurae. Fuit igitur vel in tabula, vel in ipso tri-

cujus atrocitate iudex erat commovendus. Quae enim est actoris infantia, qui mutam illam effigiem magis, quam orationem, pro
 33 se putet locuturam? At sordes, et squalorem, et propinquorum quoque similem habitum scio profuisse, et magnum ad salutem momentum preces attulisse. (Quare et obsecratio illa iudicum *per carissima pignora*, utique si et reo sunt *liberi, conjux, parentes*, utilis erit: et *deorum* etiam invocatio
 34 solet.) Stratum denique jacere, et genua

tum Qu. annis, veritatem nostrae scripturae ultro agnovit in literis datis ad Crusium Vitebergensem vid. ejusd. *Probabilia Critica* (Lipsiae 1753. 8.) p. 83.

est act. Goth. (tac. Gesu.) omittit *est* cum Voss. 2. Nescio unde Bas. sumserit *erit a.* quod placet Burm.

qui mutam. Turic. Guelf. Camp. *quae m.* cum Goth. Alm. et edd. ante Loc. quo redeunt Ald. Bas. male. cf. 6 Pro. 12. item hic § 45.

33. *squalorem.* Sic Turic. Guelf. cum Obr. Reliqui *squalores.* *sunt.* Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *sunt.*

utilis erit. Turic. Guelf. et *iusserit* cum Alm. ct. 32. 34. *etiam inv.* Guelf. omittit *etiam.*

bunalis sipario picta res ea, *cujus* cet. cf. 6, 3, 72. Rationem hanc tribunalium satis superque probarunt Gesnerus in *Opusculis* Vol. 1. p. 85 seqq. et Fr. Car. Conradus, Antecessor Helmstadiensis in *Miscell. Nov. Lips.* 4 p. 511 sqq.

carissima pignora. Intellige liberos reliquosque propinquos ipsorum iudicum.

34. *Stratum — complecti.* Haec refer ad *scio profuisse.* Parenthesi notanda adjuvi intellectum, qua et hoc apparet, et *obs.* atque *et — inv.* se invicem respicere: pertinet utrumque ad *preces.* Non est autem haerendum in praeterito illo *profuisse*, quasi et hic agat de eo, quod factum sit, non quod faciendum. Ex infinitivo praeteriti promendum est praesens, quo aeducimur futuro *prohibebit.*

complecti: nisi si tamen persona nos, et anteacta vita, et rei conditio prohibebit. Quaedam enim tam fortiter tuenda, quam facta sunt. Verum sic habenda est auctoritatis ratio, ne sit invisa securitas. Fuit quon-³⁵dam inter haec omnia potentissimum, quo L. Murenam Cicero accusantibus clarissimis viris eripuisse praecipue videtur, persuasitque, nihil esse ad praesentem rerum statum utilius, *quam pridie Kalendas Januarias*

34. *nisi si*. Sic Turic. cum Alm. (cf. 53. 38). Reliqui ante Burm. omittunt *si*, quorum et Goth. est (tac. Gein.) cf. 5, 10, 107. 6, 3, 66. *hab. est.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Comp. Reliqui *e. h.* cf. § 30. 37.

35. *potentiss. quo*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. qui inserit *id*, obtemperantibus reliquis. L. Sic Camp. Reliqui integrum ponunt pronomen. cf. § 20. 6, 3, 25

persuasitque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. qui dat *persuasit enim*, dirimens hoc a prioribus. Hunc securi sunt reliqui. Male. Dicas enim ex hac scriptura, *potentissimum* illud versari in hoc ipso, quod exempli tantum causa ponitur.

Quaedam — tam fortiter. Non male Milonis admonet Turnebianus. vid. § 25.

35. *potentissimum, quo*. Nihil ad conciliandos reo iudices potentius olim erat, quam si in ejus casu rempublicam verti docere posset patronus. Tangitur hoc, id quod exempli loco assert, a Cic. pro Murena c. 37. „Magui inter-
„est, iudices — esse Kalendis
„Jan. in republica duo con-
„soles.“ Hoc igitur plus va-
luisse ad servandum Murenam

significat Qu. consummatissima illa eloquentia, quam otiosi nunc miramur. Neque aliter Cicero ipse pro Flacco c. 39 iudicante jam Regio.

persuasitque. Hac ipsa rei-publicae caritate hoc persuasit iudicibus Cicero. Mox ad *Januarius ingredi* nihil attinet inseri *eum*, quod suadet Gellernus. Satis e praecedentibus intelligitur accusativus *Murenam*; et fuerit inluavis structura orationis.

ingredi consulum. Quod genus nostris temporibus totum paene sublatum est, cum omnia curae tutelaeque unius innixa periclitari nullo iudicii exitu possint. De accusatoribus et reis sum locutus, quia in periculis maxime versatur affectus. Sed privatae quoque causae utrumque habent perorationis genus: et illud, quod est ex enumeratione probationum, et hoc, quod ex lacrimis: si aut statu periclitari, aut opinione litigator videtur. Nam in parvis quidem litibus has tragoedias movere tale est, quale si personam Herculis et cothurnos aptare infantibus velis.

36. *locutus.* Goth. (tac. Gesn.) *locuturus* cum Voss. 2. pessime. cf. 5, 10, 107. *privatae.* Turic. *privitate.* enumerat. Guelf. Camp. numerat.

quale si. Turic. Guelf. Camp. *quasi si* cum edd. ante Bad. qui e Vall. reposuit nostrum, obtemperantibus reliquis. Cum illo MS. facit Goth. c. § 51. Revocassem vetustiore scripturam, nisi haererem in illo *quasi si*, quod Plantinum magis videtur quam Quintilianicum. Fortasse a Qu. fuit: *quale sit si.*

cum — possint. Confer mihi cum hisce 3, 3, 47. Sed et adulantem Dial. de Orr. c. 41.

36. *privatae — causae.* in quibus proprie tantum *petitor* et *unde petitur*, sed vide nos ad 3, 10, 4. De *privatis causis* ibid. § 1. Nam publicorum iudiciorum sunt *accusatores* et *rei*.

ex enum. — ex lacrimis. cf. § 1. et passim in praecedentibus.

aut statu — aut opinione.

„Sine senator, civis, liber, „filius etc. *opinionem*, sine vir „bonus, perjurus, fraudulentus.“ Gesnerus.

quale si. cf. not. crit.

personant Herculis — infantibus. Bene Almelovenius conferre jubet Cic. de Orat. 2, 51. ubi et ipsum „si — tragoedias agamus in nugis.“ Longin. de subl. c. 30. ὡς εἴ τις τραγικὸν προσωπεῖον μέγα παιδὶ περιθείη νηπίῳ. ubi Interpp. non sunt immemores

Ne illud quidem indignum est admonitione,³⁷
 ingens in epilogis meo iudicio verti discrimen,
 quomodo se dicenti, qui excitatur,
 accommodet. Nam et *imperitia*, et *rusticitas*,
 et *rigor*, et *deformitas* asserunt interim frigus:
 diligenterque sunt haec actori providenda.
 Et quidem repugnantes eos patrono,³⁸
 et nihil vultu commotos, et intempestive
 ridentes, et facto aliquo vel ipso vultu

57. *Ne illud quid. indign.* Turic. Guelf. Camp. *Illud ne quidem indign.* Reliqui *l. n. ind. q.* Nostram dedi sine auctore, faciliore transpositione et sententia flagitante cf. § 34.

58. *est adm.* Sic Turic. Reliqui omittunt *est.*
sunt haec. Sic Turic. Camp. *haec om.* Guelf. Reliqui *h. f.*

58. *Et quidem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui *Equidem.* cf. 4, 1, 43. *eos.* Turic. *ea* cum Alm. (cf. § 34. 6, 2, 25). Sed ille a sec. manu *eas* et sic ante Rufc. omnes exc. Vall. Goth. Voss. 2. (cf. § 51. 50.) Tarv. qui tam pertinax error unde adhaeserit, non exputo. Correxerit Regius. Mox *commotas* Turic. Guelf. Camp. nec ullus praeterea tantum sibi constat in vitio. Quod e Voss. 2. asseritur *repugnandos* non est ita in Goth. *ridentes.* Turic. Tarv. *residentes* (ille a pr. manu) cum Alm. Voss. 2. Goth. (Vall. tamen nostrum) Ald. Bas. marg. Frustra Burm. et Gesn. *residentes* interpretantur „qui non assurgant et praesto sint patrono excitanti.“ Equidem latere ibi puto *residentes*, lenius illud altero *ridentes*, quae potest esse glossa. Sic Liv. 35, 49, 7 quo et ipso loco peccatur a librariis in hoc vocabulo. Glossae veteres *renidet*

Quintiliani. Paulo longius est quo idem ablegat Lucian. de confer. hist. c. 23. Vol. 4. p. 185 (Bip.) ὡς καὶ τοῦτο εἰκέναι ποιῶν, εἰ ποὺ ἔρωτα εἶδες παίζοντα, προσωπέων Ἰβρακλέους κάμμεγα — περικείμενον. Fortasse proverbii loco fuit haec comparatio;

decora Quintiliani ingenio, si primus dixit.

38. *eos.* Promitur hic pluralis ex eo quod antecedit (§ 57.) *qui excitatur*, quam lenissima ibi fuerit emendatio: *excitantur accommodent.*

ridentes. vid. not. cit.

risum etiam moventes saepe vidi, praecipue
 39 vero, cum aliqua velut scenice fiunt. Trans-511
 tulit aliquando patronus puellam, quae soror
 esse adversarii dicebatur (nam de hoc lis erat),
 in adversa subsellia, tanquam in gremio fra-
 tris relicturus. at is a nobis praemonitus
 discesserat. Tum ille, alioqui vir facundus,
 inopinatae rei casu obmutuit, et infantem
 40 suam frigidissime reportavit. Alius imaginem
 mariti pro rea proferre magni putavit: at ea
 saepius risum fecit. Nam et ii, quorum

μειδιά. Neque leniorem hunc risum excludit conditio rei,
 aut stantis in iudicio, quo nomine vulgatum improbat Gesne-
 rus. Refertur tamen huc, quod mox est „risum etiam
 „moveres.“

ris. et. mov. saepe. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. Gesn. Bip. Reliqui *r. m. f. e.*
 cf. hac § item § 39.

praecipue — fiunt. Turic. post haec verba inserit *aliam cadunt.* Guelf. in marg. addit *ad cadunt.* Camp. inserit *alia cadunt* et sic Goth. Voss. 2. Vall. Alm. Reliqui ante Rusc. *alias cadunt*, quo redit Ald., et Bal. Cod. unam suorum nominat Gibl. Reginus haec, ut glossam marginalem, „omnino“ eradenda censuit, cui obsecuti sunt editores, Gesnero eandem scripturae originem designante. Me magis advertunt haec verba, cum praesertim structura sine iisdem sit abruptior. Quid enim est, quod Qu. „vidit cum „fiunt?“ *Cadere scenicum esse verbum, cum fabula exploditur, docet Horat. Epist. 2, 1, 176.* Cum igitur actor in iudicio velut scenam instruit, *cadit* interdum ista fabula. — Sentio difficultatem in *alia*. Nisi forte expleat aliquis haec ita: *stant alia, alia cadunt.* Servato codicum additamento, novam sententiam ordiemur a *praecipue*.

39. *aliq. patr.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *p. a.* cf. § 38. 42. *Tum.* Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *cum* cum Alm. Voss. 2.

obmutuit. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *commutuit.*

praecipue — fiunt. vid. not. crit. *Scenice* cf. ad § 47. 49.

officii erat, ut traderent eam, ignari, qui esset epilogus, quoties respexisset patronus, offerebant palam, et prolata novissime, deformitate ipsa (nam senis cadaveri infusa), praeteritam quoque orationis gratiam perdidit. Nec ignotum, quid Glyconi, cui⁴¹

40. officii. Turic. Guelf. Camp. officio cum Alm.

deformitate — infusa. Turic. *d. i. n. s. caduca* (a sec. manu *caducam*) *veri infusam.* et plane ut sec. huius manus sic Guelf., ut prima Goth. 2. et Alm. nisi quod ex hoc *infusa*. Vall. (multum cruciatus, ut ait Badius, i. e. lituris multis emendatus h. l.) *d. i. n. ceris cadaver attulerāt infusum* et sic Colb. Hoc ipsum dat Turneb. Advers. 29, 13. *d. i. n. ceris cadaveri infusis* Camp. aperta correctione (cf. 3, 13, 14) quam ipsam agnosco in Vall. et Colb. nec minus in Goth. *deformante ipsa natura ceris cadaver infusum*, quod totidem verbis ponunt ex Voss. 1.; errore, opinor, pro Voss. 2. Mitto edd. varietatem. Nihil, quo commendetur, habet conjectura Conradi (Misc. Lips. Nov. 4. p. 514) *d. ipsa natura senis cadaveri infensa*. Si quid liceat arripere ex hisce, faciam ex *natura* haec: nam *fucrut.* cf. not. ex.

40. *deformitate ipsa — infusa.* „Imago non ad vivum „et animale exemplum imita- „tione expressa, sed gypsum „cadaveri, quod naturaliter „mors deformaverat“ (et *se- nis* erat), „inductum; in eam „deinde formam cera infusa „fuerat: unde imago et ipsa „deformis exit. Ratio illa „vivos etiam vultus gypso „ceraque effingendi Lyfistrato „tribuitur a Plinio 35. 12 „sqq.“ Gesnerus. Haec imago erat ex earum genere, quae in atriis nobilium ponebantur, in fenestris ducebantur. Unum tamen desidero, in

expedita hac et nitida ora- tione, verbum substantivum ad *infusa*, quo expressio indigebamus, ni fallor. Inferam fuerat inter *nam* et *senis*. cf. not. crit. extr.

41. *Glyconi, cui Spiridion.* Graecus fuit rhetor, cuius frequens nec semper honorifica mentio apud Senecam patrem, velut p. (Bip.) 251. ubi cognomentum eius scribitur *Syridion*, item p. 190 ubi *Syrius*, vel *Syrius*. Sed p. 364 ipsum nostrum est bis, quanquam priore loco non nisi per emendationem. Ad locum Senecae p. 251 Nicolaus

Spiridion fuit cognomen, acciderit. Huic puer, quem in jus productum, quid fleret, interrogabat, *ex paedagogo se vellicari* respondit. Sed nihil illa circa Cepasios Ciceronis fabula efficacius ad pericula epilogorum. Omnia tamen haec tolerabilia, quibus actionem mutare facile est: at, qui a filio

41. *Spiridion*. Guelf. *Speridion*. Voss. 2. Goth. Ald. Bas. *Spiridon*, ut et Gesn. sed per sphalma. Apud Suidam voce Τριψύλλιος est nomen Σπυρίδων. Hic in Alm. traditur esse lacuna, pertingens, ut videtur ad 6, 2, 25.

in jus. Turic. *his*. Guelf. *is* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. exc. Camp. *circa*. Sic Turic. Guelf. Reliqui *contra*. cf. 5, 13, 28.

Faber haec habet de nostro Quintiliani: „Verisimile est a „paedagogo vellicatum“ (puerum) „ut fleret: a Glycone „vero in orando per ἀποστρο- „φὴν interrogatum, non ut „nullam responsonem eliceret, „sed ut miserandum pueri sta- „tum iudicibus ostenderet, „quem in ea aetate se intelli- „gere lacrimis demonstrabat. „Dum tamen misericordiam „iudicum movere nititur, „risum excitavit.“ Cognomen, factum ex σπείρα, cuius est diminutivum, ut στήλιδιον ex στήλη, qua occasione haeserit Glyconi, vaga et insueta est conjectura.

ex paedagogo. Gesnerus haeret in *ex* dicto pro *a*, nec acquiescit exemplis duobus Flori a Burnianno allatis 5, 16, 4 „regem — *ex* satelliti- „bus — appellatum.“ 2, 6,

27. „*ex* populo — scutum „vocaretur.“ Nec mihi sat auctoritatis in hoc. Praesidium in libris nullum. Turic. quidem a pr. manu *et* pro *ex*, unde non facilius exculperis *a* quam *ex* nostro. An eijciemus voculam, ut sit: *paedagogum se vellicare?*

circa Cepasios. cf. 4, 2, 19. item hic 6, 3, 39. Apparet enim hoc maxime exemplo, quam misere interdum cedunt artificia illa epilogorum, nisi bene praeparata et provisa fuerint.

42. *tolerabilia quibus*. Perspicuitatis Quintilianae esse puto, inferi *iis*, cuius vestigium tenere videor in Turicensis errore a pr. manu *tolerabilius* pro *tolerabilia*.

a filio. Ab eo quod scripserunt ante domi. Sic *sera-*

non recedunt, aut conticescunt ad hos casus, aut frequentissime falsa dicunt. Inde est enim, *Tendit ad genua vestra supplices manus*; et, *Haeret in complexu liberorum miser*; et *Revocat ecce me*: etiamsi nihil horum is, de quo dicitur, faciat. Ex scho-⁴³lis haec vitia, in quibus omnia libere fingimus et impune, quia pro facto est, quidquid volumus. non admittit hoc idem veritas, egregieque Cassius dicenti adolescentulo: *Quid me torvo vultu intueris, Severe? Non*

42. *genua vestra.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *v. g.* cf. § 39. 6, 2, 1.

etiamsi. Turic. *etiam.* omisso *si.* Nostrum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *etsi.*

43. *Ex scholis.* Sic Turic. Camp. A secunda manu ille *et s. cum* Guelf. *e s.* Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Reliqui *et e s.* *pro facto.* Goth. (tac. Gesn.) *profecto* cum Voss. 2. cf. § 36. *volumus.* Turic. a pr. manu *voluimus,* nec male. *ver. egreg.* Sic Turic. Guelf. cum Colb. Voss. 2. Goth. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui jam inserit *fori* ut reliqui. *Cass. dic.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Leid. Reliqui inserunt *Severus.*

per *filium* usurpat noster, nec unquam orationis formam vocat. cf. 2, 4, 13.

Inde est. cf. 5, 10, 90.

43. *veritas.* cf. 5, 12, 22.

Cassius. Cassius Severus, orator celeberrimus obiit A. U. C. 777. Ejus laudes cum accurata orationis descriptione habes apud Senecam patrem Exc. Controv. l. 3. praef. p.

Bip. 395 — 400. Animum et mores contemnit Tacitus Annual. 4, 21. cf. Horat. Epod. 6. quae non video quare ad alium Cassium Severum referatur a Gesnero. Scriptores quid de eo prodiderint, designat G. I. Vossius de Hist. Lat. 1, 21 p. 109. Frequenter a nostro memoratur. cf. et Dial. de oratt. c. 19. ibique VV. DD.

me hercule, inquit, *faciebam*, *sed sic scripsisti: ecce!* et, quam potuit, truculentissime
 44 eum alpexit. Illud praecipue monendum, ne quis nisi summis ingenii viribus ad movendas lacrimas aggredi audeat. nam, ut est longe vehementissimus hic, cum invaluit, affectus, ita, si nihil efficit, tepet: quem melius infirmus actor tacitis iudicum cogitationibus reliquisset. Nam et vultus, et vox,
 45 et ipsa illa excitati rei facies, ludibrio etiam plerumque sunt hominibus, quos non permoverunt. Quare metiatur ac diligenter aestimet vires suas actor, et, quantum onus subiturus sit, intelligat. nihil habet ista res

inquit. Turic. Guelf. *quidni* cum Goth. Voss. 2. Jenf. Correxerit Regius. Sed jam Camp. Tarv. recte.

faciebam. Guelf. *faciam* et sic Turic. a sec. manu cum Jenf. Apparet, argutatum librarium, postquam corruptum erat *inquit*; pro quo *quit* profecto scriptum.

44. *ne quis.* Turic. *neque*, a sec. manu *ne quem* cum Guelf. *ne quid* Goth. Jenf.

hic cum inv. Jenf. *h. animi* (non *anima* ut Gesn.) *i.* cum Loc. Ven. Rusc. Regius correxit, sed jam Camp. et Tarv. dant receptam, quae et in Vall.

45. *excitati.* Turic. *excitari*, a sec. manu *excitandae* cum Jenf. et edd. ante Ald. qui et ipse *excitandi*. Camp. *excitatae* cum Voss. 2. non Goth. Rectam habet primus Badius e Vall. cf. 25. 49.

sed sic scripsisti. Non opus emendatione Burmanniana: *sed si sic f.* Quanquam enim inventum hoc in libris, ne ipsum quidem spreverim, receptum tamen etiam acrius
 mihi videtur; ut et Harleti V. C.
 44. *efficit.* Malim *effecit* et sponte et propter *permoverunt* (§ 45). cf. § 15. *objecit.* item 2, 14, 5. *percepit.*

medium, sed aut lacrimas meretur, aut
 risum. Non autem commovere tantum, 46
 miserationem, sed etiam discutere, epilogi
 est proprium; cum oratione continua, quae
 motos lacrimis iudices ad justitiam reducat,
 tum etiam quibusdam urbane dictis: quale
 est, *Date puero panem, ne ploret.* Et cor- 47
 pulento litigatori, cujus adversarius, item
 puer, circa iudices erat ab avvocato latus,
 513 *Quid faciam? ego te bajulare non possum.*
 Sed haec tamen non debent esse mimica.
 Ita neque illum probaverim, qui inter clarif-
 simos sui temporis oratores fuit, qui, pueris
 in epilogum productis, talos jecit in medium,

47. *mimica.* Turic. Guelf. Camp. *inimica* cum edd. ante
 Ald. Primus nostrum verum pronuntiavit Badius (sed Vall.
 auctore non nominato), a quo sua mutuatus est margo Bas.
 sed et corruptit addens aliqua. *minuta* Goth. cum Voss. 2.
 (cf. § 13.) correctorem prodentes, sed infelicem.

Ita neque illum. Turic. *I nec quia i.* a sec. manu *I. ne*
quia i. Jenf. *Itaque ne i.* cum edd. ante Rusc. Bene monet
 Badius *neque* respondere iterumposito § 48 *neque illum.*
 Camp. nostram ipsam dat. cf. not. ex. ad 1, 5, 38. 6, 2, 1.

probaverim. Turic. *probaverit.* *jecit.* Sic Turic.
 Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. et edd. ante

45. *meretur.* cf. 5, 1, 1.

46. *tum — tum.* vid. not.
 ad 4, 1, 66. Hic quidem non
 ita manifesta est illa ratio, et
 habet unus Guelf. *tum — tum.*

47. *litigatori.* Pendet hic
 datus a quibusdam, quae
 addi debent ab lectore, velut:
quod dictum est aliquando.
 Exemplo tamen destituitur.

An ablativos faciemus absolu-
 tos: *litigatore?*

advocato. cf. 4, 1, 7.

mimica. cf. § 38. item mox
 § 49 *scenae.*

qui — oratores fuit. Defi-
 cior praeterea coniciendi quis
 fuerit. Neque enim alibi me-
 moratum factum hoc novi.

quos illi diripere coeperunt; namque haec ipsa discriminis sui ignorantia potuit esse
 48 miserabilis: neque illum, qui, cum esset
 cruentus gladius ab accusatore prolatus,
 quo is hominem probabat occisum, subito
 ex subfelliis ut territus fugit, et, capite
 ex parte velato, cum ad agentem ex
 turba prospexisset, interrogavit, *an jam*
ille cum gladio recessisset? Fecit enim risum,
 49 sed ridiculus fuit. Discutiendae tamen

Baf. quo acc. Obr. Reliqui *proiecit*. Sed Camp. modo *ductis*.
 Male.

48. *glad. ab.* Sic Turic. (a pr. manu) Camp. Reliqui
 inferunt *ejus*, valde importunum.

ad agentem. Turic. Guelf. Camp. *ad agendum* cum Goth.
 Vall. Voss. 2. Tarv. Bad. pr. Sed Turic. a sec. manu *id agen-*
dum cum Jenf. et edd. reliquis ante Bad. sec. Nostrium partim
 Regius coniecit, etsi fluctuat ille inter *ad agentes* et *quid age-*
retur. Consensus Codd. facit ut cogitare malim de usu aliquo
 gerundii, quem exemplis quidem astruere non datur. Dicimus
inter agendum, quidni *ad agendum prospicere* sit: „prospicere
 „ad actionem, ad scenam agendi, eo, ubi ageretur.“ cf. 4,
 5, 2. „*ad agendum*.“ Passivum in hoc gerundio certatim
 agnoverunt VV. DD. vid. Oudend. ad Suet. Galb. c. 8. Sen-
 tentia etiam melius procedere videtur, quam in recepta.
Ex turba, circumstantium, prospexit, non quidem *ad* solum
agentem i. e. actorem, sed ad omne illud agendi negotium,
 ubi aptius quoque, quod „interrogavit — recessisset.“ Si enim
 ad agentem ipsum prospexit, quid opus *interrogando*? nisi forte
prolatus ab accusatore ita est gladius, ut illum alferri et teneri
 ab altero curaret. *risum.* Turic. Guelf. *risus*.

namque — *miserabilis.* Te-
 nerum et acrem in Quintiliano
 sensum agnosce. Sic ludentes
 Medae filiolos pinxit Timo-
 machus. vid. C. A. Boetti-
 gerus prolus. anni 1802. p. 17.
 not. 4.

48. *ad agentem.* vid. not.
 crit.

49. *tamen.* Transitus est in
 hac particula. Etsi male ad-
 hibentur huiusmodi agendi
 artificia, cum tamen facta sunt
 contra eundem est iis oratione.

oratione hujusmodi scenae: egregieque Cicero, qui et contra imaginem Saturnini pro Rabirio graviter, et contra juvenem, cujus subinde vulnus in judicio resolvebatur, pro Vareno multa dixit urbane. Sunt et illi⁵⁰ leniores epilogi, quibus adverbatio satisfacimus, si forte sit ejus persona talis, ut illi debeatur reverentia; aut, cum amice aliquid commonemus, et ad concordiam hortamur: quod est genus egregie tractatum a Passieno,

49. *oratione.* Turic. a sec. manu *orationes* cum Guelf. cf. § 45. 6, 2, 15.

50. *leniores.* Guelf. Camp. *leviores* cum Goth. Voss. 2. Vall. cf. 6, 2, 10. *satisfacimus si f.* Turic. Guelf. omittunt *si* (et licet quidem mox *si* pro *fit*) cum Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Rusc. Correxerit Regius (cf. § 29.) sed Camp. et Tarv. rectam scripturam habent. *illi.* Turic. Guelf. *tali.*

Gesnerus malebat *tantum*, ut sola oratione, „non gestu vel „alia quaedam actione“ utendum esse moneretur. Nec positus placet adverbii, nec sententia diutius morata in vetandis haece munieris.

Cicero — pro Rabirio. vid. Cic. pro C. Rabirio, perduellionis reo c. 9.

pro Vareno. cf. 5, 13, 28.

50. *Sunt et illi.* Structuram cf. cum 5, 13, 51.

satisfacimus. vid. not. ad 3, 6, 65 et adde loca 6, 2, 14. 15. 6, 3, 34. 9, 2, 104. item cf. Rohuken. ad Vell. 2, 29, 3. Manut. ad Cic. ad Div. 3, 12. Plin. H. N. 10, 34 de columbis. „mox

„in *satisfactione* exosculatio“ Sueton. Caes. 75. Tib. 27. Claud. 38. ubi cf. Casaub.

Passieno. C. Vibius Crispus Passienus iterum Consul fuit A. U. C. 797. ex conjectura Theodori Ryckii ad Tac. Annal. 6, 20, 2. neque tamen certa illa, cum alii *Crispinum* eidem anno allignent, nec *Passieni* nomen addatur a Dione (p. Reim. 960.) quo auctore nititur Ryckius, qui et *Vibium* de conjectura tantum denominavit, subiecta illa Andreae Schotto in libro de claris apud Senecam rhetoribus. Temporum sane rationes addicunt. Mortuum nostrum sub Claudio imperatore

cum Domitiae uxoris suae pecuniaria lite adversus fratrem ejus Aëno-barbum ageret. 514

pecuniaria lite. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. Vall. (nisi quod hic *in* praemittere narratur a Badio, per errorem, ut suspicor) et odd. ante Ald. quo acc. Obr. Reliqui *pecuniariam litem*; nullo, ut credibile est, MS. addicente. Non vidi ubi, praeter huac locum, strueretur *agere litem*, sed *agere jure, agere lege* eo deducit ut et *agere lite* probam formam judicemus, ex qua ipsa sit *litigo*. Praepositionem

testiatur Sueton Neron. c. 6., et bis Consulem fuisse narrat Plin. H. N. 16, 44 cum Scholiaste ad Juvenal. 4, 81 qui tamen torpiter confudit hunc cum Vibio Crispo quem vide apud Quintil. 5, 13, 48. correctus a Lipsio ad Tac. Annal. 12, 6, 3. Fuit noster vitricus Neronis, Agrippinae maritus, sed et, prioribus nuptiis, Domitiae, ut hoc ipso loco apparet et 6, 3, 74. Ejus oratoris summas laudes habent Senecae pater et filius. Apud illum tamen Nicolaüs Faber ad locum, qui est p. Bip. 182, ubi „Passienus“ dicitur „vir „eloquentissimus et sui temporis primus orator,“ Neroniani nostri patrem intelligendum censet, ut et Lipsius l. c. Ad eundem ergo referentur, quae de Passieno dicentem Cassium Severum facit Seneca pater p. Bip. 398. 99. ubi ejus in epilogis praestantia celebratur. Idem Lipsio videtur, cujus meminit Vellejus 2, 116, 2. Hieronymus in Chronico Eusebiano Pas-

sienum patrem, declamatorem insignem nominat, idemque filium, qui „heredis suae“ (Agrippinae) „fraude necatus“ sit. L. Seneca exul epigramma inscripsit Crispo, fortasse nostro, ipsum patri et avo maximam gloriam appellans, quanquam de epigrammatis hisce adhuc criticorum lis est. vid. Burn. Anthol. Lat. T. 1. p. 593. Fateor autem mihi nonnisi nostrum a Seneca patre laudatum videri, quoniam nulla *patris* nota, quae frequentissima in aliis ei rhetoribus est, usquam nomini apponitur. Et potuit plave nostrum ipsam familiariter nosse M. Seneca. Vellejanus ille Passienus quin pater sit nostri, nequaquam repugno. Quintilianus hujus meminit et 6, 3, 74. 10, 1, 24. Noster quoque locus divitem Passienum significat, qualem ostendunt Suetonius, Chronicon Eusebii, Scholiastes Juvenalis.

pecuniaria lite. vide not. crit.

nam, cum de necessitudine multa dixisset, de fortuna quoque, qua uterque abundabat, adjecit, *Nihil vobis minus deest, quam de quo contenditis.* Omnes autem hos affectus,⁵¹ etiam si quibusdam videntur in prooemio atque in epilogo sedem habere, in quibus sane sunt frequentissimi, tamen aliae quoque partes recipiunt, sed breviores, ut cum ex iis

quam et Regius addi malebat, abesse satius puto in formula forensi. Memorabilis est consensus Goth. Voss. 2. Vall. (cf. § 58. 52.) dantium haec: *uxori suae pecuniaria lite — adesset*, quibus male Gesnerus addit Jens.

cum de. Turic. omittit *cum*.
omittunt.

qua. Turic. Guelf.

51. *ut cum.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Goth. (tac. Gesn.) omittunt *cum*, accedente Obr. Male. vide not. ex.

ex iis. Sic Camp. et edd. ante Bas. Reliqui *e. his*. cf. § 23.

fortuna. Apparet hic vocabulum usurpari pro *divitiis*, quo usu pluralem *fortunas* frequentari monet Burmannus nec gemino loco singularem in hoc significato illustrare datur. cf. Ernesti. ad Cornific. seu Script. ad Herenn. 4. 41. not. 98. ubi et Ondend. Sed Vellejo hunc usum vindicat summus Ruhakenius 6, 60, 1. Accensebimus hoc quoque ruenti latinitati et in Gallicismum vergenti. vide 5, 12, 6.

51. *ut cum* — *fit.* cf. 5, 10, 44. 6, 3, 9.

ex iis plurima — *res eruenda.* Ex aliis istis partibus (has enim intelligo *ex iis*, videlicet *narrandi* et *probandi*.

opponitur huic *ex iis* mox *At hic i. e. in epilogo*) veritas rei maxime est eruenda, nec patiuntur propterea magnam affectuum copiam et diuturnitatem. cf. 12, 9, 5. ubi itidem „*erundae* veritatis latebrae“ et passim *eruendi* verbo utitur de probatione agens. Argutius dictum videri possit *plurima res* pro *plurimum rei*, *maxima pars rei*; nisi forte malis accipere pro *plurimae res*, usitatius sane, sed minus apte ad hunc locum. Illic, quem potest dicam, singularis numeri usus frequentissimus est Plinio in H. N. veluti 16, 25 p. Bip. 103 „*quoniam — plurima tum ficus exeat.*“

plurima sit res eruenda. At hic, si usquam, totos eloquentiae aperire fontes
52 licet. Nam ex his, si bene diximus reliqua, possidemus jam iudicum animos: et, confragosis atque asperis eveci, tuto pandere

sit res eruenda. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Vall. Tarv. *sit res ruenda* Camp. per errorem. Reliqui *sint reserrunda*, profecto ex mera conjectura, infelici illa, etsi lenissima. Quid enim est: „*reservare plurima* ex affectibus?“ nam ad affectus *ex iis* retulerunt correctores. Aliud est „*ipsos affectus reservare* perorationi“ ut 7, 10, 12. Vide mihi quantum jaceant haec: „*aliae partes recipiunt affectus breviores, quia*“ (hoc enim est *ut cum*) „*contrahi et breviri* debent.“ Neque enim aliud inest. Et cui *reservantur*, si jam in prooemio sedem habuerunt? Nempe de epilogo solo cogitarunt, qui sic scriberent.

At hic. Turic. a pr. manu *Ad hic.* a sec. *ad haec* cum Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *si usquam.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *si cujusquam,* quare errorem suspicor quod notatur e Voss. 2. *sicut unquam.* Camp. *sicut usquam.*

52. *possidemus.* Goth. (tac. Gesn.) Camp. *possidebimus* cum Voss. 2. et edd. ante Bad. qui reposuit nostrum ex Vall. hic cum duobus illis non faciente. cf. § 50. 6, 2, 20.

et confr. Turic. Camp. inferunt *e.* Nescio quomodo placet omillio praepositionis. Alias sane repetitur ea vid. Drakenb. ad Liv. 37, 30, 9 *Sine et, confragosius a. asperius.* Guelf. cum Bas. margine.

tuto. Sic Turic. (a sec. manu, a pr. toto) Guelf. cum Goth. Voss. 2. Obr. *toto sinu* Camp. Tarv. cum Andr. ex manifesta correctione (cf. § 40) quae non debebat placere Burmanno. Reliqui *tota.* Praeter defectum auctoritatis displicet iteratio, cum modo esset (§ 51) „*totos* — fontes.“ cf. tamen 4, 1, 28.

52. *Nam ex his.* Parum „*et hic*“ respiciendo ad: „*At assequor.* Si enim *his* referendum ad *reliqua*, transponenda saltem: „*Nam, si* — „*reliqua, ex his*“ quod ipsam mihi quod Turic. a prima valde friget. Corrigo „*Nam manu pro ex his dat esse.*

possumus vela: et, cum sit maxima pars epilogi amplificatio, verbis atque sententiis uti licet magnificis atque ornatis. Tunc est commovendum theatrum, cum ventum est ad ipsum illud, quo veteres tragoediae comoediaeque clauduntur, *Plaudite*. In aliis 53 autem partibus tractandus affectus erit, ut quisque nascetur. nam neque exponi sine hoc res atroces et miserabiles debent: cum de qualitate alicujus rei quaestio est, probationibus uniuscujusque rei recte subjungitur. Ubi vero conjunctam ex pluribus causam 54 agimus, etiam necesse erit uti pluribus quasi epilogis: ut in Verrem Cicero fecit. Nam et *Philodamo*, et *nanarchis*, et *cruciatis civibus Romanis*, et aliis plurimis suas lacri-

et cum. Guelf. ut cum. Male. clauduntur. Turic. cluduntur. Plaudite. Turic. plodite a pr. manu.

54. fecit. Guelf. Camp. facit, male ob dedit.

cruciatis — *Rom.* Turic. *crucitius R.* a sec. manu *crucis civibus R.* cum Voss. 2. Sed Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *Erucis* (Guelf. manuscula *e* ut et Vall.) *c. R.* (Camp. per comp. *Ro.*) Jenf. (tac. Gesn.) *eruciatis c. R.* Venet. *cruciatis civitatibus R.* Mitus codd. consensus. Displicet aliquatenus participium in fronte positum, ut malim e prima Turic. manu erutere *cruciatibus civiam Romanorum*, quoniam compendiis fere res

53. *debent: cum.* Confragosa haec est oratio; et nimium *neque* modo, si significat *ne* — *quidem*. Non dubito quin exciderit et post *debent*, referendum illud ad *neque*. cf. not. crit. ad 3, 4, 15.

qualitate. cf. 5, 10, 52.

54. *conjunctam — causam.* Eadem quae et *multiplex*. cf. § 8.

Philodamo — Romanis. Cic. in Verr. 1, 30. Philodamus. 5, 45, 46. nanarchi. 5, 53 — 68. cives Romani. cf. autem not. crit.

55mas dedit. Sunt, qui hos *μερικὸς ἐπιλόγους* vocent, quo *partitam perorationem* significant. Mihi non tam partes ejus, quam spe-⁵¹⁶cies videntur. Siquidem et *epilogi* et *perorationis* nomina ipsa aperte satis ostendunt, hanc esse consummationem orationis.

II. Quamvis autem pars haec judicialium causarum sit summa, praecipueque constet *affectibus*, et aliqua de his necessario dixerim: non tamen potui, ac ne debui quidem istum locum in unam speciem concludere. Quare adhuc opus superest, cum ad obtinenda, quae volumus, potentissimum, tum supra dictis multo difficilius, movendi iudicum animos, atque in eum, quem volumus, habitum formandi, et velut transfigurandi.

geritur in istis gentium nominibus. Sed propius etiam MSS. scripturam, et ipsam illam primam manum, fuerit *cruci civis Romani*, quod referatur ad supplicium P. Gavii (Cic. in Verr. 5, 61 — 66.) in quo hoc identidem indignatur et vociferatur Cicero, veluti c. 62 extr. „cum — usurparet — nomen civi-“, tatis — *crux*, *crux* inquam — comparabatur.“ cf. 4, 2, 113 de eodem. ubi „*verbera civis Romani*,“ ut hic *crux*.

55. *hos*. Turic. (a sec. manu) Guelf. Goth. (tac. Gesu.) *hoc*. *vocent*. Turic. (a pr. manu) Guelf. *vocem*. Camp. *vocant*. Guelf. autem pro Graecis habet lacunam plus quam sufficientem. *perorationem*. Jenli. *orationem* cum edd. ante Rusc. Correxerit Regius, sed, praeter MSS., Camp. jam nostrum dat. *et epilogi*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Andr. Obr. et quibusdam edd. Reliqui *haec e*. *orationis*. Turic. Guelf. *rationis*.

1. *istum locum*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Reliqui *l. i.* (cf. 6, 1, 42. item hic § 2.) Camp. modo omittit *quidem* cf. 6, 1, 47.

Qua de re pauca, quae postulabat materia,² sic attingi, ut magis, quid oporteret fieri, quam quo id modo consequi possemus, ostenderem. Nunc altius omnis rei repetenda ratio est. Nam et per totam (ut diximus) causam locus est *affectibus*: et eorum non simplex natura, nec in transitu tractanda, quo nihil afferre majus vis orandi potest.

2. *postulab. mat.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 1. (an 2.?) Obr. Reliqui inserunt *haec*.

possemus. Turic. Guelf. *possumus.* cum Goth. et edd. ante Stoer. exceptis Camp. Tarv. Ald. Bas. Male. cf. 6 Pro. 10.

nihil — orandi. Turic. omittit *vis*, et a sec. manu *oranti* dat. Guelf. *n. afferri magis* (a sec. manu *majus*) *oranti*, cujus novatam scripturam dant Vall. et edd. ante Bad. sec. exc. Camp. et Aldo. Ille enim *u. afferre majus jus orandi*, hic *n. majus afferre vis orandi*, cum recentioribus in quo est nostra, si dicentis a levi transpositione τῶν *afferre majus*, quam exhibuit Regius, non conjiciens ille, ut putat Harles V. C. sed veteres libros exceperens. Restituendus erat veterimorum ordo (cf. § 1. 6.) qui locum dedit omissioni.

2. *quae postulabat materia.* Hoc idem modo appellabat: *neccessario*. Natura enim epilogi, quem tractabat, eo deduxit eum. Omne hoc de affectu persequitur Macrobius Saturnal. l. 4. Virgilianis quidem exemplis.

ut diximus. Modo 6, 1, 51. et hic quoque § 1. „non debui — in unam spec. concludere.“

quo nihil — majus. Quaerit solus, sed recte, Capperonnières, cui reddatur relativum istud *quo*, et „totum ne-

„gotium“ intelligi, ut neutrum genus stare possit, pro Quintiliano candore esse negat. Vidimus quidem similes structuras, ut 3, 10, 4 „*quod* „accidit.“ 4, 2, 27- 5. c. 3, 5, 14, 1. sed non hujus duritiae illas. Leniter corrigas *qua*, referendo ad *natura*; nec tamen feliciter. Cum Capp. equidem probo scripturam Obrechtii, solius autem ipsum, *quod*, quamvis possit illa ex mero sphalinate nobis extitisse, quoniam inter mutationes suas non recenset Obrechtus. Malim tamen *quoniam*, praeter *quod*

3 Nam cetera forsitan tenuis quoque et angusta ingenii vena, si modo vel doctrina vel usu sit adjuta, generare, atque ad frugem aliquam perducere queat: certe sunt, semperque fuerunt non parum multi, qui satis perite, quae essent probationibus utilia,⁵¹⁶ reperirent: quos equidem non contemno, sed hactenus utiles credo, ne quid per eos iudici sit ignotum; atque (ut dicam, quod sentio) dignos, a quibus causas diferti docerentur: qui vero iudicem rapere, et in quem vellet habitum animi posset perducere, quo dicto flendum et irascendum

3. *vena.* Turic. *venia.* *quod sentio.* Turic. a pr. manu quia *f.* (cf. 6, 1, 32. item § 5).

semperque. Turic. a pr. manu que omittit. cf. 5, 8, 34. ubi diversa ratio. *causas.* Turic. Camp. *causam.* Goth. *causis.* Mire. *diferti.* Aldi sed in utraque ed. sphaema *diferte* propagavit Basil.

b. l. *Quod et quo* consula vidimus 5, 10, 2. 124. 5, 13, 42.

3. *vel — vel.* cf. 5, 12, 21. Neque enim disjunctivas arbitror particulas. Exemplum in primis evidens est Suet. Tit. 3.

docerentur. Nullum imperfecto locum video. Neque tamen tam leniter hic reponatur *doceantur* quam supra (5, 11, 4.) *concedetur.* cf. § 24.

quo dicto. Certe hic significatum activi in forma passiva agnoscunt Gallaeus et

Gesnerus, interpretantes Graece: οὐ ἡγορευκός, αὐτοῦ λέξαντος, nixus hic auctore Perizonio ad Sanctii Minervam 1, 15, 4. Equidem Perizonii illam disputationem missam nunc faciens, praeterquam quod aegerrime adducar, ut Qu. tale quid ausum credam, in tempore praeterito haereo quam maxime. Quis enim Graeca illa tulerit pro οὐ λέγοιτος? Fiunt ista dum dicit orator, non postquam dixit. cf. mox § 7. *pronunciatio* — *sedens adhuc.* Gallaeus in super tentat *audito*, in quo

esset, rarus fuit. Atqui hoc est, quod do-
minatur in judiciis. haec eloquentiam regunt.
Namque argumenta plerumque nascuntur ex
causa; et pro meliore parte plura sunt sem-
per: ut, qui per haec vicit, tantum non

fl. et irasc. Turic. a pr. manu omittit *et*.

rarus. Hoc primus dedi ex conjectura Burmanni verissima, pro *rarius* omnium librorum, quibus auctoribus hic pessime nititur Capper., repente religiosus factus, etiam novis, a se oratis. vide Burm. in epistola ad Capp. p. 79.

4. *Atqui.* Sic concecit Gesnerus. Libri omnes *Atque.* cf. 4, 3, 17. *dominatur.* Turic. Guelf. Tarv. *dominetur* cum Goth. Voss. Jenf. Ald. Bas. Correxerit Reginus, cujus scripturam firmat Camp. *qui per haec.* Guelf. *qui pe h.* Volebat quippe *h.* Camp. *qui h.* quod, etiam sensu non omnino caret, alicuium tamen hinc.

non eadem est temporis difficultas, quippe passivo. Non adeo magnum ego facinus duxerim, si quis corrigat dicente pro dicto. Sed subit animum suspicio glossae. Verba: *q. d. f. e. i. e.*, si ab hoc naevo discesseris, satis elegantia esse, non nego. Videor tamen perferentia molestam sedulitatem ejus, qui vellet explanare habitum animi, in quibus vocabulis profecto inesse *fictum* hunc et *iracundiam*, nemo non fatebitur. Jam in margine poterat allinere quis ista, dicto usurpans vulgari modo, et quo dicto scribens pro *ad quod dictum.* Hoc malim saltem, quam ad summam dicendi insolentiam confugere in Quintiliano.

rarus fuit. cf. 12 Prooem. 7. „*rarus*, qui recessisset, re-

„periebatur.“ Cum hac eloquentiae affectus moventis laude cf. Cic. Orat. c. 28.

4. *haec — regunt.* Non possum non agnoscere glossam in his verbis. Quid sibi vult repente positus pluralis? Quid est, quod nunc *regitur* eloquentia, quae modo *regebat* i. e. *dominabatur*? cf. 7, 4, 24. ubi item „eloquentia „*regnat — imperat.*“ Quid ulla parte accedit sententiae hisce addendis? At, regeret aliquis, unde nata glossa? Quid si ignoro? Cogarne ideo sincera haec judicare? Et potuit haec misera esse interpretatio illorum *hoc — judiciis*, cum praesertim veteres aliquot edd. *haec* ibi deunt pro *hoc*, quod correxit Reginus.

tantum non. Commodum succurrit locus Livianus plane

5 defuisse sibi advocatum sciat. Ubi vero animis iudicum vis afferenda est, et ab ipsa veri contemplatione abducenda mens, ibi proprium oratoris opus est. Hoc non docet litigator: hoc libellis non continetur. *Probat*iones enim efficiunt sane, ut causam nostram meliorem esse iudices putent: *affectus* praestant, ut etiam velint: sed id, quod 6 volunt, credunt quoque. Nam, cum *irasci, favere, odisse, misereri* coeperunt, agi jam rem suam existimant: et, sicut amantes de forma iudicare non possunt, quia sensum 5:7 oculorum praecipitat animus, ita omnem

5. *hoc libellis.* Camp. inferit *causarum* cum edd. ante Bad. quo acc. Basil. MSS. meorum nullus, ut nec Vall.

praestant. Turic. *putant*, a sec. manu *petunt* cum Guelf. Goth. Voss. 2. Apparet sors erroris pr. Turic. manu.

quod vol. Sic Camp. Reliqui *quia v.* cf. § 5. 13.

6. *coeperunt.* Sic Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum edd. ante Basil. Reliqui *coeperint*.

praecipitat animus. Ita Goth. 2. *praecipitamus* Turic. a pr. manu. *praecipitamus*, cum nota divulsionis post literam t Cod.

geminus nostro 4, 57, 8 „Dictator, bello ita gesto, „ut *tantum non defuisse* for- „tunae videretur,“ quo appareat in neutro horum accipi debere *tantum non* pro *paene*. Ninium enim et stultum hoc erat tam in Livio quam in Qu. cf. not. crit. ad 2, 15, 14.

5. *ab ipsa — abducenda mens.* cf. 4, 5, 6.

libellis. „Quos componit „aut litigator, qui confugit

„ad patronum, quia liti ipse „non sufficit: aut aliquis ex „eo genere advocatorum, qui „se non posse agere consuetur, deinde faciunt id, quod „in agendo est difficillimum.“ Noster lib. 12, 3, 5.

sed id — quoque. cf. 5, 14, 55.

6. *amantes — possunt.* cf. Horat. Serm. 1, 5, 36. ubi Gesnerus imitationes designat.

veritatis inquirendae rationem iudex omittit occupatus affectibus: aestu fertur, et velut rapido flumini obsequitur. Ita argumenta ac testes quid egerint, pronuntiatio ostendit: commotus autem ab oratore iudex, quid sentiat, sedens adhuc atque audiens confitetur. An, cum ille, qui plerisque perorationibus petitur, fletus erumpit, non palam dicta sententia est? Iluc igitur incumbat orator, hoc opus ejus, hic labor est: sine quo cetera nuda, jejuna, infirma, ingrata sunt. adeo velut spiritus operis hujus atque animus est

Palat. Gebhardi. *premit amor a sec. manu Turic. et sic reliqui.* Gebhardus e suo effingit *praecipit amor*, indubitate, ut ipse censet; infeliciter, ut ego (cf. 4, 5, 4). Longe melius e vulgato Burm. *perimit amor*, quanquam hoc nimium. Nostri in Turic. et Palat. est manifesto. Parum eleganter vulgata *amorem* iterat post *amantes*, nec *premit* nisi a poeta sic dici poterat.

verit. inquir. Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *i. v.* cf. § 2. 15. *omittit.* Ita Camp. Sed Turic. *omittit*, a sec. manu *amittit*, et sic reliqui. „Ratio-
nem veritatis inquirendae“ non tanquam aliunde acceptam rem *amittit* iudex, sed tanquam suum negotium *omittit*. Millies haec confusa vid. Drakenb. ad Liv. 21, 8, 12.

obsequitur. Jens. *consequitur* cum edd. ante Rusc. Correxerit Rezius, sed immunis ab errore Camp. cum MSS.

7. *atque aud.* Goth. (tac. Gesn.) *ac a.* cum Voss. 2. En deteriores Codd.! cf. 4, 1, 79. 5, 10, 107.

spiritus. Camp. *species* cum Goth. Voss. 2. male interpretando compendiura scribendi, sicut et cum *spes* confunditur horum utrumque.

7. *hoc opus — hic labor.* Non sine respectu ad Aen. 6, 128 dictum credo.

ingrata sunt. Non videtur negligendum quod sola Turic. prima manus dat: „ingrata

„sint.“ Sivo enim potentialem illum modum agnoscis, sive refers ad *quo*, ubi lateat *tale ut in eo*, elegantius profecto sic dicitur, quam per indicativum.

3 in *affectibus*. Horum autem, sicut antiquitus traditum accepimus, duae sunt species: alteram Graeci *πάθος* vocant, quam nos *vertentes* recte ac proprie *affectum* dicimus; alteram *ἦθος*, cuius nomine, ut ego quidem sentio, caret sermo Romanus; *mores* appellan-⁵¹³ tur: atque inde pars quoque illa philosophiae *ἠθική*, *moralis* est dicta. Sed ipsam rei naturam spectanti mihi, non tam *mores* significari videntur, quam *morum quaedam proprietates*. nam ipsis quidem omnes habitus mentis continentur. Cautiores voluntatem complecti, quam nomina interpretari, ma-

1. *omnes — continentur*. Camp. *omnis — continetur*. Non displicet, cum praesertim Turic. (a pr. manu) et Goth. (tac. Gesn.) *omnis — continentur*. *voluntatem*. Turic. Jenf. (tac. Gesn.) *voluptatem*.

8. *quam — vertentes*. Alienum videtur, quod relativum accommodavit ad *species* quasi *speciem* vertissent Romani, non *πάθος*. Censeo igitur ex prima Turic. manu *quia* eruendum *quod*. cf. not. crit. ad § 5. Nostri cum aliis citat Hermannus ad Aristot. Poët. p. 85.

affectum. De hoc vocabulo disputantem Regium, qui negat Ciceroni usurpatum, Burmannus frustra admouet loci Disput. Tusc. l. 5, c. 16. Ibi enim *affectus* non pro *πάθος* ponitur; sed expressit Cicero Platonis τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος; (de

repub. 3 p. 400 d.) neque quidquam voluit nisi *affectio-nem*, varians modo formam vocabuli.

ἦθος. cf. 5, 13, 2.

moralis est dicta. Ab ipso quidem Cicerone de Fato c. 1.

9. *omnes — continentur*. cf. not. crit.

voluntatem i. e. significatio-nem, oppositam vocabulo. Sic 7, 10, 1 indicante Gesnero „In finitione quae sit *voluntas* „nominis, quaeritur.“ Adde 3, 6, 87. „Alia — cuius ver- „bis, — alia cuius *volun- „tate*.“

luerunt. Affectus igitur hos concitatos, illos mites atque compositos esse dixerunt; in altero vehementer commotos, in altero lenes; denique hos imperare, illos persuadere; hos ad perturbationem, illos ad benevolentiam praevalere. Adjiciunt quidam¹⁰

in altero len. Turic. *in alteros l.* *imperare.* Turic. Guelf. Camp. *impetrare* cum Goth. Frequens confusio vid. Drakenb. ad Liv. 35, 17, 7. item nostrum 7, 4, 24. ubi Goth. (tac. Gesn.) *impetrat* pro *imperat*. Hic quidem attendenti nulla *impetrandi* ratio placere potest. cf. 10, 1, 110.

perturbationem. Turic. Guelf. *perlotionem.* Camp. *probationem* cum Goth. (nisi et Gesn. et ego dormitavimus, nam Voss. 2. narratur dare *prolationem*) et edd. ante Rusc. Miror Badium de Vallenti altum filere. Regius correxit refragantibus, ut ipse ait, exemplaribus. Blanditur sane emendatio; sed corruptelae origo non apparet. Equidem valde moveor scriptura Turicensi, quam aut ipsam veram esse, aut verae semina recondita tenere suspicor. *Perlatio* adhuc nonnisi apud Lactantium Institutt. 5, 25 objicitur, sed potestate hinc aliena. Si verum sit, fuerit repetendum ab illo *perferendi* significatu, quo dicitur *perlata lex*, cum aliquid per obstacula ipsa evehitur. Sed quis defenderit ἀπαξ λεγόμενον? Malis tamen aliquid,

Affectus — dixerunt. Equidem veram censeo ἡσίστην Regii, inferentis post *concitatos* πάθος, post *compositos* ἡσος (quae tanto facilius excidebant si latinis scripta erant literis, *patos, etos*); Inusita obloquentibus Badio, qui, auctore Servio, negat pronomen (*hos*) cum nomine (πάθος) simul poni debere, et Capronnierio, qui haec vocabula subaudiri ait ab erudito lectore. Non dixernet *cautiores* isti „affectus hos esse „conc.; illos, mites“ sed, quae

res verbis illis Graecis significarentur, ostenderunt. Si abesset *esse ferri* posset „*dixerunt* „*hos concitatos aff.*“ pro eo „*vocarunt hoc conc. aff.*“ Nunc cf. 3, 6, 15. Addendo Graeca cavetur etiam scabrities, quae sit aliquo in frequentibus. Quid enim sibi vult *in altero — in altero*, nisi prius ad πάθος refertur, posterius ad ἡσος?

hos — illos — hos — illos. cf. 6, 1, 22. et in primis 4, 1, 23.

perturbationem. cf. not. crit.

peritorum, $\pi\acute{\alpha}\sigma\omicron\varsigma$; temporale esse. Quod ut accidere frequentius fateor, ita nonnullas credo esse materias, quae continuum desiderent affectum. Nec tamen minus artis aut usus hi leniores habent, virium atque impetus non tantundem exigunt. In causis vero etiam pluribus versantur, immo, secundum
11 quendam intellectum, in omnibus. Nam,

quod ad ipsum iudicem referatur. *Perlatio* illa ad summum nonnisi *causae, rei*; fuerit. Ad sensum apte rescripsit Regius cf. 4, 5, 6. (quanquam loco incerto et ipso) 5 Pro. 1. Sententiae ipsius summam, mirifice exornatam, habes 10, 1, 110. in Ciceronis laudibus, sed nude nil proficias ad verba nostri loci ordinanda. *Probationem* quidem sensus, ut recte ait Regius, aspernatur; quanquam fuit, cum de aliis omnibus cogitarem, ut pronomina *hos — illos* vulgari ordine acciperentur, *impetrare* praeferreretur, *persuadere* et *benevolentia* de $\pi\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota$, non de $\eta\sigma\epsilon\iota$, dicta viderentur. Sed haec velut desperantis interpretatio fuerit.

peritorum. Turic. a pr. manu *per tuum*. Quid si antiquus fuit: „*quidam perpetuum* $\eta\sigma\omicron\varsigma$, $\pi\acute{\alpha}\sigma\omicron\varsigma$ *temporale esse?*“ Insolens est *peritorum* appellatio, cum plerumque *quidam* modo dicat, in diversis rhetorum opinionibus recensendis: nec probat hic *peritos* illos.

hi leniores. Turic. (a pr. manu *hic l.*) Guelf. *haec leniores*. Camp. *ii lev.* Goth. (tac. Gesn.) *Hi lev.* cum Bodl. Vall. et edd. ante Basil. exc. Tarv. Rusc. Ald. Correxerit Regius; necessario. cf. 6, 1, 50.

vero. Goth. (tac. Gesn.) omittit.

10. *peritorum.* cf. not. crit. quae continuum — affectum. Hic *peritos* illos fortasse parum assequitur noster. Cum enim *temporale* dicunt $\pi\acute{\alpha}\sigma\omicron\varsigma$, animi affectionem quae sic appellatur ab illa, quae $\eta\sigma\omicron\varsigma$

distinguunt, non id spectant, quod in orando locum habet. Continuum affectum in quibusdam suavoriis concedit 3, 8, 60.

usus. cf. dicta ad 1, 1, 34. Idem significatus 10, 7, 18.

cum nisi ex illo et hoc loco nihil ab oratore tractetur; quidquid de *honestis, et utilibus,*

cum — *vocari*. Turic. Guelf. Camp. *cum ex i. e. h. l. n.* — *discitur hoc v. cum* Goth. (quem omittit *nisi* non monuit Gesu.) Voss. 2. (quanquam hujus nec *discitur* memoratur nec *hoc*) et edd. ante Rusc. nisi quod *dicitur* jam inde a Locat. dant. Inseruit *nisi* Regius, idemque *di-itur* scripsit pro *discitur*. Vallenſis nulla mentio apud Bad. Invitum se quidquam inferere testatur optimus Regius. Superest conjectura ejus, quem hac nota: *Dan.* designat P. Pithoeus in Leidensi ed. Eam notam ad 6 Pro. 8. (ubi primum occurrit *nisi* f.) Burmannus interpretatur *Danielem*, quo quidem auctore, ignoro; sed possit esse Ictus Aurelianensis, Turnebo juvenis cum laude memoratus Advers. 14, 12., editor Servii in Virgilium, de quo vide Saxii Quomast. 3, 408. Possit esse Danelus Episcopus. Eadem est ad 6 Pro. 15. multisque praeterea locis. Cum tamen ubique aliquam conjecturam sub hac nota prolatam viderim, subiit insignem suspicari in Schrevelio inscitiam, qui allitum P. Pithoei in margine *παρεμβολήν An?*, in ductu fortasse obscuriore, habuerit pro nota nominis. Quanquam alibi haec vox et ipsa ponitur. Acceperat enim ab Emerico Bigotio cor-

11. *ex illo et hoc loco.* Hoc quid sit difficile est dictu. Capperonnerius quidem et Gelnervus *illo et hoc* ad *πάλαι* et *ἤδη* referunt, quod nequaquam placet. Quae enim haec est argumentatio: „Quia orator semper cum *πάλαι* et *ἤδη* tractat res subjectas“ (unde tandem hoc rescivimus, aut quomodo probavit Qu?) „potest hic, i. e. ad *ἤδη*, „vocari quidquid de honesto „ — — dicitur?“ Regius, cui debemus hancce loci nostri constitutionem, pronomina ne dignatur quidem interpretari. R. tulle tamen ea videtur ad sequentia, ut intelligeret *honestum et utile*. Haec, quan-

quam veram cenſeo interpretationem, video tamen exemplis esse firmandam, quibus ipsis defuitur. Si absint haec *cum* — *tractetur*, sat argumenti ad probandum, quod modo dixerat, fuerit in reliquis. Quod nequaquam eo dico, quasi glossam suspicer, quae tractamus. Ita tamen fere se expedit Gedoyus, quem sententiam probabiliter assecutum cenſeo. „Car l'orateur ne peut rien traiter, qui ne regarde l'homme ou l'utile; ce qui est à l'aise ou à éviter. Or tout cela se rapporte aux moeurs.“ Si structura ferret ut pronomina subicerentur *illis de honesto*.

denique *faciendis et non faciendis* dicitur, huc vocari potest. Quidam *commendationem* atque *excusationem* propria hujus officii⁵¹⁹ putaverunt: nec abnuo esse ista in hac parte;

rectum a Petro Pithoeo exemplum (vid. Burm. in praef.). Hujus igitur, sive Danielis, sive Pithoei, haec ponitur conjectura: ἡ 9ος vocari non potest pro hoc vocari potest, in qua quid sibi velit non, nequaquam assequor. An non posuit alio loco, et quidem post nihil, quo minus indigeremus additamento illo Regiano nisi? Lenior profecto est medicina, cum non intercidiſſe saepe in MSS. negari plane nequeat (velut 3, 5, 10, 4, 2, 95. 5, 11, 39. 5, 13, 31. 5, 14, 27. 6, 3, 4. 18.); et hic imperitum librarium post nihil poterat etiam offendere. Nisi item a Regio profectum, sed non insertum vide 5, 7, 25. Structura quidem, qua nisi longius praecedit non, non debet offendere cf. 5, 14, 29. Insertum a Regio nisi 4, 1, 25. Hoc est in omnibus libris ante Leid. et revocavit etiam Capp. ἀπεσδιονύσως. Unde igitur huc? Profecto a summo viro I. F. Gronovio, qui in literis ad N. Heinsium „De Institutt.“ ait „non me immisceo, nisi quod vivo“ (Schrevelio) „pauculas conjecturas dedi.“ Jam praestantissima cum sit haec emendatio (cf. Gesn. idem mutantem 4, 2, 55.), magis tamen arridet illa Pithoeana, velut sponte nascens ex Graeco ΗΘΟΟ, et sententiam habens planiorem. Et ecce mox (§ 12. pr. loco) pro ἡ 9ος in Camp. ed. est hoc.

abnuo. Turic. a pr. manu abnunc. Guelf. Camp. Tarv. ab uno cum Jenf. Sed jam Turic. a sec. manu nostrum, quod et in aliis vidit Regius.

esse. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) sel cum Voss. 2. et edd. ante Ald. Hic de conjectura nostrum

stis — non faciendis, nihil obscuritatis haberet locus. Sed necesse erat rationem averti, unde insolentiam illam praemittendi pronomina velut necessario extitisse mihi persuadeo. Quaerat quidem aliquis: Num in statu conjecturali quidquam de honesti. — faciendis tractet orator? Sed

cum in affectuum praeceptis versetur, quorum sedes propria est in epilogo, nihil profecto, quod ad docendum unice faciat, hic spectatur; verum oratoris est cum iudice negotium, hunc ad pronuncianoum hortantis, ubi semper aliquid ex istis tractatur.

huc vocari. cf. not. crit.

sed non concedo, ut sola sint. Quin illud¹² adhuc adjicio, *πάθος* atque *ἡθός*: esse interim ex eadem natura, ita ut illud majus sit, hoc minus, ut *amor πάθος*, *caritas ἡθός*: interdum diversa inter se, sicut in epilogis; namque *πάθος* concitat, *ἡθός* solet mitigare. Proprie tamen mihi hujus nominis exprimenda natura est, quatenus appellatione ipsa non satis significari videtur. ^{Ἡθός,} 13

dedisse videtur; verissima illa, nec adeo dura. Confunduntur enim *esse*, *esset* (5, 1, 31) *est* (3, 8, 31). Quidni cum hisce *sed*, quod toties cum *et*?

12. *adj.* *πάθος* atque — *πάθος* caritas *ἡθός*: *int.* Guelf. *adj.* *ἡθός* atque *πάθος* caritas *int.* Turic. a pr. manu *adj.* π. a. γ. e. i. e. e. n. i. n. i. m. f. h. m. u. amor *ἡθός* caritas *ἡθός* *int.* Secunda manus nostrum, sed Graeca litt. latt.

concitat. Turic. a pr. manu: *concitavit.* An fuit: *nam quae — concitavit* cet.? *Proprie.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. Reliqui *Propria.*

tamen — est. Sic Jens. et edd. ante Bad. quo accedunt Gryph. et edd. ante Obr. Reliquae edd. t. m. vis n. et e. n. e. quam, nihil monito lectore, jam Badius dedit. MSS. faciunt cum hisce Goth. Voss. 2. Bodl. Turic. (nisi quod *et* omittit pr. ejus manus) Guelf. (nisi quod transponit *vis nom. mihi*). Inserit Camp. *hujus* post *mihi*, in ceteris similis. Vide mihi affectationem hyperbati in illis: *vis nom. et expr. nat. est* (cf. not. ex. ad 4, 2, 112). Proclivis autem erat error ab *mihi hujus* delabendi in *nāhi vis*.

significari. Turic. Guelf. Camp. *significare* cum Goth. et edd. ante Bad. Lenissima quidem mutatio (cf. 5, 7, 37.) sed

12. *interim — interdum.* Suet. Caes. 81. *interdum —* Possit videri alterutrum corrigendum (cf. not. crit. ad 4, 2, 19.), quo manifestior fiat relatio, sed neque libri variant et hujusmodi dissimilitudinem aliquoties animadvertimus in nostro cf. 5, 15, 23. *alias.* Cal. 43. *modo — interdum.* Claud. 15. *modo — nunquam,* in quorum locorum postremo val. Oud. *concitat — mitigare.* vide 4, 5, 9. *significari.* cf. not. crit.

quod intelligimus, quodque a dicentibus desideramus, id erit, quod ante omnia *bonitate* commendabitur: non solum mite ac placidum, sed plerumque blandum et humanum, et audientibus amabile atque jucundum: in quo exprimendo summa virtus ea est, ut fluere omnia ex natura rerum hominumque videantur, quo mores dicentis ex oratione pelluceant, et quodammodo agnoscantur.

¹⁴ Quod est sine dubio inter conjunctas maxime

fortasse non necessaria. Intelligam subjectum, non ut in recepta *naturam*, verum *nomen*. „Hoc non videtur satis significare i. e. significans esse“ (cf. 8, 6, 6. item not. ex. ad 1, 7, 32.) „ipsa appellatione i. e. pronuntiatione, vel sono“ (cf. 11, 3, 35 ex Cicerone). Simile quiddam 1, 7, 10 „K — quae „significat.“ Sed potest geminus videri locus 9, 3, 44 ubi est ostendi.

13. *quod*. Turic. Guelf. *quia* ut et mox post *erit* et § 14. ante *est*. cf. § 5. 15. *a dicentibus*. Turic. *adicientibus* (a pr. manu). Guelf. *adjicientibus*. cf. 3, 6, 10. Ille a sec. manu *a docentibus* et sic Camp. cum omnibus ante Capper. qui recepit, quod secundis curis posuerat Obr. sequentibus Gesnero et Bipontinis; Andrete autem et Blassio male redeuntibus ad obsoleta, quae operose interpretari conatur Rollinius. Defendere eadem videtur Gedoynus in nota versione subjecta; sed frustra. *quo mores*. Turic. Guelf. *quae m.*

mores dicentis. Turic. Guelf. *m. dicitis*, sed ille a sec. manu *modestis*. *pelluceant*. Turic. Camp. Jenu. (tac. Gesn.) Tarv. *perluceant* cum edd. ante Basil. quo acc. Gryph. (cf. 6, 1, 17. item hic § 16. sed in primis 11, 3, 35).

agnoscantur. Goth. (tac. Gesn.) *agnoscuntur*.

13. *quo mores*. Obscurius hoc et affectatius quam pro Quintiliano. Displicet in primis *quo*, post *ut* idem valens. An *quod* legemus potestate *res quia?* cf. § 2.

14. *sine dubio* — *Sed tamen*. Probat vulgare praecceptum, sed sufficere negat, et majorem partiendi diligentiam adhibet. cf. 4, 1, 7.

personas, quoties *ferimus*, *ignoscimus*, *satisfacimus*, *monemus*, procul ab ira, procul ab odio. Sed tamen alia patris adversus filium, tutoris adversus pupillum, mariti adversus uxorem moderatio est (hi enim praeferunt eorum ipsorum, a quibus laeduntur, caritatem; neque alio modo invisos eos faciunt, quam quod amare ipsi videntur); alia, cum senex adolescentis, alia, cum vitium honestus

14. *ferimus*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Voss. 2. Reliqui *perferimus*. *monemus*. Goth. (tac. Gesn.) *monemus* cum Voss. 2. *praeferunt*. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Boul. Voss. 2. Vall. Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. prior. Regius de conjectura infernit *se*, praeter necessitatem. Ablegat Burm. ad 10, 1, 113 ubi MSS. mei et Camp. cum aliis *praeferens*. cf. mox 6, 5, 17. Structuram defendit etiam Badius. cf. Clav. Ern. Cic. Draakenb. ad Liv. 27, 54, 5. et Lexica. Nescio quare Oud. damnet ad Suet. Cal. 14. Hic quidem Rusc. non exprimit mutationem Regianam. cf. 6, 1, 50.

laeduntur. Turic. (a pr. manu) *ledimur* cum Jenf. et edd. ante Ald. ne Rusc. quidem recedente. Sed Camp. verum dat. Cotrexit Regius.

alia cum vitium. Sic Turic (a sec. manu) Camp. cum Goth. et edd. ante Ald. exc. Tarv. quae sic habet: *a. enim v.* Prima Turic. manus: *alieni c. v.* in cuius correctione obscurius quid addi narratur, quod referat enim. Ald. *convitium* omisso *alia*. Mox omnes *a. c. convitium*. Meo in Guelf. silentio parum fido. Non est, quare protinus *convitii* mentio injiciatur; *vitium* enim sufficit: aptius quoque ad id quod sequitur *affici*. Iatnavis etiam somus *cum con.* facile poterat vitari, si hoc volebat Qu. Conjectit, hic quidem sub nota D., nescio quis in Leidenâ aut *c. conv.* cf. not. ad § 11.

praeferunt. cf. not. crit.
honestus. vid. 1, 1, 25. Sic et 9, 2, 61. ex Cicerone 11, 1, 12. 22. 11, 3, 137. Hor. Ep. ad Pis. 213. Ita Plant. in

Anul. 4, 9, 6. *frugi*. Structura sane mollior erat, posita voce *vitium* statim post *adolescentis*. Fortasse tamen pondus addere veluit orationi.

inferioris fert (hic enim tantum concitari, 15 illic etiam affici debet). Sunt et illa ex eadem natura, sed motus adhuc minoris, *veniam petere, adolescentium defendere* 320

fert. Turic. ferit.

15. *adolescentium.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln.) Camp. *adolescentiam* cum Voss. 2. et edd. ante Ald. (nisi quod Tur. et Goth. *adul.*) exc. Tarv. qui *adolescentiae*, ut reliqui omnes. Dedi conjecturam verissimam Burmanni.

Quod ipsum jungas cum minore dicendi insolentia si transposueris *inferioris honestus.* vid. 4, 2, 112.

hic enim — debet. Quod est hujus sententiae subjectum? Id quidem nemo videtur quaelisse. Si locutionem acceperunt impersonalem, qua diceretur *concitatur, afficitur* sicut *curritur, itur*, unde mox fieret *concitari debet* quomodo *curri debet*; exempla quam maxime desidero durissimae structurae; et ne sic quidem in verbo transitivae significationis procedit ratio, qualis est in illis intransitivis *eundi, currendi*. Mutatione subveniri debet loco. Aut pro *illic* scribemus *ille*, aut *debet* pro *debet* (cf. not. crit. ad 4, 1, 76). Expeditissimam praestit sententiam prior correctio. Refertur enim hoc ad postremum exemplum *senis* et *honesti* non item ad reliqua, supra posita. Jam in verbis haece *concitandi* et *afficiendi* nequaquam est

argutandum quasi cum artificiali quadam diligentia usurpatis, quod vel ipsa haec eorum conjunctione apparet. Versatur sane Qu. in praecipis τοῦ ἡθους, ut ne locus quidem esse videatur *concitando*. Sed cum ipsa etiam indignatio possit moderatione temperari, eum, qui cum ἡθου velit tractare hunc affectum, pro personae differentia agere debere monet. „Honestus, ferens vitium inferioris, solam indignationis, sed mitigatae ejus per ἡθου, affectum ostendet: „Senex, adolescenti errorem ignoscens, praeter illam indignationem, paternum etiam „quendam dolorem testabitur.“ *Illic* tanto libentius in tuto, quanto concinnior exit structura, si in adjunctis istis duobus, quorum utrumque inducitur per *enim*, utrobique sunt pronomina personalia, non adverbium secundo loco. Similis ratio erat 1, 7, 8.

amores. Nonnunquam etiam lenis calor
alieni derisus ex hac forma venit, sed non
his ex locis tantum. Verum aliquanto
magis propria sunt *virtutis simulatio*, *satis-*

15. *lenis.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2.
et edd. ante Leid. exc. Basil. quo acc. Gesn. Bip. Reliqui
lenis. *cal. al.* Hoc ordine Turic. Camp. Reliqui *a. c.*
cf. § 6. 8. *non his.* Turic. Guelf. *his non.* Mox
praepositionem ex omittunt Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad.
qui pro ea dat *a* (cum Vidovaeo) sed *ex* narrat esse in Vall.

propria sunt virtutis. Sic Turic. (nisi quod pro *sunt a* pr.
mann *suit.* An *sucri* legendum? cf. § 26.) Guelf. Goth. (tac.
Gesn.) cum Vall. Voss. 2. *proprii s. virtutis* Camp. *propriae s.*
virtutis. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. cum edd. ante Rusc. qui ex
Regii conjectura dat *propriae* (nisi quod per errorem hic *pro-*
pric) *s. virtutes.* cum reliquis. *simulatio.* Hoc dedi de

15. *sed non his — intel-*
lectum petit. Nonnisi dubitan-
ter et timide hujus loci ratio-
nem reddam, in quo ordinan-
do multum novavi, cum prio-
rum editorum nullus sensum
probabilem mihi praestaret
(vid. not. crit.). Sententiam
igitur agnosco hanc: „Derisus
„ille calor alieni non ex
„hisc veniam petendi, et de-
„sendendi amores“ (sub quo
omnem levium errorum exen-
sationem comprehendens) „lo-
„cis si his veniet, verum ex
„multis praeterea. Magis au-
„tem hujus, quod tractamus
„i. e. τὸ ἄλλοις, propria sunt
„iste: si quis bonum se firm-
„let, si speciem mittat satis-
„facientis“ (vid. G. 1, 50.)
„reluctantis, dum nihil aliud
„agit, quam ut iracundiam
„suam et indignationem

„cum iudicibus communicet.“
Agnosco ultro quod objectum
mihi iri video. *Virtutis* vo-
cabulum vereor ut recte ce-
pisse hoc loco videar. Non
possum enim non in hac sen-
tentia χρηστεία i. e. *bonita-*
tem (cf. § 13.) interpretari.
Simulatur virtus, cum aliquis
vult videri *vir bonus*, qui hic
quidem opponitur maxime,
iracundo, vindictae cupido,
magnum offensae sensum ha-
benti. Si nimis averlaris no-
stram *virtutis* potestatem, scri-
bere liceat: „propriae — vir-
„tutes, *simulatio satisfaciendi,*
„*rogandi εἰρηνοετία.*“ Audacius tamen contra Codd. nec
placet *propriae virtutes*: proae
simplici illo *propria.* Gedw-
nus, quanquam egregie l. l.
in quibusdam hallucinatos, ad
veram rationem me deduxit.

faciendi, rogandi, εἰσωνεία, quae diversum ei, quod dicit, intellectum petit. Hinc etiam ille major ad conciliandum odium nasci affectus solet, cum hoc ipso, quod nos adversariis summittimus, intelligitur tacita impotentiae exprobratio. Namque eos graves et intolerabiles id ipsum demonstrat, quod cedimus: et ignorant cupidi maledi-

mea conjectura. Reliqui *simulationis*. Erroris, si error, origo est in continuatione structurae (cf. 6, 1, 49. 6, 3, 33.), sequente praesertim *S* in *satisfaciendi*.

rog. εἰσωνεία. Sic Turic. Gneff. Reliqui inserunt *et*. Sed tamen nominativum in *εἰσ.* retinent Goth. Camp. Loc. Ven. Rusc. Reliqui *εἰσωνείας*, quorum est jam Tarv. *Et*, etiam cum genitivo *εἰσ.*, rejeculum (cf. p. 79 praef. nostr.) natum ex primis graeci literis. Foeditissima etiam fuerit definiendi simplicitas, *εἰσωνείαν* ipsam hic, quid sit, ostendere. Neque enim de industria hic ea tractabatur, ut ferri posset verbosa huiusmodi explanatio, velut 9, 2, 44. Quidni jam antea 4, 1, 39 hoc vocabulum credidit interpretatione egere? In nostra quidem ratione, haec, quae adduntur, eo spectant, ut *diversus ille intellectus* referatur ad *rogandum, satisfaciendum*; non generatim et univarse dicatur. „Dum *rogat*, „significat indignationem; dum *satisfacit*, maledicit.“

quod. Turic. a pr. manu *quia*. cf. § 13. 36.

16. *quod*. Turic. *qui*, a sec. manu *quo* et sic Gneff. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. (cf. 5, 13, 42). In ipso *qui* Tur. latet *quod*. cf. 5, 7, 5. Probam scripturam dat Camp. *summittimus*. Sic Gneff. Goth. (vac. Gesn.) Reliqui *subm.* cf. § 13. 18. *tacita*. Jenf. *tacite*. volebat *tacitae*, et sic edd. ante Bas. exc. Camp. Tarv. Ald.

16. *ille major — affectus*. Qui in ipsum *πᾶσις* evadit.

et ignorant. Gesnerus, post Capper., rectissime improbat Barmaunum, suadentem *neq*

nos — summittimus. Gesnerus apposite exemplum ostendit Cic. pro Rosc. Am. c. 19.

ign., quasi *affectatores* istos *libertatis* laudet Qu., conferre jubens 6, 4, 13.

cendi, aut affectatores libertatis, plus invidiam, quam convicium, posse: nam invidia adversarios, convicium nos invisos facit. Ille jam paene medius affectus est, ex¹⁷ amoribus et ex desideriiis amicorum et necessariorum. Nam et hoc major est, et illo minor. Non parum significantes etiam illa in scholis ἡδῆν dixerimus, quibus plerumque rusticos, superstitiosos, avaros, timidos, secundum conditionem propositorum effingimus. Nam si ἡδῆν mores sunt; cum hos

plus invid. Guelf. quam inv. Mire!

17. *am. et ex.* Turic. (a pr. manu) Camp. omittunt *et*. Non male. *significantes.* Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. Camp. Reliqui *significanter.* Nostrum vulgato, etiam exiguo discrimine, praestare videtur. Sic et Oudend. ad Suet. Claud. 23 *libens* praetulit τῶν *libenter.* Adverbiu[m] propius verbum esse debebat, ni fallor. „Si ita dixerimus, recte, „quid res sit, ostendemus.“ cf. § 12. 27. Jenf. (tac. Gesu.) *significantur* cum edd. ante Ald. exc. Tarv.

propositorum. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. *propositionum* cum Goth. 2. et edd. ante Ald. Regius correxit. *si* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. cum Vall. Bad. pr. Obr. Reliqui *sic* ex prava Regii correctione, quaquam jam Camp. idem.

17. *hoc major.* Ille in hisce semper ad ἡδῆν referendum est, ille ad τῶν.

significantes. cf. not. crit. Designat profecto quas ethopoeias appellamus. vide dicta ad 1, 9, 7.

propositorum. i. e. thematum cf. 4, 1, 4. 7, 1, 4. Quaquam vel hoc exemplo apparet, quantum fluctuet

Qu. in vocabulis artis usurpandis (cf. 5, 14, 10): *propositum* enim apud Ciceronem nequaquam est *thema*, verum *ἡδῆν*, vide 3, 5, 5.

Nam, si — orationem. Nominis proprietatem defendit. „Si enim ἡδῆν sunt mores, „quid aliud nisi ἡδῆν in oratione nostra potest esse tum, „cum mores imitatur.

18imitamur, ex his ducimus orationem. Denique hoc omne bonum et comem virum poscit. Quas virtutes cum etiam in litigatore debeat orator, si fieri potest, approbare, utique ipse aut habeat, aut habere credatur. Sic proderit plurimum causis, quibus ex sua bonitate faciet fidem. Nam qui, dum dicit, malus videtur, utique male dicit: non enim videtur iusta dicere, 19alioqui ἤσος videretur. Quare ipsum etiam dicendi genus in hoc placidum debet esse ac mite: nihil superbum, nihil elatum saltem 52 ac sublime desideret: proprie, jucunde,

imit. ex. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Bad. pr. (et profecto Vall.) Obr. Reliqui inserunt *et. Pellime.*

18. *approbare.* Turic. *adprobari*, a sec. manu *adprobare.* cf. § 16. 6, 3, 3. *alioqui ἤσος.* Turic. *a. et vos.* Guelf. *a. et nos.* Goth. (tac. Gesn.) *a. ethos.* Jenf. inserit *qui cum edd. ante Bad. exc. Camp. in qua scriptura est interrogandi forma, negationem valens. Ego ex Turic. ceterisque illis scripturis eruo: et bonus.* Postremi vocabuli compendium locum dedit errori. De sententia cf. 2, 15, 54.

18. *Denique hoc omne.* Cave ad proxima adjungas. *Hoc omne* est id quod generatim tractamus, τὸ ἤσος.

approbare. scil. iudicibus. Sic idem verbum 3, 6, 63.

alioqui — ἤσος videretur. Hoc non intelligo. Dicunt, *videretur* positum pro *apparet, conspiceretur.* Sed hoc dici posse video, probari posse, non video; in tanta praesertim vicinia proprie adhibiti verbi *videri.* Neque

facile credam ἤσος sic a Romano pro *virtute* potuisse usurpari quae apud Graecos interdum est significatio. vid. not. crit. Recte autem Pseudo-Turnebus conferre jubet 5, 12, 9.

19. *nihil elatum saltem — desideret.* „Quid significat illud: *saltem?* Malim etiam „legere: *desiderat.*“ Rollinus. De *saltem* cf. 5, 1, 3. Burmannus h. l. eadem quae nos animadvertit, negligens tamen,

credibiliter dicere, sat est. ideoque et medi-
 us ille orationis modus maxime convenit.
 Diverſum eſt huic, quod *πάρος*; dicitur,²⁰
 quodque nos *affectum* proprie vocamus: et,
 ut proxime utriusque differentiam ſignem,
 illud comoediae, hoc tragoediae ſimile.
 Haec pars circa *iram*, *odium*, *metum*, *invi-*
diam, *miſerationem* fere tota verſatur. Quae
 quibus ex locis ducenda ſint, et manifeſtum
 omnibus, et a nobis in ratione prooemii
 atque epilogi dictum eſt. Et *metum* tamen²¹
 duplicem intelligi volo, quem patimur, et

19. *orationis*. Sic (ut optabat Regius) Turic. Guelf.
 Camp. cum Vall. Voff. 2. *oratoris* Jenſ. et reliquae ante
 Ruſc.

20. *proxime*. Goth. *proprie* cum Voff. 2. et Vall. cf. 6,
 1, 52. *duc. ſint*. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenſ.
 (tac. Gefn.) *d. ſunt* cum edd. ante Baſil.

quod negatio adjungitur, ſine
 qua diverſa eſt ratio; et able-
 gans ad exempla aliena ſcripto-
 resque, quorum nemo noſtram
 locutionem reſpexit. De *de-*
ſiderat tacet. Equidem unice
 accedo Rollino. cf. 4, 1, 24.
 Alienum eſſe conjunctivum,
 liquebit ſi quis poſuerit: *con-*
cupiſcit, *petat*; quod ipſum
 tamen magis ferendum quam
 idem in *deſiderando*, cujus in-
 dicativus valet conjunctivum
habeat. cf. 4, 2, 9.

medius ille — modus. vido
 2, 17, 8.

20. *proxime*. ſcil. ad veri-
 tatem i. e. quam *veriffime* ſieri

potest. Sic et Plin. H. N.
 l. 16. p. Bip. 128 „*proxime*
 „— aetiſtanti.“ Ejuſdem ge-
 neris locutio videtur *proxi-*
imum argumentum, quae legi-
 tur Declam. 15. p. Bip. 258.
 cui loco conferunt Appulej.
 Apolog. p. Elmenh. 278 (non
 longe ab initio) „tam *proxi-*
 „*imum* argumentum.“ Minus
 placet quod *proximum* illic
 interpretantur in *promptu*,
obvium. Poſſit tamen et *pro-*
ximitas iſta trahi non ad veri-
 tatem ſed ad rem ubique
 tractatam, ut hic *proxime* ad
affectus hoſce; minus et hoc
 apte, ut mihi quidem vide-
 tur.

quem facimus: et *invidiam*; namque altera invidum, altera invidiosum facit. Hoc autem hominis, illud rei est; in quo et plus habet operis oratio. Nam quaedam videntur gravia per se, *parricidium*, *caedes*, *veneficium*: quaedam efficienda sunt. Id autem contingit, aut cum magnis alioqui malis gravius esse id, quod passi sumus, ostenditur; quale est apud Virgilium:

*O felix una ante alias Priamœia virgo,
Hosilem ad tumultum Trojæ sub mœnibus altis
Iussa mori —*

(quam miser enim casus Andromachæ, si comparata ei felix Polyxena!) aut cum ita exaggeramus injuriam nostram, ut etiam, quæ multo minora sunt, intoleranda dica- 522

21. *altera invidum*. Desunt hæc Goth. et Voss. 2. cf. § 7. *oratio*. Turic. (a sec. manu) Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) *ratio* cum edd. ante Aid. exc. Camp. Male. In Vall. nostrum a sec. manu. *parricidium*. Turic. *patric*.

22. *cont. aut cum*. Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) omitunt *aut* cum Voss. 2. et edd. ante Stoer. nisi quod Batil. modo pro *autem* dat *aut*. Habent particulam Guelf. Goth. si recto tacui. *ei*. Guelf. *eo*. Turic. *os*, a sec. manu *o*.

23. *ita*. Turic. (a pr. manu) Camp. *vita*.

multo. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) *multa* cum edd. ante Rusc. Correxerit Regius, sed Camp. verum.

in *rat. proœm. atque epil.* „det solum dicitur, sed etiam
l. 4. c. 1. l. 6. c. 1. „in eo, cui invidetur.“

21. *et invidiam*. Designat Turnebus Tuscul. Disp. 4. 7. „invidia non in eo, qui invi-

Hoc — illud. cf. § 9.

22. *Virgil. Aen. 3, 321.*

mus: *Si pulsaffes, defendi non poteris: vulnerasti.* Sed haec diligentius, cum ad eam amplificationem venerimus, dicemus. Interim notasse contentus sum, non id solum agere affectus, ut, quae sunt, ostendantur acerba ac luctuosa, sed etiam ut, quae toleranda haberi solent, gravia videantur: ut, cum in maledicto plus injuriae, quam in manu; in iustitia plus poenae dicimus, quam in morte. Namque in hoc eloquentiae²⁴ vis est, ut iudicem non in id tantum compellat, in quod ipsa rei natura ducetur: sed aut, qui non est, aut majorem, quam est, faciat affectum. Haec est illa, quae *δεινωσις* vocatur: rebus indignis, asperis, invidiosis

ad eam ampl. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Reliqui omittunt *eam*, quod expunxit Regius. *venerimus.* Guelf. Camp. *venimus.* Male. Turic. pr. manus omisit.

24. *in id.* Sic Turic. Camp. Reliqui *ad id.*

compellat. Sic Turic. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Basil. etc. Camp. Reliqui *impellat.*

ipsa rei. Sic Turic. Camp. cum Voss. 2. (Nec Goth. nec Guelf. ulla in schedis mentio.) Reliqui fere *ipse a rei*, quantum leviter fluctuant.

ducetur. Sic Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gessn.) Tarv. Ald. Voss. 2. (Goth. *ducitur* tac. Gessn.) Reliqui *duceretur.* cl. § 5.

25. *ad eam amplificationem.* vide §. 4, 9 seqq. Dicit et ibi aliquoties *haec amplif.* ut species ostendatur universalis *amplif.*

Interim notasse. cl. §. 11, 16.

quas sunt i. e. acerba ac luctuosa.

addens vim oratio: qua virtute praeter alias
 25 plurimum Demosthenes valuit. Quod si tra-
 dita mihi sequi praecepta sufficeret, satis fe-
 ceram huic parti, nihil eorum, quae legi,
 vel didici, quod modo probabile fuit, omit-
 tendo: sed mihi in animo est, quae latent
 penitus, ipsa hujus loci aperire penetralia;
 quae quidem non aliquo tradente, sed expe-

alias. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum
 Vall. Voss. 2. Bød. Reliqui *alios*.

25. *satis feceram.* Turic. *f. fecerat.*

mih. Turic. a pr. manu *mere* et sic Alm. (cf. 6, 1, 38.
 item mox). Unde elicuit Burmannus scripturam, mihi valde
 placentem: *erueri i. a. e. q. l. p. et i. cet.* Et additum in hac
 ratione, longe molliorem et tersiorem facit structuram. Quis
 enim probet haec: „quae latent *penitus ipsa penetralia ape-*
 „*rere?*“ cf. 9, 2, 63 „*latens aliquid eruitur*“ item 6, 1, 51.
 Tarv. (per errorem) *nihil.* Guelf. mox omittit *ipsa*, solus,
 nec bene. Adde et 4, 2, 60. „*occultum — erutum.*“

24. *praeter alias*, intellige
virtutes. Nota res, et agnita
 tam veteribus quam recentio-
 ribus. Vide in primis Dyo-
 nysii Halic. librum *περὶ Δη-*
μοσθένους δεινότητος, quae
 quidem ipsa latius patet quam
δεινώσις. Consule et *Lexicon*
rhetoric. Graec. Ernesti in
δεινώσις.

25. *mih.* vide not. crit.

non aliquo tradente. Mo-
 ment VV. DD. hoc prae-
 ceptum a Cicerone dari de
 Orat. 2, 45. ab Horatio notif-
 simo loco ad Pisōn. v. 101
 seqq. Almelovenius et Aristo-
 telem appellat (non quidem in
 Rhetoricis, ut ipse ait, sed

in Poetica c. 18 apud Buhl.
 V. 5. p. 240) *τιθανάτατοι γὰρ*
ἀπ' αὐτῆς τῆς (vide Heumann.
 p. 158.) *εὐσεως οἱ ἐν τοῖς*
πᾶσι εἰσι. Sed illud de
Φαρμακείαις (§ 29 seqq.) tan-
 quam peculiare Quintiliano
 vindicat Gesnerus. Si Stre-
 baens, quem improbat Gesne-
 rus, ad Ciceronem de Orat.
insolentiam gloriandi objicit
 Quintiliano, asperius sane, vix
 tamen reperio, quo defendam
 ampullas hasce in homine alio-
 qui sano in primis et pru-
 dente, cum neque primus
 eruerit hoc neque ipsum prae-
 ceptum sit ex arcanis et recon-
 ditis. Ne Gedoyms quidem
 mihi satis facit, qui Qu. ait

rimento meo, ac natura ipsa duce, accepi.

Summa enim (quantum ego quidem sentio)²⁶

523 circa movendos affectus in hoc posita est, ut
 moveamur ipsi. Nam et luctus, et irae, et
 indignationis aliquando etiam ridicula fuerit
 imitatio, si verba vultumque tantum, non
 etiam animum, accommodaverimus. Quid
 enim aliud est causae, ut lugentes, utique
 in recenti dolore, disertissime quaedam ex-
 clamare videantur, et ira nonnunquam
 indoctis quoque, eloquentiam faciat, quam
 quod illis inest vis mentis, et veritas ipsa
 morum? Quare in iis, quae verisimilia esse²⁷
 volumus, simus ipsi similes eorum, qui vere
 patiuntur, affectibus: et a tali animo pro-
 ficiscatur oratio, qualem facere iudicem

26. *indignationis.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *indignationes* cum Voss. 2. Ald. Nulla Alm. mentio cf. modo item mox hac §. *etiam.* Sic Turic. Camp. cum Alm. Ald. Bas. Reliqui omittunt. Malim *ei* quoque hic inferi alicubi.

fuerit. Turic. *fuit* a pr. manu (cf. § 15.), correctum *sunt* et sic Guelf. Sed Goth. *sunt ut* cum Voss. 2. Neque hic Alm. memoratur cf. modo, item § 27.

accum. Turic. *accommodarimus* a pr. manu. Placet.

nonnunquam indoctis. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. et edd. ante Leid. Reliqui inferunt *in.* Turic. Goth. *indoctus.*

27. *quae veris.* Turic. *quoque v.* cum Alm. cf. § 26. item hac §.

probe memorem, quid alii dixerint, hoc colore excitare modo voluisse orationem.

similitudo, et in universum haec dicta.

accepi. Non sane placet verbum ad *penetralia* relatum; sed omnia jam esse videtur

26. *veritas — morum.* Vix mihi tempero, quin legam *motuum.* Mox § 29 sunt *motus.*

volet. An ille dolebit, qui audiet me, qui in hoc dicam, non dolentem? irascetur, si nihil ipse, qui in iram concitat se idque exigit, simile patietur? siccis agenti oculis²⁸ lacrimas dabit? fieri non potest. Nec incendit, nisi ignis; nec madescimus, nisi humore: nec res ulla dat alteri colorem, quem non ipsa habet. Primum est igitur, ut apud

me qui in hoc dic. Sic Turic. cum Alm. ille tamen a secunda manu *m. q. si h. d.* et sic Guelf. *m. cum haec d.* Goth. Voss. 2. *m. cum hoc d.* Camp. et edd. ante Stoer. qui transponit *m. hoc cum d.* et sic reliqui.

dolentem. Turic. a sec. manu *dolenter* et sic Guelf. cum Jenu. (tac. Genu.) et edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv. cf. § 17. *se.* Sic Guelf. cum Jenu. et edd. ante Ald. *concitasse.* Turic. a pr. manu, a sec. *concitat*, omisso *se.* Alm. *concitassum* (cf. hac § item § 29). Regius expunxit *se* quod reliqui omittunt, in his Goth. Vall. 2. cf. § 20.

agenti. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenu. (tac. Genu.) *agentis* cum Alm. Voss. 2. Vall. Ald. *agens* (ut volebat Regius) Loc. et reliquae ante Gryph. exc. Bad. sec., qui primus nostrum; unde, ignoro. Sanius hoc est profecto et verius, sed nescio quomodo acrius et elatius videtur cum genitivo, ut *siccis oculis* sint dativi, quo positus etiam participii deducit. Neque hic tam proclivis erat error librariorum, qui *s* ad *agenti* addiderunt de suo.

28. *alteri.* Turic. Guelf. *alterius.* Camp. omittit.

non ipsa. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *i. n.* cf. § 15. 34.

27. *in hoc.* scil. ut doleat; „rum naturaliam doctrina,
ita mox *idque exigit.* cf. „aut circa experimenta chemi-
Ruhnk. ad Vellej. 2, 41 „corum; alias facile esset
extr. „exemplis ista revincere tum

concitat se. Cave ad dicen- „vulgaribus tum reconditiori-
tem referas pronomen. „bus: de simplici illo crasso-

agenti. cf. not crit. „que affricu et contactu car-

28. *dat alteri colorem.* „bonum, rubricae, ac pigmen-
„terum agere eum apparet.“
„Non versatur Fabius in re- Gesnerus.

nos valeant ea, quae valere apud iudicem volumus: afficiamurque, antequam afficere conemur. At, quomodo fiet, ut afficiamur? ²⁹ neque enim sunt motus in nostram potestatem. Tentabo etiam de hoc dicere. Quas *Φαντασία*; Graeci vocant, nos sane *visiones* appellemus: per quas imagines rerum absentium ita repraesentantur animo, ut eas cernere oculis, ac praesentes habere videamur. Has quisquis bene conceperit, is erit ³⁰

29. *nostram potestatem.* Sic Turic. (a pr. manu). Reliqui *nostra potestate.* „Sulpicior antiquam et Ciceroni usitatam constructionem hic corrupisse librarios, nam in V. C. Alr. „erat“ (an et ibi, ut in Turic., reposita vulgata? cf. § 27. item hac §) „in nostram potestatem. ita enim Gellius lib. 1. „c. 7. docet veteres dixisse. vide et Gronov. ad Liv. 2, 14“ (et Drakeb. ibidem) „et Voß. ad Jul. Caes. de bello Civil. 1, „25. et commentatores ad Sueton. August. 13.“ (quibus adde Oudend. ibidem et Sueton. Aug. c. 16 „in conspectum fuisse.“) Burmannus. Palatini Gebhardi vulgatam dare putandi sunt, cum iis utatur hic ad 1, 1, 12 *in usum* et 3, 6, 65 *in aliam* — *opinionem* praeterentibus, defendens nostram structuram crepund. 1, 5. nostri tamen loci innumer. Libro 3. Burni conjicit *isse pro esse.* *Φαντασία.* Turic. *fantasias* cum Jensch. et reliqui quoque ante Ald. latt. litt. (quibus adde Bad. pr.) sed per *ph.* *appellemus.* Camp. *appellamus.* cf. 5. 10, 1. *cernere.* Turic. *cenſe* a sec. manu *cenſere*, et sic Alm. cf. hac § item § 50. *videamur.* Foedum operarum Geuberi vitium *videamus* repetitum a Bip.

30. *conceperit.* Turic. Gneß. Jensch. (tac. Gesn.) *coeperit* cum Alm. Val. Goth. 2. et eid. ante Gryph. exc. Ald. Bad. sec. Correxu Regius, et, quod hic neglexit, idem loci mox § 33 quae locum Burni huc in vulgata tuendo avert, parum recte.

20. *in nostram potestatem.* „num c. 15“ (non 16) „et cf. not. crit. „quae ad eum viri doctissimi
Φαντασία. „Vide de his „mi“ Gesnerus. cf. Lexicon
„summam magnum Longi- Rhet. Ern. Graec. h. v.

in affectibus potentissimus. Hunc quidam⁵²⁴ dicunt εὐφαντασίωτον, qui sibi res, voces, actus secundum verum optime finget: quod quidem nobis volentibus facile continget. An vero, inter otia animorum, et spes inanes, et velut somnia quaedam vigilantium, ita nos hae, de quibus loquor, imagines prosequuntur, ut peregrinari, navigare, proeliari, populos alloqui, divitiarum, quas non habemus, usum videamur³¹ disponere, nec cogitare, sed facere: hoc

Nam et ibi libri omnes *coepit*, nec nisi aliquot in utroque loco *ceperit*, *cepit* quae est correctio librarii, cum in *coeperit*, *coepit*, lateat vera ipsa scriptura, per compendium.

Hunc. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Tarv. Jenf. *has.* orto errore ex obscuritate vocis quae sequitur Graecae.

quidam. Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *quidem* cum edd. ante Ald. Sed Guelf. et Camp. verum.

εὐφαντασίωτον. Turic. tam obscuris litt. ut legi nequeat. Guelf. lacunam habet. Goth. ἐν πᾶσι σοφόν cum Voss. 2. dare narretur ἐμπαντασοφόν, sed hic in margine εὐφαντασίωτον Camp. εἰπαριστοστον. Tarv. primus veram vocem. Adhuc hoc solo loco cognovimus vocabulum Graecum cf. 5, 6, 35 ubi Camp. expresse ἀπροληπτον.

An vero. Turic. Guelf. *nil v.* Alm. dare narratur: *nilil ū* (cf. § 29, 34). Jenf. (tac. Gesn.) *Nam u.* Reliqui *Nam ut*, pro quo Regius malit *N. vel*, corrupte vulgatae legi agnoscens. *Vero* est etiam in illo *u* Jenf. *An* pro *Nam* vel potius *NIL* (cf. 5, 14, 25 not. ex.), de conjectura reposui, et probo locis geninis quae vide in not. ex.

loquor. Ita Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Reliqui *loquimur.* cf. 5, 8, 4.

prosequuntur. Goth. (tac. Gesn.) *perseq.* cum Voss. 2. Vall. cf. § 27.

30. *An vero* — non trans- orationis forma cf. 5, 12, feremus. De hac excitandae 21.

animi vitium ad utilitatem non transferemus? At hominem occisum queror; non omnia, quae in re praesenti accidisse credibile est, in oculis habebō? non percussor ille subitus erumpet? non expavescet circumventus? exclamabit? vel rogabit, vel fugiet? non ferientem, non concidentem videbō? non animo sanguis, et pallor, et gemitus, extremus denique expirantis hiatus insidet? Inse-³²
⁵²⁵quetur ἐνάργεια, quae a Cicerone *illustratio et*

31. non transf. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *nostram* tr. cum Vall. At. Turic. ad cum Alm. Camp. sed Turic. a sec. manu at et sic Guelf. cum edd. ante Bad. qui e Vall. ut cum Goth. (errante Gesn.) et reliquis omnibus. Interpretatur Badius ut hoc modo: *Velut, si — queror.* Ego primam Turic. manum ad vatam suspicor ex errore ejus qui ad hominem referret ad transf. queror. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. Novitia ergo est ista ratio firventium ita: *ut querar, non — habebō? i. e. „non habebō, quo melius querar;“* quae per se spectanti videbitur jejuna. *fugiet.* Stoer. Chouet. Leid. ferret. Pelluné. Correxerit e Codd. Gibf.

32. ἐνάργεια. Turic. ενεργεια et a sec. manu *enercia.* Guelf. Camp. ἐνάργεια, ut et Voss. 2. et Tarv. Ald. Bas.

31. At — queror. Censuro delendum esse At. cf. not. erit. Exemplum abrupte inducitur optime.

insidet. Producenda est penultima, ut appareat futurum. cf. not. ad 5, 8, 60. not. cit. ad 5, 13, 13. item Drakenb. ad Liv. 2, 20, 6. 9, 21, 6 et Oudend. ad Sueton. Tiber. 14. Rem optime dicitur Burmannus, monens *sedet* dici in eo, quod maceat,

subsistat, *fidit* in eo, quod ad laudum vel locum humilem tendat. Ita hic *insidet animo* est pro: irrepet in animum, sublebit animum. Neque erat, quod conjiceret Rellinius *insidebit*, quem revincit non nominatum Capper.

32. a Cicerone. Lucell. c. 6. habes „perspicuitatem „aut evidentem.“ Illustrationem ubi vertisset Grae-

evidentia nominatur, quae non tam dicere videtur, quam ostendere: et affectus non aliter, quam si rebus ipsis intersimus, sequentur. An non ex his visionibus illa sunt,

Excussi manibus radii, revolutaque pensa?

53 — *Levique patens in pectore vulnus?*

equus ille in funere Pallantis,

Sed Vall. verum ut et Goth. Correxerit Regius hic ut 4, 2, 65 ubi etiam pejora monstra velut Turic. *apriaa*, a *sec. manu argila*. Camp. *αργιλα*. Apud Rufinianum Gesnerus (anno 1745) et Capper. (anno 1750) reposuerunt *enargia* pro *energia*. *pensa Levique*. Sic Turic. Camp. cum edd. ante Raf. Reliqui inserunt *et*. Goth. et Guelf. non notavi, negligenter ut suspicor. *equus*. Turic. Guelf. *et quos* cum Alm. et edd. ante Ald. ne hic quidem recedente Rusc. cf. § 50. Hoc correxit Regius, sed anteposuit *et*, quod deinde propagarunt Aldus et reliqui; quanquam Camp. jam *et aequus*. Goth. Voss. 2. Vall. *et equus*. cf. § 50. In *et quos* latebat nihil nisi *equus*.

cum Cicero, nondum ostenderunt VV. DD. nec ostendent, ut opinor. Hac enim nequaquam pertinet, quod De Nat. Deor. 1, 51. *illustratio* legebatur ante Davilium, nunc est *lustratio*. Aut vitium inest scripturae, aut (quod verius puto) memoria lapsus est Qu., cui obversabatur locus de Or. 3, 53 ubi est *illustris explanatio*. cf. 6, 1, 24. Sed in nostri loco displicet etiam *Insequetur*. Nullam compositi verbi vim agnosco. Deinde, si respondet illi, quod mox est, *sequentur*, tanto minus convenit. Mihi quidem

illa *geminatio sequendi* non valde arridet; Quintiliano petitam tamen credam, modo pro *Insequetur*, fuerit *Hinc sequetur*. Libri quidem nullius varietatem animadverti, nisi quod Turic. a pr. manit *insequentur*. *Enargia* inter figuras definitur a Rufiniano ut a nostro. Ruhnk. in ed. Rutil. p. 275. cf. Nic. Faber ad M. Senec. Contr. 2, 11 extr.

Excussi. Virg. Aen. 9, 474.
33. *Levique patens*. Aen. 11, 40. *positis insignibus* Aen. 11, 89. *Et dulcis*. 10, 781.

— *positis insignibus?*

Quid? non idem poëta penitus ultimi fati concepit imaginem, ut diceret,

— *Et dulces moriens reminiscitur Argos?*

Ubi vero *miseratione* opus erit, nobis ea, de³⁴ quibus queremur, accidisse credamus, atque id animo nostro persuadeamus. Nos illi simus, quos gravia, indigna, tristia passos queremur: nec agamus rem, quasi alienam, sed assumamus parumper illum dolorem. Ita dicemus, quae in nostro simili casu dicturi essemus. Vidi ego saepe histriones³⁵

positis insign. Sic omnes ante Gryph. Reliqui inserunt qui. *insign.* (quid. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jent. (tac. Gesu.) cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Basil. Reliqui inserunt sequentem apud Virgilium versum.

34. *queremur acc.* Sic Turic. (a pr. manu) Camp. (nisi quod hic s in sine pro r). Reliqui *querimur*.

id. Turic. Guelf. Camp. in cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ruse. Hic omittit vocem cum Ald. Bad. pr. Vall. Regius reposuit nostrum.

indigna tristitia. Turic. *aut digna tristitia* cum Alm. *aut digna tristitia* Camp. *An correctum in in in Turic.*

queremur nec. Sic Turic. (a pr. manu) Camp. Reliqui *queramur*.

nostr. sim. Ita Turic. Guelf. Camp. Reliqui *s. n.*

cf. § 28. 36. *essemus.* Turic. (a pr. manu) *vidissemus* cum Alm. cf. § 30. 36.

35. *Vidi — comoedos.* Quid differant *histriones* et *comoedi* non adeo facile dictum est mihi. Locus hic quidem maxime faciens adhuc mihi cognitus est Sueton. Cal. c. 54. ubi *tragoedi* (quod nullo negotio potest ad *comoedum* transferri) *pronunciatio*, se-

cernitur a *gestu histrionis*. cui similis ejusdem Neron. c. 24 ubi *hypocrita* est qui illic *histrion*. His acquiescere satius duxi, quam vel majorem veritatem simulare, vel rem tentare mihi valde impeditam, cum Gronovii et Salmassii (quamvis distinguendis tem-

atque comoedos, cum ex aliquo graviore actu personam deposuissent, flentes adhuc egredi. Quod si in alienis scriptis sola pronuntiatio ita falsis accedit affectibus: quid nos faciemus, qui illa cogitare debemus, et moveri periclitantium vice possumus? 36 Sed in schola quoque rebus ipsis affici convenit, easque veras sibi fingere, hoc magis,

35. *accedit.* Sic omnes praeter Goth. qui *accendit.* Gesnerus hanc sibi conjecturam a Codice praereptam dolebat. Sed tum *Quod* debebat mutari in *Quos* et verbum ipsum est minimum. *et — possumus.* Sic Turic. Camp. Tarv. cum Alm. Ald. *ut — possumus* Jenf. *et — possemus.* Basil. Reliqui, etiam Regio jubente *ut — possemus.* Guelf. mihi non memoratum miror; sed Voss. 2. Goth. Vall. cum recepta facere facile credo.

36. *quoque rebus.* Sic Turic. Reliqui. r. q. cf. § 34. item § hac extr.

pora) aliorumque decretis multa veterum loca obfata mihi viderentur. Gemium huic Ciceronis locum indicat Gesnerus de Orat. 2, 46. Sichardus, ni fallor, Gellii 7, 5. Mirum etiam hoc, quod comoedi dicuntur flentes egredi.

accedit affectibus i. e. ad eos accedit, eos aequat, sic 10, 1, 36. et Afcon. Ped. ad Divin. in Caecil. (quanquam aliena interpretatione) „*accedere est proximum fieri.*“ cf. Sil. Ital. 14, 26. quanquam ibi cum accusativo fruitur.

cogitare debemus et moveri — possumus. Ne quis ultima haec nimis jacere putet, mo-

nendum videtur, id, quod *cogitare* etiam *debemus*, opponi *alienorum scriptorum soli pronuntiationi* (cf. 3, 8, 51 *pronunciando — dicendo*), quod autem *moveri possumus* respondere „*falsis affectibus.*“ Id quoque cavendum, ne quisquam *vice* interpretetur *loco.* Accipiendum est sic: *casu, infortuniis.*

36. *Sed in schola.* Quae praecesserunt, ad solum actorem forenses spectabant. Nunc et in declamationibus tale quid fieri posse, docet; et si non *personis*, at *rebus ipsis* affici.

easque — fingere. Interpretare: tales seligere, quae

526 quod illic ut litigatores loquimur frequen-
tius, quam ut advocati. Orbem agimus, et
naufragum, et periclitantem: quorum induere
personas quid attinet, nisi affectus assumimus?
Haec dissimulanda mihi non fuerunt, quibus
ipse, quantuscunque sum, aut fui, perve-

quod. Camp. quia. cf. § 15. 6, 3, 6.

illic ut lit. Turic. (a pr. manu) illi lit. Alm. illi ut l.
(cf. § 34. item hac §). Camp. illic l. cf. § 15.

inducere. Jenf. Tarv. inducere. Correxerit Regius. cf. 3,
8, 50. quid utt. Camp. non a. cum Jenf. (tac.
Gesu.) et edd. ante Gryph. Mire, sed sententia quidem non
differt. fuerunt. Camp. fuerint. Male.

quantuscunque — pervenisse. Turic. quantuscunque is a.
f. p. cum Alm. (cf. hac § item 6, 3, 3). Sed ille a sec. manu
aut mutat in us. Guell. quantuscunque usus sum p. Goth.
quantuscunque f. ac f. nam p. Camp. quantuscunque sum nam
p. cum Andr. quantuscunque sim nam p. Ald. quantuscunque
usus fuit nam perv. Sichardi apud Gibf. et Bas. Nostrani
ipsam dant Jenf. (tac. Gesu. de nam omisso) et edd. ante Ald.
(nisi quod sim habent Jenf. et Tarv.) quo acc. Bad. pr. Mox
Bad. sec. ad nostram addit nam insertum ante perv. quam
scripturam reliquae dant. Parenthesin faciunt nam — credo,
ut motus sum pendeat a quibus. Videor optimis auctoribus
expunxisse nam (quod ipse nonnisi in uno Goth. MS. reperi
cf. § 21). Longe melius dicitur et ad latinitatem et ad sen-
tentiam quibus pervenisse me credo, quam quibus motus sum.
Num praeceptis huius, vel artificii orandi, motus fuit?
Duplicitate sane iis, qui insererent nam, abrupta in fine oratio:
frequenter cet.; nec profecto mihi placet; velim molliri saltem
subjecto enim, quod dicat aliquis excidisse post frequenter,
hautum ab huius ultimis. Modestiae color corrumpitur po-
nendo nam post quantuscunque. Manifestum censeo et hoc, in

veritatem praeferaut, non fa-
bulositas (cf. 2, 10, 5). Neque
enim recte accipi crediderim
hic fingere pro credere.

quod illic. Succurrit repo-
nere quo, referendo ad fre-

quentius; sed cum hoc longe
inde sit, fortasse non opus illa
relatione ad hoc magis.

quantuscunque. cf. 4, 2,
86.

nisse me ad aliquod nomen ingenii credo. frequenter motus sum, ut me non lacrimae solum deprehenderent, sed pallor, et veri similis dolor.

III. Huic diversa virtus, quae *risum* iudicis movendo et illos tristes solvit affectus, et animum ab intentione rerum frequenter avertit, et aliquando etiam reficit, et a satietate vel a fatigatione renovat. Quanta sit autem in ea difficultas, vel duo maximi oratores, alter Graecae, alter Latinae eloquentiae principes, docent. Nam plerique Demostheni facultatem defuisse hujus rei

illa structura *quibus motus*, opus fuisse expresso *ita*, quod subaudiri potest in nostra ratione. Turicensis illud *is* nihil aliud est nisi *sim*, cui praefendum est *sum*, praesertim ob *sui*. Repositum *as* pro *aut*, destinabatur profecto *ac*, quod est in Goth. *usus sum* Guelf. quod inquinavit Sichard. ab arguente librario profectum existimo.

non lacr. Jenf. (tac. Gesn.) l. n. cum edd. ante Bas. cf. hac § item 6, 3, 2. *deprehenderent.* Sic Turic. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Bas. Reliqui *deprehenderint.* *veri.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *vero.*

1. *fat. vel a fat.* Goth. (tac. Gesn.) f. v. f. cum Voss. 2. f. et f. Camp. *maximi.* Turic. Guelf. *maxime* cum Alm. Placet; in vulgata *vel* post *duo* collocandum videtur. Ut nunc est *vel* demonstrat non plus quam duobus opus ad hoc dicendum, ubi adverbium aptius videtur, cum etiam laus sit in sequentibus. *principes.* Guelf. *princeps.* Placet.

2. *def. huj. re.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *h. r. d.* cf. 6, 2, 36. item § 3.

1. *maximi.* cf. not. crit. *cari*, magnam tamen praedicare Demosthenis urbanitatem
2. *Demostheni — defuisse.* Cicero-
Gesuerus monet, Ciceronem, Ort. c. 26. extr.; recensere
agnoscentem ita vulgo judi- autem aliquot ejus dicta Plu-

credunt, Ciceroni modum. Nec videri potest noluisse Demosthenes, cujus pauca ⁵²⁷admodum dicta, nec sane ceteris ejus virtutibus respondentia, palam ostendunt, non displicuisse illi jocos, sed non contigisse. Noster vero, non solum extra judicia, sed ³in ipsis etiam orationibus, habitus est nimius risus affectator. Mihi quidem, siue id recte

5. *affectator*. Turic. *affectator* (de orthogr. cf. 6, 2, 18. item hic § 90.) *affectator* Aln. (cf. 6, 2, 36. item § 5.) cum Palat. Gebhardi, qui hoc, cum altera ejusdem Cod. varietate, *minis* pro *nimius* (cf. § 8. Camp.), conjungens, impense pro-

tarchum in vita p. 851. B. Capperonnerius ablegat ad Longinum c. 34. ubi inter alia et hoc: ἐνθα μέντοι γελοῖος εἶναι βιάζεται καὶ ἀστεῖος, οὗ γελοῖα κινεῖ μᾶλλον, ἢ καταγελάται. Ad quem locum Tausquillus Faber, improbus Hiermogenum, qui eum iudicet κωμωδεῖν ἐπίστασθαι (τὴν μεθόδου δεινότητος c. 34. p. 563), Demostheni accomodat, quod in rara Thucydidis facilitate a quibusdam dictum refert ipsius Scholiastes λέων ἐγέλασεν ἐνταῦθα. vid. Thucyd. Bip. Vol. 5. p. 359. (Non debebat ibi optimus Dukerus cogitare de Leone rhetore.) Dionysii Hal. iudicium de urbanitate Demosthenis (τὴν Δημ. δεινοτήτος. Rsk. T. 6. p. 1122) ut unum est conspirare videtur cum hoc ipso vulgo recepto. Vix tamen credo verba illa profus esse sana. κλιῖστου γὰρ αὐτῆς μετέ-

χει μέρος sic video accipi, ut subjectum sit εὐτραπελία quae plurimam partem habeat τῆς χάριτος. Quid si subjectum est Demosthenes, qui multum habeat εὐτραπελίας? Sed tum eundem oportebit inferere supra, iubente etiam Reiskio. cf. et mox § 21. Pearcius iudicat locum nostri huic geminum: 10, 1, 107. „Salibus — „vincimus.“ Justus Lipsius Variar. lectt. 2, 17 (citante Almelovenio) rectissime Ciceronem defendit ab irrisione Corn. Taciti, quem tunc temporis credebat auctorem Dial. de Oratt.

dicta. proprie ita facetias appellari, notum.

5. *nimius risus affectator*. Notum Catonis illud: ὃ ἀνδρες, ὡς γελοῖον ὕπατου ἔχομεν. Plutarch. Vol. 1, 769 D. Scurra consularis audiebat ab inimicis Macrob. Saturn. 2, 1.

judico, sive amore immodico praecipui in eloquentia viri labor, mira quaedam in eo videtur fuisse urbanitas. Nam et in sermone quotidiano multa, et in altercationibus, et interrogandis testibus plura, quam quisquam, dixit facete, et ipsa illa, quae sunt in Verrem dicta frigidius, aliis assignavit, et testimonii loco posuit: ut, quo sunt magis vulgaria, eo sit credibilius, illa ab oratore non ficta, sed passim esse jactata. Utinamque

bat; malit tamen fere *affectantior*. Sed rejicit Burm. *ineptam*, quam recte vocat, Gebhardi emendationem, et negat sollicitandam receptam. *labor*. Camp. *labar*. Jenf. *laboro* cum edd. ante Burm. qui reposuit nostrum e Voss. 2. addicentibus MSS. meis. Locum geminum, quem designat, 10, 1, frustra quaero. *in eo videtur*. Sic Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *v. i. e.* cf. § 2. item mox.

4. *ipsa illa*. Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum edd. ante Basil. Reliqui *illa ipsa*. Camp. non notavi. cf. modo item § 10. *posuit*. Guelf. *ponit*. placet fere, ob *fit*, modo *assignat* quoque scribatur.

illa. Guelf. omittit. Goth. (tac. Gesn.) *ea*.

non ficta. Turic. Guelf. omittunt *non*. Soli. Guelf. *et pro sed*.

5. *Utinamque lib*. Sic Turic. (a pr. manu) Guelf. Goth. (tac. Gesn., mire! cum ipse, praeter silentium scriptorum, moueat similitates Ciceronum fratrum obstare quo minus honorem aliquem a Quinto habitum credamus Marco) Camp. Tarv. cum Alm. Voss. 2. Andr. Pro *que* enclitico habent sane *quae*

4. *in altercationibus*. cf. 2, 4, 28. Mox: inseram *in* ante *interrogandis*. cf. § 11.

dicta frigidius. Rectissime Lipsius loco modo citato, ipsius Ciceronis appellat excusationem Verrin. 1, 46 „Quae „ego non commemorarem

„(neque enim perfacete dicta, „neque porro hac severitate „digna sunt) nisi vos illud „vellem recordari, istius ne- „quitiam et iniquitatem tam „in ore vulgi, atque in com- „munibus proverbii esse ver- „fatam.“

libertus ejus Tiro, aut alius quisquis fuit, qui tres hac de re libros edidit, parcus dictorum numero indulgissent, et plus iudicii in eligendis, quam in congerendis studii adhibuissent: minus objectus calumniantibus

Turic. Camp. sed hoc non refert. A sec. manu Turic. *Utinam q. libertus*. Reliqui *Utinam Quintus et l.* quod cum Mureto Varr. lectt. 19, 6. debebant ejicere editores. *Utinamque* vide 2, 10, 9. 6 Pro. 7.

aut alius. Turic. Guelf. et a. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. sec. exc. Camp. Vix defendas hanc scripturam. Quod si enim praeter Tironem, sed cum eo aliquis, ignotus Quintiliano, ferebatur edidisse hos libros, alter dicendum erat, non *alius*. Vide confusa et atque aut 5, 10, 90.

objectus. Turic. *ablectus* cum Alm. (cf. § 3. 7.) sed ille a sec. manu *ab his locus*. Boll. *objectus ab his locus* (modo recte excerpserit Gisl. nam *objectus* magnopere suspicor abesse ab hoc Codice) cum Obr. *abjectus locus* Jensch. cum edd. ante Ald. exc. Camp. *objectus locus* Ald. Basil. Nostram tuentur Guelf. Goth. Vall. (ref. Badio) Camp. *Abjicere et Objicere* con-

5. *Tiro* — *adhibuissent*. Etiam Macrobius (citante jam Regio) Saturn. 2, 1 „Cicero, „inquit, quantum in ea re va- „luerit quis ignorat, qui vel „liberti ejus libros, quos is „de patroni jocis composuit, „quos quidam ipsius putant „esse, legere curavit?“ Gesnerus de dictis Ciceronis ablegat ad Cic. ad Div. 7, 32. 9, 16. (collato Suetonii loco Caes. c. 56.) item ad Div. 15, 21. Pluralem *indulgissent* — *adhibuissent* post *aut* cf. ad 3, 8, 67. Malim tamen hic *indulgisset* — *adhibuisset* ob id, quod inseritur, *edidit*. Ne Tironem quidem potuisse auctorem horum librorum

esse, si indigna Cicerone admista fuerint, calidius pronunciare videtur Vavassor *de dictione ludicra* p. (Kappii) 342.

objectus. Proprie et cum viditum pro *expositus*, ut „*objecti* fraudibus anni“ Claud. rapt. Prof. 3, 116. vid. Drakenb. ad Liv. 2, 58, 5. quam ibi textus habet sensum *desendendi*, exempla in nota *periclitandi*, qui est in nostro loco. item ad 22, 34, 6. et Clav. Cic. Ern. h. v. Habet enim utramque potestatem verbum, prout refertur vel ad eos qui post *objectum* hominem sunt collocati vel ad eos, qui adversus eundem.

foret: qui tamen nunc quoque, ut in omni⁵²³
 ejus ingenio, facilius, quod rejici, quam
 6 quod adjici possit, invenient. Afferunt autem
 summam rei difficultatem, primum, quod
 ridiculum dictum plerumque falsum est,
 hoc semper humile; saepe est industria
 depravatum; praeterea nunquam honorifi-
 cum. tum varia hominum iudicia in eo,
 quod non ratione aliqua, sed motu animi

funduntur, vid. Drakenb. ad Liv. 34, 14, 8. Ex vulgata
 priorum edd. Burm. non male eruit *obj. joci calumniantium*,
 quanquam deteriore sententia, quam est nostra, sed Capperou-
 nerio stulte reprehensus. *locus et jocus* confusa hic docet Burm.
 item Drakenb. ad Liv. 36, 14, 4.

quod rej. — *quod adj.* Sic Camp. Reliqui *quid* — *quid*.
 Recte, si pro *invenient*, esset *docerunt*. Guelf. secundo loco
 omittit pronomem, nec male.

6. *prim. quod.* Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *p. quia*
 cum edd. ante Bad. cf. 6, 2, 56. item mox.

falsum. Rusc. (nisi forte abrasit aliquid manus male sedula)
falsum cum edd. ante Gibf. quo acc. Rollin. Muretus Varr.
 lectt. 10, 6 nostrum defendit. cf. 5, 10, 87. item hic § 18.
 Pro *falsum* conjicit *lascivum* Dan. ille cf. 6, 2, 14.

hoc. Vallae liber *ac* ref. Badio, non *at*, ut est apud
 Burm.

eo quod. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Gesn. Bip.
 Reliqui *quia* cf. modo hac §. Sic Camp. *quia* § 14.

animi. Edd. post Basil. ante Gesn. omittunt.

6. *hoc semper.* Nihili est
 pronomem h. l. nec adjuvat
 Capper. interpretans *eo*, *ideo*.
 Sed verissima emendatio Bur-
 manni: *ad hoc* (cf. 3, 6, 53.
 5, 5, 16. not. crit. item Tel-
 leri Ind. Sallust. et Oudend.
 ad Sueton. Aug. c. 25.), cui

tamen, pro *semper* scribenti
saepe, nequaquam accedo.
 Gesneri quidem ratio *hoc* (ab-
 lat.) referentis ad *falsum*,
 quasi *falsum* i. e. mendacium
 semper homine ingenio in-
 dignum hic moneat Qu., om-
 nium minime placet.

quodam, nescio an enarrabili, judicatur. Neque enim ab ullo satis explicari puto, 7 licet multi tentaverint, unde *risus*, qui non solum factio aliquo dictove, sed interdum quodam etiam corporis tactu,

enarrabili. Jensch. *errabili* (cf. 1, 5, 33) quod Regius inveniebat. Tarv. *narabili*.

7. *enim ab.* Sic Camp. cum Andr. (non Venet. ut ait Gibs) hab. Turic. in quo idem latet (cf. 6, 1, 22.) ut exemplo in primis notabili ostendemus ad 9, 4, 140. Alm. *enim hoc ab* (cf. § 5. item mox h.) cum Ald. Reliqui *hoc ab*. Francius, conjiciens *expl. posse puto*, prodit, se, quid res sit, ignorare.

ris. qui. Sic Turic. (a pr. manu) Jensch. Tarv. cum edd. ante Gryph. exc. Camp. et Bad. pr. Quo acc. Capper. Gesn. eoque recentiores, item Muretus Varr. lecti. 19, 6 recte distinguens locum, unde *risus* referendo ad praecedentia. Reliqui *r. quidem*. In prima editione bonam esse scripturam falso narrat Gesn.

tactu. Turic. (quaquam nota subscripta, quasi *R* tolente) Guelf. Goth. Camp. Jensch. Tarv. *tractu* cum Alm.

nescio an enarrabili. Fortiter reponendum censeo *n. an inenarrabili*. cf. 1, 5, 33. item 5, 4, 2. et hic § 26. Perit, in recepta, structura illa legitima et jam satis confirmata τῶν *nescio an*, quae vel mox (§ 3.) servatur. *enarrabilis* ubi sine negatione possit dici, ne comminisci quidem possim, (cf. 10, 10, 76.) certe nondum legi. Quod ad sententiam attinet recte jubet Gesenius conferre Cic. de Orat. 2, 54. 58. docentem, quam difficile sit de sacetiis disputare.

7. *quodam* — *tactu*. Titillationem designari agnoscunt Capper. et Gesn. qui appo-

nunt locum Plinii 11, 38. Sect. 77. quem sua ex Aristotele mutuatum ostendit Harduinus. Hujus igitur verba subjiciemus *περὶ ζώων μορίων* l. 3. c. 10. pag. Sylb. 75. ὁ — γαργαλισμὸς γέλωτος ἐστὶ — συμβαίνειν δὲ φασί, καὶ παρὰ (sic lego pro *περὶ*) τὰς ἐν τοῖς πολέμοις πληγὰς, εἰς τὸν τόπον τὸν περὶ τὰς φρένας, γέλωτα, διὰ τὴν ἐκ τῆς πληγῆς γινεμένην θερμότητα. Adjicit Gesn. Nemesianum Ecl. 3, 29 ubi Bacchum Silemus „vocat ad risum *digitis*.“ *Quodam* — *tactu* dixit, quoniam non omnis tactus est titillatio.

laceffitur. praeterea non una ratione moveri solet. neque enim acute tantum ac venuste,

Voss. 2 Gebhardi (ut videtur) MS. Vall. Bas. Gryph. (1536) Burm. Nostrum ex ingenio Regii solo profectum videtur, astipulante Mureto, qui nec ipse MS. nixus est, nisi forte illo, quem appellat Varr. lectt. 18, 20 in corrigendo prooemio hujus libri. *Tractum* asseruere conatur Burm. locis Claudiani in Rufiu. praef. v. 7. De 3 conf. Honor. 141; ubi *tractus* nihil aliud nisi spirae serpentum, paulo melius Ovidii ex Pont. 4, 15. locutione *trahere vultum*. Interpretatur „motum in„deorum.“ Recte videntur obfiare Capper. et Gesn. quorum hic *tractum* illum *facto* jam inesse monet, ut non debuerit seorsim memorari. Similem errorem habes 4, 2, 124. Sed 4, 4, 9 *jactu* male scribitur, quod et hic coniecit Francius, nullo, quantum video, emolumento.

laceffitur. Turic. *lascetitur*. a sec. manu *lascet*. Guelf. Camp. *accetitur*. Ald. *arcessitur* cum Colu. abesse verbum narrat Sichardus, a vetusto Codice, quem sibi missum ab Antonio Cassoviensi ex media fere Polonia, significat idem in praefatione. Nisi praegravaret Turic. auctoritas, amplecterer ego scripturam Guelf. *Laceffere* enim in re quacunque, quae non hostilis aut sit aut singatur certe, usurpatum, nunc primum disco (neque enim Lucretiana exempla sufficiunt); sed est ingeniose sane dictum. Quod autem Burm. ait *arcessere* locum modo habere in frigidis jocis, longe petitis, nequaquam ei accedo. Virg. Aeneid. 11, 254 hanc confusionem *arcessendi* et *laceffendi* invenit Burm. cf. et Heyn.

una ratione. Turic. Guelf. *ut narratione* cum Jenf. Tarr. (hic quidem *narat*. per unam R) et edd. ante Ald. *ut ratione* Alm. (sed non credo recedere hunc a suo Turic. cf. hac § item § 8.) *una oratione* Camp. Nostram dant Goth. (quem falso veterem illam praefere narrat Gesn.) Vall. et reliquae edd. ante Gesn. (nec dubito quin Voss. 2. etsi taceatur cf. 6, 2, 20.) qui suam *ut orat*. eruisse se ait ex Alm. interpretatur autem ita, ut non referat ad *explicari* hac sententia: „praeterea puto non „explicari, ut i. e. quo modo“ cet. quam dure, dicere vix attinet. Hunc sequuntur Bip. Andr. Blaff. Modo 6, 2, 30 *u*, quod solum offerretur, abiisse vidimus in *ut*; idem hic factum, unde *ut narrat*. extitit pro *una rat*. cf. et § 12.

soleat. Turic. Camp. *soleat* cum Goth. (nisi forte cum

laceffitur. cf. not. crit.

sed stulte, iracunde, timide dicta aut facta ridentur: ideoque anceps ejus rei ratio est, quod a *derisu* non procul abest *risus*. *Habet* enim, ut Cicero dicit, *sedem in deformitate aliqua et turpitudine*: quae cum in aliis ⁵²⁹demonstrantur, *urbanitas*: cum in ipsos dicentes recidunt, *stultitia* vocatur. Cum videatur autem res levis, et quae ab scurris, mimis, insipientibus denique saepe moveatur; tamen habet vim nescio an imperiosissi-

Gesn. dormitavi) et edd. ante Bad. quo acc. Gesn. et recentiores. Nostrum Vall. *solent*. Guelf. Recte Badius faustam appellat Regii divinationem (is enim conjiciendo effecerat *una rat. ex ut narrat.*, mira verecundia usus in suadendo) modo pro *soleat* restituerit *solet*. Potest dici conjunctivus invectus ab iis, qui jam corrupissent *ut*. Pendere tamen etiam potest a *qui post risus*, modo et *laceffatur* legamus, quod ipsum suadet Regius. *aut facta*. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *ac f.* cum edd. ante Bas.

3. *ipfos dicentes*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Goth. Voss. 2. (nisi quod *dicentis*, et Turic. a pr. manu *ipso*, Alm. *ipse* cl. § 7. item mox). Reliqui *ipsum dicentem*.

videatur. Goth. (tac. Gesn.) *videtur* cum Vall. Voss. 2. cf. modo § 7. *ab*. Sic Turic. Guelf. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. et edd. ante Bad. Reliqui *a*.

mimis. Turic. *munus*, a sec. manu *minus*. Camp. *nimis*. cl. § 5. Cod. Gebh. *insipientibus*. Turic. *inspicientibus* cum Alm. cf. hac §. item § 9.

tamen. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *tum* cum Voss. 2.

sed stulte. Suspicio interdixit et. Quanquam saepe hoc omitti docet Drakeub. ad Liv. 2, 6, 1. et Ondend. ad Suet. Caes. c. 14 extr., nos ad 4, 2, 150. 5, 11, 18. 6, 3, 48. et vere omittitur modo

6, 2, 36 et mox § 12. in omnibus libris.

3. Cicero. De Orat. 2, 28. Similis est Aristotelis finitio, Poetic. c. 5. p. Buhl. 205. τὸ — γελοῖόν ἐστιν ἀμάρτημα τι καὶ αἰσχρὸς ἀνώδιον οὐ φθαρτικόν.

mam, et cui repugnari minime potest.
 9 erumpit enim invitis saepe: nec vultus modo
 ac vocis exprimit confessionem, sed totum
 corpus vi sua concutit. Rerum autem
 saepe (ut dixi) maximarum momenta vertit
 ut cum odium iramque frequentissime frangat.
 10 Documento sunt juvenes Tarentini: qui

Vall. cum Jenf. (tac. Geln.) cum edd. ante Ald. Correx-
 Regius.

9. enim. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.)
 etiam cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Bad. Nostra est e con-
 jectura Regii (leuissima cf. 6, 1, 24.) quam expressit Bad.
 Reliquae enim etiam. invitis. Turic. Guelf. Camp.

Goth. Jenf. (tac. Geln.) *invitus* cum Voss. 2. Vall. et edd. ante
 Ald. Correx. Regius. Alm. dare enim etiam invito non credo
 cf. § 8 item mox.

saepe: nec. Turic. Guelf. Camp.
 inserunt *nec fultus ope* cum Alm. et edd. ante Burm. exc. Ald.
 Gryph. (1536) Colin. Vidov. Scribunt Guelf. Camp. Voss.
fultus. Goth. *fluctus* (nisi forte erravimus) Alm. *vultus* (quod
 tamen non credo cf. modo, item § 14). Muretus l. c. eleganter,
 „ut *nec fultus* pro *nec vultus* scriberetur. Quae corrupta scriptu-
 „ra fulta est postea ope alicujus, qui de suo addidit illud *ope*.
 „Sic saepe *feritas* invexit in locum *veritatis*, *fenus* in locum
 „*Veneris*; aliaque ad eundem modum.“ cf. Drakenb. ad Liv.
 21, 2, 4. *nec vultus.* Turic. Guelf. n. *vultum*
 cum Alm. Sed Goth. (tac. Geln.) *non v.*

saepe omittit Camp. *ut cum.* Sic Turic. Obr.
 Reliqui omittunt *ut.*

10. Tarentini. Turic. (a pr. manu) *starent iniqui.*

9. erumpit — *invitis.* Ponit
 Gesnerus geminum Ciceronis
 locum l. c. „Ita repente erun-
 „pit — oculos occupat.“

ut dixi. Non habeo de-
 monstrare locum. Securi
 transeunt interpretes. Omisit
 (sic melius) Gedoynus. Au

memoria lapsus Qu. credebatur
 hoc se alicubi monuisse?
 cf. 5, 11, 26.

ut cum. cf. 6, 1, 51.

10. juvenes Tarentini. „Nar-
 „rat Val. Max. 5, 1, 3 ex-
 „tern.“ (citatus jam Regio)
 „et Plut. in Pyrrho“ (Tur-

multa de rege Pyrrho securius inter coenam locuti, cum rationem facti reposcerentur, et neque negari res, neque defendi posset, risu sunt et opportuno joco elapsi. Namque unus ex his, *Immo*, inquit, *nisi lagena defecisset, occidissenus te*: eaque urbanitate tota est invidia criminis dissoluta. Verum ¹¹ hoc, quidquid est, ut non ausim dicere carere omnino arte; quia nonnullam obser-
550 vationem habet, suntque ad id pertinentia et a Graecis et a Latinis composita praecepta:

10. rege Pyrrho. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *P. r.* cf. § 4. 12. *reposerentur.* Turic. (a pr. manu) *res* *poscerentur.* Jenf. (tac. Gell.) *reposeret* cum edd. ante Ald.

11. omnino. Sic et Camp. cum MSS. ut volebat Regius pro *omni* edd. a Jenf. ante Ald. *nonnull.* Turic. (a sec. manu) Guelf. omittunt *non* cum edd. post Camp. ante Ald. Correxerit Regius.

nebo, p. 387. E). „Sed multo argutius noster“ (cf. 1, 9, 5). „Ille *Nisi vinum nobis defecisset, ista quae tibi reluta sunt, prae iis, quae de te locuturi eramus, lusus ac jocus fuissent.* Hic Πλειόνα δ' ἂν τούτων εἰρήκειμεν, εἰ πλείων παρῆν οἶνος ἡμῖν. „Si vitam Plutarchi et Maximi miles, Fabianus profecto insuper autem tripodam meruit.“ Gellnerus.

11. *composita praecepta.* Cic. de Orat. 2, 54 „Itaque cum quosdam Graccos inscriptos libros esse vidissem de ridiculis, nonnullam in spem veneram, posse me ali-

„quid ex istis discere.“ Aristotelis quidem de ridiculis praecepta temporum injuria nobis invidit vid. Arist. Rhet. 1, 11, 29. 3, 18, 7. etiam Theophrasti liber *περὶ γελοίου* intercidit. Rhetores, qui aliquid de risu scripserint, recenset Vavassor *de ludicra dictione* Sect. 3. c. 1. p. (Καρπίου) 257 — 270. Sed obiter illi plerique; et credibile est in *artibus*, quibus caremus, hunc locum de industria tractatum, velut in Gorgiae prodente Aristotele l. c. cf. nostr. § 22. Aristotelis doctrinam de *εὐτραπέλιᾳ* propositam in Ethic. Nic. 2, 7 demonstrat Schnei-

ita plane affirmo, praecipue positum esse in
 12 *natura* et in *occasione*. Porro *natura* non
 tantum in hoc valet, ut acutior quis atque
 habilior sit ad inveniendum (nam id sane
 doctrina possit augeri): sed inest proprius
 quibusdam decor in habitu ac vultu, ut
 eadem illa minus, alio dicente, urbana esse
 15 videantur. *Occasioni* vero et in rebus est

in occ. Praepositionem habent et Turic. Guelf. Goth. Omittunt Camp. Jens. (tac. Gesn.) et edd. ante Burm. exc. Bad. Bas. cf. 6, 1, 23. hic § 27. Simile modo duplex *a* in omnibus libris.

12. *possit*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Jens. Tarv. Reliqui *posset*. Reposuit Reginus, male cf. 1, 8, 5. nisi forte ejus mutatio spectabat ad § 10 ubi sane corrupte in Goth. (tac. Gesn.) *des. possit*. cf. 4, 2, 128. Aptius hic quidem fuerit *potest*, quod repouere h. l. ne ipsum quidem durum. cf. 4, 5, 11. *proprius — hab.* Turic. *propius quibus decorum in hab.* a sec. manu: *proprius quibus decorum hab.* Guelf. *propria vis de eorum hab.* Jens. *p. q. d. h.* cum edd. ante Ald. ubi Reginus desiderat *in*. Camp. nostrum.

ac vultu. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *atque v.*

ut ead. Turic. Guelf. omittunt *ut* ob *u* antecedens cf. § 7. *alio — videantur.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. (nisi quod hic *esse vid. urb.*) cum Voss. 2. Reliqui *d. a. v. u. e.* (cf. § 10. 17). Quare deseruerit Ciceronem? 10, 2, 18.

13. *Occasioni.* Turic. Guelf. *Occasio* cum Alm. Reliqui Codd. silentur. Equidem video dativum esse in Goth. cui

derus ad Demetr. p. 153. quo adde indicante etiam mox (§ 18) Almelovenio 4, 8. Magna Moral. 1, 31. Ethic. Eudem. 57. Sed juvabit audire Schneiderum de consuetudine loquendi in hoc genere disputantem l. c. Eleganter, sed respiciens modo ad pro-

nunciationem, praecipit de *jocatione* Cornif. ad Hereun. 3, 13. 14. Marfi (vid. hic § 102.) liber intercidit. Huc trahas Athenodori quoque opus. cf. 2, 17, 15.

12. *possit*. cf. not. crit.

13. *Occasioni — prior.* In tanta, quae est hujus loci,

tanta vis, ut saepe adjuti ea non indocti modo, sed etiam rustici false dicant in eum,

focios ultro assigno Voss. 2. Vall. (cf. § 8). Sed eorum vix majorem auctoritatem agnosco quam Camp. qui et ipse *occasioni* cum tot edd. cf. 5, 13, 19.

rustici false. Turic. Guelf. *rusticis ai se.* Ille a sec. manu *rusticis adesse.* Levis error, in quo recepta illa latet.

dicunt in eum. Turic. Guelf. Camp. *d. et in eo* cum Voss. 2, et edd. ante Bad. sec. qui *d. et in eum.* Basil. *d. ut cum* ex conjectura Regii. Mox Gryph. *d. in eum* cum reliquis edd. ubi et perquam leviter expungitur. Neutrum genus esse in *eo*, apparet oppositis *et in rebus.* Quod si enim masculinum esset, quo referretur *quisquis*, dicturus erat Qu. „et in *rebus*, et in *persona.*“ Goth. dare *d. in* omisso pronomine et Gesnero dicenti et mihi silenti credo, quanquam obstat gemellus ille Voss. 2. cf. 6, 2, 20.

corruptela id unum relinquatur ut probabilem scripturam, utut erutam e MSS. (vid. not. crit.) communicemus cum lectore: „Occasio vero et in *rebus* est tanta“ (hic *vis* omitto de conjectura) „ut — *dicant*, et in *eo*, *quid*“ (conj. pro *quis*) „*aliquis*“ (conj. pro *aliquid*) „*dixerit prior.*“ Facile apparet alienissima illa *et in rebus* hac constitutione defendi et in aliquo dignitatis loco poni, dum referuntur ad *et in eo.* Est enim occasio aut in *rebus*, aut in dicto alicujus prior. Quis autem tulerit „*occasione* et in *rebus?*“ ubi saltem in *debebat* omitti, et si vel sic *rebus* vilissimum fuerit et plane otiosum. Sed duplicet, quod, in illa partitione, *prior* species non nuda proponitur,

sed adjunctis istis: *tanta ut cet.* Hoc ut vitetur paulo licentius ita poterit scribi: „*Occasio* — est (*cujus*“ [hoc additur de conjectura] „*tanta vis* ut — *d.*) et in *eo*“ cet. Levior illa (et lenis profecto) mutatio τῶν *quid* et *aliquis* *eo* commendatur quod non celeritate dicendi certatur, cuiusmodi sententia inest istis: *quis aliquid d. prior*, verum artificio et felicitate apprehendendi id, quodcumque forte fortuna aliquis *dixerit prior.* *Eo* enim profus ducunt quae protinus inleruntur: *Sunt enim cet.* Recte autem Regius huc advocat locum Ciceronis de Orat. 2, 56 extr. „*Omnia* probabiliora sunt „*quae* *lacet* *dicimus* *quam quae priores.*“

quisquis aliquid dixerit prior. Sunt enim longe venustiora omnia in respondendo, ¹⁴quam in provocando. Accedit difficultati, quod ejus rei nulla exercitatio est, nulli praeceptores. Utique in conviviiis et sermonibus multi dicaces; sed, quia in hoc usu quotidiano proficimus. Oratoria urbanitas rara, nec ex parte propria, sed ad hanc consuetu- ¹⁵dinem commendata. Nihil autem vetabat

quisquis. Turic. *quis* cum Jenf. Loc. Ven. Rusc. Bas. quod inveniebat et Regius. A sec. manu ille nostrum et hoc Camp. Tarv. cum reliquis. Badius prior *cui* de conjectura.

dixerit. Jenf. (tac. Gesn.) *dicitur* cum Loc. Ven. Rusc. Bad. pr. quanquam Vall. nobiscum facit.

^{14.} *sed quia.* Turic. (a pr. manu) omittit *sed* cum Alm. probante Burm. *Sed* a librariis addi ostendit Drakenb. ad Liv. 6, 22, 8. Hanc originem verioreni censeo, quanquam et literae *ces* praecedentes parere potuerint errorem cf. eundem ad 7, 41, 5. et hic § 28. item 4, 2, 70.

parte. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. Vall. Bodl. Bal. Alm. Andr. Reliqui *arte.* cf. not. ex.

commendata. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. et edd. ante Ald. Reliqui *accommodata*, ex conjectura Aldi ut suspicor. Non dubito quin nobiscum faciat Alm. quanquam non memoratus cf. § 9. 19.

^{15.} *vetabat.* Goth. *vetabit*, ut conjecit et recepit (in pr.) Badius. Male, vel ob *singerebantur* imperfectum (cf. 6 Pro. 16). Sed Voff. 2 *vetebat*.

^{14.} *sed quia.* Melius sane „monum, de qua paulo ante abfuerit *sed.* cf. not. crit. Sic „dixit.“ Rollinus. et Gedoynus.

ex parte propria. Sua causa, *commendata.* a rhetoribus quasi aliquid conducat oratori. in scholis, quos protinus notat male jacos ex materiis suis proferibentes. Hoc enim est *Pars* dictum pro *specie*, *genere.* cf. 2, 18, 5.

ad hanc consuetudinem. in imperfecto isto *vetabat.* „Conviviorum scilicet et ser- cf. 2, 10, 9.

et componi materias in hoc idoneas, ut controverſiae permixtis ſalibus fingerentur: vel res proponi ſingulas ad juvenum talem exercitationem. Quin illae ipſae, quae *Dicta*¹⁶ ſunt, ac vocantur, quas certis diebus feſtae licentiae dicere ſolebamus, ſi paulum adhi-

materias. Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Geſm.) *materies.* Male. cf. 2, 10, 4 et tot locis. Guelf. omittit in hoc idoneas.

ſalibus. Turic. (a ſec. manu) *talibus.* Guelf. *tabulis.*

16. *Quin — vocantur.* Turic. Guelf. Camp. *Q. ipſae illae dictae ſunt a. v.* Goth. (tac. Geſm.) *Q. illae ipſae dictae ſunt a. v. cum Voſſ. 2. Alm. (?) Tarv. Ald. Q. illae ipſae quae di tae ſ. a. v. Vall. (?) et Bad. pr. Noſtrum in Jenſoniana prima.*

dicere. Omittunt hoc Turic. Guelf. cum Alm. *dare* Camp. Juvat integram protaſin apponere, qualis legitur in vetuſtiſſimis C. dd., quo maniſeſtior ſit difficultas loci. „Quin ipſae illae dictae ſunt ac vocantur, quas certis diebus „feſtae licentiae ſolebamus.“ *Dicere* illud novitium eſſe, quauquam in uno meorum Codd. poſitum, vel hoc apparet, quod pro eodem eſt *dare* in Camp., quo fluctuatio librariorum indicatur (cf. 5, 13, 19). Etiam *quae* relativum poſt *dictae* a ſinceris libris abeſt. In recepta neutrum *dicta* nullis machinis ſtructurae inferi poteſt, et rectiſſime Badius „Quaeram“ ait „ab eo“ (Regio) „quid demonſtrent illa pronomina *illae* „*ipſae*, cum nullum ſubſtantivum ſignificans rem demonſtra- „tam addatur, niſi *dictae* legantur.“ In Valenus margine ad *dictae* annotatum eſt: *dictus ſive dicitariae.* Inauditum ſane feminini generis ſubſtantivum, ſi tamen ſincerum poſſit probari, magnopere ſubventum fuerit loco. Duriffimum enim tot vocabula mutare: *ipſa illa dicta — quae*, ubi nulla erroris occaſio oſtenditur. Atqui hoc ſaltem licet debebat in recepta. Deinde quid illud eſt: „*dicta ſunt ac vocantur?*“

15. *et componi.* Quidni vel pro *et?* (cf. not. cit. ad 4, 5, 12). Opponuntur enim *componi et ſingulas.* Niſi forte *expunxeris et.*

16. *Quin illae — ſolebamus.* Etiam hic ad nott. criticas lectorem amandate cogimur.

bita ratione fingerentur, aut aliquid in his
serium quoque esset admixtum, plurimum

Anne igitur nomen, quod ajunt, et omen habent *dicta* illa? Sed quod tandem comminiscar *dictum*, quod *vocetur* quidem neque *fit* tamen? cf. § 109. Apage frigus istud plus quam puerile. Porro *dicta dicere* quam sit elegans, alii viderint. Sed hoc ne in Codd. quidem. Quare autem *solebamus*? Num igitur jam non sit idem? Praeteriti ratio potest esse in eo, quod vel consuetudo tangatur, quae fuerit Quintiliani et condiscipulorum in scholis (velut 1, 5, 23. 24. 1, 10, 39. 5, 12, 17.) vel mos antiquus Romanorum jam abolitus, ubi tamen perfectum aptius (velut 3, 10, 1. 6, 1, 35). Neutrum huic pertinet, cum Saturnalia et *libertas* illa *Decembris* (Hor. Serm. 2, 7, 4) procul dubio respiciatur in istis *certis diebus festae licentiae*, quae nec scholarum erant (nam feriae isto tempore) nec abolita Quintiliani aetate. In tauta obscuritate, magis, ut aliquam tamen sententiam dispiceremus, quam ad restituendam Quintiliani manum, *sunt ac et solebamus* mutare aggressus sum. Ex illo fecerim *sicut*, ex hoc *solebamus*. Aegre fateor, quisquam admittet illam corruptelam; in hac emendatione scrupulum eundem inveniet, quem tetigimus, temporis praeteriti. Hoc quidem ita amoliri posse videaris, si dicas juvenum modo fuisse hosce jocos in Saturnalibus, quos se quoque olim agitare meminerit Qu. Sed equidem praeteritum ab eo probatum cenleo, qui *fingerentur* et *poterant* male interpretaretur, quasi de praesenti non *dicta*. Quare si quid licentius grassari permittatur, scribens ita: „Quin ipsae illae „(*dictae sententiae* vocantur) quas c. d. f. l. *jaculamur*.“ *dictas sententias* vulgo esse appellatas hasce in Saturnalibus jocationes, gratis sumo, neque aliunde, quam ex hoc ipso loco, didici. Eodem redit, si pro *sunt ac* scribis *sicut*; ubi *dictae* appellabuntur eadem, in quo facilior sane est structura „*dictae* (sicut „vocantur).“ Nisi forte censes, huic voci *dictae* aliquod praesidium esse in glossa illa Vall. *Jaculamur* aptissimum fuerit verbum. cf. § 42. 43. 9, 2, 79. ubi recte Burm. ablegat ad Petron. c. 109. C in L, in B abire L, etli exemplis docet Morelius Elém. de Critique p. 93. 140. 141., despero tamen quenquam tantae mutationi conciliatum iri, nisi casus advocetur, verus ille ex machina Deus, omniumque emendationum, ingenio carentium, vindex praesentissimus. Potuit enim sane *casu* librarius scribere *solebamus* pro *jaculamur*.

poterant utilitatis afferre: quae nunc juvenum, vel sibi ludentium exercitatio est. Pluribus autem nominibus in eadem re vulgo utimur: quae tamen si diducas, suam quandam propriam vim ostendent. Nam et *urbanitas* dicitur: qua quidem significari video sermonem praefertentem in verbis et sono et usu proprium quendam gustum Urbis, et sumtam ex conversatione

poterant. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Loc. Venet. Rusc. Obr. Gesu. Bip. *poterut* Jenf. Tarv. Ald. Reliqui *poterunt.* Male.

17. *diducas.* Sic Turic. Goth. (tac. Gesu.) Camp. cum Vall. Loc. et edd. ante Gesu. Reliqui *deducas.* Correxerit Regius.

quand. propr. Ita Turic. Guelf. Camp. Reliqui *p. q.* cf. § 12. item § 13. *praefertentem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Vall. et edd. ante Basil. exc. Ald. *praesentem* Goth. Voff. 2. (cf. 6, 2, 21). Reliqui *se* inferunt; suadente Regio, Badio iterum refragante, cf. 6, 2, 14.

sono. Turic. *sofo*, a sec. manu *sefo*, cui ascribitur: *vel ex arte.* Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. *arte.* Mirum glossema! *gustum.* Camp. *gestium* cum Goth. Vall.

vel — ludentium. Ambiguum est *vel.* Aut dirimit enim *ludentes* a juvenibus, aut valet *adeo*, quod sic interpretaberis: etiam tum, cum nihil aliud nisi cec. Quil sit „sibi ludere“ vix dicam. An nullo alio teste, magistro non moderante? Sed fortasse nihil aliud nisi *inter se.* Nunc non ad aetatem eam refero, qua scribit Fabius, sed oppono desideratis istis: *si fingerentur, si esset*, quomodo dicimus: „melius abesset; nunc „ita intelligimus.“

17. *diducas* „i. e. separes.“ Regius. Si quis synonymiam hanc sedulo discernat, differentiae apparebunt.

conversatione. Vocabulum hoc, L. Senecae in primis frequentatum, jam Trogus adhibitum docet summus Rulnkenius ad Vellej. 2, 102, 3 ubi locus Gronovii in Observ. demonstratus, est p. 631 ed. Platn. vid. nostr. 1, 2, 4. Declam. p. (Bip.) 3, 17, 4, 149. Dial. de Orat. c. 9. Seneca Epist. 103 p. (Bip.) 65. „non solum ludentes,

doctorum tacitam eruditionem; denique, cui contraria sit *rusticitas*. *Venusium* esse, quod cum gratia quadam et venere dicatur, apparet. *Salsum* in consuetudine pro ridiculo tantum accipimus: natura non utique hoc est: quanquam et ridicula oporteat esse falsa. Nam et Cicero, *omne, quod salsum sit*, ait, *esse Atticorum*; non, quia sunt maxime ad risum compositi: et Catullus, cum

18. *et — dicatur.* Jenf. *ex — dictum.* Tarv. *et — dictum* cum edd. ante Ald. Correxerit Regius, sed jam Camp. nostram.

salsum — falsa. Turic. *falsum — falsa.* cf. § 6, 39.

accipimus. Turic. a pr. manu *accepimus.*

oport. esse. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *esse oport.* Male. cf. § 17, 25. *salsum sit.* Turic. Guelf. *superfit* cum Alm. *sal sumpsit.* Camp. apparet origo erroris.

„sed etiam *conversantes*“ ubi *conversatio*, ut hic a nostro, significatur quotidiana, a certo discendi consilio aliena. Appul. Met. l. 5. p. 89. 91.

doctorum — eruditionem. cf. 4, 2, 45. *Doctus* non aliter usurpatur quam *eruditus*. At quam eleganter *tacita* appellatur illa eruditio! cf. 1, 10, 7 „(artes) *tacitae* quoque „sentimur.“ et mox § 19.

18. *quanquam — oporteat.* Coniunctivum cf. ad Prooem.

18. Recte praecipit, ridiculis quidem utique oportere inesse *salem*, *salis* risum negat.

non quia sunt. Recte Gesnerus malit *sint*, quoniam pertineat ad Ciceronis senten-

tiam. Possit (id quod est in Guelf. Camp. et marg. Vidov.) *nam* pro *non*, mutari in *num*, ut sit interrogatio per parenthesis, valens negationem. cf. 5, 10, 102. Locus Ciceronis est ex Oratore c. 26. Almelovenius ablegat ad § 107. et locum Demetrii de elocutione p. (Schneid.) 72 *διόπερ οὐδὲ ἐκωμῶδου δωρίζοντες, ἀλλὰ πικρῶς ἠττίζον· ἢ γὰρ ἀττικὴ γλῶσσα συνεστραμμένον τι ἔχει καὶ δημοτικόν, καὶ ταῖς τοιαύταις εὐτραπέλιαις πρέπον.* item ad Philostr. in vita Scopeliaui l. 1 de Sophisti. *προσθεῖς — τοῖς Ἰωνικοῖς* (quales sunt Attici) *τὸ ἀστεῖζεσθαι.* p. 519 Ol.

dicit, *Nulla est in corpore mica salis*,
 532 non hoc dicit, nihil in corpore ejus esse
 ridiculum. *Salsum* igitur erit, quod non¹⁹
 erit infulsus, velut quoddam simplex ora-
 tionis condimentum, quod sentitur latente
 judicio, velut palato, excitatque et a taedio
 defendit orationem. Sane tamen, ut ille,
 in cibus paulo liberalius aspersus, si tamen

Nulla — salis. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui totum
 pentametrum, ut est apud Catullum.

non hoc. Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. omittunt
non cum Goth. et edd. auto Roll. Vindicant negationem Turic.
 (a pr. manu) Alm. Goth. 2. Erasmus in Adagg. 2, 3, 51.
 Muretus Varr. lectt. 19, 6. Bad. in marg. et nota.

19. *jud. — excitatque.* Sic Turic. Alm. (nisi quod ille
plato et *excitat quae*, ex hoc autem et post *judic.* affertur.
 Falso profecto cf. § 14. 20.) cum Goth. Voss. 2. Stoer. et edd.
 ante Gibl. quo acc. Roll. j. v. p. *excitat quod* Guelf. Reliqui
 j. et *velut palatum excitat quod* cujus auctorem dicit Bodl.
 Gibsonus, mihi quidem nil ejusmodi persuadens. Est sane in
 Turic. sec. manu *palatom* et *quod* pro *quae*. Sed quis tulerit
 structuram illam *toti quod poli excitat?* Camp. j. *velut palato*
excitat atque excitat. Sane tamen. Goth. (tac. Gesn.) omit-
 tit tamen cum Voss. 2. Capper. cf. § 28. conjicit *S. tam* Burm.

Nulla — salis. memoriter
 extra versum citat locum.
 cf. 6, 1, 24. Catulli epigram-
 ma est in Quintiam et Lesbiam
 apud H. Vossium p. 311.

19. *latente — palato.* Latet
 illud iudicium, cujus ne ipse
 quidem qui iudicat conscien-
 tiam habet. Recte autem com-
 parat Burmannus Cic. de Nat.
 Deor. 2, 18 extr. „(Epicu-
 rus) *palato — iudicat.*“ cf.
 Lactant. de Op. dei c. 10. p. 53
 (Mutet. 1748. 4.) *excitat —*
orationem cf. ad 6, 1, 2.

Sane tamen — habent. Li-
 brorum quidem hic nonnisi
 duorum levissima varietas;
 sed non est acquiescendum in
 recepta scriptura. Nihil agit
 Capper. aliquot exemplis de-
 fendere conatus, quod ille et
 hi referuntur hic ad nomen
 unquam expressum. Id au-
 tem esse *sal*, qui lateat in
salsum. Neque enim tantae
 licentiae praesidium ex iis peti
 potest. Colomelii pater, ut
 narrat filius, ad oram codicis
 sui *sal* scripserat pro ille, et

non sit immodicus, affert aliquid propriae voluptatis: ita hi quoque in dicendo habent quiddam, quod nobis faciat audiendi sitim. *Facetum* quoque non tantum circa ridicula ²⁰opinor consistere. Neque enim diceret Horatius, *facetum carminis genus natura* ⁵⁵³*concessum esse Virgilio*. Decoris hanc magis, et excultae cujusdam elegantiae appellationem puto. Ideoque in epistolis Cicero haec Bruti refert verba, *Nae illi sunt pedes*

habent. Guelf. *habet.* *fitim.* Turic. a pr. manu *fit In.* Unde est profecto quod mox Camp. *Infacetum.*

^{20.} *Horatius.* Turic. (a pr. manu) *oratus.* Goth. (tac. Gesn.) Camp. *oratus;* ut mox *oratio* Turic. Camp.

carminis. Turic. (a pr. manu) *cato minus* cum Alm. Ille a sec. *catoni* et sic Guelf. cum Goth. Voss. 2. *catoni minus* Camp. *catonis* Jenf. et edd. ante Ald. Nostrium Vall. non *cautionis* ut narrat Burnm. Regius *orationis* reponere suavit. Equidem suspicanti Burmanno respondeam, nihil nisi receptam latere. *Nae illi.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (de *ne* tac. Gesn.) *ne ulli* cum Voss. 2. et edd. ante Stoer. itemque edd. Ciceronis. *ne ullo* Andr. Sich. Potest recepta videri commoda veteris scripturae emendatio, auctore incerto. Scriptura *τὸν nae* semper per E solum tenenda, docente Faërno

sales pro *hi*; non leni emendatione. Burmanno displicet tam brevi geminationem *tamen*. Rectissime; etiam propter logicam. Equidem praeterea quid sibi vellet *sane* isto loco, si interrogat, obtutescam. His igitur vocabulis diffusus referre malim: *Sales enim* — *habent.* Peccatum fuit similiter in loco Ciceronis, modo citato, Orat. c. 26. ubi *sanum*

pro *falsum* male praetulit Lambinius ex uno codice. cf. turbatum in eodem vocabulo § 15. *Audiendi sitis* quam egregie dicta sit, quenquam docere non attinet.

^{20.} *Horatius.* Sat. 1, 10, 44. 45.

Cicero in epistolis. Locus inter fragmenta relatus, apud Ernest. p. 1067. Malim paene *ingrediendi.*

faceti, ac deliciis ingredienti molles. Quod convenit cum illo Horatiano, *molle atque facetum Virgilio.* Jocum vero accipimus,²¹ quod est contrarium serio. Nam et fingere,

ad Terent. Andr. prol. 17. cf. Heusing. ad Cic. de Off. 2, 21, 16. Cort. ad Sall. Cat. 52, 27.

faceti. Turic. (a pr. manu) *facti* cum Alm. (cf. § 19. item § 26). vid. § 37.

molles. Turic. (a pr. manu) Camp. *mollis.* Jenf. *mollius* cum edd. ante Stoer. quo acc. Cicronis fragmenta. Badius Ascensius (referente Burmanno: nec scio ubi, neque enim in edd. quas confero) coniecit *delicatus ingrediente molles*, probante Burmanno, me, quare praestet, parum assequente, nisi voluit *ingredienti.*

Quod convenit — Virgilio. Non erat quod hisce uncas apponeret, tanquam glossamati, Gesnerus, male repetitos illos a Bipontinis. Camp. *Quia — V.* cf. § 6.

21. *vero acc.* Camp. *inserit id*, non male.

et fing. Turic. Camp. *effing.*

21. *Nam et fingere.* Hisce improbatio, nisi tallor, inefci ejus, quod modo fieri dicebat. Est autem talis sere in omnibus, quo hic recensentur, vocabulis. Sed particula *nam*, quamvis in omnes partes versata, nondum scio quid faciam. Id quidem univique manifestum esse puto, *serium* a Romanis non, ut a nobis, opponi etiam *sicto*, sed soli *ridiculo*. Quod plurima veterum loca ostendunt, velut hic apud nostrum § 106. 108. 9, 2, 14. Sic 1, 2, 1 „discere serio“ non est *vero*, non *dissimulate*, sed *severe*, *extra lusum* (cf. 1, 1, 20). *Jocus* autem potest esse vel in *seriis* i. e. ubi non ridetur.

Ejusmodi est *terrere* in primis. Ergo aliud hic dicit Qu. ac modo accipi narrabat. Hoc cine autem induci potest per *nam*? Subaudiendum in proximus fuerit *male*, *parum recte*, ad illud *accipimus*. Sed nimia ista durities. *vero* etiam, post *Jocum*, languet et jacet ne levissimam quidam habens oppositionem. Malim *vulgo*, ut § 17. item § 13. *in consuetudine*. Neque tamen vel sic, etsi improbatio paulo sit manifestior, *Nam* recte dici, nullo alio interjecto, mihi persuado. Et aut *fingere* in primis necessarium, quod valet *etiam*, quo offenditur, non solum *risum* contineri *joco*.

et terrere, et promittere interim locus est. *Dicacitas* sine dubio a dicendo, quod est omni generi commune, ducta est: proprie tamen significat sermonem cum risu aliquos incessentem. Ideo Demosthenem *urbanum* fuisse dicunt, *dicacem* negant.

22 Proprium autem materiae, de qua nunc loquimur, est *ridiculum*: ideoque haec tota disputatio a Graecis *περὶ γελοίου* inscribitur. Ejus prima divisio traditur eadem, quae est omnis orationis, ut sit positum *in rebus*, aut *in verbis*. Usus autem maxime simplex.

23 Aut enim *ex aliis* risum petimus, aut *ex*

quod est. Turic. (a sec. manu) *quae ex.* Camp. addit *ex.* Edd. a Jenf. ad Ald. *quae e.* ducta. Goth. (tac. Geln.) *dicta.* aliquos. Basil. Stoer. Chouet. Leid. *aliquo.* Restituit Gibf. cum magno strepitu, „reliquos“ malam scripturam dare narrans, quod Burm. refluxit „nonnulli.“ cf. 15, 15, 9.

22. *περὶ γελοίου* *inscr.* Turic. *περι γελοίου* *scr.* a sec. manu *peri sologion* *inscr.* Camp. *περιστολογία* *scr.* Goth. *περισσολογία* *inscr.* Voss. 2. *Περισσελόγον* *inscr.* *περεισόλογία.* Vix credo. Jenf. Tarv. lacuam. Reliquae ante Ald. *περι γελοίου.* *Ejus prima.* Turic. *enim pr.*, a sec. manu *etenim pr.* et sic Guelf. Goth. Jenf. (tac. Geln.) cum Voss. 2. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui *et enim* *suprema*, unde apparet origo vitii, quod correxit Reginus.

23. *simpl. Aut.* Turic. Camp. inserunt *In.* cum Alm. mire, natum tamen credo ex litera *I* in *mediis* male accepta; quam Camp. transponit *med. reb.*

21. *urbanum* — *dicacem*; Goth. (tac. Geln.) solus, sed velut Cicero cf. § 2. valde in tempore.

22. *quae est omnis orationis* *maxime simplex.* Gelnernus cf. 3, 5, 1. Sic modo § 21 pro *simplex* emendat *triplex*, omni generi i. e. dicendi. Mox aptissime et aliquanto ultra *interpositum* et *in* inserit aut Traucium, qui pro *maxime*

nobis, aut *ex rebus mediis*. *Aliena* aut *reprehendimus*, aut *refutamus*, aut *elevamus*, aut *repercutimus*, aut *cludimus*. *Nostra*, *ridicule indicamus*, et, ut verbo Ciceronis utar, dicimus aliqua *subabsurda*. Namque eadem, quae, si imprudentibus excidant, *stulta* sunt; si simulamus, *venusta* creduntur. Tertium est genus, ut idem dicit, in²⁴ *decipiendis expectationibus*, dictis aliter acci-
534 piendis, ceterisque, quae neutram personam contingunt, ideoque a me *media* dicuntur. Item *ridicula* aut *facinus*, aut *dicimus*.²⁵

aut repr. Turic. Guelf. Camp. autem r. cum Goth. Alm. Voss. 2. Jens. Tarv. Correxerit Regius. Verbum Turic. Guelf. dant *reprehendimus*. *ridicule*. Recepti conjecturam Regii ex Cicerone petitam cum Aldo, Colinaeo, Pearceo ad Cic. Reliqui *ridicula*.

24. *ceterisque*. Turic. pr. manus omittit *que*. cf. 5, 11, 12.

25. *aut. fac. aut ilic*. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jens. (tae. Geln.) cum Voss. 2. et edd. ante Stoer. Quo acc. Obr. Reliqui *a. d. a. f.* cf. § 18. item mox.

rescribi malit *minime*, probante Capper. Usam adverbii cum numerali, graecissantem, non capiebat librarius. cf. Viger. ed. Zoun. p. 405. item Hemsterhus. ad Lucian. Bip. Vol. 1. p. 503. cf. 5, 14, 5. *maxime quinque*. Vulgata stare nequit. Ascriptum in Rusci., excusum in Bad. utriusque margine: *maximi triplex*.

25. *mediis*. Hoc quid sit, mox ipse interpretatur § 24. extr.

verbo Ciceronis. De Orat. 2, 71. Sed totus ille locus nostra scribenti Qu. observabatur. Inde enim alia quoque mutuatus est ut *ridicule indicamus*, *decipiendis expectationibus*. Obscurius tamen loquitur Qu. dum, pro Ciceronis *naturis aliorum, ipsorum*, dicit *Aliena, nostra*, cf. et nostr. 1, 5, 65.

stulta — *venusta*. Par ratio soleccismi et schematis 1, 5, 53.

Facto rifus conciliatur, interim admixta gravitate; ut M. Coelius praetor, cum sellam ejus curulem consul Ifauricus fregisset, alteram posuit loris intentam; dicebatur autem consul a patre flagris aliquando caesus: interim sine respectu pudoris, ut in illa *pyxide Coeliana*, quod neque oratori, neque

Facto — *conc.* Turic. *factoribus c.*, a sec. manu *factis c.* et sic Guelf. *Factis r. c.* Camp.

Coelius. Turic. Guelf. Camp. *Caecilius* cum Goth. Bodl. Andr. et edd. ante Gryph. exc. (noire) Loc. Ven. Rusc. Error idem mox commissus § hac, ut et apud Dionem et Livium vid. Drakenb. ad Epit. l. 111. et Ruhuk. ad Vell. 2, 68, 1. p. 38. item nos in praef. p. 38, quod praesumerat Funcc. de imminente senect. L. L. p. 350. Praenomen auctore Camp. una litera scripsi, reliqui integrum. cf. 6, 1, 55.

Ifauricus. Guelf. *Ifaurus*

consul a patre. Sic Turic. (a prima quidem manu: *consunt a pr.*) Camp. et edd. ante Gryph. Reliqui *cos.*

flagris aliquando caes. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Reliqui *a. c. f.* cf. hac § item mox.

pyxide. Turic. *puxide.* a sec. manu *apodixe* cum Jenf. Tarv. verum dant Camp. et Guelf. nisi quod hic *i* pro *y*. Goth. *pypside.* Voss. 2. *pyfide.* Correxerit Regius.

Coeliana. Goth. (tac. Gesn.) Camp. Tarv. *Caeciliana.*

25. *M. Coelius.* Hujus (cf. 4, 2, 123.) praetoris cum P. Servilio Vatia Ifaurico, filio, consule contentiones celebres fuerunt, de quibus prodita veteribus scite, ut cetera, coagmentavit Freinshemius in Suppl. libri Liviani, ubi et haecce historiam ponit (c. 20.), a nemine, quod sciam, praeter Quintilianum, memoratam; quarquam sellam Coelii, plebem novarum tabularum promissione lactantis, ab Ifaurico fractam etiam Dio refert,

l. 42. p. Reim. 319, 53. Accidit hoc A. U. C. 706 Caesare II. et P. Servilio Coss. superflite consulis patre, qui nonagenarius mortuus est A. U. C. 710 C. Julio Caesare V, mox Dolabella, et M. Antonio Coss. quo ipso anno Caesar est interfectus. Hunc cum filio confudit Reimarüs ad Dion. l. 45. p. 450. cf. et § 48.

pyxide Coeliana. vid. Cic. pro Coelio c. 25 — 29. Sed ut jocum impudicum assequa-

ulli viro gravi conveniat. Idem autem de²⁶ vultu gestuque ridiculo dictum sit: in quibus est quidem summa gratia, sed major, cum captare risum non videntur. nihil enim est his, quae sicut *falsa* dicantur, *insulsius*.

ulli. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) ullo.

viro gr. Sic Turic. Camp. Reliqui g. v. cf. modo, item § 26.

26. de vultu. Turic. Guelf. sed v. Goth. (tac. Gesu.) si v. cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Stoer. exc. Camp. Tarv. Ald. Bas. *summa*. Goth. omittit cum Vall. Possit placere omissio ob id quod sequitur *major*, sed malim repouere *sua*, ubi fortasse expungas in post sit. Modo est om. Camp.

major cum. Turic. m. eum cum Jenf. (tac. Gesu.) Tarv. *majorem* Guelf. Camp. cum Goth. Vall.

videntur. Turic. *videtur* cum Alm. Jenf. (tac. Gesu.) et edd. ante Bad. exc. Camp. *est his — insulsius*. Turic. *estis quae dicunt falsa dicuntur insulsius* cum Goth. 2. et Camp. nisi quod hi *est his et insulsius*, nunde optime nostram scripturam eruit Gesnerus, nec tamen recepit. Mox Turic. a sec. manu *ex his et sic* Guelf. cum Goth. Jenf. Tarv. Mox Locat. *ex iis q. dicuntur s. dicitur i.* cum Andr. Ven. Rusc. ut et Obr. nisi quod *dicunt* pro *dicuntur*. Ald. *ex iis q. s. dicuntur, insulsius*. Bad. *ex iis q. dicunt s. dicunt i.* cum Vall. Voss. 2. (cf. Goth. et § 15.) Bas. Mox Gryph. praefert Regianam mutationem *ex iis q. dicuntur falsa, dicitur falsius* cum reliquis, quaquam Roll. *fulse*, de suo, opinor. Burmanniana Codd. excerpta errore carere vix credo, velut Alm. fertur cum Loc. facere

mur, frustra inspiciemus Ciceronem ejusque interpp. Nec satis perspicio, quem hic reprehendat Qu., aut quomodo *falso* risum conciliatum dicat in hoc exemplo. Ciceronem quidem adeo acerbe increpitum a Qu., mirer.

26. *summa gratia — gratias plurimum*. Hic unusquisque *gratiam* agnoscat. Utrum-

que a sano eodemque acuto scriptore proficisci non potuit. Quis enim aut linguam suam aut ingenium tantas damnet inopiae, ut in levissima sententiae diversitate ad eandem locutionem recurrat? Quid autem in toto hoc loco, multis ulceribus oppleto, cultro sanandum sit, melius disputabitur in nott. critt.

Quanquam autem gratiae plurimum dictis
severitas affert, fitque ridiculum id ipsum,
quod qui dicit, non ridet: est tamen interim
et *aspectus* et *habitus oris* et *gestus* non inur-
27banus, cum iis modus contingit. Id porro,

(cf. 20. 28). Gibsonus de suis tacet etiam hic; ferreus Cri-
ticus. *Quanquam autem.* Turic. Jenf. (tac. Gefn.)
a. q. transposuit Regius (cf. § 25. 56). Guelf. *hand quaquam.*
Goth. (tac. Gefn.) omittit *autem* cum Voss. 2.

fitque. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2.
et edd. ante Leid. Quo acc. Roll. Capp. Gefn. Bip. (non
Obr. ut Burm.). Reliqui *fitque.*

quod qui, Sic Turic. a pr. manu. Reliqui *quia q.*
cf. § 20. *dic. non.* Turic. Camp. inserunt *illa* cum
Alm. Ald. Bas. *inurbanus.* Turic. Guelf. Camp. *urba-*
nus cum Alm. *inurbanitas* Goth. mire! *iis.* Turic. Guelf.
Goth. (tac. Gefn.) Camp. *is.*

contingit. Guelf. Camp. *contigit* cum edd. ante Gryph.
exc. Bad. Jam totam hanc § percontantes, haerebimus pri-
mum in illis *Idem de vultu dictum sit.* *Idem* quid sit, quae-
ritur. Quid igitur modo dixerat, quod etiam in gestu locum
habeat? Num „conciliari risum interim admixta gravitate,
„interim sine respectu pudoris?“ At hoc non sequitur. Restat
ut *idem* sit, „conciliari iis risum,“ satis jejunum. Deinde
importunum est quod *dicere* hic usurpatur pro *praeicipere*, ut est
mox § 54, in tanta facilitate referendi verbum magis ad *ora-*
torem jocantem quam ad *Quintilianum docentem.* sed cf. 7, 1, 9.
Accedit varietas veteris scripturae; cui quidem prospiciat, qui
ex *si* faciat *in.* Badius *si* retinens subaudit *fit* (vel *fuerit*) post
autem, et *dictum* interpretatur de dicto oratoris, non Quinti-
liani. Sed repugnat sententia, cum de risu in *factis* agatur
adhuc, cui *vultus* et *gestus* subjici quodammodo possunt, non
ea quae *dicuntur.* Vel hinc igitur distat qui fuerit suspi-
ciosior. Sed quae iis protinus continuantur, sua se elegantia
haec quoque tuentur adeo, ut nonnisi aegre jacturam facias.
Alterutram „*gratiam*“ abjiciendam esse nonni in not. ex. nec
dubito quin *Quanquam* — *affert* sit mera glossa. Sed illa quo-
que conclamata *nihil* — *insulsius* refecanda censeo. Recte enim
nexum logicum desiderat in iis Regius. Non si *major* gratia
est in gestu risum non captante, protinus etiam *plane insulsum*

quod dicitur, aut est *lascivum* et *hilare*, quaelia A. Galbae pleraque: aut *contumeliosum*,

est quod sicut falsum dicitur; nec possunt tales sententiae vinciri conjunctione *enim*. Regii scriptura, etsi ab oratione valde laborans, sensu tamen sola huc fecerit. Hoc ipsum quod nunc est in recepta, infra suo loco ponit noster § 30. Etiam infrequentia multum abest ut in veteribus libris habeant eam sanitatis speciem quam hic praeferunt, *autem* vitium prodit. Sic igitur continuo orationem: *videntur, sitque — non ridet*. Mox deesse aliquid videtur in illis *est tamen — inurbanus*, huiusmodi fere, post *gestus*: „ad risum compositus.“ Pluralis *uis* displicet post *est et inurbanus*, nec contingere sero in re sua in potestate oratoris, qui, modo voluerit, adhibebit illum *modum*. Quid si extrema legis: *cum is motus contingit vel contingit?* i. e. cum risus audientium contingit. Si quid recte vidi hic, cogitandum erit de corruptelis et glossematis valde antiquis, quae profecta primitus a commentantibus non imperitiis, resingendo et accommodando textum turbaverint.

27. A. Galbae. Turic. *agalbae* a pr. manu. Reliqui *Galbae*. cf. § 62.

27. A. Galbae. Huius aliquoties in hoc capite meminit, nec alibi usquam. Quin enim idem sit omnibus locis, non dubito, quamvis obstant Burmanno ad § 64. De eius persona nihil certi habeo dicere. Scurram illum, Juvenali 5, 4 *vilem* appellatum, sub Augustio viventem, hinc alienum putat Burmannus vel ob praenomen, quod indicet de honestiore Galba agi. Hoc quantum valeat, mihi non satis exploratum ingenue fateor. Alioqui vicinitas *Bassi*, cui mox subjungitur *Sarmentus* (§ 58), magis etiam de scurrâ cogitare suadet. Nam et *Sarmentus* ibidem Juvenali advocatur. Eodem nomine 71-

λωροπειδὸν memorat Plutarchus (V. 2. p. 700 A.), quauquam ibi de nomine certatur *Galba*, an *Cubba*, an *Gabba*, quorum postremum vel apud Juvenalem et Martialem 1, 12. 10, 10. reponunt. Expectandus ad Plutarchum Wyttenbachius. *Humilem* ejus conditionem et hic ipse locus et § 64. ostendere videntur. Quominus frater Galbae imperatoris intelligatur, quem habes apud Sueton. Galb. c. 5. Tac. Ann. 6, 40., obstat praenomen, in quo religiose sequimur vetustissimos libros, nihil conjecturae dantes. Is enim C. qui „attritis facultatibus urbe „cessit“ teste Suetonio.

qualia nuper Junii Bassi: aut *asperum*, qualia Cassii Severi: aut *lene*, qualia Domitii Afri. Refert, his ubi quis utatur. Nam in convictibus et quotidiano sermone *lasciva* humilibus, *hilaria* omnibus convenient. 28 Laedere nunquam velimus, longeque absit

Junii. Turic. *Jani* cum Jenf. Tarv. quanquam conjunctim duo nomina, et hic magis *lani*. Guelf. Camp. *jam*. Voss. 2. *Jā.* (i. e. *jam*) cum Goth. dare narretur *Lambessi*. cf. § 58. 74. ubi non variatur. Frustra Burm. (post Schottum de Rhet. apud Senecam patrem p. 9.) *Julii* coniecit.

convictibus. Sic Turic. Camp. cum MS. Pal. Alm. Andr. et edit. ante Stoer. quo acc. Gibl. Obr. Reliqui *conviviis*, glossam, dant. cf. Vollius ad Vellej. 2, 33 ubi Burm. quare hic notius praetulerit, non meliores avert rationes, quam ad ipsum nostrum locum. Neque enim exemplis, in quibus sunt *convivia*, res conficitur. Locus infra positus § 105. ne Qu. quidem est, sed Domitii Marti. Mox inter *et et quot.* Goth. *in*, solus (tac. Gesu.). cf. § 11. 52.

convenient. Sic Turic. Guelf. (a sec. manu) Goth. (tac. Gesu.). Reliqui *conveniunt*.

28. *Laedere.* Sic Gesu. Bip. Reliqui *Ludere*. Conjectura est deinceps Rollini, Burmanni, Gesneri. Turbata haec vulgo

Junii Bassi. Recens fato funerum significat dicens *nuper* (cf. 10, 2, 90. item hic § 57). Ter hoc capite memoratur, ubi aetas ejus (§ 74.) ostenditur conjuncta cum Crispi Passieni (6, 1, 50). Nihil equidem hic moveam, nec temere huc traham *Julium* Bassum, nomine mutando, vel a Seneca patre, vel a Plinio in Epistolis memoratum. Videtur enim sat manifestis vestigiis argui noster infra illorum conditionem constitutus, nec fuisse nisi scutra.

Cassii Severi — Domitii Afri. vide 6, 1, 43. 5, 10, 79. de *leni* joco § 93.

convictibus. Vocabulum pro *convivis* usurpatum Vellejo, Senecae, Plinio, Tacito, Juvenali. „Eleganter etiam hic „locus tractatur apud Plutarch. „in Sympos. lib. 1. Quaest. 1 „circa finem, ubi de quaestio- „nibus convivalibus agit.“ (Vol. 2. p. 614. C. D. E) „et apud Macrobi. Lib. 7. Sa- „tura. c. 3.“ Almelovenius.

propositum illud, *Potius amicum, quam dictum, perdendi.* In hac quidem pugna forensi malim mihi lenibus uti licere. quanquam et contumeliose et aspere dicere in adversarios permixtum est: cum accusare etiam palam, et caput alterius iuste petere

a librariis Burm. ostendit ad Ovid. Am. 5, 5, 4. Displicet, quod accusativus nullus praesto est, veluti § 34. et 4, 1, 10. Simile nostro 5, 7, 30. Nec tamen facinus fuerit reponere: *L. neminem unq. perdendi.* Posui lenissimam Mureti emendationem (Varr. lectt. 19, 6). Deterior est Nicolai Fabri ad Senecam l. c. *perdere.* Reliqui *perdidi.*

forensi. Turic. Guelf. Camp. *forensium* cum Alm. Voss. 2. Goth. Andr. et edd. ante Ald. Correxerunt Regius, neque etiam in extremis latere puto cum Burm. sed errorem natum ex continuatis multis I et M. *licere.* Turic. Guelf. *dicere* cum Vall. Sed Goth. *decere.* Alm. Voss. 2. nostrum dare. Burmanno narranti non credo (cf. 6, 2, 21. item hic § 29). Jenf. pro *uti lic.* junctim *interdicere* cum edd. ante Gesn. exc. Camp. Andr. Ald. Bas. *quanquam.* Turic. Guelf. Camp. *nonnunquam* cum Voss. 2. Goth. 1. 2. Vall. et edd. ante Ald. Correxerunt Regius.

iuste. Turic. *ijte.* Guelf. *te.* Jenf. *injuste* cum edd. ante Bad. exc. Camp. *invis* margo Bas. Adhaesisse suspicor ex profremis proximi. Non nisi intulisse additur quidquam illi *concessum.* Vereor enim ut Gesnerius rationem suam exemplis tueatur, qua *iuste* dici putat pro: „plene, non dissimulanter, nec „oblique, sed omni paratu, et dedita opera.“

28. *propositum illud.* Pro-nomen significat, alicujus hoc fuisse propositum, vulgo notum. Mihi tamen nihil ejusmodi compertum. Sunt enim alia verba apud Horat. Serm. 1, 4, 34. 35. In re diversa eadem locutus invenitur Seneca pater p. Bip. 174. „caput

„potius quam dictum per-
„dere.“

haec — forensi. Opponitur ea *convictibus* ceterisque. Sequitur autem ipse praeceptorem suum Domitium, *lenia* praesertens *asperis.*

iuste. cf. not. crit.

concessum sit. Sed hic quoque tamen ³⁵⁶inhumana videri solet fortunae infectatio: vel quia culpa caret, vel quia recidere etiam in ipsos, qui objecerunt, potest. Primum itaque considerandum est, et *quis*, et *in qua causa*, et *apud quem*, et ²⁹*in quem*, et *quid dicat*. Oratori minime convenit distortus vultus, gestusque: quae in mimis rideri solent. *Dicacitas* etiam scurrilis et scenica huic personae alienissima est. *Obscenitas* vero non a verbis tantum abesse debet, sed etiam a significatione. Nam, si quando objici potest, non in joco

tamen. Goth. (tac. Gesn.) omittit. cf. § 19.

recidere. Turic. Guelf. Camp. *redire* cum Goth. Alm. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. cf. § 8. 32. 5, 2, 2.

et quis. Goth. (tac. Gesn.) omittit *et*.

et in qua. Turic. Camp. omittunt *et* cum Alm. edd. ante Ald. acc. Bas. *et qua* Ald. (emendante Regio) cum Bad. Gryph. *ut quis in qua* Voss. 2. (?)

²⁹*mimis.* Turic. *minimis* cum Alm. cf. § 28. 34.

Obscen. — *significatione.* Turic. Guelf. omittunt haec.

in joco. Turic. Guelf. *i. loco.* Camp. *omni loco.* Reliqui *in omni loco*, sine sensu; nostram de conjectura dedimus. cf. § 5.

Sed. Supervacuum hoc ob id quod subjicitur *tamen*; et adhaesit fortasse ex illo sit praecedente. cf. § 14.

²⁹*Oratori* — *rideri solent.* Turnebus ablegat ad Cic. de Orat. 2, 59. eadem docentem. cf. noster 6, 1, 47.

significatione. Accipe latentem illam significationem quae

non ingeritur audienti, sed relinquitur.

si quando — *exprob. est.* Non quidem debet omitti occasio infamandi adversarium, si quid obscenum in moribus ejus et vita contingit objiciendum, sed nunquam jocus inde est petendus, nec nisi seria et gravitate plena tanti probri mentio facienda.

exprobranda est. Oratorem praeterea ut di-³⁰
cere urbane volo, ita videri affectare id,
plane nolo. Quapropter ne dicet quidem
falsè, quoties poterit, et dictum potius ali-
quando perdet, quam minuet auctoritatem.
Nec accusatorem autem atroci in causa, nec³¹
patronum in miserabili jocantem feret quis-
quam. Sunt etiam iudices quidam tristiores,
quam ut risum libenter patiantur. Solet in-³²
terim accidere, ut id, quod in adversarium
dicimus, aut in iudicem conveniat, aut
in nostrum quoque litigatorem: quanquam
aliqui reperiuntur, qui ne id quidem,
quod in ipsos recidere possit, evitent: quod
fecit Longus Sulpicius, qui, cum ipse

exprobranda. Goth. (tac. Gesn.) *exprobrandum.*

31. libenter. Guelf. omittit.

32. in nostrum. Turic. Guelf. omittunt praepositionem
cum Voss. 1. Jenf. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius (cf. 5,
14, 27). Praepositionem bis positam vide § 27.

quod in ipsos. Guelf. omittit *quod.*

30. quoties poterit. cf. Cic. de Orat. 2, 60.

31. autem. Offenditur hac particula Burmannus; positu profecto ejusdem positi duo vocabula. Conjicit autem *ludentem* vel *ridentem*, Francius *unquam*. Frustra uterque. Aliquot succurrunt exempla ejusmodi structurae; velut 4, 1, 66. 6, 3, 70. (quanquam ibi transponunt Guelf. Goth. tac. Gesn.) item comicorum in interrogationibus cf. Indicem

Terentianum, et Drakenb. ad Liv. 6, 17, 5. Alioqui satis apta est conjunctio, quanquam mutare possis eandem altera *enim* (cf. 5, 14, 7.), de cujus positu vide 5, 11, 37. *tristiores* mox cf. ad 1 Pro. 15.

32. in iudicem conveniat. Recte Turneb. et Rollinus ablegant ad Cic. de Or. 2, 60 vid. et 4, 1, 11.

Longus Sulpicius. Cognominis nomini praemissi exempla vide apud Drakenb. ad

foedissimus esset, ait eum, contra quem
 iudicio liberali aderat, *ne faciem quidem ha-*
bere liberi hominis. cui respondens Domitius
 Afer, *Ex tui,* inquit, *animi sententia,*⁵⁵⁷
Longe? qui malam faciem habet, liber non
⁵³*est? Vitandum etiam, ne petulans, ne su-*
perbum, ne loco, ne tempore alienum, ne

foedissimus. Turic. *fidissimus.* ait. Turic. *aut,*
 a sec. manu *ad* et sic Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum
 edd. ante Rusc. Regius expunxit, cui obsecuti sunt reliqui.
 Nos facillimam conjecturam expressimus.

hom. cui. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.)
 cum Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Reliqui inserunt *dixit,*
 quod Regius subaudiendum ducebat.

Afer, Ex tui. Turic. *afe rex tu,* a sec. manu *ofer es tu*
 et sic Guelf. *A. tu* Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante
 Bas. Reliqui *A. Et tu.* Nostrium ex conjectura.

inq. animi. Sic Turic. Guelf. Reliqui inserunt *ex.*

³⁵*superbum.* Turic. Guelf. Camp. *superbus* cum edd.
 ante Bad. quo acc. Bas. Gesnerus suspicatur primitus fuisse
superbius, non ego, sed tralatitium errorem interpreto male
 iungendi, cum *petulans* pro masculino accepisset librarius.
 cf. 6, 2, 15. item § 56.

tempore. Vall. Loc. Bip.
tempori cum edd. recentt. ante Burm. exc. Ald. Bas.

Liv. Epit. lib. 65. Oudend.
 ad Suet. Caes. 63. Ruhnk.
 de Longino p. 2. Nec aliter
 noster Marcellum Victorium
 dicit. Nihil autem de hoc
 Sulpicio Longo habeo dicere.
 Qui hoc nomine memorantur
 a veteribus, aliorum sunt tem-
 porum quam Domitii Afri
 cf. § 27.

iudicio liberali. cf. 5, 2, 1.

Ex tui — sententia. Recte
 hic alegant Pareus ad Lipsium
 Varr. lectt. 1, 1. Gesnerus
 ad Brissonium de Formulis 3,

9. p. 689. ed. Conradi. For-
 mula enim est jurandi. cf. in
 primis locum nostri 8, 5, 1
 Brissouio laudatum. Apparet
 ubique in iurejurando *aldi*
animo pronomen possessivum.
 Regius mentionem inicit loci
 Dig. 1, 5, 14. qui est et apud
 Schulting. Jurispr. Antejust.
 p. 416. Pauli recept. sentent.
 4, 9, 3. „non sunt — liberi
 „qui contra formam humani
 „generis conuerso more pro-
 „creantur.“

⁵⁵*tempore alienum.* Re-
 gius dativum substantivi re-

praeeparatum et domo allatum videatur, quod dicimus. Nam aduersus miseros, sicut supra dixeram, inhumanius est iocus. Sed quidam ita sunt receptae auctoritatis ac notae verecundiae, ut nocitura sit in eos dicendi petulantia. Nam de amicis iam praeceptum est. Illud non ad orandi fere consilium, sed 34

et domo. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *no d.* cum edd. ante Bad. Male. *ac notae.* Sic Turic. G. th. (tac. Gesn.) Camp. cum Ald. Reliqui *et n.* Turic. a pr. manu a. *notae.*

34. *ad orandi fere.* Turic. *adoram f.* Guelf. *ad horam ferre* (a sec. manu a. *oram f.*) cum Camp. Goth. (nisi quod hic *fere*). *ad horandi f.* Tarv. Nihil exopto quod in veteri. scriptura lateat, praeter receptum.

ponendum ducebat, et est sane ea structura modo § 29. et 1 Pro. 5. Sed manifestis Ciceronis et Ovidii exemplis nostrum defendit Burm. cf. et Henling. ad Cic. de Off. 1, 13, 10. Hujus generis est quod Cicero loco mox citando „aut sua persona“ inquit „aut — *tempore alienum.*“

33. *domo allatum.* Almelo- lovenius ad partes vocat Cic. de Orat. 2, 60. 63. ubi quaedam hujus doctrinae serena, sed convenientius Orat. c. 26 Gesnerus: „Vitabit etiam „quaesita nec extempore ficta, „sed *domo allata*, quae ple- „rumque sunt frigida.“ quae ipsa Quintiliano obversata censet.

supra. § 28.

verecundiae. Dicitur pro *reuerentia* et haec ipsa pallive

intelligitur ea, „qua coluuntur „ii, qui sunt notae verecun- „diae.“ vide Drakenborch. ad Liv. 4, 45, 8. Oudend. ad Suet. Caes. 75. p. 117. cf. mox § 34. 64. Diverso plane modo junguntur *auctoritas* et *verecundia* apud Vellej. 2, 32, 1. 2.

dicendi. Cum Gesnero reponere *dicenti* nec opus est nec necesse. Dativo ad *notitiam* non indigenus, *petulantia*, sine illo gerundii genitivo, jacet. cf. *delicias ingrediendi* § 20. Alia ratio 4, 5, 6.

jam. § 28

34. *orandi — hominis.* Possis tentare *orantis*, nec tamen opus. Opponitur sibi invicem *orandi* et *vivendi* prudentia (cf. 6. 5. 11). *Non — fere — sed* interpretare non — *tamen — quam*, sed etiam modestius pronunciatum.

ad hominis pertinet: laceffat hoc modo, quem laedere fit periculofum, ne aut inimicitiae graves infequantur, aut turpis fatisfactio. Male etiam dicitur, quod in plures convenit: fi aut nationes totae inceffantur, aut ordines, aut conditio, aut studia multorum. Ea, quae dicit vir bonus, omnia falva dignitate ac verecundia dicit. Nimium enim rifus pretium eft, fi probitatis impendio conftat. Unde autem concilietur rifus, et quibus ex locis peti folet, difficillimum dicere.

hominis. Sic Turic. *homines.* Guelf. cum Alm. (vix credo, cf. § 29. 38.) Voff. 2. Goth. Vall. Bad. pr. *omnis* Camp. *omnes* Turic. a fec. manu, cum edd. ante Ald. Reliqui *omnia* ex Regii conjectura, cui patrocinator aliquatenus 5, 7, 7.

pertinet: lac. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Alm. et edd. ante Gryph. Reliqui inferunt *ne*.

55. *falva.* Turic. *falfia*, a fec. manu *fulfa* et sic Guelf. cum Jenf. (non *falfa*, ut Gefn.) Noftrom Goth. Vall. Camp. reliqui, quod et ipfum latet in prima Turic. manu. Praetulit Regius quoque. *dicit.* Turic. *decet.* Noftrom Guelf. Tarv. Ald. margo Bas. (non *dices* ut Burn.) et coniecit Gefn. Reliqui *decent.*

impedio. Turic. Guelf. Camp. *compendio* cum Alm. Voff. 2. Goth. et edd. ante Gryph. exc. Tarv. Ald. Error natus e *compendio* *ipend.* fequente praefertim *efat.* vid. Drakenb. ad Liv. 10, 5, 11. *diffic. dic.* Sic Turic. Guelf.

laceffat — ne. „Subaudi: „ut orator laceffat eum, quem „periculofum fit laedere, hoc „modo ne etc.“ BADIUS, cujus interpretatione arcentur et Gallaeus, conjiciens *laceffatur*, probante Capper., et plerique recentiorum inferentes *ne* ante *lac.* Minus eft et levius laceffere quam laedere.

fatisfactio. vide 6, 1, 50.

55. *Unda — rifus.* cf. § 7. item 5, 14, 30. Neque tamen mera *ταυτολογία*, cum illic de rifus origine in genere et quali *φυσικῶς* quaeratur, hic de dictis eorumque locis, praecipis quibusdam comprehendendis.

Nam, si species omnes persequi velimus, nec modum reperiemus, et frustra laborabimus. Neque enim minus numerosi³⁶ sunt loci, ex quibus haec *dicta*, quam illi, ex⁵³⁸ quibus eae, quas *sententias* vocamus, ducuntur, neque alii. Nam hic quoque est *inventio* et *elocutio*, atque ipsius elocutionis vis, alia in *verbis*, alia in *figuris*. *Hijus* igitur³⁷

Reliqui inferunt *est*. *laborabimus*. Turic. (a pr. manu) Camp. *laboravimus*. Hoc, tantillum abfuit, ut reciperem. Nonne enim redit fere eodem, *modum non reperire et frustra laborare*? At longe manifestius opponuntur, *modum non reperire et frustra adhuc laborasse*. Haec igitur digna erant operosa illa structura *neque — et*, quae, si parum diversa conjunxerit, jacet. Nec tamen offondere contingit, ubi de *sententiis* (cf. § 36.) jam dixerit, quod sit demum 8, 5. Hoc obstitit mutaturo receptam. Nisi forte dicas, intelligi omne hoc negotium partiendi et genera constituendi, quod frustra factum sit, si per singula ire, etiam in risu, velimus. *Infinitus labor est in numerositate, irritus in paritate rerum dicendarum*. „Neque minus *numerosi* neque *alii*.“ Sed, unde natus sit error postmodo corrigentis *laborabimus* (si est error) liquido apparet, unde scribentis primitus *laboravimus*, non item; nisi forte casu (cf. 6 Pro. 16). In gemello fere loco 4, 1, 26 parum praesidii ad dirimendam scripturam.

36. *min. num.* Sic Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Geln.) Camp. Reliqui *n. m.* cf. § 26. 38. *dicta*. Sic Turic. (a pr. manu) Camp. Ald. Reliqui ante Gryph. libri *ducta*, inter quos Goth. (tac. Geln.) Vall. Emendavit Regius.

eae. Turic. Guelf. *eas* cum odd. ante Ald. (errore quem vid. § 35.) exc. Camp. qui *aea*, cum ex Vall. Bad. pr. det *ea*. Goth. Voss. 2. *causae* in qua recepta ipsa (vid. 4, 1, 19). Correxerit Regius.

laborabimus. cf. not. crit. 61. „mementote — unde ridicula — ex iisdem locis fere „etiam graves sententias duci „posse.“ Cicero tamen de sententiis, proprie sic dictis, non cogitat.

36. *haec dicta*. vide § 2. „etiam graves sententias duci „posse.“ Cicero tamen de sententiis, proprie sic dictis, non cogitat.

„*quas sententias*“ vid. l. 8. c. 5. Regius geminum Ciceronis locum designat, unde sua desunferit Qu. De Or. 2,

oriuntur aut *ex corpore* ejus, in quem dici-
mus; aut *ex animo*, qui factis ab eo dictis-
que colligitur; aut *ex his*, quae sunt *extra*
posita. Intra haec enim est omnis vitupera-
tio: quae si gravius posita sit, *severa* est; si
levius, *ridicula*. Haec aut ostenduntur,
38 aut narrantur, aut dicto notantur. Rarum
est autem, ut oculis subjicere contingat; ut
fecit C. Julius, qui cum Helvio Manciae fae-

37. *ex corpore*. Turic. Guelf. Camp. in c. cum edd. ante
Ald. Noftrum Goth. Vall. et Regii quaedam exemplaria.

factis — dictisque. Turic. Guelf. *factus* (ille a pr. manu
factus cf. § 20.) *dictus* qui. Intra. Turic. Guelf.

Camp. Inter. Male. Frequens confusio, vii. Drakenb. ad
Liv. 5, 27, 2,

severa. Sic Turic. Guelf. Camp. cum
Goth. Voff. 2. (qui modo lacinam habet a *posita* ad *posita*,
in Goth. non comparentem cf. 6, 2, 21.) Bodl. Alm. Vall.
Andr. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Obr. Reliqui *seria*,
obsequentes Regio.

est. Jenu. *sit* cum edd. ante
Gryph. exc. Bad. pr. Correxerit Regius MSS. addicentibus.
cf. 4, 1, 28.

dicto. Turic. Guelf. Camp. *dicta*.
Turic. tamen a sec. manu *digito* et sic Goth. (tac. Geln.) cum
Bodl. Bal. Obr.

38. *autem ut oculis*. Turic. (a pr. manu) omittit *ut*, quod
ipsum suis exemplaribus addere cogebatur Regius. Ex Alm.
aut ut assertur. An forte excerpens Burm. volebat dare *autem*
sine *ut*? (cf. § 34. 41). Displicet iteratum, diversa potestate,
ut; nec tamen aliam rationem comminiscor.

C. Julius. Goth. 2. C. *Luilius*.

Manciae — Mancia. Turic. Guelf. (a pr. manu) Camp.
mancipo — maniceps cum Bodl. Alm. Andr. Tarv. Sed Guelf.

37. *ex corpore*. „Verba
„contracta ex Cicerone de
„Orat. 2, 59.“ Almelovevius.
Tripartitam lauc rationem
habes etiam 3, 6, 25.

dicto notantur. Hic ego no-
tantur non tam censura signifi-
catione vituperandi accipiam,
quam illa altera *breviter indi-*
candi (cf. 6, 2, 23.) quod com-
mode fit aliquo urbanae dicto.

38. C. Julius — signi gra-
tia positum. cf. Liv. 7, 10.
ubi narratur certamen T. Man-

pius obfirepenti sibi diceret, *Jam ostendum, qualis sis*: isque plane instaret interrogazione, qualem tandem se ostensurus esset, digito demonstravit imaginem Galli in scuto Cimbrico pictam, cui Mancina tum similli-

sec. manus Jenf. et mox edd. ante Basil. *mancipi* — *manceps*. cum Vall. Colb. *Mancino* — *manceps* Goth. *Mancius* — *manceps*. Voss. 2. (?) Error pertinax, sed posterior ille consulto effectus, ut opinor, cum in priorem casus incidisset. Piglius quoque correxit. Nomen praenissimum recte praefertunt plerique veteres, nisi quod Loc. Ven. Rusc. *Helio*, Camp. Andr. *Elvio*. Mox Basil. cum edd. ante Gesn. *Helmio*, quod vitium invaluit et Ciceronis libros.

Jam ost. qual. Turic. Guelf. etiam o. q. cum Alm. Voss. 2. Goth. edd. ante Ald. exc. Camp. qui sic: *J. ost. etiam jam q.* Correxerunt Regius. *tandem.* Turic. *talem*, a sec. manu tamen et sic Jenf. cum edd. ante Rusc. exc. Camp. Correxerunt Regius. *se ostens.* Sic Turic. Camp. Reliqui *se* ante *tandem*. cf. § 36. 39. *scuto Cimbr.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *Mariano*, ex Cicerone.

lii cum Gallo, ferociter provocante Romanos. Ita autem ad § 5. Drakenborchius: „Hujus proelii picturam multis postea seculis in foro Romano prope rostra vetera sub novis tabernis argentariis publicatam mansisse, et in tabula, facta in scuti Gallici vel Cimbrici formam, exhibitam fuisse Galli istius exultantis ac barbaram linguam exerentis imaginem ex Cic. l. 2. de Orat. c. 66. Quintil. lib. 6. Institut. Orat. c. 3. et Plin. lib. 35. Hist. Nat. c. 15.“ [est c. 4. segm. 8. p. 683. Hard.] „docuit Pig-

„hiius in Annal. ad ann. 392. „p. 277.“ Plinius Crassum, pro C. Julio, Joci auctorem facit, neque est temere corrigendus, ut vult Hubernus Basileensis in *Variis lectionibus ad Plauti Amphitryonem* (s. anno, sed editis haud dubie post 1684); verum error ipsius scriptoris agnoscendus.

in *scuto Cimbrico*. cf. Cic. de Orat. 2, 66. ad quem locum Turnebus in libello de Joci Ciceronianis: „Marianum“ [hoc enim adjicitur apud Ciceronem] „scutum Cimbricum vocat propterea quod Cimbris nuper a Mario

mus est visus. Tabernae autem erant circa forum, ac scutum illud signi gratia positum.
59 Narrare, quae falsa sint, in primis est subtile

39. *falsa*. Sic Turic. Voss. 2. Goth. Jenf. Tarv. Ald. Bad. pr. multaeque vet. edd. et hoc coniecit Rollinus. Sed Guelf. Camp. *falsa* cum Venet. Bad. sec. Stoer. eoque recen-

„victis, in memoriam victo-
„riae dominus tabernae scu-
„tum suspenderit, sic pictum
„pro tabernae signo. Solebant
„enim ad pompam triumphi
„ornandam multa hujusmodi
„scuta traduci, et in foro
„poni. Livius“ [q. 40, 15.
16.]: „Dictator“ [Papirius
Curfor] „ex senatusconsulto
„triumphavit, cujus triun-
„pho longe maximam speciem
„captiva arma praebuere; tan-
„tum magnificentiae visum in
„iis, ut aurata scuta dominis
„argentariarum ad forum
„ornandum dividerentur. inde
„natum initium dicitur fori
„ornandi ab aedilibus.“ Hic
nondum apparet, quare in
Cimbrico scuto pictus fuerit
Gallus ille Manlianus. Nec
multum adjuvat Pigbins l. c.
Manliano reponens pro *Ma-*
riano. Nam si maxime C.
Manlius Maximus, qui et
Mallius, A. U. C. 649 Con-
sul bellavit cum Cimbris, qui
potest ejus Cimbricum scutum
memorari, fusi et fugati a
Cimbris? Occasio picturae ex
nominibus tam gentis devictae
quam ducis Romani erui posse,
mihi quidem vix videtur; nisi
forte Romanis videbatur Gal-

lus ille etiam Cimbro designa-
re. Neque tamen dubito quin
illius certaminis Manliani ima-
ginem praetulerit scutum;
nec cuiquam temere credam,
gallum gallinaceum esse intel-
ligendum, quae fuit Sichardi
et Gesneri opinio. Et haesit
Gesnerus quoque, hanc ratio-
nem tenens, in „buccis fluen-
„tibus“ Gallo tributis a Cice-
rone. Rectissime; iisque illu-
strandis Turnebus l. c. com-
mode adhibet verba gemina
Orat. post red. in Senatu c. 6.
„fluentibus buccis, pressa voce
„et temulenta“ quibus cum
nemo eruditior fidere queat
post *ἁγίστης* Marclandi et
Wolfii, substitutam tutiora
in Pisonem c. 11. „fluentes
„cerussataeque buccae.“ Quod
in Pifone temulentia et luxu-
ria, in Gallo Manliano ferocia
et iracundia effecerunt. De
oris enim impuritate expro-
branda interpretari imagi-
nem Galli, linguam exerentis,
quod jubet Isaacus Vossius ad
Catullum p. 356 citante Bur-
manno, alienissimum fuerit.

39. *quae falsa sint*. Haec
est optimorum librorum scri-
ptura, quam et ipsa sententia
firmissime tuetur. Neque enim

et oratorium: ut Cicero pro Cluentio narrat de Cepasio atque Fabricio, aut M. Coelius de illa D. Laelii collegaeque ejus in provinciam festinantium contentione. Sed in his omnibus cum elegans et venusta exigitur tota expositio, tum id festivissimum est, quod adjicit orator. Nam et a Cicerone sic est⁴⁰ Fabricii fuga illa condita: *Itaque cum callidissime se putaret dicere, et cum illa verba gravissima ex intimo artificio depromsisset:*

tioribus ante Burm. Nulla mentio Alm. et multorum praeterea. cf. § 39. aut. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Jenf. (non at ut Gesn.) Voff. 2. et edd. ante Ald. Reliqui *ac*, mutante Regio. M. Sic Turic. Camp. cum Ald. Reliqui *Marcus*. cf. § 25.

D. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voff. 2. Reliqui (sed ii sunt editi) C. Nominis autem genitivum Turic. a pr. manu habet simplici I, ut et mox in Fabricio bis et in Fabio § 61. in Vatino § 68. cf. 3, 5, 17. Eadem ratio ubique est Turicensis. cf. Oudend. ad Suet. Aug. 101. Claud. 12.

festinantium. Turic. a pr. manu *festiantium*. Guelf. *manifestantium*. *festiv. est*. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *e. f.* cf. § 38, 44.

40. *condita*. Guelf. *credita* cum Jenf. Loc. Ven. Rusc. Sed verum, quod reposuit Regius, jam Turic. Vall. Camp. Tarv. cf. Cic. pro Muren. c. 31 extr.

depromsisset. Turic. a sec. manu inserit *p.* cf. 3, 8, 16.

falsas haec narrationes appellare ulla ratione procedit. cf. 4, 2, 19.

Cic. pro Cluent. c. 21.

D. *Laelii*. Hujus viri praenomen C. ponit ex editionibus nostri Pighius Annal. ad A. U. C. 799. p. 400 sq., sed praegravant MSS. Neque

factum neque dictum hoc aliunde notum ex hoc ipso loco eruit idem hunc in modum, ut contentio fuerit Laelio cum collega quaesturae, utrum Syracusanam an Lilybaetanam obtineret. Sic Laelium occupare voluisse alteram.

Respicite C. Fabricii senectutem. cum hoc, respicite, ornandae orationis causa saepe dixisset, respexit ipse: at Fabricius a subseleis demisso capite discesserat, et cetera, quae adjecit: nam est notus locus: cum in re hoc solum esset, Fabricium a judicio recessisse.

4¹ Et Coelius cum omnia venustissime finxit, tum illud ultimum, *Hic subsecutus quomodo transferit, utrum rate, an piscatorio navigio, nemo sciebat. Siculi quidem, ut sunt lascivi et dicaces, ajebant in delphino sedisse, et sic tanquam Ariona transvectum.* 54°

Resp. C. Sic Turic. Guelf. *Resp. inquit hominum fortunam resp. C.* Goth. Jenf. (errante Gefn.) cum Voss. 2. et edd. ante Bad. nisi quod *fort.* omisi in excerptis Camp., per errorem haud dubie. Mox integra dantur e Cicerone, nec tamen *judices pro inquit* ante Gryph. Malni abstinere iis, quae abessent a vetustissimis; nec attinebat notissimum locum integrum dari a Qu. Quod autem *duros* ponunt pro *dubios* Ciceronis, id nullo MS. niti persuasum habeo.

at Fabr. a. Turic. *a F. a,* a sec. manu *F. et a.* Guelf. *ac F. a.* Goth. nostrum ipsum (errante Gefn.). Sed Jenf. omittit *at* cum edd. ante Ald. exc. Camp. Tarv.

demisso. Turic. Guelf. Camp. *dimisso.*

notus. Guelf. Goth. (tac. Gefn.) Camp. *totus.* Praeferrem si addiceret Turic.

41. *illud.* Turic. a pr. manu *illum* cum Alm. cf. § 38.
45. *Hic.* Ita Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm.
Reliqui *Sic.* *rate.* Turic. *ratus.*

40. *notus.* vid. not. crit.

41. *finxit.* Hoc quidem non eo pertinet ut commendetur modo (§ 39.) *falsa*, vel *Ficta* l. 4. Est enim *effinxit*, *exposuit*, quorum prius sine

audacia reponere possis, *precedente E* in *venustissime.*

quidem. Cave audias Francium corrigentem *quidam*, nihil enim alienius.

An narrando autem Cicero consistere *facetias* 42
 putat, *dicacitatem* in jaciendo. Mire fuit
 in hoc genere venustus *Afer Domitius*, cujus
 orationibus complures hujusmodi narrationes
 insertae reperiuntur: sed dictorum quoque
 ab eodem urbane sunt editi libri. Illud quo- 43
 que genus est positum non in hac veluti
 jaculatione verborum, et inclusa breviter
 urbanitate, sed in quodam longiore actu,
 quod de Crasso *contra Brutum* Cicero in
secundo de Oratore libro, et aliis quibusdam
 locis narrat. Nam, cum Brutus in accusa- 44
 tione Cn. Planci ex duobus lectoribus osten-

42. *jaciendo*. Turic. Guelf. Camp. *faciendo* cum Goth.
 Alm. Voss. 2. et edd. ante Ald. Emendavit Reginus praestanti-
 ssima conjectura, nihil contra agente Badiō, qui transponit:
fac. — fac. — dic. i. narr. levicula etymorum specie deceptus.

43. *verborum*. Camp. *dictorum* cum Palat. Gebh. Goth. 2.
 Alm. sed hunc vix credo recedere a vulgata, quacum facit
 Turic. (cf. § 41. 45). Recte Burmannus abstinnit a scriptura
 sane blandiente, ob id quod modo erat *dictorum*. Gesnerus
 glossam interpretatur *dictorum*.

44. *Cn.* Turic. Guelf. Camp. *C.* cum Goth. et edd. ante
 Bas. nisi quod Tarv. et rec. integrum dant *Caji*. cf. Ern. Clav.

42. *Cicero*. Locum designa-
 vit Rollinus: Orat. c. 26.
 „duo genera — *facietiarum* —
 „*dicacitatis* — altero in nar-
 „*rando* — altero in *jaciendo*.“
 Paulo diversum vocabulorum
 usum animadvertit Gesnerus
 de Orat. 2, 54. ubi *facetiis*
 ipsis subjicitur hoc *peracutum*
 et breve, et sit mentio *faceti*
dicti. Reginus ablegat ad libros
 de Or. 2, 59. 60. qui et ipse
 locus valde huc facit.

45. *jaculatione*. Juvenal. 7,
 195 „Felix, orator quoque
 „maximus et *jaculator*.“

secundo de Oratore. c. 55.

aliis — locis. Designant
 VV. DD. Pro Cluentio c. 51.
 Utrum praeterea alicubi idem
 memoretur in Ciceronis libris,
 equidem non dixerim.

44. *ex duobus*. Pithoeus
 verissime pro *ex* de conjectura
 reponit *excitatis*; neque enim

disset, contraria L. Crassum patronum ejus in oratione, quam de Colonia Narbonensi habuerat, suasisse iis, quae de lege Servilia dixerat; tres excitavit et ipse lectores, hisque patris ejus dialogos dedit legendos: quorum cum *in Privernati* unus, alter *in Albano*, tertius *in Tiburti* sermonem habitum complecteretur, requirebat, *Ubi essent eae possessiones?* Omnes autem illas Brutus vendiderat: et, cum paterna emancuparet praedia, turpis habebatur. Similis in apo-⁵⁴logis quoque et quibusdam interim etiam historiis exponendi gratia consequi solet.

⁴⁵Sed acutior est illa atque velocior in urbanitate *brevitas*. Cujus quidem duplex forma

Cic. p. 234.

dixerat. Turic. Guelf. Goth. (tac.

Gesn.) Camp. *dixerit* cum Vall. Voss. 2. et edd. ante Bad. Correxerit Regius.

emancuparet. Sic Turic. quan-

quam latet haec scriptura in vitio librarii *paternae mancuparet*. Reliqui *mancuparet* nisi quod Guelf. Obr. *mancuparet*. Camp. *nuncuparet* cum Goth. Voss. 2. Andr. Agnosce Codd. deteriores cf. § 37. Praetuli compositum verbum simplici, quia sic clarius fit, alienasse Brutum paterna praedia. Nam si maxime *mancupare* ipsum tale quid significat, dativo addito erat opus, qui fere semper reperitur in structura *mancupandi*. (Quanquam siue hoc est Tac. Annal. 1, 73.) Sed expletur hoc praepositione adjuncta, quam imprudens nobis servavit dormitans ille librarius Turicensis. cf. 4, 3, 17.

inter. etiam. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp.

Reliqui *e. i.* cf. § 39, 45.

exponendi. Sic Turic.

Guelf. Camp. Tarv. cum Goth. Alm. Jenf. Ald. Bas. Reliqui *exponendis*.

⁴⁵. *dupl. forma est.* Sic Turic. Guelf.

ferendam credo vulgatam, quanquam est omnium librorum.

exponendi gratia i. e. grata narratio. *Consequi* autem h. l. fere quod *contingere* significat.

emancuparet, vid. not. crit.

cat.

est, *dicendi*, ac *respondendi*. sed ratio com-⁴⁶munis in partem: nihil enim quod in lacefendo dici potest, non etiam in repercutiendo: at quaedam propria sunt respondentium. illa etiam ira concitati afferre solent: haec plerumque in altercatione, aut in rogan-
dis testibus requiruntur. Cum sint autem loci plures, ex quibus dicta ridicula ducantur, repetendum est mihi, non omnes eos

Camp. e. dupl. f. Goth. (tac. Gefn.). Reliqui d. e. f. cf. § 44. item § 46.

partem. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Obr. Reliqui parte.

46 nihil enim quod — potest non. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (errante Gefn. sed in Goth. quod additur a sec. denuum manu) et edd. ante Ald. Ex Alm. idem, nisi quod omittitur quod. cf. § 45. 47. Reliqui n. e. — p. quod n. transponentem Regium secuti.

quaed. propr. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gefn.). Reliqui p. q. cf. § 45. 50.

ira conc. Turic. a pr. manu itaque c. Din equidem haec literas versavi et revolvi ut aliquid utile sententiae eruerem. Neque enim dubito quin vera in iis lateat scriptura eaque multum discrepans a vulgata. que post ita vix potuit forte fortuna allini. Nihil sane succurrit, in quo acquiescere velim. An patiemur etiam itaque concitati abire in ista: etiam atque etiam meditati?

requiruntur. Turic. a pr. manu requirantur.

46. illa etiam — requiruntur. Apparet opponi ea, quae domo afferuntur, inventis in ipsa altercatione testiuraque interrogatione. Jam ne requiruntur quidem magnopere ad rem facit, nisi forte id tenes, quod sane multam speciem habet, requiri dici pro desiderari; sin pro erui, usum loquendi ignoro et malim repo-

riuntur. Sed quid est quod „ira concitati“ haec afferre dicuntur? Aut cur irae proprie sit mentio, quae magis subitanum aliquod dictum exprimet, quam domo afferendum ministrabit? cf. not. crit.

ducantur. Non displicet profecto Obrechtus, reponens ducuntur.

repetendum. cf. § 29. 30.

47 oratoribus convenire. In primis autem ex *amphibolia*, neque illa obscura, quae Atellanæ more capteut, nec, qualia vulgo jactantur a vilissimo quoque, conversa in

47. autem ex. Turic. Guelf. ut ex. In Alm. τῷ aut, an ex subjiciatur, nemo docet (cf. § 46. 50). Camp. ut in.

amphibolia. Guelf. Camp. Tarv. *amphibologia* cum Bodl. Vall. (a pr. manu) Andr. et edd. ante Gryph.

quae. Tarv. *quum*. Ald. *cum*.

Atellanæ. Turic. *ute icellanie*, a sec. manu *attellaniae* ut et Jensch. Sed Guelf. *atrelliano*. Camp. *Attellano*. Goth. *Atellanio* cum Voss. 2. Vall. Similis varietas est apud Suet. Cal. 27 ed. Oud. ubi quoque terminatio *nias*.

capteut. Turic. a sec. manu *captant*, et fortasse apiculus in extrema voce, index passivi. Guelf. *captantur*, anteversum τῷ more.

a vilissimo. Turic. Guelf. Camp. omittunt a cum Goth. et edd. ante Gryph. Mox § 49. a villa libentius careas praepositione, itidem literae V praemissa. Si quid in universum statnere licet de hac §, dissido sane illi autem post in primis, a bonis libris destitute, cum praesertim paucis vocabulis arte sit „cum — „autem.“ Nec tamen facile dictu, quomodo ut structuram juvare possit. Malim quidem sic ordinari eam: In primis ut ex amph. neque illa obscura, quasi Atellano more, capteut nec q. v. j. a (praepositione enim opus est profecto) v. q. etc. Ut pendere dicam ab illo repetendum est, quanquam impeditur hoc, interveniente accusativo cum inf., nec praestem latinitatem hincce ut neque — neque pro ne — neve. Indidem mox pendeat hoc quoque: Ne illa quidem. Sin retinemus autem, tamen capteut interdicens et dehortantis animo dictum accipiemus. Saltem quae nequaquam sero, quo stante neque illa

47. In primis — ambiguitate. In hisce sententia quidem facillime perspicitur, structura justa, neque ex vulgata eruitur, neque ex librorum veterum fluctuatione constituitur. Atellanarum dicta ex antiquitate obscura habita a Qu. recte

monet Gesnerus. De hoc fabularum genere videndus Livius loco classico 7, 2 cum interpretibus et in his Calaubono de Satira et Dacerio in Commentariis Academiae Inscripht.

maledictum fere ambiguitate. Ne illa quidem, quae Ciceroni aliquando, sed non in agendo, exciderunt, ut dixit, cum is candidatus, qui coci filius habebatur, coram eo suffragium ab alio peteret: *Ergo quoque*

obscura referri debent ad praecedentem infinitivum *convenire*, durissima structura. Nec video, unde nobis existat conjunctivus in illo *captent*, nisi fuerit praecipientis Quintilianii. Secundae enim Turicentis manus minimum tribuo. Ne passivum quidem illud Guelf. placet, vel ob sonum insuavem *captantur, jactantur*. Huic taedio remediis quibusdam contra iturus erat Fabius. Barmanni quidem suspicio, scribentis: *quae Atellani more captant*, non est spernenda, praesertim si scribere liceat *Atellani e more*, in quo tota est veterum scriptura. *Atellanum*, actorem *Atellanarum*, habes apud Cic. quoque ad Div. 9, 16. Suet. Galb. 13. Sed scrupulus (praeter illam firuendi cum inf. *convenire* duritiem) restat in *captent*, quod aegre mutatur in *captant*. Nam *more, e more* satis apertum. *quae Cic. Turic. a pr. manu quod C.*

dixit. Hoc dedi ex uno Camp. Reliqui *dixi*, sententia admodum impedita. Quando enim et ubi, hoc *dixit* Qu.? quanquam aliquid simile § 4. Nec videtur structura posse carere verbo finito (Aliter se res habet § 96 ubi casus rectus Cicero); nec exitum habet ullum in hac ordinatione, vulgo recepta. Possit tamen nostrum ipsum esse a Campani emendatione cf. 5, 13, 19. Gallaeus suo remedio (cf. 2, 10, 4.) utens expungit *dixi*. Si salebrosius videtur *dixit cum* cf. § 59, 64. *is. Turic. his.*

coci. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Jenf. (non *cocci*) et edd. ante Bad. Reliqui *coqui.* cf. 1, 2, 6.

ab alio. Turic. Guelf. a. eo cum Vall. et edd. ante Ald. exc. Camp. Regius nostrum commendavit, quod in quibusdam legi narrat, frustra refragante Badio. Et Goth. nobiscum.

coci filius — sarcho. Donatus ad Terent. Adelph. 3, 3, 69. „Ciceronis dictum refer-
tur in eum, qui coqui filius
secum causas agebat: Tu
quoque aderas huic causae.

„Nam apud veteres *coquus*
non per C. literari, sed per
„Q scribebatur.“ Ocasio dicti
verior profecto et elegantior
narratur a Quintiliano.

48 *tibi favebo.* Non, quia excludenda sint omnino verba, duos sensus significantia: sed, quia raro belle respondeant, nisi cum prorsus 54² rebus ipsis adjuvantur. Quare non hoc modo, paene et ipsum scurrile, Ciceronis est in eundem, de quo supra dixi, *Isauricum, Miror, quid sit, quod pater tuus, homo constantissimus, te nobis varium reliquit:* 49 sed illud ex eodem genere praeclarum, cum objiceret Miloni accusator in argumentum factarum Clodio insidiarum, *quod Bovillas ante horam nonam devertisset, ut expectaret, dum Clodius a villa sua exiret, et identidem interrogaret, quo tempore Clodius occisus*

tibi favebo. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. exc. Camp. Reliqui inserunt *jure*, improbante Regio et a vetere exemplo abesse testante. Profectum hoc ab iis, qui ignorant *ὅσῳ πλέον ἤμισυ παντός.*

48. *belle.* Turic. *velle* cum Alm. sed ille a sec. manu ad *velle* et ita Obr. Sed Guelf. *id velle* (puto voluisse hos: *ad voluntatem*). Jenf. *bello*, ex quo nostrum reposuit Regius. Tarv. *pelle.* Burmanni conjectura *ad verum* nequaquam opus. cf. § 74. *in eundem.* Turic. et e. a sec. manu *ejusdem.* Guelf. et *ejusdem.* *Isauricum, Miror.* Turic. *isauri minor.* Guelf. *isauri minorem.*

reliquit. Camp. *reliquerit.*
manu inserit et. cf. § 7.

sed illud. Turic. a sec.

48. *respondeant.* Ita et mox § 54. *respondent* pro *conveniunt.*

Qua re. Sensum turbant haec. Repone *Quale*, conjiciente jam *Dan.* (cf. 6 2, 11). Idem error § 88.

supra. § 25. *Varium Phi-*

lander et Gesnerus rectissime interpretantur maculosum a plagis, quorum hic ponit locum Plantinum Pseud. 1, 2, 12 „Ita ego veltra latera loris „faciam ut valide *varia* fiat.“ vide Tanbm. ad *Plaut. Epid.* 1, 1, 15.

esset? respondit, *Sero*. quod vel solum
 sullicit, ut hoc genus non totum repudie-
 tur. Nec plura modo significari solent, sed⁵⁰
 etiam diversa: ut Nero de servo pessimo
 dixit, *Nulli plus apud se fidei haberi: nihil*
ei neque clusum neque signatum esse. Per-51

50. *plus apud se.* Sic Turic. Guelph. Goth. (tac. Gesn.)
 Camp. Reliqui a. s. p. cf. § 46. 51.

neque clusum. Sic Jenf. loc. Ven. Rusc. Bad. pr. *neclu-*
sum Turic. *inclusum* Guelph. Camp. Goth. Voss. 2. *neque inclu-*
sum Vall. Tarv. Bad. sec. *neque oclusum* Alm. (cf. § 47. 52.)
 et sic reliqui cum Cicerone.

signatum. Sic Turic. Guelph. Camp. cum Alm. Voss. 2.
 Vall. et edd. ante Gryph. Reliqui ex Cicerone *obsignatum*.

49. *sero.* Valla Elegant. 4,
 107. „Haec — tria Sero signi-
 „ficat, quae tamen paene
 „idem sunt. Una et vera
 „significatio est pro vespere,
 „quod est post occasum. Al-
 „tera quae hinc nascitur,
 „quae est post tempus. Quod
 „enim post solis lucem est,
 „id vere potest post tempus
 „dici. Cicero, cum accusa-
 „tor Milonis identidem inter-
 „rogatus“ [i. interrogans]
 „instaret, quo tempore Clo-
 „dus esset occisus, urbane re-
 „spondit: *Sero*, non tam ho-
 „ram intelligens, quam tar-
 „dius occisum, et post tem-
 „pus, quo debuisset occidi“
 etc. Ejusdem adverbii signi-
 ficationis testem locum ponit
 Plendo. Turnebus Cic. ad At-
 tic. 7, 21 „Lentulus venit

„*sero.*“ Regius quidem hae-
 ret in hisce et operosius sen-
 tentiae rationem reddit, sed
 nec diversam ab illa, quam
 posui. Male autem a suis ae-
 qualibus vulgo dici narrat *bo-*
num sero, quibus se respon-
 dere consuevit *malum cito*.
 cf. Cerda. ad Virg. Aen. 12,
 864 *serum*.

50. *Nero de seruo.* Cic. de
 Or. 2, 61 „Ridiculum est Ne-
 „ronianum illud vetus in su-
 „race seruo, solum esse, cui
 „domi nihil sit nec obigna-
 „tum, nec oclusum.“ Tur-
 nebus in Commentario ad jo-
 cos Ciceronianos hunc Nero-
 nem censet esse eundem C.
 Claudium consulem A. U. C.
 547, qui res adversus Anniba-
 lem, et Asdrubalem gesserat.

venit res usque ad aenigma: quale est Ciceronis in Pletorium Fonteji accusatorem, *cujus matrem dixit, dum vixisset, ludum, postquam mortua esset, magistrōs*⁵¹⁵ *habuisse.* Dicebantur autem, dum vixit, infames feminae convenire ad eam solitae: post mortem bona ejus venibant. Quamquam hic *ludus* per translationem dictus est, ⁵²*magistri* per ambiguitatem. In metalepsi quoque cadit eadem ratio dictorum: ut

51. *aenigma.* Turic. Guelf. *enigmam.*

quale. Turic. Tarv. *quae cum Jenf.* Correxerit Reginus.

Origo vitii est in scriptura modo relata.

Fonteji. Turic. Guelf. Camp. *Fontei.* cf. § 39.

vixisset. Turic. Camp. *jussisset* cum Alm.

esset. Turic. a pr. manu *esse.* Camp. *est.* cf. 6, 2, 12.

habuisse. Turic. (a pr. manu) Guelf. *abiisse.*

vixit. Turic. *vixit.* cf. 5, 14, 12.

conv. ad eam. Sic Turic. Camp. Reliqui *a. e. c.* cf. § 50.

item *nox.* *bona ejus.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac.

Gesu.) Camp. Reliqui *e. b.* cf. modo, item § 55.

venibant. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. Tarv.

veniebant cum Voff. 2. *dictus.* Turic. *dictum,* mire.

52. *eadem.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. 1. 2. Voff. Andr. Bas. Reliqui omittunt.

51. *Ciceronis.* Magna pars ejus orationis quam pro M. Fontejo habuit Cicero, aetatem non tulit, cujus et hoc est quod refert Qu. cf. Fragmenta apud Ern. p. 1059. Ad hunc nostri locum spectat nota P. Manutii ad Cic. ad Att. 1. 1. „infamem“ [matrem Pletorii Cicero] „significavit et ab im- „pudicitia, dum viveret; et „mortuam, ab aere alieno.“

52. *metalepsin.* cf. 8, 6, 37.

eadem ratio i. e. hoc dictorum genus quod petitur ex amphibolia. Neque enim quidquam nisi species amphiboliae est metalepsis, cujus praefentissimum exemplum habe Homericum illud ubi *ἰδύσσα* ponitur pro *ἄζονα*, Odyss. 9, 527. quoniam *ἰδύσ*; aliquo usu idem est *τῷ ὀξεί*.

Gabius Maximus, incusans Augusti congiariorum, quae amicis dabantur, exiguitatem, *heminarium esse* dixit. nam *congiarium* commune liberalitatis atque mensurae; ea mensura ducta in minutionem rerum.

Augusti. Turic. *angustae.* Guelf. *anguste.* Camp. *angustae* cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Correxerit Regius, cui tanto libentius ausculto, quia primitus *anguste* scriptum videtur, adverbium interpretante librario.

heminarium. Guelf. Camp. *heminerium* (nisi quod hic sine aspiratione) cum Goth. Voss. 2. Vall. Bodl. Andr. et edd. ante Bad. Correxerit Regius, quem adjuvat Turic. neque enim hic quidquam suspicor neglectum a conferente.

cong. commune. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesu.) cum Alu. et edd. ante Bad. Reliqui inserunt *cum sit*, suadente Regio. *ea.* Sic Turic. Guelf. Goth. (err. Gesu.) Camp. cum Voss. 2. (qui et deinceps *mensura* omittit cum Goth. tac. Gesu.). Reliqui *a.*

ducta. Guelf. Camp. *dicta.*

in minutionem. Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. cum Goth. Voss. 2. Jenf. Mox Locat. cum reliquis ante Ald. *imminutione*, quod et Alm. tribuitur (cf. § 50. 54). Reliqui *imminutio est*, ex Regii conjectura.

Pariter et hic, quoniam *congius* et *hemina* aliquatenus sunt conjuncta, Gabius, dictum captus, alieno etiam loco eadem reciprocavit.

Gabius Maximus. Hic est P. Gabius Paulus Maximus (tale enim ejus nomen indicat Caunegieterus de mutata Romanorum nominum ratione p. 2.) A. U. C. 747 Cos. de quo vide Tacit. Annal. 1, 5 ibique Lips. Ad eundem sunt aliquot Ovidii ex Ponto epistolarum magnam ejus eloquentiae famam fuisse testantes,

nisi forte hac laude exul poeta amicum potentem demereri conabatur. Longe enim iniquius de eodem est Cassi Severi et Senecae ipsius apud M. Senecam judicium p. Bip. 173. (ubi cum Nic. Fabro scribe *Gabius* pro *Gabianus*) nec aliud videtur nostri h. l. Generis claritatem, quam et Ovidius, significat L. Seneca de Clementia c. 9.

nam cong. — rerum. Sunt haec abruptius posita, cujusmodi oratione utimur, brevi interpretatione aliquid velut

53 et tam frigida, quam est nominum fictio, adjectis, detractis, mutatis literis: ut *Acisculum*, quia esset pactus, *Pacisculum*; et *Placidum* nomine, quia is acerbus natura esset, *Acidum*; et *Tullium*, cum fur esset, *Tollium* dictos in-
 54 venio. Sed haec eadem genera commodius in rebus, quam in nominibus respondent. 544
 Afer enim venuste *Mallium Suram*, multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejicientem et reponentem, *non agere* dixit, *sed satagere*. Est enim dictum per se urbanum, *satagere*, etiamsi nulla subsit alterius verbi similitudo.

53. et tam. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Geln.) cum Voss. 2. et Loc. Venet. Nam Tarv. jam inserit *haec*, quod mox et Rusc. reliquique jubente Regio, sed nulla utilitate. *adjectis*. Turic. Guelf. *adjecit*. Jenf. (tac. Geln.) *adjecit is*. *mutatis*. Turic. Guelf. omittunt. Male. *esset Acidum*. Turic. Guelf. *et ad citum*. Jenf. (tac. Geln.) *e. Aculum*.

54. *Mallium*. Sic Turic. Camp. cum Voss. 2. non concinente Goth. Sed ego Burm. voluisse nominare *Alm*. existimo (cf. § 52. 57). Reliqui *Manlium*. Guelf. *Maulium*. cf. not. ex. ad § 38. In Leidenū jubemur (a Pithoeo hand dubie) legere *Manilium*, ratione posita nulla.

agendo. Turic. a pr. manu *agendum*.

enim dict. Guelf. *hoc d.* cum Goth. Error est, de quo

§ 7.

cito subsequentes. Ad rerum intellige „dono datarum.“ Pronomen *ea* ad mensura sic additur ut supra 6, 2, 23 ad *ampl*.

53. et tam frigida. Hoc et ipsum refertur ad nominativum *mensura*. Ducta eo est *mensura*, et quidem non ma-

jore cum sale, quam sit *fictio nominum*.

54. *Mallium Suram*. Hunc non aliunde norunt VV. DD. Burmannus, apud Plin. II. N. l. 18 p. (Bip.) 259 *Suram Mamilium* esse monens, cum nostro eundem facere recte dubitat. cf. not. crit.

Fiunt et adjecta et detracta aspiratione, et⁵⁵ binis conjunctis verbis similiter saepius frigida, aliquando tamen recipienda. Eademque conditio est in iis, quae a nominibus trahuntur. Multa ex hoc Cicero in Verrem, sed ut ab aliis dicta, modo, *futurum*, ut *omnia verreret*, cum diceretur ei *Verres*:

55. et adj. et detr. Sic Turic. Guelf. Cartip. Reliqui e. d. e. a. cf. § 51. 56. *futurum*. Guelf. *furtim*. Camp. *furtum*. *verreret*. Turic. (a pr. manu) Camp. *verteret* cum Goth. Voss. 2. Jouv. Tarv. *everreret* malit Gesn.

ei. Sic vestitiores mei omnes. Omittunt Goth. et edd. post Tarv. quod suadet etiam Regius. Gesnerus omne hoc cum — *Verres* uncis sepsit tanquam glossema.

55. ex hoc. Hoc vix videtur integrum. Malis addi genere. cf. § 56. Facilius excidebat ob literas similes in Cicero.

ab aliis. cf. § 4.

futurum — *Verres*. Hoc quidem frustra quaesiveris in libris Verrinis, neque enim sufficit positum 4, 24 *everriculum* quo utitur Gesnerus, nec *oversum* atque *extersum* sanum 2, 21. Propius est 4, 25 extr. Praeterea trium istorum minime est, facetum, quamquam aliqua, et major sane quam pro librario, gratia contingit dicto, si attendas, cujus me admonuit Buttmannus, secundam futuri personam esse in *Verres*, ut, au-

dito sermone compellantium Verrem, continuo Siculi dixerint *futurum* cet. Sic apparet nequaquam otiosum esse pronominiis dativum *ei*, sine quo nec ullus relinqueretur lepor, nec ferri posset *dicretur* positum pro *vocaretur*. Unde igitur arripuit hoc Qu.? An forte et ipsum incertae ejus memoriae (cf. § 18.) tribuimus, ut vulgo jactatum quid, vel quod jactari poterit, apud Ciceronem legisse sibi visus sit? Nam in lacuna illa libri primi Verrinarum extremi nullum praesidium, quoniam is non est locus hujusmodi dictorum. Structura autem subjiciendi hanc dicto explanationem, eadem recurrit § 64 cum — *perplures*.

modo, *Herculi, quem expilaverat, molestiorem apro Erymanthio fuisse: modo, malum Sacerdotem, qui tum nequam verrem reliquisset: quia Sacerdoti Verres successerat.*
 56 Praebet tamen aliquando occasionem quaedam felicitas hoc quoque genere bene utendi: ut pro Cecinna Cicero in testem Sex. Clo-

Herculi quem. Turic. *Herculae ei quae.* Guelf. *Hercule ei quem.* Camp. Goth. Jens. (err. et tac. Gesn.) *Herculem ei quem* cum Voss. 2. et edd. ante Ald.

molestiorem. Turic. (a sec. manu) Guelf. *molestior est* cum Bas. non margine, ut Burm., sed contextu.

mol. apro. Turic. Goth. (tac. Gesn.) Camp. inferunt *quam* (quod et Guelf. post suum *est*) cum Alm. Voss. 2.

Sacerdoti Verres. Turic. Guelf. Camp. *Sacerdos Verri* (Turic. a pr. manu *S. Veri* et sic Tarv.) cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald., relabente in vitium Bad. pr. Hic non potuit ipsius Qu. esse error, sed fuit ejusdem librarii qui modo omnia turbavit ignarus, addens de suo *quam*.

56. *hoc quoque genere bene.* Turic. enim (cf. § 54.) *q. b.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *l. q. b.* cum Alm. Voss. 2. Hic quidem *genere* poteramus carere, modo fuisset § 55.

Sex. Clod. Turic. a pr. manu *sunt* (sed per compendium solius S cum linea) ex C. mox a sec. manu *sumit ex Clodio.* Vide mihi correctricem manum secundam.

Herculi — Sacerdotem. vid. Cic. in Verr. 4, 45. 1, 46.

56. *pro Cecinna.* c. 10. Ernestus nequaquam debet verba ista *nec minus niger* velut spuria rejicere, si maxime aberant a Waldarferiana. Rectissime enim h. l. Gesnerus monet, respicere hoc ad colorem personae, qualis et Ma-

nutii est animadversio ad locum Ciceronis. Quanquam nihil tale nunc apparet in personis Terentianis. Nec ab re est, cujus mentionem injicit Pseudo-Turnebus, in primis facetum esse in nominibus huiusmodi Ciceronis pro Cluentio, in Bulbo et Gutta c. 26. quem locum excidisse Quintiliano, haec tractanti, valde miror.

dium Phormionem, *Nec minus niger, inquit, nec minus confidens, quam est ille Terentianus Phormio.* Acriora igitur sunt et 57 elegantiora, quae trahuntur ex vi rerum. In his maxime valet similitudo, si tamen ad aliquid inferius leviusque referatur: quae jam veteres illi iocabantur, qui Lentu- 545 lum *Spintherem*, et Scipionem *Serapionem*

est ille Ter. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum edd. ante Gryph. Reliqui i. T. e. cf. § 55. 59.

57. *quae jam.* Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Bodl. Alm. Voss. 2. Andr. et edd. ante Ald. qui, de suo laud dubie, *quemadmodum* cum marg. Basil. Reliqui *qua jam* conjiciente Regio.

Serapionem. Turic. et *serationem*, a sec. manu e. *firitionem.* Guelf. et *firicionem.* Camp. *Siricionem* cum Goth. (err. Gefn.) nisi quod hic Sy. Jenf. *fyriationem* cum edd. ante Rusc. qui, Regio docte emendante, nostrum (cf. § 32). Ex Voss. 2. *serationem* affert Burm. An volebat Alm. (cf. § 54. 59.)? Manifesta verae scripturae vestigia in prima manu Turic. Hermolaus Barbarus et hic et in Plinii loco legi volebat *sciritionem* prodente, nescio unde, Pseudo-Turnebo. Quid in Plinio dent MSS. nossemus, si Criticus esset Harduinus. Aldus, non inconsulto, bis enim, *Scrapionem* facit, quod Mosellanus

57. *quae — iocabantur.* Eadem structura Cic. ad Div. 9, 14 „*haec — jocus sum.*“ 7, 14. Horat. Sat. 1, 5, 62. „*permulta jocus.*“ Malis sane *qualia pro quae jam.*

Spintherem — Serapionem. Valer. Max. 9, 14, 3. „*Cornelius Scipio — in scivilem Serapionis appellationem vulgi sermone impactus est, quod hujusce nominis victimario quam simillimus erat.*“

ibid. n. 4. „propter similitudinem“ (Lentulus) „ex quodam secundarum“ (partium histrionum) „cognomen Spintheris traxit.“ Lentulus hic est ad quem datae sunt epistolae libri primi Ciceronis ad diversos, ubi vide Manutium, de eodem exponentem. Scipio est Nasica, interfector Ti. Gracchi, de hoc cf. Epit. Liv. 55. item de utroque Plin. II. N. 7, 12. 8. 10. 21. 3. 7.

esse dixerunt. Sed ea non ab hominibus modo petitur, verum etiam ab animalibus: ut nobis pueris Junius Bassus, homo in primis
 52 dicax, *Afinus albus* vocabatur. Et Sarmen-
 tus, seu P. Bleffus, *Junium, hominem nigrum*,

interpretatur a *f-reando*, Fessi anus *scriptas* ad partes vocans neque ullo modo ferens Codd. scripturam *Serapionem*.

58. P. Bleffus. Sic Turic. a fec. manu (a pr. enim *pbleffis*) cum Camp. m. quod hic simplici S. ut et Guelf. Goth. (tac. Gesu.). Unica litera praenomen dant nonnisi Turic. Camp. cf. § 39.

Junius Bassus. vid. § 27. Recte autem Burmannus improbat Turnebum Advers. 28, 35 interpretantem *afinum album* quali dictum de stulto non iustifico, ut *afinus* pertinuerit ad ineptias hominis, color *albus* ad ejusdem dicta acuta. Aliam *albi* potestatem impropriad cognovimus ad 2, 5, 19. nec, id quod caput, occasio, per quam hoc inducitur, fert ullum hic respectum nisi ad faciei et corporis similitudinem.

58. *Sarmenus.* Hunc Horatio prodente novimus. vid. Sat. 1, 5. Erat autem ex *deli- liis* (cf. 1, 2, 7) Augusti teste Plutarcho V. 2. p. 913. Apud Horatium quoque pollet comparando eum quem Indibrio habet v. 55 — 64. Vide et Juvenal. 5, 3. ibique Schol. Et hoc notabile, quod Sarmenus ipse *gracilis* erat magnopere (Hor. 1, 6, 69) ut

verendum esset, ne in ipsum recideret jocus cf. § 32.

P. Bleffus. Qua potestate huic nomini praemissum sit *seu*, quaeri sane potest. Indicatur eo vel idem homo, diversis nominibus, vel diversus joci auctor a scriptoribus proditus. Hoc profecto aptius altero. Nec tamen accedam Burmanno, qui, scribendo *Blæsum* pro *Bleffus*, praenomen solum refert ad jocantem nostram, cumque intelligit P. Syrum, celeberrimum mimorum scriptorem; ut vel Sarmenus vel Publius hoc fuerit jocatus. *Blæsum* deinceps Burm. conjungit ad *Junium*, designans loca Taciti Annal. 1, 16. 18. 21. ubi memoratur ejus nominis legatus, in *Bleffi* autem nomine erratum esse suspicans. *Junium Blæsum* (praemisso hic quidem, ut saepe, cognomine vid. § 32, quod fraudi fuisse putat libra-

546 *et macrum, et pandum, fibulam ferream* dixit. Quod nunc risus petendi genus frequentissimum est. Adhibetur autem simili-59 tudo interim palam, interim inferi solet parabolae: cuius est generis id Augusti, qui militi libellum timide porrigenti,

59. *inferi.* Turic. Guelf. Camp. *ferio* cum Goth. Voss. 2. Alm. et edd. ante Rusc. Nostrum reposuit Regius; Gellnerus tentat *servire*, ille propius ad ductus Codd. hic iucundius ad sonum, uterque ingeniose. In Turic. *interim* a sec. demum manu praemittitur τῷ *ferio*, in Alm. omittitur (cf. § 58. item hac §) Guelf. Camp. *ferio* anteverunt τῷ *interim*. cf. § 56. 60. *solet.* Camp. *sed et.*

generis — libellum. Turic. *generi augusti militi qui bellum*, a sec. manu: *generis id a. q. m. bellum.* Camp. *g. is augusti qui multū l.*

riis) nostrum patrem fuisse haud dubie illius apud Tacitum, quo magis congruant tempora. Mihi quidem in omnibus hisce nimium videtur conjecturae datum, nulla certa vel temporis vel rerum nota comparente, quare huc traheretur Blaeus ille Taciti. Nec placent Samentus et Syrus ad unam aetatem relati. Ceterum corruptelam in *Blessi* scriptura et ipse non invitus agnoscam. Pronunciandum igitur erit **AMPLIUS** de Junio isto nigro et macro, quem tamen aliquis dicat ipsum *Blassum*, et de ejusdem irrisore *Blesso* seu *Blaeso*. Junius Blaeus consul memoratur Sudaes in Ἀ-τινίς, unde tamen nihil proleas, nec in consularibus

Fastis idem recensetur. Fibulae similitudinem non alienam esse ab hominis statura recurva, ultro apparet.

59. *inferi.* cf. not. erit.

Augusti — Noli. Idem narrant Sueton. Aug. c. 53 et Macrobi. Saturn. 2, 4. Morem vero dandi stipem elephantis ad Sueton. illustrant Torrensius ex Plin. H. N. 3, 5 ubi vide Hard. et Casaubonus ex Galeno de usu partium, cuius sunt haec: ὁ ἐλέφας ἐκείνῳ τῷ μορίῳ (proboscide) κατὰ τὸ πέρασ ἀπαντα μεταχειρίζεται περιπτυσσομένῳ τοῖς λαμβανομένοις ἄχρι τῶν σμικρωτάτων νομισμάτων ἃ καὶ τοῖς ἱτিকাθεζομένοις αὐτῷ δίδωσι.

Noli, inquit, dubitare, tanquam affem elephanto des. Sunt quaedam veri similia: unde Vatinius dixit hoc dictum, cum reus, agente in eum Calvo, frontem candido sudario tergeret, idque ipsum accusator in invidiam vocaret, *Quamvis reus sum, inquit, et panem candidum edo.* Adhuc est

dubitare. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. omitunt cum Alm. et Goth. 2. Probat hoc Henfingerus, nescio tamen quo exemplo. Debebit enim *timere* subaudiri et velut *δεικτικῶς* intelligi: „Noli facere, quod facis, nunc porrigens „nunc retrahens libellum.“ Procul dubio vetustissimi editores expleunt locum e Suetonio. Malim equidem *timere* inferere inter *inq.* et *tanquam*. Confusum *timere* cum *tunc* vide apud Drakenb. ad Liv. 2, 16, 6. *tunc* autem per compendium notatur unius prope literae.

affem elephanto des. Turic. et *semel pantodes* cum Alm. cf. hac § item mox.

60. *quaedam v.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Sed pro *veri* Turic. *vi*, et Alm. *ut veri* (cf. modo item § 61). Reliqui inserunt *etiam*.

Vatin. — *cum*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Alm. Bodl. Andr. et edd. ante Gryph. Reliqui omittunt interjecta, quae non est quod fastidias, modo recte intelligatur dictum. cf. § 43. *front. cand.* Sic Turic. Camp. Reliqui *c. f.* cf. § 59. 66. *panem.* Turic. Guelf. *parentem* cum Alm.

dubitare. cf. not. crit.

60. *veri similia.* Non videtur sufficere hoc ad significandum quod vult scriptor, ut Gedoynus cogereetur addere haec esse ejusmodi, quorum ipsa veri similitudine contineatur lepor. Eo sane pertinet exemplum. Sed vix acquiesco in appellatione.

Vatinius. cf. 6, 1, 13. unde vid. 5, 10, 90.

panem candidum. Huic opponitur *cibarius* servis paratus et pauperibus. vid. Schol. Cruq. ad Hor. Epist. 2, 1, 125. Juvenal. 5, 67—70. Donat. ad Eunuch. 5, 4, 17. Nequaquam autem accedo Burmanno putanti simul obli-

subtilior illa ex simili translatio, cum, quod in alia re fieri solet, in aliam mutamur. Ea dicatur sane *factio*: ut Chrysiippus, cum in triumpho Caesaris eborea oppida essent translata, et post dies paucos Fabii Maximi lignea, *thecas esse oppidorum Caesaris* dixit. Et Pedo de mirmillone, qui

61. *eborea*. Turic. Guelf. Camp. *epolitica*, nisi quod hic per *y*. Alm. *epolita* (cf. § 60. 67). Jenf. (tac. Gesu.) *eburnea* cum edd. ante Bad. qui nostrum e Vall. (quocumque conspirat Goth.) monens Vallam annotasse hic, *eboreum* dici magis in prosa quam *eburneum*; ipse autem eandem vocem ostendens Digesti. 32, 52 bis. Harduinus ad Plin. II. N. 36, 5 verius sui. hoc dare omnes MSS. testatur, non *eburneum*. Fortasse ignotius vocabulum ad eum, quem vidimus, modum potuit inquinari a librariis; quis autem certo statuatur, nullam aliam ejusdem formam fuisse in usu, velut *eboritium*, ut *lateritium*. Quia enim illud ipsum *ebur* hic lateat, non potest dubitari.

Et Pedo — qui. Turic. et *pedocle mirmillo neque*. Guelf. et *pec lode Mirmillo neque*. Camp. E. P. d. *mirmillo q*. Jenf. (tac. Gesu.) E. *Empedocles d. m. q*. cum edd. ante Ald. exc. Tarv.

que in Calvum, quasi sordidum, haec jaci.

61. *Chrysiippus*. Recte Burmannus videtur hunc suspicari Chrysiippum Vettium, Cyri libertum, architectum (vid. Cic. ad Div. 7, 14. Ad Att. 14, 9) argumento usus, quod eundem in Gallia fuisse apparent, et fortasse in Caesaris comitatu.

in triumpho Caesaris — *Caesaris* dixit. Idem fere narrat Dio Cass. l. 45. p. 569. cf. Vellej. 2, 5. (in quo levis differentia, de qua vide

Ruhnck.) Sueton. Caes. c. 37. Appian. B. C. 2, 101. *Fabius Maximus* hic quidem alius est ab illo § 52. Noster Q. Fabius Maximus Caesaris legatus in Hispania, Consul Caesaris susceptus A. U. C. 709, mortuus extremo consulatus die.

Pedo. Non dubito quin hic sit poeta non ignobilis C. Pedo Albinovanus cujus obiter fit mentio 10, 1, 90. Reliquae nobis factae sunt hujus (si modo) Elegiae duae in Maecenatem et Drusium Nerouem.

retiarium conseqnebatur, nec feriebat, *Vi-*
 62 *vum*, inquit, *capere vult*. Jungitur am-
 phiboliae similitudo: ut A. Galba pilam
 negligenter petenti, *Sic*, inquit, *petis, tan-*
quam Caesaris candidatus. Nam illud *petis*
 63 ambiguum est, securitas similis. Quod
 hactenus ostendisse satis est. Ceterum fre-
 quentissima aliorum generum cum aliis
 mixtura est: eaque optima, quae ex pluri-
 bus constat. Eadem dissimilium ratio est.

62. *A. Galba*. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Alm. Voss. 2. Colb. Andr. Tarv. Ald. Reliqui *L. G.* nisi quod Jenf. praepostere *A. L. G.* cf. § 27.

pilam. Turic. praemittit *qui* cum Goth. Alm. Camp. (nisi quod hic *cui*) et edd. ante Stoer. Puto hoc insertum ab eo qui *A.* ante *Galb.* interpretaretur praepositionem, quo deducit scriptura Turic. et Guelf. (quanquam *qui* in hoc non animadverti) Et sic hunc nostri locum recenset Budaeus ad Pandd. fol. 237. E. (cum prius eundem fol. 83. C. „*Lucius G.*“). Neque tamen eam rectam cenfeo rationem.

Cum enim laus ejus frequen-
 ter cum Catulli et Marti potif-
 simum (cf. § 102.) conjunga-
 tur a Martiale, satis proba-
 bile sit, ingenium fuisse hujus-
 cemodi lusibus accommoda-
 tum. Vide et L. Senecam
 epist. 122, p. 156. qui *jobu-*
latorem elegantissimum vocat.

62. *Caesaris candidatus* i. e. quem Caesar commendasset. vid. Sueton. Caes. c. 41. Aug. c. 56. Alieni hinc *Candidati Principis* i. e. Quaestores de quibus vide Bach. Hist. Jur. 3, 1, 1, 70. Non equidem

credo ex hac *Caesaris* appella-
 tione colligi necessario, Gal-
 bam C. Julii Caesaris scurram
 fuisse, quae est multorum opi-
 nio; quanquam sequiores fere,
 et ipse Quintilianus, Augu-
 stum solent appellare et Caes-
 arem, ita ut designent homi-
 nem non dignitatem. Sed hoc
 refertur ex Galbae ipsius per-
 sona. vide et § 81. Juvena-
 lis saltem et Plutarchus (modo
 hujus locus, id quod mihi
 persuadeo, spectet ad nostrum)
 Augusti temporibus dant Gal-
 bam, non Caesaris. cf. § 27.

Hinc eques Romanus, ad quem in spectaculis bibentem cum misisset Augustus, qui ei diceret, *Ego si prandere volo, domum eo:*
 548 *Tu enim*, inquit, *non times, ne locum per-*
das. Ex contrario non una species. Neque 64
 enim eodem modo dixit Augustus praefecto, quem cum ignominia mittebat, subinde interponenti precibus, *Quid respondebo patri meo? Dic, me tibi displicuisse:* quo Galba,

64. mittebat. Sic Turic. cum Alm. Jenf. et edd. post hunc ante Ald. quo acc. Obr. Reliqui notabat. Cum inserui inter quem et ignominia, ex lenissima verissimaque Burmanni conjectura. cf. Ondend. ad Suet. Cal. 44. Sic enim saepe apud hunc scriptorem. Subiit corrigere q. ignominiae causa m. quae fuit legitima formula (vid. Briff. de Form. p. 345.) et facillime excidebat vox brevissimo compendio scribi solita (cf. § 36). Sed lenius et usitatus illud.

quo. Turic. quod (a pr. quidem manu obscurius compen-

63. in spectaculis bibentem. Post Augusti tempora hoc etiam vulgo fiebat et, cum per integros dies retinerentur in spectaculis, concessa est a principe certa summa singulis ordinibus, unde vinum emerent in theatro bibendum. cf. Martial. 1, 12. 27 ibique interpp. nec nostri loci immemores.

Tu enim — *perdas.* De conjunctione, quam hinc expellere velit Regius ut et mox § 77. vide 2, 11, 7. Jocum equidem hunc agnosco unum ex lascivis illis et hilaribus (cf. § 27.) non ὑπερβολον et amarulentum, ut placet Burmanno, Gesnero assentiente.

Putant enim locum hic designari summum in republica et proinde jaci hoc dictum in tyrannidem Augusti: cui interpretationi praesidium petunt ex Sueton. Aug. c. 54 „Contradicerem si locum haberem.“ Casanboni quidem istorum verborum explanatio diversa est ab hac Burmanniana, tutiorque illa. Nec hujus generis, de quo nunc agit Qu., fuerit exemplum, si tam reconditum habeat aculeum. cf. § 60.

64. Augustus — mittebat. Idem narrat Macrobius Saturnall. 2, 4. designans praefectum Herennium, juvenem vitiiis deditum.

penulam roganti, *Non possum commodare, domi maneo*; cum coenaculam ejus perplueret. Tertium adhuc illud (siquidem, ut ne auctorem ponam, verecundia ipsius facit), *Libidinosior es, quam ullus spado*: quo sine dubio et opinio decipitur; sed ex contrario. Et hoc ex eodem loco est, sed nulli priorum simile, quod dixit M. Vestinius,

dium). Camp. qui. commodare. Turic. Guelf. commendare cum Alm. cf. § 14 et VV. DD. ad Phaedr. 1, 17, 3. judicante Burm. M. Sic Turic. Camp. Tarv. Ald. Bas. Reliqui Marcus. cf. § 58.

Vestinius. Turic. (a pr. manu, *vestinus*. Qui hoc nomen memorant scriptores Plancus ap. Cic. ad Divers. 10, 23. Tacitus, Suetonius, Martialis, Phlegon, Suidas, Marmor apud Reines. 2, 68 dant *Vestinum* sine *I* et hoc reposuit Burmannus, obsecrudentibus Gesn. Bip. Nec sane hoc gentile nomen fuisse dicas, ut desineret in *ius*.

verecundia ipsius. cf. § 53. „Major ejus est persona, quam „ut dicto huic ejus hilariori „nomen apponam.“ Neque tamen hinc significat Qu. sibi minus probari hunc jocum, quod est Gesneri judicium. Equidem suspicor Domitiani hoc fuisse dictum, vulgo tunc notum, quod nec omittere vellet Qu. nec in magna quadam tanti viri laude ponere videri. Spadonum libidinem sed effectum carentem veteribus satis cognitum ostendit Barthius ad Claudian. in Eutrop. 2, 88. Sed ea re non tollitur hujus dicti lepor.

sine dubio — sed. cf. 6, 2, 14. Possit aliquis male hoc

referri ad *inopinatum* (vid. 9, 2, 23), sed vindicat Qu. suam rationem huic subjiciendi generi, quod est *ex contrario*.

M. Vestinius. Burmannus, ostendendis Taciti locis Annal. 15, 43. 52. 68. adjuncto Phlegonte Tralliano de mirabil. c. 25, persuasit hunc esse M. Vestinum Atticum A. U. C. 818 Consulem, sed mox post initum magistratum mori iussu a Nerone (cf. not. crit.). Mutilum esse locum nemo non videt, sed solus Barmanus perspexit, cujusmodi esset id quod intercidisset, accedente Gesnero; mortem turpis et foedi cujusdam hominis nunciata esse Vestinio. Facilis

549 cum ei nunciatum esset, *Aliquando desinet putere.* Onerabo librum exemplis, similem-65 que iis, qui risus gratia componuntur, efficiam, si persequi voluero singula veterum. Ex omnibus argumentorum locis eadem occasio est. Nam et *finitione* usus est Augustus de pantomimis duobus, qui alternis gestibus contendebant, cum eorum alterum *saltatorem* dixit, alterum *interpellatorem*. Et partitione Galba, cum penulam roganti 66

esset. Turic. (a pr. manu) *esse.* Succurrit nostrae conjecturae. Sed cf. § 51.

fuerit expletio, cum aliquo vestigio occasionis erroris datae: „cum ei nunciatum esset „— *neatum esse.*“ Quamquam hoc homoeoteleuton suave equidem non dicam. Si falsum rumorem interpreteris, possis *Neronem* lacunae reponere, cuius nominis ductus non male respondent. Quare autem dictum *Vestinii* neget Qu. nulli priorum simile, cum proxime accedat ad illud de *spadone*, parum affe- quor, nisi forte asperitas nostri facit discrimen.

65. *argument. locis.* cf. 5, 10, 20. *finitione* ib. § 54.

saltatorem — *interpellatorem*. Illo quidem vocabulo nihil aliud quam ipsum pantomimum voluit significare Augustus, neque enim *saltatio* aliena ab huius arte, sed ea

ipsa est. cf. 1, 11, 17. Alter contra ei videtur non, qualem se esse profitebatur, saltator, sed saltationis corruptor et evexor. Tantum video in hoc joco, quem, cum male interpretatus esset Pseudo-Turnebus, ceteri intactum reliquerunt. Augustus pantomimicae saltationis fautor et auctor, testibus Athenaeo, Zosimo, Macrobio prae aliis ostendebatur huiusmodi artificum inscitia. Si forte aliquod artis vocabulum est in isto *interpellatore*, me sane fugit. Nec ubique in hisce dictis, exempli loco appottitis, maguas expectandas facettias reor, cum qualicunque in singulis partibus exemplo defungi cogatur Qu. Qui autem, praeter illum, hoc referret, inveni neminem.

respondit, *Non pluit, non opus est tibi: si pluit, ipse utar.* Proinde genere, specie, propriis, differentibus, jugatis, adjunctis, consequentibus, antecedentibus, repugnantibus, causis, effectis, comparatione parium,⁵⁵⁰ majorum, minorum, similis materia praebe-
67 tur. Sicut in *tropos* quoque omnes cadunt. An non plurima κατ' ὑπερβολὴν dicuntur? quale refert Cicero de homine praelongo,

66. *op. est.* Sic Turic. Camp. Reliqui *e. o.* cf. § 60. 79.

67. κατ' ὑπερβολὴν. Haec omittunt Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. qui pro iis *per hyperbolen.* Inseruit Graeca Regius de conjectura; argumento non inepto usus, quod hujus linguae vocabula ab indoctioribus librariis plerumque omittantur. Alioqui sane Aldina ratio magis placeret. *quale.* Turic. a pr. manu *quod*, a sec. *quae* et sic Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gefn.) cum Alu. Voss. 2. et edd. ante Bad. Correxerit Regius.

de homine. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui inserunt *Memmius*.

66. *resp. non.* Rectissime si inferere suadet Dan. (cf. § 48.) Similis partitio 1, 8, 2.

genere — comparatione. cf. 5, 10, 94.

67. *cadunt.* Subjectum quidem hujus verbi nullum invenio, nisi *dicta ἀπὸ κοινοῦ.* Nec melius, quod prima Turic. manus offert, *cadit*, ut *materia* intelligatur.

quale — Cicero. De Orat. 2, 66. Hic quidem novo exemplo agnoscimus securitatem citandi Quintilianeam (cf. § 55). De qua antequam

expono notanda videtur locutio parum latina „refert de „homine eum offendisse.“ Huic vitio mederi possis inferendo *Crassi* ante *refert*. Neque enim alioqui verisimile est, adeo immemorem loci Ciceronianum fuisse, cum haec scriberet, Qu. ut Ciceronem joci auctorem crederet, et *refert* in alieno demum dicto memorando proprium habet usum. Restat aliud vestigium oblivionis. In Cicerone ipso legendo non apparet jocum hunc in statutam Memmii fuisse intentum. Quare Tur-

caput eum ad fornicem Fabium offendisse:
et, quod P. Oppius dixit de genere Lentu-
lorum, cum alidue minores parentibus liberi

Fabium. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) cum Abn. Voss. 2. et edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. Reliqui *Fabii*. Sequor analogiam viae Appiae, columnae Maeniae. cf. Drakenb. ad Silium 3, 387. *jussa magistra*.

offendisse. Goth. 2. *ostendisse.* Goth. 1. *demisisse* cum Voss. 2. sublectum Ciceronis libris cf. § 44. Sed Goth. 1. praeterea in margine *ostendisse*.

Oppius. Turic. a pr. manu *opis*, a sec. *opius*. Camp. *Appius*. In praenominis mei consentiunt, cum ex edd. aliquot et Alm. afferatur *D.* cf. § 61. item mox.

nebus in jocis Ciceronianis, ad animum referens rectissime „reprehenduntur“ ait „magnum ejus spiritus et notatur infolentia hominis sese effertentis supra modum. Ut ita intelligam, faciunt et verba Ciceronis scribentis ipsum „Memnium ita sibi videri magnum, et historia.“ cf. de C. Memmio Cic. Brut. c. 36. de Orat. 2, 59. Sallust. bell. Jugurth. c. 23. 26. Tell. Denique ne *offendisse* quidem sed *demisisse* caput, metuentem, ne offenderet, Memnium narrat apud Ciceronem Crassus. Dicat Qu. hominis, in quem hoc jactum fuerit, totiusque occasionis oblitum, solum dictum meminisse.

fornicem Fabium. „Fornix Fabiana arcus est juxta Regiam in Sacra via a Fabio Censore constructus, qui, a

„devictis Allobrogibus, Allobrox cognominatus est, ibique statua ejus posita propterea est.“ Aescou. Peditan. ad Actionem pr. in Verr. c. 7. citante Regio qui extrema haec ita: „Ibique scuta ejus posita fuere.“ cf. Ernest. Clav. Cic. in voce *Q. Iubus Allobrogicus*, cuius insigne ταξέρμα est, partem saxae turris in principatu Arausionensi inventam cum hujus fornicis reliquiis confundentis. vid. Graev. ad Flor. 3, 2, 6. Sed cf. et Menardus trahens monumentum. Mem. de l'Ac. des Inscrip. T. 44. p. 326. 8vo.

P. Oppius. De hoc nihil certi tradere contingit. Burmannus ostendit hujus nominis virum memoratum Ciceroni Philipp. 3, 10. Sed nulla adest nota; nec illo loco constat lectio.

63 essent, *nascendo interiturum*. Quid *ironia*?
 nomine etiam, quae severissime fit, joci prope 55
 genus est? Qua urbane usus est Afer, cum
 Didio Gallo, qui provinciam ambitiosissime

essent nasc. Sic Bas. Obr. Alm. (cf. modo item § 68).
 Sed Turic. Guelf. *esse n.* cum Goth. 2. Mox Camp. *esset u.*
 Reliqui *e. in n.* Adhuc autem deinceps haec: *decrefcere ge-*
nus Lentulorum edd. a Gryph. inde ante Gesn. Equidem, id
 quod narrat Burm., Badium jactantem se anulum apponere
decrefit genus Lentulorum, nusquam reperio. Ait ille, testa-
 tus suam verae scripturae inveniendae desperationem, facile
 quidem aliquid, quod congruat, posse divinari, quale sit:
 „Lentuli interim patrem aequare verentur, interim matrem,
 „interim utrumque.“

interiturum. Turic. a pr. manu *interit utrumque*. a sec.
interim utrumque et sic libri ad unum omnes, nisi quod Guelf.
i. utrinque et Goth. 2. *vicerit. Utrumque.* Nos cum Bip. dedi-
 mus elegantem et verissimam Gesneri emendationem, cui pa-
 trocinatur in primis quod protinus sequitur *Q in Quid.*
 Nec nihil adjuvatur a pr. manu Turic.

63. *severissime.* Turic. Jenf. (tac. Gesn.) *fit verissime* cum
 edd. ante Ald. exc. Camp. et Tarv. Reliqui *fit verissima* (nisi
 quod Bad. pr. *si verissima*). Nostram partim ex conjectura
 Gesneri, pro *verissima* optantis *severissima*. Alm. cum recepta
 facere narratur cf. § 67 item mox hac §.

fit. Sic Turic. a pr. manu. Reliqui omittunt.

joci. Turic. Guelf. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *loci* cum Alm.
 Loc. Ven. Rusc. cf. § 29.

prope. Turic. *proe.* a sec. manu *proprie* et sic Guelf. cum
 Bas. marg. Omittit Camp. *prope egens* Alm. male a collatore
 continuato vocabulo sequenti cf. modo hac § item hac §.

Qua. Turic. Guelf. Camp. *quam* cum Alm.

63. *Didio Gallo.* Hujus Avitus Gallus, Britanniae praefectus. Nec dubitandum quin idem sit, cui Domitium Afrum successisse in aquis publicis curandis sub Claudio narrat

petierat, deinde, impetrata ea, tanquam coactus querebatur, *Age*, inquit, *aliquid et reipublicae causa elabora*: quaque Cicero luit, cum, Vatinii morte nunciata, cuius parum certus dicebatur auctor, *Interim*, inquit, *usura fruatur*. Idem per allegoriam⁶⁹ M. Coelium, melius obijcientem crimina, quam defendentem, *Bonam dextram, malum*

quaque. Turic. Guelph. *quoque*. *luit*. Sic Goth. Voss 2. Colbert. *justit* Turic. Alm. (cf. hac § item § 75.) sed ille a sec. manu *usus fit* et ita Camp. cum edd. ante Ald. qui primus ex Regii emendatione *usus est* ut et reliqui. Tantaene quenuquam infantiae damnare potuisse Qu., ut bis continuo poneret *usus est*!

Frontinus de aquaeductibus, citante Glandorpio in Onomasti.

quaque — *luit*. Locum ipsius Ciceronis geminum locutione citant ad Div. 6, 12. „ut te usura falsi gaudii Inui „velim.“ Sed ironiam hic nullam ostendi rectissime negat Gellnerus. Quid si ab illo proximo *elabora* haustum fuit *metaphora*, pro *quaque* autem scribitur *quoque* (cf. not. erit)? — *Causam* dant aliquot veteres modo pro *causa*, quod facit ad occasionem vitii in omittendo tropi vocabulo. Vatinium vide ad 6, 1, 13. Juvat autem videre Cicero- nem, fortasse etiam post reditum in gratiam, non ignarum Vatinianae turpitudinis.

Βατίνιον — ἀνούσας ὅτι τέθνη- κεν, εἶτα γινούσ ὕστερον ὅτι ζῆ, κακῶς (εἶπεν) ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευδάμενος Plutarch. in Apophthth. Vol. 2. p. 205. indicante Pseudo-Turnebo. cf. Vol. 1. p. 873. E. sed et nostrum mox § 34.

69. *Bonam* — *habere*. „Recte personatus Turnebus „monet, *dextra* gladium geri „ad laedendum, scutum, quo „tegitur corpus, *sinistra*.“ Gellnerus. cf. Cic. Bruto c. 79. „ejus — acres accusatiores — „defensiones — non contem- „nendae tamen, saneque to- „lerabiles.“ Attende autem *dicebat*, quo verbi tempore ostenditur Cicero haec dicere solitus.

sinistram habere dicebat: Antonomafia

Antonomafia. Turic. Guelf. Camp. *emphasia.* cum Goth. 1. 2. Loc. Venet. Reliqui *emphasi* praeter Bas. Gesn. Bip. qui dant *emphasi qua*, quod ex Vallae libro sumtum testantem Gesa. non assequor. Interpretatur quidem *eadem* hoc de Coelio dixisse Ciceronem *emphasi, qua* cet. Muretus 19, 6 p. Gunt. 1229, in Vett. suis membranis esse ait: *Emphasis A*, in quo acquiescit ipse. Si maxime *A* accepit praenomen sequentis, tamen nominativum non expedit. Ausus sum nostrum de conjectura dare. Sed eo et necessitas tropi cujusdam inveniendi (*emphasis* enim non est, nec ipsi habio, sed inter schemata 9, 2, 65) et ipsa literarum hic comparentium fragmina me quali manu duxerunt. Terminatio nostra est quidem etiam in *paronomasia*, sed neque haec tropus et longe facilius ex praecedente at in *dicebat* repetebatur ant. Incognitum rudibus librarii vocabulum paene necessario cedebat decantatissimae illi *emphasi*, quam facile crediderim vel *emphasiam* iis appellatam.

Antonomafia — *incidisse.*
 „Locus depositus, nec hinc
 „ope codicis melioris sanan-
 „dus.“ Burmannus. Tropum,
 quem posui, quatenus qui-
 dem dispicio densissimas illas
 sequentium verborum tene-
 bras, aptissimum loco huic in-
 venio. *Ferrum* enim, quod
 plerumque sine controversia
 (cf. not. crit.) legitur, usur-
 patum suspicor pro homine
 quodam, vel Marte, Deo,
 qui, sive in alium, sive *alium*,
 ferri instar *inciderit*, prout an-
 tepeultimam verbi vel pro-
 ducis, vel corripis. Ea vero
 vis est *antonomasiae* vid. 8,
 6, 29. Magis etiam nostrae
 rationi conducit, si quis la-
 tiorem illam *antonomasiae* de-
 finitionem probet, quam recte

contra Fabium tuetur Vossius
 in Instit. Oratt. l. 4. p. 171
 seqq. ut non solum commune
 succedat proprio, sed et pro-
 prium communi per hunc tro-
 pum, velut Herculem dici-
 mus quemvis virum fortem.
 Illud ipsum fortasse fuerit in
 nomine isto obscurato vel Tuc-
 cii vel Accii Navii vel ejus-
 cunque tandem viri. Nec ob-
 stat, quod artior est Quinti-
 liani ipsius definitio, quem
 saepe vidimus, non adeo dili-
 genter sibi ipsum constare ubi-
 que. An sani quidquam in
 tanta brevitate possit exten-
 di, cum praesertim ceterorum
 hic relatorum liquidissima sit
 perspicuitas, magno opere aequo.
 Quaecumque autem interpreta-
 tiones pendent ex historia illa

Julius dixit, ferrum Accium Navium inci-
 552 disse. Figuras quoque mentis, quae σχήματα⁷⁰
 διαvoίας dicuntur, res eadem recipit omnes,
 in quas nonnulli diviserunt species dictorum.
 Nam et *interrogamus*, et *dubitanus*, et *affir-*
manus, et *minamur*, et *optamus*, quaedam
 ut *miserantes*, quaedam ut *irascentes*, dici-
 mus. Ridiculum est autem omne, quod
 aperte fingitur. Stulta reprehendere facilli- 71

69. *Julius*. Turic. *villis*, a sec. manu *nullius*. Guelf.
Fillius an *Jullius*. illud cum Mureti libro et Goth. 2. Sed
 Gryph. cum recentioribus ante Gesn. *Livius*.

ferrum. Rusc. *ferum*. Sic et Commentarius Regianus in
 Bad. editione. Per Iphalma uterque profecto.

Accium Navium. Turic. *in tuctium* (a sec. manu tollitur in)
 Guelf. *intactum* cum Goth. Omittit Camp. *tatum* Jenf. (er-
 rante Gesn.) cum edd. ante Ald. qui *ductitium*. Mureti liber
in cotem. Nostrum in Vall. a sec. manu et plant edd. a Bad. ad
 Gryph. Illic *ferro cotem Acc. Nav. inc.* cum edd. ante Gesn.
 In Voss. 2. lacuna esse narratur; Alm. ductus profus obscura-
 tos notavit Francius. Gibsonum et hic habemus *egregii mor-*
talem atlique silenti.

70. *miser. quaed.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm.
 Reliqui inserunt et. *aperte*. Turic. a pr. manu *aparte*.
 Camp. *a parte* et sic ex Alm.

Liviana de Attio Navio (1,
 36), eas falsas esse plane per-
 suasum habeo. vid. not. crit.

Julius. Haec quidem proba-
 rissima hujus nominis scriptura.
 Nec tamen quidquam consi-
 tituti est, quis maxime hic
 sit agnoscendus. Sunt apud
 ipsum nostrum tres hoc no-
 mine oratores: Africanus, Flo-
 rus, Secundus. 10, 1, 118.
 120. 10, 5, 15.

70. *Ridiculum — fingitur*.
 Omnis ejusmodi figura, quae
 ne speciem quidem habet vei
 affectus, ridiculis aecensetur.
 Cave autem *ridiculum* hic in
 vitio accipias; est pro dicto,
 facetiis. Quanquam *aperte*
 potest sollicitari, et malebat
 Burmannus *apte*. Praefero
 tamen receptam. *Apte* enim
 fingi debet vel in severa ora-
 tione.

num est: nam per se sunt ridicula. Sed rem urbanam facit aliqua ex nobis adjectio. Stulte interrogaverat exeuntem de theatro Carpathium Titius Maximus, *An spectasset?* fecit Carpathius dubitationem ejus stultiorem ⁷²dicendo, *Non, sed in orchestra pila lusi.* Refutatio cum sit in *negando, redarguendo, defendendo, elevando*: ridicule negavit Manius

71. *Titius.* Turic. Guelf. *citius.* Goth. (tac. Gesn.) *Titus.* Voss. 2. *Litius.* Jenf. Loc. Ven. Rusc. *Curius* (et pro *Maximus*, iidem *Mannius*) Camp. *Tityus* quocum faciunt reliqui, sed necum Tarv. etiam in majuscula sequentis cognominis, quanquam illud in *Titius* nullo alio exemplo doceam. Alios dare *Tyrius* Passeratius narrat hic subito nobis objectus in Leid. cujus nullae adhuc ibi fuerant partes, quanquam nonnisi *Puff.* notatum.

fecit. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) Tarv. *facit* cum Voss. 2. et edd. ante Bad. exc. Rusc.

Carpathius. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) *campatius* cum Vall. Jenf. et edd. ante Ald. exc. Camp. qui nostrum. Supra item.

Non. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) omittunt cum Voss. 2. Alm. et edd. ante Ald. Regius reposuit, cui sum eo lubentius obsecutus quod praecedat *do* in *dicendo.* A modo saepissime hauritur *Non.* cf. Drakenb. ad Liv. 9, 11, 11. Neque enim reor sine affectatione potuisse intelligi tantum negationem h. l.

72. *redarguendo.* Turic. Guelf. Camp. in *arg.* cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Ald. Correxerit Regius. Sed a Rusc. abest et in.

Manius. Guelf. *Manlius.* Post Camp. vett. edd. *Mannius* usque ad Stoer. exc. Bas. qui non hic in marg. *Curius Manius*, sed supra ad *Titius Maximus.* Praenomen hic quidem totum expressum, non miror, cum ratio illa obscurior *M'*, errori obnoxia esset. cf. § 64. 2, 15, 7.

71. *Carpathium Titius Maximus.* Nihil contingit asserre de usque ex aliis scriptoribus.

72. *Manius Curius.* De hoc non est aliena Gesneri (in

opusculis T. 1. p. 37.) conjectura, „esse eundem illum „Catilinae conjurationis „proditorum, de quo Sallustius „Catil. e. 25. (ap. Tell.

Curius. nam, cum ejus accusator, in sipario omnibus locis, aut nudum eum in nervo, aut ab amicis redemptum ex alea pinxisset, *Ergo ego*, inquit, *numquam vici? Redarguimus* interim aperte, ut Cicero 73 Vibium Curium, multum de annis aetatis

Nam cum. Turic. Guelf. Camp. inserunt *et eum* Goth. Voss. 2. et Tarv. Expunxit Reginus quoque. *Mihi displicet ejus.* An forte fuit *eum cum* hinc *ejus*, ut mox post *nudum* per errorem adhaeserit *eum?* pro quo *cum* Turic. Guelf.

ex alea. Turic. Guelf. *exale.* Camp. *mals.* Goth. Voss. 2. *exile.*

73. *Vibium Curium.* Turic. *Jubium curtum.* Guelf. Camp.

19.) et Asc. Ped. ad Orat. in toga candida p. 155. Hujus quidem haec sunt verba „Curius hic notissimus fuit „aleator.“ Catilinarii Curii praenomen cum sit Q., ad partes vocat Gesnerus morem praenomina quaedam, certis gentibus propria, ponendi pro ipsis gentibus, ita ut novo praenomini locus esset, testante hanc ipsius Manii sortem Spanhemio de Ul. et pr. num. Diss. 10. p. 27 sqq.

Nam cum. cf. not. crit.

in sipario omnibus locis. cf. 6, 1, 32. „Oportet siparium illud s. velum pictum „in plura quasi loculamenta „lineis divisum fuerit, et in „singulis pictus alio in loco, „apud alios homines, aleator „idem Curius.“ GESNERUS, qui (in Opulec. l. c.) huic ra-

tionem commendandae adhibet auctoritatem Couradi Icti (in Miscell. Lips. loco ad 6, 1, 32 citato) exempli causa asserunt monumenta pluribus areis hinc fasciis distincta, in iisque lingulis ostendentia alia atque alia facta, velut basim marmoream apud Fabretum de Columna Trajani c. 3. p. 81. et tabellam Iliadis in calce ejusdem operis p. 315. Idem deinde Gesnerus in Probabilibus Crusii p. 88 „Luculenter“ ait „hoc docet prima statim „tabula Codicis Virgiliani ex „Vaticana bibliotheca nuper“ (1741) „editi.“ Sed tale ego nihil ibi invenio. Hisce Gesnerianis accessit etiam Houmelius in Prolosutione de Tribunali p. (subj. Nieup. Berol. 1767.) 31 — 33.

73. *Vibium Curium.* Hunc

suae mentientem, *Tum ergo, cum una declamabamus, non eras natus.* Interim et simu-⁵⁵³lata assensione, ut idem Fabiae Dolabellae dicenti, triginta se annos habere, *Verum est,*

V. Curtium cum Goth. *Jubium Curtium.* Jenf. cum Loc. Ven. *Julium Curtium.* Rusc. Bad. pr. Idem qui hic in Turic. error ad Att. 9, 6 est in Bessarionis libro. *Curtii* autem et *Curii* frequentissima confusio vi c. apud Cic. pro Rabir. Post. c. 3. vide § 90. *et simul.* Turic. Guelf. Camp. ut f. cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius. cf. § 32. *Dolabellae.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *Dolobellae* cum edd. ante Gryph. exc. Jenf. Ald. Bad. sec. sed mox (§ 79.) et Jenf. ita, nec vicissim Goth. cf. 4, 2, 132. item hic § 99.

credunt esse eum, cujus mentionem injicit Caesar in Commentariis Belli Civ. 1, 24. quanquam ibi legitur *Bivius*, ad quem locum Oudendorpius recte monet nomen mutandum videri in nostrum, sive hic noster sit sive non sit. Caesarianus ille Ciceroni quoque memoratur ad Att. 9, 6 neque est quod de alio cogitare debeamus ad Att. 2, 20, ubi a Vibio se accepisse narrat libros Alexandri poetae inepti. Male enim Burmannus Vibium ipsam poetam illum facit. cf. ad Att. 2, 22.

mentientem. Malim *dementem.* Structuram *demiendi* cum praepositione *de* vide apud Cic. In Verr. 3, 53. 54. Livium 7, 41 extr. ut taceam poetas.

Dolabellae. intellige: uxor.

ut mox § 74 (vid. Duk. ad Epit. Liv. l. 30). Dolabellam hunc esse notissimum Ciceronis generum, antequam duceret Tulliam, jam maritum (vid. Cic. ad Div. 3, 6.), nec quo probem habeo, nec, quare negem, reperio.

triginta — annos habere. Manifestum hunc, qualis videri possit, Gallicismum habes infra 3, 5, 17. Quanquam utroque loco non fuerit difficilis emendatio: *trigesimum — annum agere: ageret annum duodevigesimum;* si notas numerorum in libris antiquis fuisse sumas, memineras autem quoties *agere* abierit in *habere* (cf. 5, 6, 5). Eandem structuram ostendit Epitoma-tor Livianus l. 7. sed non sine hac, quam proposui, librorum varietate. vid. ibi Drakenb.

inquit: *nam hoc jam viginti annis audio.*
 Belle interim subjicitur pro eo, quod *neges*,⁷⁴
 aliud mordacius: ut Junius Bassus, querente
 Domitia Passieni, quod, incusans ejus sor-
 des, *calceos eam veteres diceret vendere*
solere, Non mehercule, inquit, hoc unquam

hoc jam. Turic. Guelf. Camp. *h. illam* cum Alm. Voss. 2.
 Goth. Ald. Praetulissem, nisi obstarat *dicenti* poscens secundam
 personam *te* pro *tertia illam*. Alioqui, praeter summae aucto-
 ritatis libros, geminus locus Livianus (4, 20, 7 ubi vide Dra-
 kenb.), valde commendat scripturam habentem ellipsin τὸ
dicentem. Sic enim ille: „cum Augustum Caesarem — se —
 legisse, audissem.“ Hic tali structurae occasio erat, ex eo,
 quod modo est, *dicenti*. Hoc ipsum si mutaris in *dicente*, pro
Fabiae scribens *Fabiu* (quod est in Turic. a pr. manu), recte
 defendas *illam*; in qua constitutione *Dolabellae* fortasse inter-
 preteris dativum, ut ne uxor quidem Dolabellae fuerit Fabia.
 Nec tamen id placet. *annis.* Camp. Ald. *annos* cum
 Voss. 2. (non Goth.) cf. 5, 13, 27.

74. *Belle.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. *velle*.
 cf. § 48. *neges.* Gesnerus, Bip. *negas*. Ex illius
 sphalmate. *eges* Goth. (tac. Gesn.).

Passieni. Turic. *passioni*, a sec. manu *passanii* et sic Guelf.
 Camp. cum Jenf. (err. Gesn.) et edd. ante Ald. (nisi quod
 Tarv. simplici I in fine) quo acc. Bad. pr. *Passiani* Goth. *Pas-
 senii* Voss. 2. Neutrum credo. Apparet, quas turbas dederit
 librarius intempestive *passionem* cogitans.

mehercule. Turic. Guelf. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *meher-
 cules* cum edd. ante Gryph. exe. Camp. Libri mei veteres, ut
 hic, etiam 12, 5, 2. Alibi nostrum ut mox § 81. Nihil certi
 statui posse arbitror, cum saepe, contra canonem illum Cice-
 roniano (Orat. 47.) *mehercules* legatur; commendat autem
 hoc ipsa ratio τὸν *medius fidius, di me perdant*. Sine *me*
 magis Vocativum (de quo vid. Voss. Anal. p. 715) expectes
 velut Graecum Ἡράκλεις. Apud Suet. Cal. 34 *Semet hercule*

hoc jam. cf. not. crit.

Junium Bassum arguam, non
 justae dignitatis virum, cui

74. *Domitia Passieni.* cf. 6,
 1, 50. Vel hoc dicto scurram

tantum in Domitiam licuisse
 vix crediderim cf. § 27.

dixi; sed dixi, emere te solere. Defensionem imitatus est eques Romanus, qui obicienti Augusto, quod patrimonium comedisset, *Meum, inquit, putavi. Elevandi ratio* est duplex, ut aut veniam quis, aut jactantiam minuatur: quemadmodum C. Caesar Pomponio, ostendenti vulnus ore exceptum in

Ovidend. reponit pro *se mehercule*: verissime. cf. ipsum ad Claud. 8 extr. *sed dixi.* Goth. Vall. Bad. omitunt verbum, cum edd. post Ald. ante Obr. quo redit Capp.

Romanus. Carp. omittit.

sed dixi. Burmannus in Epistola ad Capper. p. 37. recte docet iterationem hanc verbi admatam veteribus, exempla ponens Cic. pro Lig. c. 6. „dignitas — paene *par*: non *par* fortasse“ cet. Brut. c. 97. extr. „nihil *dico* — tantum *dico*“ cet. Pro Sext. c. 3 „*Ademit* — non *ademit*.“ ubi Abramus pro Mil. c. 35. „*negat* — *negat* — non *negat*.“

75. *aut veniam quis aut.* Recte Gesnerus, sed solus, haeret in *veniam*, quae hujus non sit loci. Malebat quidem reponi *crimen*, nec leni conjectura, nec valde congruente, cum structura plane non sit ferenda *aut* ter positi in divisione non nisi bipertita: „*aut* „*crimen* — *aut jactantiam* — „ — *aut crimen* objectum.“ Horum unius jactura necessaria. Nihil melius succurrit haec: „*aut vanam* quis *alius*“

(cf. 6, 1, 9.) „jactantiam minuat — aut crimen obiectum.“ Postquam *alius* abierat in *aut*, cogebantur librarii substantivum extundere ex adjectivo *vanum*, respondens illud *jactantiae*. Potuit etiam ante „*obi* — ectum“ excidere *sibi*, relatum ad *alius*.

Caesar Pomponio. Hic quidem olitor ille Turnebianus valde opportuna est locutus, movens hoc dictum a Macrobio tribui Augusto (Saturn. 2, 4.) sed Fabium profecto designasse C. Julium Caesarem Strabonem, patris magni illius Dictatoris patruelem, L. Caesaris et Catuli fratrem, cujus sunt partes praecipuae apud Cic. de Orat. lib. 2. (cf. § 38). Neque enim alius esse temporis seditionem Sulpicianam summa imis miscentem pro Mario contra Sullam A. U. C. 666. L. Cornelio Sulla et Q. Pompejo Rufo Coss. Perit

seditione Sulpiciana, quod ipse se passum pro Caesare pugnantem gloriabatur, *Nunquam fugiens respexeris*, inquit: aut crimen objectum, ut Cicero objurgantibus, quod sexagenarius Publiliam virginem duxisset, *Cras mulier¹ erit*, inquit. Hoc genus⁷⁶

75. *Publiliam*. Turic. *uplicam*, a sec.¹ manu *pupliam*. Gnell. *Pupiliam*. Alm. *publicam* (cf. § 68. 80). Tarv. *publiam* cum Alc. *pupillam* Jensch. Loc. Ven. Rusc. non inepte quidem, quoniam in Ciceronis tutela erat; nec tamen sine errore. *Pompiliam* Goth. *Popiliam* Bad. (cum edd. reliquis ante Burm.) et sic a Quintiliano nominari referunt Corradus ad Cic. ad Div. 4, 14 et Bosius ad Epist. ad Att. 12, 32. Equidem non dubito quin manum Quintiliani restituerit Burm. cui ascribitur etiam (nisi quid dormitavi) Camp. cf. 5, 10, 75.

idem a Marianis interfectus anno post. Sulpicius tribunus pl. C. Caesari praecipue insensus fuisse narratur ab Alconio ad Cic. pro Scauro p. 175. Nec absurdum fuerit Pomponium hunc facere M. Pomponium Luculli legatum captum a Mithridate A. U. C. 685. Cn. Aufidio Oreste et P. Cornelio Lentulo Coss. vid. Appian. B. Mithr. c. 79. quantum ejus ibidem ostenditur animus, ignaviae crimine nequaquam dignus. Sed nihil attinet eruere, in quem potissimum jecerit hoc Caesar, cum desint certae notae.

nunquam — *respexeris*. Perperam Badius interrogationem hanc accipit. Est cautio in posterum facta, quomodo et Macrobius reddit (l. c.): „At „tu cum *fugies* — *nunquam*

„post te *respexeris*.“ Idem auctor „saxo percussum“ narrans fortasse recte tenuit vulgi rumorem ad sua tempora transmissum, quoniam ejusmodi telum seditioni in primis convenit. cf. Appian. Civ. 1, 55.

Cicero — *Publiliam*. cf. Cic. ad Div. 4, 14. ad Att. 12, 32. Plutarch. Vol. 1. p. 881. Ex pervulgatis fortasse in Cicero-nem dicteriis effluxit sua Dio Cassius, quae dicentem facit Fusium Calenum l. 46. ut et in hoc ipsum matrimonium p. Reim. 461. τίς — οὐκ οἶδον ἔτι τὴν μὲν γυναῖκα τὴν προτέραν — ἐξέβαλες, ἑτέραν δὲ σπειρηγάγου παρθένου ὑπεργήρας ὄν.

mulier. De hoc vocabuli significato vide Vallam Pl. g. 6, 38 indicante Pseudo-Tur-

dicti *consequens* vocant quidam, atque illi simile, quo Cicero Curionem, semper ab

76. *simile*. Subjiciunt huic voci et Leid. eoque recentiores ante Burm. qui eiecit auctore etiam Voss. 2.

quo. Turic. Guelf. *quod*. cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Gryph. exc. Camp. Scabrities inest aliqua istis: „dicto (id enim intelligi debet) *quo* — dixit.“ Lenius autem „illi (per „neutrum, absolute) *quod* i. e. secundum quod (καθ' ὃ).“ Sed nec totum placet: „Hoc — vocant — simile illi *quo*.“ Si et, modo relatum, esset in MSS., extunderem inde parenthesis: „atque illi simile est quod — dixit:“ duram tamen, fateor, quia mox in *videantur* respicitur ad illud *vocant*. Nec satis novi, illi ad sequens an ad praecedens referendum sit, i. e. utrum dictum Ciceronis simile sit *generi*, an *genus* dicto Ciceronis. Prius malim, nec impedire credo usum *illius* oppositum quid postulautem. Illi fuerit pro *ei*. (Post *quidam* nec aegre in *quod* abierit atque.) Displicet maxime quod illi qui

nebo; item Gothofr. ad Dig. 21, 1, 14, 7. et Briffon. De V. S. ubi citatur Servius ad Aen 11, 687.

76. *quo*. cf. not. crit.

Curionem. Neque quis potissimum Curionum h. l. fit agnoscendus (quanquam Curio avus aetate ipsa Ciceronis excluditur), neque adolescentiam, an senium causatus fuerit orator, satis compertum habeo. Turnebus Advers. 28, 35 (indicante Capper.) de senie in dies magis delirante dictum accipit, non prorsus repugnans tamen, si quis juventutis confidentiam excusatam interpretetur. *Excusatio aetatis* ipsa non uno modo potest intelligi. Nam aut alicui errori veniam impetrare aetas dicitur, aut ipsa egere indulgen-

tia. Illud sit in senie minus emendate dicente, cuius sane vitia quotidie paratorem habent veniam; hoc in adolescente de republica consulere jam nunc audente, qui et ipse quotidie minus arrogans videri debet. Prius tamen magis pro consuetudine Romanorum dici puto, verumque vidisse Turnebum, in cuius sententiam vel hoc deducit, quod ita Curionem patrem agnoscere licet, cum filius, admodum adolescens tractans rempublicam, et mox immatura mortē oppressus, major fuerit orator, quam in quo tanta infantia potuerit notari. cf. not. ad 3, 7, 2. In Curionem igitur patrem maxime convenit dictum. cf. 11, 3, 129. Cic. Brut. 59. 60.

excufatione aetatis incipientem, *facilius quotidie prooemium habere* dixit: quia ista natura sequi et cohaerere videantur. Sed *ele-77 vandi* genus est etiam *causarum relatio*, qua Cicero est usus in Vatinium. Qui, pedibus aeger, cum vellet videri commodioris valetudinis factus, et diceret se jam bina millia passuum ambulare, *Dies enim*, inquit, lon-

vocant, jocum Ciceronianum referre sunt putandi, propter structuram. *excusatione.* Turic. Guelf. *accusatore.* Male.

77. *Qui.* Turic. *quod*, a pr. manu. *et diceret.* Turic. Guelf. *ediceret.* *enim.* Turic. (a sec. manu) Guelf. Goth. (errante Gesn.) *hi* cum Voss. 2. Vall. Ald. Bas. Burm. Capp. orto, ut monet Ulricus V. C., errore ex compendio *totū enim.* cf. § 54. Gesnerus jungi posse utrumque censet, nec male.

77. *Sed — etiam.* Non quidem Qu. obloquitur hic istis *vocantibus.* Neque enim inest contrarium argumentum, sed transitioni modo inservit *sed*, ut ostendat alias quoque posse species fieri. Ut modo aliquid *sequi* dicebatur praeter opinionem, ita hic *causa* ostenditur insperata.

Qui — Dies enim inquit. Ita fuit dirimendum cum Jenf. et Tarv. ut iusta existeret structura. Nisi enim sententiam ordiris ab *Qui*, pertinente protali ad *ambulare* apodosi illata per *inquit*, cujus subjectum est Cicero, impeditur oratio. Reliqui fore *qui* subjungunt praecedenti

sensui. Badius autem commodum injicit mentionem Vallae hunc in modum praecipientis in *Elegantis 3, 17.* „Sallustius“ (B. Cat. cap. penult.) „At ex altera parte „C. Antonius *pedibus aeger* in „proelio adesse nequibat. „Cicero Quintilianusque dixissent *Pedibus aegris.*“ quibus haec subjicit ille: „cum ta- „men hic quoque in ejus“ (Vallae) „codice scriptum sit „*aeger.*“ *Enim*, itidem momente Badio, „eam vim habet „ut intelligam Ciceronem re- „spondisse: facile credo, aut „nihil miror: dies enim“ cet. cf. § 65. Macrobius et hoc dictum Augusto tribuit. Sat. 2, 4.

giores sunt. Et Augustus nunciantibus Tarraconensibus, palmam in ara ejus enatam, *Apparet, inquit, quam saepe accendatis.*
 78 *Transtulit* crimen Cassius Severus. Nam, cum objurgaretur a praetore, quod advocati ejus L. Varo Epicureo, Caesaris amico, con-

accendatis. Guelf. *accodatis.* quod in aliquot suis reperisse videtur Badius.

78. *advocati.* Guelf. *evocati.*

L. Varo Epicureo. Turic. (a pr. manu) *vel vareo epicurio.* Camp. ut *L. Varro Epicuro.* Guelf. *L. Varro E.* cum edd. meis ante Gibf. excepta Basil. Ex Alm. nostrum affert Burm. ut et ex edd. aliquot mihi non vilis.

Tarraconensibus — enatam. Fastum hujusmodi palmae ostentum aliquoties referunt scriptores velut Liv. 43, 13. Dio Cass. p. Reim. 369 (idemque Sueton. Aug. c. 94). Caes. B. C. 3, 105 (idemque Plin. H. N. 17, 25 extr. ubi vide Hard.). Dio Cass. p. 559. Aliquot horum et inter se et cum nostro confundit Almelovenius. De honoribus divinis Augusto habitis consulendus Lipsius ad Tac. Annal. 1, 10. 4, 57. Tarraconensis templi mentionem habent Tacit. Annal. 1, 78 (ubi Lipsius nostri loci meminit, sed vide ibi et Wolf.), Spartianus Hadr. 12. (ubi vide Casaub.) idemque Sever. 3. Monet Burmannus hujus ipsius eventus testem nummum produci ab Antonio Augustino (in Antiquitatibus. Antverp. 1653. F. p. 13.) ipsius Tarraconis ar-

chiepiscopo doctissimo. Ejusdem nummi effigiem habes apud Valentem Numism. aerea imp. Paris. 1698. F. p. 45. unde sua compilat Harduinus Opp. Selectt. p. 164. Balzacus, memoratus Colonsio, Dissertt. Polit. 12. Vol. 2. Opp. p. 497. 8. hunc jocum a solo Quintiliano referri testatur.

78. *Cassius Severus.* vid. § 27.

L. Varo. De hoc nihil comperi. Suspicio tamen objurgatum a praetore Cassium in causa Asprenatis. vid. 10, 1, 22. 11, 1, 57. item Suet. Aug. 56. Qui cum Nonium Asprenatem, accusatum veneficii a Cassio Severo, *artius* dicat *junctum* fuisse Augusto, potuit *L. Varus*, propinquus *P. Quintilii Vari*, infelicis contra Germanos ducis, avunculi *L. Nonii Asprenatis* (vid.

viciū fecissent; *Nescio*, inquit, *qui conviati sint: et puto Stoicos fuisse. Repercutiendi* multa sunt genera: venustissimum, quod etiam similitudine aliqua verbi adjuvatur: ut Trachalus dicenti Suellio, *Si hoc ita*

venustissimum. Turic. Guelf. Camp. Tarv. *vetustissimum* suū Jenf. quod se ex libris corrigere monct Regius. Nostrium est in Vall. Goth.

Trachalus. Turic. Guelf. *trachallatus* cum Goth. Colb. Voss. 2. et edd. ante Ald. nisi quod hae sine aspiratione. Camp. *Trachal latus.* Fluctuant praeterea editi nunc literae T nunc C reddentes spiritum ut et lapis apud Gruter. 300 *Thrachalus.* Nominis scripturam nostram constituit Burmannus ex Felto h. v., et sic Guelf. et Camp. plerisque locis, Turic. autem, ut videtur, non nisi 10, 1, 119. in reliquis geminans liquidam.

Suellio. Turic. Guelf. *suellio.* Goth. (tac. Gesn.) *Suelio* et sic Vall. non *Suillio* ut perperam Badiū accepit Burn. In Badii nota, textum suū repetente, est sphalma *Suill.* pro *Suell.* Camp. *sudio* cum Andr. Tarv. Ald. Quod *Disonti*

Vellej. 2, 120, 3.), ex hac occasione notari ab advocatis Severi, cum esset Caesaris i. e. Augusti amicus. *Caesar* autem h. l. est dignitatis magis quam hominis significatio, quasi diceret *principis, imperatoris* ut modo § 62. Filium Publii Vari non equidem accipiam (de quo vide Senecam patrem p. 97.), qui et Tacito Annal. 4, 66 amicit *Caesari* (i. e. Tiberio) *propinquus* ubi vide Lipsium. Nec puto obitare, quod hic *advocati* dicuntur Callii accuatoris, qui proprie sunt rei. Nam latus patere appellationem docent Lexica. et. q, 1, 7. Simulavit autem Callius convicia nā

in Varum conjecta, fuisse eruditae quasdam altercationes, quippe Stoicorum contra Epicureum. Francius quidem non male pro *et puto* malit *sed p.*

Trachalus — Suellio. Galerii Trachali bis meminit Tacit. Hist. 1, 90. et 2, 60. Consul fuit A. U. C. 821. Dicitur propinquum fuisse Galeriae Funtae, Vitellii uxori. Noster aliquoties memorat et magni facit. 3, 5, 19. 10, 1, 119. 12, 5, 5, 12, 10, 11. Voce suavissima fuisse cum testatur, nec tamen reperio, ubi legatur, quod obiter recenset Erasmus, *Trachalo vocalior*, proverbium. Alterius quidem, *Suellii*, cor-

est, is in exilium: Si non est ita, redis, in-
79quit. *Elusit* Cassius Severus objiciente quo-
dam, quod ei domo sua Proculejus inter-

Suellio reponi curis posterioribus Obrechtii ait Burm., id et ipsum *Sphalma* est (Obrechtii), cum nil nisi *Trachallum* corrigi vellet ille pro *Trachalo*, quem operae dederant in textu. Ex *Suchio* (quod ipsum latet in Camp. scriptura) facile eruas *Suilio*, qualis est apud Tacitum et Plinium. Gruterus tamen in lapidibus aliquoties, indicante Burm., offendit *Suellium*, ut et Muratorius; sed et *Suillium* iidem.

redis. Bad. (de conjectura) *redii* cum edd. posterioribus ante Obr. exc. Basil. qui tantum in margine. Sed redit eo Capp. Nihil magnopere proficitur hac mutatione. Latent hic nos omnia, quoniam joci occasionem ignoramus. An hoc inerat: „Tu dignus exilio, jam nunc exul habendus, tum demum inde reverteris, si hoc, quod dico, verum non sit „i. e. nunquam inde redibis?“ Nam si *in exilium redire* dicatur *Suilius*, minus etiam capio. Apud Tacit. Ann. 13, 48 „in Baleares pellitur“ *Suilius*. Sed ne hoc quidem in comperto, utrum *si hoc ita est* significet, „si id quod tu dicis, „verum est“ an potius „si id quod ego.“ Inde enim pendet antapodoti interpretatio. Nec satis allequor: *is in exilium*. An forte sic: „sequitur, ut tibi sit eundem in exil.“ Sed quis ita pro futuro usurpavit praesens? cf. § 92.

79. *Elusit.* Turic. Guelf. *eludit* cum Voss. 2. non Goth.

ruptum esse scripturam facile credo Burmanno. Nec fugio h. l. agnoscere P. *Suilium* Rufum accusatorem venalem sub Claudio Tac. Annal. 11, 1 seq. quem recte videtur Burmannus secernere a M. *Suilio* Consule A. U. C. 803. Glandorpius autem Consulem *Publium* quoque eruit ex Insit. 3. tit. 9. quem quidem susceptum Kal. Jul. A. U. C. 799 invenio apud Almelovenium. Ejus tempora admodum conveniunt aetati *Trachali*, si ta-

men hunc aliquanto juniorem fingas. Quo spectaverit jocus hujus, aut qua de re hic agatur non magis quam Burmannus divino. cf. not. crit.

79. *Proculejus.* Nomen hoc in antiquitate legitur apud Horatium Carn. 2, 2, 5. Plin. H. N. 7, 45. 36, 24. Rutil. Lup. p. Ruhnk. 18 seqq. Tacit. Ann. 4, 40. Juv. 7, 94. Plut. Anton. p. 952. Dion. Cass. p. Reim. 641. 718. 752. Nostrium 9, 3, 68. Vir gravis et notae mo-

dixisset, respondendo, *Numquid ergo illuc
555 accedo?* Sic eluditur et ridiculum ridiculo;
ut divus Augustus, cum ei Galli torque
aureum centum pondo dedissent, et Dola-
bella per jocum, tentans tamen joci sui even-
tum, dixisset, *Imperator, torque me dona;*
Malo, inquit, te civica donare: menda-80

ergo. Camp. Ego ut conjecit Regius, cum edd. a Ru^c.
ad Gesu. Male. *inqu. to.* Hoc ordine Turic. Guelf.
Reliquit. i. nisi quod Camp. *inq. te Civ. malo d.* cf. § 66. 85.

civica. Turic. Guelf. *ravica.* An fuit *rari*, ut jocatus
fuerit Augustus, reponens pro *torque*, qui circa collum est,
ravim, quae intra, tali sententia: „Malo te silentio damnare?“
Sed non multum tribuo huic commento.

rum severitatis fuisse, nostro
ipso loco ostenditur. Paucio-
res quidem insunt notae sin-
gulis, quae recensui, quam
inde certo statuas, idemne
ubique significetur necne. Ni-
hil tamen obstat, quo minus
noster sit Horatianus ille, Mae-
cenatis per Terentiam sororem
amnis, quo etiam deducere
quaedam videntur. vide Tor-
rentium ad Hor. Carn. 2, 2.

Numquid — accedo. „Ob-
jectio eo pertinebat, turpem
„videri, cui domo Proculius
„interdixerit. Sed simulat Cas-
„sius sibi objici, quasi contra
„interdictum domum illam
„venisset: idque negat.“ Ges-
nerus.

Sic. An forte *Sed?* Con-
funduntur saepe *Sed* et *si*, *si*
et *sic*.

Centum pondo. cf. 1, 5,
15.

Tom. II.

tentans — eventum. Ille
quoque joci sui eventum ten-
tavit, qui, cum Ludovicus
XIV patellam auream, in qua
erant perlices, domum ejus
asportandam coram jussisset:
„Perlicesne“ inquit „simul,
„domine?“

Imperator. Militari voca-
bulo *imperatoreni* appellat, a
quo vult torque donari, qui-
pe noto fortitudinis praemio
ab imperatoribus tribui solto
post proelium. Vide Lips. Mi-
lit. Rom. 5. 17. Inest autem
jocus in eo quod *torquem* no-
minat univcrse, cum velit in-
telligi hunc torque, modo
allatum a Gallis.

Malo — donare. „Cum
„Dolabellae torque maximo
„indicaturae petenti, civic na
„potius se daturam ait Augu-
„gustus, hoc ipso satis inli-
„cat, quanti faceret donum

cium quoque mendacio; ut Galba, dicente quodam, *victoriato se uno in Sicilia quinque pedes longam nurenam emisse*; Nihil, inquit, mirum, nam ibi tam longae nascuntur, ut iis
 81. *piscutores pro restibus utantur*. Contraria est neganti *confessionis* simulatio, sed ipsa

80. *quodam victoriato se*. Turic. *quadam victoria id se*. Duo postrema vocabb. a sec. manu *asse* et sic Guelf. Goth. (err. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. Vall. Tarv. Sed Jenf. *quadam victoria esse se* (err. Gesn.) cum edd. ante Rufc. (cf. § 73). Haec Regii emendationem, quae multum adjuvatur Turicensi, laudare cogitur ipse ejus obtrectator Badius.

nurenam. Ita et hic libri cf. 4, 2, 75.

restibus. Jenf. *testibus*. Tarv. *vestibus*. Goth. *reste*, nisi forte et Gesn. et ego dormitavimus.

utantur. Turic. a pr. manu *cingatur* cum Alm. (cf. § 75. 85.) a sec. *cingantur* et sic Guelf. cum Voss. 2. Bodl. Goth. 2. et edd. ante Bad. qui recepit conjecturam Regianam, quid esset in Vall. referre oblitus. Ad prius redierunt Bas. et Obr. Rectene acquieverim in Gesneri notato, Gothannum 1. *cinguntur* dare monentis, magnopere dubito. Unice placet Regii ratio. Quis enim *reste cingitur*? Aliquod ei praesidium quaero vel e prima Turic. manu, quae totidem habet ductus; et, mirum, concinit Camp.

„civicae, quam nisi coactus „non daret.“ CASAUB. ad Suet. Aug. c. 25. ubi haec leguntur „Dona militaria ali- „quanto facilius, phaleras et „torques et quidquid auro ar- „gentoque constaret, quam „vallares et murales coronas, „quae honore praecellerent, „dabat.“ Observat Casaub. nullam hic civicarum mentionem fieri; sed parcissime omnium datas istas ab Augusto. cf. Sueton. Tib. c. 26. § 2.

ibique interpp. in priinis Oudend. Civica postquam dormibus Augustis appendi solita est, nonnisi ab ipsis tribuebatur. Redit igitur eo responsum Augusti: „Malo tibi tri- „buere id, quod vix unquam „ulli.“ Simul tamen et vilitas materiae in civica partem facit joci. cf. not. crit.

80. *victorato* — uno. i. c. duobus nummis.

81. *utantur*. cf. not. crit.

quoque multum habet urbanitatis. Sic Afer, cum ageret contra libertum Claudii Caesaris, et ex diverso quidam conditionis ejusdem, cujus erat litigator, exclamasset, *Praeterea tu semper in libertos Caesaris dicis? Nec mehercule*, inquit, *quidquam proficio*. Cui vicinum est, *non negare*, quod objicitur, cum et id palam falsum est, et inde materia bene respondendi datur: ut Catulus dicenti Philippo, *Quid latras? Furem video*, in-

556 quit. *In se dicere*, non est fere nisi scur- 82

rarum, et in oratore utique minime probabile: quod fieri totidem modis, quot in alios, potest. Ideoque hoc, quamvis fre-

81. cum. Turic. Guelf. omittunt cum edd. ante Bad. exc. Camp. *ageret*. Turic. (a sec. manu) *egerat* et sic Guelf. cum edd. ante Bad. exc. Camp.

uj. — *litig.* Turic. Guelf. *vicinum* — *litigatus* cum Jenf. *exclamasset*. Turic. *exclamasse* et a sec. manu additur *fertur*. Unumque Camp. cum Boud. Voss. 2. Goth. Amer. et edd. ante Bad. acc. Basil. *vicinum*. Turic. a pr. manu *vicinum*. Tarv. *vitium* cum Voss. 2. (Goth. nil tale, nec V. ll.) et edd. ante Ald. exc. Camp. Illae praeter Tarv. etiam *cum* pro *ca.* Correxerit Regius.

82. *oratore*. Guelf. Camp. *oratione*.

contra libertum Claudii. Tacito, Suetonio, Dione, testibus notum, quam obnoxius libertis suis vixerit Claudius, quorum unum Polybium nobilitavit in primis adultio L. Senecae, consolationem ei scribentis in morte fratris. Quo laudabilior libertas in dicto Afri.

est inducendum, natum ex iteratione solum. Etiam si transposueris, ingratum nihilominus est, quod operose invicem referuntur *id*, *inde*. Neque enim hic est ratio insuper addendi pronominis, de qua Ruhnk. ad Vell. 2, 79, 2. cf. not. crit. ad 5, 7, 8.

Catulus — *Philippo*. vide Cic. de Orat. 2, 54.

et id. Pronomen certissime

83 quens sit, transeo. Illud vero, etiam si ridiculum est, indignum tamen homine tolerabili, quod aut turpiter, aut impotenter dicitur: quod fecisse quendam scio, qui humiliori, libere adversus se loquenti, *Colaphum*, inquit, *tibi ducam, et formulam scribam, quod caput durum habeas.* Hic enim dubium

83. *ridic. est ind.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Bad. (Hic quidem *r. et i.*) Mox omittunt *est exc.* Basil. Malui mox post *tamen* eicere *est*, quoniam in vitis omnibus libris. Potuit adhaerescere ibi ex *tamen* extremo.

tolerabili. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Bodl. Alm. Voff. 2. Goth. et edd. ante Bas. nisi quod Bad. *tolerabile.* A Basil. inde omnes *liberali*, siue auctore. Illud levius, quod ante Ald. *homini.*

impotenter. Turic. Guelf. *potenter* cum Alm. *scribam.* Turic. a pr. manu *scribe* (cum Goth. 2.) a *sec. scribo*, et sic Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Bad. *sec. qui* unde verissimam sumserit scripturam, nusquam ostenditur. Nam quod Alm. *scribebam* dare narratur, errorem suspicor (cf. § 80. 85). Idem error § 95.

83. *homine tolerabili.* Paulus insolentius vocabulum, sed nec inauditum, velat Terent. Heaut. 1, 2, 34. ubi *homo tolerabilis* is dicitur qui sit comis et motibus jucundis. cf. 6, 2, 16. *intolerabiles.* Eodem redit Tacit. Annal. 11, 10 extr. *intolerantior subjectis.* Cic. ad Att. 16, 14 *intolerabilis Antonius.* Non erat igitur, quod defereretur librorum auctoritas. Gajetus ad Ter. (quo ablegat Barro.) verum vocabuli in loco sensum non est assecutus.

aut turpiter aut impotenter. Non videtur laerendum et arguendum in priore adver-

bio, cum utrumque facile possit eodem referri. Contumeliose (i. e. *turpiter*) patenti sit idem quod ab agente geritur *impotenter*, de aut aut cf. 3, 5, 1.

Colaphum — habeas. Impotentia in hisce manifesta; nec assequor Badius, qui „*Colaphum*“ inquit „*ducere*“, et „*formulam scribere*“ qui „*lum id quod Regius assert*“ (sunt autem hujus interpretationes verissimae, sed obviae in quovis Lexico) „*significare*“, „*credit, delicias dicti illius*“, „*non intelligit.*“ Plane persuasum mihi est, has esse argutias.

est, utrum ridere audientes, an indignari debuerint. Superest genus *decipiendi opi-* 34
nionem, aut dicta aliter intelligendi, quae sunt in omni hac materia vel venustissima, inopinatum et a laceffente poni solet: quale est, quod feret Cicero, *Quid huic abest, nisi res et virtus?* aut illud Afri, *Homo in agen-*
 557 *dis causis optime reslitus*: et in occurrendo, ut Cicero, audita falsa Vatini morte, cum Ovinium libertum ejus interrogasset, *Rectene omnia?* dicenti, *Recte; Mortuus est?* inquit. Plurimus autem circa simulationem et dissimu- 85
 lationem risus est, quae sunt vicina, et prope eadem; sed *simulatio* est, certam opinionem animi sui imitantis: *dissimulatio*, aliena se

84. *opinionem*. Sic scripsi e certissima Burmanni emendatione. Libri *opinione*. *feret*. Sic Turic. sed a secunda deletur *R*. An voluit librarius efficere *fecit*? Nam hoc est in Guelf. Camp. *facit* Goth. *Refert* reliqui. Sed hoc proprie non cadit in locum Ciceronis, quoniam nemini hoc assignat, sed exempli causa ipse sinxisse videtur.

abest. Turic. Guelf. Camp. *est* cum Goth. Voss. 2. male, quoniam in laceffendo.

85. *et dissimulationem*. Omittunt haec Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) cum Alm. Voss. 2. Jenf. Loc. Ven. Repulit Regius, sed sunt jam in Camp. et Tarv.

sed simul. Turic. Camp. *si f*.

se parum. Sic Turic. Guelf. Camp. Goth. (tac. Gesn.) Reliqui *p. f.* cf. § 79. 93.

84. *decipiendi opinionem*. cf. 9, 2, 22. 23. Cic. de Orat. 2, 70.

a laceffente — in occurrando. cf. § 75. *dicendi respondendi*. in *laceffendo* — in *repercutiendo*.

feret Cicero. Verbum sic interpretor: „quod ministrabit Cicero (de Or. 2, 70) si „cum consulueris.“ vid. not. crit. et ad 4, 2, 30.

Vatini mort. cf. § 63.

parum intelligere fingentis. Simulavit Afer, cum in causa subinde dicentibus, *Celsinam de re cognovisse*; quae erat potens femina: *Quis est*, inquit, *iste?* Celsinam enim videri sibi 86 virum finxit. Dissimulavit Cicero, cum Sex. Annalis testis reum laesisset, et instaret

Afer cum. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Storr. quo redeunt Gesn. et Bip. Reliqui inferunt *qui.* *de re cognovisse.* Turic. *dere cognovisset* cum Alm. quanquam hic disjunctum *de re.* (cf. § 83. 87). Ille autem a sec. manu *dicere* et sic reliqui mei, nisi quod Bad. pr. et Gryph. *ditem* Bad. sec. *diceret* cum Stoer. Chouet. *cognovisse* conjecit Burm. expressit Gesnerus. Lemissima emendatio cf. § 81. 6, 1, 31. Sed et *de re* suavit Burm.

quae. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. quo redeunt Gesn. Bip. Reliqui *quod.*

85. *Celsinam — cognovisse.* Testimoniis Celsinae magnam auctoritatem inesse, eaque nominanda multum se profecturos rati, hujus in primis nomen jactabant, quibus ita respondet Domitius, ut ne nosse quidem eam testetur. Simul marem potius quam feminam decere hanc nominis celebritatem significat. *de re cognoscere*, ut recte monet Burmannus, Cicero saepe pro certiore fieri. Fortasse tamen simulavit id quoque Domitius, se de aliquo *cognoscete in judicio* haec accipere. De ipsa, alicujus Celsorum filia, quod ipsum cognomen est complurium gentium, nihil comperi. Aliquot Celsini apud Gruterum (quanquam aliquoties per con-

jecturam) velut Clodius Celsinus p. 1141, 1.

86. *Sex. Annalis.* Nonnisi Villiorum hoc cognomen fuisse recte monet Burmannus, cujus gentis familiae haesit e lege annali, quam tulit L. Villius tribunus plebis. cf. Ernest. in Clav. Cic. p. 6. 7. Causa, in qua hoc dictum sit, ignoratur; quapropter incertissima est de homine conjectura, quanquam Burm. aliquem *Sex. Villium* designat apud Cic. ad Div. 2, 6. *L. Villium Annalem* 3, 8. *Annalem* ad Qu. fr. 3, 1 sine nomine et praen. Duos habes Annales apud Appianum Civ. 4, 18 quorum alter patri prodito cito poenas dedit. Pater Valerio Maximo 9, 11, 6 audit L. Villius. Ceterum ap-

identidem accusator ei, *Dic, M. Tulli, numquid potes de Sexto Annali?* versus enim dicere coepit de libro Ennii annali sexto,

Quis potis ingentis causas evolvere belli.

Cui sine dubio frequentissimam dat occasionem ambiguitas: ut Cascellio, qui

86. *accusator — numquid.* Turic. *accusato di M. Tullius inquit.* a sec. manu *accusatori M. Tullius i.* et sic Guelf. *Errorem inquit etiam Jenf. (tac. Gesu.) Loc. Ven.*

enim. Sic Turic. Guelf. Camp. *Reliqui tunc.*

Quis. Sic Turic. Guelf. Camp. *Reliqui Qui* et sic Serv. ad Virg. antiquius profecto et magis Ennianum. Sed et Diomedes *Quis.* Est apud Macrob. Sat. 6, 1. Diomed. p. 581. Virgilium, *oras,* pro *causas,* verius sane, sed Qu. minus memorem saepe cognovimus. Male nostrum corrigere vult Merula.

87. *Cascellio.* Sic Turic. a pr. manu (Alm. *Castellio* per errorem conferentis haud dubie cf. 85. 90.) a sec. *Cassio Celio* et sic Guelf. (nisi quod per AE) Goth. (err. Gesu.) Camp. *Cascelio* Jenf. *Reliqui fere Casselio, Caselio,* nisi quod Caeci-

paret quam precarium sit Prisciani decretum (p. Putsch. 761.), nomina propria ablativum formare in E, qui et ipso *Annalis* exemplo utitur (ubi est *Julius* pro *Villius*) e Cic. pro Fundanio p. Ern. Fragn. 1041.

Quis — belli. Locus Ennianus expressus a Virgilio Aen. 9, 528 ubi vide Heynium. Proba est Columnae conjectura, qua „Ciceronem „non e medio libro, sed ex „principio eum versum exce- „pisse“ suspicatur „cujus fa- „cile omnes meminisse pos-

„sunt.“ Quanquam Merula alio loco ponit ex ratione annorum, cum initium ei pertinere videatur ad A. U. C. 462. hic versus ad 477.

87. *Cascellio.* A. Cascellius, celeberrimus Augustae, sed et prioris, aetatis Ictus. Ejus in sua arte famam ostendit Horatius A. P. 371. Sed et libertatem animique praestantiam Val. Max. 6, 2, 12. Macrobius Saturn. 2, 6 inter alia hoc ipsum ejus dictum refert, ejus scriptoris ope illustratur quidquid obscuritatis inesse videatur nostro loco.

consultori dicenti, *Navem dividere volo; Perdes*, inquit. Sed averti intellectus et aliter solet, cum ab asperioribus ad leniora

lio Capper. stolide obsequens Colomesio, compilanti Meursium ad Macrob. qui et ipse contra temporum rationes huc advocat Caecilium Gellii 20, 1. Sed eo ablegat vetus quoque Cruquii interpretis ad Hor. A. P. legens *Cascell.* ap. Gell. In jure semper *Cascelius.* cf. Hard. Emendatt. ad Plin. H. N. l. 8. n. 115. *consultori.* Turic. Guelf. Tarv. *consul-tori* cum Goth. Jenf. Regius correxit. Sed nostrum jam in Camp. cf. Drakenb. ad Liv. Epit. 54. Et nisi obstitisset auctoritas Camp., immutatam, recentioribusque linguis accommodatam vocem praeferebam. cf. 7, 1, 18. *perdes.* Turic. Guelf. MS. Gebhardi, Sichardus *pedes.* Pessime; inde natae interpretationes Scipionis Gentilis in Parergg. ad Pandd. 1, 38. et Gebh. in Crepp. 3, 1. quae et aliena hinc obscenitate (cf. § 29.) et pravitae judicii mire peccant. *et aliter.* Sic Turic. Camp. Jenf. (tac. Gesn.) et edd. ante Bad. Reliqui *etiam a.*

„Mercatori, quemadmodum
 „cum socio navim divideret,
 „interroganti respondisse tra-
 „ditur: Navim si dividis, nec
 „ta, nec socius habebitis.“
 Ad quae Menagius in Amoenitt. Juris Civilis c. 3. „Con-
 „sultor“ inquit „intelligebat
 „de dividenda navis aestima-
 „tione, Cascellius de dividen-
 „do navis corpore. Quod
 „Labeonem, qui Antiochum
 „bello superaverat, fecisse
 „auctor est Valerius (7, 3, 4).
 „Is scilicet, icto foedere, cum
 „dimidiam navium habere de-
 „buisse, dimidias omnes se-
 „cuit, ut tota Antiochum
 „classe privaret.“ Ad Hora-
 tii locum vulgo nostrum con-
 fundunt cum aliquo majorum,

cujus meminit Cicero pro
 Balbo c. 20. unde sua hausit
 Valer. Max. 8, 12, 1. nec
 caret hoc errore Vorstius ad
 eundem. cf. Bachius Hist. Jur.
 ed. Stokm. p. 254. Multam
 nostri mentionem habent aucto-
 res Juris Justiniani. cf. in
 primis Pomponium de ori-
 gine Juris Dig. 1, 2, 2, 45.
 Apud Gruterum in Inserr.
 1151, 11 est A. Cascellius Ju-
 cundus, qui videtur orbis
 fuisse, qualem se dicit noster
 apud Val. Max. Oblatum sibi
 ab Augusto consulatum recu-
 sasse narrat Glandorpheus in
 Onomastico, nullum designans
 auctorem, qualem nec ipse
 inveni.

deflectitur: ut, qui interrogatus, quid sentiret de eo, qui in adulterio deprehensus esset, *Tardum fuisse* respondit. Ei confine⁸⁸ est, quod dicitur per suspicionem: quale illud apud Ciceronem, querenti, quod uxor sua e sico se suspendisset, *Rogo, des mihi furculum ex illa arbore, ut inseram.* Intelligitur enim, quod non dicitur. Et hercle⁸⁹ omnis false dicendi ratio in eo est, ut aliter, quam est rectum verumque, dicatur. quod sit totum fingendis aut nostris aut alienis persuasionibus, aut dicendo, quod fieri non

deflectitur. Turic. Guelf. Camp. *inde flectitur* cum Alin. Goth. Voff. 2. et edd. ante Bad. qui nostrum, quo auctore nescio, sed recte.

88. *Ei confine.* Turic. Guelf. *et quo fuit.* Habent et praeterea Goth. Jenf. (tac. Gesu.) Camp. Voff. 2. et edd. ante Ald. Correxerit Regius, acute cf. 5, 10, 96.

quale. Turic. Guelf. Camp. *quare.* cf. § 48.

hercle. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. *hercule.*

false. Turic. *falsae,* a sec. manu *falsae* et sic Guelf. cf. § 39.

interrogatus — tardum fuisse. Vide Cic. de Orat. 2, 68. Nihil hic in recessu, et aliena est Burmanni docta obscenitas, *tardum* ad torporem in Venere trahentis.

88. *per suspicionem.* Suspicio haec est decantatissima illa apud rhetoras *figura*, unde controversiae *figuratae* (cf. 5, 10, 70). Nam et in iis 9, 2, 65. 90. usurpat noster haec: *per suspicionem.* Graecis esse

ὑπόνοιαν et hic Capper. et copiosius Ernestus (innatura morte interceptus) docet in Lexico utroque sub his vocabulis.

apud Cic. de Orat. 2, 61. Levis, quae et hic differentia, facile apparebit consulenti Ciceronis libros (cf. § 67).

89. *omnis falsa — verumque.* Recte Capper. ablegat ad § 6.

90 potest. Aliena finxit Juba, qui querenti, quod ab equo suo esset adpersus, *Quid? Tu, inquit, me Hippocentaurum putas?* sua C. Cassius, qui militi sine gladio decurrenti, 559 *Heus, commilito, pugno bene uteris*, inquit. Et Galba de piscibus, qui cum pridie ex parte adesti, et versati postera die appositi essent,

90. *ab equo suo.* Turic. Guelf. *ab eo quod suos* et Guelf. a pr. manu *suos*. Alm. *ab eo qui suos* et omisso *esset* (cf. § 87. item hac §). Camp. a. e. *sputos*. Goth. Tarv. a. e. *sputo* cum Voss. 2. Regius recte probat nostram. Sed latere aliquid videtur sub illo S finali librorum vett., nisi forte adhaesit illud ex sequente protinus *esset* ut mox hac §.

sua. Camp. Tarv. sic cum Ald. Bas.

Heus comm. Camp. Tarv. Ald. inserunt *tu*, male, ni fallor, cum *Heus* videatur esse vocantis, imperantis; *Heus tu* objurgantis.

adesti. Turic. Guelf. Camp. *adusti* cum Alm. Voss. 2. Goth. et edd. ante Gryph. Philander nostrum, vel *adesti*, coniecisse Badium memorat; et est sane in pr. Bad. margine nostrum, nihil tamen in notis monito lectore. *adestos* Grammatica respuit cum et de *conesto* sit lis. Verissima emendatio.

postera. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *posterc.* Nolui insolentiosem formam fraudare bonis auctoribus.

appositi. Turic. a pr. manu *appositus* Alm. *positus*. cf. hac § item 92.

90. *Juba.* Hic est Juba filius, historicus, quem in triumpho duxit Caesar, post autem Romae educatum et literis eruditum Augustus regno donavit. cf. Plut. Vol. 1. p. 733 E. Appian. Civ. 2, 101 ibique Schweighaus.

C. Cassius. Nemine praeterea, quod sciam, dictum hoc referente, quis hic fuerit Cassius, dici non potest. Interceptor Caesaris hoc fuit pra-

nomine. Mox autem *uteris* penultima longa pronuntiabis, ut sit futurum indicativi pro imperativo.

decurrenti. Verbum proprium *decurrere* in exercitacionibus militum, quare non sine vitio edd. a Bad. ad Obr. *discurrenti*, vid. Drakenb. ad Liv. 26, 51, 4.

ex parte adesti. Similem parsimoniam Tiberii narrat Sueton. c. 34.

postera die. Femininum ge-

Festinemus, alii subcoenant, inquit. Tertium illud Ciceronis (ut dixi) adversus Curium. fieri enim certe non poterat, ut, cum declamaret, natus non esset. Est et illa⁹¹ ex ironia fictio, qua usus est C. Caesar. Nam, cum testis diceret, a reo femina sua ferro petita, et esset facilis responsio, cur illam potissimum partem corporis vulnerare

subcoenant. Turic. (a pr. manu) *subscenant.* Goth. (tac. Gesu.) *succoenant.* In novato verbo malui etymon custodire, quod longe secus fuerit in *succidendo.* cf. § 5.

Ciceronis. Turic. (a pr. manu) *Cicero* cum Alm.

Curium. Turic. *Curbum* cum Alm. sed ille a sec. manu *Currum.* Guelf. Goth. (sed hic a sec. manu, tac. Gesu.) *Curium* cum Voss. 2. cf. § 73.

ut — natus. Turic. *u. declam. et n.* (sed et a sec. demum manu), cum Guelf. Camp. Goth. Voss. 2. Obr. Malni re-reptam, cum facile exciderit *cum* antecedente praesertim *ut* (quod speciem dabat structurae illius de qua vide § 9. cf. et q, 4, 9.) et videar corrigentis manum deprehendere in Turic.

⁹¹. *femina sua — petita.* Turic. *feminam suam — petitam,* sed a sec. manu; et sic Guelf. nisi quod *potitum.*

facilis. Jenf. Tarv. *facilius.*

responsio. Guelf. Camp. *reprehensio* cum Goth. Voss. 2. et edd. ab Aldo inde ante Burm. cf. 3, 5, 15.

nus non inauditum in hoc vocabulo. cf. Drakenb. ad Liv. 1, 12, 1.

Ciceronis — adversus Curium. cf. § 73.

⁹¹. *ex ironia.* Quod *figitur* h. l. est, armatum fuisse testem illum. Est autem illud *ex ironia*, quoniam speciem dat Caesar haec, quae dicantur

a teste, serio credentis, cum simul significet, ne potuisse quidem ea fieri. cf. 6, 2, 15.

C. Caesar. Aliunde quidem hoc dictum non novi. Satis tamen persuasum habeo esse C. Julii Caesaris Strabonis cf. § 75. In huic maxime cadit altercatio cum teste, et ipsa quoque festivitas.

voluisset: *Quid enim faceret, inquit, cum
92 tu galeam et lorica[m] haberes?* Vel optima
est simulatio contra simulantem, qualis illa
Domitii Afri fuit: Vetus habebat testa-
mentum, et unus ex amicis recentioribus,
sperans aliquid ex mutatione tabularum;

92. *Domitii Afri.* Plin. Epist. 8, 18, 5 „Domitius „Afer“ inquit „reliquit testa- „mentum ante octo et decem „annos nuncupatum“ cuius mentio commodum succurrit loco nostro, quo magis appareat occasio talis consilii in homine nuper admissio in familiaritatem Domitii. *Falsam*, quam ille narravit, *fabulam* omisit hic Qu., ne longus esset. (Nemo, puto, haerebit in *falsa fabula*, quasi τавтоλογούση. Nam supra [6, 1, 41] *fabula circa Cepasios* erat vera, nec „ceterae diei *fabulae*“ [Suet. Dom. c. 15.] *falsae* omnes.) Sed credibile est hanc fuisse eiusmodi, ut primipilaris quidam induceretur, cuius res postquam essent mutatae, tabularum quoque mutatio consentanea videretur. Quare huius maxime conditionis homo ad partes vocatus sit, equidem non dixerim; nisi forte horum tunc temporis testamenta plurimum jactabantur quotidianis sermonibus. In pristina huius, quem tractamus, loci constitutione, magis pro-

pria VV. DD. visa est *primipilaris* mentio, quippe qui conferrent Suetonii verba c. 38 Calig. „Testamenta „primipilarium, qui ab initio „principatus Tiberii, neque „illum, neque se heredem re- „liquissent, ut ingrata, rescidit.“ Ad ea ipsa Casaubonus nostrum quoque expendit sed ex prava scriptura. Eo tamen tendunt loca Dionis et Vegetii, ab ipso apposita, ut intelligamus, quare hereditates primipilarium solerent magnopere expeti. Quae Turnebus in Advv. 28, 35 acute sane excogitavit ad haecce Quintiliana explicanda, reperta jam vera eorum scriptura, minus ad rem faciunt. *Suprema iudicia ordinare pro testando* usurpant juris auctores, quanquam frequentius omisso substantivo. vid. Brisson. de V. S. *Rursus* verbo *suadendi* hic praeter consuetudinem antevertitur, quoniam propria sententiae vis est in eo adverbio quanquam pertinente non ad *suadendum* sed ad *ordinandum*, ut possis, si libuerit, virgulis seipre τὸ *suaderet*.

falsam fabulam intulerat, consalens eum, an
 560 primipilari seni jam testato rursus suaderet
 ordinare suprema judicia, *Noli*, inquit, *sa-*
cere: offendis illum. Jucundissima sunt au- 95
 tem ex his omnibus lenia, et (ut sic dixerim)
 boni stomachi: ut Afer idem ingrato litiga-

92. *fabulam.* Guelf. Camp. Tary. *tabulam* cum Ald. et
 recc. ante Gesn. exc. Obr. qui tamen nimis leviter expungit
falsam. Nostrium praeterea defendunt Turic. Goth. 1. 2.
 Voss. 2. cum edd. reliquis ante Ald. Silentur Alm. (cf. § 90.
 93) et Vall. *primipilari — suaderet.* Turic. *primi-*
pilaris enim intestator s. Alm. *primipilaris ei intestator s.*
 Sed ille a sec. manu expungit *in ante testator.* Et sic Guelf.
 (nisi quod *eum* pro *enim*) Goth. Voss. 2. Camp. cum edd. ante
 Ald. sed hi omnes *ei* pro *enim.* Mox e Regii conjectura *testa-*
mento pro *testator* ante Gesn. exc. Obr. cujus ille scripturam
 recepit, quae est nostra, omissis *jam* et *rursus.* Regium illud
testamento, sed praemisso *in*, dare narratur Goth. 2., me qui-
 dem incredulo. Voces duas, hic primum comparentes, elinxi
 partim ex prima Turic. manu, quae et in Alm. Goth. 2., par-
 tim ex R, quod nullus veterum librorum ignorat. Sequentem
 enim protinus S facillime hauriebatur *rursus* quod *rs* scribitur
 per compendium, impositis quibusdam notis, nullo negotio
 evanescentibus.

93. *et ut.* Turic. Guelf. omittunt *et*, proclivi ante *ut*
 errore. *Afer idem ingrato.* Turic. Guelf. *aperiam*
demigrato cum Alm. *aperiam de ingrato* Jenf. cum edd. ante
 Rusc. qui de Regii conjectura *Afer ingr.* et sic reliqui. Ego
 inferni *idem* (6, 1, 27 Goth. *idem* omittit ante Cic.). Camp.
aper ingr. manifesta, ut mihi videtur, correctione (cf. 6, 1, 9).
 Quod Goth. *aperiant de ingr.* dare narratur et Voss. 2. *Afer*
 .. (quasi lacuna interjecta) *e ingr.*, miror.

offendis illum. Minus hu-
 jus loci videri potest praeseus
 tempus (cf. 78.) quod omnes
 libri praefereunt; sed ceuseo
 consulto adhibitum a Domi-
 tio, quo magis ostenderet,
 quanquam per suspicionem,

quid sibi ipsi cum maxime
 esset mentis. Longius abit
 Turnebus l. c. referens, quasi
 sic in nostro positum, *offendes*
enim.

93. *lenia.* cf. § 27.

tori, conspectum ejus in foro vitanti, per nomenclatorem missum ad eum, *Amas me*, inquit, *quod te non vidi?* Et dispensatori,

in foro vit. Sic Turic. Guelf. Camp. Reliqui *v. i. f.* cf. § 85. 105. *nomenclatorem.* Turic. *nomen elatorem*, a sec. manu *nomen delatorem.* Gothi. *nomen datoris.*

Anas — vidi? Locutio *amas quod* satis illustratur exemplo, quod ponunt, Terentii Eun. 3, 2, 3. „Ecquid „nos amas de fidicina ista?“ Sed hoc in quovis Lexico reperias. Parum tamen, a Turnebo inde Adversf. 20, 27, affecti sunt jocum, quem eo trahunt, quasi collaudet Afer litigatorem illum, qui se molesto aspectu ingrati hominis levavit. Non erat tum hic jocus pro solita Afri lenitate, cujus exemplum ponitur; et debebat *amo te* scribi, non *amas me*. Sed longe festivius et simplicius: „Noane gratias „mibi habes, quod te videre „dissimulavi?“ Et, mirum, interrogandi signum in ipso Codice Guelf. comparet. Malim sane *Ecquid* vel *Numquid* praemitti quaestioni, elapsum fortasse ob *inquit* sequens, cujusmodi non est sine exemplo confusio. cf. 5, 11, 28. 6, 1, 43. hic § 86. *Ingratum litigatorem* accipio eum, qui nihil praemii contulerit patrono. cf. not. ad libr. 1 extr. sicut toties *ingrati* appellantur, qui in testando obliviscuntur principis.

dispensatori — debes. Quid sit *respondere ad reliqua* optime docet magnus Gronovius Obf. 2, 4. p. 185 seq. „*Respondere ad reliqua* dicitur „qui reliquum solvit et parem „rationem facit vel pariat.“ Quod qui non facit, *reliquatur* ille, de qua voce consule Brinnium de V. S. Hic dispensator servus cum velit frugi videri mancipium, credere se illi simulat jucundus Afer, sed vel *passerem* hunc, nil nisi aquam gustantem, jubet tamen reddere quod debeat. Eandem passeris similitudinem nullo sane praeterea loco apud veteres invenio; neque enim, quo utitur Gebhardus, huc facit illud apud Nonium (c. 2. § 335.) „*passerinum* prandium,“ ubi intelligitur id quod frustatim comeditur. Clarius sane multo erat, si dixisse narraretur Afer: „Cicada redde cet.“ cujusmodi locum ponit Gebhardus Theocrit. 4, 17 μή πρῶνας σιτίσεται ὡσπερ ὁ τέττιξ? Nam in cicada notissimus roris pastus. Sed et nostrates exiguo cibo contentum avi comparant, quanquam non speciei certae.

qui, cum ad reliqua non responderet, dicebat subinde, *Non comedi panem, et aquam* 561 *bibo: Passer redde, quod debes.* Quae ὑπὸ

Voss. 2. *nomen et latorem.* Camp. *nomenculatorem* cum edd. ante Bas.

cum ad reliqua. Turic. Guelf. Camp. omittunt *ad* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. Inseruit Regius. Bad. *c. a. aliqua.* Goth. Voss. 2. *c. aliqua.* cf. 4, 2, 92. Obr. *c. r.* — *responderent* et sic Salmasius.

Passer. Sic Turic. Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Bal. Palat. Gebh. Andr. Dicitur Alm. *subjicere et nostrae voci* (cf. § 92. 99). Reliqui omnes *pasce et* exc. Obr. qui *Pascere et.* Cod. Bodl. ut et reliquorum nullam mentionem fieri, conferentium *secordiae* imputo. Salmasium ad Spart. Hadr. c. 7. nostrum dare e MS. vel antiquissima editione nullus dubito, quoniam ne meminuit quidem alterius scripturae. Gronovii vero aequius de hac textus constitutione iudicium futurum fuisse mihi persuadeo, si consensum vet. librorum vidisset. Nec absurdum Gebhardi iudicium, alioqui satis plerumque inficeti hominis, „Frigidiora haec“ in vulgata „hieme „Gallicana“ dicentis. Ubi enim ullus hic jocus, si *pasce* (sive *pascere*, quod profecto tutius, ob similitudinem MSS.) i. e. *epulare et redde quod debes* dixit servo suo Afer? In eo autem Gronovii solitam verecundiam desidero, quod pro *Non comedi panem* se ait legere *Nigrum edo panem*, nullo auctore. Est hyperbole in vulgato, satis conveniens illa dispensatori nequam.

ὑπὸ τὸ ἤθος. Sic plane (nisi quod sine accentibus), Turic. Guelf. cum Goth. Voss. 2. Alm. (quanquam sic Burin. ΤΗΟΤΟΠΗΘΟC). *υποτονθος* Camp. Sed Turicensi ascribitur *ipolithos*. Obr. Τπέθετα. Reliqui ὑπαγωγάς. Meorum hoc

ὑπὸ τὸ ἤθος. Desitior sane locis rhetorum Graecorum, qui hoc artis vocabulo utantur. Neque tamen obscurum quo modo dicta, qualia modo relata sunt, potuerint hac appellatione designari. Dicuntur enim quam maxime ἐν ἡθῆι, et personam eandem ser-

vant, quam alter, quocum loquimur, sumit. Minus docuero ὑπὸ praepositionem hujus locutionis propriam esse, potius quam κατά. An videtur, qui talia ludit, ὑποδύεσθαι ὑπὸ τὸ ἤθος? cf. l. huj. c. 2.

94 τὸ ἤ90; vocant. Est gratus jocus, qui minus exprobrat, quam potest, ut idem dicenti candidato, *Semper domum tuam colui*: cum posset palam negare, *Credo*, inquit, *et verum est*. Interim de se dicere ridiculum est: et, quod in alium, si absentem diceretur, urbanum non erat, quoniam ipsi palam exprobratur, movet risum: quale Augusti est, cum ab eo miles nescio quid improbe peteret, veniret contra Marcianus, quem suspicaba-

primus Tarv. Etiam obscurius nostro, nec magis firmatum aliorum scriptorum usu. Neque enim quidquam huc faciens dant Hesychius et Suidas in v. Lepidum Regii commentum: „Subactiones dici, quod, qui iis utatur, quodammodo subigat eum, quem rideat.“ Haec corrupta vulgo tribuuntur Turnebo isti. Unde sit recepta, discere velim. Camp. quod pro quae. vocant. Turic. (a pr. manu) vocantem cum Alm.

94. jocus. Guelf. Goth. Jens. (tac. Gesn.) locus cum Voss. 2. et edd. ante Ruse. exc. Camp. Correxerit Regius. cf. § 29. diceretur. Dedi hoc ex Obr. solo. Neque enim id conjecit Francius, ut credidit Gesn. Reliqui diceret. Spoute nascitur emendatio, subjecto mox „urbanum.“

erat. Gryph. (1544.) esset eum edd. ante Gesn.

95. veniret contra. Camp. inserit et cum Goth. Mallem copulam ostendi ante veniret, unde facillime excidebat.

95. Marcianus. Sic Goth. (tac. Gesn.) priore loco. Reliqui Martianus. Nostrum recte tuetur Oudend. ad Suet. Galb. c. 14.

94. Interim — ridiculum est. Miror nullum hic exemplum subijci. Etli enim de suo consilio aliquid narrat Augustus in dicto mox relato, alio tamen pertinet quam ad hanc speciem. Suspicio aliquot verba hic turbata et intercepta, fortasse cum exemplo ipso. alium etiam aptius referas ad se; quod in nostra structura fieri nequit. Nam de se nisi aliud fuerit quam in se, improbavit hoc noster § 82.

95. Marcianus. „Memoratur Granius Marcianus Senator sub Tiberio apud Tacit. „annual. 6, 58. Sed illum

tur et ipsum aliquid injuste rogaturum: *Non magis, inquit, faciam, commilito, quae petis, quam quod Marcianus a me petiturus est.* Adjuvant urbanitatem et versus commode⁹⁶ positi, seu toti, ut sunt (quod adeo facile est, ut Ovidius ex tetrasichon Maeri carmine librum in malos poetas composuerit),

faciam. Guelf. *facio.* cf. 83.

^{96.} *toti.* Turic. Guelf. Camp. *tot* cum Goth. (err. Gesn.) Voss. 2. Alm. et edd. ante Rusc. Correxerit Regius. Sed Rusc. omittit *ut* et fortasse id volebat Reg. cf. § 73. Est tamen apud Cic. de Or. 2, 64. *tetrasichon.* Sic Turic. Guelf. nisi quod sine aspiratione. Reliqui *tetrasicho*, quam vetustiores aliquot plurimis mendis inquinati v. c. *thetastirico.* Corruptissimus Tarv. *terrasicho* et omittit *Maeri*, quod facile excidebat, sicut litera M officiebat antecedenti voci. *tetrasichum carmen* nihil aliud est nisi carmen constans duobus distichis, unde nemo librum integrum esse poterit.

composuerit. Turic. a sec. manu *composuerat.* Jenf. Tarv. *composuit* quod correxit Regius.

„senem fuisse oportuit, quia
„hic Augustus militem com-
„militonis titulo ornat, quod
„eum fecisse post bella civilia
„negat Suetonius c. 25. nisi
„hic in communi sermone
„praeter solitum blandum Au-
„gustum dicamus, cum Sue-
„tonius abstinuisse hoc voca-
„bulo in concionibus et edictis
„scribat.“ BURMANNUS.
Contra venire ὄριστῶς dictum
accipio, pro *e regione, in conspectum.* Mirum tamen hoc
asyndeton. cf. not. crit. Ma-
crobius quidem hunc Augusti
jocum non refert, nec alibi
legi.

^{96.} *Ovidius — composuerit.*
Aemilius Macer, Virgilii, Ti-
bulli, Ovidii aequalis, car-
men aliquod *tetrasicha* appel-
latum, constans singulis per
tetrasicha elatis epigrammatis,
composuerit necesse est. Ne-
que tamen ipsum opus neque
parodia Ovidiana alio, quam
hoc Quintiliani, testimonio
nobis innotuit. Videtur autem
Ovidius trajiciendis versibus,
quos singulos intactos reli-
querat, in alium sensum de-
flexisse librum Aemilii. Scripsit
ille de volueribus, herbis,
serpentibus. item Paralipome-
na Homeri (quamquam Mas-

quod sit gratius, si qua etiam ambiguitate conditur; ut Cicero in Marcium hominem callidum et versutum, cum is in quadam causa suspectus esset, *Nisi qua Ulixes rate* 97 *evafit Laërtius*: seu verbis ex parte muta- 562 tis; ut in eum, qui, cum antea stultissimus esset, post acceptam hereditatem pri-

Marcium. Sic Turic. a sec. manu omisso antea *in*, a pr. quidem et tertia *in arcium*. Plerique vetustiorum *Martium* per T. nisi quod Guelf. *Arrium* Camp. *Accium* et ad hunc redeunt Ald. eoque recentiores.

hominem. Turic. *nomine* cum Alm. non sine sensu. Sed fortasse recte junxeris utrumque. *Ulixes.* Sic Turic. Camp. *rate evafit.* Turic. *intervafit* cum Alm. Jenf. *intervafit* Guelf. Qui darent *arte e.* non vidi, memorantur tamen a Burm. *Laërtius.* Turic. *lertius.* Jenf. *lentius.* Jocus difficilis intellectu, nec profecto integer ad nos perlatus. Ambiguitas, qua condiri debet, in vocum sono quaerenda videtur (cf. § 47. 78). Versum esse veteris Tragicæ agnovit Pseudo-Turnebus, sed quis non? Est tamen corruptus, nec facile medelam adhibeas retenta *rate*. Si quid navigio opus, malim *lintre*. Sed fortasse e Guelf. lenissime *inde*. Nomen postremum *Lartius* scribam, Graecis tragicis non infrequenti more, quem Accius quoque, vel quicumque tandem Romanorum antiquus, est adoptasse putandus. Neque enim obstat, quod pro proprio usurpant illi cœticon, cum et

feus in Verona illustrata 2, 19 non sine specie veritatis Iliacum Macrum fecerit ab herbarum poëta). Loca veterum de hoc poëta collegit Bruklufius ad Tibull. 2, 6, 1. Nostro memoratur 10, 1, 56. 87. 12, 11, 27. De versuum interpolatione Cicero de Or. 2, 64. noster 1, 8. 10 seqq.

Cicero — *Laërtius.* Facile hoc quidem loco subaudies

dixit vel *inquit.* cf. Burm. ad Phædr. 1, 29, 10. et Periz. Sanct. 4, 4, 7. Sed huc ea tantum pertinent, in quibus loquentis recta oratio, non obliqua, quale Curtii illud 5, 7. apud Periz. „Rex quoque — „Quam — ulciscimur.“ Aliter 5, 11, 24. Jocus nemo præter nostrum refert, nec uovimus, in quem conjectus est. vid. not. crit.

mus sententiam rogabatur, *Cujus hereditas est, quam vocant sapientiam*, pro illo, *facilitas est*: seu ficti notis versibus similes, quae *παρωδία* dicitur; et *proverbia* opportune

sic promiscue *λαέρτιον* dicant et *λάρτιον*. Hinc paronomasiam efficias ad *Marciam*. Quauquam discrepant C et T, nolim enim *Martium* (cf. Drakenb. ad Liv. 1, 32, 1). Verior tamen hujus loci emendatio fuerit si pro *Marcio*, *Arco* ponatur nomen *Lartius*, quod etsi rarum, post veterem illum consulem et dictatorem, tamen legitur in aliquot inscriptionibus apud Gruterum. Sic fiat senarius iustus et caesura et ictibus, modo *nisi* producat ultimam; quod si displicuerit, licebit reponere *nisi si*. cf. G, 1, 34.

97. *hered. est*. Turic. Guelf. Camp. h. *effet* cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Rusc. (Tarv. etiam *haereditatis*, et *cujus* omittit Turic. a pr. manu). Correxit Regius errorem librarii male junctis ad *rogabatur*, eo quoque recte usus, quod mox sine controversia *fac. est*. *facilitas*. Sic Turic. Guelf. cum Alm. Loc. Ven. Rusc. Reliqui *facultas*, quo perit versus. *notis*. Sic Turic. Guelf. cum Goth. Alm. Mureti Cod. et edd. ante Basil. quo acc. Obr. Capp. Bip. Reliqui *notis*. Gesnero operae non videntur paruisse; voluit enim profecto *nisi* suum. Modo *fictis* dant corrupte multi editi a Tarv. inde ad Obr. *similes*. Locat. *Simile* cum edd. ante Obr. nisi quod a Rusc. inde addunt *est* ex conjectura Regiana. *quae*. Sic Turic. cum Alm. quam *que*. Reliqui *quod*. *παρωδία*. Turic. *παρωδία*, a sec. manu *paronia* et sic Camp. Guelf. (hi quidem graecis litt.). Noliuum Mureti Codex et Obr. cum rec. Reliqui *παροιμία*. *proverbia*. Turic. *verbia*, a sec.

97. *sententiam rogabatur*. Hoc in senatu igitur jocus videtur Cicero. Neque enim dubito accedere Turnebiano inter, reti, hoc quoque Cicero tributam a Qu. putanti. Versus quidem est iambicus trimeter, in ea duntaxat constitutione ubi *facilitas* relinquitur. Nam joco illo cor-

ruptur modi, cum *hereditas* non ingrediatur in versum. *Cujus* monosyllabum est, ut saepe apud Comicos. Poeta tam veterem, unde sit desumptum hoc, non magis quam Regius demonstrarem. *Facilitas* antiquo more dicitur pro *facultate* cf. A, 1, 61.

παρωδία. Haeserunt hic

98 aptata: ut homini nequam lapsa, et, ut 563
allevaretur, roganti, *Tollat te, qui non
novit.* Ex historia etiam ducere urbanitatem,

manu *verba* et sic Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. marg.
Bas. ut. Ald. subjicit *de* ex conjectura Regii, cum
edd. recentioribus ante Gesn. exc. Obr.

homini nequam. Turic. *homine quam* cum Alm. Colb. Sed
Turic. a sec. manu *homine in aquam*, et sic Guelf. Camp. cum
edd. ante Burm. Nostrum dant Goth. Voss. 2. nisi quod ille
neque pro nequam. *roganti.* Turic. *rogant a pr.*
manu. Reliqui, etiam qui *homine*, omnes nostrum.

98. *ducere.* Turic. Guelf. *docere* cum Jenf. Tarv. Cor-
rexerit Regius, sed est nostrum jam apud Camp.

VV. DD. partim quia exem-
plo hoc praeceptum careret,
qualia in reliquis omnibus
posuit Fabius, partim quia
parodia esse videretur jam in
proximo. Interest quod in
illo genere levis sit mutatio,
in hoc potest ne ullum qui-
dem verbum remanere pristini
versus. Accedit illa veterum,
securitas dividendi et ordinan-
di systematis (cf. 5, 14, 10).
Neque enim repugno si quis
parodiam agnoscat in Ovi-
diano illo contra malos poë-
tas libro. cf. 5, 14, 10. Ex-
emplo afferendo superfedit for-
tasse, ne longus esset, cum
parodia fere (et haec altera
nota est) iusto carmine cerna-
tur. *Muretus ad Athenaeum
ablegat, ut et Turnebus in
explicatione jocosum Cicero-
nianorum ad libr. de Orat. 2,
64. item Gesnerus ad Fabr.

Bibl. Gr. Vol. 1. p. Harl.
550 seq.

ut homini — non novit.

Huic loco commodum succur-
rit alter Horatianus Epist. 1,
17, 62. ad partes vocatus Re-
gio et omnibus deinceps, ubi
ei, qui tolli vult fracto crure,
plano „*Quaere peregrinum*
„vicinia ranca reclamat.“ Nisi
diserte tamen monuisset nos
Qu., vix agnoscebamus pro-
verbium in istis; nec facilis
demonstratu est origo dicti, si
in Horatiano exemplo jam
fuit proverbium. Neminem
praeter hos duos, qui eodem
sit usus, designat Erasmus,
7, 75. Fortasse autem non
ipsum hoc fuit proverbium,
sed potius contrarium, ut con-
suetum esset, opem roganti-
bus acclamare: „*Familiares*
„tuos adi, ego te non novi.“
Ita parodia quaedam hic fuerit
proverbii, et *aptata* accipias,

eruditum: ut Cicero fecit, cum ei testem in iudicio Verris roganti dixisset Hortensius, *Non intelligo haec aenigmata. Atqui debes, inquit, cum Sphingem domi habeas.* acceperat autem ille a Verre Sphingem aeneam magnae pecuniae. *Subabsurda* illa constant stultis simili imitatione, et quae, nisi fingantur, stulta sunt: ut, qui mirantibus, quod humile candelabrum emisset,

Sph. — *Sph.* Turic. Guelf. Camp. Goth. Jenf. (tac. Gesn.) *sp.* — *sp.* cum Voss. 2. Priores quidem duo *n* in fine pro *m*.

99. *stultis* — *imit.* Turic. Camp. *stultissimi i.* cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Bad. Sed Guelf. (nisi quid peccavi) *stultissima i.* Nostrium conjecit Regius subligine vix ferenda. Malim *stulti simulatione* (cf. § 23. *simulamus*), ubi non dicam, *stulti* masculinae melius accipias, an neutraliter.

humile. Turic. a pr. manu *humilem.*

figurata, deslexa. Structura quidem nominativum *proverbia* pendet ex illo *Adiurans* § 96. Ceterum unde sua hauserit, quosve dicat *Teutonicos*, Baldus, equidem ignoro, qui haec ad locum nostrum: „Teutonicis adagium est: Te novi: „nec te, qui bene norit, „emet.“

98. *Cicero* — *domi habeas.* Bis legitur idem jocus apud Plutarchum, in vita Cicero- nis Vol. 1. p. 364. D. et Apophth. 2, 205. B. Tripli- cem vero apud scriptores ma- teriam hujus Sphingis habes. Nam Plutarchi priore loco

ἐλεφαντίνην, posteriore ἀργυ- ράν accepisse narratur Horten- sius. Occasio quidem dicti expeditior apud Plutarchum, πλεονεξίᾳ τι εἰπεῖν τὸν Κικέρωνα πρὸς τὸν Ὀρτήσιον; nisi forte *testem rogatum* esse Horten- sium ipsum, interpretaris in nostro. Alioqui non apparet, quare sibi hoc aenigma solven- dum duxerit Hortensius.

99. *Subabsurda* illa. cf. § 23.

stultis simili imitatione. cf. not. crit.

et quae. Copula profecto abjicienda. Adhaesit ex pro- ximo.

Pranforium erit, inquit. Sed illa *similia absurdis* sunt acria, quae tanquam sine ratione dicta feruntur: ut servus Dolabellae, cum interrogaretur, an dominus ejus auctionem proposuisset, *Domum*, inquit, *vendidit*.
 100 Deprehensi interim pudorem suum ridiculo aliquo explicant: ut, qui testem dicentem se a reo vulneratum, interrogaverat, *An cicatricem haberet?* cum ille ingentem in

Pranforium. Turic. a pr. manu *prandorum*, a sec. *pransurum* et sic Guelf. *pramurum* Goth. *parmurum* Camp.

dicta. Omittit Guelf. *feruntur.* Alm. *ferunt dare* narratur, sed nihil tale in Turic. ut nec mox *interrogaret* quod Alm. tribuitur (cf. § 93. 100). Sed hoc est in Guelf. Goth. Camp. et edd. ante Bad. qui se conjecturam Regianam recipere testatur, cum in omnibus sit activum.

ut servus. Turic. a pr. manu *et f.*

Dolab. Guelf. Goth. Camp. *Dolob.* cum edd. ante Gryph. exc. Jenf. Ald. Bad. sec. cf. § 73.

100. *aliquo.* Turic. a pr. manu *alio quo* cum Alm.

cicatricem. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln.) Camp. cum Alm. Reliqui *cicatrices.*

Pranforium. Prandia, non stris fere jentaculis similia, minorem apparatus desiderabant.

Sed illa. Illa h. l. refer ad relativum insequens *quae*; neque enim intelligitur aliquid frequenti mentione tritum, quale modo in *subabsurdis*, sed certa species, quae mox definitur.

Dolabellae. Ciceronis ille gener (cf. § 75), aere alieno obrutus, ab Antonio, ut suas

partes sequeretur, entus est, sicut olim a Caesare Curio. In hunc ergo quam maxime cadit tale servi dictum.

auctionem proposuisset. Proprium verbum est *auctionem proscribere* vid. Briffon. de Forum. p. 485 sqq.

Domum — vendidit. „Acute „respondum: domum vendidit. f. suam. quomodo auctionem igitur proposuisset: cui „nihil reliquum sit?“ Badius.

femine ostendisset, *Latus*, inquit, *oportuit*.
Contumeliis quoque uti belle datur: ut

femine. Sic Turic. Reliqui *femore*. cf. § 91 et Graev. et Oudend. ad script. ad Her. 3, 15 item ad Suet. Tit. c. 4. et in primis Drakenb. ad Sil. It. 1. 540, qui exemplorum copia rem confecit, in obliquis casibus *N* potius esse quam *R*. adde Wolf. in Addend. Vitruv. item Qu. 1, 6, 22.

oportuit. *Contumeliis*. Turic. *oportunum is*, cum Alm. (cf. 99. item mox), sed ille a sec. manu *oportunusius* et sic Guelf. Bodl. Voff. 2. Vall. cum edd. ante Ald. quo acc. Bad. pr. sed exc. Camp. qui nostrum. Goth. nobiscum facere de industria notavi, contra Gesn. qui loco *G*. fortasse volebat *Jensf*. Sed miror hunc a ceteris, suisque in primis, recedere. Alteram vocem Turic. in sec. manu ponit nullam; reliqui autem ante Bad. *iis*, nisi quod Guelf. Voff. 2. Goth. (err. Gesn.) Tarv. *Is*, Camp. *id*. Badius, postquam Regius pro *iis* suaserat vel *jurgius* vel *conricius*, „lego,“ inquit „*contumeliis*.“ Eum certatim sunt secuti.

uti. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *utile* cum Alm. Voff. 2. *belle*. Camp. *bello*.

100. *Latus* — *oportuit*. „Latus et vitalia petere debet,“ bat cliens meus, quo minus „nunc dicere contra ipsum testimonium posses.“ Gesnerus. Plant. Aulul. 3, 2, 4 „— istuc malefactum arbitrator, „quia non *latus* fodi.“

Contumeliis — inquit *domine*. Ab hisce emendandis manum abstinere malo, quam quidquam in densissimis tenebris dispicere videri. Varietas scripturae ostendet, quam incerta sint singula prope verba. In primo quidem dicto Hispanis persona satis nota. Burmannus cum designari putat, cujus plurimam mentionem habet Seneca pater (velut p. 230. 290 ubi dicitur asperiores dicendi viam natura

secutus, p. 365). cf. et Tacitus Annal. 1, 74 ubi ne quis turpia illa delatorum vitia Hispani tribuat, recte cavent Pichena et Ryckius. Eiusdem cognominis memorari apud Ciceronem Ad Div. 13, 65. 14, 1. Alterius joci contumeliosi auctor Fulvius eidem Burmanno videtur esse Fulvius Sparfus, saepe et ipse oblatu legentibus Senecam patrem, v. c. p. 179. 229. 242 quibus locis gentile quoque nomen exprimitur. Sed praeter superioris dicti corruptissimi difficultatem, sat habet tricarum hoc ipsum Fulvii, in quo Gesnerus *propinqui*, *legati*, significationem. *chirographi* etiam insoleter novatum genus (vide 5, 15,

Hispo objicienti bis acerba crimina accusatori, ⁵⁶⁴
Mentiris, inquit. Et Fulvius propinquus
 Legato interroganti, an in tabulis, quas pro-
 ferebat, chirographus esset, *Et verus*, in-
 101 quit, *domine*. Has aut accepi species, aut
 inveni frequentissimas, ex quibus ridicula
 ducerentur: sed repetam necesse est, infini-

Hispo. Tarv. *Hifopo*. *objicienti* — inquit. Turic.
obicientibus arbore c. a. mentis i. cum Alm. (cf. hac §. item
 104.) quo acc. Guelf. Goth. Voss. 2. Pithoei lib., nisi quod *obj.*
 et *mentiris*, quorum posterius Turic. a sec. manu. Camp.
obj. acerba c. a. m. i. omisso *bis*. Jent. nostrum, sed *ardore*
 pro *acerba* cum edd. ante Ald. Rectissime Burm. „latet“ in-
 quit „aliquid; nam quid belli sit in rustico illo convicio,
 „*mentiris*, non video.“ Obrechtus, quanquam genio, ut vi-
 detur, indulgens, nihil magnopere proficit, haec dans: *obji-*
cienti elisa tempore crimina a. m. i. Ingenio sane non caret
 correctio.

Fulvius. Turic. a pr. manu *sturius*.

ar. Turic. a pr. manu *aut.* cf. 5, 10, 69. 6, 4, 4.

chirographus. Turic. *cirograhus*. Guelf. Camp. *cyrogra-*
phus.

3. et Steph. de abusu Gr. L. p. 26 Koloff.), merito grava-
 tur. Superioris quidem aeta-
 tis interpretes certatim agno-
 scunt contumeliam in *domini*
 appellatione, cui rectissime
 Burmannus, Gesuero etiam
 probatus, adjicit alteram in
 illo: *et verus*, quasi is, cui
 hoc dicebatur, notatus sit tan-
 quam *falsarius*. Sed est ali-
 quid etiam in isto *domine*,
 quod tunc demum perspicie-
 tur, si quis *Legati* in hoc loco
 rectam rationem reddiderit.
Chirographi (de quo vide
 Briffon, de V. S.) mentio de-
 ducit sane eo, de quo cogitat
 Gesnerus, ad tabulas testa-

menti, in quo *legatum* fuerit.
 Sed nihil proficitur. Gedoynus
 multum sibi licere ratus non
 incommodam extudit utrin-
 que sententiam: „L'accusateur
 „d'Hispon disoit qu'il l'avoit
 „accusé deux fois en justice;
 „*et deux fois tu es menti*, lui
 „dit Hispon. Un lieutenant
 „général demandoit à Fulvius
 „si le testament qu'il produi-
 „soit étoit signé. *Et la signa-*
 „*ture n'en est pas contrefaite*
 „répondit Fulvius.“ Vides
propinqui nec volam nec vesti-
 gium relinqui. Gesnerus de
 cognominæ cogitabat.

101. *repetam*. cf. § 35.
 36.

tas esse, tam false dicendi, quam severe; quas praestat *persona, locus, tempus, casus* denique, qui est maxime varius. Itaque¹⁰² haec, nē ōmifisse viderer, attigi: illa autem, quae de usu ipso et modo jocandi complexus sum, adeo infirma, sed plane necessaria. His adjicit Domitius Marsus, qui *de urbanitate* diligentissime scripsit, quaedam non ridicula, sed cuilibet severissimae orationi convenientia, eleganter dicta, et proprio quodam lepore jucunda: quae sunt quidem *urbana*, sed risum tamen non habent. Neque¹⁰³

102. *usu. Camp. risu. Male. adeo — sed. Ne hic quidem quidquam expedio. Adeo, quod pertinaciter retinent omnes libri, sensu prorsus caret. Videntur quidem VV. DD. accepisse pro quidem, etsi, cui mox opponeretur sed, sed quo tandem illi usu aut exemplo nixi? Nihil magnopere proficias si ad ea exculpas et hoc referas ad complexus sum, ut sit simul cum iis. cf. Drakenb. ad Liv. 4, 54, 4. infirmarem est in Turic. et Alm. sed ille rem reflexit in sed, quod omnes reliqui tuentur. Modo priora ordinaris, hinc facile eruas: rem plane necessariam, ut videlicet agatur de „usu et modo jocandi.“ Sed infirma ipsum quam maxime languet, prae quo infirma malebat Regius, improbante recte Badio, sed male, cum ceteris, acquiescente in recepta. Gesnerus, non inferi posse ante adeo, putabat, vel infinita scribi pro infirma, neo sibi satisfaciens. Sententiam quidem trans nebulam video, orationem nullam extrico sanam. Verbum finitum in hisce post illa autem quae — sum, quam maxime desidero.*

102. *complexus sum. Complexi h. l. habet potestatem conjungendi, admiscendi, veluti 3, 6, 68. De modo jocandi cf. ad 5, 12, 1 ubi modus utendi argg. post ipsa ar-*

gumenta tractatur. item 4, 1, 52. 6, 2, 2. adeo infirma sed. cf. not. crit.

Domitius Marsus. cf. 3, 1, 18. Brukhufius ad Tibull. 4, 15 multa de eo collegit.

enim ei *de risu*, sed *de urbanitate* est opus institutum, quam propriam esse nostrae civitatis, et sero sic intelligi coeptam, postquam *Urbis* appellationem, etiamsi nomen proprium non adjiceretur, *Romam* tamen¹⁰⁴ accipi sit receptum. Eamque sic finit: *Urbanitas est virtus quaedam in breve dictum coacta, et apta ad delectandos movendosque homines in omnem affectum, maxime idonea ad resistendum, vel laceffendum, prout quaeque res ac persona desiderat.* Cui si brevitate exceptionem detraxeris, omnes orationis⁵⁶⁵ virtutes complexa sit. Nam, si constat rebus et personis; quod in utrisque oporteat, di-

103. *civit. et sero.* Sic Turic. Guelf. Camp. cum Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Ald. Reliqui post *civ.* inserunt *ait*, (suadente Regio) morosiores illi hic quam § 47. et 1, 6, 36. Marfi hanc esse sententiam elicitur ex „*est opus institutum*“ unde mox pendet infinitivus. *propriam.* Omittit Camp. *Romam.* Turic. Guelf. roma.

104. *si — quod.* Turic. Guelf. Camp. *sicut ista r. e. p. q.* cum Bodl. Alm. Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. nisi quod Goth. Voss. 2. edd. a Bad. sec. inserunt *et post perf.* In Gyph. margine primum: *sic constat pro sicut ista*, conjiciente (satis quidem leniter) nescio quo, neque enim ex ullo Codice prolatum credo. Hoc omnes retinuerunt, sed Gesn. recepit conjecturam Burm. *si pro sic* quam occupavit, sed operarum,

103. *eamque sic finit.* „Vid. supra Fabianam finitionem s. 17.“ Gesnerus.

104. *exceptionem.* „H. e. „ut nunc loquuntur *determinationem, restrictionem.* Vid. „supra 2, 15, 36.“ Gesnerus.

Nam si — eloquentiae est.

i. e. Si enim nullam aliam definitionem praefers, quam rebus et personis contineri urbanitatem, equidem vicillim te admonebo, dicere id, quod et in personis et in rebus conveniat, esse perfectae eloquentiae opus, nec jam solius urbanitatis.

cere, perfectae eloquentiae est. Cur autem brevem esse eam voluerit, nescio quidem. At, quam in eodem libro dicat fuisse et in multis, narrandi urbanitatem paulo post ita finit, Catonis (ut ait) opinionem secutus, *Urbanus homo erit, cujus multa bene dicta responsaque erunt: et, qui in sermonibus, circulis, conviviiis, item in concionibus, omni denique loco ridicule commodeque dicet. Ritus*

haud dubie errore, Chonetus, in quo est ipsa Gesneri constitutio, revocantis *et* (ante *quod*) ex Goth. ceterisque, omissam a Burm. Structura Gesneri quam maxime contorta: „Si con-„stru (urbanitas) r. e. p. et (eo) quod i: u. o. d.; perfectae „(urbanitas) est eloquentiae,“ incommodo, ut apparet, potremae sententiae subiecto.

perfectae — est. Turic. (a pr. manu) *perfecti eloquenti esse* cum Alm. sed ex hoc profertur *est.* cf. § 100. 110.

esse eam. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.). Reliqui *eam esse.* cf. § 95. 106.

105. *dicat.* Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *dicit.*

Ris. erunt. Bad. pr. *Il. eruet,* ex conjectura, nec quidquam de ea moneus.

105. *At, quam — finit.* Haec cum sit constans optimorum librorum scriptura, ferri tamen nequit. Quo enim conjunctivus in *dicat.* quo et post *fuisse?* Quid deinde est, quod „narrandi urbanitatem“ sic finisse dicitur Marfus. „Urbanus homo erit?“ Haec levigabuntur aliquatenus si cum scripserimus pro *quam.* „Cum tamen narrandi quoque „urbanitatem fuisse in multis „dicat, mox hanc finitionem „ponit cet.“ *Finit,* sine obiecto sive accusativo, positum

accipio. Qui in narrando agnoscit urbanitatem, is a dicto illo in *breve coucto,* jam recessisse videtur, nomenque urbanitatis etiam copiosiori sermoni impertire.

Ritus — orator. „Primo „illud mihi liquebat, haec „verba, *Ritus — orator,* ad- „huc pertinere ad Catonianam „finitionem hominis urbani; „de qua deinde iudicat Fabius, „*Quas si recipimus finitiones* „etc. Porro illa etiam con- „structio, *Ritus erunt, qui- „cunque haec faciet orator,*

106 *erunt, quicumque haec faciet orator. Quasi recipimus finitiones, quidquid bene dice-*

quicumque. Bad. sec. *quaecunque*, suadente Regio, nec tamen sibi satisfaciente.

106. *quidquid* — *urbane dicti nom.* Transponit Gibsonus *Dicti q. b. d. e. urbane nom.* nullo auctore, nec quidquam monens.

„ ipsum olere ac sapere Cato-
 „ nem, familiarem nuper me-
 „ um, mihi videbatur. V. G.
 „ c. 144, 3. *Qui oleam legerit,*
 „ *qui deportarit, in singulas*
 „ *deportationes SS. N. 11. de-*
 „ *ducentur. c. 145, 3. Qui*
 „ *eorum non ita juraverit, quae*
 „ *ejus pars erit, omne deduce-*
 „ *tur, neque debetur. c. 146,*
 „ *1. Qui oleam emerit, am-*
 „ *plius, quam quanti emerit,*
 „ *omnis pecuniae centesima ac-*
 „ *cedet. c. 157, 8. Omnis, qui*
 „ *insomniosus est, huc eadem*
 „ *curatione sanum facies. Ni-*
 „ *mirum ut pro qui vel qui-*
 „ *cunque ponunt boni scripto-*
 „ *res si quis, ita contra ea pro*
 „ *si quis antiqui illi relativo*
 „ *qui vel quicumque uteban-*
 „ *tur.* GESNERUS. In his
 nullam quidem *reū quicum-*
que exemplum comparat, quod
 sane insolentius; nec est
 ipsius Catonis haec definitio,
 ut priscam illam elocutionem
 hic expectemus; nec tamen
 dubito quin verum viderit
 Gesnerus, cum praesertim
 Marfus solutae quidem oratio-
 nis non tam peritus videatur,
 ut Catonianam simplicitatem
 elegantioris eloquentiae ner-

vis et vinculis astringere cal-
 luerit. Sunt enim haecce ex
 eo prolata *fluctuantis* illius et
dissolui generis, de quo agit
 Wolfius in praef. ad quatuor
 orationes Ciceronis personati
 p. 58 seqq. Simile quid agno-
 sco illorum, quae legimus 2,
 15, 21.

106. *quidquid* — *accipiet.*
 Restitui veterum plerorumque
 diremptionem, cum alii, ma-
 xime recentiores, sed et ali-
 quot vetusti, ita ordinant:
 „ quidquid bene dicitur et
 „ urbane, *dicti* nomen ac-
 „ cipiet.“ Apparet sententiae
 diversitas. Potest autem illa
 verior videri structura, cum,
 Marfi quidem, urbanitas risu
 saepe carere dicta fuerit
 (§ 102); ut nunc reprehen-
 dat Qu., risum tribui urbanis
 istis, quae non utique *dicti*,
 i. e. ridiculi, nomen accipere
 debeant. Sed et illud impro-
 barat in Marfi finitione, quod
 „ omnes — complexa sit“
 (§ 104). Vide et § 109. 110.
 Et quis, quae so, qui hoc vo-
 lebat, quod est in ista structu-
 ra, non poneret: *bene et ur-*
bane dicitur? cf. 5, 7, 26. 6,
 1, 46. In genere Marsum qui-

tur, et *urbane* dicti nomen accipiet. Ceterum illi, qui hoc proposuerat, consentanea fuit illa divisio, ut dictorum urbanorum alia *seria*, alia *jocosa*, alia *media* faceret. Nam est eadem omnium bene dictorum. Verum mihi etiam *jocosa* quaedam videntur posse non satis *urbane* referri. Nam meo quidem¹⁰⁷ iudicio illa est *urbanitas*, in qua nihil *absouum*, nihil *agreste*, nihil *inconditum*, nihil *peregrinum*, neque *sensu*, neque *verbis*, neque *ore gestuue* possit deprehendi: ut non tam sit in singulis dictis, quam in toto colore dicendi: qualis apud Graecos ἀττικισμός; ille

est eadem. Sic Turic. Guelf. Obr. Reliqui *eal. est.* cf. § 105. 108.

107. *gestuue.* Turic. *gustuque.* Guelf. Camp. *gestuque.* Goth. *gustuue.* *deprehendi.* Turic. *deprendi.*

ἀττικισμός;. Sic Obr. Capp. Reliqui latt. lit. unde multa portenta extiterunt apud vetustiores. *atticis mos*, *atticos mos* Tur. quorum posterius Guelf. *Atticosmos* Camp. Etiam *mos* illos pro ille Goth. (tac. Gesn.). Similiter K Graecum librarii

dem recte reprehendit noster; nec tamen eidem contingit iustam ponere finitionem, cum impediatur sere, nunc etymon premens, in quo nulla est ridiculi ratio, nunc usum, qui sane iocum praecipue complectitur vel satis interdum iunibantur. Neque enim M. Seneca rhetor suae linguae usum ignorasse est putandus, qui, cum Ciceronem oratoris filium negasset (p. 51) quidquam ex paterno ingenio habuisse praeter *urbanitatem*, protinus narrat flagris caedi

iustum Cesium ab eodem per iocum. cf. Gedoyus in Comment. Academiae Inserr. 8, 534 — 568. 1210.

Verum — referri. Interdum pugnat iocus et urbanitas. *referre* vide 5, 15, 29.

107. *nihil absouum.* „Similiter sere de voce et sono „Tullius de Orat. 5, 12.“ Gesnerus.

ἀττικισμός;. cf. Cic. ad Att. 4, 17. „ille Latinius ἀττικισμός;.“ indicante Capp.

108 redolens Athenarum proprium saporem. Ne tamen iudicium Marfi, hominis eruditissimi, subtraham, seria partitur in tria genera, *honorificum, contumeliosum, medium*. Et ho-⁵⁶⁶ norifici ponit exemplum Ciceronis quod est pro Ligario apud Caesarem, *Qui nihil soles*
109 *oblivisci, nisi injurias*: et contumeliosi, quod Attico scripsit de Pompejo et Caesare, *Habeo,*

mutarunt in C apud Suet. Domit. c. 13. „Latine scriberetur „*Atticismus*.“ Capper. cf. 5, 10, 42.

redolens. Turic. Guelf. Camp. *reddens* cum Alm. Goth. Voff. 2. Vall. et edd. ante Ald. Nostrium eleganter coniecit Regius.

108. *Merfi hom.* Goth. (tac. Gesn.) *h. M.* pessime. cf. § 106. 109. *quod — Lig.* Sic Camp. Sed Turic. *quoque* (per compendium *qq.*) *Lig.*, a sec. manu *quod pro L.* et sic Guelf. cum Goth. Voff. 2. Ald. Obr. Reliqui *quoque pro L.*

redolens — saporem. „Apud „Plautum (Pseud. 2, 4, 48) „ad quaestionem, *Quid sapit?* „respondetur, *Hircum ab alis*. „Ipse Cicero, Plinio teste 17, „5 l. 3“ (Bip. Vol. 5. p. 159) „ubi *Certe*, inquit, *Cicero* „*lux doctrinarum altera, me-* „*liora, inquit, unguenta sunt,* „*quae terram, quam quae cro-* „*cum sapiunt. Hoc enim, per-* „*git Plinius, maluit dixisse,* „*quam redolent.*“ GESNERUS. In reliquis tamen Ciceronis operibus de Orat. 3, 25. „quod crocum *olere* vide- „atur.“ quem locum indicat Harduinius ad Plin. II. N. 15, 5. Ponunt quidem VV. DD. verba ista in fragmentis Cice-

ronianis, ut apud Ern. p. 1140; sed vix dubito quin sint ipsa illa ex libris de Oratore, memoriter relata Plinio (cf. ad § 38). Id tamen profus apparet *redolere saporem* potuisse scribi a Qu. Burmannus ablegat ad locum geminum 8, 1 extr. ubi loca ponit Ciceronis et Varronis, in quibus nihil est ad nostram locutionem. Apud Cic. de Orat. non dubito quin glossa sit *olere*, pro *sapere*.

108. *pro Ligario*. c. 12.

109. *Attico*. Cic. ad Att. 8, 7. paulo aliter ordinatum. cf. Plutarch. Vol. 2. p. 205. C. Macrob. Saturn. 2, 3. Noster 8, 5, 18.

quem fugiam; quem sequar, non habeo: et medii, quod ἀποφθεγματικὸν vocat, et est, cum ita dixit, *Neque gravem mortem accidere viro forti posse, neque immaturam consulari, neque miseram sapienti.* Quae omnia sunt optime dicta: sed, cur proprie nomen *urbanitatis* accipiant, non video: quod si ¹¹⁰ non totus (ut mihi videtur) orationis color meretur, sed etiam singulis dictis tribuendum est: illa potius *urbana* esse dixerim,

109. quem sequar. Turic. Guelf. Camp. quemque f.

ἀποφθεγματικὸν. Turic. ἀποφθρηματικόν; a sec. manu *apothematicon*. Guelf. Camp. ἀποφθρηματικόν. Goth. ἀποφθεματικόν. et est — dixit. Turic. Guelf. Camp. e. c. ita cum dixerit, cum Goth. Voss. 2. (quanquam hi fortasse aliter ordinatum habent) et edd. ante Ald. qui tamen et ipse ita cum. Nostrium est a Regio. Ferri tamen nequit. *vocat et est* per eandem affectationem dicta videntur, quam explosivus ad § 16. Equidem suspicor ita corruptum esse ex hisce: in *Catilinam* (cf. longius quid contractum in ita 5, 10, 9). Neque enim abesse poterat, ubi hoc diceret Cicero. Jam sicut modo erat *est pro Lig.* ita hic *est in Cat.* cf. et 4, 2, 125 „qualis „est — in *Ant. deser.*“ Coniunctivum tamen recte mutasse videtur Regius. Fortasse *vocatur* quoque magis conveniat.

viro forti. Sic Turic. Guelf. Reliqui f. v. cf. § 108. 6, 4, 1. *posse.* Turic. a pr. manu *possit.*

neque imm. — neque. Turic. Guelf. Camp. *nec i. nec.* cf. 5, 10, 81.

110. quod — totus — mihi. Turic. a pr. manu *que — totis — ridi.* Post non inserunt solum non nisi edd. a Gryph. ante Obr. quo male rediit Capper.

urbana esse. Turic. *urbe exserio* cum Alm. (cf. § 104. 111). Sed ille a sec. manu *urbe ex serio* et sic Guelf. Goth. *verbans*

et est — dixit. cf. not. crit. *impetrat, accipit.* cf. 6, 1, Locus Ciceronis est in *Catilin.* 45. 4, 2.

110. meretur. Etiam hic: *urbana esse.* cf. not. crit.

quae sunt generis ejusdem, quo *ridicula* dicuntur, et tamen ridicula non sunt: ut de Pollione Asinio, feriis jocosque pariter accommodato, dictum est, *Esse eum omnium horarum*: et de actore facile dicente ex tempore, *Ingenium eum in numerato habere*: etiam

ex serio. Camp. Displicet in recepta *esse*, quoniam de nomine agitur solo. Effugam ex illis: *urbana ex serio* i. e. „urbane „dicta ex serio petita.“ Sic illa revellitur sane ab illo *quae* sequente; sed commode referas ad *singula dicta*, quibus nomen urbanitatis tribuendum sit.

quo ridic. Sic Turic. a pr. manu. mox reponitur *que r.* et sic reliqui, nisi quod sane *quae r.* Capper. quidem „Sic“ inquit „intelligo, quasi scripisset Fabius: *Quae sunt generis „ejusdem atque ea, quae r. d.*“ Sed per qualem usum loquendi tantum licet? *ut de Poll.* Omittunt *ut omnes arte Rusc.* Infernit Regius.

111. *actore.* Alm. *arctore*, nihil tale dante Turic. (cf. § 110. 112.) *doctore* Gryph. quod et ex Steph. affertur.

quo — dicuntur. Ad ablativum aut *in* intellige aut *ex* vel *e* vel denique *de* reponere, quod exciderit post *eiusdem*. „Dicuntur ridicula ex certo „quodam dictorum genere“ h. e. genus quoddam potest constitui, cujus nomen una species sit *ridiculum*.

omnium horarum. Mosellanus ablegat ad Erasmi Chilian. 1, 3, 86 ubi aliquot huic similia dicta referuntur; Tiberii in primis quosdam combibones suos in codicillis appellantis *omnium horarum homines* Suet. Tib. c. 42. Addit Burm. Cic. de Orat. 2, 67 „apud Catonem est, C. Publi- „ciani solitum dicere, P.

„*Mummius cuius temporis „hominem esse.*“ cf. Schneid. in Ind. Rult. voce *quis*.

111. *ingenium — habere.* Seneca pater Contr. l. 2. p. 184. „L. Vinicius — De „hoc eleganter dixit divus „Augustus: — *Vinicius inge- „nium in numerato habet.* (cf. Idem in Excerptis p. 392.) Idem p. 414. „Tanta“ (Haterio) „erat velocitas orationis, ut vitium fieret. Ita „que divus Augustus optime „dixit: Haterius noster sus- „flaminandus est.“ Hieronymus Epist. 61 ad Pammachium (citante ad Senec. contr. 15. Andrea Schotto) „Q. Haterius,

567 Pompeji, quod refert Marſus, in Ciceronem, diſſidentem partibus, *Tranſi ad Caefarem, me timebis*. Erat enim, ſi de re minore, aut alio animo, aut denique non ab ipſo dictum fuiſſet, quod poſſet inter ridicula numerari. Etiam illud, quod Cicero Cerelliae ſcripſit,¹¹²

diff. part. Gryph. cum rell. ante Obr. inſerunt *ejus*, improbante recte Burm. neque tamen ei credam, abſolute ſic deſignatas veteribus partes Pompejanas.

non ab ipſo. Turic. nam *a. i.*, a ſec. manu jam *a. i.* et ſic Guelf. Camp. cum Goth. et edd. ante Ald. (ſed Bad. pr. *non jam a. i.*). Regius, ſed ex libris, correxit. Nam et non conſuſa vid. apud Drakenb. ad Liv. 3, 27, 2. et mox 6, 4, 1. pro *nam* — *uſus* in Turic. et Alm. eſt *non* — *u.* item 5, 14, 32.

112. *Cerelliae*. Sic Turic. Guelf. Bodl. (non *Cor.* ut Burm.). Sed Goth. *Coreliae* (non *geminata I.*) cum Voſſ. 2. at Vall. *Corelliae* ref. Bad. Noſtrum ipſum, ſimplici *I.*, Camp. Tarv. et edd. ab Ald. ante Burm. Is duplicavit liquidam; recte, ex inſcriptionibus. *AE* et *E* in ipſis monumentis promiſcuae ſcribitur. Reliquae ante Ald. *Coteliae*, ex vitio Gothani. Apud Muratorium p. 508, 1 eſt *Caerellius* (ſic enim expletur nomen *Caer.*) *Quintilianus*, ſive *C.* ſcriptus, quater.

„qui ingenium in numero
„habebat, de quo egregie
„Caesar Auguſtus: Quinctus
„noſter ſuſſaminandus eſt.“
Poſui haec loca, ut copia fieret lectori iudicandi de conjectura Torrentii qui (ad Horat. carm. 3, 10) velit reponi *Haterio* pro *actore*. Mihi quidem hoc non perſuadet. Eſt enim maniſeſtus error Hieronymi, quo ſolo nititur emendatio Torrentiana.

me timebis. Longe aliamente idem dictum refert Macro. Sat. rn. 2, 3. Non

dubium quin major ſit Marſi auctoritas, unde pendet Qu.

112. *Cerelliae*. Cum hac muliere, docta illa et philoſophiae ſtudioſa, ſocietas aliqua epistoſarum interceſſit Ciceroni. Neque abſtinet convicio adulterii, quanquam in anu, Fuſius Caleuus ille Dionianus. vid. Dio Caſſ. l. 46. p. Reim. 461. A talibus nullo negotio defenditur bonus conſularis cf. Mongalt. ad Epiltit. ad Att. 12, 51 (qui tamen non debebat Anſoni locum Cent. Nupt. p. Tollii 516

reddens rationem, cur illa C. Caesaris tempora tam patienter toleraret, *Haec aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho*: stomachus enim ille habet aliquid joco simile. Haec, quae movebant, dissimulanda mihi non fuerunt: in quibus ut erraverim, legentes tamen non decepi, indicata et diversa opinione, quam sequi magis probantibus liberum est.

IV. *Altercationis* praecepta poterant videri tunc inchoanda, cum omnia, quae ad continuam orationem pertinent, peregissim: nam est usus ejus ordine ultimus: sed, cum sit posita in sola inventione, neque habere

decepi. Turic. *decepi* cum Alm. Goth. *decepti* Camp.

et diversa. Sic Turic. cum Alm. (cf. § 111. 6, 4, 1). Ille a sec. manu tollit *et.* Sic reliqui.

1. *habere* — *possit.* Turic. *ab heredis possit*, a sec. manu *abradi p.* et sic Guelf. Camp. cum Bodl. Bal. Andr. (siletur

a Cicrone avertere ad Appulejum, meliora docente I. F. Gronovio) et Middleton. in vita Cic. Vol. 3. p. 308. ed. Basil. Nullum quidem aliud harum epistolarum fragmentum extat praeter hoc, neque ab alio relatum.

112. *ille.* Eleganter hoc refertur ad *stomachum*, nec opus mutatione Regiana *illic*, quae placet Badio. (cf. 6, 2, 14.) Similis usus 5, 9 extr. „haec ipsa cornix.“

movebant. Unus haeret in hoc verbo Gesnerus, ceteris

non quidem magis intelligentibus, sed minus diligentibus. Interpretatur „quae *novabant*“, quidam, in quo non acquiescens, conjicit *movebant*. Neutrum placet. *Movere* accipio potestate, de qua vide 4, 5, 14. 3, 6, 59. Praemitti autem oportet *me*. Quanquam fateor, sic quoque nimis correptam locutionem pro hac pleniore: „quae me *movebant, ut aliter sentirem ac*“, *Marsus*.“ Libri tamen omnes conspirant.

1. *Altercationis.* cf. 6, 3, 4.

dispositionem possit, nec elocutionis ornamenta magnopere desideret, ant circa memoriam et pronunciationem laboret: prius quam secundam quinque partium, haec, quae tota ex prima pendet, tractaturus non
 568 alieno loco videor: quam scriptores alii fortasse ideo reliquerunt, quia satis ceteris praeceptis in haec quoque videbatur esse prospectum. Constat enim aut intentione, aut 2

Alm. cf. 6, 5, 112. item mox). Voci *dispositionem* obsuit similitudine syllabarum *disposit* in Turic.

desideret. Turic. (a pr. manu) *resideret* cum Alm. (cf. modo, item hac §). Ortum ex „magnopere.“

quinque. Turic. Guelf. *quam que.*

alii fortasse ideo. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gein.) Camp. cum Obr. Reliqui *i. f. a.* cf. 6, 5, 109. item hic § 9. *reliquerunt.* Turic. a pr. manu *reliquerint.*

ceteris. Guelf. Camp. *aliis* cum Goth. Voss. 2.

praeceptis. Stoer. Chouet. Leid. Gisl. *perceptis.* cf. 2, 17, 41. *in hac quoque.* Turic. Guelf. Camp. *i. hac q.* cum edd. a Stoerio ante Obr. *Hanc dare* Alm. narrat Burm. cf. hac § item 2. *videbatur.* Turic. (a pr. manu) *videbantur* cum Alm.

prospectum. Turic. (a pr. manu) Guelf. *perfectum* cum Goth. et edd. ante Gryph. exc. Camp. (quae *perfectum* cum Turic. sec. manu et Alm.) Bad. qui nostrum. Mox Stoer. et edd. ante Obr. *prospectum.* Nostrum Vall. (hic quidem cum Goth. non faciens) quod conjectura reposuit Regius. In Stoer., ejusque cominatis, haec est sententia: *ceteris perceptis in hac quoque — prospectum,* jaceas illa magnopere.

nec — magnopere desideret. *hanc, quae — pendet.* Ad
 Hic quidem non ironica illa *hanc non tam pars* intelligenda quam *res,* vel *altercatio* ipsa. Neque enim sextam partem facit.

quinque partium. cf. 5 Pr. 5.

depulsione: de quibus factis traditum est; quia, quidquid in actione perpetua circa probationes utile est, idem in hac brevi atque concisa profit, necesse est. Neque alia dicuntur in altercatione, sed aliter, aut interrogando, aut respondendo. Cujus rei fere omnis observatio in illo testium loco excussa nobis est. Tamen, quia latius hoc opus aggressi sumus, neque perfectus orator sine hac virtute dici potest, paululum impendamus huic quoque peculiaris operae, quae quidem in quibusdam causis ad victoriam vel plurimum valet. Nam, ut in *qualitate generali*, in qua, *Rectene factum quid,*

2. *perpetua*. Camp. *praecipue*. Sane actio per se intelligitur *perpetua*, sed obstant mox *brevi atque concisa*. cf. 5, 7, 3. 25. hic § 4. *idem*. Sic edd. (exc. Camp.) ante Stoer. nec Jenf. omittit deinceps in. Turic. a pr. manu *id est*, a sec. *id et* ut reliqui praeter Alm. qui nostrum dare narratur (cf. § 1. 8.) cum aliquot edd. apud Burn. *Id est pro idem* saepius ingeritur quam pro *id et*.

3. *quoque peculiaris*. Turic. a pr. manu *quorum p.*, a sec. *quoque peculiaris*. Posteriores vocem sic et Guelf. *peculiari* Goth. (tac. Gefu.).

4. *ut in*. Turic. *utine*, a sec. *uti in*. in Kappii Lipsiensis Cod. u. *itque ne in*.

2. *fatis traditum*. Designant lib. 5. c. 9. sed passim per totum opus adhuc factum hoc, praecipue in l. 5. ubi probatio et refutatio proprie tractantur.

in illo — loco. Lib. 5. c. 7.

3. *quia latius — aggressi sumus*. cf. 5, 7, 6.

4. *generali — quaeritur*. Haec supervacua plane videntur, pollicisque glossema suspicari. Sed potuit subjici explanatio vocis *qualitas*, quo magis appareret, *dominari* in ea *perp. or.* cf. 7, 4, 24. Eodem modo glossae crimen amoliti sumus 2, 1, 4. Etiam id mirum, quod additur ad-

an contra sit, quaeritur, perpetua dominatur oratio; et quaestionem *fnitionis*, *actionis*, plerumque satis explicat, et omnia paene, in quibus de facto constat, aut *conjectura*

an contra. Camp. aut c. cf. 6, 3, 100.

dominatur. Turic. Guelf. *donatur* cum Alm. Jenf. (tac. Geln.) Regius correxit. Sed nostrum jam in Camp.

actionis — explicat. Turic. (a pr. manu) a. — *explicant.* Camp. *actiones — explicant* cum Goth. Voss. 2. Kappii Cod. Geln. Bip. Fateor magnam esse primae in Turic. manus auctoritatem, eique accedere alias istas, integram praestantes scripturam. Sed nulla ego ratione concilior ei constitutioni, ubi *perpetua oratio* operose distinguitur ab illis continuo subjectis *actionibus*, quae tamen idem plane significant. Restat scrupulus in utraque scriptura. et sic sane § 7. 14. 18. Indigebamus enim tertio aliquo verbo (post *dominatur*, *explicat*) quo nomen per summum languorem caret tertium comprehensionis hujus membrum. Corrigebat quidem Francius *colligit* pro *colligitur*, hoc fortasse sentiens. Sed id ipsum ut proficiat, majore mutatione opus est. „et — facto non constat conjectura „ — *colligit.* Non facile excidebat inter o et co (cf. 6, 3, 71) inferebatur aut post *fiat*. Sic *colligit* reddetur ad *perpetua oratio*, quae *dominatur*, *explicat*, *colligit*. Durum sane *conjectura* accipere ablativum. Sed tota structura admonet lector, tenens adhuc subjectum integrae comprehensionis, quod est *perp. or.* Illud, quod impedimento esse videtur, *artificiali ratione*, interpreter oppositionem ad *conjectura*, adjectam ob sequentia, in quibus *probationes extra artem* memorantur.

jectivum *generalis*. Alias hic ipse *status qualitatis* vocatur *status* l. *constitutio generalis*. An forte natum inde aliquid erroris? cf. Cic. de Inv. 1, 8. et *quaestionem — explicat.* *Actionem* h. l. interpretare *statum translativum* (cf. 3, 6, 50. 84. 4, 2, 68. 5, 13, 8. 7, 1, 9) Sic habebis in hisce *qualitate — conjectura*, quatuor

illos status rationales, a nostro diligenter explicatos c. 6. lib. 3. Malim sane pro *quaestionem* hic legi *quaestiones* (cf. 5, 10, 56), et fuerit lenissima correctio. Quod duo illa *fnitionis* et *actionis* vocabula copula committuntur nulla, nihil habet insolui et huic structurae congruebat. cf. tanten not. crit.

artificiali ratione colligitur: ita in iis causis (quae sunt frequentissimae), quae vel solis extra artem probationibus, vel mixtis continentur, asperrima in hac parte dimicatio est, nec alibi dixeris magis mucrone pugnari. 5 Nam et firmissima quaeque memoriae iudicis inculcanda sunt, et praestandum, quidquid in actione promissimus, et refellenda mendacia. Nusquam est denique, qui cognoscit, intentior. Nec immerito quidam, quanquam in dicendo mediocres, hac tamen altercandi praestantia meruerunt nomen patronorum. At quidam litigatoribus suis illum 569 modo ambitiosum declamandi sudorem prae-

iis c. MSS. mei (praeter Goth.) et edd. ante Gryph. *his c.* cf. 5, 10, 21. *quae vel.* Turic. Camp. *quae ve.* cf. § 16.

5. *inculcanda sunt.* Turic. (a pr. manu) *inculcata sunt.*

et praest. Sic Turic. Guelf. Camp. cum plerisque praeter edd. a Jenf. ante Bad. *dautes etiam p. nude*, melius sane sed alienum, eruit et recepit *et jam pr.* Geln. cum Bip.

intentior. Guelf. *interior.*

6. *suis illum.* Turic. *ius i.*, sed a sec. manu *usi i.* et sic Guelf. Camp. Tavv. cum Bodl. Bal. Andr. *usi ull.* Jenf. cum rell. ante Ald. qui recepit Regii conjecturam; est ea in Goth. Vall. sed et in prima manu Turic.

mucrone pugnari. Locutionem exemplo illustrare non contingit, quanquam minime obscuram; neque enim sufficit *gladiorem* mentio, quae est in multis locis hic apponi solitis a VV. DD.

5. *Nec immerito* — *mererunt.* Displicent haec geminata

(cf. 6 Pro. 5.) sed hoc ipso naevo apparet quam plane *merendi* verbum abierit in sensum *impetrandi*, etymo plane absterfo cf. 6, 5, 110.

ambitiosum. vide 1, 2, 22. Sed ad *declamandi sudorem* cf. 12, 3, 4 *clamorem suum.* *Sudor* est agitatio cf. 5, 7, 1.

stitisse contenti, cum turba laudantium destituunt subsellia, pugnamque illam decretoriam imperitiis ac saepe pullatae turbae relinquunt. Itaque videas alios plerumque 7 iudiciis privatis *ad actiones* vocari, alios *ad probationem*. Quae si dividenda sunt officia, hoc certe magis necessarium est: pudendumque dictu, si plus litigantibus profunt mino-

decretoriam. Sic Turic. Guelf. Tarv. cum Goth. Vall. (a sec. manu) Bodl. Andr. Obr. (etsi sph. *devetor.*) Roll. Capp. Gesn. Bip. Reliqui vett. *decertoriam* cum Vall. a pr. manu, et mox Rusc. cum recentioribus *decertatoriam* ex Regii conjectura. *pullatae*. Jenf. (tac. Gesn.) *puellatae* quod inventum correxit Regius.

7. *iudiciis*. Turic. *inridiis*, a sec. manu *insidiis* et sic Guelf. cum Vall. Jenf. et edd. ante Rusc. qui recepit Regii emendationem. Camp. tamen *subsellis* et sic Gothi. Afferitur e Voss. 2. *insidiis*, sed per errorem profectó, cum *subsellis* ibi etiam memoretur, tanquam recepta. Posterius Regius et ipsum inveniebat.

actiones. Ald. cum edd. reliquis ante Gryph. *altercationes* de conjectura Regii, falsa illa et improbata Capperonierio quoque. Intelliguntur enim *actiones perpetuae* (cf. 12, 3, 5), quibus opponitur *probatio*, quae ipsa sit partim altercatione. Ad totum locum recte adhibebis quae sunt c. 3. lib. 12. de pragmaticis, ubi *minores advocati* ut hac ipsa § *minores*. Malim sane hic *actionem* sing. numero ut mox.

probationem. Sic Turic. Guelf. Camp. cum edd. ante Gryph. Reliqui *probationes*.

litigantibus. Tarv. Stoer. Chouet. Leid. Gibf. *litigantibus*.

pugnamque — decretoriam. cf. 10, 5, 20. L. Seneca Epist. 117. „Remove illa lussoria arma; decretorii opus est.“ citante Nic. Fabro ad M. Senecae praef. libri 4. Controversi.

pullatae turbae. cf. 2, 12, 10. „Hic tamen intelliguntur

„pragmatici“ (cf. 5, 6, 59) TURNEBUS; rectissime, quam personatus ille, et ex Regii nota. Neque enim coronae circumstantium haec relinquuntur, quoniam sunt ipsas patroni partes.

7. *ad actiones*. vid. noc. crit.

res. In publicis certe judiciis vox illa praeconis, praeter patronos, ipsum, qui egerit, 8 citat. Opus est igitur in primis ingenio veloci ac mobili, animo praesenti et acri. Non enim cogitandum, sed dicendum statim 57 est, et prope sub conatu adversarii manus exigenda. Quare cum in omni parte hujusce officii plurimum facit, totas non diligenter modo, sed etiam familiariter nosse causas; tum *in altercutione* maxime necessarium est, omnium *personarum, instrumentorum, temporum, locorum habere notitiam*: alioqui et tacendum erit saepe, et aliis sub-

8. *statim.* Turic. Guelf. *satis* cum Alm.

exigenda. Sic Turic. Guelf. Camp. Tarv. cum Alm. Goth. Voss. 2. Bodl. Andr. et edd. ante Gryph. quo acc. Gesn. Bip. Reliqui *erigenda* frustra defendente Burmanno.

fam. nosse. Turic. Guelf. Camp. inserunt *nos* cum Alm. Goth. et edd. ante Bad. Regius proseripit compositionis causa; optime.

tac. erit. Turic. Guelf. Camp. *t. ergo.* cum Alm. Goth. Voss. 2. *t. est ergo* edd. ante Ald. Regius pro *ergo* reposuit *est* obsecundantibus reliquis, praeter Ald. et Bas.

vox illa praeconis. cf. 1, 5, 43 ad quem locum erant ponenda Alconii verba ad act. pr. in Verrem p. 65. „Ab „utraque parte oratione con- „sonata, ut in consilium di- „mitterentur, Praetor solebat „pronunciare: *Dixerunt.*“ In his autem pro Praetor repone Praeco, auctore Qu. l. c. et Cic. Verr. 2, 50 „*praeco* dixit „pronunciat.“

praeter patronos. „Patroni „enim possunt esse plures,

„unus tantum egisse.“ GESNERUS. Malis tamen fortasse „*inter* patronos,“ ut librarii oculus aberravit ad „*praeco-* „nis“ „*patronos.*“

8. *cogitandum.* cf. 2, 11, 4. et praef. nostr. p. 83.

manus exigenda — est. De manu vide 5, 13, 54. *exigere* autem est perferre ad corpus adversarii (Francogallice *alonger*), ferire. cf. Gronov. ad Senec. consol. ad Marc. §c. 16. citante Burm.

jicientibus, plerumque studio loquendi fatue modo accedendum: quo nonnunquam accidit, ut in nostra credulitate aliena

quorum scripturam expressimus. Compendia τῶν *ergo et erit* satis similia habes in Waltheri Lexico Diplom. p. 105, 9-111, 21.

plerumque — accedendum. Turic. Guelf. Camp. *p. autem* — *a.* cum Goth. Voss. 2. Alm. et edd. ante Gryph. Proscripsit *autem* jam Regius; sed jacturae hujus faciendae nullam rationem criticam ostendit. Etiam in sequentibus illis *fatue modo* vix est acquiescendum. Nec *plerumque* nec *studium loquendi* congruit, si hoc *studium* est patronorum in altercando destitutorum ab sua ignorantia. Quare enim *plerumque* post *saepe*? Quodve exprobratur iis *studium loquendi*, quibus turpe sane est *tacere*, ut illud non tam sit *studium*, quam *officium*? Assumpto igitur *autem*, fuerit melius *stud. loqu.* referre ad *sub-jicientes*, et *plerumque autem studio loquendi* facere parenthesis, hac sententia: „quod tamen illi plerumque nullo certo faciunt „consilio, sed pruritu quodam, aliquem suum quoque sermo- „nem immiscendi.“ Ea est etiam Gedoyui ratio (cf. 5, 13, 46. *cupiditate dicendi*). Jam ista „*fatue modo*“ fallor, aut habent illud *modo* insolenter usurpatum pro *tantum*, *solummodo*; quod si maxime sit latinum, jacet tamen misere. Malim igitur *fatui modo* i. e. sicut *fatuus*, *tardus*, cui effoetum est cerebrum. Irrepsit hoc, inconsulto, opinor, et per sphalma, in notam Burmanni. Mihi sponte subnatum, et primo etiam propius literas ipsas volebam *fatuas modo*. cf. Senecae Epist. 50. p. Bip. 145. si sorte feminae hujusmodi etiam frequentiores fuerint in domibus potentum quam mares, et solitae dominis suis per omnia assentiri.

quo nonnunquam. Turic. *quo nunquam*, a sec. manu *quod n.* et sic Guelf. Camp. cum Jensch. et edd. ante Bas. exc. Ald. Hic enim nostram, Bas. *quod nonnunquam* cum Gryph.

acc. — nostra. Turic. omittit *ut* cum Alm. Goth. Voss. 2. Jensch. *a. ut n.* Favv. *a. ni n.* Guelf. Camp. cum edd. rell. ante Gryph. exc. Aldo. Ni Regius tanquam suam conjecturam proponit.

credulitate. Turic. Guelf. Camp. *crudelitate* cum Jensch. Favv. (cf. 4, 2, 107) *cruditate* Obr. *ruditate* conjecit Burm. infeliciter.

plerumque — accedendum. vid. not. crit.

9 stultitia erubescamus. Neque tamen hoc ipsis⁵⁷¹ monitoribus clarescit: quidam faciunt aperte,

stultitia. Turic. Guelf. Camp. *stultitia* cum Goth. Voss. 2. Gryph. eoque recentioribus ante Burm. Et hic et modo nostra vocabula dare narratur Alm. negligenter profecto cf. § 2. 9.

9. *tamen hoc.* Turic. *tam cum his*, a sec. manu *tantum his* et sic Guelf. cum Goth. Jensch. et recentioribus ante Rusc. Ex Alm. et Voss. 2. non nisi *his* profertur. Camp. *tamen his* cum Ald. Bas. *tantum his*. Obr. *tantum pro tamen* retinent, exceptis, quos designavi, omnes ante Burm. quo redit Capper. *Hoc pro his* de Regii conjectura reposuit Rusc. Hanc esse inanem facile agnosceas; neque ullis argumentis doceri potest *clarescere* sic adhiberi pro „apparere, manifestum esse.“ Inest semper nitoris, splendoris aliqua significatio, velut 3, 5, 19 „(sententia) sit pulcherrima cum aliqua comparatione *clarescit*.“ Aliud est *clarere*; sed hoc est antiquitatis affectatae, nec Qu. usurpatum. Denique Gesnerus, qui solus receptam interpretari conatus est, nullum ostendit justum sententiarum nexum si prius dicuntur litigatores (eos accipit *monitores*) non agnoscere, quantum noceat domi non docuisse causam (hoc est illud *hoc*); mox autem facere aperte quod rixemur, „cum „nuta se non patiuntur eo redigi, uti taceant quod dicto opus „non est.“ In hac consilii inopia, ad mutationem confugio; eruo autem haec, partim e prima Turic. manu: „Neque *jam* „cum his ipsis monitoribus *clam res sit*: quidam faciunt „aperte“ cet. Locutio, quam induco, nihil habet insoliti. cf. Plin. II. N. 36, 2. „Nec *clam* illud — factum est.“ Digest. lib. 43. titulus 24. „Quod vi aut *clam*“ scil. factum est. *Jam*, quod repono, minus congruere videbitur. Neque tamen quidquam temere melius extundes ex illo *tam* Turic. *tamen* minus placeat, nec *etiam* praestare credo. Interpreter *jam* meum: *porro, praeterea*. Optimum erat *non jam accipere non amplius*, sed huic non est hic locus. Sententia universa hujusmodi: „Cum his ipsis autem monitoribus, „i. e. subjicientibus, qui per se sunt valde incommodi, ne „tacite quidem, neque *clam*, iudice, transigitur negotium.“ *Aperte* quo referam, ad *faciunt*, an ad *rixemur*, haereo. In altera quidem ratione transponere paene malim vocem post *quod*. Nec videor mihi totum locum emendasse, et levigasse.

quid. suc. ep. Camp. *fac. ap. quidem.* cf. § 1. 14.

9. *tamen hoc.* vid. not. crit.

quod rixemur. Videas enim plerosque ira percitos exclamantes, ut iudex audiat, contrarium id esse, quod admoneatur, sciatque ille, qui pronunciaturus est in causa, malum, quod tacetur. Quare bonus alterca-¹⁰tor vitio iracundiae careat. Nullus enim rationi magis obstat affectus, et fert extra causam, et plerumque deformia convicia facere ac mereri cogit, et ipsos nonnunquam iudices incitat. Melior moderatio, ac nonnunquam etiam patientia. Neque enim
 572 refutanda tantum, quae e contrario dicuntur, sed contemnenda, elevanda, ridenda

quod rix. Turic. *quae r.*, a sec. manu, sed obscure *quo r.*
 A Voss. 2. *quod* abesse dicitur, non addicente Goth.

admoneatur. Alm. (ref. Burm.) *admoñeant.* Nihil tale Turic. (cf. § 8. 10.) Paulo melius videtur recepto; nec tamen refert. *sciatque.* Turic. (a pr. manu) *sciantque.*

10. *Nullus.* Turic. Camp. *nullius.* cf. 6, 2, 5.

fert. Turic. Guelf. Camp. *fere* cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Rusc. Correxerunt Regius. cf. 6, 5, 30.

plerumque def. Turic. Guelf. *inferunt et*; per errorem.

quod rixemur. Nullam hic monitorum perfidiam notari arbitror, sed negligentiam modo et vecordiam. Neque enim apparet ulla ejus malitiae causa, cum non suppositi illi dicantur ab adversariis. Quapropter *quod* potius dixisse videtur Qu. quam *ut*, quo non tam *occafio*, ut nunc, sed *consilium* rixandi demonstraretur.

contrarium esse. Cave hoc referas ad *audiat*; pendet ex *clamantes*. Sunt igitur pa-

troni „ira perciti,“ non *monitores*, quod recte vidit Gesnerus.

10. *mereri.* cf. § 5. Hic mire cum *cogit* componitur, neglecto item etymo.

et ipsos. Quod hic Turic., solus quidem et a prima modo manu, *inferit in*, id ego verissimum censeo. cf. 4, 1, 11.

patientia. Quae alias sane indecora est viro.

contemnenda — ridenda. cf. 5, 13, 22. 6, 5, 23.

sunt; nec usquam plus loci reperit urbanitas. Hoc, dum ordo est et pudor: contra turbantes audendum, et impudentiae fortiter resistendum. Sunt enim quidam praeduri in hoc oris, ut obstrepant ingenti clamore, et medios sermones intercipient, et omnia tumultu confundant: quos ut non imitari,

reperit. Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *recipit* cum Voss. 2. et edd. ante Ald. Correxerit Reginus. *Repetere* et *Recipere* confusa vide apud Drakenb. ad Liv. 28, 37, 1 et, quod sponte credas, *repetere* et *reperire* 8, 18, 12. Alm. *recepit.*

odium — pudor. Turic. hoc diu ordo est e. p. Alm. Hoc diu ordo e. p. (cf. § 9. 11). Sed ille a secunda manu *odium mordet e. p.* Et haec iam est in reliquis scriptura; pro qua Burm. tentat *odium tardet et (etiam, vel, sic enim capio illum, minus perspicue explanantem) pudor,* quaerens nexum cum sequentibus. Gesnerus, vulgatam probans et *mordet* referens ad illa *nusquam plus,* ut suam rationem multis probet, vereor.

11. *tumultu confundant.* Turic. *tumultum confidant,* a sec. manu additur *in* et sic Guelf. *in tumultum confundant* Goth.

Hoc — pudor. Subjicit praecipis adhuc traditis cautionem, quousque iis uti deceat. Simili locutione, quanquam pleniore 11, 5, 144 „Sed haec „amicus observatio, *dum incipimus.*“ Moderatio, patientia, urbanitas commendantur, dum adversarius in altercando se continet *ordine et pudore,* quibus mox opponitur *turbantes, impudentia.* Sed quod in transeundo ad proxima desiderare poterat tardior, eleganter omittitur.

11. *praeduri — oris.* Ovid. Met. 5, 451 „*duri puer oris*

„et audax.“ Mox opponitur „*mollis frons*“ quacum confer 11, 3, 78 „(fronti) — sanguis — cum *infirmam verendum* *cutem* accipit, effunditur in ruborem.“ item 12, 5, 4 „*quamlibet imbecilla frons.*“ cf. et Declam. Qu. Vol. 4. p. 63.

oportebit — retundenda. Salebrosa oratio. Quidni enim alter infinitivus continuatur *improbiter retundere,* et mox tertius *appellare?* Responde ex Buttmanni conjectura: „et — *improbiter appellando*“ (vid. not. crit.).

fic acriter propulsare oportebit: et ipsorum improbitas retundenda, et iudices vel praesidentes magistratus appellandi frequenter, ut loquendi vices serventur. Non est res animi jacentis, et mollis supra modum frontis, fallitque plerumque, quod *probitus* vocatur, quae est imbecillitas. Valet autem¹² in altercatione plurimum *acumen*, quod sine dubio ex arte non venit (natura enim non docetur) arte tamen adjuvatur. In qua praecipuum est, semper id in oculis habere, de quo quaeritur, et quod volumus efficere:

(tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. Bal. Andr. Ex Alm. nonnisi *confidunt* memoratur. ex Bodl. in *tumultu*.

fic. Guelf. *sed.* Male. *improb. ret.* Turic. (a pr. manu) *improbitate retundendum*, cum Alm. ex quo tamen *retundendam*. *praesidentes.* Turic. *possidentis*, a sec. manu *potestates* Alm. *possidentes.* Guelf. Camp. omittunt. Male. *vices.* Turic. *voces.*

Non. Sic Turic. (a pr. manu) cum edd. ante Ald. exc. Camp. Reliqui Nam et sic correxit Regius. cf. 6, 3, 111.

plerumque. Turic. a pr. manu *ferrumque* cum Alm. (cf. 10. 19). Sed ille a sec. *veram* et sic Guelf. Goth. (err. Gesn.) Camp. cum Voss. 2.

13. *volumus.* Jenf. *voluimus*, meorum solus, quod inventum correxit Regius.

Non est res — frontis. Quae hic dicitur *res* ea non quidem universa est *eloquentia*, quod tamen ipsum ferri poterat, sed potius *altercandi ars*, quam negat aggredi debere cum, qui nimium verecundus sit et timidus.

fallitque. cf. 2, 12, 3. Malim sane h. l. transposita illa quod *plerumque*, ut posterior vox referatur ad *vocatur*, non

ad *fallit* (cf. § 9. not. crit.). Si minus sententia, quae in recepta est prope eadem, compositio tamen hoc flagitat.

12. *natura — non docetur.* Hoc interjicitur, ne quis credat *adjuvatur* spectare ad *naturam*. Referendum est verbum ad *acumen*. cf. 6, 3, 12. Ad *sine dubio* respicit tamen. cf. 6, 2, 14.

quia propositum tenentes in rixam non ibimus, nec causae debita tempora conviciando conteremus; gaudebimusque, si hoc adversarius facit. Omnia tempora fere parata sunt meditati diligentem, quae aut ex adverso dici, aut responderi a nobis possint. Nonnunquam tamen solet hoc quoque esse artis⁵⁷³ genus, ut quaedam in actione dissimulata,

quia. Turic. a pr. manu *quod.* cf. 6, 2, 13.

non. Turic. (a prima manu) omittit cum Alm.

14. *ferre.* Turic. (a pr. manu) *ferre.*

quae. Turic. *quae quod,* a sec. manu *quaeque* et sic Guelf. Camp. Goth. Jenf. cum Voff. 2. et edd. ante Gryph. exc. Bad. utraque, quarum prior *quaeunque.*

possint. Turic. (a pr. manu) *possunt.* Hoc, cum *quaeunque* conjunctum, verum censeo.

tam. sol. Stoer. Chouet. Leid. inserunt *dici,* pessime.

13. *rixam.* cf. 2, 12, 2.

14. *Omnia tempora.* Plane, id quod fecit jam Capper., accedo Rollino, delere jubenti *tempora,* tanquam repetitum a librario, aberrante ad proximum versum (cf. 6 Pro. 13). Sententia autem, exempto hoc, ita cum sequentibus videtur conjuncta, ut praemittatur haec et occupetur velut responsio, nondum pertinens ad praeceptum ipsum: „Non „equidem ignoro, ei, qui diligenter meditatus veniat in „judicium, nihil fere posse in „speratum et novum objici: „solet tamen nonnunquam“ cet. Fateor autem *praeparata* aptius mihi videri quam *parata.* fere non quidem *prope,*

paene interpretes sed *plerumque.* Illi „*meditati dilig.*“ non igitur sunt, quos instituit Qu., sed adversarii. Agnosco ultro non parvam esse in hoc duritiem, quod *ex adverso,* a nobis alio sane ducunt. Buttmannus retinens *tempora,* refert ad diversa tempora proferendi quid, prout vel in altercatione dicitur, quo ipso quoque rationem reddere sibi videtur illius mox *tamen.* Iterationem vocabuli, quam molestissimam hoc loco, defenderis multis sane exemplis. cf. § 5. *parata* tum interpretandum *convenientia, conducibilia.*

quae — *possint.* cf. not. crit.

subito in altercando proferantur, et inopinatis eruptionibus, et ex insidiis citissimo facto simillimum. Id autem tum faciendum, cum est aliquid, cui responderi non statim possit; potuerat autem, si tempus ad disponendum fuisset. Nam, quod fideliter firmum est, a primis statim actionibus arripere optimum est, quo saepius diutiusque dicatur. Illud¹⁵ vix saltem praecipendum videtur, ne turbidus et clamorosus tantum sit altercator, et

altercando. Camp. *altercatione* cum Ald. Bas.

et inop. — *simill.* Turic. *est i. e. aut in ex i. oincisio facte s.* a sec. manu *et* (pro *est*), deletur in (quod ex errore librarii, primo ex omittentis, recte repetit Ulricus, cum illud in ab initio lineae in *insidiis* posita ascriptum, quanquam a manu pr., videatur), reponitur *citissimo facto*. Alm. hletur cum Britanu. *aut pro et* (ante *ex*) habent mei et scripti et excusi ante Gryph. cum Voff. 2. (de Goth. tac. Gesn.). E Turic. pr. manu haec eruo; *et est i. e. aut e. i. incurfioni factae s.* Rollinus *citissime factis* coniecit, Gallaeus *citissimo factis*, occupans Burmaunum qui et ipse *inpetui* vel *incurfui* volebat inferi post *cit.*, Gesnerus *factum* ex aliquot Frontini locis pro *firategemate* dici probare conatur; frustra, ut videntur, omnes.

tum fac. cum. Turic. *dum* (a pr. manu) *fac. est e.* cum Alm. Sed Camp. omittit *tum* et addit *est*. Hoc cum Guelf. et edd. ante Bad. quo acc. Bas. *est al.* Turic. (a pr. manu) Tarv. omittunt *est*, et hinc, transponendo, sit nostra. cf. § 9, 16. *potuerat.* Turic. Guelf. Camp. *potuerit* cum Goth. Voff. 2. Vall. Obr. Bip. probante Gesu. cf. Camp. qui 4, 1, 45. 4, 2, 64 *potuerint* pro *poterunt*.

et inopinatis — *simillimum.* „tempus — ad ea — dispi-
cf. not. crit. „cienda sumamus.“ Regius
potuerat. Malim *poterat.* *respondendum* coniecit.
cf. not. crit. et 5, 10, 101. 15. *vix saltem.* cf. 6, 2,
disponendum. Non dubito 19
quin a Qu. fuerit *dispicendum.* *tantum.* i. e. nihil aliud
cf. 10, 7, 20 „breve saltem quam clamorosus et turbidus, ut

quales fere sunt, qui literas nesciunt. Nam improbitas, licet adversario molesta sit, iudici invisa est. Nocet etiam diu pugnare
 16 in iis, quae obtinere non possis. Nam, ubi vinci necesse est, expedit cedere: quia sive plura sunt, de quibus quaeritur, facilius erit in ceteris fides: sive unum, mitior solet poena irrogari verecundiae. Nam culpam, praesertim deprehensam, pertinaciter
 17 tueri, culpa altera est. Dum stat acies, multi in re consilii atque artis est, ut errantem

15. *fere*. Turic. Guelf. Camp. *facti* cum Alm. Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Gryph. coniecit Badins *fatui*, sed et nostrum ipsum. Mira est vetus illa scriptura, quae admonet Francogallicae locutionis: „c'est ainsi que l'homme est fait,“ cujusmodi nihil sane vidi in latinitate.

pugnare. Turic. Guelf. Camp. Goth. Jensch. (tac. Gesu.) *pugna* cum Alm. Voss. 2. et edd. ante Bad. quo acc. Bas.

non. Turic. a pr. manu omittit. cf. ad 6, 2, 11.

16. *sive*. Turic. *si vel*. cf. § 4.

poen. irr. ver. Hoc ordine Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesu.) Camp. Reliqui *i. p. v.* cf. § 14. 6, 5, 5.

17. *re*. Turic. (a manu sec.) Guelf. Camp. *rem* cum Voss. 2. Vall. Bas. Obr. (Goth. non memoratur) Lubricum sane iudicium, sed ego vel superstitiose teneo pr. Turic. manum, et res ipsa adjuvat.

nihil asserat in iudicium praeter inconditum clamorem. Sic certe interpretor.

qui — nesciunt. cf. 1, 10, 18.

Nocet — non possis. cf. 5, 13, 54. 6, 5, 2.

17. *stat acies*. Huic contrarium *inclinat acies* cf. Drakenb. ad Liv. 7, 33, 7. nostr. 5, 13, 57 „causae incl.“

in re. Aliquoties noster *rem* dicit id ipsum quod cum maxime tractat (pro *hanc rem*), velut 6, 3, 85 et hoc capite § 11. item 9 (vid. not. crit.). Sic et Livius praef. § 4. Additur ergo hoc *in re*, ut definiatur quale hoc sit *consilium*, qualis *ars*, quasi dicas: „Con-, sultus et peritus altercatio-, nis is est, qui“ cet.

adversarium trahas, et ire quam longissime cogas, ut vana interim spe exultet. Ideo quaedam bene dissimulantur instrumenta. Instant enim, et saepe discrimen omne committunt, quod deesse nobis putant, et faciunt probationibus nostris auctoritatem postulando. Expediit etiam dare aliquid adver-¹⁸sario, quod pro se putet, quod apprehen-⁵⁷⁴dens, majus aliquid cogatur dimittere: duas interim res proponere, quarum utramlibet male sit electurus; quod in altercatione sit potentius, quam in actione: quia in illa

majus. Turic. (a pr. manu) *majus majus* (cf. 6, 5, 9).
Guelf. magis. Jenf. *minus magis* cum Loc. Ven. Rusc. Hoc inventum correxit Regius, nec video quare placeat Gesnero.
minus etiam a Vall. abest. *duas.* Turic. Guelf.
alias. *quarum.* Turic. (a pr. manu) *quartum.* Camp.
quorum.

ire quam longissime. cf. 5, 7, 19.

discrimen — committunt. Exemplo gemino hanc locutionem declarare nondum contigit. Burmannus juris formulam agnoscit, qualis sit edictum committere vel *multam*, de qua vide Briffon. de V. S. cf. 7, 4, 20. *commissa — poena.* Gesnerus, addubitan de scriptura, comparat notionem verbi, qua *pugna* vel *proelium* committi dicitur i. e. incipi, conferi. Sententiam nemo ignorat. Ego cogitandum censeo de Liviano isto *rem in casum committere* 4, 27, 6 ubi vide Drakenb.

Discrimen omne i. e. totius causae momentum, directionem: ubi fortasse *maius inferi eo* (i. e. in id) autem *quod* vel potius *ei*, quoniam non est adverbium loci. Carere tamen vel hoc possumus, tuncque ad *deesse* repetemus ex proximo *instrumenta*.

^{18.} *apprehendens.* Eleganter cf. 5, 14, 32. Concinnitati autem profuturum censeo, si copulam adjuveris τῷ *quod*, ita: *quodque appr.* Quamquam ratione quadam potest defendi recepta, sed minus *tertia* illa.

duas — utramlibet. cf. 5, 10, 69.

nobis ipsi respondemus, in hac adversarium,
 19 quasi confessum, tenemus. Est in primis
 acuti, videre, quo iudex dicto moveatur,
 quid respuat: quod et vultu saepissime, et
 aliquando etiam dicto aliquo factove ejus
 deprehenditur. Et instare proficientibus; et
 ab iis, quae non adjuvant; quam mollissime
 pedem oportet referre. Faciunt hoc medici
 quoque, ut remedia perinde perseverent
 adhibere, vel desinant, ut illa recipi vel
 20 respui vident. Nonnunquam, si rem evol-
 vere propositam facile non sit, inferenda
 est alia quaestio: atque in eam, si fieri potest,
 iudex avocandus. Quid enim, cum respon-
 dere non possis, agendum est, nisi ut aliud
 invenias, cui adversarius respondere non

19. *et vultu.* Sic Turic. (a prima manu) cum Alm.
 (cf. § 11. 21). Reliqui *ex v. adjuvant.* Turic.
 (a pr. manu) *adjuvent.* Non male; cf. mox.

pedem oportet. Turic. (a pr. manu) *pede operet* cum Alm.
 ex quo posterius tantum. Goth. (tac. Gefn.) *p. oportere.*
 Quod sponte subnatum mihi, hac fluctuatione verisimilius sit,
 delendum esse illud *oportet.* Quanto enim tertior oratio, si
 infinitivi *instare, referre,* pendeant ex istis „Est in primis
 „acuti.“ Tum uncis sepiemus parenthesis *quod — deprehen-*
ditur. *perinde.* Turic. Camp. Jenf. (tac. Gefn.) Tarv.
proinde. cf. 5, 13, 21.

20. *avocandus.* Guelf. Goth. (tac. Gefn.) *advocandus.*
 Gefn. (per εφ.) *evocandus.*

potentius. Adverbium agno-
 scendum, non nomen. cf. 5,
 7, 57.

20. *evolvere.* i. e. expedire,
 extricare. Nullum tamen ejus-

dem usus exemplum praesto
 est, nisi forte Ennianum illud
 6, 3, 86 et *evolvere se e turba*
 apud Terent. Eun. 4, 4,
 56.

possit? In plerisque idem est, ut dixi, qui²¹ circa testes, locus, et personis modo distat, quod hic patronorum inter se certamen, illic pugna inter testem et patronum. Exercitatio vero hujus rei longe facilior. Nam est utilissimum, frequenter cum aliquo, qui sit studiorum eorundem, sumere materiam vel verae, vel etiam fictae, controversiae, et diversas partes, altercationis modo, tueri: quod idem etiam in simplici genere quaestio-

21. *idem.* Hoc reposui de mea conjectura, pro omnium librorum *judex.* *est ut dixi.* Sic Turic. (a pr. manu) cum Alm. (cf. § 19. 22). Reliqui ante *ut* inserunt *avocandus*, nisi quod Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Voss. 2. Vall. *adv.* Praeterea Goth. (tac. Gesn.) omittit *dixi qui.* Burni. (non Obr. ut putat Gesn.) *eo* adjici velit post *dixi.*

testes' locus. Sic Turic. Obr. *t. locos* Guelf. *t. et locos* Camp. cum Goth. Voss. 2. (nisi quod ex hoc *locus*) et edd. ante Bad. quo acc. Bas. Reliqui *t. est l.* et hoc repositum in Vall. narrat Bad.

personis. Turic. (a sec. manu) Guelf. Camp. *personas* cum edd. ante Bad. quo acc. Bas. Nostrum (contra ac narrat Gesn.) etiam in Goth. Rectissime Regius in recepta (*judex — personas*) bonam copiam ejuravit.

certamen. Turic. (a pr. manu) *cum tamen*, quanquam *cum* per compendium.

illic. Turic. Guelf. *illa.* Non quidem sine sensu. *qui sit.* Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. *quod s. cum* Voss. 2. cf. 3, 6, 64.

21. *ut dixi.* § 2. (not. 2.) In plerisque autem intellige: „partibus altercationis.“

et — distat. Languere hoc videtur, verbo relato ad *locus.* Quid si *distat* est pro impersonali? cf. 1, 2, 4. 5, 10, 26.

in *simplici — quaestionum.* Male Capper. ablegat ad 3, 10, 1. Quis enim dubitet in *simplici*

quoque *causa* partes esse altercationis? Nec attinebat igitur hoc de industria moneri. Malo cogitare de *quaestionibus* (Ἰεστοί) quatenus opponuntur *causis* cf. 5, 10, 53 et maxime 2, 1, 9 ubi itidem respondent hae ex altera parte *vsras fictaeque controversiae.* Neque tamen in ullo *orum locorum*

22 num fieri potest Ne illud quidem ignorare
 advocatum volo, quo quaeque ordine pro-
 batio sit apud judicem proferenda: cujus rei
 eadem in argumentis ratio est, ut potentis-
 sima prima et summa ponantur. Illa enim
 ad credendum praeparant judicem, haec ad
 pronunciandum.

V. His pro nostra facultate tractatis, non⁵⁷⁵
 dubitarem transire protinus ad *dispositionem*,
 quae ordine ipso sequitur: nisi vererem, ne,
 quoniam fuerunt, qui *judicium inventioni* sub-
 jungerent, praeterisse hunc locum quibus-
 dam viderem, qui mea quidem opinione adeo
 partibus operis hujus omnibus connexus ac
 mixtus est, ut ne a sententiis quidem aut
 verbis saltem singulis possit separari: nec ma-
 gis arte traditur, quam gustus aut odor.
 2 Ideoque nos, quid in quaque re sequendum
 cavendumque sit, docemus ac deinceps
 docebinus, ut ad ea *judicium* dirigatur.

22. *judicem prof.* Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.)
 Camp. Reliqui *judices.* et *summa.* Turic. (a pr.
 manu) ut *f.* cum Alm. cf. § 21. 6, 5, 9.

2. *docemus ac deinceps.* Haec dant Turic. Guelf. Camp.
 cum Alm. Bodl. Goth. et edd. ante Gryph. Reliqui omittunt,
 improbante ipso Gesnero, qui recte ablegat ad § 6.

adjectivum *simplex* additur 1. *judicium.* cf. 5, 5, 5.
quaestioni, ut hic generi ea- 6.
 rum, sed *infinite*, univer- *saltem.* vid. 6, 4, 15.
 sum.

22. *eadem in.* Malim in- 2. *cavendumque.* Elegan-
 feri *quae.* De re cf. 4, 12, 14. tius videtur omitti copula, ut
 7, 1, 17. • habet prima Turic. manus.

Praecipiam igitur, ne, quod effici non potest, aggrediamur, ut contraria vitemus et communia, ne quid in eloquendo corruptum obscurumque sit: referatur oportet ad sensus, qui non docentur. Nec multum a *judicio* credo distare *consilium*, nisi quod illud ostendentibus se rebus adhibetur, hoc latentibus, et aut omnino nondum repertis, aut

2. *Praecipiam*. Turic. Guelf. Camp. *praecipuam*. Nostrum Jenf. et edd. ante Gryph. exc. Bad. pr. qui e Vall. *Praecipuum*, cum reliquis. *ne quod — non*. Turic. *neque — n*. a secunda manu *sine qua — nil*, et sic Guelf. *rem sine qua — nil* Camp. (contemnenda profecto scriptura, quanquam negat Capper.). Turbatum misere in Jenf. et Tarv. ordinem, restituit Regius, addicente et Vall. et meis MSS. Röllini aliena *αἰσῆς*, relegantis *referatur — docentur* (quae tamen vel glossae ei suspecta sunt) post *odor*, supra § 1. cent. Quam suadens Capper., a nemine, in Qu. lectione versato, non agnitum iri cenlet. *obscurumque*. Turic. Guelf. omittunt copulam (cf. not. ex. ad *car.*) Camp. pro ea *re*.

ostend. se. Pronomen omittunt Turic. Guelf. Goth. (tac. Geln.) Camp. cum Alm. (Voss. 2. *e* dare narratur pro *se*) et edd. ante Ald. Correxerit Regius.

Praecipiam — referatur. Haec sibi invicem respondent. „Meum est *praecipere*, et hoc „praestabo; frustra tamen se- „cero, nisi *referatur* illa mea „doctrina ad sensus“ cet. Intervit altera sententia illustrandae priori, et est velut exemplo. Aldi ratio, post singula illa praecepta interrogationis signa ponentis, ut *referatur oportet* sit responsio, ne ipsa quidem absurda; minus tamen accommodata vide-

tur proximis, ubi vere aliqua doceri agnoscitur.

communia. cf. 3, 3, 5.

sensus — docentur. Malis sane *sensum — docetur*. Erravit certe Gedoyuus, haec dans: „cela est si évident qu’ il le „saut rapporter aux sens, qui „n’ ont pas besoin d’ enseignement pour faire leurs fonctions.“

3. *consilium*. cf. 5, 14, 27. 2, 13, 2.

dubiis. Et *judicium* frequentissime certum est; *consilium* vero est ratio quaedam alte petita, et plerumque plura perpendens et comparans, habensque in se et inventionem, et *judicationem*. Sed ne haec quidem praecepta in univ^{er}sum spectanda sunt. Nam ex re sumitur, cui locus *ante actionem* est frequenter: nam Cicero summo consilio videtur

Et jud. Sic Turic. Guelf. Goth. (tac. Gesn.) Camp. cum Voss. 2. et edd. ante Bad. quo acc. Basil. Obr. Reliqui inserunt *quod*, continuantes cum superiore illo nisi *quod*. Guelf. etiam majusculum habet *E* in *Et*.

comparans. Camp. *ponderans.*

et judicationem. Turic. Guelf. omittunt, non sine sensu quidem, cum *et* ante *inv.* possit esse *etiam*. Errorem tamen librarii interpretor.

Sed ne — sunt. Turic. *S. n. hoc. q. p. i. u. expectanda* s. cum Guelf. Alm. (nisi quod ille *haec*, ex hoc nihil in ista voce assertur). *S. n. h. q. p. i. u. expectanda* s. Camp. Receptam laborare apparet. Quae enim sunt ista, quae dicit *haec praecepta*? Nulla dedit. Cogebatur Gedoynus reddere „ces notions générales“ nempe respiciens ad proximam illam *consilii* definitionem. Deinde quid significat *spectanda*? Acquiescendum in Turic. Quanquam aptius cum istis in univ^{er}sum coire videtur *expectanda*, sed hoc correctorem olet. Pro *haec* autem legam *hic*. Ut in *judicio* nulla praecepta, ita ne in *consilio* quidem. Si quid desideres ad sequentem protinus sententiam, possis scribere *huic* i. e. consilio.

cui. Turic. *cuius.* Guelf. Camp. *cujus* cum Goth. Voss. 2. Vall. et edd. ante Ald. Regius correxit, et nostrum agnosco in Turic. *nam Cic.* Turic. (a sec. manu) praemittit *a* sine sensu.

Sed ne — sunt. cf. not. erit.

4. *sumitur.* Intellige: consilium. Geminandis particu-

lis hisdem etiam minus parcat Qu. ut hic ter est *Nam*, minimo intervallo, quod ipsum alicubi notavimus in superioribus.

in Verrem vel contrahere tempora dicendi maluisse, quam in eum annum, quo erat Q. 576 Hortensius consul futurus, incidere. Et *in 5* *ipsis actionibus* primum ac potentissimum obtinet locum. nam, quid dicendum, quid tacendum, quid differendum sit, exigere, consilii est; negare sit satius, an defendere?

5. *in ipsis.* Omittunt in libri omnes ante Loc. Reposuit et Regius. Pro *Et Turic.* a sec. manu at.

potentissimum. Jenf. *potissimum* cum Tarv. Loc. Ven. Rusc. Idem dare Gothi. narrat Gesn., cum tamen Voss. 2. Vall. nostrum. *differendum.* Hoc e Gothi. recepit Gesn. qui auctorem addere oblitus est Voss. 2. Salubre hic quidem confortium. In margine est non Stephani solum sed et Gryphii (1544). MSS. quidem et excusi *diffidendum* ante Ald. qui cum reliquis habet Regii mutationem *diffitendum* (quod in ipso Vall. legit Bad.) i. e. negandum. Sed hoc est continuo: „negare,“ nec unquam pro negando isto verbo utitur Qu. Apud Rollinum (in meo quidem exemplo) ipsum invenio *differendum*, quod tamen novasse videtur Harles. cf. 5, 10, 55.

contrahere — incidere. cf. commentarii p. 66. „Victoriae Cic. Act. 1. in Verr. c. 8. 9. 18. Asconius Pedianus argumento ejusdem (p. 40) „Cum „videret“ (Cicero) „id agi, „ut a M. Glabrione Praetore „et ab iis iudicibus, qui tunc „erant, ad alium annum, „aliumque Praetorem res tota „transfret, eripereturque sibi „reus patrocinio Hortensii ac „Metelli, qui tunc Consules „futuri erant (per hos enim „Verres eludendi iudicii fidu- „ciam sumserat) hoc commen- „tus est ut orationem longani „praetermitteret.“ Idem in line

5. *exigere.* „Examinare, ac- „curate perpendere, ut 1, 4, „7 *An cujuslibet auris est exi- „gere literarum sonus?* Plin. „Epist. 9, 26, 13 post longani „disputationem *Jam nunc, in- „quit, desines diem, quo et „de illis et de his coram exi- „gare possimus.* Vid. Gronov. „Obs. 4, 20.“ (p. Platn. 762) Gesaerus.

ubi prooemio utendum, et quali? narrandumne, et quomodo? jure prius pugandum, an aequo? qui sit ordo utilissimus? tum omnes colores; asperere an leniter, an etiam summisse loqui expediat? Sed haec quoque, ut quisque passus est locus, monuimus: idemque in reliqua parte faciemus. pauca tamen exempli gratia ponam: quibus manifestius appareat, quid sit, quod demonstrari posse praeceptis non arbitror. Laudatur consilium Demosthenis, quod, cum suaderet bellum Atheniensibus parum id proferre expertis, nihil adhuc factum esse ratione monstrat; poterat enim emendari negligentia: at, si nihil esset erratum, melioris in

narrand. — *quomodo.* Turic. *narrandum et ne q. m.* (cf. 6, 4, 16 sed et 5, 8, 2), a sec. manu *narrandum et an iniquo m.* et sic Guelf.

summisse. Sic Guelf. Goth. Camp. Reliqui fere *subm.* cf. 4, 2, 62.

jure — an aequo. cf. 4, 3, 11.

prius. cf. 4, 2, 26 „*anti-
quior* — cura.“ Eodem modo usurpat Caes. B. C. 3, 1. Adjectivum mox est § 11.

summisse. cf. 4, 2, 62. 7, 4, 27. „*summissa et ad satis* „*faciendum composita.*“ Repetitum a modis mulicis cf. 3, 8, 48.

7. *consilium Demosthenis.* Designat Philauder Olynth.

sec. quae sane habet hujusmodi quaedam, velut p. Reisk. 19. 24. Gesnerus Philipp. pr. excitans inde haec verba ἵν' εἰδῆτε, ὅτι οὐδὲν οὔτε Φυλαττομένοις ὑμῖν ἐστι φοβερόν οὔτ' ἂν ἐλιγωρῆτε τοιοῦτον οἶον ἂν βούλησθε. (p. Reisk. 41). Sed ipsa prope nostri verba habes eadem oratione (p. 40) ὅτι οὐδὲν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν δεόντων ποιούντων ὑμῶν, κακῶς τὰ πράγματα ἔχει. ἐπεὶ τοιγὰ εἰ πάνθ' ἢ προσήκει πρᾶτ-

posterum spei non erat ratio. Idem, cum offensam vereretur, si objurgaret populi segnitiam in asserenda libertate reipublicae, majorum laude uti maluit, qui eam fortissime administrassent. Nam et faciles habuit aures, et natura sequebatur, ut meliora probantes pejorum poeniteret. Ciceronis quidem vel una pro Cluentio quamlibet multis exemplis fuisse oratio. Nam, quod in eo consilium maxime mirer? primannue expositionem, qua matri, cujus filium premebat aucto-

8. *eam.* Turic. Guelf. Camp. *rem* cum Goth. Voss. 2. Alm. Andr. et edd. ante Stoer. Emendavit aliquis doctus; rectissime ille, quicumque *primum*. Neque enim sufficit, id quod facit Burm., proferre exempla *administrandi rempubl.* quod ipsum non est in veteri scriptura.

9. *suffecerit.* Turic. Guelf. *sufficeret*, cum Goth. Voss. 2. et edd. ante Stoer. exc. Camp. (si recte tacui) cf. 1, 1, 22. Turic. (a pr. manu) *suffieretur* et sic Alm. cf. 6, 4, 22 item protinus. *mirer.* Turic. *miror* cum Alm. cf. modo item *haec §.* *qua matri.* Sic Turic. (nisi quod *quam*) Camp. cum Alm. Andr. et edd. ante Stoer. exc. Jenf. quo acc. Obi. Reliqui *quae*. Displicet in hac ratione praeteritum *absulit*.

τόντων εὖτως εἶχεν, εὐδ' ἂν
ἐλπίς ἦν αὐτὰ βελτίω γενέσθαι.

8. *Idem.* Hic Philander ablegat ad Olyuth. tert. ubi tamen (p. 34 seq.) superiorum temporum oratores maxime laudat Demosthenes, qui in concionibus nihil dixerint ad demerendum populum, omnia reipublicae causa, nec suas utilitates spectaverint sed communes. Vereor etiam ut recto

haec Demosthenis exempla ad partes vocarit Qu., offensam eum veritum dicens. Demosthenes quidem adeo animosus est et liber in exagitanda civium foecordia, ut vix ullum ejus locum ostendi posse credam, ubi manifesta sit talis, qualem laudat nosier, cautio et prudentia. Plenissimae enim sunt Philippicae illae decem acerri-
marum torporis, levitatis,

ritas, abstulit fidem? an, quod idem corrupti iudicii crimen transferre in adversarium maluit, quam negare, propter *inveteratam* (ut ipse dicit) *infamiam*? an, quod in re invidiosa legis auxilio novissime est usus? quo genere defensionis etiam offendisset nondum praemollitas iudicum mentes: an, quod se ipsum invito Cluentio facere testatus est? Quid pro Milone? quod non ante

quod idem. Turic. (a pr. manu.) *quo dicit.*

iudicii. Turic. Guelf. omittunt cum Alm.

in re. Hoc prima Turic. manus bis ponit. cf. 6, 4, 18.

offendisset. Turic. *defendisset* cum Alm. cf. hac § item 10.

10. *non ante.* Turic. omittit *non* (cf. 6, 4, 16). Sed modo *quo*, a secunda manu et sic Guelf.

mollitiei, iniustitiae oburgationum, quarum qui contemnit invidiam, is non videtur unquam surrepturus fuisse ambitioni concionum. Talis confidentiae ipsa illa Olynthiaca tertia plerumque habet exempla. Si laudes majorum requiris in Demosthene, creberrimae quidem sunt eae, sed nulla parcendi aequalibus ratione. cf. p. Rsk. 68. 295 — 297 usque ad celeberrimum illud iusiurandum. Nec Turnebianus interpretis vera docet, Dionysium Halicarnassensem ajens, haec ipsa de Demosthene prodidisse, capite artis de figuratis orationibus. Neque enim ibi quidquam tale figuris oc-

cultans ostenditur Demosthenes, verum callide avertens cives a rege Persarum jam nunc debellando (Dion. Hal. ed. Rsk. 5, 351 — 54).

9. *inveteratam — infamiam.* Ipse quidem Cicero *invidiam* dixit, non *infamiam*, in ipso orationis initio. Paulo tamen post *infamiam iudicii corrupti*, itidem primo capite; et 22 „iudicia — operta — infamia.“ Haec nobis facilia inventu in libris excusis. cf. ad 6, 5, 107.

legis auxilio — testatus est. cf. dicta ad 6, 1, 25.

10. *non ante narravit.* cf. 4, 2, 25.

narravit, quam praejudiciis omnibus reum liberaret? quod insidiarum invidiam in Clodium vertit? quanquam revera fuerat pugna fortuita: quod factum et laudavit, et tamen voluntatem Milonis removit? quod illi preces non dedit, et in earum locum ipse successit? Infinitum est enumerare, ut Cottae detraxerit auctoritatem; ut pro Ligario se opposuerit; Cornelium ipsa confessionis fiducia eripuerit. Illud dicere satis habeo, nihil esse non modo in orando, sed in omni vita, prius consilio; frustra que sine eo tradi ceteras artes; plusque vel sine doctrina prudentiam, quam sine prudentia facere doctrinam. Aptare etiam orationem locis, temporibus,

reum. Jensch. (tac. Gesn.) Tarv. *rerum.* Quod emendans Regius cum dixisset eum, qui hoc ignoraret, *instruendum* reddere grammaticis oportere, acerbè increpitus est a Badio, ipsum ab illis *instituentum* dicente ut disceret quid esset *instruere.* *liberaret.* Sic et Goth. non *liberavit*, ut Gesn. narrat. *re vera.* Turic. Camp. *res v.* Alm. *rem v.* cf. § 10. sed et 5, 7, 13.

11. *Aptare.* Turic. (a pr. manu) *appare.* a sec. *apparet*, et sic Guelf. Camp. cum Goth. Voss. 2. Alm. Andr. Bad. utr. Rollin. et aliquot Burmanni.

orat. locis. Goth. (tac. Gesn.) Camp. inserunt *accommodare* cum Voss. 2. Andr. Bad. utr. Rollin. aliisque Burmanni. cf. § 5.

insidiarum invidiam. cf. 4, 2, 57. 5, 10, 50.
voluntatem — removit. cf. 3, 6, 93.
n n dedit — successit. cf. 6, 1, 25. 27.

Cottae. cf. 5, 13, 30.
pro Ligario. cf. 5, 10, 93.
Cornelium. cf. 5, 13, 18. 26.
11. *nihil esse — consilio.* cf. 6, 3, 34.

personis, est ejusdem virtutis. Sed hic quia
 latius fufus est locus, mixtusque cum elocu-
 tione, tractabitur, cum praecipere de apte
 dicendo coeperimus.

est ejusdem. Sic Turic. (a pr. manu) folus. Reliqui *esse*
c. pendente ex dicere satis habeo structura. Alienum est et
 hoc annumerari iis, quae dicere satis habeat.

apte. Turic. Guelf. *capite.*

de apte dicendo. cf. 1, 5, 1. Agetur autem de eo c. 1.
 lib. 11.

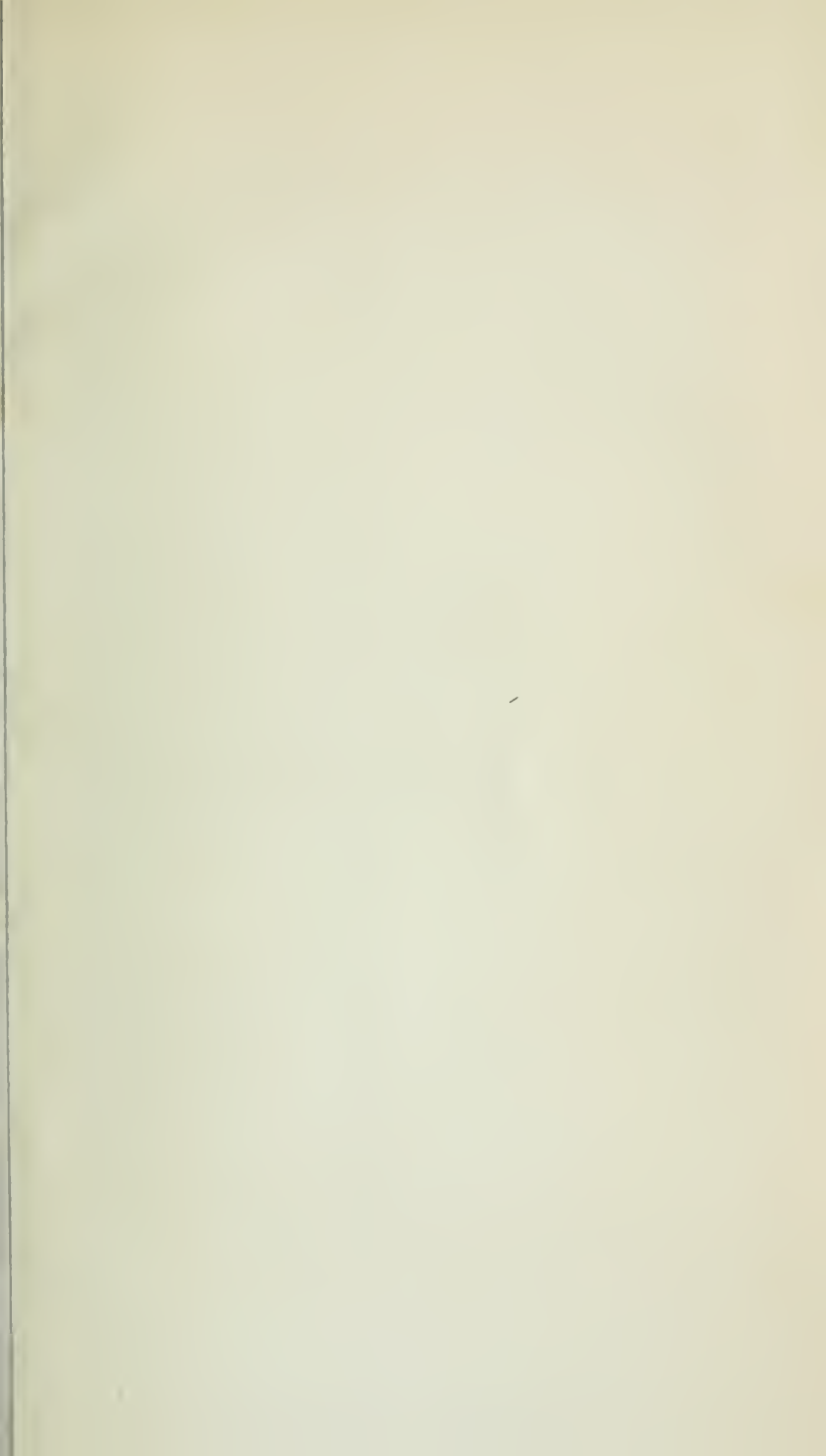

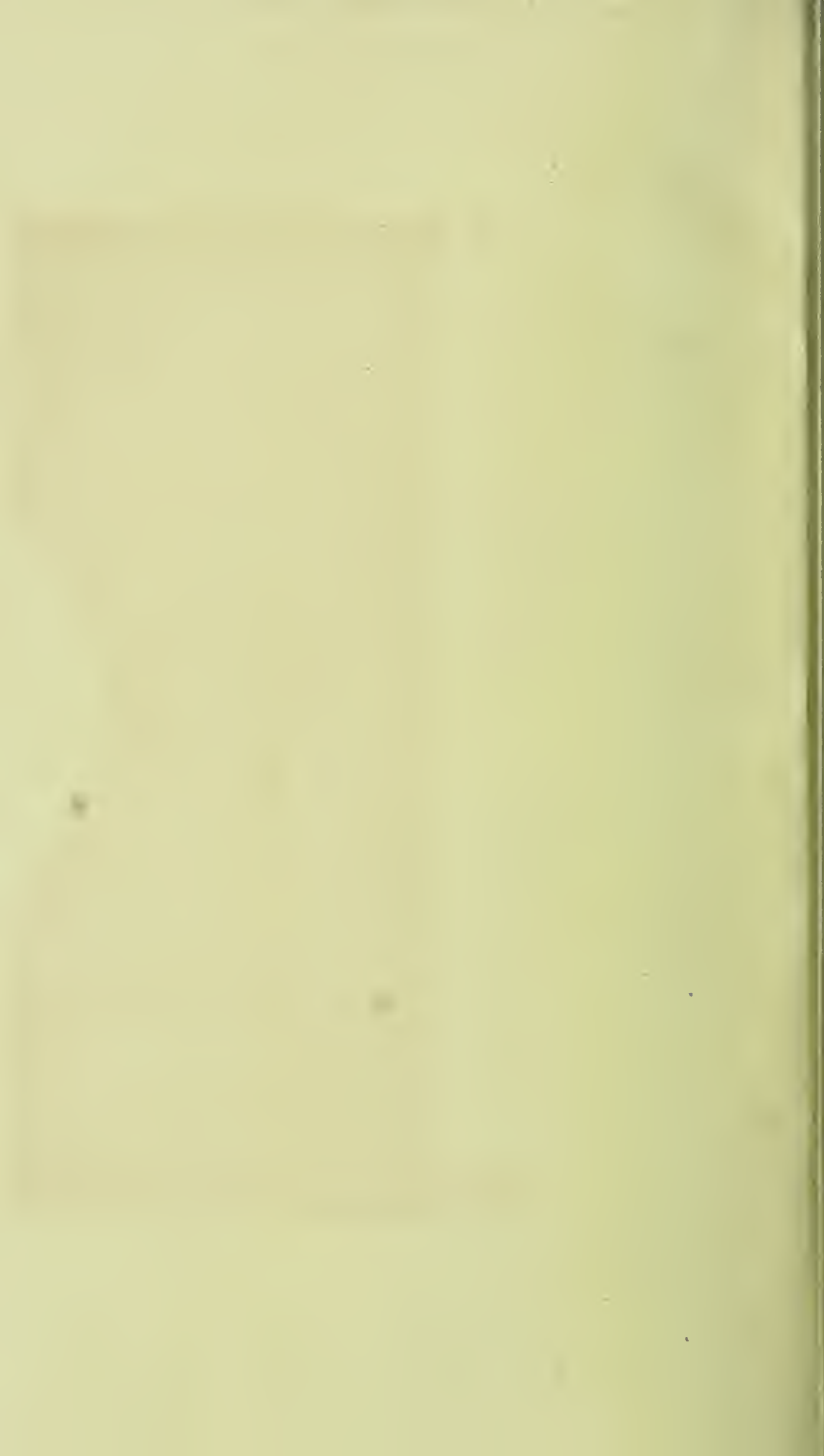
E r r a t a.

- p. 16. not. ex. v. 4. surf. explicatur l. explicatur.
 p. 21 - - - 8. los l. los
 p. 28. not. crit. v. 15. 4, 6, 52 l. 4, 1, 52
 p. 29. not. ex. v. 4. 6, 4, 6 l. 6, 1, 44.
 p. 30. not. ex. v. 2. surf. quo cum l. quocum
 p. 32. - - - v. 1. 1 11. l. 1, 11.
 p. 35. - - - v. 10. Desiderari l. Desiderari
 p. 38. not. crit. v. 5. surf. Turic. et amorem. l. Turic. cum
     Alm. amorem
 p. 48. - - - v. 4. surf. 30, l. 30.
 p. 49. - - - v. 2. surf. cum l. et
 p. 57. - - - v. 9. 1, 2, 26. l. 1, 6, 26.
 p. 66. not. ex. v. 2. surf. Teuxer l. Teucer
 p. 77. - - - v. 1. 6, l. 5.
 p. 89. not. crit. v. 3. Bad. l. Bal.
 p. 95. - - - v. 2. surf. nec. l. nec
 p. 97. not. ex. v. 2. surf. 31, l. 31.
 p. 112. not. crit. v. 1. surf. inde l. inde.
 p. 114 not. ex. v. 1. Compara l. Comparat
 p. 119. not. crit. v. 7. surf. Ald. Rel. l. Ald. (exc. Camp.) Rel.
 p. 124. not. ex. v. 1. 61, l. § 61.
 p. 125. - - - v. 16. $\frac{3}{2}$ l. $\frac{3}{2}$
 p. 126. not. crit. v. 3. Rollinum l. Obr.
 p. 132. not. ex. v. 2. excitamenta l. incitamenta
 p. 136. - - - v. 3. surf. ex l. et
 p. 144. - - - v. 1. surf. 62. l. 63.
 p. 146. - - - v. 3. 2, 15, 2. l. 2, 15, 3.
 p. 165. not. crit. v. 5. *adversif.* l. 19. *adversif.*
 p. 169. - - - v. 7. 27. *quid dicamus* l. 26. *quid dicamus*
 p. - not. ex. v. 4. surf. 27. l. 26.
 p. - - - v. 1. surf. *ut si dicam* l. 27. *ut si dicam.*
 p. 170. not. crit. v. 10. surf. *quod dict.* l. *de quo dict.*
 p. 179. - - - v. 4. surf. Habent l. Habet
 p. 195. not. ex. v. 2. surf. 4. l. 3.
 p. 200. not. crit. v. 5. Nihil l. Nihili
 p. 202. not. ex. v. 1. surf. *tamen* l. *tamen.*
 p. 203. not. crit. v. 2. surf. *accedd.* l. *acc. edd.*
 p. 216. - - - v. 5. *alia* l. *aliae*
 p. 223. - - - v. 4. surf. *ad* l. *ad*
 p. 233. - - - v. 1. surf. *quoque* l. *quoquo.*
 p. 235. - - - v. 2. surf. *rationum* et l. *rationum: et*
 p. 245. not. ex. v. 1. *raena* l. *reua*
 p. 261. not. crit. v. 2. *hic* l. *hic*
 p. - not. ex. v. 3. 3. l. 5,
 p. 266. not. crit. v. 2. surf. *illa* l. *ille*
 p. 272. not. ex. v. 2. surf. $\delta\acute{\iota}\kappa\alpha\iota\epsilon\nu$ l. $\delta\acute{\iota}\kappa\alpha\iota\epsilon\nu$
 p. 277. not. crit. v. 1. *neque omne* l. 81. *neque omne*
 p. 302. not. crit. v. 1. surf. 20, l. 120.
 p. 303. not. ex. v. 1. *inutiles* l. *inutilem*
 p. 307. not. crit. v. 1. *copia occur.* l. *copia — occur.*
 p. 314. not. ex. v. 1. *Muraena* l. *Murena*
 p. 315. not. crit. v. 10. surf. *p. ex se* l. *D. p. ex se*
 p. 318. not. ex. v. 6. Vol. 2. l. Vol. 1.
 p. 319. - - - v. 3. surf. 672. l. 627.
 p. 328. - - - v. 2. surf. Sylla l. Sulla

- p. 355. not. ex. v. 4. surf. A. L. 2, l. A. L. Z.
 p. 361. - - v. 4. surf. malatet l. nam latet
 p. 362. not. crit. v. 5. surf. *fat.* l. *fat*
 p. 382. - - v. 2. surf. subauditur l. subaudiatur
 p. - - - - - 11. l. 11;
 p. 394. not. ex. v. 3. 18, l. 18.
 p. 426. - - v. 12. surf. 24, l. 24.
 p. 428. - - v. 12. *διανως.* l. *διαιαιος.*
 p. 454. not. crit. v. 4. *mei* — *dol.* l. *mei dol.*
 p. 442. - - v. 4. 5. surf. *utilitates.* Alm. — dubito, quem
 pluralem — 14. l. *utilitates*, quem pluralem
 — 14. Alm. — dubito.
 p. 449. - - v. 5. surf. *nost.* l. *nos*
 p. 459. - - v. 2. Voff. 3. l. Voff. 2.
 p. 461. - - v. 12. Omittit l. omittit
 p. 469. - - v. 8. pronomen l. praenomen
 p. 477. - - v. 6. *l l. l.*
 p. 495. - - v. 6. *i. n. i.* l. *i. u. i.*
 p. 502. not. ex. v. 7. *alioqui* — *ἄλλως* l. *alioqui ἄλλως*
 p. 511. not. crit. v. 7. *ad hominem* l. *ad hominem*
 p. 536. - - v. 3. surf. *simpl. Aut* l. *mediis. Aliena.*
 p. 542. not. ex. v. 6. *convivis* l. *conviviis*
 p. 547. - - v. 4. surf. 6. 5, 11 l. 6, 5, 11
 p. 549. not. crit. v. 7. *fit* l. *fit.*
 p. 556. - - v. 8. *fit* l. *fit.*
 p. - - v. 11. *si iuc* l. *sine*
 p. 574. - - v. 5. *manu*, l. *manu)*
 p. 577. not. ex. v. 10. surf. *trahens* l. *tractans*
 p. 598. - - v. 8. *eam* l. *se eam*
 p. 629. not. crit. v. 2. surf. *oppositionem* l. *appositionem.*
 p. 638. not. ex. v. 11. *dicitur*, quo l. *dicitur*, vel in actione
 perpetua, quo
-

LL
Q78deis

14354
Quintilian. De institutione oratoria
De institutione oratoria libri duodecim;
ed. Spalding.
Vol.2.

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 17 08 10 002 7